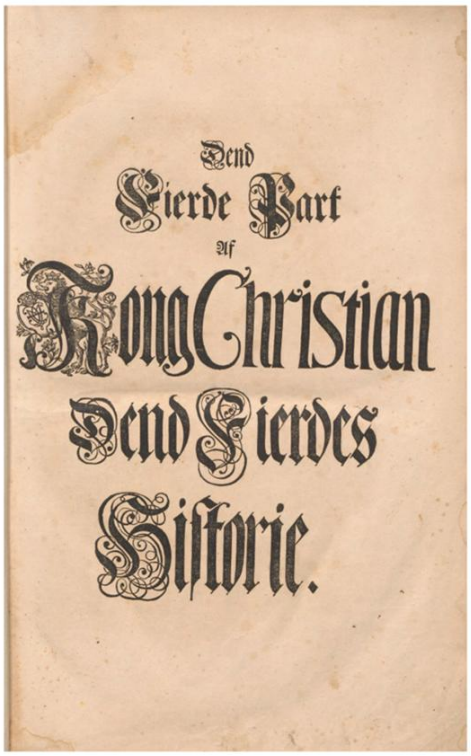

Dend Fierde Part

Af Kong Christian den Fierdes Historie

Fierde Part del 2

Kong CHRISTIAN dend FIERDES Histories Fierde Part Indeholdendes Hans Kongelige Majestats Regiering fra Aar 1642 til Hans Majestæts Døds-Dag.

1100

Aar1642

Saa langt paa Vinteren at holde det ud , med at staae i Leyren , som Kongen giorde med de 6000 Mand , Hans Majeſtæt hafde tilbage ved Fulsbyttel , efterat de Danſke Ryttere og Soldater deraf mestendeels vare hiem=forlofvede , var paa de Tider ey ſædvanligt. Thi Leyren brød ikke op , førend i Februarii=Maaned :

Kongen ophæver sin Leyer ved Fulsbyttel i Februario.

Da Folkene blefve forlagde i deres Qvartere , de fleste nær omkring Grændserne , og saaledes at mand ved førte Ordre kunde hafve dem samlede igien. Der var alt tilforne skeet nogen Aftakning af det fremmede og værvede Mandskab. Hvilket Exempel Hamborgerne vare glade ved at efterfølge

Hamborgerne aftakke deres Folk.

og strax derefter aftakkede de meeste af deres nye Folk. Dog blef Kongen fremdeles beruſtet dette Aar igiennem , og beholdt Unions=Tropperne paa Benene , saavel af Riget

1101
1642. Kongens Rustning i dette Aar til Lands og Vands.

som af Fyrstendømmene, samt noget gevorben Rytterie og Fodfolk. Men langt var det fra, at Hans Majest. i dette Aar bevæbnede sig saa stærk, som i det forige, eller saaledes som nogle hafve skrefvet, der ere blefven forførte af de u=rigtige Tidender, som udi Theatro Europæo og deslige Bøger læses: Og hvad Rustningen til Søes angik, da blef den ikke høyere end paa 20. Orlogsskibe og Fregatter i alt, hvilket Antal Kongen gaf i Januario Statholderen Corfitz Ulfeld Ordre at holde i Beredskab, og at ey flere for dette Aar behøvedes. Deraf skulde nogle blifve her paa Strømmene til Defension, andre forsendes længere bort i visse Ærinder, samt bruges til Convoyer, og deslige. Saa blef og ey flere Baadsmænd dertil værvede, foruden dem, mand tilforne bestandigen hafde, end 300. Ordene af bemældte Skrivelse til Statholderen, dateret Christianpriis den 18. Januarii lyde saaledes:
Hans Majest. Ordre til Statholderen.
„Din Skrifvelse hafver jeg empfangen, og deraf forstanden, Dig gierne vilde vide, hvor mange Skibe der skal i Sommer seyle. Hvorpaa jeg Dig intet forholder, at 20. lempelige Skib med Guds Hielp kand forrette det, som i Aar fornøden er. Der vil høres om Styrmænd i Tide paa Spanien, og paa Cola i Rysland, dog uformærkt. Og til de 300. Baadsmænd at værve maae hafves Penge.
Kongens Leyer ved Oldensloe.
Saasnart nu Foraaret var kommen, lod Kongen indrette sin Leyer paa et andet Stæd i Holsten, nemlig ved Oldensloe. Aarsagen var, at mand nu meest motte hafve Øye og Agt paa nogle Keyserlige Tropper, der hafde tiltaget sig Qvartere i det Meckelborgiske, og saasom Næringen derinde faldt noget knap, plyndrede hvor de kunde, og streiffede ind imod Lybeks Side. For dets skyld, blefve ogsaa de beste Compagnier til Hest og Fods posterede omkring Oldensloe og ved Passerne ofver Bille=Strømmen, indtil at Leyren var færdig. Kongen saavelsom Hertug Friderich af Holsten=Gottorph, gafve Befalning, om dette, og om hvad videre Anstalter dertil hørte, til disse fire Mænd, Key von Ahlefeld, Christoph=Hans von Bülow, Caspar von Buchwaldt, og
Aarsagerne til de urigtige Beretninger om Kongens Krigs=Beredelser.
General=Majoren Friderich von Bawer. Hvad som ellers paa disse Tider giorde megen Opsigt, og gaf Leylighed til urigtige Beretninger, ja ofte forvirrede Avise=Skrifverne, og de Skribentere som dennem har efterfuldt, var de Værvinger, som skeede i Hamborg, og der omkring, ved nogle fremmede Officerer, hvoriblant vare de tvende Brødre Cordt=Bertram og Adam Pfuel, Oberste Herman Booth, Ulrich Pens og flere.
Nogle Officerers Sammenrottelse og Anslag imod de Svenske.
Nogle af disse hafde været i Svensk Tieneste. Adam Pfuel hafde og nyligen tilforne taget Afskeed fra de Svenske, hvor hand var General=Major, og siden gaaen til Kongen af Danmark; Men herfra tog hand og strax Afskeed, og tillige med flere slog sig til de Keyserlige. Disse Mænd gafve sig an hos den Keyserlige Generalissimus Erz=Hertug Leopold, at de vilde, Keyseren til Tienneste, oprette en egen Krigs=

1102
Krigs-Hær; antoge derpaa af de Folk, som Kongen afstakkede, og hvad andre de kunde faae; Tilmed kiøbte de en stor Deel Gevær i Hamborg. De meente, at vilde faae trækket en heel Deel til sig af den

Svenske Armee, formedelst den Misfornøyelse, som iblant Officerer og Gemene sammestaeds yppedes. De Kayserlige skulde og lade 8000. Mand støde dertil, saa at Hæren kunde vorde 20000. Mand stærk. Dermed haabede de at forjage de Svenske gandske ud af Neder-Saxen og af Pomeren, og giøre sig Mestere af Elb-Strømmen. Stæderne Lybek, Bremen og Hamborg, skulde forsiune dem med Penge, Proviant og Munition; og dennem skulde til Vederlag forsikres om store Friheder i Handelen og Farten paa Spanien, samt hvad de ellers kunde forlange.
Hvilket Anslag var tidlige møntet imod Hans Majestæt Kongen i Danmark.
Tolden paa Elben, og alt hvad Hamborgerne havde at klage ofver Kongen af Danmark, skulde de faae efter deres Villie; Glykstad, Pinnenberg, Altona og mere, motte komme under andet Herskab, og Kongen sættes i den Stand, at ingen Naboer havde sig mere for hannem at befrygte. Saasom nu dette blef holdet meget hemmeligt, Værvningerne ginge ogsaa langsom for sig, for Mangel af Penge, Adam Pfuel var derforuden nyligen udgaaen af Dansk Tieneste, og Adam Henrich og Ulrich Pens nær forvandte med den Holstenske Græf Pentz; saa hafve nogle i Forstningen taget feil deri, og skrefvet endeel af dette Væsen paa Dansk Regning; da det alligevel var gandske tvertimod.
Hvorledes detudi er taget fejl af Skribentere paa de Lider.
Kongen lod sig imidlertid være nok at holde sine Grændser vel forvarede, saavel imod disse som imod andre, saa at intet foregik her til Skade. Dette Partie holdte sig op paa den anden Side af Hamborg, i det Magdeborgiske, og paa Mark-Brandenborgiske Grændser; men havde ikke nogen synderlig Fremgang. Endelig sidst i October-Maaned komne de Svenske ofver dem, sloge, forjagede og splittede dem ad, og giorde deres hele Verk og Anslag saaledes til intet, at siden ikke mere blef tænkt derpaa.
De sammenrottede overfaldes af de Svenske og adspredes.
Ligesaa u-rigtige Beretninger saae mand skrefne og trykte fra adskillige fremmede Stæder, om de Skibe, som Kongen i Aar sendte til Spanien. Hans Majest. besluttede, at lade det Salt, som Kongen af Spanien havde giort Anstalt til at aflevere, (hvorom i forige Aar er talt,) nu i Aar afhente, nemlig de tvende første Aars Leverantzer.
Skibe afsendes til Spanien, at afhente Salt.
Dertil hafdes Kiøbmænds-Skibe tilrede, hvilke samlede sig i Flekkerøen i Norge, og indtoge Tømmer-Last og andre Nordske Vare, at føre til Spanien for at sælges, og bringe derfor endnu en større Forraad af Salt hiem, end det som var betinget. Til disse Spanie-Farer at ledsage beskikkede Kongen fire af sine Orlog-Skibe, de tu Løver, Rytteren, Delmenhorst og Nellebladet, under Commandeur Kon-Jochum Grabows Befalning.
Instrux til Commandeuren, som skulde convoyere bemældte Spaniefahrer.
„De skulde gaae til Cadix og St. Lucar; Og hvis flere „Koffardie-Skibe af Spanie-Fahrer begierede at være med i Følge, enten de hørte Kongens Undersaatter eller andre til, motte „de tage dem med; Dog ingen af Spaniens Fiender at tage i

1103
„Beskiærmelse; Endnu motte ey heller være tilladt, noget Skib „at sælge eller bortfragte til Spanien. Dette stod udtrykkelig i Grabows Instruction. Denne stærke Convoy og anseelige Tal af store Koffardie-Skibe allarmerede de Franske og andre Spaniens Fiender; og mand sagde at dette var en Frugt af Hannibal Sehesteds Ambassade: Hvilket og var sandt; men ikke, som der meentes, til at forstærke Spanien med Skibs-Magt.
Spaniens Fiender og de Unio-nerede i Engelland mistænkte denne Søemagt.

Engellænderne, nemlig det Partie som var imod deres Konge, tænkte ogsaa, da disse Skibe komme under den Engelske Kyst, at det var anseet paa dem. Skibene komme siden hiem, med rige Ladninger, til Kongens og Undersaatternes store Profit.
Dansk Consul forordnet i Spanien.
Kongen forordnede en Consul i St. Lucar, som var Henrich Willumsen, der siden blef adlet med det Tilnavn Rosenvinge: Residenten Eyler Ulfeld blef kaldet hiem, og hans Forretninger overdragne til bemældte Willumsen.
Hertug Frantz-Albret af Saxen-Lauenborg anfoger Kongen forgiæfves om Hiælp imod de Svenske.
Hertug Frantz-Albret af Saxen-Lauenborg, som hafde ofverste Befalning over den Kayserlige og Saxiske Krigs-Magt i Slesien, hafde i forrige Aar og dettes Begyndelse haft stor Fremgang imod de Svenske, taget alle Byer og Fæstninger fra dem, og endeligen drefvet dem gandske udaf Slesien; saaat deres General Staalhandske motte flye ind i Pomeren. Derpaa giorde Hertugen et Forsøg hos Kongen, og skikkede een sin Secreterer til Holsten, hvor Hans Majest. endnu befandt sig i Februarii-Maaned, for at ofvertale Kongen til, fra Holsten med sin der hafvende Magt at anfalde de Svenske i deres Qvartere i det Mecklenborgiske, da hand self tillige vilde forfølge dem i det Pomerske. Men Kongen afflog det aldeles. Det er ellers af Historien bekiendt, hvorledes de Svenske, under General Torstenson og bemældte Staalhandske, siden om Foraaret fulde igien ind i Slesien, toge mange Stæder ind, og ved Schweidnitz nedlagde Hertug Frantz-Albrets Hær; i hvilket Slag Hertugen self blef fangen, og døde af sine Saar.
Bemældte Hertug bliver slagen af de Svenske.
Og eftersom Kongens Tanker og Idrætte vare gandske ikke til noget Partie at tage, enten for eller imod nogen af de krigende Partier, men alene til at beskytte sine egne Lande, og at see omsider en almindelig Rolighed stiftet udi de andres, ved den kiære Fred, som Hans Majest. nu i saa mange Aar hafde arbejdet paa; Saa var nu om at giøre, hvorledes at faae bragt i Stand, hvad som den Kayserlige Rigs-Hof-Raad Lüzow hafde sidst i forleden Aar sluttet med de Svenske og Franske Ministrer.
Kongens Bemøelse om Freds-Væsenet.
Men derudi yttredes saa mange uforventede Vanskeligheder, at mand ikke endnu ved dette nærværende Aars Udgang vidste hvoran mand var.
Den første Hindre i Freds-Væsenet kom fra det Spanske Partie til Wien.
Saa meget lærte mand klarligen, det den meeste Skyld var hos de Kayserlige, eller rettere hos det Spanske Partie, som ingenlunde endnu skiøttede om at see Freden giort. Mand erfoer for vist, det straxen efter at Kongens Skrifvelse var kommen til Wien, hvorudi Dagen til Freds-Forhandlingens Begyndelse var næst.

1104
næfnt, blef en stor Glæde hos alle. Men der den Spanske Gesandt sammestæds hafde haft en særdeles Audientz hos Kayseren, og hafde siden været i Raadstue med de fornemmeste af Kayserens Ministrer, forandrede sig alting, og derefter giordes alt hvad optænkes kunde, til at faae Værket i Langdrag. Det første mand da foretog til Wien, var at kalde Lützow hiem, og, i stæden for at stadfæste hans Forretning, stille ham til Ansvar derfor, som den der hafde overskredet den hannem gifne Befalning.
Lützow kaldes hiem til Wien, og beskældes for at hafve overskredet sin Ordre.
Kongen hafde ingen føje til at fortryde paa denne Mands Bortgang, og at hand blef skaffet fra Hamborg; Hvilken Bye hand skilde ved en god Deel Penge, for hans Umage med at skrifve og practisere for dem. Ja dette blef siden tilligemed een af hans Beskyldninger, nemlig at hand hafde

ladet sig af de Svenske og Hamborger forføre til at stifte Misforstaaelse imellem Kongen og Kayseren. I hans Stæd skikkede Kayseren igien Græfve Johan Weickard af Auersperg.
Græf Auersperg sendes i hans stæd til Hamborg.
Mand ventede, at denne skulde hafve bragt Kayserens Ratification med sig paa den af Lützow sluttede Præliminar-Handel; eller i det mindste skaffet den tilstæde, naar den berammede Dag nemlig den 15. Februarii ankom. De Svenske hafde imidlertid deres Ratification paa rede Hænder. Men fra Kayseren skikkede Auersperg i dens stæd en Skrifvelse til Kong CHRISTIAN, dateret Wien den 1. Februarii, hvorudi tilkiendegafves,
Kayserens Brev til Kongen med bemældte Auersperg.
„at angaaende den af Frankerige paastaaede Titel for Hertuginden af Savoyen, da endskiønt Kayseren af adskillige Aarsager ikke dertil var befoyet, hafde hand dog, af Venskab for Kongen, skikket nu samme Dag til Græfven af Auersperg et Leydebref med slig Titel, som Kongen hafde begiert for samme Hertuginde, (helst efterdi Kongen hafde til Vederparten lofvet og gaaet i Borgen derfor,) men befalet derhos, at Græfven skulde beholde det hos sig, indtil at alle andre Ting ofver Præliminaria vare afhandlede: Dog forbeholdt Kayseren sig, at bemældte Titel ikke motte komme Printzerne af Savoyen til mindste Forfang i deres med Rette tilkommende og ligeledes tilfortroede Formynderskab, og at det skulde alene være for denne gang, til Fredens desto snarere Befordring, og til den af Kongen gifne Forsikrings Fyldestgiørelse. Alt det andet, som af Lützow, formedelst Kongens Raad Langermann, var blefven forhandlet med de Franske og Svenske, og som nu beroede deels paa Kayserens deels paa andre Vedkommendes Gyldigfindende, deraf erkiendte mand med besynderlig Taknemmelighed Kongens u-afladelig Flid og Velvillighed i at befordre Sammenkomsten, hvorved Kongen ogsaa hafde tilveyebragt Sig et udødeligt Nafn og Æreminde. Og, endskiønt den Franske Gesandt ey hafde noksom beviist sig at være befuldmægtiget til denne Handel, saa vilde dog Kayseren paa Egen og Kongen af Spaniens Vegne lade det forblifve ved de twende Stæder til Sammenkomsten, Munster og Osnabrygge;

1105
saa og at Besætningerne droge ud, og Stædernes Forvaring tilbetroedes Borgerne, imedens Tractaterne varede. Staden Osnabrygge motte nyde sine Privilegier, i værende Tiid, Magistraten u-forhindret ved deres Kirkers og Skolers Anordning: Og af Kayserlige Krigsfolk skulde samme Stad saavg Petersborg intet fiendtligt vederfares, i hvad Nafn det motte hafve, naar Kayserens, Mellemhandlernes, og andre Kongers Gesandter vare i Osnabrygge indkomne. Hvilket ogsaa lofvedes for Kongens af Spanien, samt Chur-Saxens og Bæverens Krigsfolk; i Tillid til, at Kongen skaffede en lige og samme slags Forsikring af Vederparten. Skulde Sammenkomsten uden Frugt vorde ophævet, da skulde dog i 6 Uger derefter intet fiendtligt imod Osnabrygge og Petersborg foretages, eller Cron-Sverrige forhindres, der at indføre sin Besætning igien, med saa Skiel det samme blef i agt taget med Monster. Dagen anbelangende til Sammenkomstens Begyndelse, skulde det være Kayseren og Kongen af Spanien jo kiærere, jo betimeligere den kunde sættes, og saasnart den Franske Gesandt overgaf i Kongens, som Mægleres, Haand de paa Kayserens Side begierte Leyde-Brefve i beborig Form, skulde ogsaa Græf Auersperg bekomme Ordre, til Dagen at indsætte i de Leyde-Brefve, som hand hafde i Haand, og dennem saaledes til Kongen rigtige og fuldkomne ofverlevere. Kayseren hafde og tilladt, at i stæden for de Pfaltziske Brødre, samt de Fættere og Brødre Hertugerne af Brunsvig, og Land-Græfvinden af Hessen-Cassel, skulde der i Leyde-Brefvene skrives, det Pfaltziske Huus, det Brunsvig-Lyneborgiske, og det Hessen-Casselske. Anlangendes en Plads imellem Monster

og Osnabrygge, hvor Gesandterne kunde komme og samtales, da var mand tilfreds hvad derom blef besluttet og fastsat imellem Gesandterne self udi Sammenkomsten, hvor og de Kayserlige Gesandter med tilstrækkelige Instruxer skulde indfinde sig. For Tiden at vinde skulde alle Original-Leyde-Brefve sendes til Hamborg, og der ved Kongens Tilforordnede deres Udvexling skee; Mand vilde og besørge, at de Brefve, som den afgangne Spanske Cardinal-Infante hafde forhen sendt til den Venetianske Gesandt i Paris, kunde nu ligeledes skikkes til Hamborg. Kayseren vilde med første skrifve til Kongen i Spanien om Stadfæstelse paa alle de af Cardinal-Infante udgifne Leyde-Brefve, dog kunde mand desimidlertid, indtil Svaret kom, begynde Tractaterne. Men hvad somhelst udi den, imellem Lützow og de Svenske og Franske Ministrer giorte, og til Kayserens Gyldig-findende besluttede Forhandling indeholdtes, der var stridende mod Kayserens og Rigets høye Myndighed, det vilde nu Kayseren ingenlunde samtykke eller holde for got. Hand bad Kongen paa det venligste og flittigste, at Vederparten motte, i følge af denne Erklæring, formaaes til ogsaa at foretage og befordre Sammenkom-

1106

komsten oprigteligen og uden ald Svig og Argelist. Til den Ende hafde endnu Græf Auersperg Ordre, at giore nærmere Forklaring om alle Ting, for Kongens Tilforordnede, om Kongen det saa behagede. I det ofrige takkede hand Kongen for sit Nytaars Ønske, og derimod igien ønskede, at Kongens priselige Omsorg og Moye motte bekomme det Udfald, hvorefter hand og alle forlængedes.

Dette var da det Bref, hvorofver saa meget blef siden talt, disputeret, skrefvet, og i offentlig Tryk udgifvet dette indeværende Aar igiennem, og som forhindrede, at Sammenkomsten til Monster og Osnabrygge, som var i Præliminair-Handlingen berammet til den 25. Martii nye Stiil 1642. ikke skeede førend længe hen i det næstfølgende Aar.

Kong CHRISTIAN skikkede strax Copie deraf til Dr. Lorenz Langermann, med Ordre, at vise den til Salvius og D'Avaux, og forhøre, om de ikke vilde tage denne Skrifvelse for fulde, og lade den giælde for en Ratification, eftersom derudi samtyktes hvad som ellers plejede at høre til en Forbindelses-Tractat.

De Svenske og Franske Gesandters Meeninger om dette Kayserens Bref.

Kayseren hafde villiget i Stæderne til Sammenkomsten; Auersperg hafde faaet Leyde-Brefvene i Hænde, saadan som de forlangedes, og Fuldmagt til at indskrifve Dagen deri. Vilde de endogsaa hafve Originalen til sig af denne Kayserens Skrifvelse, eller vidimeret Copie, da kunde det skee. Salvius siuntes ey meget at være dette Kongens Forslag imod; men torde intet reent svare, førend hand fik at høre, hvad de Franske meente. D'Avaux sagde kort ud Ney: og paastod at de motte hafve en Ratification i behorig Form, og ligesaadan, som Frankerige og Sverrige paa deres Side vilde og vare færdige til at udlevere.

Den Franske Gesandts Indvendinger detimod.

Thi ellers var det imod deres Respect, og Kayserens Bref var ey i den Stiil eller Form, at det kunde antages for en Ratification. I slige Forhandlinger hafde mand ey at gifve Kayseren noget efter, og den ene motte det tilkomme at paastaae selssamme Ret og Hoyhed som den anden. I Brefvet stod ikke næfnt, at Byerne Monster og Osnabrygge skulde være løsde af deres Eed; men alene Besætningerne deraf at uddrage. Skulde nu Sverrige tage sin Besætning ud, som den hafde i Osnabrygge, var det ubilligt, at Byen da skulde alligevel være Keyseren med Eed forbunden; Thi saalidet som Kayseren vilde sende sine Gesandter til nogen Fransk eller Svensk Bye, der at holde en Fredshandling, saa lidet burde og Frankerige eller Sverrige sende deres til en Stæd, der var i Kayserens Eed og Pligt. Naar

Tractaterne vare forbi, komme jo Byerne i deres forige Stand igien. Derforuden hafde Kayseren i Begyndelsen af Brefvet vel talt om, at den Savoyske Hertugindes Titel var bevilget, fordi Kongen af Danmark hafde lofvet derfor; Men her var intet mældet om Høystbemældte Konges Caution og Borgen for Kongen af Spanien og hans Samtykke,

1107
ke, der dog ligeledes stod i Præliminar-Handlingen. Den Franske Gesandt blef beskyldt af Kayseren, ey at hafve været noksom befuldmægtiget; Men herudi vilde hand (D'Avaux) kræfve Kongen af Danmark Self til Vidne, ja end ogsaa den Kayserlige Græf Kurtz, der hafde seet hans Fuldmagt for gandske tre Aar siden. Kayseren hafde lofvet Sikkerhed for Osnabryg og Petersborg, men tiet stille om Monster; ligesom at de Svenske skulde forundes større Sikkerhed end de Franske. Og mand fandt endnu mere Skiæl og Anledning til at mistænke de Kayserlige, at de hafde noget skiult og forbeholden, særdeles i det som i Brefvet var mældet baade om bemældte Byer, og om Gesandternes Sammenkomst. Der var ikke heller uden løseligen talt om Forhandlingen imellem Lützow og de twende andre; og slet ikke med fulde Ord sagt, at Kayseren vilde holde hvad Lützow derudi hafde lofvet, og at hand ligeledes vilde være fornøyet med hvad de andre Parter hafde tilbudet. Kayseren sagde nu, at hand vilde med første indhente Kongens af Spanien Samtykke: Da hand dog tilforne hafde befalet Lützow, at handle baade for sig og for Kongen af Spanien, og bemældte Rigs-Hof-Raad hafde vedtaget, at Kayserens og Spaniens Leyde-Brefve skulde paa een Dag udverles. Ja endeligen, at Auersperg hafde Ordre, om en nærmere Forklaring at giore; Hvilken nu ingen kunde vide hvorofver den skulde være, og om ikke de Franske og Svenske vilde finde den saadan, at de ogsaa motte behofve nye Befalninger til at svare paa slig Forklarings Poster. Disse vare de vigtigste Anmærkninger, som D'Avaux og Salvius giorde ofver bemældte Bref.

Begge Gesandters, den Franske og Svenskes, Svar derpaa til den Kongel. Danske Minister.

Og blefve derfore omsider eenige i det Svar, som gafves til den Kongel. Danske Minister Langermann; nemlig dette: At Kayseren hafde ingen retskaffen Aarsage til at afslaae og negte Ratificationen, saadan som den af hans forrige Minister var lofvet; Hans Skrifvelse til Kongen af Danmark kunde ikke være dem nok, helst da derudi fandtes mange heel betydelige Feyl og Mangeler. De begge hafde paa deres Side fyldestgiort hvad dem burde; de hafde sluttet en Tractat, og bragt dens Ratification tilveye, hver fra sit Herskab. Deres Fuldmagt til Præliminaria var nu til Ende; og hvad deres Herskaber alt hafde stadfæstet, var dem ingenlunde tilladt af egen Magt at giore kraftesløst eller om igien. Skulde der nu ofver den Ting, der var allerede sluttet og med en noksom befuldmægtiget Kayserlig Gesandt afhandlet, atter handles med en nye Gesandt fra Kayseren, om hvis Fuldmagt dem intet var bekiandt hvorledes den var, følgede det af sig self, at de motte paa deres Side ogsaa hafve nye Instruxer. Kayserens Hensigt kunde de ikke vide, dog kom den dennem meget mistænkelig for. Lützow blef kaldet bort, saasnart Tractaten var sluttet; Auersperg kunde maaskee ligesaa, naar hand hafde sluttet med ham; og den Tredie siden sendes. Saaledes var

1108
var mand da immer lige nær, eller rettere lige langt fra Maalet. Og kunde de des Aarsage ikke andet end paastaae en formelig Ratification, ey forhaabende, at hvad som ved Kongen af Danmarks Flid og moysomme Omsorg var med Kayserens egen Fuldmagt sluttet, og alle vedkommende tilkiendegifvet, skulde nu gaae om igien, med de tvende Croners Frankeriges og Sverriges Spot og Haanhed; eller og at Kayseren vilde dermed saa aabenbarligen vise Verden, det hand skiøttede ingen Fred om. De vilde

berette det hver for sig til deres Principaler; Imidlertid kunde alting blive i den Stand det var, indtil de finge Svar.

Kongen lader ikke Forklaring af Gr. Auersperg om Kayserens endelige Mening.

Hvad nu angik den nærmere Forklaring, som Kayseren mældede om i Brefvet, at Auersperg skulde giore til Kongen om sin Mening og Villie, da sluttede Kongen strax, at derudi vilde yttre sig de Aarsager, som Kayseren havde haft til at vegre sig for den forventede Ratification at sende. Og skikkede Hs. Majest. derfor Dr. Langermann til bemældte Græfve, sligt at fornemme. Her fremkom da eet og andet, som foregafves at hafve været Kayseren til stor Fortrydelse og Mishag udi Lützows Forretning.

De Poster, som Kayseren havde mishaget i Lützows Forretning.

Hvoraf det allersiedeligste var, at hand havde tracteret med de tvende Croner som med Kayserens Ligemænd, og at hand ikke ligesaavel i det Svenske, saavelsom og det Franske Exemplar, havde ladet sætte Kayserens Nafn og Titel først for de andres, som udi Kayserens eget. Dernæst at Lützow havde tilladt og erklæret, at Monster og Osnabrygge skulde, medens Sammenkomsten varede, ey være pligtforbundne eller staae under nogen af de stridende Partier; ja endogsaa, at bemældte Byer skulde i værende Tiid være fra deres Eed løsde, og Magistraten gifve en skriftlig Forsikring til Gesandternes Forsamling. Hvilket sidste var Kayseren til Spot, ligesom mand ikke fandt Sikkerhed nok i hans Leyde-Brefve, og det første var Riget til Fornærmelse, hvis mand skulde betage det sin retmæssige Hoyhed og Jurisdiction ofver disse tvende Byer. End videre, kunde Kayseren ey fordrage disse Ord i Documentet, at Handlingen med de Svenske og de Franske skulde holdes for een og den samme; Thi dette var ligesom at hand samtykte deres imellem hinanden giorte Forbund imod Sig.

Kongen forsøger at bringe begge Parter til bedre Forstaaelse.

Der nu alt dette var blefvet Kongen udførligen tilkiendegifvet, saae Hans Majest. nok, hvilken af Parterne der havde den største Ret og Billighed med sig i Sagen, og lod sig her hiemme, til sin Statholder og Canceller mærke med temmelig Fortrydelse ofver det Kayserlige Hoffes Adfærd. Dog vilde Hans Majest. endnu forsøge, om der ikke kunde være noget med det Gode at vinde paa begge Sider. Dr. Langermann blef befalet, at anholde alvorligen hos Græfven af Auersperg, det hand dog motte stræbe at forskaffe en formelig Ratification paa Lützows Forretning; hvis ikke, da at give skriftligen fra sig de Aarsager, hvorfore sligt ey kunde skee. Saa skulde hand ogsaa foreholde den Svenske og Fran-

1109

Franske, det de giorde bedre om de lode sig overtale, og ikke betreede sig saa paastaaende udi visse Formularer, naar Hoved-Sagen var nogenlendes rigtig; Mand kunde vel siden komme til rette om det ofrige. Auersperg svarede, at hand hafde strax skrefvet Kayseren til om alt hvad de Franske og Svenske hafde fundet at sige imod Brefvet; Derpaa vilde hand vente Beskeed: De begierte Aarsager kunde hand ey gifve skriftlig fra sig; var og u-fornodent og til Overslod, saasom mand nok hafde kundet begribe dem af hans Tale.

Gr. Auerspergs Svar.

De andre tvende erklærede hver for sig til Langermann, at hvis de hafde fundet nogen slags Føyelighed hos de Kayserlige, i at eftergifve paa sin Side og ey tractere dem som ringere, vilde de ogsaa giort det paa deres Side. Begge de forenede Croner hafde indtrædet i Handling med deres Vederpart, forfattet alting skriftligt, og med vel overlagte Formularer forbundet sig, og dette paa det de kunde desto vissere og kraftigere forbinde bemældte deres Vederpart; Derudi kunde intet forandres

eller eftergifves, nu da alle kunde klarligen see og skiønne, det Skylden var ikke hos dennem, men hos Vederparten, at det afhandlede Forlig ey blef opfyldt. Salvius viiste og til Langermann den Svenske Original-Ratification, som hand hafde til rede; Og bad at Kayseren motte endnu anmodes om at fremsende sin paa den samme Maade.
De Franskes og Svenskes Svar.
Her maae og ikke glemmes, at Græf Auersperg i sin Samtale med Dr. Langermann beteede sig allermeest u-fornoyet med de Franske, og bad hannem at raade sin Konge fra at hafve noget med dem at bestille, saasom de vare de egentlige Fredens Forstyrrere og Forhindrere. Kayseren ønskede heller at slutte Fred med Sverrige alene, og Kongen giorde vel, om hand lod sig denne Deel af Freds-Handlingen være alene magtpaaliggende. Dette vilde hand at Langermann motte iblant andet giøre Forslag om paa det kraftigste, ey alene til Kongen, men ogsaa til den Svenske Gesandt Salvius, at de begge kunde giøre det behageligt for Regeringen i Sverrige.
Kayseren vil heller slutte Fred med Sverrig alene, og udelukke Frankerige.
Langermann mældede dette, dog med Kongens Forlof, til Salvius. Denne svarede, at hvis Auersperg vilde handle ærligen, og vise ham hvad Fuldmagt hand hafde af Kayseren dertil, vilde hand betænke Sagen. Men siden hørde mand intet derom videre.
Salvii Erklæring derom.
Alt dette foregik i Februarii-Maaned og i Begyndelsen af Martio. Imidlertid forventede hver Mand, i Tydskland saavelsom andenstæds, med Smerte paa, at see nogen Tegn og Beredelse til Sammenkomsten paa de tvende omtalte Stæder. Derimod begyndte Modet hos enhver at falde, da der intet andet blef fornummet, end at de stridende Partiers Gesandter i Hamborg laae i bestandig Tvistighed med hinanden, og at i Stæden for Sammenkomst til Freds-Handling, var Præliminar-Tractaten dertil snart færdig at gaae ofver Styre. Det Kayserlige Hoff i Wien pleyede ikke at bekymre sig meget om, hvad Folk ved deslige Leyligheder dømte.
Almindelig Misfornøyelse ofver denne Ophold i Fredshandlingen.

1110
de eller talede. Men Græf Auersperg gik det dog noget nær til Hiertet, at hand motte fornemme de Franskes og de Svenskes Skrig at faae Ofverhaand, og hans Hoff at beskyldes for at holde Freds-Handlingen op. Hvorfore hand fandt for raadeligt, at dæmpe dette Rygte, og skref nogle Brefve til visse Fyrster og Stænder i Tydskland, til at forsvare sit Hoff, og lægge Skylden paa de andre.
Gr. Auerspergs Bref til Jydske og Stænder, for at undskylde det Kayserlige Hof.
Derudi sagde hand, at omendskiønt Kayseren ingen saadan formelig Ratification hafde udstædet, som der paastodes, saa hafde hand (Auersperg) dog, som Kayserens Gesandt behorig Fuldmagt og var færdig til at udverle alle paafodrede Leyde-Brefve; og at det var høyst-ubilligt, det den saa dyrebare, saa nyttige og saa høyt-ønskede Freds-Forhandling skulde forhindres og opholdes for saa ringe en Aarsag, at Ratificationen, i stæden for at skrifves paa den sædvanlige Maade og stiles til Vederparten, var nu indbefattet i en Skrifvelse til Freds-Mægleren Kongen af Danmark. Hand forsikrede paa det høyeste om Kayserens alvorlige Attraae og Villie til Freds-Forhandlingen, saasom Hans Majest. intet mere ønskede, end at den snart motte begyndes; Hvorom mand og burde saa meget mindre tvivle, som de andre Fredens Hadere bemøyede sig hemmelig og aabenbare om at faae den opsatt, vel vidende, at naar det først kom til en Begyndelse, vilde Slutningen lettelig og snarlig følge derpaa.
Salvius igiendrifver dette Bref ved en Skrifvelse paa Tryk.

Men saasnart fik ikke Salvius fat paa eet af disse Brefve, førend hand derimod udgaf i Trykken et Igiendrifvelses Skrift, paa Latin, dog uden sit Nafn, og alene under den Titel af En Vens Bref til en anden sin Ven, hvor den hele Sags Sammenhæng blef fortalt, alle Omstændigheder opregnede, og ald Beskyldningen af Fredens Forhindring igien henvendt paa Kayseren. Den Franske Gesandt D'Avaux lod og ligeledes trykke Kayserens forommældte Bref af 1. Februar. til Kongen af Danmark, med hossatte Anmærkninger i Bredden, hvorudi hand meget skarpt og haardt gik det igiennem, saa at heel lidet deraf blef u-dadlet.
Den Franske Gesandt lader og trykke sine Anmærkninger derofver.
Derudi hand ey heller gaf ham Kayserlig Titel, men overaldt kaldte ham Kongen af Ungern; endskiønt hand dog offentligen vedstod, at hans Herre, Kongen af Frankerige hafde gifvet ham den Kayserlig Titel i det Ratifications-Instrument, som hand hafde bekommet til sig, men ey kunde udlevere, fordi Vederparten holdte sit tilbage. Altsaa var mand paa Frankeriges Side ingenlunde sindet at kalde ham Kayser, førend i Henseende til Freden, efterat mand i Aaret 1636. hafde protesteret imod hans Val, og derefter ikke erkiendt ham.
Frankerige vil ey tilstaae Kayseren den Kayserlige Titel.
Disse Anmærkninger skikkede D'Avaux siden, efter sin Konges Befalning, lige til Kong CHRISTIAN, tillige med et meget velskrevet Latinsk Bref til Kongen self, dateret Hamborg den 30 Maji, hvorudi ald optænkelig Berømmelse tillagdes Kongen for sin utrættelige Vinkibelighed, og for sin oprigtige samt vise og kloge Om-
D'Avaux skrifver derforuden et Bref til Kong CHRISTIAN.

1111
Omgang i Freds-Handlingen at forfremme, men derimod tillige det Østerrigske Huuses Kunster i at forhindre Freden, og at tillægge andre Skylden for slig Forhindring, vitløftigen blefve opregnede, og med slemme Farver afmalede. I Slutningen tog hand Afskeed med Kongen, og gaf tilkiende at hand var færdig at begifve sig hiem. Dette Bref lod hand derefter (tillige med flere hørende til bemældte Handel,) udkomme paa Tryk, baade i Parjis og i Holland, og siden findes de indrykte i adskillige Samlinger af Stats-Skrifter.
Aarsagerne til det Wienske og Spanske Hoffers Vanskelighed i Freds-Handlingen.
De som saae noget dybt ind i Tingen, og gafve Agt paa nærværende Tids Omstændighed, forundrede sig ikke meget paa disse Vanskeligheder, som det Wienske saavelsom det Spanske Hoff giorde, aleniste i den Hensigt at faae Freden endnu noget opholdt. Begge Hoffer hafde deres Aarsager, til at haabe nogen Lykkens Forandring og et bedre Udslag i deres Sager, end tilforne, hvis de vandt nogen mere Tiid. Kayseren hafde nyligen sluttet en 20 Aars Stilstand med Tyrken, endskiønt den hafde kostet ham store Summer Penge til Foræringer, samt 200. Landsbyer paa de Ungerske Grændser; hvilket ey heller blef glemt i de Franskes Skrifter at bebreyde ham. Hand hafde og paa den Regensborgiske Rigs-Dag faaet alting efter sin Villie, Skat og Contribution nok til Krigen at holde ved lige. De Svenske vare jagede ud af Slesien; deres Armee ofveralt i slet Stand; Sverrige udtommet af Folk og Midler ved den lange Krig; Frankerige ligeledes svækket paa sin Side, saasom den hafde en dobbelt Krig paa Halsen; de Protestantiske Fyrster i Tydskland vare saa got som til grunde, og formaaede snart intet mere. Kongen i Frankerige og Cardinal Richelieu begge af meget slet Helbred, og nær ved Grafven; efter hvis Død mand kunde vente en stor Forandring der i Riget; Paven Urbanus den 8de som var Fransosens Ven, hafde ey langt Lif i vente. Spanierne hafde faaet en mægtig riig Sølf-Flode hiem, og Derforuden vunden stor Fremgang imod de Franske i Catalonien. Disse og andre flere, deels

virkelige, deels paa et smigrende Haab beroende skiønne Fordele, var det som holdt det Østerrigske Huus tilbage, og opvakte end og en Fortrydelse hos Kayseren self, at hand, i hvor Fred-kiær hand end var af Naturen, hafde gierne seet sine i forrige Aar til Lützow udstædde Fuldmagter og Ordre at være blefven tilbage. Nu var her da ikke andet for, end, efter Spaniernes Raad, at kaste i Vejen hvad mand best kunde finde paa, nemlig paa den Maade, som nu allerede er fortalt.

Det Wienske Hoffes Anslag til at lokke Danmark.

Desforuden blef endnu arbejdet paa nogle andre Middeler; Hvoraf det første var, at faae Danmark og Engelland i Spillet med. Danmark vilde mand lokke med at frafalde ald Tiltale paa det Pinnenbergske, og overdrage dette Stykke saaledes som Kongen behagede, tillige med den Glykstadske Told. Derom blef ved Skrifvelser, samt ved Græf Auersperg, hemmeligen handlet med Græf Penz i Holsten;

1112

men af Kongen gandske afslaget. Engelland blef lofvet et got Udfald i den Pfaltziske Sag, dersom Kong Carl vilde træde i Forbund med det Østerrigske Huus, og overlade dem en anseelig Deel Tropper.

Saavg Engelland, til et Forbund.

Men Thomas Rowe, saa ofte som de Wienske Raad giorde ham dette Forslag, svarede hver gang, at naar det Pfaltziske Huus først var blefven fornøyet, vilde hand træde i Forhandling om Forbundet, og for ikke. Det andet Hoved-Middel, og som de Kayserlige giorde sig langt mere Umage for, var at faae de Svenske og de Franske adskilte, ved at slutte en særdeles Fred med de første. Med dette hafde mange af deres Tilhængere, samt deres egne i Hamborg værende Gesandter, (som og tilforne er fortalt) bemoyet sig i forrige Aaringer; Lützow ligeledes; og Auersperg blef endnu ved i samme Idræt og Forehavende.

Ligeledes til at skille Frankerige og Sverrige fra hinanden.

Ja den Holstenske Raad og Amtmand Christopher Hans von Bülow, som hafde god Correspondentz i Wien, vidste at sige Kong CHRISTIAN, førend Auersperg kom til Hamborg, at denne Mand blef fornemmeligen skikket, til at giore det sidste Forsøg paa en særskilt Freds-Handling med Sverrige, og at stifte Misforstaand imellem dennem og de Franske. Auersperg skal vel ogsaa derudi hafve giort sit beste, endskiønt med ingen bedre Fremgang, end hans Formænd.

Men altſammen forgiafvcs.

Der nu de Kayserlige motte fornemme, at alle deres Paafund og Kunst-stykker sloge dennem feil, General Torstenson var og igien indkommen i Slesien, og hafde slaget Hertugen af Lauenborgs Armee, ja giort endogsaa et rigt Bytte i Mæhren; og der de saae sig ingen Vey at kunde komme med at tillægge de andre Skylden for Fredens Sinkelse, begyndte de at faae et andet Sind. Auersperg hafde noget tilforne, efter sin Herres Befalning, været om borde med Græfve Penz, at hand endeligen skulde mage det saa, at Kongen motte overlade til Kayseren de Regimenter hand hafde staaende i Holsten, samt tillade at værve nogle flere dertil i sine Fyrstendomme.

Kayseren lader anholde om Krigsfolk hos Kongen: hvilket bliver afflaget.

Hvorpaa Kongen gaf det samme Svar, som tilforne; ja lagde end og dette dertil, Sig noksom at hafve arbejdet paa en Fred at stifte, indtil hand nu, ved de Kayserliges Ophold og Ulyst, motte næsten være kiæd deraf, og holde det for et fortvivlet Verk; Men meget mindre agtede hand at være den, der styrkede nogen af Parterne til en længere Krigs Vedligeholdelse. Siden der efter, i Julii-Maaned, lod bemældte Auersperg sig self anmælde, og bad at Kongen, som den Tiid var paa Glyksborg, vilde forunde ham Audieng.

Gr. Auersperg faaer Audieng hos Kongen.
Dette skeede; Hans Ærinde var da først, at igientage det selssamme som Græfve Penz hafde paa hans Vegne foredraget, og tilbyde Kongen, saasom til en Belønning derfor, Pinnenberg meld ald den Schowenborgiske Andeel i Holsten, Forlængelse paa Elb-Tolden, og Confirmation for Kongens Søn paa Erts-Stiftet Bremen; Derimod motte Kongen laane Kayseren 10. eller 12. Tusinde Mand, og forstrække ham Sex Tønder Guld.
Hans Begiering og Forslag, uden Frugt.

1113
Guld paa en Obligation, som inden faae Aar skulde vorde betalte. Kongen vegrede og undskyldte sig for begge Dele. Dernæst gaf hand at forstaae, sig nu med allerførste at være forventendes Kayserens Ratification fra Wien, paa hvad som Lützow tilforne hafde forhandlet, saa at Freds-Handlingens Sammenkomst kunde da vorde berammet og gaae for sig.
Auersperg kommer til Kiøbenhavn med Kayserens Ratification paa den Hamborgske Tractat til Freds-Handlingen.
Siden da Kongen var reyst til Kiøbenhavn, kom bemældte Græf Auersperg her til Staden, den 6te Augusti, bringende et meget høfligt Bref med sig fra Kayseren, samt tillige Ratificationen, som hand foreviste til Kongen i Original; sigende derhos, at, uagtet at Kayseren meente vel at kunde haft føye, til at holde endnu længere tilbage dermed, efterdi den Fransoste Gesandt ey hafde viist sig tilstrækkelig med Fuldmagt forsiunet til saadan Tractat, saa hafde Hans Kayserlige Majest. dog af fredkiærlig Velvillighed gierne vildet afhielpe alt hvis saadant ønskeligt Værkes Fuldbyrdelse kunde forhale. Hand stillede nu til Kongen, at næfne Dagen, paa hvilken alle Ratificationer og Leyde-Brefve kunde i Hamborg med hver andre udvexles og ofverantvordes; og forsikrede derhos, at hvad Brefve der endnu fattedes fra det Spanske Hoff, vare formodentlig under Veys, og kunde ligeledes ventes hannem tilhaande med det snareste.
Kongen lader dette forkynde til det Svenske Hoff.
Det første, som nu Kongen giorde, var at Hans Majestæt strax affærdigede et Bud til Stockholm, med Befalning til Residenten Peder Wibe, at hand strax skulde forkynde dette til Dronningen og Regerings-Raadene, og lade derhos vide, at Hans Majest. paa Dronningens i Sverrige samt Kongens af Frankerige gode Behag hafde nafngifvet den 1. Decembr. Gammel-Stiil til alle Ratificationers og Brefves Overlevering.
Saavelsom til Salvius og D'Avaux i Hamborg.
Derpaa reyste Kongen til Glükstad, og derfra den 13. Augusti lod skrifve udi samme Mening til den Svenske Gesandt Salvius, og den Franske D'Avaux. Til den første blef giort Forslag, at den Udvexling af for-bemældte Brevskaber, som angik alene de Kayserlige og de Svenske, motte gaae for sig den 29 Augusti, efterdi intet fattedes, men alle Brefve vare paa rede Hænder; Men til den Franske, at Hans Dag kunde forblifve den samme, som Kongen hafde ladet næfne til Regeringen i Sverrige, nemlig, den 1. Decembr. aleniste af den Aarsag, at den Kayserlige Gesandt ikke skulde hafve noget at paastaae, saafremt det som endnu ventedes fra Spanien, ikke saa betimeligen kunde være tilstæde. Strax derefter motte Hoved-Tractaten tage sin Begyndelse: Saa bad ogsaa Kongen den Franske Gesandt, at hand vilde endnu opsætte sin Hiem-Reyse saalænge; Siden skulde et af Kongens Skibe til hans Reyses Sikkerhed være færdigt, saasnart hand vilde.
Salvius og D'Avaux besvare sin heftigen ofver det Wienske Hoffes Adfærd og sidste haarde Resolution.

Ingen af disse Tvende Gesandter vare endnu med dette Budskab eller med Forslaget tilfreds. Hver for sig skref u-fortøfvet sit Svar til Kongen fra Hamborg, paa den Maade, at intet blef sparet af Bitterhed imod Vederparten. Det var dem kiært, at hvad Kayseren tilforne den 15. Decembris ved

1114
ved sin Fuldmægtige Gesandt havde lovet at forskaffe inden otte Uger, var nu endelig, efter otte Maaneders fortrædelige Op- hold og ubeføjede Vanskeligheder, fremkommen, saafremt det el- lers maatte befinde sig saaledes i Gierningen, som Græf Auersperg til Kongen havde forsikret om. Men de (den Franske og den Svenske,) havde deres store Aarsager, til at tvivle og være i bestandig Mistroe om alt hvad som kom fra de Østerrigske. Vel tilstodes, at nu, disse havde erfaret deres Øjemærker at slaae dem fejl, og alle Mennisker Klage og Eftertale over Fredens Sinkelse at falde paa Keyseren, havde de og stor Aarsage til at fuldbyrde det, hvorom Kongen saa ofte og overflødigen havde formanet dem. Men deres u-ophørlige Falskhed, Trækker og Lumskhed havde mand fornøden i alle Stykker at passe paa. Mand maatte forundre sig, hvorledes denne hastige Forandring var dem nu paakommen. Tilsorne hedde det i alle deres Taler og Skrif- ter, at Præliminar-Handlingen af 15. Decembr. var imod Key- serens Høyhed, og kunde u-mueligen taales. Lüzow blef beskyldt for grof Forseelse, og kaldet hiem fra Gesandtskabet. Auersperg giorde siden alt hvad hand kunde for at faae Handlingen paa en gandske anden Maade anstillet. Nu havde Bladet i en Hast vendt sig, Keyserens og Rigets Høyhed var nu intet skeet til forkort, Lüzow var blefven gandske uskyldig, og alt hvad der tilforne var vrangeligen og ilde giort, hedde nu rigtigen og velgiort. Her meente mand, at motte u- feilbarligen stikke noget andet under. De ønskede gierne at motte have bekommet en Afskrift af den nye ankomne Ratification, og Leyde-Brefve, at see hvorledes de vare beskaffede. Tilmed motte de have noget vissere for sig, end Græf Auerspergs Forsikring, om de Spanske Brefves An- skaffelse; Thi Lüzow var tilforne lige saavel befuldmægtiget, som hand; Ja Kongen selv havde den Tid gaaet i Borgen for be- mældte Spanske Brefve; og alligevel vare de udeblefne. Best var det derfor, det mand biede med at bestemme Dagen, indtil at alle tilhobe, saavel de fra Spanien, som fra andre Stæder, vare her paa Stæden. Ja end ogsaa, at Ratificationen, som Keyseren nu havde sendt, blef igiennemseet og examineret, om den var saaledes som den burde: Hvilket ligeledes fik at skee med Leyde-Brefvene. Thi det kunde hende sig, at Ratificationen blef endnu u-antagelig, det fra Spanien ligeledes, saafremt det endogsaa inden 1. Decembr. ankom; og at Leyde-Brefvene va- re alle i deres rigtige Form og Stiil, havde mand ligesaa liden Bisbed om: Thi da blef det kun til Fortrydelse, at kalde saa mange fornemme Gesandter tilsammen til bemældte Dag: Hvil- ken de derfor bade, at motte blive u-næfnt indtil videre, saasom de, nemlig Gesandterne af de tvende foreenede Croner, ikke i nogen Maade kunde vige fra de Befalninger, som de derom havde. Den Franske erklærede ellers, at vilde for Kongens skyld, bie og

1116
stød deri. Der ſtod iblant andet, at Keyſeren ſamtykte Formen af det Hamborgiſke Præliminar Forlig; Alt ſaa meente Salvius, at Keyſeren kunde ſiden deraf benytte ſig, og ſige, at hand havde vel ſamtykt Formen, men ikke Materien eller Indholden. Ellers var hannem ſtrax falden i Øynene, at Dagen til Brefvenes Udverling og Sammenkomſtens Begyndelſe ſtode næfnte, ligeſom i det Hamborgiſke Forlig, da de begge allerede længe ſiden vare forbi. Lüzow var i bemældte Document ikke kaldet Geſandt; Hvilket hand miſtænkte at være ſkeet med Villie og beraad Hue, paa det mand kunde blive ved at ſige, ſom hidindtil, at hand ikke havde været ret befuldmægtiget til at ſlutte forbemældte

Præliminar Forlig. Ikke heller var Salvio gifven Geſandts Titel, hvilket ſagdes at være en Tort for Dronningen i Sverrige. Til ſidſt fandtes her ikke ved Enden af ſlige Documenter de ſædvanlige og forbindelige Ord: At alt ovenſkrefne ſkulde oprigtigen og uryggeligen holdes. Om diſſe, og andre mindre betydelige Feil, yttrede hand ſig da til Dr. Langermann, ja gaf hannem dem ogſaa ſkriftlige; ſaa at baade Kongen og Græf Auerſperg fik dem ſtrax at vide. Derefter forløb Tiden: Den førſte Decembr. kom: Kongen tiede ſtille: Auerſperg ligeledes. Salvius og den Franſke meente da nu at kunde giøre en herlig Gierning, med at lægge den Copie, ſom dennem var meddeelt af Keyſerens Ratification, for alles Øyne, og lade derhos trykke de forbemældte Anmærkninger af Feyl og Urigtigheder, alt til at beſkylde det Wienſke Hoff for uophørlig Ophold i Freden. Men neppe vare de blefven dermed færdige, ſaavelſom og med et Proteſtations Skrift til Kongen, over deres Uſkyldighed og over Keyſerens Fauter; førend Dr. Langermann kom til dem igien fra Kongen, og berettede, imod deres Formodning, at nu vare de Spanſke Brefve, udi behorig Stand, og til Madrit af Kongen ſelf underſkrefne, komne til Bryſſel, hvorfra de bleve ſendte til Wien, og kunde derfra med førſte være i Hamborg; Ja endogſaa Keyſerens Ratification var nu igien blefven omſkrefven til Wien, og alt hvad Salvius havde haft derpaa at ſige, var blefven rettet: Hans Majeſtæt Kongen af Danmark meente derfor, at Tiden kunde nu opſættes, indtil alt dette bemældte kom til Hamborg, ſom ikke vilde vare længe. Den Svenſke ſvarede, at det motte altſammen beroe paa Kongens Gotfindende, og dernæſt paa Keyſerens egen Fred Begierlighed. Dette ſkeede juſt ved Aarets Udgang.

Tidende om de Spanſke Brefve ſamt den Keyſerlige Ratifications Udfærdigelſe i behorig Form.

Hvad den Sammenkomſt til Goſlar i det Brunsvigſke anbelanger, hvorom i forleden Aar er mældet, da er nu alene derom at berette, det, ſaa ſnart det længe paaarbeydede Forliig, imellem de Keyſerlige og de Brunsvig Lyneborgiſke Hertuger, ſammeſtæds var ſluttet, ſom blef underſkrefvet den 16. Januarii i dette Aar, drog Kongens Geſandt Gottlieb von Hagen derfra; ſaa ſom Hans Majeſtæt agtede ey at have videre dermed at ſkaffe.

Den Goſlarſke Sammenkomſtes Udfald.

1117

Majestæt agtede ey at have videre dermed at skaffe. Ved dette Goslarske Forliig blef Keyseren forbunden til at overlade Fæstningen og Staden Wolfenbüttel til Hertug Augustus af Brunsvig Lyneborg; derimod skulde Staden Hildesheim indtage Keyserlig Besætning; Churfursten af Coln skulde have en Deel af det Hildesheimiske, og det andet opstaae indtil nærmere Handling; Fursterne af Lyneborg og Brunsvig skulde være forbundne til den Pragiske Fred, dog ikkun i visse Maader, samt til den sidste Regensborger Rigsdags Afskeed; De skulde ingen af Keyserens Fiender forbinde sig med, eller giøre dem nogen Hielp; De blefve og frie for at forene deres Tropper med Keyserens Krigs Magt; De motte besætte alle deres Fæstninger med deres egne Folk; og saa mange, som de aftakkede, stod det frit for, i hvis Tieneste de vilde gaae.

Adskillige blefve ufornøyede med denne Goslarske Handling

Men med Fuldbyrdelsen af dette Forliig stod det en lang Tiid hen. Thi Staden Hildesheim paastod sin Frihed, og vogrede at indtage Keyserlig Besætning; den fandt og adskillige Venner, som lovede den Hielp. Churfursterne af Coln og Bayern vare ufornøyede med Forliget, og endnu mere, at det foraccorderede om Staden Hildesheim med mere ey blef satt i Verk; Hvilket ogsaa var Aarsag, at Wolfenbüttel ey endnu i Aar, men i det paafølgende, blef indrømmet til Hertug Augustus. Commandanten General Hatzfeld stod i Churfurstens af Bayern Eed og Pligt, og sagde sig ikke at agte, hvad mand til Goslar havde sluttet foruden hans Herres Villie. De Svenske, som vare ilde tilfreds

med, at være blefven saa gandske forladte af de Lyneborger, havde dog den Fordeel, at de fleeste Folk som de takkede af, ginge i deres Tieneste;
De Svenske vare og ilde tilfreds at blive forladte af Lyneborgerne.
saasom General Konigsmark stod den Tiid i Nabolauget, og havde Penge ved Haanden til at give dem. Fiendskab kunde de Svenske imidlertid ikke forøve imod Hertugerne og Landet, eftersom i Forliget var ey talt om at føre eller tage Deel i nogen Krig imod de Svenske. Dog havde de et ondt Øye paa Hertug Augustus, og skaanede mindre hvad ham tilhørte, end de andres Deel. Derforuden blefve de ved at indfodre Contributioner og Restanser, i de Amter, hvor de endnu havde Besætninger i det Lyneborgiske.
Kongen ansøger om at mægle et Forliig imellem Svensken og Lyneborgerne.
Fyrsterne lode, imod Enden af dette Aar, anholde hos Kongen om Hans Majestæts Mellemhandling til at forskaffe sig et ligedan eller og bedre Forliig med de Svenske, som de havde faaet med Keyseren, paa det de og deres Lande, et saa anseeligt Stykke af den Neder Sariske kreds, kunde geraade i Fred og Rolighed.
Hans Majestæts Svar derpaa.
Men Kongen lod deres Udskikkede give til Svar, at „hand var for gammel dertil, saa lætteligen at overtales til at lade sig bruge i en Particulier Tractat, imedens hand nu bemøyede sig om de almindelige Freds Handlinger at faae i Verk satte.
Kongens Mellemhandling i den Pfalziske Sag i dette Aar.
Dernæst maae ey forbigaaes, hvad som henhører til Kongens Mellemhandling i den Pfalziske Sag, og hvormeget derved blef forrettet i dette Aar, udi den Handling, som udi forige Aar.

1118
kom i Drift til Wien. Hvorudi, naar som først erindres, hvor stærk og vidt adskilte begge Parters, Pfalzernes paa den ene og Bayerns paa den anden Side, deres Paastand og Fordringer vare, falder da nu at fortælle, hvad som i denne vanskelige Sag blef foretaget af Mellemhandlerne: Hvilke vare Hans Kongel. Majest. af Danmark, ved sin Raad og Resident Dr. Bidenbach, og de fire Churfurster, Mayntz, Coln, Saxen og Brandenborg, hver ved sine Tilforordnede.
De andre Mellemhandlere i samme Sag.
Disse Mellemhandlere, der de noksom forstode, at saalænge som Pfalzerne stode paa det aller yderste, og ey eengang vilde høre næfne det Under-Pfalziske, (som dem allerede var gifven øyensynligviis Forhaabning om,) medmindre det Ober-Pfalziske og den Churfurstelige Titel motte tillige følge med, raadde de dennem, ikke at paadrive alle deres Fordringer under eet, men at gaae ligesom Skrit for Skrit, først giøre klart og rigtigt om det Under-Pfalziske, og forbeholde sin Tiltale paa det øfrige; hvilken de enten strax efter, eller en anden gang ved bedre Leylighed, kunde komme frem med. Men hverken vilde Pfalzerne høre dette Raad, ey heller den Engelske Gesandt Thomas Rowe, der sagde, at hand vilde nøye efterlefve sin Instrux.
Pfalzernes og den Engelske Gesandtes Paastaaendhed.
Og efterdi de ingen Fremgang kunde giøre, lod den Engelske sig forlyde med at reyse bort, hafde og med sine Beretninger til Engelland bragt det saa vidt, at Parlamentet fornyede sit Lofte om en kraftig Hielp til det Pfalziske. Endelig udkom af det Keyserlige Rigs-Cancellie en Resolution, bestaaende i Tolf Artikler, som indeholdte de Vilkor, som Keyseren vilde forunde forrige Churfurst Friderich af Pfals hans Børn; og vare korteligen disse:
Keyserens Resolution til de Pfalziske, angaaende i Pass. fct.

(1.) Naar de enten skriftligen eller ved Gesandter ydmygede sig, afsagde alle Forbundne nu og i fremtiden imod Keyseren og Riget, samt dets Stænder, og imod det Østerrigske Huus, da vilde Keyserten forlade dem deres Faders og deres egen Forseelse. (2.) Kongen af Spanien og Churfursten af Bayern skulle gifve dem deres Lande igien i Under-Pfals, saaledes som de nu befandtes, og de samme skulde siden forblive Rigs-Lehn. (3.) For Amtet Germersheim skulde Pfals-Grafven fornøyes Pandt-Skillingen, som derpaa fordum var laant. (4.) Ober-Pfals skulde ikke gifves tilbage til de Pfalziske Børn, førend Keyseren var derfor blefven betalt, enten af Kongen i Store-Britanien, eller af Pfals-Grafven, paa eengang, den Summa af Tretten Millioner Rhinske Gylden; paa det at Keyseren dermed kunde betale Churfursten i Bayern Kiøbestillingen af bemældte Ober-Pfals, og saaledes indfrie sit Land Ober-Østerrige fra det Pandt, som derpaa til Forsikring af bemældte Kiøb hæftede. Imidlertid, indtil bemældte Tretten Millioner vare fuldkommen erlagte til Churfursten i Bayern, skulde samme Churfurste forblive rolig Eyere af bemældte Land, ligesom hand nu var. (5.) Det Græfskab Chamb forstodes ikke herunder, saasom dette ey af Arilds-Tid hafde hørt til Ober-Pfals, men til Hertug-

1119
dommet Bayern. (6.) Den Romersk Catholske Religion og dens offentlige Øvelse, Clostere, Jesuiter Collegier skulde med deres Stiftelser, stædse herefter, saavel i Under som Ober Pfals forblifve i den Stand, de nu vare, og fremdeles vedligeholdes. (7.) Gafver og Forlehninger, som Keyseren og Churfursten af Bayern hafde udgifvet i Under Pfals, saavelsom paadømte og lovligen afgiorte Sager, skulle fremdeles staae ved Magt; Ligeledes alle Under Forlehninger, og hvad Sager der kunde vorde paadømte eller afgiorte, indtil Landet ofverleveredes. (8.) Alt hvad Religionen, Clostere, Jesuiterne x. udi 6te Artikel; og Forlehninger, paadømte og afgiorte Sager x. i den 7de er ommældet, skulde ligeledes i agt tages og holdes udi Ober Pfals, naar Pfals Grafven det skulde igien bekomme. (9.) Ingen Erstatning skulde nu eller herefter paastaaes af dem, som nu befade ommældte Lande, enten for de hidindtil nødte Indkomster og Fordele, eller for bortkomne Løsøre, eller for Krigs og Orlogs Skade, eller for ubetalte Giælds Fordringer. (10.) Hvad den Churfurstelige Værdighed angik, da skulde samme med alle tilhørende Rettigheder, forblifve hos Churfurst Maximilian af Bayern, og hans Afkom paa Sværdsiden. Naar ingen Mand var mere til af hans Linie, da skulde tre andre Mands Personer af fordum Hertug Wilhelm, den 5te Hertug af Bayern hans Stamme ligeledes, efter deres Første Fødsels Orden, være Churfyrster. Siden skulde Churfyrstendømet verelsviis tilhøre begge Huse, det Pfalziske og det Bayerske; saaledes, at efter Tredie Mands Død af den Wilhelm Bayerske Linie, skulde den næste Arfving af fordum Pfals Grafve Friderich være Churfyrste; men efter hans Død den næste Arfving af den Wilhelm Bayerske Linie; og saa stædse fremdeles omverles. Hvilken af disse tvende Linier engang skulde uddøe gandske, enten Pfals Graf Friderichs eller Hertug Wilhelms af Bayern, da motte Churfyrstendømmet bestandigen derefter tilhøre den Linie alene, som efterlefver. (11.) Hvad som i det Forbund, som mand rehafde at forhandle, blef samtykt og besluttet, skulde rigtigen holdes og fuldbyrdes; efterdi det var i den Henseende, det Hans Keyserl. Majestet hafde paa egne og Med Interessenters Vegne, erklæret sig til dette Tilbud at giøre, paa ofvenstrefne Vilkor: Hvilket, uden slig Henseende ey var skeet. (12.) For alt, hvad i saa Maade blef aftalt, at skulde fuldbyrdes og i værksettes, skulde og stilles nøyagtig Forsikring.
De Pfalziskes og i sær den Engelske Gesandtes Besværinger derofver.
Denne Resolution var hverken under Keyserens Segl eller Rigs Vice Cantzlerens Haand, men alene underskrefven af en Cancellie Registrator, og dateret den 6. May. Og saasnart den var blefven

Chr 4. * 1577 – 1648 - Regna foimat pietas (med Gudsfrygt skal man land bygge)

ofverleveret til den Engelske og de Pfalziske Ministrer, indgafve de deres Klager og haardeste Besværinger derimod. Den Engelske vendte sig nu til Mellemhandlerne, og i en Skrifvelse spur

1120
spurde dennem ad, hvad dennem siuntes at her nu var at giore udi Sager. Hand hafde hidindtil ikke kundet gaae anden Vey frem, end den som kom overeens med hans Konges Respect, og de Befalninger hand hafde. Ellers motte de vide, at aldrig skulde det Under-Pfalziske vorde engang imodtaget, med mindre det blef tilbagegifvet og indrommet heelt og gandske, med alle sine Rettigheder, tilhorende Dele, Friheder, Verdslige og Geistlige, i selfsamme Stand, som det var i Aaret 1618. uden ringeste Afkortning eller Afgang: Hvad Chur-Værdigheden og det Ober-Pfalziske anbelangede, da vilde hand for dennem og ald Verden erklære, at hans Konge hafde haft i Sinde, derover at lade handle og indgaae paa en billig Maade; Men enten at kiobe Lande, eller indgaae andre u-anstændige Vilkor, deraf vilde hand slet intet vide eller hore. Mellemhandlerne besluttede dog, uagtet den saa haarde Keyserlige Resolution, at forsoge noget videre i Sagen; og holdte nogle Sammenkomster.
Mellemhandlerne, og i sær den Kongelige Danskes Forretninger om forbemældte Resolution.
Derudi, iblant andet, besværede den Danske Gesandt sig meget over bemældte uformelige Resolution, der var uden Segl og Underskrift; da Keyseren sagte motte hafve værdiget dem, i Henseende til deres Herskaber, Kongen af Danmark og Churfyrsterne, med at gifve dem sin Mening tilkiænde ved et skikkeliger Document. Hvorudi endeel af de andre gafve ham Ret. Den Danske forestillede dernæst, om mand ey burde at tage bemældte Resolution for sig, gaae den igiennem Punct for Punct, og prove hvad Middel der kunde optænkes til de haardeste Poster at forlindre, som siden kunde indgifves til Keyseren. Men de andre meente, at det tilkom den Engelske og de Pfalziske, at erklære sig paa slig Maade over hver Post; efterdi hvad Klageskrifter og Protestationer, som de samme allerede hafde indgifvet imod Resolutionen, vare endnu ikkun almindelige. Den Danske blef dog ved sin Forestilling, og holdte for, at det var Mægleres Pligt, at foreslaae Middel-Vey imellem store Yderligheder. Mæglerne i denne Sag hafde ikke Behof at sporge eller lede efter, hvad som var forhaardt i Keyserens Resolution, og som gik til den yderste Ubillighed, ja til Umueligheden self; Skulde Pfalzernes skriftlige Erklæringer eskes over hver Post, da blef en heel Hoben Tiid spildt til Unytte.
Den Danske Gesandtes Forestilling til de Pfalziske Deputerede.
Endeligen, saasom de andre funde for bedre, at kalde de Pfalziſke Deputerede ind for sig, og forst hore deres mundtlige Erklæring, lod den Danske sig det samme befalde. Der nu de Pfalziske anden Dagen, som var den 27. Maji, blefve indkaldede, forde den Danske Gesandt Ordet til dennem, for at fornemme, om de vilde gifve deres Mening tilkiænde over hver Post i Særdeleshed i den Keyserlige Resolution, hvormeget de kunde eller ikke funde deraf antage; Thi ellers var at befrygte det Vederparten vilde fremdeles paastaae hver Artikel og Vilkor saaledes som de stode i Resolutionen, naar de Pfalziskes Klage alene blef almindelig, saasom hidindtil, og de ey erklærede sig.

1121
klærede sig med noget Afslag at foreslaae eller begiere udi een og anden Artikel i sær. Derpaa blef svaret af de Pfalziske, at oftebemældte Resolution og alle derudi indeholdne Vilkor vare deres Herskabers og det gamle Chur Pfalziske Huses Ære saa nærgaaende og forkleinlige, ja beroede til Deels paa den pure Umuelighed, i sær hvad den første, fierde, siette, niende Artikle angik, at de ey

kunde indlade sig derover, holdende endogsaa for unyttigt, og ikke at være en viis Mands Værk, med gandske forgiaves Paastand ikkun at samle sig andres Had.
De Pfalziskes Svar.
De lode det forblive ved deres forrige Erklæring, og vilde bede de Herrer Mæglere, at optænke beqvemme Middeler til en anden slags Benaading af Hans Keyserlig Majestæt Faaedage derefter foretog den ofte omtalte Danske Gesandt sig, udi Forsamlingen at igiennemgaae Resolutions Puncterne, og sin Mening om nogle deraf at betyde; og da de andre ligeledes hafde forklaret hvad dennem siuntes, kom mand over eens om, at der skulde tales med de Keyserlige Commissarier, og forhøres hvad Haab mand kunde giøre Pfalzerne om Forlindring i de strængeste af Vilkorene. Dog vilde mand for det første ikkun berøre den Post om Ober Pfals, og hvor stort Afslag der var at forvente i de Tretten Millioner, som for samme fodredes.
Den Danskes, og de andre Gesandters Forespørsel hos de Keyserlige Commissarier.
Men af bemældte Commissarier bekom mand ingen anden Beskeden, end at Keyseren kunde gierne lade det skee, om Bayern vilde korte noget af i den begierte Penge Summa; Ihvorvel denne Giæld, i hvor stor den end siuntes, var dog ikke den eneste, som Pfals Græf Friderich den V. hafde foraarsaget, men hans efterladte Prinzer kunde vel blive skyldige at betale endnu meget mere.
Commissariernes Svar.
Derefter blev besluttet af samtlige Mellemhandlerne, at den Danske Gesandt skulde indbyde den Engelske og de Pfalziske til sig hiemme i sit Huus, og i Fortrolighed fornemme af dennem, hvad de endeligen kunde være sindede til at indgaae, saavel at vorde paa deres Side med fornøyede, som derimod at tilbyde Keyseren og det Østerrigske Huus, og i Gierningen efter deres Forpligtning at fyllestgiøre.
De Danske eftersee endelig Erklæring af de Engelske og Pfalzerne.
Dette skeede ogsaa; saa at den Danske bragte deres Svar og sidste Erklæring i Forsamlingen den 2den Junii næst efter, af denne Indhold: (1.) Naar saavel de Ober som Under Pfalziske Lande, med alle deres Herligheder, i Geistlige og Verdslige Sager, aldeles og gandske, som Landene vare i det Chur Pfalziske Huses Besiddelse Aar 1618. uden mindste Afgang blefve Pfals Græfverne igien gifne og indrommede, og dernæst den Post om Chur Værdigheden blef stillet paa nogenledes rimelige og ikke uvisse Vilkor; Skulde Kongen i Engelland lade erlægge paa Pfals Græfvernes Vegne 600000. Rigsdaler, som i visse Terminer til Amsterdam eller Antverpen skulde betales, med Forord, at Kongen til intet mere i anden Maade skulde være pligtig. (2.) Dog vilde Kongen af Engelland godvilligen lofve, at vedligeholde
Den Engelske Gesandts Erklæring i 7 Poster.

1122
holde et oprigtigt og bestandigt Venskab med Keyseren, Riget og det Østerrigske Huus. (3.) Saa vilde og Høybemældte Konge være Pfals Græfven behielpelig, i at beskytte og bevare hans Lande, saaledes som Keyseren motte agte det fornodent. (4.) Vilde hand ogsaa tilstæde Pfals Græfven frie Værvinger i alle sine Kongeriger, til sin og det Tydske Riges almindelige Defension og Forsvar, saa og frie Indkiøb og Udførsel af Munition og anden Fornodenhed. (5.) Vilde Kongen af Engelland lade sig bruge, som Mellemhandler, at tilveye b r i n g e en almindelig Fred i det Tydske Rige. Og (6.) Imidlertid ikke forene sig med bemældte Riges og det Østerrigske Huses Fiender, og ikke giøre dem nogen slags Hielp og Bistand, dog de gamle Forbunde, som Engelland hafde med andre, ubeskaarede.

(7.) Skulde alle disse Tilbudde ikke komme den Pfalziske Sag til Skade eller Forfang i mindste Maade.

De Bayerske Tilforordnedes Besværinger over samme Erklæring.

Men der nu denne Erklæring blef kundbar, og til de Keyserlige Commissarier saavelsom de Bayerske Tilforordnode overgifven, vare de Bayerske ikke seene i at indkomme med deres Svar derimod, hvorudi de reent afsloge det Tilbud af 600000. Rdlr. De tilstode, at Fordringen af de Tretten Millioner Gylden, hafde intet med Ober Pfals at giøre; men at forrige Keyser Ferdinand den Anden var blefven dem skyldig til Bayern, og hafde i Aaret 1623. pandtsat det Land Ob der Ens i Østerrige derfor: Siden hafde Keyseren fem Aar derefter soldt Ober Pfals til Bayern, for bemældte Sum, og i stæden for Betalning indfriet bemældte sit Pandt. Skulde nu Bayern igien afstræde Ober Pfals, som hand besad med den beste Ret efter et reent Kiøb og klart Skiøde Bref, saa motte hand hafve enten de Tretten Millioner i rede Penge igien, eller og træde ind i sit forrige Pandt, nemlig Landet Ob der Ens. Altsaa, efterdi denne Handel imellem Keyseren og den Engelske samt de Pfalziske Gesandter, og deres Mellemhandlere, saavidt Ober Pfals angik, var Bayern u-vedkommende, der i Henseende til sine Penge hafde alene Keyseren at tiltale; Saa hafde Bayern befalet sine Gesandter, ikke at indlade sig i mindste Maade med de Engelske og Pfalziske om noget Afslag. I det øfrige og hvad de andre Poster betreffede, i sær og den om Chur Værdigheden, motte mand forundre sig over disses Halstarrighed i at staae paa det yderste x. x.

Den Pfalziske Handling til Wien ophævet.

De overleverede og derpaa til den Kongel. Danske og de fire Churfyrstelige Gesandter et Protestations Skrift, hvorudi de erklærede for ald Verden, at deres Herre ikke kunde tillægges ringeste Skyld for, at disse nu forehaste Tractater ikke vare komne til nogen Slutning; efterat hand hafde, for at gelange til et billigt Forliig, tilbuddet at afstaae det Under Pfalziske og gierne vilde contribuere videre; Hvorimod de Pfalziske spendte Buen alt for høyt, x. x. Videre kom Sagen ikke i dette Aar. Thi, omendskiønt de Keyserlige og Spanier vel forsøgte, at bringe den Engelske Gesandt til en Forbunds Handling,

1123

for at faae hans Konges Bistand til Lands og Vands imod Frankerige, vilde hand dog til ingen Ting beqvemme sig, førend de Pfalziske vare fornøyede. Hand tog ogsaa, tillige med de Pfalziske, Afskeed fra Wien den 28. Junii: De Chur Bayerske, Mayntziske og Colniske ligeledes faae Dage derefter. Den Danske blef tilbage, for at i Agt tage andre sin Konges Ærinder ved det Keyserlige Hoff.

Aarsagen til det Østerrigske Huuses Lunkenhed i den Pfalziske Sag.

Mand kand ellers med Føye sige, at det ikke mere var Tid for Engellænderne eller Pfalzerne, i hvor ret deres Sag og billige deres Begieringer motte være, enten at ville true sig noget til, eller at tænke, det Østerrigerne skulde vente sig store Ting af et Forbund med Engelland: Hvorfore og de Keyserlige beteede en større Lunkenhed derom at tale, nu paa Sidstningen, end de hafde haft tilforne.

Det Engelske Riges Uroe.

Thi Uroen tog jo mere og mere til i Engelland, og Ueenigheden imellem Kongen og Parlementet var kommen saa vidt, at mand saae den indbyrdes Krig for Doren, som og virkeligen begyndtes i samme Aar om Høsten.

Dronningen i Engelland reyser til Holland.

Dronningen i Engelland var allerede i Martii Maaned kommen over Søen til Holland, der at opholde sig imens Uroeligheden varede, hos den unge Princesse af Oranien, hendes Daatter; Og det blef siden kundbart, at hun der pandtsatte en Deel af Cronens kostbare Juveler for nogle Tønder Guld, og kiøbte

derfor Gevær og Krud, at oversende hendes Herre Kong Carl, til Krigen at føre imod sine Undersaatter.
Den Engelske Nations Gunst imod det Pfalziske Huus formindskes, og hvorfor.
Det Pfalziske Huus fandt en stor Forskiel i den Engelske Nations Bevaagenhed imod sig, særdeles siden at Underhuset tog til Vaaben imod deres Hr. Morbroder Kongen, og mindre Yndest og Hielp kunde de vente, siden den ene af Brødrene Prinz Robert blef General over Kong Carls Rytterie, og nogle gange viste sig kiæk i Skermydsler med Parlementets Tropper. Derover motte hans Frue Moder og Søskende lide: Pfals Græf Carl Ludvig undskyldte sig for Parlementet, at hand slet ingen Deel eller Behag hafde i hans Broders Opførsel, og bekom saa for denne gang 10000. Pund Sterling. Men der hans Frue Moder begierede en lige Summa, blef hende svaret, at Pengene blefve nu brugte til Soldater at værve, at forsvare Landet imod hendes Broder og hendes egne Sønner Prinz Robert og Prinz Mauriz.
Prinz Robert lader udgaae et Forsvars Skrift imod Parlementet.
Paa Prinz Robert var en Deel af Nationen, som tilhang Parlementet, saa forbitret, at hand fandt fornøden, at lade udgaae i Trykken et eget Forsvars Skrift, til at dempe, hvad som de Oprøriske dagligen udstroede om hans Person i deres Pasqviller. Saaledes var nu Tilstanden i Engelland. Der kand og læt tænkes, at Kong Carl, ved saa slette Omstændigheder, søgte nogen Trøst og Hielp hos Kong CHRISTIAN.
Kong CHRISTIAN, bliver ofte i Aar anmodet af K. Carl om Hielp.
Tilvisse hafde hand fem gange sine Udskikkede herinde i dette Aar, hvoraf en Oberst, ved Nafn Ridder Johan Henderson, baade var her i Februario, og kom siden igien i Sep-

1124
Septembri. Den bekiendte Lord Digby, som beskyldes af alle for at have med sine ubetænksomme Raad fordærvet Kong Carls Sager, haver ogsaa, den Tiid hand var undflyet ofver til Holland, skikket en Engelsk Edelmand til Danmark, med Creditiv fra K. Carl.
1642;
Dronningen ligeledes, den Tiid hun var kommen til Haag, i April-Maaned. Siden om Høsten kom en anden, navnlig Oberste Johan Cochran. Alle disses Erinder løbe ud paa eet og det samme, nemlig at klage ofver de Oprøriske og ofver den forvirrede Tilstand, Kong Carl var geraaden udi, og at bede om Undsætning af Penge, Krigs-Rustning, Skibe og Krigsfolk.
Oberste Hendersons Begiering paa Kong Carls Vegne.
Een af Oberste Hendersons Memorialer indeholder efterskrefne Poster, som hand havde Ordre at søge og giøre sin yderste Fliid om hos Kong CHRISTIAN: (1.) Gevær for 12000. Mand, nemlig 2000. Ryttere og 10000. til Foeds, med alt tilbehørigt. (2.) 400. Centener Krud, med en anseelig Forraad af Lunter. (3.) 24. Canoner, nemlig 4. Tolv-Pundiger, 6. Sex-Pundiger, og 14. Fire-Pundiger; og til hver Canon 100. Kugler, samt tilbehørende. (4.) 3000. Tydske Knegte til Foeds, og 1000. Ryttere, at motte nu straxen ofversendes, i den nærværende Tiids Fornødenhed, under Græf Waldemars Anføring. (5.) Undsætning af nogle Orlogs-Skibe. (6.) Et Hundrede Tusinde Pund Sterling, eller 500000. Rigsdaler i Penge til laans. Af alt dette blef hannem ikke tilstaaet noget, af hvad som i de trende sidste Poster er bemældet. Men af Gevær, Krud, Lunter og Canonier skikkede Kongen en temmelig Forraad, som blef indladet og ofverført i de tvende Orlogs-Skibe, der bragte Statholderen Corfitz Ulfeld ofver til Engeland, sidst i October-Maaned.
Kongen skikker Corfitz Ulfeld til Engeland.

Thi Kongen ansaae for got at skikke bemældte sin Statholder Gesandtsviis til Kong Carl, at forfare den rette Beskaffenhed om den endnu vedholdende store Misforstand imellem hannem og Parlamentet, og at prøve ved hvad Middel samme kunde bilægges.
Ulfelds medgivne Befalning.
„Til den Ende skulde Ulfeld nøye erkyndige sig om den rette Aarsage til dette U-væsen, enten den kom fra Kongen eller Undersaatterne, og hvad Kongens egentlige Forsæt og Øyemærke var imod Parlamentet, saavelsom paa den anden Side Parlamentets imod Kongen. Naar hand for det første sligt havde erfaret, da skulde hand ved det ene Skib, Markatten, som kunde hiemsendes, gifve Hans Majestæt derom Kundskab. Saafremt og Skylden fandtes større hos Kong Carl, end hos Parlamentet, da skulde Gesandten paa sin Konges Vegne venligen lade ham forstaa, at Hans Majestæt gierne saae, det hand for sin egen Roligheds skyld vilde føye sig, saavit med Reputation nogenledes skee kunde. Og om Skylden saaes større hos Parlamentet, da at føre dennem til Gemytte den Skade, Nationen deraf kunde tilflyde baade indenlands, saa og i mange Maader udenlands. Var det saa, at Gesandten formærkede, det Forvittrelsen imellem Kongen og Parlamentet havde saa stærk taget...

1125
taget, at den nu ikke ved venlige Middel kunde rommes af Vejen, da skulde hand forsikre K. Carl, at saafremt hand kunde denne Vinter ofver blive Mester af og forsvare den Plads, som hand nu indehafde, da vilde Hans Majestæt paa næstkommende Foraar giore hannem nogen virkelig Bistand. Skulde K. Carl ikke betee synderlig Behag i det ofvenskrefne, eller saa taknemmeligen tage derimod, som det til hans beste var velmeent af Hans Majestæt, men med allehaande egensindige Anslag og Forestillinger at holde Gesandten op, da skulde Gesandten Ulfeld lade alting gaae som det kunde, tage en sommelig Afskeed og forsyne sig hiem igien. Men formærkedes der, at alting blef til Takke og vel optaget, og at Hoybemældte Konge var reent og oprigtigen sindet til at folge Hans Majestæts Raad, og foye sig i alting efter Billighed, da skulde Gesandten sligt, saavidt mueligt, hemmeligt holde, og sig hiem begifve. Dog, hvis hand ikke uden Fare kunde komme af Riget inden Vinteren, motte hand holde sig op hos Kongen i Engelland, indtil Vandet blef aabet: Hvortil hand skulde beholde hos sig Hans Majestæts Skib, kaldet den Graae Ulf.
Bemældte Gesandtes Forretning.
Ulfeld seglede da til Engelland, og landede der i November-Maaned, Norden paa; Hand tressede Kongen i Oxford, og blef paa det beste og hofligste imodtagen. Hand bekom Oplysning om alleting, og fandt Sagerne i saadan Tilstand, hvorom saa meget mindre gioris her behof at fortælle, som den nu om Dage tilstrækkeligen er bekiendtgjort i Historierne. Efter at hand hafde talt med Kongen, begaf hand sig siden til Beder-Parten nemlig dem af Parlamentet.
Den Engelske Etats Forvirring, og begge Parters Paastaaaenhed.
Men kort at sige, hand befandt Tingene saaledes allerede indviklede og forvirrede, og Gemyttene saa ophidsede, at hand ey kunde slutte, det nogen fremmed Potentats Mellemhandling var det Middel, hvorved et Forlig imellem Kong Carl og hans Undersaatter kunde tilvejebringes. Thi saalænge her paaberaabtes, at det var deres Lands-Love og Privilegier, som Kongen beskyldes for at hafve i mange Maader udi hans Regierings Tiid krænket, hvorofver fremmede ey kunde være Dommere; og endnu saalænge som Kongen ey kunde beqvamme sig til at fordrage de Presbyterianer, hvis Partie var nu blefven alt for mægtigt, men hand stod immer paa det Biskopelige Kirke-Væsens Vedligeholse, saa var ikke at tænke paa Forlig til nogen Bestandighed.
Nogle af Parlamentet deres Forestilling til Ulfeld.

Dog kunde det vel mærkes, at Parlamentet hafde nogen Frygt og Skræk ofver dette Danske Gesandtskab, og de forsogte med mange Skiæl at betyde Ulfeld, det Kongen af Danmark giorde ikke vel derudi, at hand vilde med sin Undsætning og Krigs-Rustnings Sendelse lægge Tynder til Ilden, og være Aarsage til storre Ulykke; Hvorved deres Konge og de blefve saameget længere fra hinanden adskilte. Derimod, hvis Hans Majestæt af Danmark kunde bringe deres Konge til at erkiænde den Uret, hand giorde dennem, og at lofve Forbedring, under Kong...

1126
CHRISTIANS kraftige og skriftlige Caution og Forsikring, vare mange i de Tanker, at et Forlig paa slig Vilkor kunde naaes. *1642.* Thi vel hafde Kong Carl undertiden, endogsaa i dette Aar, erklæret sig til Billighed, og det med de beste Ord og Lofter; Men Sagens Vanskelighed var, at de kunde ingen sikker Borgen bekomme, det slige Tilbudde vare paalidelige, efterdi femten Aars Exempler hafde lærdt dennem, at der ingen Stat var at giore paa hans Lofter; Thi saasnart hand igien fandt en ond Raadgifvere, som var hannem behagelig, vare Lofterne igien forglemte. Ulfeld, da hand hos begge Parter hafde forsogt saa meget som mueligt var, fandt hand ikke fornoden at opholde sig der længere, og at spilde baade Tiid og Omkostninger; Hand hastede derfor hiem i Begyndelsen af Decembri, aflagt med store Berommelser af Kong Carl for hans kloge Opforsel i denne Forretning. *Ulfeld reyser hiem til Danmark.* Kong CHRISTIAN lod ellers paa disse Tider flittigen oppasse i Sundet, det, saa vidt mand kunde faae oplyst, ingen Tilforsel skeede til Engelland af nogen Slags Krigs-Rustning, som kunde være de Oprøriske til Bestyrkelse. *Kongen lader oppasse de Engelske i Sundet.* Saa gaf ogsaa Hans Majestæt Befalning, om at fodre Tolden af Engelske Skibe saaledes som tilforne, saalænge som de endnu vegrede sig for at stadfæste og for gyldig holde det, som i forleden Aar blef sluttet med Thomas Rowe. Den Engelske Resident i Hamborg Joseph Averie, anmældede sig paa nye med Klage overover, i dette Aar Septembri. *Den Engelske Resident Averie afvises.* Men som mand hafde Underretning om, at hand var af det Partie, som holdt imod Kong Carl, lod Kongen fordre hans Creditiv; hvilket befandtes vel at være i Kong Carls Nafn, dog ey af hannem underskrefvet, men udstædet fra Parlamentet, og hand blef alligevel derudi kaldet en Kongelig Gesandt. Kongen befalede, at mand skulde lade hannem forstaae, det hand motte kun lægge denne Gesandts-Titel af, indtil at de, der hafde givet ham den, erkiændte for deres Herre i Gierningen, og, som det sig burde, den konge, i hvis Nafn Brefvet var udaifvet. Hanse-Stæderne sendte endnu i dette Aar deres Deputerede. *Hanse-Stæderne Deputerede, og Ansogninger, hos Kongen.* Og Kongen gaf Ordre til sin Canceller og nogle af Raadene at tage imod deres Verf, og siden gifve dem saadan Svar, som Hans Majestæt for got befandt. Materierne af deres Ansogning vare de samme, som forleden Aar, medens Kongen stod i sin Leyer i Holsten: Nemlig, om Forlindring i den Oresundske Told, Stadfæstelse paa deres Contoir-Friheder i Bergen, de Hamborger Stridigheders Afgiorelse, og deslige. Om disse Poster bade de paa det ydmygste og indstændigste, som noget Stædernes Velfærdt hoystanliggende. Kongen befalede iblant andet, at der skulde sporges dem ad, hvad Hans Majestæt og Cronen Danmark kunde igien hafve sig til dennem at forsee, naar behof giordes. Men dertil hafde de intet særdeles i Befalning fra deres Principaler, undtagen om Hans Majestæt vilde tage en anseelig Sum Penge for baade...

1127
De Motiver, som de brugte.
lindringen i Tolden, og deres Bergenske Privilegiers Istandsættelse. De forestillede deres Hævds Ælde, i Seigladsen og Kiobmandskabet her i Rigerne, fra nogle hundrede Aar af, formenende at mand

skulde lade dem nyde noget got ad, det de hafde været saatiligen paa færde, forend Hollænderne, og siden saa gandske flittige, i at forsiune Danmark med saa mange skionne udenlandske Vare. I hvilken Henseende, saavelsom til det gode Naboskab, ja til den megen Hielp og kraftige Bistand dette Rige hafde i visse besværlige Tider af dennem bekommet, Hans Majestæts Forfædre, de fremfarne Hoyloflige Konger hafde gifvet dem saadanne Friheder, hvilke de nu hafde intet eller ikkun lidet af tilbage; efterdi Hollænderne i sildigere Tider hafde saa got som fortrængt dem derfra. Det var billigt, at mand dog viiste nogen større Gunst imod Lybek, Bremen og deres Medbrødre, saasom nærmere Naboer, nærmere Religions Forvandte, mindre skadelige og farlige, og mere redebonne til alt hvad der stod i deres Magt at udrette Hans Majestæt til Belgefald. Hollændernes Stolthed og Utaknemmelighed var bekiendt, og at de immer søgte at jage andre udaf Søen, og fra Brød og Næring, ja ogsaa til den Ende forbunde sig imod Kongen og imod hver, som vilde holde dem inden Billigheds Grændser. Hvad den Summa Penge angik, som disse Stædernes Deputerede vilde gifve Kongen, for Toldens Nedsættelse paa saadan Maade, at de motte forskaanes med ringere Told, end de Forenede Nederlandske Provinters Undersaatter, da nævnte de omsider Tre Tonder Guld.

Kongens Svar derpaa.

Men Kongens Svar paa saadan deres Ansogning blef dette, at intet paa slig Maade kunde bevilges, saasom Stædernes Fart og Kiobmandskab var nu ey saa beskaffet, deres Magt ey heller tilstrækkelig, til at vinde deres gamle Handel igien. Og naar Kongen skulde aabenbare lægge sig ud med Hollænderne, var ikke den Bistand at vente af Hænse-Stæderne, som da behovedes. Tvertimod Kongen vilde finde et usigelig stort Skaar i sine Indkomster, Aar fra Aar, inden den Tid kom, at Stæderne vare i deres forige Stand igien.

Bemældte Stæders videre Begiering.

Det sikkerste var derfor paa begge Sider, at alting forblef i den Tilstand, som det nu ofver 40. Aar nogenledes hafde været. Siden at dette Svar blef dem kundgiort, formaaede de Rigens Raad til at bede for sig, at Stæderne Lybek og Bremen motte udi sin Øresundske Told være lige med Hollænderne, nemlig at nyde de selffsamme Vilkor og saadant Afslag, som nyligen i forige Aar efter den Sammenkomst til Stade var General-Staternes Undersaatter bevilget, og det saalænge de fem Aar stode paa, som samme Tid blef besluttet.

Hans Majestæts andet Svar.

Men Kongen vilde end ikke heller vide dem denne Bon, og erklærede sig derpaa saaledes; At, saafremt Stædernes nu tilstædeværende Deputerede hafde bragt med sig nogle gyldige og Hans Majestæt behagelige Motiver, som mand vel hafde formodet, da hafde deres Begiering billigen fundet Stæd. Nu tvertimod, efter at de tilforne...

1128

forne, baade i Leyren ved Julsbyttel saao i Glykstad, hafde fornummet af Kongen, hvorpaa Sagen stod, og de, dette u-agtet, fremkomne i Kiobenhafn, med ingen Fuldmagt fra deres Principaler i den omtalte Sag, da holdte mand ey for got at være dem til Villie.

1642.

Bremernes Opsatighed imod Erke-Biskopen.

Til nu at forstaa Hans Majestæts Mening, om den Sag, som det stod paa, maae mand ikkun erindre sig, hvad Kongen den Tiid gaf at forstaa til de Bremiske Deputerede, angaaende deres Stads Opsatighed imod Erke-Biskopen; Udi hvilken, dersom Bremerne hafde vildet eftergifve, og foreslaget billige Midler til bemældte Stridighed at afhielpe ved Kongens Mellemhandling, var Hans Majestæt

igien sindet til at beviise dennem ald muelig Gunst og Naade. Men nu ikke; helst efter at de blefve haardt staaende paa det yderste, ikke at vilde kiænde Erke-Biskopen for Herre, eller forunde ham den Herlighed, som hans For-mænd hafde haft; og derimod sluttede et Forbund med Lybek og Hamborg.
Comtoirets Privilegier i Bergen vare ey af Kongen stadfæstet.
Deres Comtoirske Privilegier i Bergen vilde Kongen neppe høre næfne, eller tilstaae dem noget Svar paa denne Post, eftersom det ey kunde gotgiøres, at Hans Majestæt Self i sin Regierings Tiid samme Privilegier hafde stadfæstet; men stædse holdet for, at det var nytteliger, at Handelen stod Rigernes Indvaanere ligesaa aaben og frit for, som Comtoiret. Og endeligen, da Kongen fik at høre, det Staden Bremens Deputerede hafde ogsaa i Befalning, at frembyde deres Stads Mellemhandling imellem Hans Majestæt og Hamborgerne, lod Hans Majestæt falde disse Ord:
Kongens Ord om Bremernes Mellemhandling imellem Hans Majestæt og Hamborgerne.
„at dette Bremernes Indfald kom hannem for, ligesom General-„Staternes Ambassade, som gik nu hen ad Engelland, der at „forlige Kongen og Parlamentet, imidlertid da de stode self i Fa„re og Uleylighed med Printzen af Oranien, formedelst den Hoy„hed hand søgte.„
Svar paa Hamborgernes Apologie udgives i Tryk.
Til at igiendrifve Hamborgernes i forleden Aar udgifne Apologie, lod Kongen i dette Aar trykke udi Kiobenhafn, et vidtloftigt Skrift paa Tydsk, som er bekiendt under denne Titel: „Gründliche, auß den Rechten und Historischer warhafften Bewandnuß genommene, auch mit Documenten und der Hambürger selbst eigenen verschiedenen Confessionen, Bekäntnüssen und Hüldigungs Gelübden comprobirte und bestetigte Remonstration &c.„ Skriftet i sig self er 27. Ark stort, og de hosfoyede Documenter ofver et half hundrede i Tallet, paa 10 Ark. Derudi er beviist den Hamborgiske forbemældte Apologies Ugrundighed, og enhver aabenbarligen stillet for Øyne, at Staden Hamborg er Deres Kongelige Majestæt til Danmark og Norge, &c. saasom en Hertug til Holsten og Stormarn, saa og det hoyloflige Fyrstelige Huus Holsten, med land Arve-Underdanighed tilgedan og forvandt; og at Hamborgerne ere hoybenæfnte Fyrstelige Holstenske Huses forpligtede og med Lofte forbundne Arve-Underdanere, samt at den ordentlige Lands-Fyrstelige Hoyhed tilhørende det hoyloflige Huus Holsten ofver deres Stad...

1129
Keyserens Befalning til Hamborgerne om deres Toldes Afskaffelse.
Kort tilforne hafde Kongens Resident i Wien endeligen bragt det dertil, at Keyseren udstædde et Mandat til Hamborgerne, hvorefter de skulde afskaffe alle de Tolde, som de, uden Forlof og Tilladelse, hafde paasatt, og inden tu Maaneder bevise, at de saadan Befalning hafde efterlevet. Dette jagede dennem ikke liden Skræk og Banghed ind; og funde de nu intet bedre, end at søge paa nye, saasom og ofte forhen, til Hertug Frederich i Holsten-Gottorp, som de bade, at hand dog endeligen vilde raadføre dem til at formaae et Forlig med Kongen. Men hand lod dem henvise til Kongens Raad, i sær Græfve Christian Pentz og Cantzeller Reventlow. Da disse nu hafde lofvet at forestille Kongen paa det bevægeligste Stadens store Attraae og Forlængsel, at komme igien i Naade hos Hans Majestæt., det motte skee ved et Compromis eller Voldgift, eller og anden slags Underhandling;
Hamborgerne giore Forberedelse til Underhandling med de Kongel. Danske Raad.
begyndte Magistraten i Hamborg at giore hos dennem self een og anden Forberedelse dertil, for at hafve Beviser og deslige paa rede Hænder. Og til den Ende var det, at de i October-Maaned lod offentlig tilsige deres Borgere, at indkomme med eedelige Forklaringer og Angivelser om alle de Skader, som de have lidt i værende Misforstand imellem Hans Majest. og Staden, enten ved Arrester,

Confiscationer, Repressalier eller andre Forbudde i Danmark og Holsten, saa og hvad enhver hafde udgifvet i Told ved Glykstad. Dette giorde Kongen sig ikke nogen Tanke ofver. Men da Tidenden ankom fra Græfve Pentz og Cantzeller Reventlow, angaaende deres nye Forslag, om Compromis, befalede Hans Majest. at lade Hamborgerne spørge, om dennem en længe nok havde været bevidst, at Keyseren hafde forordnet Churfyrsten af Saxen og Hertugen af Brunsvig til Commissarier imellem Sig og dennem, hvilke de den Tiid ikke vilde antage for Dommere.
Kongens Mening om sig Handling.
Dog var fornødent, at Græfve Pentz skulde gandske affslaae dem det; Thi Kongen vilde dog stille sig an, ligesom dette var et got Middel til Fordrag; endskiønt det vilde staae haardt, forend mand blef eenis om Voldgiftsmændene, og hvorledes Compromissum skulde lyde.
Hamborgernes stemte Tractater, og Handlinger med d. Keyserlige, baade mod Hans Majestæt i Danmark, og imod de Svenske og Franske.
Dette var imod Enden af Aaret. Ellers var noksom kommet til Hans Majestæts Kundskab, hvad for Trækker bemældte Stads Magistrat hafde spillet, og hvad Kunster og hemmelige Handlinger de hafde haft fore med de Keyserlige i dette forbigangen Foraar. Og deraf er tilforne noget mældet, ved Anledning af General-Major Adam Pfuels og hans Selskabs Værving. Kongen fik siden rigtige Copier af dette Selskabs Accord med Keyseren, og hvad Tilsagn og Forhaabning Hamborgerne hafde giort dem, som og...

1130
gaf Hans Majestæt ey liden Forundring. Ligeledes blef siden aabenbaret, at den Hamborgiske Borgemester Brandt lod sig bruge af de Keyserlige og Spanier, i en hemmelig Handling med de Svenske, til at faae en særskilt Fred giort, med Udelukkelse af Frankerige; Hvilket var ingen Tvivl om at det jo skeede fornemmelig med saadant Forsæt, at spilde Kongens saa kostbare og længe paabearbejdede Mellemhandling i en almindelig Fred, og at Hans Majestæt ingen slags Belønning skulde vinde hos Keyseren, Hamborgerne til Fortræd.
Endnu, foruden det forommældte Remonstrations-Skrift, som Kongen lod udgive imod deres Apologie, blef et andet lige saa vidtløftigt forfærdiget, og til Keyseren henskikket og ofverleveret, underskrefvet af Kongel. Majestæts Anwald i Sagen imod Hamborg, og dateret til Hadersleb den 23. Augusti 1642.
Et andet Skrift paa Tryk udgives imod Hamborg.
Hvilket var til at forsvare den Deduction, som Kongen Aaret tilforne hafde sendt til Regensborg, hvor den blef Keyseren ofverleveret, og tillige meddeelt det Churfyrstelige Collegio; Men hafde hos det Keyserlige Rigs-Hof-Raad fundet saa stor Mishag og treffet saa slet en Skiæbne, at derimod faldt en gandske uformodet og nærgaaende Resolution, dat. Wien den 2. Decembr. og udi alle Ting efter Hamborgernes Ønske:
Hvilket fandt stor Mishag til Wien.
Hvorom i forgangen Aars Historie er talt. Kongen var da langt fra at lade sig saaledes nøye, og at holde Rigs-Hof-Raadets alt for partiiske og ilde ofverlagte Slutning for en efterretlig Dom i sin vel og fast grundede Sag.
Hans Majestæts Refutering ofver det Wienske Hof-Raad.
Thi hvis saadan Slutning skulde staae ved Magt, da blefve Kongens og det Fyrstelig-Holstenske Huses fra Keysere til Keysere og ligeledes af nu regerende Keyser givne og stadfæstede Lehns-Rettigheder og Regalier paa eengang til intet giorde, det Lybekske Fordrag blef ophæfvet, ja der

skeede endogsaa Skaar i det Romerske Riges Grund-Love, og Keyserens Wahl-Capitulation. Hans Majestæt fandt sig derfor beføyet til at paastaae, oplyse og forsvare samme sin Sags Retfærdighed og dens rene Beskaffenhed endnu videre, hvorved Keyseren skulde see og kiænde, at derudi forbemældte forrige Aars Deduction ikke hafde været nogen eneste Punct, Artikel, Ord eller Bogstaf, som kunde mistænkes for at stride med Sandhed, men motte for GUD og ald Verden passere for aabenbare ret og rigtigt.
Hvorpaa Hans Majestæt lod udgaae det Tredie Skrift.
Dette Skrift, som i Titelen kaldes: Anderwertige in Jure & Facto, fest und wolgegründete Remonstration und Auffführung &c. kom siden ogsaa for Lyset, og blef trykt i næstfølgende Aar 1643. Saa findes og dertil føyet en Samling af samme Bilager og Documenter, som ved den første nyligen omtalte Remonstration, med faae nye Stykker formeret. De gamle Brefve ere og her rigtiger afcopierede og trykte, end i den forrige. Ellers tildrog sig i Hamborg udi dette Aar Tredie Jule-Dag saadan en Hændelse: Den forommældte General-Major Pfuel giorde et Giæstebud, hvortil adskillige Officerer samt nogle af Raadene...
En Hændelse i Hamborg, betræffende den Stovenborgske Gaards Frihed.

1131
Raadet vare indbudne: Derudi opkom et Klammerie, hvorudi Commendanten i Hamborg Oberste Enno-Wilhelm von Kniphausen og hans Son ofversaldt en Major ved Nafn Wichgræf, som blef samme Tiid og Stæd ihielstukken af den unge Kniphausen, Commendantens Son. Morderen kom i en hast bort, og tog sin Tilflugt ind i den Schowenborgiske Gaard. Dr. Franz Stapel, Kongens Raad og Befalnings-Mand i bemældte Gaard satte sig vel derimod; Men da Personen var kommen derind, ham uafvidende, og ey uden med Magt kunde bringes ud igien, giorde hand sig bered paa, at forsvare Gaardens Frihed til det alleryderste. Der stimledes nu en stor Almue, for at bryde ind, og søge Kniphausen op. Dr. Stapel holdte Gaarden tillukt og forvaret. Og Magistraten forordnede tvende Compagnier Soldater, som splittede Almuen ad og beskiærmede Gaardens Frihed. Den unge Kniphausen undkom, og blef ingentid ertappet. Men Faderen, som blef tilstæde, og hafde i Klammeriet holdet med Sonnen, saaledes og været Aarsage i Mordet, blef affsatt fra sit Commendant-skab.
De Svenskes Paastaaende om Canoners og Rustnings frie Korsel igiennem Sundet.
Med Sverrige foresfaldt immerhen Disputer om Told og Commercien. De Svenske vilde endnu, at der udi Canoners og all anden Krigs-Rustnings Førelse igiennem Kongens Strømme, skulde tilhøre dem samme Frihed, som de hafde paa alle slags Kiobmands Vahrer. Men mand gaf dennem herfra ikke andet Svar nu, end tilforne; nemlig at Materien var paa Grændse-Modet Aar 1624. vitløftigen blefven omtalt og driftet, og endelig foraffskeded, at ingen videre Strid om Munitions Førsel skulde yppes, efterdi det hørde til Danmarkes Riges Hoyhed og Regale, men dermed at skulde forholdes, som brugeligt hafde været, at intet deslige uden Kongens Forlof igiennem Sundet passerede.
Hvad derpaa blef Svaret:
Den Svenske Resident fandt vel paa, derimod at indvende, og at opdigte en saadan Forklaring, at hvad paa bemældte Grændse-Mode blef besluttet, var at forstaa om den Krigs-Munition, som Hoyloff. Ihukommelse Kong Gustaf-Adolff lod komme fra Holland, til sin Krig i Lifland og Pryssen imod Polaken. Men hannem blef viist, at slig Fortolkning kom af ham self, hvortil Ordenes alt for klare Almindelighed i forbemældte Affskeed ingen Anledning gaf.
Og til de Svenskes nye Fortolkning repliceret.

Saa giorde og den Svenske Resident Ansogning for deres Undersaatter i Riga, Revel og Narven, at de motte være deelagtige i samme Toldens Forlindring, som Hans Majestæt nyligen hafde forundt Hollænderne.
Ansogning om Told-Frihed for Riga, Revel og Narven.
Til dette lod Kongen svare, at efterdi, saavidt mand hafde erfaret, de udi bemældte Stæder meget ringe Handel self drefve igiennem Sundet, anderledes end for Hollandsk Regning, saa kunde de og neppelig finde sig besværede ved den Lindring, som Hollænderne hafde bekommet.
Kongens Svar.
At strække nu samme videre, og til flere Nationer, tiente ikkun til at formere den Besværlighed, mand hafde udaf Klager ofver Underslef og Lurendreyerie, og af de i...

1132
de i Øster-Søen handlende kunde faae des friere Hænder, Hans Kongel. Majest. i sin Rettighed og Told Oppebørsel at fornærme, og Tolderne dagligen at forføre.
Svenskens ubillige Told-Fordring af de Danske Undersaatter.
Tilmed kunde mand sige, at de Kongelige Danske Undersaatter, endogsaa som med Hans Majest. egne Passer hafde været forseete, og for Kongens eget Behof, ikke vare nogentiid blefven med saadan Sommelighed og Høflighed medhandlede, enten udi Pillov, den Stund de Svenske Tolden sammestæds toge, eller for Rostock og andenstæds, at deraf kunde tages nogen Aarsag, dennem udi Riga, Revel og Narven nogen særdeles Benaading at beviise.
Den Svenske Enke-Dronning forblef endnu her i Danmark dette Aar igiennem, ja det halfve næstfølgende, og var meest paa Jbstrup, som nu kaldes Jægersborg.
Om den Svenske Enke-Dronning.
Og efterdi Churfyrsten af Brandenborg giorde Vanskelighed, i at tage imod hende, saalænge hand ikke var forsikret, hvad de Svenske vilde lade medfølge af hendes Jndkomster; lod Kongen hende foreslaae, om hun ikke vilde drage til hendes Frue-Søster, Fyrstinde Catharina; (hun som hafde fordum været giftet med Fyrsten af Siebenborg, Bethlem Gabor, og nu hafde een af de Saxen-Lauenborgiske Pringer, Hertug Frans-Carl til Ægte.)
Handling med Høybemældte Dronnings Frue Søster, om at tage hende til sig.
Dette siuntes hende vel om, og blef derpaa hendes Cammer-Junker, ved Nafn Lüttichau, affærdiget til Schøningen i det Brunsvigiske, hvor Fyrstinde Catharina holdte Hoff, for at overtale hende dertil; da Kongen endogsaa hafde besluttet i saadan Fald at forskyde en Deel til Høybemældte Enke-Dronnings Underholdning, nemlig 500. Species-Rdlr. Maanedlig, som i Hamborg skulde erlægges, paa det at Fyrstinden af Schøningen ey skulde finde det alt for besværligt. Dette Anslag lykkedes end ikke heller.
Sagen afgiøres endelig med Churfyrsten i Brandenborg.
Og stod det da saaledes hen, indtil om Høsten, da det Brandenborgiske Gesandtskab var kommen til Stokholm, med hvilket Sagen blef af de Svenske afgiort paa denne Maade, at Churfyrsten af Brandenborg skulde tage hende til sig, og enten i Brandenborg eller Pryssen, paa beste Maade besørge hendes Underholdning. Dertil skulde de Svenske hvert Aar gifve og rigtigen lade betale 30000. Rdlr., af hvilke hun self dog ikke mere motte hafve at raade ofver, end 6000. Rdlr. Aarlig. Resten skulde være til hendes Hoff-Stat at vedligeholde. Hendes Giæld, som hun i Sverrige var skyldig, var nu alt af hendes Lif-Gedings Jndkomster betalt: Skulde hun siden hafve giort nogen i Danmark, da kom den dennem ikke ved. Til hendes Afreyse fra Danmark at bekoste blef samtykt 8000. Rdlr. Denne

Affskeed og Contract skulde sendes til Danmark til hende self, og beroe paa hendes Stadfæstelse; Thi, hvis hun ikke blef fornøyet dermed, blef det u-kraftigt, og da vilde de Svenske ey være mere dertil forbundne.
Churfyrsten af Brandenborg lader Dronningen sin Søster, affhente fra Danmark.
De Brandenborgiske lode det saa dermed beroe, og lode Enke-Dronningen forblive i Danmark, indtil om Foraaret 1643. da...

1133
a endeligen Churfyrsten skikkede en Gesandt herind, ved Nafn von Loben; Hvilken først giorde Undskyldning for bemældte lange Forhaling, dernæst takkede Kongen paa det høyeste for den store Æres, Venskabs og Medlidenheds Beviisning imod Hoybemældte Enke-Dronning, Churfyrstens Faster, og endeligen fremviiste de Artikler, som, hende angaaende, med de Svenske vare aftalte og besluttede, forhaabende at samme motte hende vel behage. Angaaende Staden til hendes Residenz, da hafde hand Befalning at foreslaae hende Cüstrin; Men dertil hafde hun ingen Lyst, maaskee fordi deromkring i Marck-Brandenborg hafde endnu de Svenske en Deel Stæder inde. Hendes Attraae stod mere til Pryssen, hvor hun var fød; og hvor hun nu ogsaa bekom et Slot at boe paa, kaldet Insterborg. Den største Vanskelighed var angaaende Pengene, som hun paastod self at vilde raade ofver, og ikke at agtes som umyndig.
Kongen ofvertaler Enke-Dronningen til Føyelighed.
Churfyrsten vilde derimod nødigen løbe den Fare at, naar hun med hendes utidige Pragt, Kiøbesyge og Gafmildhed hafde forsvendet dem, skulde hand siden bære Byrden. Da stod det saaledes nær paa, at hele Verket var blefven til intet, hvis ikke Kong CHRISTIAN hafde lagt sig derimellem, og formaaet dem til disse Vilkor, at Pengene, naar de komme fra Sverrig, skulde imodtages af Amtmanden paa Insterborg, som skulde edeligen være forbunden at anvende dem til hendes Hoffholdning, og det efter hendes egen Anordning, samt aflægge Regenskab hver Maaned, og ved Aarets Udgang levere hende Beholdningen, hvis nollig blef tilofvers, foruden de forommældte 6000. Rdlr.
Hun bortføres fra Danmark til Preussen i Aaret 1643.
Paa slig Maade blef Forliget stadfæstet paa alle Sider; og Kongen lod hende saa føre fra Danmark til Pryssen paa eet af sine egne Skibe, saasom hun da ikke heller vilde giøre denne Reyse med et Svensk Skib. Dette skeede i Aaret 1643. i Junii-Maaned. Men efterdi mand var saa vidt kommen med denne Materie i dette Arks Historie, haver mand her med det samme vildet giøre en Ende derpaa, for ey at behøfve den saa ofte paa flere Stæder at foretage.
Hun kommer igien til Sverrig Anno 1648. og døer An. 1655.
Og vil mand nu ogsaa sætte dette til, at Hoybemældte Enke-Dronning forblef saaledes i Pryssen indtil i Aaret 1648. da hun fik i Sinde, ved en Skrivelse at begiere Tilladelse af hendes Frue-Dotter Dronning Christina, at motte komme til Sverrige at besøge hende. Hvilket blef vel optaget, og Græf Gustaff Gustaffson strax skikket til Pryssen, for at indbyde og ledsage hende til Stokholm. Hun blef da sammestæds indhentet med Pragt, forblef siden stædse i Sverrige, hvor hun og døde Aar 1655.
Det lofbare Brandenborgiske Gesandtskab til Sverrige.
Det Chur-Brandenborgiske Gesandtskab til Sverrige, i nærværende Aars Høst, (hvorom nyligen er blefven talt,) opvakte saa vel hos Kongen, som hos alle andre, nogen Eftertanke. Gesandterne vare Churfyrstens Cansler Sigismund von Gory, og en anden ved Nafn Leuchtmar; Deres Følge bestod af nogle og tive Personer. Vel vidste mand, at Brandenborg hafde meget at søge og forhandle

1134
handle hos de Svenske, nemlig om at faae sine Lande og Stæder befriede fra de stærke Besætninger og Indqvarteringer, item fra Restantzer af Krigs-Contributioner, og hvad mere der var blefven aabenstaaende ved den sidste Handling om Neutraliteten; ikke at tale om Pomeren. Saa hørde mand og, at de Brandenborgiske self giorde Ord af, at deres Verf alene angik den Svenske Enke-Dronnings Sag, hvilken, efter Kongens i Danmark og hendes Begiering, motte bringes i Rigtighed. Men just dette, at de intet andet lode sig vedgaae, forøgede alle andres Mistanke, at der motte være derunder forborgen nogen større og vigtigere Handel, end en saadan, der ikke behøfvede mere end een Ministers Affsending, og langt fra ikke slig Pragt og Bekostning, som nu anvendtes.
1642.
Dets Verf og Ærinde, efter Brandenborgs foregivende.
Kort sagt: Alle Mennisker, den mindste med den største, ey alene her i Norden, men i Tydskland og alle andre Lande, spredde ud og troede, at den unge Churfyrste, en kiæk, munter og ærekiær Herre, lod anholde om et Giftermaal med den unge Dronning i Sverrige, hans Godskende-Barn; Og at derpaa gik dette Gesandtskab ud. I slig Giætning tog mand ey heller feyl. Thi omendskiønt der blef intet aabenbare handlet om denne Materie i alle de Samlinger, som de Svenske Raad og bemældte Gesandter hafde tilsammen, hvor ikkun de ofvenberørte Sager blefve foretagne, saa skeede det dog uden for, og i deres indbyrdes Besøgelser.
Andres Tale derom, at det hensigtede til et Giftermaal imellem den Unge Dronning og Churfyrsten.
Om det ogsaa kom saa vidt, at visse Vilkor blefve tilbudne, nemlig om Churfyrsten skulde tillige hafve Konge-Nafn, om hand skulde træde fra den Reformerede Religion, og andre deslige Poster, er vel at tvifle om: Men dette skal dog være vist, at Gesandterne hafde Ordre, at hvis de ingen god Hue fornam dertil hos de Svenske, skulde de bryde af, og svare ham det meste mueligt for et Afslag. Hvilket og skeede; saaat da alting var til Ende, hafde de hverken faaet Ja eller Ney af de Svenske paa dette Andragende; Men alene Lofter om, at fornemme Dronningens Sind og Hiertelag dertil, som dennem ikke anstod i nogen Maade at tvinge; og de saae end ikke heller, at noget derudi kunde skee førend hendes myndige Aar, og endda med stor Beraadsomhed og med samtlige Stænders Samtykke: Imidlertid motte Sagen beroe, under Guds Forsiun og deres beste Ofverlægning paa alle Sider.
Hvorom ogsaa blef handlet, men hemmeligen.
Alligevel kunde noksom mærkes, at Forslaget motte ikke været Canceller Oxenstierne og hans Medbrødre i Regeringen med; Hvilke hafde endogsaa maget det saa, at Dronningen i den Tiid, mens Gesandterne vare der, motte reyse omkring i Provinterne, og var ingentider hiemme, paa det Gesandterne ey skulde faae Leylighed at tale med hende, og hun ey heller til at indlade sig i Discurser med dennem om sin Fætter Churfyrsten.
De Svenskes Svar paa dette Verf.
Oxenstierne var dette Forslag ikke med.
Ingen var saa meget ofver denne Sag og dette Rygte allarmeret, som Kongen af Polen, der ey kunde fordøye, at hans Lehn-Mand i Pryssen, hvilken hafde undskyldet sig for hans egen Søster, den Polske Princesse, (som siden fik Pfaltz-Græfve...
Kongen i Polen blef derofver betounet.

1135

Græfve Philip Ludvig af Neuburg,) hand skulde gifte sig i en Familie, som var Polens Arvefiende, og derved komme maaskee til det Rige at regere, hvortil Kong Wladislaus og hans Huus hafde en uafstaaelig Ret; Og da blef lættelig at slutte, det Churfyrsten, naar hand fik Sverriges Magt, vilde tragte efter at vorde Souverain i Pryssen, ja udvide sine Grændser videre. Udi saadan Bekymring skeede og, at Kong Wladislaus skikkede tvende gange i dette Aar sin Gesandt General Baudissin her ind til Kong CHRISTIAN;
General Baudissin skikkes herind fra Kongen i Polen.
Hvis Ærinde skulde hede, at det var for at nedlægge den forrige Misforstand, som hafde været for nogle Aar siden ofver de Skibes Borttagelse ved Danzig, og at oprette igien det gamle Venskab; Men virkeliggiorden sigtede til en fortrolig Raadføring, hvorledes den Ægte-Forening imellem Sverrige og Churfyrst Friderich Wilhelm kunde hindres, eller, om den dog gik for sig, et stærkt Forbund at træffe imellem Danmark og Polen, til begges Sikkerhed. Om Sommeren i dette Aar kom Græf Waldemar Christian og Gregers Krabbe hiem igien fra deres Russiske Ambassade:
Græf Waldemar kommer hiem fra Rusland.
Efterat de hafde udstaaet og fordoyet en Hoben Besværligheder under Veys, og paa Grændserne motte i en heel Maaned blive liggende, inden der kom Ordre tilbage fra Muskov, at lade dem komme igiennem, og Anstalter blefve giorte til deres Imodtagelse. Saadant var Russernes Ceremoniel i de Tider. I Muskov ere de siden blefven meget herligen efter Russernes Skik antagne og tracterede. Og Grotfyrsten Michael Fedrowiz beteede sig overmaade fornøyet med den unge Græfves Person.
Ham gioredes stor Forhaabning, om Selskabet med Czarens Princesse og andre Fordele.
Hvad Princessen angik, da omendskiønt Græfven ønskede og giorde sig megen Umage for at see hende, kunde det dog intet lykkes ham, saasom sligt var imod Nationens Viis og Ærbarhed; Hand motte nøyes med at blive forsikret om, det hun var sund og velskabt. Mand giorde ham ellers stor Forhaabning om Lande, Provinter og Stæder, samt en overflødig Skat af Penge, Juveler og andre Kostbarheder, som hun skulde hafve til Medgift. Czar Michael, en mild og andægtig Herre, hafde nu ikkun tvende Børn i Lifve, Prinz Alexius, som den Tiid gik i sit 12. Aar, og Princessen Irene, som var nogle Aar ældere. Czaren var ikke gammel, men af maadelig Helbred, og hvis den unge Prinz faldt af, tilhørde Thronen Irene og hendes Mand. Slige Tanker og Forhaabninger var ikke for Græfve Waldemar saa læt at slaae af Hovedet.
Græf Waldemar segler til Øsel.
Paa Hiemreysen seglede de til det Land Øsel, som tilhørde Danmark, og hvor Hr. Anders Bilde var Statholder. Kongen hafde og ved denne Leylighed betænkt, at gifve nu samme Statholderskab til Græf Waldemar, ligesom Hertug Magnus fordum, i sin Hr. Broders Kong Friderich den Andens Tiid, hafde besiddet samme Land, og haft ligeledes en Russisk Princesse til Ægte.
Anders Bilde fratrer til Danmark med Græfven.
Fra Øsel fuldte Hr. Anders Bilde hiem med dennem til Danmark, eftersom hand nu i den afdøde...

1136
døde Hr. Jorgen Urnes Stæd var beskikket til Rigens Marsch og Raad. Underveys, ikke langt fra Boringholm mødte dennem et Svensk Orlogs-Skib: Hvilket Græfve Waldemar gaf Ordre til at advare med tre Skud, at det skulde stryge Segl, og Capitainen komme om Borde.
1642.
Græfven vil hafve et Svensk Skib til at stryge Segl.

Men den anden agtede det intet om, og seglede sin Cours. Hvorofver Græfven blef saa ivrig, at hand strax vilde gifvet Fyer paa samme Svenske af alle Stykkerne; hvis ikke Hr. Anders Bilde hafde med ald Nød faaet hannem det affraadet, og forestillet, at efterdi den Svenske var et Orlogs-Skib, var det ikke forbunden efter Tractaterne til at stryge for andre i aaben Søe, men lod sig heller skyde i Sinke og til Grunde; hvilket kunde siden foraarsage stor Fortræd og Uleylighed. Saa kom ogsaa strax derpaa, i Julii-Maaned, et Russisk Gesandtskab her til Landet, meget talrigt, og ved 100. Mand stærk.
Et Russisk Gesandtskab kommer til Danmark.
Og efterdi Kongen var just den Tiid i Holsten, og mand tilmed vilde betale dennem her lige for lige, lod mand dem blive i mange Dage liggende paa Rehden, og ingen af dem komme i Land, førend Hans Majestæt kom hiem. Saasnart Kongen var kommen, blefve de indførte og med stor Æres-Beviisning imodtagne og medhandlede. Til deres Audiens blef alting bestilt paa det prægtigste.
Hvorledes det skik ved dets Audiens hos Kongen.
Mand forskref og samlede herind saa mange af Rigens Raad og Adelen, som her i Siælland var at faae, at møde i deres beste Stads. Dagen, da Audiengen gik for sig, var den 27. Julii, da de med sædvanlige Ceremonier blefve opførte paa Kiobenhafns Slot i den største Sael; Hvor Kongen sad iført sin Kongelige Pragt paa en Throne, og med Scepter i Haanden, omringet med de omkringstaaende Raad og en Mængde Adel. Gesandten begyndte sin Tale, men der hand kom til Czarens Titel, holdte hand inde, og bad at Kongen vilde dog staae op og tage sin Hat af, saa længe mens hand opregnede sin Herres Titeler. Denne Begiering kom Kongen noget underligt for; Men Gesandten gaf at forstaa, at det fik saaledes at være, og at hans Herre Czaren hafde ligeledes giort det i Moskov, nemlig staaendes og med blottet Hofvet hørt Kongens Titel oplæse af den Danske Ambassadeur. Endelig beqvemmede Kongen sig dertil, og da Titelen hafde Ende, satte sig strax neder med sin Hat paa, imedens den øfrige Tale varede: Derpaa forlangede Russerne Stole at sidde paa, førend de vilde høre hvad dem skulde svares; hvilket og endeligen blef bevilget.
Gesandtskabets Ærinde.
Deres Ærinde bestod i at aflægge Czarens Takisigelse for den Ære af det nyligen tilsendte Gesandtskab; Og eftersom Kongen hafde tilbuddet at fornye det gamle Venskab, samt den forrige for Elleve Aar tilforne giordte Tractat om Handelskabs og Commercies Frihed imellem begge Herrers Lande og Undersaatter, saa hafde Czaren nu skikket dette sit Gesandtskab til at giøre en Slutning derom, og samme i en ordentlig Tractat indbefatte. Dette blef og uden lang Ophold klargiort, og Artiklerne i Pennen fattede.

1137
fattede, til Parternes Underskrift, nemlig de Kongelige Raads paa den eene og de Russiske Gesandters paa den anden Side.
Russernes besynderlige Paastand.
Men her mødte nu en nye og mere besynderlig Vanskelighed: Russerne paastode, at udi begge Exemplarer, saavel det Danske som deres, skulde deres Czars Nafn og Titel staae ofverst, og at saaledes var det skeet i en Tractat, som var fordum blefven sluttet med Konning Friderich den Anden, Kongens Hr. Fader.
De Danskes Svar.
De Danske svarede dertil: At sligt var ingenstæds i Europa brugeligt, men derimod en heel bekiendt Sag, at hver en Konge og Potentat satte sit Nafn og Titel først i det Skrift, som blef udstædet til en anden. Skulde noget tvertimod denne saa vedtagne og rimelige Brug være skeet i Kong Friderich den

Andens af Hoyloflig Ihukommelse hans Tiid, som var dem ubekiendt og paatvisledes, da kunde det være hendet ved en besynderlig stor Forseelse, enten af Secreteren, eller siden ved Omverlingen af Tractaten, at det urette Exemplar var kommen til Rusland.
Udfaldet af denne Vanskelighed.
Og paa slig Maade blef mand staaende stille paa begge Sider, efterdi Russerne forevendte at de torde intet eftergifve: Da mand omsider fandt paa, at opsætte og underskrifve et kort Instrument, uden Herrernes Nafne og Titeler, hvorudi alene skulde mældes, at de forige Tractater skulde fremdeles staae ved Magt.
Handling om Giftermaalet med den Czarinske Princesse og Gr. Waldemar.
Giftermaalet angaaende imellem Princessen i Rusland og Græf Waldemar, da blef derom ved særdeles Samtaler imellem Statholderen Ulfeld og Gesandten handlet; at efterdi Czaren beteede dertil et stort Forlangende, saa vilde Kongen ogsaa gifve sit Samtykke, saafremt Vilkorene motte blive efter Ønske. Russerne meente, at deres Czar vilde gifve med sin Daatter det kongerige Casan. Men Kongen lod forstaa, at hand heller ønskede, til begge Rigers Fordeel og fælles Undsætning, at Landene som Hende og Græf Waldemar skulde tilegnes, motte være noget nærmere, og lod foreslaae Store-Nygaarden og Plescow, samt Rettigheden til Ingermanland og det deromkring til Rusland hørende, som de Svenske i forige Krig havde indtaget, og nu virkelig besidde. Dette blef taget i Betænkning, at berette Czaren ved deres Hiemkomst, saa og lofvet, at Kongen vilde i tilkommende Aar atter sende Græf Waldemar, da Giftermaalet kunde vorde fuldbyrdet.
Gr. Waldemar reyser til Nederlandene.
Græfve Waldemar giorde strax derefter om Høsten en Reyse til Nederlandene, og bivaanede det Feldttog, som den nye Spanske Statholder Don Francisco de Melos med ikke liden Lykke i dette Aar førde imod de Franske. Siden, da Vinter-Qvarterene vare begyndte, gik hand til Holland, hvorfra mand hafver seet de Brefve, som hand skref Hans Majestæt Kongen til fra Græfvenhag i December-Maaned, og som indholde Tidender om hvad i Engelland og Holland den Tiid passerede.
Tvistighed om Inddigninger i Hertugdømmet.
Imellem Kongen og Hertugen af Holsten-Gottorph foresfaldt nogle Tvistigheder, reysende sig af Inddigningerne i Hertugdømmet.

1138 460

met. Først blef der tvistet om et Stykke Land, som Kongens Bonder hafde hiulpet til at inddige, men blefve nu forhindrede af Hertugens Undersaatter fra den Deel, de formeente at burde hafve af Landet. Begge Herrer vare eens om, at forordne en Commission til at domme Parterne imellem. Kongen betænkte siden, at til at faae Sagen i des større og sikrere Rigtighed, saafremt denne Commissions Kiændelse motte endogsaa blive paaanket, vilde Hans Majestæt nu straxen appellere den ind for Unionen, og dertil, efter Forbundet udnæfne 6. af sine Raad; Hvorimod Hertugen motte tage lige saa mange paa sin Side: Da begge Parters Raad skulde aflægge deres Eed, indtil de hafde sluttet saadan deres Forretning.
1642.
Hvor til Commissarier forordnedes.
Kongen næfnde for Sig disse Mænd, Canceller Hr. Christian Thomasson, Jorgen Seefeldt, Jorgen Wind, Gregers Krabbe, Hans Lindenow og Detleff Rewentlow. Den anden Besværing paa Kongens Side var ofver de Nederlænder af Romersk-Catholsk Religion, som Hertugen hafde forundt at inddige

et stort Stykke Land udi sin egen Deel: Hvilke hafde bekommet af Hertugen Forlof til at bygge sig et Capell og en Skole, til deres Religions Øvelse; Kongen vilde ey troe dette i Begyndelsen, skikkede derfor sin Marschalk uformærket did, som erfarede og indberettede, at det var saaledes, at Capellet var i Stand, og saa stort, at 200. Mennisker derudi kunde faae Rum, og Søgningen dertil var saa megen, at ikke halfparten kunde finde Plads.
Kongen besværer sig ofver et Catholsk Capell i Marsklandene.
Efterdi nu Hertugen og hans Ministrer hafde ingentid vildet tilforne tilstaaer, at disse Catholiker var forundt frie Religions Øvelse derpaa Stæden, hvilket og var aabenbare stridigt imod Unionen; Saa blef nu foregifvet til Gottorph, sligt alligevel ikke at kunde disputeres eller være til Hinder, og det fordi at Landet, som blef inddiget af den aabne Søe, var intet endnu til i den Tiid, da Fordraget blef sluttet imellem Riget Danmark og Fyrstendømmet, om Religionen.
De Fyrstelige foresigivende til dets Undskyldning.
Men hertil hafde Kongen straxen et Svar færdigt, som de ey toge sig vare for; i det Hans Majestæt skref til sin Statholder i Kiøbenhavn Ulfeld, fra Glyksborg den 1ste Septembr. og befalede at sende tvende berustede smaae Skibe derhen, som skulde tage Told af alt hvad som førdtes disse Catholiker til.
Kongens uforventede Anstalter derimod.
Da nu Gottorpherne derofver klagede, gafves dem saadan Beskeden: „At „dette nye Land, som ikke var til, da der blef sluttet om Religionen, i Rigets og Fyrstendømmets Forening, var og paa samme Fundament ikke heller medbegreben i Told-Friheden. Det var hoy Tiid, at mand motte see sig for med deslige fremmede Folk, hvis Sect og Hoved-Henseende tilholdte dem at udbrede deres Magt, i hvorledes de kunde, og forfremme deres Kirkes og dens tilhængende Potentaters Herredømme ved alle slags Kunster og Forætte, de motte rime sig med Guds og Menniskenes Love, eller ikke. Paa de Stæder, hvor disse Catholiker nu satte sig, vare Landene blotte, og mand kunde deromkring sætte mange Tusinde „Mand
Hans Majestæt Svar til de Fyrstelige.

1139
Mand uformærket i Land, som kunde giøre hvad de ikke vilde lade, baade i Jylland og begge Fyrstendømmene. Saadan Tanke hafde Hans Majestæt af mange Aars Erfarenhed giort sig, og ved adskillige Leyligheder ladet sig mærke med, om Papisterne. Slutningen blef for denne gang, at disse Vedkommende motte lukke deres Capell til, og holde Messer i deres Huse, indtil videre.
Det Catholske Capell tillukkes.
Hertug Friderich af Holsten-Gottorph blef i dette Aar den 16de Martii fød en ung Prinz; Til hvis Daabs-Høytid, som blef holden i Majo, bleve indbudne Dronningen og Cronen af Sverrige, og de tvende Prinzer af Danmark, Prinz Christian den 5te og Erke-Biskopen af Bremen. Hand blef næfnt Gustavus-Ulricus, efter de tvende priselige Helte af Hoylofl. Ihukommelse Konning Gustaf-Adolph af Sverrige og Prinz Ulrich af Danmark: Men hand døde faae Maaneder derefter.
En ung Holstensk Prinz fødes, og døer kort efter.
Kongens afdøde Frue-Syster Enke-Churfyrstinden af Saxen, som døde i forleden Aar, blef i Aar i Junii-Maaned med sømmelig Pragt begrafvet til Freyberg i Meissen. Til hvilken Liigbegængelse Kongen lod hos den Svenske General Torstenson besørge de udi denne Krigs Usikkerhed behøfvende Passer. Hans Majestæt sendte og til Saxen Hr. Christian Ranzow til Breidenberg, saavel til at forestille Kongens Høye Person ved Liigbegængelsen, som ogsaa efter Begrafvelsen at ofvervære Inventarium,

samt Skifte og Deeling, og annamme den Part af Efterladenskabet, nemlig en Broderlod, som Hans Kongel. Majestæt tilkom.
Kongens Frue Syster, Churfyrstinden i Saxen, begrafves.
Hvorhen Christian Ranzow sendes.
Nogen Tiid forhen, maaskee et Aar eller mere, var det Begrafvelse i Roskilde Domkirke, som Hans Majestæt for sig self, sin Dronning, sine Herrer Brødre, og afdøde Børn, hafde ladet bygge, blefven færdigt. Hvorfore Kongen nu giorde Anstalter til, at Ligene kunde flyttes derind, hvilke tilforne vare hensatte paa adskillige andre Stæder, indtil denne blef færdiggiort. Herom findes en Ordre med den Høyst-Sal. Konges egen Haand, til Statholderen Corfitz Ulfeld, skreven paa Frederichsborg den 21 Maji 1642. af den Indhold: At dette med Ligenes Indflyttelse i bemældte Begrafvelse skulde sættes i Værk, imedens Hans Majestæt var borte, (nemlig i Holsten, og strax derpaa i Norge.)
Om det Kongelige Begrafvelse i Roskilde.
Om Hertug Ulrich den ældres Liig (Kongens Hr. Broders, som hafde været Biskop i Bützow,) var alt skrefven til Hertug Adolph-Frederich af Mechlenborg, at hand det vilde lade følge, naar der kom Bud; Hvorfore der skulde sendes een hen ad Warnemünde med en Pinasse, at føre Liiget derfra til Kiobenhafn. Den Høyst-Sal. Dronnings Liig skulde sættes midt i Grafven, vel op til Væggen, saa at de trende yngste Børn, Kongen hafde haft med Hende, kunde faae Rum ved Fødderne. Kongens tvende Herrer Brødre, og hans Søn Hertug Ulrich, skulde staae paa den høyre Side i Grafven, fra Dronningens Kiste at regne, naar Ansigtet vendes imod Alteret. De tre afdøde Børn af det andet Ægte...
Hans Majestæts Foranstaltning om samme Begrafvelse.

1140
Egteskab, nafnlig Græf Friderich, Frøyken Anne-Cathrine, og „Frøyken Maria-Cathrine, skulde staae tvert ofver derfra paa den „anden Side i samme Graf.„
1642.
Den 6te Novembr. giorde Kongen tvende sine Døttres, af Egteskabet med Frue Kirstine Munk, deres Bryllup, paa een og samme Dag paa Kiøbenhavns Slot. Den ene, nemlig Christiana, blef gifven til Hr. Hannibal Sehsted, som nogle Maaneder tilforne var blefven Statholder i Norge.
Kongen giør tvende sine Døttres Bryllup.
Den anden, ved Nafn Hedevig, fik Ebbe Ulfeld Christoffersson, (hvis Fader var Hr. Christopher Ulfeld til Svenstrup, Ridder og Danmarkes Riges Raad, og var hand hverken Broder, som nogle hafve meent, ey heller meget nær beslægtet med Corfiz Ulfeld; hvis Broder, Ebbe Ulfeld Jacobson, hafde til Egte Frue Mette Grubbe, som ofverlevede denne hendes Mand, da hand døde 1654.) Dette dobbelte Bryllup var mærkværdigt, formedelst den Pragt og Kostbarhed, som derpaa blef anvendt. Kongen tillod ogsaa Hannibal Sehsted, som var meget for Hoyhed og Pragt, at hand motte dertil indbyde begge Prinzerne, Prinz Christian med hans Gemahlinde, samt Erke-Biskopen i Bremen;
Begge de Kongelige Prinzer, saa og den Svenske Enke-Dronning blefve indbudne til Bryllupet.
Hvorpaa Hannibal reyste self ud til Høybemældte Prinz til Stade, og udbad sig saadan Naade og Ære; og dertil gaf Hans Majestæt hannem et Bref med. Endnu indbod hand ogsaa den Svenske Enke-Dronning, som var da endnu paa Jbstrup, til at beviise sin Brud den Naade, at følge hende, naar hun Dagen tilforne skulde føres fra Frederichsborg til Kiøbenhavn: Hvilket ogsaa skeede. Høybemældte Dronning lod sig end videre ofvertale at blive anden Dagen til Bryllupet.
Den Svenske Enke-Dronnings Undskyldelse derom, til sin Datter Dronning Christina.

Siden, der hun eftertænkte, at hendes Uvenner i Sverrige kunde ilde udtyde og fortolke dette, at hun hafde indfundet sig ved saadan Glædskab, undskyldte hun det med et Bref til sin Daatter Dronning Christina, og forklarede Sagen, saasom den var, „nemlig, at Kongen „hafde ladet hende anmode, om at gifve Hans Majestæts Frøyken „Daatter Geleyde fra Frederichsborg til Kiøbenhavn; Og efter,„som Copulationen skulde holdes Dagen derefter, var hun af Hans „Majestæt ombeden, dette Christelige Verk at ofvervære. Hun „hafde dog vegret sig derfor, men baade Kongen, saa og Prinzen „og hans Gemahlinde Princessen hafde sendt hende Bud igien, og „igientaget deres Begiering, med Tilsagn, at forskaanes for ald „Dands; Saa at hun omsider ey hafde kundet det affslaae; for„nemmelig i Betagtning, at hun var her antagen, og blef huset „af Kongen, ja vidste sig ingen anden i Verden at nyde sit Lifs „Ophold af. Mand motte nu dømme derom hvad mand vilde, „saa var dette vist, at hvis hun udi Sverrige, medens hun der „var, ey var blefven meget ringere omladt og agtet, end den sletteste „Dame der i Riget, da hafde hun visseligen ikke skuldet indfunden „sig ved noget Bryllup i Danmark. Hvilket nu af begge Dele, „enten det hvad der eller her er passeret, kunde agtes hendes Hoy...

1141
„Salige Herre af Glorværdigste Ihukommelse meest til Vanære, „det vilde hun stille til Dronningens, hendes Frue Daatters, „egen Eftertanke.„
Kiobenhavns Fæstning forbedres.
Af de mærkelige Ting her i Riget, hørende til dette Aar, bør og efterfølgende at optegnes: Kiøbenhavns Stads Befæstning, med Volde og Uden-Værker blef anseeligen forbedret: og dertil blef bevilget en Skat, udi den Forsamling af Raadet og Adelen, som holdtes først i Aaret.
En Fæstning anlægges i Nørre-Jylland, hvor nu er Fridericia.
Kongen besluttede ogsaa, at anlægge en Bye og Fæstning i sin Provintz Nørre-Jylland, som skulde tillige være Fyens Land til Forsvar og Bedækning. Nogle af dem, som vare anbefalede at udsee saadan Plads, gafve Anslag paa Snoghøy: Men inden Kongen vilde derudi samtykke, reyste Hans Majestæt Self derofver, for at tage Egnen i Øyesyn; forkastede saa dette Forslag, og Self udsaae og fandt en anden langt beqvemmere ved Ballum, hvor og Byen strax blef afstukken. Dette skeede den 7 og 8 Septembr. og var den første Begyndelse til Fæstningen Friderichs-Odde, eller, som den endnu kaldes, Fridericia.
Det Runde Astronomiske Taarn færdigbygt.
I Kiøbenhavn blef Trinitatis, eller den Hellige Trefoldigheds Kirkes Runde Taarn færdig bygget; Hvortil Hans Majestæt Self hafde giort Tegningen, og ladet den fuldføre ved Bygmesteren Steen Winkel, under M. Christen Lumborgs (eller Longomontani) som var Professor i Astronomien, hans Opsun.
Taarnets Beskrifning.
Samme Taarn er fra Jorden hoyt 55 1/2 Alen, foruden Jern-Værket ofvenpaa, som er 3 Alen. Ofven paa, hvor det er tækket med Kobber og fladt, er det i Linie tvert ofver 76 Alen; Men naar Snoren gaaer fra det ofverste af Jern-Værket til den anden Side lige derimod, er Vidheden ofver 84 Alen. Paa de ofverste indrettede Kammere er indrettet et Observatorium, til den ædle Stierne-Kunstes og Himmelens Betragtnings Videnskab at øfve, fortsætte og forbedre. Hvortil og sammestæds findes og hafves ved Haanden de fornødne Instrumenter. Kongen lod og udi et af disse Kammere indsætte til Forvaring den vidtberømte Danske Astronomi Tyge Brahes store Messing-Globus, hvorpaa Stiernerne vare udstukne. Inden i Taarnet er lagt og muret et Gulf eller Hvælfning, som Snegle-viis

gaaer fra det nederste af Jorden skak op til det ofverste, og kand mand derpaa med Heste og Vogn kiøre op lige til den Indgang, som er til forbemældte Observatorium Astronomicum.
Bibliotheck Salen ofven paa Trinitatis Kirke.
Ofven paa Kirkens Hvælfning blef indrettet en stoor Sael, af samme Længde og Bredde, som Kirken self, til et Bibliotheck for det Kongelige Universitet: Hvortil Hans Majestæt self forærede en stor Deel gode udvalde Bøger. Ellers varede det siden i nogle Aar, med Kirkens saavelsom Bibliothekets Indretning og fuldkommen Istandsættelse. Kirken blef ey heller indviet, førend i Aaret 1656.
En Sølf-Grube i Norge opdages.
Udi Norge opdagedes en nye Sølf-Grube; hvortil blef forskrefvet et Antal Berg-Folk, af henved 200. fra Tydskland, og opskikket til Kongsberg.

1142
Hvad Krigen i Tydskland anbelanger, da indlagde den Svenske General-Feldt-Marskalk Torstenson stor Ære med sin kloge Anføring, og een og anden anseelig Fordeel imod de Keyserlige.
Krigens Tilstand i Tydskland.
Ved Udgangen af forige Aar motte hand ligge stille i Lüneborger-Land, og laae meest til Sengs af Podagra. Siden rynkte hand Fienden nærmere i gamle Mark-Brandenborg; og de Keyserlige efter et falskt Rygte, at hand skulde være død, rynkte ligeledes frem; Men fandt ham forvel posteret. Da nu disse ginge ofver Elben ind i det Meckelborgske, i Tanke at trække ham efter sig, gik hand en anden Vey; og, efter adskillige Omveye, søgte omsider ind i Slesien, hvoraf de Svenske Aaret tilforne vare udjagede. Hand tog mange Stæder ind, og omsider beleyrede Schweidnitz: Og da Hertug Franz-Albret af Lauenborg kom med sit gandske Rytterie, for at undsætte denne vigtige Fæstning, blef hand slagen af de Svenske, fangen, og døde faae Dage derefter. Efter at Schweidnitz var indtagen, gik Torstenson ind i Mæhren, tog Olmutz, Litta og Neustad ind. Siden begyndte hand at beleyre Breslau i Slesien; men motte forlade den, da Erts-Hertug Leopold-Wilhelm og General Piccolomini rækkede sig tilsammen for at komme den til Undsætning. Hand fik strax derpaa en nye Forstærkning fra Sverrige under General-Major Carl-Gustaff Wrangel; forsøgte at bryde ind i Bøhmen, og tog Zittau ind. Wien kunde dog hverken fuldføre sit Forsæt, saasom de Keyserlige ginge ham alt ved Siden, ey heller bringe dem til et Feldt-Slag. Gik derfor tilbage ofver Elben ved Torga, og lige til Leipzig. Erts-Hertugen og Piccolomini komme strax efter med deres hele Magt.
Svensken vinder et stort Slag ved Leipzig.
Der skeede et stort Feldt-Slag den 23. Octobr. just paa samme Plads, hvor Kong Gustaff-Adolff erholdte Elleve Aar tilforne den store Seyer. I denne Fegtning gik det haardt til paa begge Sider; Men de Keyserlige gafve sig omsider paa Flugten, mistede 5000. Mand paa Balpladsen, og 4500. Fangne, samt mange fornemme Officerer. Af de Svenske blefve imod 3000. og der iblant deres Rigs-Toymester Liliehoeck. Staden Leipzig var da i yderste Fare, for at vorde udplyndret; men efter nogle Dages Handling med de Churfyrstelige udskikkede, blef den sparet, og Torstenson bekom derfor Penge nok til at sætte sin Armee i Stand. Hand var da i Mening, at gaae til Bøhmen, og vilde Underveys indtaget Freyberg: Men dette Anslag lykkedes ham ikke. Imidlertid hafve ogsaa i dette Aar de Weymarske og Hessiske Tropper holdet sig vel imod de Keyserlige;
Ligeledes de Hessiske ofver de Keyserlige ved Kempten.
Og i Januarii-Maaned vandt den Hessiske General Græf Eberstein en herlig Seyer ved Kempten imod General Lamboy, som self tillige med General-Major Mercy og flere fornemme Officerer blef fangen. Derefter toge de Hessiske og Weymarske adskillige Byer ind. Men den Keyserlige General Johan de

Werth studsede deres Fremgang: Hvorpaa de ginge tilbage ofver Rhinstrømmen, og fremdeles ind i Westphalen; omsider ofver Weseren,

1143

ren, og endeligen igiennem Dyringen i Frankenland, hvor de toge deres Vinter-Qvartere omkring Mergentheim.

Enke-Dronningen af Frankerige døer.

I dette Aar døde Enke-Dronningen af Frankerige Marie de Medicis, fordum Kong Henrich den Fierdes Gemahlinde, og den nu regerende Kong Ludvigs XIII. Frue-Moder, den 1. Julii, til Colm am Rhein, hvor hun endeligen i hendes bedrøfvede Landflygtighed hafde sig henbegifvet. Hun var eet af de store Exempler i Verden paa Lykkens Ubestandighed; hvorom her meget kunde fortælles, hvis det ikke noksom almindeligen var bekiendt af Historierne, og udi mangfoldige Bøger forekommer.

Ligeledes sidst i Aaret Cardinal Richelieu.

Saa afgik og siden derefter ved Døden den 4. Decembr. den overalt berømte Franske Premier-Minister Cardinal Richelieu, høybemældte Enke-Dronnings uforsonlige og største Forfølgere. Af hvis Forretninger alle Historiske Bøger ere fulde, udi de Aaringer, medens hand bestyrede den Franske Regering, saasom og næsten intet i Europa passerede, af nogen stor Vigtighed, hvorudi denne Minister jo hafde Deel.

Prøver paa denne Cardinals store Magt.

Iblant mange Prøver og Exempler paa hans Magt og Myndighed, hvormed hand regerede endogsaa ofver sin egen Herre, kand vel frem for andre regnes dette, at Kong Ludvig, den mægtigste Konge paa de Tider i Europa, formaaede ikke saameget hos denne sin Tiener, at hans Frue-Moder Enke-Dronningen kunde bekomme nogen skikkelig Lifs Ophold, men motte lefve af andres Naade og omsider døe i Elendighed, da dog Kongen meget elskede hende: Saaog, at Kongen slet ikke var mægtig for, at redde nogen af sine kiæreste Folk og Tienere, fra Cardinalens Hefn og Vrede, da dog Cardinalen self var ingenlunde af Kongen elsket.

Hertug Wilhelm af Brunsvig-Harborg døer.

Hertug Wilhelm af Brunsvig-Lyneborg, døde til Harborg den 30. Martii, udi sit 78. Aar. Hand var en lærd Herre; lefvede stædse ugift, og besluttede, som sidste Mand, den Harborgiske Linie; saa at Landet faldt nu til den Zelliske.

Holger Rosenkrantz til Rosenholms Død, og berømmelige Lif.

Her i Danmark endede en ypperlig Mand sine Dage, som var den nafnkundige Holger Rosenkrantz til Rosenholm, hvis Gudsfrygt, Lærdom og besynderlige Fortienester ere vidt bekiændte, og bør ikke forglemmes i vort Fæderneland, hvor hand kand siges med rette, at hafve været et skinnende Lius i sin Tiid. Hans Fader var Jørgen Rosenkrantz, Rigens Raad, og een af de fire udi Kongens umyndige Aar Regeringen tilbetroede. Self blef hand ogsaa Danmarkes Riges Raad Aar 1617. og var det indtil 1627. da hand underdanigst begierede sin Affskeed, for at lefve sin Tiid i Rolighed. Imidlertiid, mens hand var i Tjeneste, blef hand brugt i adskillige Ambassader, saasom til Sverrige, til K. Gustaff-Adolphs Bilager; og Aar 1619. til Rigernes Grændse-Mode; samt til Commissioner og Forhandlinger, i Fyrstendømmene, til Bremen, saa og andenstæds uden og inden Landet. Hand var og den, som Kongen meest brugte til det Adelige Academies Indretning i Sorøe.

1144

Hans meeste Idræt var at arbejde paa en sand Christendom, og paa Dyders og Lærdoms Fortplantning; hvorpaa hand anvendte det meeste af sin Tiid, samt ogsaa af sine Midler og Formue. Mange Adels-Børn tog hand i sit Huus og lod optugte og oplære dem tillige med sine egne Børn; og ligesaa mange andre, som ikke vare af Adel, men af got Nemme og Forhaabning, gaf hand Underholdning hos sig, bekostede deres Udenlands-Reyser, og sørgede for deres Forfremmelse, saa at deraf blefve berømmelige Lærere i Kirkerne og paa Academierne. Saa var hand og i stor Ære og Anseelse hos Udenlandske Lærde. Endskiønt hand havde en talrig Familie, og efterlod 3 Sønner og 4 Døttre, stiftede hand dog af sit Gods, og gaf til Studenteres Udenlands-Reyse paa Lutherske Stæder 2500 Rdlr., til Gymnasium i Odensee 1000 Rdlr., til Skole-Børn i Aarhuus 1000 Rdlr., til en Bonde-Skole ved sit Gods en stor Bonde-Gaard, til en Kirke paa Kulden 250 Rdlr. foruden flere deslige Stiftelser. Hand døde, som hand lefvede, heel opbyggeligen, den 28. Octobr. i sin Alders 68. Aar.

Hr. Anders Bilde bliver Rigens Marsk.

Om Hr. Jorgen Urnes, Rigens Marsks Død, i hvis Stæd Hr. Anders Bilde kom, er tilforne ved en anden Leylighed mældet.

Wiborg Stift faaer trende Biskoper i eet Aar.

Til Wiborg Biskopdom kaldede Kongen, i Dr. Hans Wandals Stæd, Sogne-Præsten til Vor Frue Kirke i Kiøbenhavn M. Wichmand Hasebart, som, efter at hand blef ordineret, lefvede ikkun i 13. Uger. Siden blef dertil kaldet Mester Franz Rosenberg, Læsemester i den Hellige Skrift i Odensee-Gymnasio.

Biskopen i Aalborg døer.

Saa døde og i Aar Biskopen i Aalborg M. Christen Hansson, en lærd og velfortjent Mand. Kongen satte i hans Stæd M. Anders Andersson, Sogne-Præst til Holmens Kirke i Kiøbenhavn.

Aar 1643.

Kongen begynder Aaret med at forhandle deres Fred, som til Belønning ofverfaldt ham med Krig.

Materien i dette Aars Historie bliver hinanden meget uliig, i Aarets Begyndelse og dets Slutning. Det begynder med den almindelige Freds-Forhandling, som Kongen i saa mange Aar tilforne havde umaget Sig for, og var nu kommen saa vidt med, at deraf saaes nu omsider nogen virkelig Tegn til Frugt og Nytte af Umagen: Og siden endes det med en Krig, hvormed Hans Majestæt. Self, imod sin og alles Formodning, blef ofverfaldet, og saaledes for alt sit Arbejde meget ilde og uforsvarligen betalt. Ingen Tvisl er, at jo begge saa modstridende Ting havde jo en stor Sammenhæng med hinanden; og at, hvis Kongen ikke just havde været Freds-Mæglere imellem sine Naboer og deres Fiender; da var hand vel blefven paa denne Tiid forskaanet af hine for slig Ofverfald. Hvilket ogsaa enhver fornuftig Læse...

1145

re, saavel af nogle foregaaende Aars Fortællinger udi denne Historie, som fornemmeligen udaf det, som i nærværende Aar skal fortælles, noksom vil finde at være rimeligt. Det sidste, som i forleden Aar foregik ved Freds-Handlingen, var at Kongen, efter de Beretninger, som den Keyserlige Befuldmægtigede Gesandt Grefve Auersperg hafde gifvet, lod de tvende Croners, Sverriges og Frankeriges, Gesandter tilkiændegifve, at Keyserens Ratification var nu igien til Wien blefven omskreven, gandske i den Form, som var forlanget, saaog at de Spanske Brefve vare nu af Kongen i Spanien self underskrefne, og kunde med første ventes, tillige med det Wienske.

Brefvenes langsomme Ankomst fra Spanien og Wien.
Ikke desmindre ventede mand endnu derpaa i nogle Uger; Hvorofver baade Kongen paa sin Side blef ustaalmodig, og de Svenske og Franske finge saa megen større Leylighed til at snakke. Salvius brugte Munden, igientog alle de forrige Beskyldninger imod de Keyserlige, lagde og dette dertil, at saasom Johann Oxenstierne, der skulde være Formand i det Svenske Gesandtskab til Freds-Handlingen, havde nu lagt i Tydskland i halfandet Aar, og biet til forgiæfs, saa kunde mand være vis paa, at hvis der intet blef af inden Foraaret, reyste hand hiem igien til Sverrige, og da skulde de andre komme til at bie efter ham, lige saa længe, og vel længere.
Omsider da de vare ankomne, manglede den Franske Resident adskilligt i de Spanske.
Endeligen kom dog Brefvene; og blef mand efter nogen Ordstrid og Disputer af liden Betydning, omsider eenig om de Wienske. Men i de Spanske paastod den Franske Resident Saint-Romain, at der endnu fandtes een og anden Feyl, ja adskilligt i Henseende til Ord, Titler, Nafne, Stæder, Tiid og flere vigtige Ting, som i slige Documenter nøye maae i Agt tages, deels udeladt, deels uretteligen anført. Grefve Auersperg lofvede, at skaffe det altsammen i Rigtighed inden Sammenkomsten: Hvilket den anden siuntes at være fornøyet med. Men hand vaklede dog siden deri; saaat Kong CHRISTIAN blef ikke vel tilfreds med hans Tværsindighed, og sagde, at denne Resident giorde sig stor Umage for at opslede Feyl, hvor ogsaa ingen var at finde: Kongen klagede ogsaa derofver i egne Skrifvelser baade til Salvium, under 11. Febr. saaog til Grefve D'Avaux, som den Tiid var i Pariis, under 2. Martii. Tilsidst bestod det deri, at der ey var gifvet Rum i Leyde-Brefvene til Nafnene, og til Tiden, at skrifve ind paa sine Stæder; og dernæst at bemældte Spanske Brefve vare skrefne alene paa Papir, og ey paa Pergament, saaledes som de Franske.
Kongens store Omhyggelighed, hve disse Vanskeligheder at faae hæfvet.
Kongen bad dem for GUDs skyld, dog ikke for slige Lapperier at støde et Verk omkuld, eller holde det længere op, som angik den hele Christenhed, og var Millioner arme Menniskers Lif og timelige Velfærdt høystmagtpaaliggende. Denne sin Mening gaf Hans Majestæt og skriftlig til bemældte Resident tilkiænde den 18. Febr. Og den 22de skref Kongen til Grefven af Auersperg, at hand, alle disse Udflugter uagtet, vilde holde sig til den Franske Residentes første Er...

1146
Erklæring af 3. Februar, nemlig at Kongen motte unde ham alene tre Ugers Tiid at betænke sig. Saasom nu de tre Uger ginge til Ende, og den Franske ingen vigtigere Ting kunde paastulde end de nys bemældte, vilde Kongen nu hermed næfne Tiden, nemlig den 18. April til Brefvenes Udverling, og den 15. Maji til Sammenkomstens Begyndelse, saafremt alle Parter vilde saaledes holde for got, og sig dertil beqvemme. Auersperg hafde intet derimod: Men Salvius og Saint-Romain funde Tiden for knap at være satt, fra Udverlingen at regne indtil Sammenkomsten. Til den at forandre fandtes Kongen omsider ikke uvillig. Imidlertid hafde Hans Majestæt sendt et Bud til Wien, for at forkynde Keyseren, hvorvidt udrettet var: Og bekom et Bref tilbage fra Keyseren under 30. Martii nye Stiil, hvorudi altsammen samtyktes og Kongen paa det høyeste betakkedes. Saa hafde ligeledes Kongen udvirket ved det Franske Hoff, at Saint-Romain fik Ordre fra Cardinal Mazarin, at lade forbemældte sine Indvendinger ofver de smaae Ting fare, saalænge Hoved-Sagen var rigtig, og ikkun forrette Udverlingen af Leyde-Brefvene, saavog at afreyse til Sammenkomsten u-fortovet; helst eftersom den Keyserlige Gesandt Auersperg tilbød sig, at forskaffe, med allersørste skee kunde, det Spanske Ratifications-Document behørigen rettet og forbedret, naar Gesandterne hafde indstillet sig til Monster.

1643.
Brefvenes Udverling skeer den 23. Martii, og Freds-Handlingsens Sammenkomst berammes til den 1. Julii.
Herpaa gik Udverlingen af Brefvene for sig den 23. Martii gl. Stiil: Og til Fredsforhandlingens Sammenkomst blef berammet den 1. Julii, da alle samtlige Parter eller deres Fuldmægtige Gesandter og Deputerede, i Kraft af deres erholdne Leyde-Brefve, motte møde og forsamle sig i Stæderne Osnabrygge og Monster. Vel lod Auersperg sig mærke med nogen U-villie, at denne Dag var forlangt udsatt: Men de andre viisde, hvor u-billigt det var, at saa mange langtfra-liggende Parter skulde ikke forundes noksom Tiid og Rum, til at betænke, berede og forsiune sig, hver udi sit Stæd, til et saahoyvigtigt Anliggende.
Salvii Bref til Kongen, med Undskyldninger og Takisigelser.
Den Kongel. Danske Minister faaer Foræring af Keyseren og af Dronningen i Sverrige
Da nu alleting lykkeligen var til Ende, Disputerne ophævede, samtlige Documenter fra den ene Part imodtagne af den anden, og den Aftale om 1. Julii at tiltræde det store Verk underskrefven, hvoraf Auersperg udfærdigede tre ligelydende Gienparter, eet til Kongen af Danmark, som Freds-Mæglere, og de andre til begge Parterne, lode de sig paa alle Sider mærke med en særdeles Glæde og Fornøyelse. Grefve Auersperg skikkede Courier til Wien, ja til flere Stæder, at forkynde det. Salvius skref til Kongen, undskyldte først sin Forhaling i at svare paa Hans Majestæts Bref af 11. Februarii, og dernæst den Forandring, som var giort i Tiden; til Slutning takkede hand og lykønskede Hans Majestæt, ved hvis u-trættelige Fliid denne saa vanskelige Sag var saa vidt befordret. Dr. Langermann, som Kongen hafde brugt i alt dette, blef af Dronningen i Sverrige aflagt med en Guld-Kiæde; hand fik og ligeledes en kostelig Foræring fra...

1147 469
fra Keyseren. Men den Glæde, som ved Tidendens Udspredelse paakom næsten alle Mennisker og Indbyggere i det hele store Thydskland, kand ikke med Ord udsiges; nu de endeligen saae Forhaabningen at være kommen saa nær, til en Ende paa den langvarige og jammerlige Krig. Alle prisede og med utallige Ønsker velsignede den Fromme og Ædel-Hiertede Kong CHRISTIAN, hvis u-ophørlige Arbeyde, hvis Bestandighed uden lige, hvis store Klogskab, samt høye Mod og Myndighed, mand motte, næst GUD, tilskrifve, at Krigens Ødelæggelse kunde nu med første vorde hemmet, og den gyldene saa længe tillukte Port til Freds-Templet igien aabnet.
Hele Tydsklands Glæde ofver denne Begyndelse til Freds-Handlingen, og Velsignelses-Ønsker ofver K. CHRISTIAN.
Saadan Glæde og slige trøstefulde Indbildninger kunde nu dette blotte Skin af Forhaabning foraarsage; allerhelst de fleste lidet tænkte eller stillede sig for, at der stod endnu saa megen Elendighed og Ulykke tilbage, som GUD hafde beskikket ofver Tydskland og andenstæds i fulde fem Aar at regere, inden mand saae nogen fuld Virkning af bemældte Haab.
Her maae mand for denne gang affbryde, og opsætte det øfrige, som hører til Freds-Handlingen og dens Sammenkomst udi dette Aar, indtil at nogle andre Materier, hvilke nærmere vedkomme vores Danske Historie, ere giennemgangne.
Den nye Receß udgives.
Den første, som foresfalder at tale om, er det skionne og meget nyttige Verk til Justitiens og Politiens Forbedring, som udkom i dette Aar, med den Titel, Konning Christian dend Fierdes Receß. Hans

Majest. hafde udi Sin lange Regerings-Tiid, af Kongelig Ifver og Forsorg, for GUDs Ære og sine Undersaatters Velstand, ladet udgaae mange Forordninger.
Aarsagen dertil.
Siden da der formærkedes, at ved den store Mængde, som bemældte Forordninger vare tilforne, samt ved den Ulighed, som imellem nogle af dennem, formedelst Tidernes Anledning, var indkommen, blefve enfoldige Folk, ja undertiden Dommerne self, forvildede; befandt Hans Majest. for got, at lade giøre et Udtog af alle saadanne Befalninger og Forordninger, som Rigerne i Almindelighed vedkom, hvilket Udtog siden blef igiennemseet og paa visse Stæder forbedret, og saaledes udi een Bog tilsammendraget, under den Titel, som mældt er. Dermed affskaffedes alt hvad tilforne i saamaade var paabuddet, saavidt det ikke kom ofvereens med denne nye Bog; undtagen hvad Fundatzer og Stiftelser, Byernes egne Love, Friheder, og sære Skikkelser, saavelsom og hvad idelig Forandring er undergifvet, saasom Tolden, Accisens Oppebørsel, Myntens Værd, og deslige angif. Hans Majest. Befalning, hvorved denne Receß blef paabudden, er skrefvet paa Kiøbenhavns Slot den 27. Februarii.
Den Hamborgiske Sag kom til Ende i dette Aar.
Dernæst hører ogsaa til dette første Halve-Aars Historie den fortrædelige og hidindtil i tretten Aar varende Hamborgiske Stridighed, som nu endeligen kom til en Slutning. Dette stod alligevel...

1148
gevel heel haardt, og hvis ikke Kongen nu med ald Kraft hafde grebet Verket an, var det gandske vist blefven ved det forrige, og udi Hans Majestæts Lifs-Tiid aldrig kommet til nogen ringeste Erstatning, meget mindre til saadan Erstatning, som nu blef tilveyebragt. Hermed gik det til saaledes: Kongen hafde alt fra dette Aars Begyndelse satt sig for, at giore en Ende paa denne Sag, og begynde dermed, saasnart som Foraaret var forhaanden. Til den Ende sammenkaldede hand sine Raad i Kiøbenhavn, til den 23. Februarii at mode, og lod dennem ved sin Canceller forestille: „Eftersom det var alle bekiendt, hvorledes Hans Majestæts Undersaatter i Hamborg hafde sig understanden, nu paa nogle Aars „Tiid ikke alene at vilde skille sig fra Kongen og det gandske Furstelig-Holstenske Huus, men endogsaa at tilholde sig adskillige „Hoyheder.
1643.
Kongen aabenbarer sit Forsat, imod Staden Hamborg, for sine Raad, som hand derfor hafde sammenkaldet.
„Derforuden hafde de baade Hans Majestæts Egen „Hoye Person, saavelsom Hans Hoy-Salige Elskelige Hr. Søn „fiendtligen eftertragtet. Paa Kongens Fæstning Glykstad hafde de skudt med grof Skyt, og forsøgt den at bloqvere. De „hafde berofvet Kongens Undersaatter; borttaget Kongens Skibe med Vold; slæbet Hans Majestæts og Cronens Flagge bag efter sig, og forhaanligen dennem medfaret, Kongen til Epot, „og den Danske Nation til Forhaanelse. Og endskiønt Kongen „nu udi lang Tiid ingen Bekostning og Umage hafde sparet, ved „Retten udi det Keyserlige Hoff, og paa adskillige Rigs-Forsamlinger at bringe samme sine Undersaatter til skyldig Lydighed; „Saa var dog alt for meget kundbart, hvorledes de sligt immerhen ved deres usandfærdige Angifvende og underfundige Practiker hafde forhindret, og intet mindre, end Retten, ladet sig befalde: Tilmed hafde Kongen nu paa Tretten Aars Tiid ingen „tienlige Tractater og Underhandlinger udslaget; Men det var „altid befundet, at Hamborgerne enten gandske vare udeblefven, „eller været saaledes befuldmægtigede, at de intet hafde vildet beqvemme sig til hvis Hans Majestæt kunde eller burde indgaae. „Hvorfore, efterdi Kongen, hverken ved Retten, eller ved sin store Langmodighed andet hafde udrettet, end saa got som giort „dem destomere halsstarrige og ofvermodige, da hafde nu Hans Majestæt endeligen foresatt sig,

for sin Æres og sit gode Nafns „skyld, med GUDs Naades Hielp at forsøge de Middel, hvorved „meentes at de kunde twinges til den Pligt de vare deres Herre skyldige. Dog vilde Kongen det endnu intet forsøge, med at „beskyde, bestorme eller underminere Staden, men aleniste med „en Bloqvering, om de dermed kunde bevæges til hvad som af „dennem fodredes. Kongen meente ogsaa, at denne Tiid var dertil saa beqvem, som ellers ikke lætteligen kunde indfalde; baade fordi at enhver, som ellers skulde vilde antage deres Sag til „nogen Undsætning, hafde alle Hænderne fulde af deres eget; saa „og fordi en stor Deel af skikkelige og formuende Folk der i Byen „var

1149
var misfornøyed og holdt ikkun lidet af deres Magistrat, fordi Lov og Ret blef hos dennem ilde pleyet. Hans Majest. kunde ikke andet vente, end at denne Forestilling fandt Raadets Bifald, og at de giorde vedborlig Anordning til de Omkostninger, som dertil behofvedes. Og hvis GUD herudi vilde gifve en ynskelig Fremgang, som formodedes, da kunde det vorde den Neder-Saxiske Kreds, samt og disse Riger og Lande til Rolighed; Hvilket var fornemmeligen Kongens Øyemærke. Saasom hand og intet andet dermed søgte, end at erholde til det yderste, det hand med Guds Bistand hafde stræbet og lefvet efter, og at efterlade til fine Efterkommere den Rettighed til Sin Stad Hamborg uforandret, som hannem for GUD og Verden tilkom.
Raadets underdanigste Erklæring paa foregaaende Kongens Andragende.
Paa denne Hans Majest. Forestilling gaf Raadet deres underdanigste Erklæring, den 25. Febr. saaledes: At de vel meente at kunde bringe saa mange Penge-Midler og andet behofvende, til Veye, som til forbemældte Anslag og Foretagende skulde bruges. Imidlertid kunde de dog, for deres Personer, og for mange betænkelige og vigtige Aarsagers skyld aldrig tilraade nogen Fiendtlighed i denne farlige Tiid at foretage, underdanigst forhaabende, at være hos Hans Kongel. Majest. samt hos Fædernelandet og Efterkommerne i alle Maader undskyldet, saafremt (hvilket dog GUD forbyde!) noget andet deraf skulde følge og uformodentlig paakomme, end det som mand gierne vilde. De kunde andet end holde det for farligt, saadan en mægtig Stad, som paa Folk og Formue hafde god Forraad, med saa ringe et Antal Krigsfolk at bloqvere. Det vilde bedrøfve Hans Majestæts troe Undersaatter, om de formærkede, at deres saa meget ynskelige og fredelige Tilstand, hvorudi de af GUDs synderlige Naade frem for næsten alle Nationer lefvede, skulde forandres til Urolighed og Ufred; og det beste Folk saavog Floden, som var næst Guds Hielp Rigets største Beskiærmelse, skulde føres ud af Riget. Hvorfore de paa det allerunderdanigste og ydmygeligst bade, at Hans Majest. vilde endnu see Tiden an, om ikke Hamborgerne kunde bevæges til bedre Tanker, eller og nogle andre Middel, foruden Hans Majestæts egen hoye Person og disse Lande at sætte i Fare, kunde paafindes, hvormed bemældte Stad kunde straffes og til rette sættes.
Kongens Svar til Raadet.
Kongen tilsendte dennem strax Dagen derefter, paa denne Erklæring, sit Svar, i saadan Mening: Med deres Forhaabning at bringe Penge-Midler til veye, lod hand Sig Raadigst være fornøyet, naar samme blef fuldbyredet. For den underdanigste Omsorg, som de hafde for hans Person, og ellers i andre Maader takkede hand dem Raadigst. At Verket var farligt, vilde hand bekiende; Men haabedes til den, der altid hafde standen dem bi, som intet hafde søgt andet end det som Ret var, at hand skulde ogsaa styrke dette Forehavende. At Raadene meente, end...

1150

nu vel at kunde paafindes nogle Middel, hvorved Trætten med Hamborgerne uden Blodsofighed kunde slettes, dette kom Kongen fremmet for, at saadanne Middel saa længe for hannem hafde været fordulte. Dog saafremt slige Middel af Rigens Raad endnu blefve foreslagne, som kunde anstaae Hans Majest. at indgaae, da vilde Kongen Sig derpaa Naadigst saaledes erklære, at Raadene underdanigst dermed skulde vorde fornøyede.

Straxen, og uden videre Forhaling, gik Krigs-Beredelsen for sig. De værvede Tropper, saavelsom Land-Folket til Hest og Fods, blefve samlede; Orlogs-Skibe og Fregatter giordes færdige, saavelsom Koffardie-Skibe til Ofversøfelse. Men at Anslaget skulde giælde Hamborg, blef aldeles holdet hemmeligt; og derom var intet Menniske noget videndes, undtagen Kongen og hans Raad. Herudofver kom det, at de fleste, ja og Hamborgerne self udspredede, at denne anseelige Transport, som Kongen tillavede, var beskikket hen ofver til Engelland, og skeede i Følge af Kong Carls Ansøgning hos Kongen i forleden Aar, og af det som siden ved Statholder Ulfelds Nærværelse i Engelland var (efter Folkes Giætning,) blefven afftalt.

Krigs-Beredelsen imod Hamborg gaaer for sig.

Men blef saa vel holdet hemmeligt, at Hamborgerne meente, at det sigte paa Engelland.

Andre dømde anderledes, nemlig at Kongen vilde, med en stærk Krigs-Rustning til Lands og Bands, skaffe sin Freds-Megling des større Myndighed og Eftertryk; ja end og saafremt eet af de stridende Partier blef alt for haardt staaende paa ubillige og den almindelige Velstand skadelige og fornærmelige Vilkor, da at tage Partie, og erklære sig for een af Delene. Kongen lod dem i Begyndelsen frit giætte, hørende dog helst, at det blef udtolket paa Engelland.

Andre dømde anderledes herom.

En Esqvadre af Otte Orlogs-Skibe og mange af mindre Størelse gik derpaa lige hen ad Elben; de største Skibe blefve ved Glykstad liggende, de mindste ginge op til Harborg og der omkring. Siden efterfuldte 60. Transport-Skibe med Krigsfolk. Leyren med Land-Tropperne blef slagen ved Fulsbyttel, hvor den i forrige Aar og forhen hafde staaet. I Altena og det Pinnenbergske laae og fuldt af Ryttere og Soldater. En Broe blef og lagt ved Staden Altena, 25. Favne langt, og 3. Favne bredt, med stærke Pæle i Elben indrammet; og der meentes, at Kongen vilde derpaa bygge et Blokkhuus, med Canonen og grof Skyt. Saa at paa slig Maade var Staden stærk bloqveret, og Tilførselen affskaaren baade til Lands og Bands. Inden April-Maaneds Udgang var alt dette i Stand og færdigt.

Et Antal Orlogs-Skibe, tillige med 60. Transport-Skibe, seyle hen til Elben.

Leyren slaaes ved Fulsbyttel.

Hamborg bloqveres.

Dog komme endnu flere Krigs-Skibe, større og mindre, efterhaanden did, saa at Floden var tredive Skibe stærk. Af Prædikestolene blef advaret, at de Kongelige Undersaatter i Stæderne i Holsten skulde forsiune sig med Lefnets-Middel paa et Aar omkring. Kongen lod og i samme Dage udgaae og ofveralt paa behørige Stæder opslaae et Patent, hvorved Hans Majest. tilkiendegaf, hvad der hafde bevæget hannem til dette Foretagende, samt at det ingenlunde var hans Forsæt, at giøre de Handlende paa

Kongens Flode bliver 30. Skibe stærk.

Kongen forsikkrer Commercien ved et offentlig Patent.

1151

paa Elben eller Commercien nogen Hinder, langt mindre at tilslutte Elben: Alle kunde ikkun frit segle, drifve og fortsætte deres Handtering, ey alene i Fyrstendømmene, men endogsaa til de paa den anden Side af Strømmen beliggende Byer, Stade, Buxtehude og Harborg, naar de hafde betalt den sædvanlige Told i Glykstad. Fiorten Dage derefter, nemlig den 30. April, skref Kongen først til Keyseren i særdeleshed, og dernæst en anden Skrifvelse til Churfyrsterne i det Tydske Rige, som blef skikket til hver i sær, hvorudi ligeledes Hans Majestæts Besværinger imod Hamborg opregnedes, samt Aarsagerne til den Bloqvering, som mand nu hafde mottet ansee for det eneste Middel, til at forskaffe sig Ret, efterdi den ey hafde været igiennem andre Veye at erholde. Det er heel ufornodent, videre af bemældte Skrifvelse at indføre, efterdi Indholden lær er at slutte, baade af hvad i faa mange Aar tilforne om Hamborgerne er fortalt i denne Historie, saavog af Kongens Forestilling til sine Rigens Raad nu i Februario sidstleden; Ey at tale om, at den Skrifvelse til Churfyrsterne, saavelsom det forommældte Patent af 15. April staaer indført i adskillige trykte Bøger. Af samme Bref til Churfyrsterne blef og sendt Copier til de Keyserlige, Franske og Svenske Gesandter, som nu i Staden Hamborg vare forsamlede, hvoraf de Kongens Forsæt kunde fornemme; og saafremt der meentes, at det skulde være deres Forretninger i Freds-Tractaten til Hinder, da saae Kongen gierne, at de reyste til Lybek i denne Tiid. Endeligen lod og Kongen, til Wien, og ved alle Churfyrstelige, samt flere Hoffer, uddele det Skrift, Anderweitige in Jure & Facto fest- und wolgegründete Remonstration, 2c. hvorom er mældet i Historien af forleden Aar, da det er blefven skrefvet, men nu i Aar ved Trykken giort almindeligt.
Skrifver siden til Keyseren og Churfyrsterne.
Sender og Copier af samme Bref til de fremmede Gesandter i Hamborg.
Og lader uddele sit trykte Skrift imod bemældte Stad.
Her saae sig nu Hamborgerne i en stor Betryk. Til Kongen besværede de sig i en Skrifvelse, af 7. April ofver det Verk eller den Bygning, som Hans Majestæt lod forfærdige ved Altena ind i Elben, hvorved de meente at Elbe-Strømmens frie Løb blef forhindret, Handelen og Farten, og fornemmelig deres og andre i Naboelaget omliggende Stæders Commerce og Næring til største Skade; og at saadant var almindelig Ræt og Rigs-Lovene imod. Derfor, at Kongen vilde lade fare denne høystskadelige, og til Hamborg-Stads Undergang sigtende Bygning, samt og at Hans Majestæt vilde forandre sine hidindtil hafde unaadige Tanker imod dem til Mildhed, saasom de ey vidste at hafve forskyldt Hans Majestæts Brede med noget forsætligt 2c. Under selssamme Dato skrefve de ligeledes til Hertug Friderich af Holsten; Ja endogsaa et tredie Bref, af lige Indhold, til Danmarkes Riges Raad: Udi hvilke tvende sidste de bade om deres Forbon hos Hans Kongel. Majestæt. De sendte faae Dage derefter deres Syndicum Broderus Paulli og tvende Raadmænd, til Hertugen, for at fornemme, om dog intet
Hamborgernes underdanigste Skrifvelse til Kongen.
Ligeledes skrefve de til Hertugen af Holsten, og til det Danske Raad.

1152
intet Middel var forhaanden, til at formilde Hans Kongel. Majestæt? Hertugen gaf Kongen det tilkiænde; Men Svaret blef ikke efter Hamburgernes Ønske. Paa Veyen, da de reyste hiem igien, lod Kongen fordre til Sig til Rendsborg bemældte Syndicus Paulli: hvor hand blef tagen og holden i god Forvaring, saalænge indtil Forliget sidst i May-Maaned var blefven sluttet. Thi som denne Mand var den skarpeste Modstandere, Kongen hafde der i Staden, og Autor saa vel til andre Ting, som i sær til det med adskillige Urigtigheder opfyldte Skrift, Apologia Hamburgensis kaldet, saa kunde Hans Majest. ikke fordrage, at hafve ham nærværende, naar det skulde komme til Tractater med Staden.

Deres Syndicus Broderus Paulli bliver anholden til Rendsborg.
Siden skeede daglige Sammenkomster af Raadet og Borgerskabet. De toge Soldater an; giorde Anstalter til Mod-Værn; provianterede sig paa en lang Tiid; holdte ugentlig mange Bede-Stunder i Kirkerne. De skikkede og til deres med-forbundne Stæder, Lybek, Bremen, og flere; saavelsom til Hertugerne af Brunsvig-Lyneborg. Endeligen reyste og deres Borgemester Barthold Moller ofver til Holland og giorde ald sin Fliid, at bevæge General-Staterne til at antage sig deres Sag med Kraft. Staterne beviisde hannem stor Ære, lofvede at giøre deres Beste med Skrifvelser og Mellemhandling; Men ikke videre. Kongens Resident Lancke indgaf paa self samme Tiid, medens Moller var der, en skriftlig Forklaring til General-Staterne, om Kongens Aarsager til det som klagedes ofver. Men Moller var og ikke seen, med sit Skrift derimod, hvor alle Aarsagerne og hvert et Skiæl og Argument, som Kongen endogsaa tilforne hafde brugt imod Hamborg, blef igiennemgaaet. Det samme blef og flerestæds af Hamborgerne omkring skikket.
Hamborgerne føye sig til Modværn.
Hamborgerne søge Lybek, Bremen, de Lyneborgske Fyrster, og Hollænderne paa Haande.
Deres Forsvars-Skrift imod Kongen.
Deres Bref til Rigens Raad i Danmark hafver Raadet straxen underdanigst indsendt til Hans Majest., som beholdte det hos sig indtil den 23. April, og befalede, at der kunde svares derpaa i saadan Mening: „At, hvad Bygningen ved Altena anlangede, da saae mand ingen betydelig Aarsage, hvorpaa de deres svare Klage kunde grunde; Helst det var noksom bevidst, at Kongens Forsæt hensigtede ingenlunde til Elbstrommen at forhindre, eller omliggende Stæder, samt Commercen at fordersve. Bygmesteren var endogsaa udtrykkeligen befalet, Verket saaledes at anlægge, at Strommen ey skulde hindres i sit rette og sædvanlige Lob, men aleniste at giore en Broe, for Vogne, Personer og Bahre at bringe tørre i Land, efterdi Vandet var ved Altona saa lavt, at mand ey kunde komme op til Byen med Baade.„ Til deres Klagemaal ofver Kongens Unaade, hvilken de formeente ikke videndes og med noget forsætligt at hafve forskyldt, kunde ey andet svares, end, „saasom det var ald Verden bekiændt, at de hafde med deres Soldater paaluret og ofverfaldet Hans Majestæt, og vildet styrte deres egen Lands-Herre i Lifs-Fare, rofvet Hans Majests. Skib og Gods, beskudt og bloqveret hans Fæst...
Det Danske Raad svarer Hamborgerne, efter Kongens Befalning.

1153
„Fæstning, var det vel at formode, det Hans Majest. ey vilde „lade slig Spot blive u-straffet; Hvilket ”ogsaa Rigens Raad hafde alvorligen foreholdt dennem i den Underhandling, som de hafde paataget ”sig, efter Hamburgernes egen Begiering, i Aaret 1634. nemlig at Staden motte for alting lade sig ”være antiggende, at stille Hans Majest. tilfreds for de benæfnte Forbrydelser. Saa tviflede de og ”ikke paa, naar Staden erklærede sig noget „nærmere, og giorde noksom antagelige Forslag, det jo ”Kongen, som en Christelig, Fred-elskende, og mere til Naade og Mildhed end til Stranghed ”tilboyelig Potentat, skulde beviise Sig i alting „naadig og billig imod dem.„
Kongens Hr. Søn, Prinz Christian, og Hertugen af Gottorph komme til Kongen.
Ligeledes de Lyneborgiske Gesandter 2c.
Nogle faae Uger derefter indfunde sig hos Kongen, udi Glykstad, baade den udvalde Prinz af Danmark og Norge, Kongens Hr. Søn, saasog Hertug Friderich af Holsten-Gottorph, begge efter Hamburgernes Underdanigste Begiering, for at ofvertale Hans Majest. til en Forsoning. Saa komme og ved samme Tiid til Glykstad Gesandter fra Hertugerne i Brunsvig og Lyneborg, saavelsom Deputerede fra Stæderne Lybek og Bremen, udi samme Ærinde. Kongen tillod da, at Hamborgerne

motte sende deres Tilforordnede, til at giøre deres underdanigste Tilbud; og vare de, som sendtes, fire af Stadens Raad, Diderich Ribur, Johan Schrotering, Johan Schlebusch, og Peter Lütkens, hvilke motte anbeinge deres Forslag hos Canceller Reventlow.
Hamburgernes Udskikkede: og hvorledes deres første Tilbud var.
Derpaa blef dennem tilforordnet af Kongen disse Commissarier at handle med: Graf Pentz, forbemældte Canceller Reventlow, og Doct. Franz Stavel. Deres første Forslag var, at giøre en Afbigt, betinge sig Kongens Naade, og at gifve Kongen 100000 Rdlr. (hvilket er just det Document, som findes indført i Lundorpii Actis Publicis og i Theatro Europæo, hvor det u-rigtigen angifves for det rette og sidste Bref.)
Hvilket blef af Kongen forkastet.
Endeligen blef Forliget sluttet den 25. Maji.
Dets Artikle og Puncter.
Men samme blef af Hans Majest. forkastet, og dennem tilbagegifvet. Endeligen blef, efter nogle Dages Handling, og de benæfnte Hamborger-Udskikkedes hiem- og Tilbage-Reyse, for at indhente deres Borgeres Samtykke, Forliget sluttet, af saadan Indhold:
”(1.) „At Staden skulde skriftligen til Hans Kongel. Majestæt betee sin hiertelige Fortrydelse ofver ”de Excesser, som, „endskiønt uden dens Befalning, Villie og Samtykke, vare blefven begangne, og ”hafde geraadet til Hans Majestts. formeentlig Forhaanelse: Hvilket de i høyeste Maader ”forsikrede, at hafve været langt fra deres Tanker, og de ynskede at motte aldrig været skeet: ”Bedende Hans Kongel. Majest. underdanigst, at den udaf slig Aarsage dennem paakastede Unaade ”motte ophøre, Staden fra videre Trængsel forskaanes, og ey udaf Kongens Krigs-Rustning ”beskadiges. (2.) Skulde de underdanigst lofve og forsikre, at de vilde fremdeles blive fast ved den ”Forpligtet, som de i Aaret 1603. hafde gifvet og aflagt til Hans Majest. og derved u-ryggeligen ”bestaae, saalænge som Revisionen udi Exemptions-Sa...

1154
„Sagen vedvarede, og bemældte Process endnu ikke var til fuld„kommen Ende kommen. (3.) Skulde de til en underdanigst Kien„delse betale til Hans Majest. Tu Hundrede og Firesindstyve Tu„sinde Rigsdaler; hvoraf de 40000. Rdlr. skulde inden sex Uger „vorde erlagde; 60000. Rdlr. udi næstkommende Hellig-Tre-„Kongers Uge 1644. og saa fremdeles i de efterfølgende Aar hver „gang til bemældte Tiid 60000. Rdlr.„ Herpaa fremginge de Hamborger-Deputerede, og paa den store Saal paa Glyksborg-Slot giorde til Hans Kongel. Majest. Self deres offentlige Afbigt lydeligen, i alles Paahør. Hvorpaa de samme Dag, som var den 25. Maji udgave deres Afbigts og Forpligts-Bref; Hvilket saasom det er saa almindelig bekiændt, som det for-omtalte urette, hermed, til Læserens Fornøyelse, Ord fra Ord, indføres:
Det Hamborgske Afbigts- og Forpligts-Bref.
Hamborgerne giøre deres offentlige Afbigt paa Slottet Glyksborg i Glykstad.
Durchleuchtigster, Großmächtigster König, Gnädigster Herr! Wir haben mit Schmerzen vernommen, waß E. Königl. Majest. wieder uns für große Extremitäten beschloßen, auch dabey die Ursachen, welche Ew. Kön. Majest. darzu bewogen, auß Dero selben publicirten Patenten mit großem Leidwesen verstanden. Nun schmerzet uns herzlich, daß Ew. Kön. Majest. was zur bloßer unser Defension fürgenommen, so hoch empfinden; Als viel aber die dabey, doch auch ohne unsern Befehl, Consens und Gefallen begangene Exceße und Ew. Kön. Majest. zugefügte Beschimpffungen antrifft, contestiren wir, daß uns dieselbe sonders leid seyn, und möchte wünschen, daß solche nimmermehr

geschehen wären. Ew. Kön. Majest. bitten wir darauf unterthänigst, Sie wolten deßwegen, uns und unsere unter wehrender E. Königl. Majestts. Ungnade fürhin in viele wege bedrängte Stadt und angehörig ungnädig ferner nicht beschweren oder mit ihrer Armatur beschädigen, vielmehr Ew. Kön. Majests. Ungnade und was Sie deßwegen auff uns prätendirt, gnädigst schwinden und fallen laßen, und uns zur vorigen Königlichen Hulden und Gnaden, Gnädigst wieder auff- und annehmen, alles dasjenige so biß dahero fürgangen, gnädigst vergeßen und verzeihen, die Commercien in Ihrer Königl. Majest. Königreichen und Landen gnädigst wieder frey geben, alle beschwerlige Executions Proceße, Repreffalien, Verbott und Arrestamenten gnädigst abthun, und hinfüro weiter nicht verhengen; Sondern uns bey unsern Gerichten, Rechten, Freyheit, Privilegien und Herkommen, vermöge Ew. Kön. Majest. Anno 1603. gnädigst ertheilter Confirmation und andern Deroselben Brieff und Handtvesten, gnädigst laßen, schützen, vertheidigen und verbrechen, alle Streitigkeiten zur gütlichen Tractaten kommen laßen, Uns auch deßwegen einen Suhne-Brieff, vermittelst welchen wir deßen allen zur Genüge versichert werden, wie daß fürhero besprochen und uns vertröstet worden, gnädigst geben und mittheilen. Wir wollen dagegen bey unserer Anno 1603. Ew. Königl. Majest. geleisteten unterthänigsten Verpflichtung unter währender Revi-

1155
Revision des Exemption-Proceſſes, ſo viel an uns, nicht alleine aufrichtig feſte halten und beſtehen, ſondern auch darüber Ew. Königl. Majeſt. zu einer unterthänigſter Erkandtnüß Zweimahl Hundert und Achtzig Tauſendt Reichsthaler in nachfolgenden Terminen unterthänigſt zubezahlen verbrieffen; Als nemblich innerhalb Sechs Wochen Vierzig Tauſendt Reichsthaler, und in Octavis Trium Regum Anno Ein Tauſendt Sechshundert vier und vierzig Sechszig Tauſendt Reichsthaler, und ſo fort an alle folgende Jahre, biß die ganze Summa erleget iſt, allemahl in Octavis Trium Regum Sechszig Tauſendt Reichsthaler, gegen Quittungen in Glückstadt zuerlegen, unterthänigſt bittende, Ew. Kön. Majeſt. unſere unterthänigſte Devotion hierauß erkennen, ein gnädigſtes Genügen mit uns haben, und uns mit Königl. Gnaden bewogen ſeyn und bleiben; Uns auch und unſere angehörig, ſambt und ſonders dieſer unſer unterthänigſter Gegenverſprechnuß und Erweiſung halber für Der Röm. Kayſerl. Majeſt. und allermenniglich vertreten, noth- und ſchadelos halten, ſchützen und beſchirmen wollen. Solches umb E. Kön. Majeſt. und Dero Hauß unterthänigſt zuverdienen ſeind wir bereit; Dieſelbe Göttlicher Protection zu langen leben, beſtendiger Leibes Geſundtheit, friedfertigen Regierung, und allen Königl. Wolſtande getrewligſt, Ihro zu Königl. Gnaden Uns unſere angehörige und gemeine Stadt unterthänigſt empfehlende. Geben unter dieſer Stadt großen Inſiegell den 25. May Anno Chriſti Ein Tauſendt, Sechs Hundert drey und vierzig.
Ew. Königl. Majeſt. Unterthänigſte
Bürgemeiſtere und Rath
der Stadt Hamburgh.

Oversættelse til dansk

Mest gennemlyste, stormægtigste Konge, nådigste Herre! Vi har med smerte erfaret, hvilke store yderligheder E. Kgl. Majestæt har besluttet imod os, og vi har også med stor sorg forstået årsagerne, som har bevæget E. Kgl. Majestæt dertil, ud fra Deres publicerede patenter.
Nu smerter det os af hjertet, at E. Kgl. Majestæt tager det, som vi foretog os til vores blotte forsvar, så højt op; men for så vidt angår de derved – dog også uden vores befaling, samtykke og velbehag – begåede udskejelser og de E. Kgl. Majestæt tilføjede forhånelser, bevidner vi, at disse er os særdeles lede, og vi kunne ønske, at sådanne aldrig var sket mere.

Vi beder derfor underdanigst E. Kgl. Majestæt om, at De derfor ikke unådigt vil besvære os og vores under den varende E. Kgl. Majestæts unåde i mange henseender trængte by og pårørende yderligere, eller beskadige den med Deres rustning; men snarere nådigst lade E. Kgl. Majestæts unåde, og hvad De derfor har prætenderet mod os, svinde og falde, og nådigst igen optage og antage os til den tidligere kongelige hyldest og nåde, og nådigst glemme og tilgive alt det, der indtil nu er foregået.
Ligeledes nådigst igen at frigive handelen i Deres Kgl. Majestæts riger og lande, nådigst afskaffe alle besværlige eksekutionsprocesser, repressalier, forbud og beslaglæggelser, og herefter ikke videre iværksætte disse. Men derimod nådigst lade os forblive ved, beskytte og forsvare os ved vores domstole, rettigheder, frihed, privilegier og hævdvundne sædvaner, i kraft af E. Kgl. Majestæts i året 1603 nådigst tildelte konfirmation og andre af Deres breve og håndfæstninger. Lade alle stridigheder komme til mindelige forhandlinger, og også nådigst give og meddele os et forsoningsbrev, ved hjælp af hvilket vi kan blive tilstrækkeligt forsikret om alt dette, således som det tidligere er blevet drøftet, og vi er blevet stillet i udsigt.
Vi vil til gengæld, ved vores i året 1603 over for E. Kgl. Majestæt aflagte underdanigste forpligtelse, under den varende *1155* revision af exemptions-processen, for så vidt det står til os, ikke alene oprigtigt holde fast og bestå, men også derudover forpligte os til skriftligt at betale E. Kgl. Majestæt, til en underdanigste erkendtlighed, tohundrede og firs tusinde rigsdaler i efterfølgende terminer;
Nemlig inden for seks uger fyrre tusinde rigsdaler, og i *Octavis Trium Regum* [Helligtrekongers oktav / ugen efter 6. januar] i året et tusinde seks hundrede fireogfyrre tres tusinde rigsdaler, og så fremdeles i alle følgende år, indtil hele summen er erlagt, hver gang i *Octavis Trium Regum* tres tusinde rigsdaler, at erlægge mod kvitteringer i Glückstadt.
Idet vi underdanigst beder E. Kgl. Majestæt om heraf at erkende vores underdanigste hengivenhed, at lade sig nøje med os på nådigste vis, og være og forblive os bevågen med kongelig nåde; samt at ville repræsentere, holde skadesløs, beskytte og skærme os og vores pårørende, alle som én, grundet dette vores underdanigste modløfte og bevisning, over for den Romerske Kejserlige Majestæt og alle og enhver.
Vi er rede til at fortjene dette underdanigst af E. Kgl. Majestæt og Deres hus; idet vi trofast anbefaler samme til guddommelig beskyttelse til et langt liv, bestandigt helbred, fredfærdig regering og al kongelig velstand, og os, vores pårørende og menige by til Deres kongelige nåde.
Givet under denne stads store segl den 25. maj i det Herrens år et tusinde seks hundrede treogfyrre.

Derpaaa gaf og meddeelte Kongen dennem ſit allernaadigſte Sohne-Bref, ſaaledes lydende:
Wir CHRISTIAN ppp.
Kongens Sone-Bref, gifvet til Staden Hamborg.
Thuen kundt und bezeugen hiemitt, nachdeme der Raht und die Gemeine Bürgerſchafft Unſerer Stadt Hamburg, bey Unß nicht alleine mit einer unterthänigſten Supplication einkommen, drin daß Wir die von Unß wieder Sie gefaſſeten Ungnade ſinken und fallen zulaſſen gebeten, beſondern auch Sich wegen ihrer uns gebührender unterthänigſten gehorſambſten Verwandtnüß dergeſtalt erkläret, danebenſt Sich alſo bezeiget, daß Wir demnach ihren unterthänigſten Suchen Gnädigſt ſtatt gegeben und nebenſt vorangezogenen auch in Reſpect derer unterthänigſte Dienſte, ſo Sie Unß auch Unſeren Hochſehl. Anherren ehemahlen bezeiget und erwieſen, auch hinführo Uns und Unſeren Nachkommen zuerweiſen erpietlich und gefliefſen, Uns dahin Gnädigſt reſolvirt, daß Wir die wieder Unſere

ſere Stadt Hamburg den Rath und Burgerſchafft auß erheblichen Urſachen gefaſſete Ungnade ſchwinden und fallen laſſen, und darauff alle diejenige Differentien, worüber Wir mit gemeldter Unſerer Stadt in Irre und Rechtfertigung gerahten, undt waß demſelben anhengich ohne Außbeſcheidt zu gütlichen Tractaten fürderlichſt kommen laſſen, und die Unſerige immer gewißer dazu vergleichender Friſt zu verordneten, und Uns darüber alſo bezeigen wollen, daß Sie Unſere Königliche Clementz und Landt-Vätterliche Neigung drauß zuverſpühren haben; Jedoch daſerne ein oder ander nicht gehoben würde, ſelbige zu weiteren Tractaten oder zu Recht außgeſetzet, und nicht deſtoweniger dieſer Unſer Suhn-Brieff in ſeinen Kräfften verpleiben ſolle. Maßen dan Wir auch alle weitere Offenſionen oder Wiedrigkeiten, ſo wohl zu Waſſer als zu Lande in Unſeren Königreichen, Fürſtenthumben undt Landen den Unſrigen inhibiren, die Commercia daſelbſten der Stadt angehörigen Gnädigſt wieder eröffnen, und denſelben ihren freyen ungehinderten und umbeſchwehrten Lauff hinführo laſſen, alle angelegte Verbotte und Arreſta alles Orths abthuen auch mit denſelben ins künfftig umb dergleichen oder andern Differentien oder Streitigkeiten willen, alſo lange Wir Unſerer Stadt Hamburg zur guter oder billichmäßiger Entſcheidungs-Mittel zur Gebühr mechtig ſein Sie nicht belegen, die eröffnete Commercien in undt auſſerhalb Unſeres Reichs nicht verſperren, hinderen oder de facto beſchweren wollen. Geſtalt dan Wir auch keines weges gemeint Sie in ihren wohlhergebrachten Gerichten, Rechten, Freyheiten, Privilegien und Herkommen zubeeinträchtigen, beſonderen laſſen ſelbige vermöge derer in Anno 1603. von Unß bereits ertheilten Confirmation an ihren Würden Gnädigſt bewenden, zumahlen Sie nicht weniger bey ihrer gethanen unterthänigſten gehorſambſten Verpflichtung veſter zu halten und zubeſtehen ſich erkläret.

Oversættelse af Sonebrevets indhold
Gør vitterligt og bevidner hermed: Eftersom Rådet og det menige Borgerskab i Vores stad Hamborg ikke alene er fremkommet for Os med en underdanigst bøn, hvori de har bedt om, at Vi vil lade den unåde, Vi har fattet mod dem, synke og falde; men også har erklæret sig angående deres os tilkommende underdanigste og lydigste slægtskab, og derudover har vist sig således, at Vi derefter nådigst har imødekommet deres underdanigste ansøgning.
Og foruden det førnævnte, også i respekt for de underdanigste tjenester, som de fordum har vist og bevist over for Os såvel som Vores højsalige forfædre, og som de også for fremtiden er villige og beflitte på at vise Os og Vores efterkommere, har Vi nådigst besluttet:
At Vi vil lade den mod Vores stad Hamborg, Rådet og Borgerskabet, af vægtige årsager fattede unåde svinde og falde, og derefter lade alle de uoverensstemmelser, hvorover Vi er gerådet i vildrede og retssag med Vores førnævnte stad, samt hvad der er afhængigt deraf, komme til fremmelse gennem mindelige forhandlinger uden domsafsigelse. Og Vi vil fastsætte en vis frist for Vores folk til at forlige dette, og Vi vil herunder vise Os således, at de skal kunne spore Vores kongelige mildhed og landsfaderlige tilbøjelighed heraf.
Dog, såfremt det ene eller andet ikke måtte blive hævet, skal samme udsættes til yderligere forhandlinger eller til retten, og ikke desto mindre skal dette Vores Sone-Brev forblive ved magt.
Hvorfor Vi da også vil forbyde Vores undersåtter alle yderligere krænkelser eller genvordigheder, såvel til vands som til lands i Vores riger, fyrstendømmer og lande; nådigst genåbne handelen sammesteds for dem, der tilhører staden, og herefter lade samme have deres frie, uhindrede og ubesværede gang. Vi vil afskaffe alle pålagte forbud og arrestationer alle vegne, og for fremtiden ikke belægge dem med lignende for sådanne eller andre uoverensstemmelser eller stridigheder, så længe

Vi er mægtige til at skaffe Vores stad Hamborg gode eller rimelige afgørelsesmidler efter fortjeneste; ej heller vil Vi spærre, hindre eller de facto besvære den åbnede handel i og uden for Vores rige. Ligeledes er Vi heller ingenlunde sindet at krænke dem i deres velhævdvundne domstole, rettigheder, friheder, privilegier og sædvaner, men vil nådigst lade det forblive ved samme i kraft af den af Os allerede i året 1603 tildelte bekræftelse af deres værdigheder; især da de ikke mindre har erklæret sig villige til at holde og bestå fastere ved deres aflagte underdanigste og lydigste forpligtelse.

Takisigelse af Prædikestolene for denne Handels lykkelige Udfald.
Kongen beteede sig saa glad og velfornøyet ofver denne Handels lykkelige Udfald, at Hans Majest. gaf Befalning til alle Biskoperne, om Takisigelse til GUD at giøre af alle Prædikestole i Danmark og Norge, for den Naade og Velsignelse, som den Allerhøyeste herudi hafde beviist.
Krigs-Rustningen ophæves.
Orlogs-Skibene ginge derpaa hiem: Krigs-Folket blef afftakket, og alle Rustnings-Anstalter ophørde.
Hamborgernes Tilfororndnede, til de øfrige Poster at afgiøre.
Den 20. Junii næst efter sendte Hamborgerne deres Tilfororndnede, nemlig Borgemester Ulrich Winckel, Syndicus Broder Pauli (som da var frigifven,) og tvende af Raadet Henning Matthieβen og Peter Lutkens, til Itzehoe, der at handle med Kongens Commissarier, om de øfrige u-afgiorte Poster.
Hvad for Poster det var.
Disse Poster betræffede: (1.) Den Glykstadske Told, som Hamborgerne bade at motte affskaffes. (2.) Tonders og Bakers Lægning paa Elben; (3.) Tolden i Øresund, saaledes som den hafde været Aar 1603. Frie Handel og Fart paa Island, Færøe, og andre Stæder i Hans Majests. Riger; Og endeligen (4.) Justitz-Væsenet, og at Staden

1157
den motte beholde den samme Frihed til at dømme imellem deres Borgere , som den hafde haft fra Arilds-Tiid , og førend Aaret 1630. da Stridighederne imellem Kongen og dem vare begyndte.
Men dette blef forgiæves: Og af hvad Aarsage.
Men Handelen blef for denne gang frugtesløs, og kom ikke til nogen Stand; Thi omendskiønt Hamborgerne erklærede, at de ingenlunde tænkte at bestride eller imodsige Kongens, som en Hertugs i Holsten og Stormarn, Ret og Høyhed ofver Elben, men begierede alene underdanigst at beholde den Frihed, at lægge Tønder og Bæker , som de i fordum Tider hafde haft; Saa vilde dog Hans Majest. hverken afstaae denne Post; og kunde lige saa lidet føye dem i de andre; Tolden ved Glykstad i sær angaaende, førend Hamborgerne ogsaa paa deres Side hafde fra sig gifvet og tilbageleveret det fordum i den Kæyserlige Krig sig tilsnegne Elb-Privilegium, og dernæst hafde satt alle deres paalagde og forhøyede Tolde i selvsamme Stand , som de hafde været førend det af dennem paaberaabte Aar 1603.
Et Skib, tilhørende det Engelske Parlement, giort til Priis af Kongen.
Kongen hafde i Foraaret ladet opbringe og til Priis giort et Engelsk Skib , som tilhørde Parlementet, og som hafde iblant andet ogsaa Munition inde, til Krigen imod deres Konge. Hamborgerne, hvis Kiøbmænd hafde uden Tvifl deres Deel deri, giorde sig Umage for at faae det løsgifven , og tilbøde Kongen at vilde erlægge for dets Befrielse 50000. Rdlr. Men Hans Majestæt afslog dette Tilbud reent; og lod dennem sige , at de motte gifve Engellænderne til Svar , det de ey kunde vente deres Skib

frigifven , førend Hans Majest. hafde faaet sit Kongelig Danske Skib tilbage , som var i forleden Aar sendt med Krigsforraad herfra til Konning Carl.
Corfitz Ulfeld blifver Rigens Hofmester.
I dette Foraar blef Corfitz Ulfeld, som paa nogle Aars Tiid hafde været Kongens Statholder i Kiøbenhavn, beskikket til Rigens Hofmester, som var i de Tider, og stædse for Souverainiteten, det Høyeste Embede i Riget, og hafde Sæde ofver Kongens Canceller. Tilforne, medens hand var Statholder, var hans
Naadens Rang imellem sig førend Souveraniteten.
Rang ikke, uden efter hans Alder i Rigens Raads Tieneste; ligesom det ogsaa hafde sig i de Dage med Rigens Canceller, og med Statholderen i Norge; Hvilke tvende ingen anden Rang hafde, end ligesom de vare gamle til i Raadet. Thi der vare ikkun fire Embeder, som det tilkom at hafve de øfverste Pladser i Raadet , nemlig: Rigens Hofmester, Kongens Canceller, Rigens Marsk, og Rigens Admiral; Alle de andre ginge efter deres Alder i Rigens-Raads Embede , som sagt er.
Rigens Hofmesters Bestilling hvori den bestod.
Rigs-Hofmesters Embede indbefattede næsten alt hvad som hørde til Kongens og Rigets Huusholdning i Fred og Krig, med Indtægter og Udgifter : Alt hvad General-Commissariaterne nu om Dage hafve at bestille, Flodens og Land-Armeens Forraad og Udrustninger , Item Pengene til Kongens Hofholdning , Rente-Cammeret, Tolden, med mere, var under hans Opzium : Og igiennem hans Hænder ginge sædvanligen

1158
Kong CHRISTIAN lod bemældte Bestilling i mangfoldige Aar staae aaben.
Kong CHRISTIAN, som een af de flittigste, arbeydsomste og klogeste Monarcher, der nogentid hafve regeret, hafde siden Frantz Rantzows Død, i Aaret 1632. ey kunde ofvertale sig til at betroe saadant Embede til nogen anden; men fandt mere Behag udi, at forrette det Self mestendeels alene. Ligesom Hans Majest. ogsaa giorde tilforne i sine yngre Aar, lige fra Christopher Walchendorffs Død Aar 1601. og indtil An. 1630. da Frantz Rantzow blef Hofmester. Nu da Hans Majest. fyldede sine 66. Aar, siuntes vel, at hannem giordes fornøden nogen Lise i deslige møysomme Forretninger; udi hvilke hand paa nogle Aars Tiid hafde prøvet Ulfeld, imedens hand var som Statholder, blefven brugt næsten til alt det selfsamme, endskiønt ikke med Titel, Rang og Myndighed, som Hofmester.
Ulfelds Klogskab, Arbeydsomhed, og andre Egenskaber.
Ulfeld var og en heel klog og arbeydsom Mand, og stor Huusholdere; vidste og at føye Kongens Sind i Told-Indkomsterne at forhøye og paa det skarpeste at oppasse. Hvoraf, (efter det som fremmede hafve sagt og skrefvet,) hand skal maaskee hafve faaet sin Deel med, profiteret af Confiscationer og andre Udpresninger, og været i adskillige Maader Aarsage, til hvad som de Svenske i næstforrige, saavelsom i dette Aar stærk paaklagede, saa og i næstfølgende Aar forekastede Danmark i deres Manifest.
Jørgen Vind til Gundestrup, hidindtil Rigens Raad og Øfverste Rentemester, fik og i dette Aar Bestilling, at være Rigens Admiral.
Hertug Friderich, Erke-Biskop i Bremen, fuldbyrder sit høye Giftermaal med Princesse af Brunsvig-Lyneborg.
I Efterhøsten blef besluttet at skulde fuldbyrdes det høye Giftermaal, som Aar 1640. var blefven aftalt imellem Kongens anden Søn, Hertug Friderich, Erke-Biskop i Bremen og Biskop til Verden, og Printzesse Sophia-Amalia af Brunsvig-Lyneborg. Thi efter at tvende Gesandter, som vare Canceller

Detleff Reventlow paa Kongens, og den Erke-Biskoplig Bremiske Land-Drost Caspar Schult paa Printzens Vegne, vare først i Junii-Maaned blefven skikkede til Hanover, for sammestæds paa høytidelig Viis at begiere Høybemældte Printzesse af Hendes Frue-Moder og Hendes Hrr. Brødre, og anholde om Hendes eget Ja og Tilsagn, saavelsom og for at handle om og fastsætte, hvad som til Brude-Skatten, den aarlige Underholdning og Hof-Staat, Lif-Geding, Morgen-Gafve, og deslige henhørde, blef det høye Bilager berammet den 18. Octobr. da det blef holdet paa Glyksborg-Slot udi Glykstad.

Kongens Forsiunlighed og Omsorg for Høy-bemældte sin Hr. Søns Stand, naar Hans Majestæt skulde afgaae.

Og eftersom Kongen vel hafde eftertænkt og betragtet, at Hans Majests. høye Huus og disse Rigers Haab beroede hidindtil alene paa fire Øyne, i det at naar Hand Self engang blef af GUD kaldet fra dette dødelige, da var ikke uden Hans ældste Søn igien, som til Rigernes Regering og Kongedømmet var udvalt; Men denne Herre var endnu efter moren ni Aars Egteskab ikke med nogen Lifs-Arfving velsignet, var endogsaa paa nogen Tiid

1159

af slet Helbred: Saa endskiønt Kongen vel ikke kunde tvifle om, at ved Høybemældte Ældste Printzes Dødsfald, saafremt hand skulde afgaae uden Børn, den anden, nemlig Erke-Biskopen, jo motte træde i hans Stæd og bestige Thronen, vilde Hans Majest. dog intet lade mangle til at giøre efter sin Død Høybemældte Erke-Biskopens Tilstand saa anseelig og saa god, at, enten det skulde vare kort eller længe, hand da kunde lefve som en Kongelig Printz.

Anordning, hvorledes Deelingen skulde skee, efter Hans Majestæts Død, imellem Printz Christian og hans Hr. Broder Erke-Biskopen.

Thi giorde Hans Majest. en saadan Anordning, hvorledes Deelingen skulde giøres imellem begge Sønnerne, nemlig den udvalde Printz og Erke-Biskopen; som bestod i disse fem Artikler. (1.) Prinzen skulde, efter sin Hr. Faders Kongens dødelige Afgang, gifve Erke-Biskopen for sin Deels Afstaaelse i Førstendømmene Tre gange Hundrede Tusinde Rdlr., og saalænge Capitalen blef bestaaende, erlægge den aarlige Rente deraf med 6. pro Cento. Men skulde Erke-Biskopen blifve tilbudden Jordegods tilkiøbs, skulde Pengene hannem efterhaanden dertil forstrækkes, og, efter Slutning med saadant Godses Sælgere, dertil anvendes. (2.) Sølfkammeret, alt Guld, Klenodier og Kammer-Tøy, deraf skulde hver Søn hafve sin halfve lige Deel. Men alt Nagelfast, Munition og Rustning, i hvad Nafn det hafde, Skibe, store og smaae, samt Løsøre paa Slotte og Huse, at høre Prinzen alene til. (3.) Erke-Biskopen skulde hafve half Delen af alle Obligationer og Forskrifninger og af ald tilstaaende Giæld. (4.) Hand skulde og hafve og beholde det Ambt Svabestæd, med alt dets tilhørende, i sin Lifs Tiid. Dog skulde hand derved i agt hafve Cronens Danmarks Ret og Høyhed ofver Slesvig-Stift, at derfra intet afgik. Land-styre, Contributioner, og Plovskat skulde følge Prinzen: Med Politien skulde det forholdes efter gammel Viis: Saa skulde og Rettigheden, at bortforlene Præbender, høre Prinzen til. (5.) Herskabet Pinnenberg, med sine Herligheder og alt tilhørige, saaledes som det motte findes efter Kongens Død, skulde være for Erke-Biskopen alene. Og hvis det imod ald Ret, Skiæl og Formodning, skulde blifve det Holstenske Huus fravunden, skulde Prinzen gifve Erke-Biskopen dets fulde Værdie igien i det Holstenske. Saadan var Indholden af denne Testamentariske Anordning: Hvilken mand her hafver vildet indføre, alene for en Curiositet. Thi den kom ingen Tiid til nogen Brug og Virkning, formedelst Printzens Dødsfald førend Hans Majest. Sin Hr. Fader; hvorved Erke-Biskopen Self derefter kom paa Thronen, og beholt alene, alt hvad som i Anordningen var deelt.

Om Græfve Waldemar-Christians Giftermaals Sag i Rußland.
Med Græfve Waldemar-Christians Giftermaals Sag i Rußland kom det udi dette Aar saavidt, at Czaren sendte atter et Gesandtskab herind, som kom imod Enden af Augusti Maaned til Kongen, i Glykstad, og medbragte de Vilkor, hvorpaa Czaren ønskede og meget høyt attraaede at den Egte-Forbinding imellem hans

1160
Daatter og Græfven motte sluttes og gaae for sig.
Vilcorene som af den Russiske Gesandt foresloges her i Kiøbenhavn.
Iblant disse Vilkor vare, at hannem skulde indrømmes, og hannem og hans Afkom bebrefves et stort Fyrstendomme, kaldet Jaroslau, og et andet som hedde Sußdal, og udi Penge Tolv Hundrede Tusinde Rubler. Der blef og talt om, at hand skulde ved dette Giftermaal være forbunden til den Russiske Troe at antage.
Angaaende den Punct, om den Russiske Troe at antage, blef der intet aftalt.
Men da mand her lod sig mærke, det mand ikke troede den Punct at skulde saa alvorligen paastages af Czaren, at den jo blef eftergifven; svarede Gesandten, at hand ey kunde forsikre noget vist derom, dog meente hand, at det vel fandt sig, naar Græfven kom self did, eftersom Czaren særdeles længdes derefter, og elskede hans Person høyt. Peter Marselius, som hafde det samme ærinde fra Czaren, var i samme Mening.
Peter Marselius negocierede dette Giftermaal; og blef af Kongen nobilitered.
(Denne Mand, som var Kongens Agent, og om hvilken nogle gange forhen er talt, hafde stoor Deel i dette Verk, og var meget vel troet hos Rysserne: Hand følgede herind i forleden Aar fra Rysland med Græf Waldemar, og reysde siden i dette Aar did med hannem igien. Kongen nobiliterede ham i Aar, og gaf ham og hans Afkom Skiold og Hielm.)
Anstalter til Græf Waldemars Reyse: og hans prægtige Følgestab.
Saa blef og nu alting giort færdigt til Græfvens anden og sidste Reyse ad Muskov, og til en nye Ambassade, som med hannem skulde følge, hvortil blef beskikket Hr. Oluf Parsberg, Rigens Raad, Steen Bilde, Befalnings-Mand paa Rugaard, og Sigvart Urne. Peter Reetz var Legations-Secretaire. Mange unge Adels-Personer ginge med, og det gandske Følgeskab bestod af 120. Personer, og hafde ved 80. Heste. Reysen gik til Søes, som forrige gang, med fire Orlogsskibe. Men saasom denne prægtige Flok, efter at den landede i Lifland, ikke naaede Staden Muskov førend nogle Uger efter Julen, saa blifver det øfrige af Fortælningen om Græf Waldemars Ankomst, og hans herlige Imodtagning, saaog om det slette Udfald i hans Giftermaals Handel, for denne gang opsat indtil imod Sidstningen af næstfølgende Aars Historie.
Gottlieb von Hagen sendes, som Gesandt, til Bryssel.
Til den Spanske Regering i Nederlandene blef af Kongen skikket Gottlieb von Hagen, der skulde som residerende Gesandt opholde sig til Bryssel, for at see afgiort de Sager, som angik Kongen og Undersaatterne her i Rigerne, i henseende til Farten og Handelen, udi hvilke af Dynkerkerne i mange forbigangne Aar var skeet stor Afbræk, og hvorom ofte tilforne er talt.
Hans anbefalede Forretninger der ved Hoffet.
Thi, eftersom det Spanske Hoff hafde afviist disse Sager hen til Bryssel, hvor endnu intet, formedelst Cardinal-Infantens Dødsfald, var derved rørt; saa skulde von Hagen drifve paa deres Endskab, hos den nu værende Statholder i Brabant Don Francisco de Melos; og tillige drage Omsorg for at underholde et got fortroligt Venskab imellem de Danske Lande og Spanske Nederlande, til Handelens

Opkomst og Flor paa begge Sider, og paa det intet sligt, som forhen ved Dynkerkerne, skulde herefter derimod forøfves.

1161
Med de Foreenede Nederlande forefaldt ingen Ting af Vigtighed at forhandle. Thi om nogle Skipperes Klager ofver visse Hafne-Penge, som blefve fodrede, alene for dette Aar, til den Nye Hafn at lade indrette her udi Kiøbenhafn, er næppe værdt at mælde. Mere fortiener dog at tale om General-Staternes Paastand,
General-Staternes Paastand om en anden Compliment-Stiil i Brefvene til sig.
i at fodre nu en anden slags Stiil udi Brefve til sig, end udaf Kongen stædse tilforne var blefven brugt. Nemlig i Skrifvelser fra Kongen til dennem hafde altid staaget, efter Kongens egen og dernæst efter deres Titel, saaledes: Unsere Günstige und Gnädigste Wille zuvor; og i lige Mening udi Brefvenes Slutning. Men for nogle Aar siden, nemlig An. 1639. faldt dem i Sinde, at giøre en Forandring heri, og paastage deres Republique, som ved General Staterne forestilledes, ey ringere at motte ansees, end som store Potentaters lige, villende altsaa ingen Kongers Gunst og Naade mere vide af; saasom de foruden deres anseelige Magt i Europa, self besade store Kongeriger i Indien. Een gang eller noget, i forrige Aar, var det af dem betydet til Kongens Resident Martin Tanke, at hand motte anholde hos sin Konge, om at forskaane dem efterdags for Naadige og Gunstige Hilsener.
Men Kongen vilde ikke finde sig deri.
Men Kong CHRISTIAN var en Herre af stor Bestandighed; hand var og ingen Tiid for Forandringer i deslige smaae Sager, og ofveralt ikke læt til at bringe fra det gamle. Endelig, som Residenten nu i Aar fremkom med et Creditiv, til at handle om en Forlening af det Herskab Jeveren, paa Græfven af Oldenborgs Vegne, sendte de ham Brefvet lige tilbage; hvorofver hand vel noget besværgede sig, men motte, saa ugierne hand end vilde, lade det derved forblifve.
Beredelsen til Sammenkomsten i Mønster og Osnabrygge paabegyndes.
Nu er Tiid, igien at foretage den Materie om Freds-Forhandlingen, som her ofven for blef afbrudt. Efterat Brefvenes Udvexling, til Hamborg, var forrettet, og Dagen til den store Sammenkomst i Mønster og Osnabrygge var berammet at skulde være den 1. / 11. Julii, giordes Anstalter til at sætte de tvende benæfnte Byer i saadan Neutral Stand, som i den første Forberedelses-Tractat
Mønster sattes strax i Neutral-Stand.
var aftalt. Med Staden Mønster fik det snart sin Rigtighed, hvor Kæyseren ved sin Rigs-Hoff-Raad Lic. Johann Cranen, og ligeledes Churfyrsten af Cøln, saasom Biskop i Mønster, gafve Magistraten frie for Eeden, hvormed den var begge Herrer forpligtet.
Med Osnabrygge gik der Vanskelighed, formedelst de Svenskes Besætning.
I Osnabrygge lod Kæyseren foranstalte det samme: Men her var en anden Knude at løse, nemlig at Staden, og det hosliggende Slot Petersborg, vare besatte med Svenske Krigs-Folk, som ey endnu hafde behørig Ordre at trække derudaf. Gustaf Gustafson, som var en naturlig Søn af Kong Gustaf-Adolf, var af de Svenske blefven aflagt og forleent med dette Stift, og agtede nu ikke at qvittere hvad hand hafde i Besiddelse, førend hand blef forsiunet med noget andet der i stæden for. Seent var det, inden

1162
mand fik ham ud af Slottet Petersborg, med den Besætning hand derinde hafde. Den Svenske Gesandt Salvius forsøgte ogsaa adskillige Middel og Forslag, paa hans Vegne, hos Kongen og de Danske

Ministrer Lorenz Langermann og Frantz Stapel, paa det at hand sammestæds motte forblifve: Men, eftersom det var tvert imod Aftale og den første Tractats Bogstav, motte hand omsider udflytte. Dette skeede ey førend i Julio. Siden bestillede og indeelde mand Qvarterene.

Gesandterne forsamles langsomt, og hver trykkede sig, ved at være den første.

Men med Gesandternes Ankomst gik det temmelig langsomt; eftersom den ene og den anden Part holdte sig, for Æres Skyld, tilbage, og skiøttede ikke om at være den første. De Svenske hafde udtrykkelig befalet deres fornemmeste Gesandt, Johan Oxenstierne Axelsson, (som nu paa andet Aar hafde opholdet sig i Pommeren,) ey at drage til Osnabrygge, førend de Kæyserlige og Franske, saavelsom de Danske, saasom Mellemhandlere, allerede der vare ankomne. Kong CHRISTIAN hafde ellers sidst, i Junii-Maaned, affærdiged Doct. Christopher von der Lippe derhen, som skulde være Hans Majests tredie Gesandt, til at forrette hvad som kunde forefalde, indtil de andre blefve færdige. Og Kæyseren hafde ligeledes sendt een af sine nederste Gesandter, den forbemældte Johann Cranen. Siden indfandt sig Græfve Auersperg, og Doct. Isac Volmar. Fra Frankrige, fra Spanien, saavelsom de Svenske fornam mand endnu intet til nogen. Hvorfore Kong CHRISTIAN ey heller hastede med at sende sine.

Fortrædelighed af de Hessiske Krigs-Folk omkring Mønster.

Imidlertid hendedes nogen Fortræd af de Hessiske Krigsfolk, som hafde haft deres Standqvartere deromkring i Westphalen, og blefve endnu ved at inddrifve deres efterstaaende Contributioner omkring Staden Mønster med Vold og Execution. Hvilket endelig efter megen Skrifven og Disputeren, blef stillet.

De Kongelige Gesandter til den Osnabryggiske Fredshandling.

Hvad det Danske Gesandtskab til denne Sammenkomst anbelanger, da hafde Kongen i forleden Aar tænkt paa Hannibal Sehsted at hafve derudi til Formand. Men hand gaf saamange Undskyldninger fore, at hand blef frie. Siden blefve dertil beskikkede disse tvende Rigens-Raad, Hr. Just Høg, Rigens Canceller, og Gregers Krabbe; og dennem blefve tilføyede de tvende lærde Raad, D. Christoph von der Lippe, og D. Lorenz Langermann.

Hvorfore Kongen skikkede dem saa sildigen did.

Af disse sidste var, som sagt er, den ene allerede siden Junii-Maaned i Osnabrygge. Kongen, som noksom hafde lært at kiende de vedkommende stridige Parters mange slags Svinker og Kunster i at giore Ophold, vilde ikke hafve sine tvende Rigens-Raad afstæd, førend Von der Lippe hidberettede i Augusti-Maaned, at nu hafde hand af de Kæyserlige Gesandter, efter skriftlig Forespørsel, fornummet, at de hafde gandske ingen Tvifl om, det jo Sammenkomsten og Freds-Handlingen kom til Stand, og naaede sin Virkning, saasom de og vidste, at en Deel af de Gesandter, som savnedes, vare underveys; Frankerige hafde og udnæfnt sine, og giort Anstalter i Tydskland til deres Giennem-Reyse. De

1163

De Kæyserlige mistænker Sverrige derfor.

Kæyserlige begyndte og omsider at fatte Mistanke, at det motte være en Træk af de Svenske, det mand saalænge ventede paa Kongen af Danmarks Gesandter, og mand hørde dog intet om deres Ankomst. Endeligen fik mand Tidende, at de vare afreyste fra Glykstad, midt i Augusto; Hvorefter de holdte deres Indtog i Osnabrygge den 5. Septembr.

De Danske Gesandters prægtige Følge, og Hofstat.

Deres Hof-Stat var meget prægtig; de hafde med sig en Marschalk, 12. unge Adelsmænd, 6 Drabantere med Hellebarder, og i alt 103. Personer i deres Følge. Deres Pagers Liverie var af grønt Klæde, med Fløyel og Guld-Galoner bebremmet. Deres Stuer og Kammere vare betrækkede med kostelige Silke-Tapeter; Bordene med Gyldenstykkes Bordklæder; og Himmelen ligeledes af Gyldenstykke; Deres Carosseinden i med Fløyel og Guld-Snorer. I saa Maade var intet sparet, af hvad som hører til en Ambassade at giøre anseelig. Tvende Dage efter deres Ankomst, den 7. Sept. blefve de besøgte af de Kæyserlige Gesandter.

Deres medgifne Instruction hvorpaa den var grundet, og hvorledes den lydede

Til deres medhavende Befalning eller Instruction, hvorefter de skulde rette sig, (naar forbigaaes hvad som alene hører til Ceremonier og Høflighed, saa og til Forsikring om oprigtig og upartiisk Henseende paa Kongens Side, samt om god Forhaabning til ald Billighed paa Parternes Side,) var tagen til Grundvold de Trende Hoved-Poster, hvorofver een og anden gang tilforne, og i sær Anno 1635. imellem Churfyrsten af Saxen og den Svenske Rigs-Canceller Oxenstierne var blefven handlet, nemlig. (1.) Hvad Erstatning Cronen Sverrige skulde hafve. (2.) Hvorledes dens Krigsfolk skulde fornøyes. (3.) Hvorledes de Hielpere og Tilhængere, som Sverrige udi denne Krig hafde haft, motte igien vorde satte i deres forrige Stand. Thi paa disse trende Puncter formeentes Tractaterne endnu fornemmeligen at vilde beroe.

1.) Angaaende Erstatningen for Krigen til Cron-Sverrige.

Hvad den første Post angik, da, omendskiønt de Svenske An. 1635. giorde meget af og paaberaabte den Bistand, som den Høy-Sal. Konge af Sverrige, og efter hans Død Dronningen og Cronen hafde giort de Evangeliske Churfyrster og Stænder, og deres derpaa anvendte Omkostninger; Saa var dog at formode, at mand nu paa de Svenskes Side, ikke skulde mere vorde saa haardt derpaa staaende. Thi først vilde dette ligge dem i Veyen, at ey alene den Høy-Sal. Kong Gustaff-Adolff self i sin Lifves Tiid hafde i offentlige Manifester foregifvet, men endogsaa efter hans Død, Rigs-Canceller Oxenstiern, som Dronningens og Cron-Sverriges Fuldmægtige-Legat, hafde i egne af hannem self udgifne Skrifter, paa det høyeste og med dyre Forsikringer bevidnet, det de hafde begyndt og fornemmeligen ført Krigen for sig self, til at hæfne de dennem tilføyede Uretter, og til at forsikre deres egen Staat, og at de aldrig ved saadan Krig begierede at forvide deres Grændser, eller at tilegne sig nogen Fodbred af hvad som erobredes. Dernæst motte mand vel spørge,

1164

om ogsaa Sverrige hafde anvendt saa meget af sine egne Midler paa denne Krig, at bemældte Crone kunde tilkomme nogen stor Erstatning; i Henseende at der var ikkun lidet Folk udkommen af Sverrige self, men det meeste var værved i Tydskland og for de Tydskes egne Midler; De Svenske hafde derimod oppebaaret store Summer i det Tydske Rige, og saavel i rede Penge, som i Skyt og andre kostbare Sager, bortført meget deraf til Sverrige. (3.) Hafde de desforuden, siden den Pragiske Fred, saa haardt antastet og saa ilde medhandlet baade Venne- og Fiende-Lande i Riget, at, om de end forhen hafde haft Føye til nogen Erstatning, saa var dog nu meget mindre Føye dertil, end tilforne. Omskiønt mand nu (4.) ikke kunde negte, at jo endeel af de Evangeliske Chur-Fyrster og Stænder vare ved de Svenskes Vaaben komne til deres Lande igien, som de tilforne hafde været udjagne fra, og at andre vare ligeledes ved Svensk Hielp kommen paa Benene, og hafde faaet Kræfter til at redde og forsvare sig; For hvilken Tieneste det ey kunde holdes ubilligt, om Cron-Sverrige blef beteet nogen Taknemmelighed; Saa kunde dog saadant, i Betragtning at det ikkun angik de Evangeliske, der alene hafde haft Nytte deraf, og aldeles ey de Catholske, ikke vel indblandes i de almindelige Tractater,

efterdi saadant var et særdeles og ikke et almindeligt Verk. Tilmed hafde Rigs-Cancelleren gandske anderledes ladet sig fornemme imod Chur-Saxen, den Tiid denne lod tilbyde Sverrige en Belønning; Nemlig saaledes udlod hand sig da: At, efterdi mand hafde at giøre med Venner, Troes- og Bunds-Forvandte, saa var ikke meget at tale om Belønning, og at herudi skulde Dronningen og Cron-Sverrige udvise saadan Billighed, at ingen skulde faae Aarsage at besværge sig. Den Høy-Sal. Konge hafde og rundt ud erklæret, at hand intet sligt vilde paastaae. Hvorfore ogsaa var at haabe, det mand ikke skulde for den Hielp, som var giort de Evangeliske, nu fodre nogen stor Belønning. End videre vilde det ey geraade Cronen Sverrige til nogen synderlig Reputation, for sin Konges Lif og Blod ligesom at lade sig betale. Ikke at tale om, hvad for Vitløftigheder det vilde gifve, naar de, som Erstatningen blef affodret, vilde først hafve en rigtig Fortegnelse paa de anvendte Omkostninger. Var mand nu ey dermed tilrede, kunde det trække langt hen; Og endnu længere, inden Regningerne blefve meddeelte alle Vedkommende og de derudi Deel-havende Stænder til Eftersiun; Hvilke vel skulde vilde fraregne de dennem paalagde Skatter og Contributioner af alle slags, og fodre dem først gotgiordte, inden de beqvemmede sig til at erlægge deres Part af Erstatningen. Sligt vilde gifve langvarige Disputer, og Fortrædelighed paa alle Sider. For saadanne Aarsagers skyld, blef vel at formode, det Sverrige ikke paastod nogen Erstatning under det Nafn, saasom for sin beviiste Hielp og Bistand;

1165
men skulde meget rimeliger paastaae den, udaf nogen anden Aarsage, og paa gandske andet Fundament, nemlig imod at aftræde de Lande, Stæder og Fæstninger, som den hafde inde i Tydskland, og hafde frataget dem, med hvilke Sverrige hafde staaet i Fiendskab. Skulde nu denne slags Erstatning vorde holden for billig, da blef Spørsmaalet, hvad heller den skulde skee i Land og Folk, eller i Penge? Det første angaaende, da skulde de Kongel. Danske Gesandter anvende deres yderste Fliid paa, at det Romerske Rige gandske intet mistede eller afgik af Land og Folk; i Betragtning, (1.) at saadant var stridigt med Cron-Sverriges forhen hafde Forsæt og Villie, saasom og Rigs-Cancelleren hafde, som før er mældet, i dyre Maader forsikret, det Sverrige tænkte ikke at tilegne sig en Fodbred af det erobrede: (2.) Skulde ingen Stand i Riget gierne vilde miste hvad sit var; meget mindre kunde een Stand paabyrdes, alene at betale, hvad alle være lige skyldige til; helst efterdi disse Tractaters, og den derpaa, med Guds Hielp, paafølgende Freds Hoved-Øyemærke motte være, at enhver skulde forhielpes og gelange til sit igien. Des Aarsage skulde Gesandterne stræbe og giøre sig ald Umage for, at det Tydske Riges Grændser ey blefve forrykkede, indskrænkede, eller forringede. Hvad det andet Middel betreffede, da var vel at formode, det Cron-Sverrige ikke blef tient med noget lidet. Derimod viisde sig aabenbarligen og svævede for alles Øyne den store Ødelæggelse, hvorved næsten alle Landenes Formue var saa got som borte, saa at Indvaanerne, hvoraf mangestæds ikkun faae vare ofverblefne eller at finde mere, hafde knap deres nødtørftige Underholdning; Hvilket noksom gaf tilkiende, at det vilde moxen falde umueligt for Stænderne i det Romerske Rige, at paatage sig store Penge-Summer at udrede. Og omendskiønt Chur-Saxen hafde i Aaret 1635. tilbødet 25. Tønder Guld, saa faldt alligevel nu derved at betænke, at som det den Tiid, hvis Sverrige hafde beqvæmmet sig, vel hafde fundet sin Rigtighed; Saa var og derved saa megen mere Ulykke og uofvervindelig Skade, som siden efter bemældte Aar, ved de Svenskes Krigs-Førende, Udpresninger, Indqvarteringer og Giennem-Marscher var skeet, blefven i saadan Fald forhindret: Og var saaledes den Tiid blefvet lættere i Proportion, at kunde hafve gifvet et Tusinde, end som nu et Hundrede Gylden. Des Aarsage skulde Gesandterne bemøye sig, saavidt mueligt, at bringe Cron-Sverrige fra denne Paastand, med Forestilling, at langt større Nytte kunde hafves ved at indføre og igien oprette et bestandigt Venskab

med Riget og dets Lemmer, end der kunde ventes af en saadan Erstatning, der vilde falde deres Naboer og Venner utaalelig haard, og geraade dennem self til ingen synderlig Nytte, i sær hvad det almindelige angik. Hvorved dog, saavelsom i alt andet øfrigt, Gesandterne hafde at forfare med

1166
saadan Villighed, Fornuft og Sagtmodighed, at de ikke med nogen Føye motte beskyldes for Partiiskhed, men anbringe og fremføre alle forberørte Skiæl Fortælnings-viis, ligesom de vare dem saaledes forebragte af den anden Part. Men dog alligevel, hvis Freden skulde alene komme paa denne Punct at staae, og mand for den at bekomme, og videre Ondt og Ulykke at afvende, motte bevilge Cron-Sverrige noget i Penge; saa hafde Gesandterne derhen at see, det mand indrettede slig Penge-Erstatning paa en vis, dog maadelig Sum, og saa meget mueligt var, paa taalelige Terminer; Helst det ikke blef ellers giørligt at bringe den til Veye. Hvad Forsikring nu Cron-Sverrige for saadan Summa, som mand motte vorde forligt om, skulde kundegifves, og hvad Underpandt den kunde sættes, vilde blifve ligesaa vanskeligt at betænke. Thi hvad for en Fyrste eller Stand i Riget skulde vel beqvemme sig, til at indrømme eller pantsette sin Eyendom til en Udenlandsk Potentat for andres Giæld? I sær naar mand betragtede, at Cron-Sverrige torde vel med Tiden søge allehaande Forevendinger, til at beholde den eengang indrømmede Plads i sine Hænder, de andre derimod, som med Pante-Byrden vare ubesværede, lode den, som Pladsen tilhørde, sorge self for, hvorledes hand kom af med Byrden. Men saasom mand ey kunde vide, hvorledes den ene eller anden Part motte være til Sinds, og om ikke maaskee Kayseren og Rigets Stænder, af Begierlighed til Fred, skulde, under Forevending af Pant eller Forsikring, som forbemældt, heller vilde indgaae noget, (det motte endskiønt skee med een eller anden Stands Skade og Fornærmelse,) end længere at forblifve i den nærværende fordersvelige Krig, og sætte Riget fremdeles i Fare for endnu større Forliis; Saa skulde Gesandterne, dog paa foromtalte Maade, blifve stærk derpaa staaende, at Cron-Sverrige intet blef indrommet enten af de Pomerske eller af de Meckelborgiske Lande, ja at ikke nogen Søe-Stæd, hørende til det Romerske Rige, motte lades i de Svenskes Hænder, deres Skibe eller anden Nødtørft, efter Fredens Slutning, i saadanne Pladser eller Søe-Hafne, ind eller ud at bringe. I Henseende, at hverken Kongen af Danmark, ey heller Cron-Polen, hvilken endnu ligesom staaer i Krig med Sverrige, ikke kunde tillade det Cron-Sverrige saa høyt skulde formere og forstærke sin Magt, til sine Naboers Skade, og ligesom tilbringe sig Herredommet paa begge Sider af Øster-Søen; Ey at tale om, at det vilde blifve farligt for det Romerske Rige self, i Henseende til det almindelige Gafn, en saadan Plads til Cron-Sverrige at indromme, hvor der meget kunde foretages saavel Riget self, som dets Naboer til Forfang, og saaledes vorde snarere en Materie til ald Misforstand og forventende Uroe, end et Pant til nogen Sikkerhed; Helst da og Erfarenheden hafde lærdt paa andre Stæder, at hvor deslige
Would you like me to transcribe the next page or provide an analysis of the diplomatic context mentioned in these documents?

1167
deslige Forsikrings Pladser vare blefven gifne, var det aldrig kommen til nogen bestandig Rolighed, førend de vare blefven deres forrige Besiddere igien indrommede. Hvorfore Kongen var i den Tanke, at det blef langt bedre, hvis den Penge-Sum, som blef bevilget, kunde blifve deelt imellem Rigets Stænder, efter Proportion, og det da motte lades frit til hver Stand, at betænke, hvorledes hand best kunde afstædkomme med at betale og forsikre sin Andeel, og derom at foreenes med Cron-Sverrige. Dog motte de Kongel. Danske Gesandter hafve Agt paa, udaf begge Parters Forslag at udvælge de

beqvemmeste Vilkor, og indrette alting paa det beste til det Romerske Riges Høyhed at ved Magt holde, og derhos, efter deres beste Forstand, at forebygge alt hvad som kunde være deres Konges Riger og Lande fornærmeligt.

2.) Om, hvorledes det Svenske Krigs-Folk skulde affindes og fornøyes.

Saameget, hvad den første Post var anbelangende. Nu følger om det andet Stykke, nemlig hvorledes Krigs-Folket skulde fornøyes; An. 1635. hafde de Svenske fodret, at Soldaterne skulde betales efter Billighed, hvad de hafde tilgode, og Cron-Sverrige ey at drage saadan Byrde. Chur-Saxen hafde og derpaa erklæret sig, af beste Formue, at vilde sørge for, det de Tydske Soldater kunde, efter det arme Fædernelands betrængte Tilstand, blifve aflagte med en taalelig Belønning, Terminsviis, og saaledes som mand best kunde komme til rette. Nu satte mand derhen, om de Svenske nu udi denne Tiid noget kunde med Skiæl og Føye paastaae for Soldaterne, allerhelst ingen kunde negte, det de hafde (1.) værvet deres Krigs-Folk største Delen eniste og alene med Tydsklands Penge; (2.) Taget deres Underholdning i saa mange Aar ligeledes af Tydskland; (3.) Anvendt deres Tieneste til en gandske anden Ende, end til Fædernelandets Rolighed at udvirke, hvorpaa de dog vare antagne. Thi Obersterne og deres Regimenter hafde udaf Tydskland, i sær af de Ober- og Neder-Saxiske Lande udpresset ofvermaade store Skatter; saa at hvis mand skulde afkorte alt saadant i de Fodringer, som nu blefve at giøre, vilde mangen Oberst beholde lidet tilbage, men motte være glad ved at slippe ud af Tienesten, uden videre Regnskab og Straf. At forbigaae, det slig Fodring var Riget noget spottelig, efterdi slige Betalninger pleyede at esskes af dennem, som mand allerede hafde ofvervundet og bragt under Aaget, og ikke udaf dem der endnu hafde Vaaben i Hænderne. Dog mand motte nu spørge, om Fodringen, ved nærværende Tilstand, var muelig? Thi at lofve noget, som siden ey blef at skaffe til veye, vilde vel ingen fornuftig raade til. Og hvis mand vilde herudi være Sverrige til Villie, torde Frankerige, og maaskee flere, paastaae det samme. Mand motte altsaa holde for best, det de Tydske Officerer og Soldater lode falde, og toge til Takke med at vorde tillige med deres eyende Gods og Midler ind-

1168

indsluttede i den almindelige Amnestie, og i Kæyserens samt Rigets Naade og Beskiærmelse, og at kunde siden vorde igien antagne og befordrede, hvis mand fik dem fornoden. Helst denne omtalte Belonning vilde ikkun bringe dem liden Fordeel, men mere Skade, og Eftertale, saasom derved bestandigen erindredes ald den af dennem paaforte Skade, Jammer og Elendighed. Ikke desmindre, hvis Hovedverket end ogsaa derpaa skulde støde sig, og Gesandternes herimod giørende Erindringer ey finde stæd, skulde de flittigen gifve Agt paa, hvad for Middel de Kæyserlige motte foreslaae, og saaledes hielpe til, at det blef taaleligt for det Romerske Rige, og at krigsfolket ey blef de Svenske formelget tilforbunden; Men fornemmelig, at det uden videre Forbeholdning eller Betingning blef aftakket, og at herefter med Varving af Tydske Ryttere og Knegte blef holdet efter Rigets og Kredsernes Forordninger.

3.) Hvorledes Sverriges Hielpere og Tilhængere i Tydskland kunde igien sættes i Stand.

Angaaende den tredie Punct, nemlig hvorledes Cron-Sverriges Hielpere og Tilhængere i Tydskland kunde igien sættes i Stand; da bevidnede Erfarenheden, at intet hafde mere forhindret det Forsæt, at faae det Romerske Rige bragt i Roe igien, end dets egen indvortes Uenighed; efterdi Fremmede hafde alene derved bekommet mere og mere Leylighed og Middel, til at styrke deres ofte svækkede og afmattede Kræfter, og Riget blef det siden medtaget deshaardere. Blef nu saadan Uenighed ikke af Grunden og aldeles afhiulpen, motte mand ey tænke til nogen bestandig Fred i Riget. Paa Rigets Side hafde mand Tiid efter Tiid bemøyet sig, ved særdeles Tractater, at trække den ene Stand efter den

anden fra de fremmede; Men Middelet hafde ey vildet tilrække. Endelig hafde mand ved sidste Rigs-Dag forkyndet en almindelig Amnestie; Men, da samme hafde været alene i visse Maader, og med saa mange Vilkor, Indskrænkninger og Undtagelser, hafde ey heller Maalet derved kunde naaes. Hvorfore, til en almindelig, sikker og bestandig Fred at treffe, vilde det være fornødent, at saadan Amnestie blef uden ald Vilkor, og for alle og enhver uindskrænket. Aldrig blef nogen ret Fortrolighed at paatænke, naar den Anden skulde besidde den Tredies Gods, og saaledes den ene Part straffes, imedens den anden Part ey heller altid hafde opfort sig saaledes, som Rigets Love medførte. De endnu uforsonede (nondum reconciliati,) vare, efter Sagernes Beskaffenhed paa den ene og anden Side, allerede haardt nok blefven straffede, i det at de hafde, under Kæyserens Unaade, nu i saa mange Aar motte undvære deres Eyendom, og lefve i Trang og Kummer. De Forsonede vare, endogsaa siden deres Forsonings Tiid, blefven saa got som haardest medtagne, saaat deres Lande vare derofver blefven gandske øde. Var der end siden med een og anden skeet nogen Forliigs-Handel, var sligt dog af dennem blefven imodtaget udaf bare Nød

1169
Nød, og til at hafve Lefnets Middel. Hafde altsaa Gesandterne ved denne Punct, i Almindelighed, (thi til hver af Sagerne i sær kunde mand ikke gaae, da de vare saa mange og adskillige,)
Hvad Gesandterne skulde fornemmeligen, og først i agt tage, ved Tydsklands Istandtsættelse i Almindelighed.
derhen fornemmeligen at see: (1.) At ingen Examination videre skeede i Forsonings og Amnestie-Væsenet, hvem der burde nyde den eller ikke; Thi saadant vilde tage alt for megen Tiid bort, opholde Freden, og gifve et slet Fortroende. (2.) At en gandske almindelig, uvilkorlig og uindskrænket Amnestie, saasom det eneste Middel til indvortes Uroe at ophæfve, blef fastsatt, og alle paa Krigen anvendte Omkostninger og i Krigen lidte Skader motte imod hinanden gaae lige op, og holdes saasom afgiorte. (3.) At Rigets Fundamental-Love, den gyldene Bulle, Kayserens Haandfæstning, Religions- og Profan-Freden, og andre nyttige og vedtagne Constitutioner, Forfattninger og Forordninger motte rigtigen og nøye vorde i Agt tagne og efterlevede, til at slette og bilægge alle saavel Geistlige som Verdslige Tvistigheder, som motte forekomme ved disse Tractater, og at ingen, imod bemældte Love, eller imod Churfursternes, Fyrsternes og Stændernes i Riget deres med rette tilhørende Høyhed, Værdighed og Frihed motte besværes. (4.) At alting, være sig i det Geistlige eller det Verdslige, motte, saameget mueligt var at erholde, sættes igien i selffsamme Stand, som det hafde været i Aaret 1618. alle Forbunde, Ligæ og Unioner være afskaffede og til intet giorte; Og derimod Rigets og Kredsernes Forfattninger motte agtes for den nyttigste Forbindelse i det Romerske Rige, hvorved Hofved og Lemmer skulde holdes til sammen; og Kayserens Haandfæstning, med Religions- og Profan-Freden, samt andre for Krigen oprettede Rigs-Anordninger for den eneste Rette-Snoer og Pragmatiske Sanction, til fremdeles at efterlefve; Men hvad som helst derimod var blefven indført imedens Krigen hafde været, aldeles at ophæfves.
Angaaende den Pfalziske Sag.
I Særdeleshed hvad den Pfalziske Sag betreffede, da omendskiønt de nu anførte Puncter vare ikke mindre ved denne Sag at i Agt tage, end ved de andre Rigs-Stænders Sager, saa var dog samme Pfalziske Sag af den Vigtighed, og formedelst de mange derudi Deel-hafvende saa vidtløftig, og særdeles i Uleyligheder indviklet, at den vilde skaffe mere at bestille, end nogen anden. Men eftersom det var Riget og fornemmelig det Evangeliske Væsen saa høyt magtpaaliggende, at faae den forliigt, at mand ikke kunde trøste sig med nogen bestandig Fred og Roe, saafremt den ikke blef til Ende giort;

Saa skulde Gesandterne beflitte sig desto mere, at faae den, paa beste og billigste Maade, uden nogen Persons Anseelse, slettet og afgiort, og dertil betiene sig af de Evangeliske Chur- og Fursters Raad og Hielp. Hvad videre Kongens Tanker var og betreffede om bemældte Sag, kunde de fornemme af den Instruction, som Hans Majest. hafde i Aaret 1641. medgifvet sine Tilforordnede til de den Tiid foretagne Pfalziske Handlinger.

1170
Skulde ellers noget motte foreløbe i Frankerigs og Hollands Sager, efterdi disse tvende Magter vare med Sverrige forbundne, da hafde Kongen holdet ufornødent sine Gesandter noget derom at befale, saasom samme Sager hørde egentlig til Forhandlingen i Mønster; Men dog motte Gesandterne flittigen indberette, hvad som passerede. Og til at kunde derom hafve Efterretning, skulde de sende een af de dennem tilføyede Raad (von der Lippe, eller Langermann) til Mønster, som kunde hos de Bøyerske, Saxiske og andre Gesandter flittigen og betimeligen erkyndige sig om hvad sammestæds foretoges og handledes, og omstændeligen derom underrette de Kongelige Danske Gesandter. I det øfrige hafde de for sig udi alle Ting, hvad som helst der end motte forekomme, alene at tage i Agt Guds Ære, det Romerske Riges, og disse Rigers og Landes Naboers Fred og Rolighed, og derhos den naturlige Billighed, saa at ingen skeede noget for nær; og endeligen ved den dertil i sær tilforordnede Post, flittigen at indberette hvad som foregik ved Tractaterne.
Betænkning ofver forestaaende Instrux.
Dette er saaledes den hele og fuldkomne Indhold af Gesandternes Instrux, dateret til Haderslef den 17. Julii 1643., hvoraf noksom kand erfares, hvorledes Kongens Tanke og Henseende var til Freden i Tydskland at faae stiftet. Mand vil nu ikke tale om, som ogsaa er ufornødent, hvormeget anderledes, end som forestaaur Hans Majests. Øyemærke, det Udfald blef, som fem Aar derefter yttrede sig og kom for Dagen. Men det indstilles til enhver fornuftig Tydsk Patriot, der ikke enten er indtagen med forudfattede Indbildninger, eller soldt og blindt hengifven til een af Parterne, om noget paa den Tiid, da slig Instrux blef skrefvet, kunde været bedre og billigere paatænkt af en upartiisk Mellemhandlere, saavidt som angaaer det Tydske Riges Velfærdt; og hvad vel nogen af de Tydske Publicister i de Tider skulde kunde fundet derpaa at udsætte. Thi hvad det øfrige anbelanger, at forstaa de Poster, der bevise ingen synderlig Gunst og Bevaagenhed for Sverrige, som Kongen ey vilde unde nogen stor Belønning af Penge, og endnu meget mindre af Lande og Søestæder i Tydskland, da motte gierne spørges, om vel nogen Konge i Danmark burde at hafve været anderledes sindet, allerhelst paa de Tider? Og hvis Axel Oxenstierne hafde været Kong CHRISTIANS Canceller i Danmark, som hand nu var Rigs-Canceller i Sverrige, om hand da ikke skulde hafve raadet Hans Majest. alt det selffsamme, som mand læser i ofvenstaaende Instrux? Ja mon ikke Oxenstierne, naar hand hafde været Dansk fød og Dansk Raad og Canceller, skulde hafve skyndet Kongen til, i Tide at gribe Sagen an, og at forsøge de alleryderste Middel, heller end at see Pomeren, Bremen og Bismar i Svenskens Vold? Hans Tanke var vel neppe blefven den samme, som de Danske Rigens Raads var i forgangen Aar 1642. da Kongen lod fremstille denne selffsamme Materie til

1171
Kong CHRISTIANI mærkelige Skrifvelse til sine Raad i Aaret 1642. angaaende de Svenskes Anslag.
deres Ofverveyelse og Betænkning, som skeede efter en Forestilling af Hans Majestæt, hvilken var saaledes lydende: „Eftersom mand hafver mange store og vigtige Aarsager til at troe, at vore Naboers, de Svenskes, fuldkommen Intention er, ved denne langvarende Feyde og ved fredelig Forhandling og

Udgang derpaa, at forbedre Sverriges Crones Grændser, enten med gandske Pomeren, eller den beste Deel deraf. Der ogsaa er stor Apparence til, at Kayseren, for at skille sig ved en Crones Fiendskab, til at separere tvende allierede Croner, Frankerige og Sverrige, og til at samle sin Magt og Armee imod Frankerige, læt skal være til at samtykke, at Cron-Sverrige med en Part af en Evangelist Churfurstes Land blifver stillet og fornøyet; Hvorved Kayseren af hans Indkomst intet afgik, og, naar det af det Romerske Rige blef taget til Lehn, paa Høyheden ikke heller blef forringet. Kongen af Hispanien skal og uden Tvifl ikke raade derfra. De Catholske Stænder, for at skille sig ved en Evangelist Fiende, uden nogen deres Forliis, og samle alle deres Consilia og Magt imod Frankerige alene, skulle og vist alle styrke Kayseren derudi; Saa dersom det ellers GUD i Himmelen saa behager, da findes efter Menniskelig Fornuft intet lættere at erholde, end Fred med Kayseren og beholde en god Deel af Pomeren dertil, som de nu allerede hafver i Hænderne. Hvor farligt og præjudicerligt sligt nu i disse Lande og Riger i fremtiden vil falde, giøres ufornøden at deducere. Sverrige hafver gifvet Danmark nok at skaffe, førend deres Grændser enten i Rußland eller Lifland blefve extenderede. Skulde nu Pomeren, eller en Deel deraf, desforuden formeere deres Magt, og helst paa de Stæder i Østersøen, hvor Danmarkes Crone aldrig nogen anden tilforne nogen Ret eller Høyhed hafver været gestændig, og Danmark saaledes fast fra Narven til Lybek med Svenske Besætninger blifver indelukt og omringet, da kunde i Længden intet andet, end vores kiære Fædernelands største Præjudic deraf foraarsages. Hvorfore Vi intet hafve kundet forbigaae, de gode Herrer, Danmarkes Riges Raad, saadan skinbarlig Farlighed at stille for Øynen; paa det herom i Tide kand delibereres og concluderes, og Vi for vores Person, hos Efterkommerne kunde være undskyldt, om sligt and den Udgang, end den Vi gierne saae, skulde bekomme. Forhaabendes, at saadan Vores Naadige Erindring og velmeente Omsorg ikke i den Mening blifver optagen, at det skeer af nogen Begierlighed til Uroe; Mens alene af den Affection, Vi bære til Vores kiære og troe Undersaatters bestandige Velstand, og den billige Obligation, som GUD i Himmelen og Naturen hafve satt imellem Os og Vore kiære Efterkommere. Befalendes Eder hermed, samt og i sær, GUD i Himmelen i Vold. Kiøbenhaffns Slott den 15. Aprilis Anno 1642."

CHRISTIAN.

1172

Denne Hans Majests. Erindring, som for mere end een Aarsag skyld siunes vel værd at hafve Plads i denne Historie, hafde Raadet hos sig, og beraadsloge derom, indtil den 4. May; Men da det Svar, som de underdanigst da indsendte, ikke stod Kongen an, saasom alt for almindeligt og kort fattet, saa gafve samme Rigens Raad tre Dage derefter, nemlig den 7. May en anden underdanigst Betænkning, der var udi saadan Mening:

Raadets underdanigste Svar og Betænkning paa forstaaende Hs. Majests. Skrifvelse.

„At, endskiønt de skinbarligen nok befunde, det de Svenskes endelige Forsæt var, at kunde bemægtige sig Pomeren med alle, og at sligt var disse Riger og Lande til høyeste Præjudice og Fare; Dog alligevel torde de ingenlunde understaae dem at raade, at Hans Majestæt udi denne farlige og meget vidt-udseende Tids Tilstand skulde noget giørligen enten directe eller indirecte derimod foretage; Og det for efterfølgende bevægende Aarsagers skyld: (1.) Fordi det var endnu et gandske u-visse Spil, som Kayseren og Svensken med hver andre hafde udi Hænder; Og Udgangen derpaa endnu u-vissere. (2.) Det stod alene udi Guds Haand, om Lykken skulde falde efter Svenskens Ønske paa Pomeren eller ikke. (3.) Mand kunde foraarsage, at Kayseren kunde destosnarere faae Svensken i Pomeren i Hænde, paa det hand i saa Maader kunde hidse os i Haarene paa hver andre, og desbedre styrke sin Magt imod

Frantzosen. (4.) Mand lod sig Svensken paa Halsen; og mand fortærnede Frantzosen og Hollænderne, som vare deres Allierede. (5.) Mand motte derofver lade sig til en offentlig Krig, til hvilken at begynde og lykkeligen at fuldende her udi Riget var ikke uden passelig Forraad. (6.) Aarsagen dertil siuntes ikke endnu heller vigtig nok, at raade til nogen offentlig Feyde: Hvis Udgang og derfore kunde falde flux mislig og farlig. (7.) Mand hafde sig og lidet eller intet Fortroende hos omliggende Naboer at forvente. Og (8.) Hans Majests. Undersaatter, som endnu af Guds Naade under et mildt Regimente lefvede udi god Sikkerhed og Velstand, motte derofver høyligen bedrøfves, og sættes i største Fare. Hvorfore de holdte for best, at lade Kayseren og Sverrige endnu rykkes med hverandre, efterdi Svensken derved vel mueligt saaledes svækkede og udmattede sig self, at hand siden vel skulde lade Danmark en Tidlang være u-anfegtet. Og bade de derfor Hans Majest. underdanigst at vilde endnu see Tiden og den u-visse Krigs Udgang noget an, og siden efter Tidernes Tilstand og Forandring fatte den Resolution, og de Raad, som næst Guds Hielp siden kunde være Hans Majest. og Fædernelandet til Sikkerhed og Beste. Helst efterdi Hans Majestæt Self, saavelsom alle retsindige Undersaatter vel vidste, hvor ringe Middel her udi Landene var til nogen Fiendtlighed at foretage."
Anledningen til foranførte Kongens Forestilling om Pomeren, var denne: Den Tid General Baudissin var, som i forleden Aar

1173
General Baudissin, Kongens Gesandtskab af Polen, Hans Erindring til K. CHRISTIAN.
er mældet, Gesandts-viis her indskikket til Kong CHRISTIAN fra Kong Bladislao i Polen, var iblant andet dette hans Erindring, at overlægge Sagen om Pomeren med Hans Majest., hvorledes Danmark og Polen kunde med fælles Raad og Magt faae dette Svenskens og Kayserens Anslag hindret. Begge Konger vare derudi enige, at Pomeren tilhørde Chur-Brandenborg med rette at hafve. Men eftersom den unge Churfyrste vilde først hafve andre Sager afgiorte med Svensken, og desforuden, saalænge hand hafde endnu Haab til et Giftermaal med den Svenske Dronning, lod sig hos ingen mærke med noget om Pomeren, saa var Tiid, at Høybemældte tvende Konger tænkte paa deres egne Rigers Sikkerhed i saa Maade. Baudissin gaf at forstaa, at det skulde ikke feyle, det jo Polen baade med Penge og Folk skulde staae Kongen
Den Polske Konges Anslag paa Pomeren.
bi, hvis Hans Majest. vilde gribe Verket an. Og naar Kayseren fornam dette, og blef af sin Svoger Kong Bladislao alvorligen herom advaret, skulde hand og gierne være tilfreds dermed, ja heller unde Polaken dette Land, end Svensken; saafremt Brandenborg med flere Tydske Fyrster i de Saxiske Kredser ikke vilde eller kunde hielpe til dermed.
Kong CHRISTIANI store Betænkning og Losigagtighed herofver.
Kong CHRISTIAN stod herofver i stor Betænkning: Pomeren vilde hand saa ugierne unde nogen anden, at skulde komme til Sverrige; Lige saa nødigen vilde hand unde Polen dette Land. Dernæst frygtede hand, at hvis Danmark intet tog sig det an, da skulde maaskee Polen, u-agtet Stilstanden med Sverrige, med sin egen Magt forsøge det, eftersom det var den høyst magtpaaliggende, ikke at hafve Svensken paa den Kant til Naboe. Baudissin hafde og sagt, at Stilstanden giorde intet til Sagen; saasom den var oprettet ikkun paa de Stæder, som Polen og Sverrige hafde i Hænderne i det Aar 1635. og angik alene saadanne Stæder og Lande. Polakerne kunde og læt bringes dertil, at samtykke saadant deres Konges og hans fornemmeste Raads Sapieha, Coniespolsky og Ossalinsky, deres Anslag, eftersom de kunde vendte sig Gafn deraf, og skifte Landet Pomeren iblant sig i Starostier: Hvorved Danmark kunde i sin Tid blifve værre fixeret med Polaken end med Svensken. Disse Tanker satte

Kongen ikke i liden Bekymring: Ja saa meget, at Hans Majest. stillede sig gandske sikkert for, det denne ene Post om Pomeren vilde foraarsage, at Hand motte nedlægge sit Mægler-Embede, omendskiønt hand nu sendte sine Gesandter til Osnabrygge
Hans Majests. Tanker, hvorledes at faae Krigen endet, foruden at gifve Pomeren til Sverrige.
i saadan Qvalitet. Herfore geraadede Hans Majest. paa de Tanker, at det blef langt sikrere, hvis Kayseren kunde formaaes til, jo for jo heller, og førend Tractaten til Osnabrygge kom i Drift, eller begyndtes, at bevilge, forkynde og fastsætte en gandske almindelig og u-omskrænket Amnestie, for alle saavel u-forsonede som forsonede i det Romerske Rige, samt igien at indsætte de Pfalziske Arfvinger baade i Over- og Under-Pfalz, ved det at Kayseren tog sin Giæld til Chur-Bayern paa sig self igien. Saafremt dette

1174
skeede, saa at enhver Stand blef fornøyet, og bekom hvad den hafde mistet, var den beste Grundvold lagt til Freden. Og hvis Svensken da skulde paastaae noget af Pomeren, Mecklenborg, eller andet, vilde Kongen tillige med Polen giore eet med Kayseren, imod Sverrige, indtil denne lod slig Paastand fare.
Den Polske Gesandt, Donhof, kommer til Danmark.
Foruden General Baudissin, som endogsaa udi dette Aar indfandt sig hos Kongen udi Glykstad; er udaf Kong Bladislao blefven hidskikket en ordentlig Gesandt, ved Nafn Henrich Donhof, Marst og Kongelig Cammer-Herre. Hand kom til Audieng i Haderslef, udi Julii-Maaned, og ofverleverede siden sit Andragende skriftlig, som betreffede tvende meget vigtige Sager.
Hans Ærinde, om at faae Fred stiftet med Sverrige, og den samme til Varetage andre besynderlige Vilkor.
Den første bestod i en Begiering, at Kong CHRISTIAN vilde paatage Sig, at mægle Kongen af Polen og den Svenske Crone og Regering imellem, saaledes at den Stilstand, som udi Aaret 1635. var oprettet, kunde vorde forvandlet til en ævig Fred, hvortil og bemældte Stilstands-Afsked gaf Anledning. Den anden var om et Forbund imellem Danmark og Polen, hvormed ey alene sigtedes til fælles Forsvar, saafremt nogen fiendtlig vilde angribe den ene eller anden Part, men endogsaa strækkede sig til fælles Sikkerhed at besorge, imod hvad som motte være deres Riger og høye Familier til Nachdeel. Til Freds-Forslaget med Sverrige hørde nogle besynderlige Puncter, som siuntes noksom at gifve tilkiende, det der lidet eller intet Haab hafde kundet blifve til Fred med Sverrige, men langt snarere Stilstanden forvandlet til en Krig, ved at staae paa slige Vilkor. De vare efterfølgende: ”(1.) Om der ikke kunde vorde stiftet et Giftermaal imellem nu regerende Dronning i Sverrige og een af de Polske Printzer: Eller, hvis dette ey lod sig giøre, da i sin Tiid imellem Høybemældte Dronnings tilkommende Princesse-Dotter, om nogen blef fød, og en Printz af Kong Bladislao Familie. (2.) Hvis nu værende Dronning skulde afgaae uden Lifs-Arfving, at da den Kongel. Polske Familie, som nu lefvede, motte frem for alle andre hafve Ret og Adgang til Kongeriget Sverrige. (3.) Skulde dette ikke staae til at erholde, at da alligevel ingen motte antages til den Svenske Crone, uden med Samtykke af den Ældste i den Kongel. Polske Familie; og at Kongeriget Sverrige saaledes skulde besiddes med Polens Gotbefindende og mod Recognition. Eller og (4.) naar nu regerende Dronning i Sverrige ved Døden var afgangen, da den Ældste af den Kongel. Polske Familie som rette Arfving til Sverrige, efter K. Gustaf den første, at skulde alene beholde og føre Titel af Konge i Sverrige; og Sverriges Rige at regeres enten ved en Forstandere eller Statholder, eller ved et Regerings-Raad, som skulde sættes af Kongen i Polen: Rigets Indkomster skulde deeles i tre Parter, hvoraf Kongen skulde hafve

de tvende, og den tredie at forblifve til Rigets Nødtørft og Beste. Men (5.) skulde ingen af disse fire Poster blifve antagen, da

1175
da motte Sverrige ofverlade og til ævig Tiid afstaae Finland, Estland og Lifland til den nu regerende Kongel. Familie i Polen."
Saadanne Vilkor kunde aldrig blefven samtykkede af de Svenske.
Saaledes lydede disse Artikler, hvilke i hvor rimelige de kunde siunes for Kongen i Polen, der paa alle Maader vilde forsøge at komme til sin Fæderne-Arf igien, ja endogsaa ved det fierde Forslag vilde mage det saaledes, at Religionen ingen Hinder skulde giøre; saa vare de dog udentvifl blefven forkaste, og allesammen lige lidet paatagtede af de Svenske; Ligesom det og gik med selffsamme slags Artikler og Forslage udi den Stilstands-Forhandling Anno 1635. Hvad Kong CHRISTIAN derom hafver tænkt, og om Hans Majest. med noget Svar hafver gifvet sin Mening herofver tilkiende, kand nu ikke siges, saasom slet intet derom er blefvet fundet.
Kong CHRISTIANI tænkte slet intet Forbund med Polen.
Saavit der kand sluttes, hafve maaskee samme Forslags-Poster været Aarsage til, at det ikke engang kom til nogen Slutning om Forbundet, som bemældte Polske Gesandt ellers hafde i Befalning at tractere om. Thi fuld vist er det, at Gesandten drog herfra efter Nyt-Aar 1644. uden at noget Forbund imellem Danmark og Polen blef sluttet: Hvilket endogsaa beviises af den Afskeed, som Kongen ved sine Raad lod hannem gifve, der er skrefvet udi Assens i Fyen den 4. Januarii i denne Mening:
Den Afskeed som bemældte Gesandt Donhof fik.
„At Kongel. Majest. til Danmark og Norge hafde udaf Kong Bladislao IV. til Polen Gesandt Henrich Donhof, Starost og Cammer-Herre, hans Foredragende, som blef ofverleveret i Haderslef, fornummet iblant andet, hvorledes Hans Majest. i Polen var tilsinds at vilde stifte en ævig Fred med Cron-Sverrige paa billige Vilkor, helst efterdi udi forrige Stilstands-Recess var mældet om nærmere Tractater, og at vilde dertil bruge Hans Majest. af Danmark, begierendes endogsaa at vide Hans Majestæts Mening om de Forslag og Middeler, hvorpaa Freden skulde sluttes, samt og Forlangende, at der for i Veyen udi ald Tilfælde motte treffes et nærmere Venskab og Forbund imellem Danmark og Polen. Endskiønt nu Hans Majest. af Danmark, som høystgenegen til Fred, gierne hafde paataget sig saadan Forretning, og ønsket at kunde i saa Maade beviise Kongen og Cronen i Polen nogen behagelig Tieneste, saa var dog nu dette kommen imellem, at Hans Majest. var for faae Uger siden blefven u-formodentlig, u-skyldig og u-advaret ofverfalden af den Svenske Feldt-Marskalk Torstenson; Hvorved Troe og Lofve paa Sverriges Side var brudt; Saa at deraf lætteligen kunde sluttes, hvor forgiæves og u-nyttigt det vilde blifve, hvis Hans Majest. vilde nu ved slige Omstændigheder forsøge at mægle Polen og Sverrige imellem; da denne endogsaa, tvertimod sine egne Skrifter og Forpligter, beviisde ham saa stor Utak for hans paatagne Freds-Mæglen i Osnabrygge. Imidlertid, hvad der Forbund angik, som Hans Majest. af Polen hafde ladet foreslaae, da efterdi Hans Majest. af Danmark nu virkeligen fandt sig nødt og

1176
tvungen til i Gierningen at bevise og at udføre alt hvis noget Forbund kunde medføre, og Kongen af Polen nogensinde kunde begiere, saa tvifledes og ikke paa, det jo Kongen af Polen mere lod sig fornøye med det, som nu allerede saaes for Øynene, end med Forbunds Artikler paa Papiir, og ofverveyede hos sig self, hvad her ved saadanne Tiders Beskaffenhed var at foretage, hvis mand

agtede at sorge for sin egen Sikkerhed, og blifve klog af andres Skade. Hvis derfor Hans Majest. af Polen vilde nu i Tide og u-fortøfvet i Verk stille, hvad der tiente til begges Gafn, og gribe sig an med nogen tilstrækkelig Hielp imod Sverrige, var Hans Majest. af Danmark færdig til at indgaae et ævigt og u-opløseligt Forbund med Kongen og Cronen i Polen. Ellers er og funden, at i bemældte Gesandtes Forslag var dette, at Kongen skulde lade indbyde Czaren af Rußland til at indtræde i Forbundet, som skulde sluttes imellem Danmark og Polen, og til den Ende motte Kongen først formaae Czaren, til at giøre Ende paa de Tvistigheder, som endnu svævede imellem Rußland og Polen. Dette sidste lofvede Kongen at skulde vorde paatænkt, naar Gesandtskabet i Efterhøst til Muskov afgik.

Videre Beviis, at Hans Majest. aldrig var sindet til at slutte noget Forbund med Polen, førend Svensken faldt ind i Danmark.

Foruden dette, saavelsom andre Øyensienlige Beviiser, hvoraf klart kand giøres, det Kong CHRISTIAN aldrig enten giorde, eller var sindet til noget Forbund med Polen at slutte til at anfalde Sverrige, (som de Svenske dog gierne hafve vildet at skulde troes,) da findes endnu et Bref med Kong CHRISTIANI egen Haand, skrefvet til Danmarkes Riges Raad, af Haderslef-Huus den 12. Julii 1643. hvorudi læses, iblant andet, disse Ord: „Der General Baudissin senisten var sendt til Os fra Konningen i Polen, og hand fornam, at Vi til den begierte Conference med hans Herre Os intet vilde accommodere, da begierede hand at vide, om Vi da vilde tilstæde Kayseren for sin Commoditets skyld skulde indromme Svensken Pomeren? Og sagde derhos, at hans Herre vilde sende sine Gesandter hen ad Osnabrygge, og contradicere sligt Kayserens Forehafvende; Intet tviflendes, at Vi jo giorde Vores dertil, aldenstund Vores Interesse var større derhos, som hans Herres. Hvorpaa Vi svarede, at der hørde god Betænkende til, at svare hannem derpaa nu i en Hast: Men naar hans Herres Gesandter komme til Osnabrygge, da vilde Vi os imod dennem ved Vore Gesandter erklære." Dette Bref tiener til, baade at lade see, det Forbundet med Polen ikke stod Kongen an, saaog at opliuse hvad forhen om Pomeren er mældet.

De Svenske Gesandter lade sig langsomt til at reyse til Osnabrygge.

Nu at komme igien til Materien, som her ofven for blef afbrudt om Sammenkomsten i Osnabrygge, da maae vides, at saasnart de tvende Svenske Gesandter, Johan Oxenstierne og Johan Adler Salvius fornumme, at de Danske vare paa Veyen til Osnabrygge,

1177

brygge, giorde de sig endeligen færdige; Men reysde dog ey længere end til Minden. Der sloge de sig til god Rolighed, og sendte den Svenske Resident Schering Rosenhane til Osnabryg, for at complimentere baade de Danske og de Kayserlige, og derhos sige, at de vilde med første indfinde sig. Derefter forlob en Uges Tiid og mere, at mand intet fornam til dennem. Hvorofver de Kayserlige blefve noget u-taalmodige, og vilde at de Danske, som Mellemhandlere, skulde skrifve dennem til, at de dog, efterdi de

De Danske Gesandter formanes af de Kayserlige, til at skynde paa de Svenske: Men negte det.

vare saa nær i Nabolauget, vilde komme tilstæde. De Danske toge dette i Betænkning, og undskyldte sig derfor. Ja endogsaa, da de Kayserlige, anden, og tredie Uge derefter, bade om det samme, blefve de Danske dog ved at sige Ney; Thi de Svenske hafde jo haft deres Udstikkede hos dennem, de hafde lofvet at vilde u-fortøvet komme, de vidste, at mand biede paa deres Ankomst, hvortil skulde da nytte, at mand giorde stort Væsen med at fire dem? Imidlertid hafde Dr. Langermann, de tvende ofverste Gesandter u-bevidst, ladet sig ofvertale af de Kayserlige, til at lade Salvio vide disses Utaalmodighed ofver slig Udeblivelse. Men hand bekom et Svar fuldt af Bitterhed; Nemlig

Salvii bittre Svar til de Kayserlige, ved D. Langermann.
at de Kayserlige motte langt mere forundre sig ofver hvorfore deres Principaler hafde fundet fore ofver deres Sind i saa mange Aar, med saa u-tallige Plager, uden ald Barmhiertighed, at belaste, fordærve og ødelægge det arme Tydskland. Hand var reyst fra Hamborg, lige saa snart hand fornam at de Danske vare dragne fra Glykstad; Hand stod saa got som i Dørren for Osnabrygge, og kunde hver Time komme derind, naar det galdte. Men hvad skulde hand der, saa længe de ikke vare ankomne endnu alle, som der burde være? Sverrige kunde jo ikke slutte alene Fred med Kayseren? Den i Hamborg giordte Præliminair-Tractat mældede jo udtrykkeligen om mange flere, som endnu fattedes. Der ventedes ey alene paa de Franske, men ogsaa paa de Venetianske, paa Churfyrsternes, og mange Stænder i Riget, deres Gesandter. Endeligen, hvis de Danske Gesandter vilde selv skrifve dem (de Svenske) til derom, kunde det maaskee meget befodre Sagen, at de desto snarere vilde indfinde sig.
Kongen lader paaskynde Gesandternes Ankomst.
Imidlertid hafde Kong CHRISTIAN fundet for got, ved en Skrifvelse til Kongen og Dronningen som Regentinde af Frankerige at paaskynde de Franske Gesandters Afreyse; og gaf nu ligeledes Ordre til sine Gesandter i Osnabrygge, at de motte sende til de Svenske i Minden, og bede dem, at komme did med første:
Hvilket de Svenske besvaret høfligen.
Hvilket Bref de Svenske besvarede høfligen, og lofvede saasnart at vilde komme, som de kunde spørge deres Med-foreenede at være paa Reysen. Ja Kong CHRISTIAN end ogsaa Self undskyldede de Svenske, i sit Svar til de Kayserlige dat. Glücksborg
Kongen undskylder og de Svenskes Langsomhed.
den 30. Sept., at mand ey kunde kaste saa stor Skyld paa dem, efterdi saa mange andre blefve tilbage; Kayseren motte derfor.

1178
besorge, at mand ey skulde vente forlange efter Spaniens, Pavens, Venetianernes og fleres Afstikkede. Nogen Tid derefter lod ogsaa Kongen erindre de Kayserlige om at indkalde Churfyrsternes af Mayntz og Cøln deres Gesandter, som ved Forsamlingen høyt behofvedes. Omsider den 16. Octobr. anlangede de Spanske Gesandter til Mønster: og den 7. Novembr. den Venetianske, Salvius kom da omsider den 17. i samme Maaned; Men Oxenstierne var nu blefven u-passelig, og tilbage i Minden.
De Spanske, Venetianske, og Salvius ankomme: men de Franske opholde sig endnu i Holland.
Salvius blef strax besøgt af de Danske, og de af hannem igien. I deres Samtale blef klaget ofver de Franskes lange Udeblivelse, hvorved Værket blef opholdt; Salvius undskyldte dem, og gaf derhos tilkiænde, at hand med ingen Ting kunde giøre nogen Begyndelse, førend bemældte Franske Gesandter vare ankomne, formedelst deres nær Forening og stærke Forbund med Sverrige. Da nu hverken de Franske indfunde sig, som vel vare reyste hiemmen fra, men holdte sig op i Holland for andre Erinders skyld, ey heller Oxenstierne, som endnu laa siug i Minden, (og hand saavelsom de Franske gelangede ikke til Sammenkomsten førend i næstfølgende Aar,) besluttede Salvius, at giore en Reyse andenstæds hen.
Salvius vilde reyse nogetstund bort; Men blef tilbage, da hand mærkede de Kayserliges Anslag.
Men hvad som holdt ham tilbage, var at hand fik et Nys om, at de Kayserlige ønskede intet heller end hans Bortgang; Thi da vilde de strax hafve til at bryde op, og ligeledes gaae deres Vey, læggende Skylden med stor Rimelighed paa de Svenske og Franske. Og her laae dem nu tvende Ting i Hovedet,

som foraarsagede dennem (forstaae de Kayserlige) den Indbildning, at det var Kayseren tienliger endnu nogenstund at fortsætte Krigen, end begynde saa strax paa Fredshandling:
De Kayserlige halke at bryde af til Osnabrygge: og hvorfor.
Det ene var de Franskes store Forliis ved Dütlingen, i November-Maaned, hvor de Kayserlige finge en herlig Seyer, 6000. Gemene fangne og mange Officerer af Franzoserne. Det andet, at de hafde god Forhaabning, om et Forbund med Danmark at faae treffet imod Sverrige.
Anledning til de Kayserliges Forhaabning om et Forbund med Danmark imod Sverrige.
Anledning til dette sidste kunde ikke være nogen anden, end den som nyligen forhen er omtalt, nemlig Kongens fast-fattede Forsæt, paa alle muelige Maader at forhindre, det Sverrige ey skulde bekomme Pomeren. Dette lader sig og fornemme af een og anden Beretning, som de Kayserlige Gesandter indsendte til deres Hoff, imedens de Danske og de vare endnu der til Osnabrygge tilsammen.
De Danskes og Kayserlige Gesandters hemmelige Samtaler.
Udi de Besøgelser, som de gafve hinanden indbyrdes, bragte de Danske jænligen paa Tale, hvad Rygte der gik, om Kayserens og hans Ministrers hemmelige Handlinger med de Svenske, Danmark gandske udelukt, og at Pomeren skulde ofverlades til Sverrige. Sligt var ey alene kommen Kongen for Øren, men endogsaa Hans Majest. tilskrefvet fra visse Hoffer, det Saxiske og andre. De Kayserlige Gesandter negtede dette, forsikrende ogsaa, at de ey troede noget deraf; „Mand burde ey troe slige

1179
Tidender, der vare saa gandske tvertimod de Befalninger, som dem (Gesandterne) af deres Herre Kayseren vare gifne. De hafde ligeledes selv hørt en Tidende, som skulde være kommen fra de Danskes eget Cancellie, at de Danske Gesandter, naar de hafde seet Tiden an i nogle Uger endnu, og de Svenske endda ikke vilde komme tilstæde, hafde satt sig fore, at reyse lige hiem igien fra Osnabrygge, og ey befatte sig videre med Tractaterne."
Kongens Ansøgninger paa samme Tider ved det Wienske Hof, som blefve de Kayserlige Gesandter til Osnabrygge recommenderede.
Dernæst grundede de Kayserlige deres Forhaabning paa de Ansøgninger, som Kongen ved disse Tider lod giøre ved det Wienske Hof, deelst til at erholde Kayserens Samtykke til Hans Hr. Sons, Administrator af det Erts-Stift Bremen, Giftermaal, hvilken Tilladelse vel vidstes ey at kunde, for Pavens og de Catholske Rigs-Stænders skyld, skee med noget formligt og offentligt Document, men var nok naar Kayseren for sig self, i en Skrifvelse, erklærede, sligt Ægteskab ey at skulde hindre Printzen i Erts-Stiftets Administration; og dernæst, at hand tillige motte fremdeles beholde det Stift Verden, hvortil hand lovligen var blefven udvalt, og der i saa mange Aar virkeligen hafde besiddet: Endeligen at det ved sidste Rigs-Dag ergangne Decret for Staden, Bremen at være en Rigs-Stad, samt hafve Sæde og Votum, motte ophæfves, og Sagen at forblifve i den Stand, som den hafde været under forrige Kaysere: Deels ogsaa de Hamborgiske Sager vedkommende, Elb-Privilegiet og Rigs-Stads Titelen, med videre; Hvorudi Kongen hafde paa nye giort Anmodning, Sig at motte vederfares Ret. Og som nu Hans Majest. hafde befalet sine Gesandter i Osnabrygge, at giore Erindring hos de Kayserlige Gesandter om bemældte fire Poster, og bede dennem at mælde derom til deres Herre;
De Danske Gesandters herunder brugte Ord og Complimenter.
Saa hafde Gesandterne dertil lagt saadanne Ord og Complimenter, at dersom Kayseren i saa Maade vilde vise sin Velvillighed, vilde Kongen siden noget videre udlade sig, og udi Gierningen vise, det hand var Kayseren en huld Ven og Naboe, og en troe Lehn-Mand, paa sine Fyrstendommes Vegne i det Romerske Rige, der oprigtigen skulde lade sig det Kayserlige Huses Opkomst og Velfærd være

anliggende. Dette blef da strax skrefvet til Wien af de Kayserlige Gesandter, med denne Forklaring derhos, at saavidt de kunde slutte, kom det dennem for, ligesom Danmark vilde gifve at forstaae om et Offensive-Forbund imod Sverrige, og at Kong CHRISTIANS Forsæt var, ikke at tillade Sverrige nogen Fod-bred paa den Tydske Bond.

Et Polsk Budskab indfinder sig til Osnabrygge.

Til sidst faaer mand imod Enden af Aaret et Polsk Budskab til Osnabrygge, som Kong Bladislaus hafde didskikket, til at forfare hvad som passerede, og at bane Veyen for et anseeligt Gesandtskab, som skulde med første indfinde sig paa Kongens og Cron-Polens Vegne.

Samme Polske Budskabs Opførsel.

Denne, som var en Tydsk ved Nafn Griesheim, der hvismede omkring hos Gesandterne, de Danske, de Kayserlige, Salvius og flere, bragte ud og snakkede alt hvad hand baade vidste og ikke vidste.

1180

om Kongernes af Danmark og Polen deres hemmelige Handel og Forehavende, til at udelukke Svensken fra Pomeren. Til de Kayserlige fortalte hand, at, i hans Herres Kongen af Polens Tanker var Forbundet imellem Danmark og Hannem til den Ende saa got som klart; Men nu hand var kommen til Osnabrygge, og hafde talt med de Kongel. Danske Gesandter, motte hand fornemme det som hand ey hafde ventet, nemlig at der feylede meget i.

De Danske Gesandter negte, at noget Forbund hafves imellem Danmark og Polen.

Thi Hr. Just Høg og Gregers Krabbe hafde ikke vildet høre eller vide det allerringeste om sligt Forbund; De foregave, at „deres Konge var nu en Høy-Aldrende Herre, kunde ikke mere indlade sig i saa vidt-udseende Sager, eller paatage sig nogen Krigs-Magt at skaffe Svensken ud af den Tydske Bond; efter at hafve i saa mange Aar paarbejdet at faae Svensken bragt til en ærlig og Christelig Fred, og Tydskland fra den svare Krigs-Byrde befriet. Cron-Sverriges Anfodringer motte mand tilstaae at være vigtige og betydelige, i det den hafde endogsaa mottet miste sin Konge for det almindelige Beste. Bel var det at huske, det der kunde findes en anden slags Erstatning, til at fornøye Svensken med, end just Pomeren eller andet Stykke Land i det Romerske Rige; Men skulde det alligevel endelig komme dertil, fik mand at lade skee, hvad som ikke stod til at hindre; Thi at Danmark skulde i saa fald begynde nogen Krig, eller træde ind med Kayseren og Polen imod Sverrige, lod sig ikke giøre."

Salvii Samtale med denne Polske.

Derhos fortalte hand dem ogsaa, at hand hafde været hos Salvius, der og hafde nogen Kundskab om den Handel imellem Danmark og Polen, og at Salvius ligesom skiemts-viis hafde gifvet bemældte Griesheim at forstaa, det de Svenske slet ikke vare bange for sligt Forbund, Kongen af Polen giorde og best, at blifve siddende stille, og ey bryde med Sverrige; thi hos Danmark fandt hand ingen stor Bistand. De Kayserlige Gesandter, i deres Beretning til Kayseren om alt dette, giorde ellers ikke den beste Beskrifvelse af denne Griesheim og af hans forrige Idrætte andenstæds, førend nu hand var blefven Cammer-Herre hos Kongen i Polen:

Bemældte Griesheims Beskrifvelse, af de Kayserlige og af Pufendorff.

Og efter Pufendorffs Beskrifvelse har hand været en Spion og Forrædere, der ogsaa har aabenbaret for Salvio alt hvad hand hafde hørt af hans egen Herre, som de Svenske motte hafve i Agt; hvorudi et og andet var af ham self opdigtet.

Kong CHRISTIAN var Kayseren u-villig, det almindelige Beste til Forfang.

Men saa u-gierne som Kongen ønskede, at see Sverrige beriget og forbedret i Magt og Vælde ved Tydske Provintzers Tillæg, alt i henseende saa vel til det Tydske, som sine egne Rigers Høyhed,

Rolighed og Sikkerhed; saa langt var det derimod fra, det Hans Majest. giorde eller nogensinde agtede at giøre nogen ringeste Ting Kayseren til Villie, som kunde tænkes at være det almindelige Væsen til Forfang, eller Tydskland og i sær de fortrængde Evangeliske Stænder til Skade, og den saa høyt attraaede Freds-Forhandling, der allerede hafde staaet Hans Majest. saa dyrt, til For-

1181

hindring. Ja Kayseren kunde end aldrig rose sig af, at hafve fundet ringeste Medhold hos Kongen i deslige Ting. Tvertimod, Kong CHRISTIAN blef fast og u-bevægelig, i alt hvad der sigtede til at igienskaffe enhver Stand i Riget sin Ret, Privilegier og Høyhed, og igienstifte een paa de forrige Love og Constitutioner grundet Forening og god Forstaaelse imellem Hoved og Lemmer, og ikke paa anden Maade det Østerrigske Huses Opkomst at paaarbeyde. Hvilket, foruden mange andre forhen giordte Erindringer til Kayseren og Churfyrsterne, endnu noksom saaes af den Skrifvelse, som Kongen den 13. Octobr. nu i Aar fra Glyksborg, skref til samtlig Churfyrsterne; hvorudi Hans Majest. paa

Hans Majests. Skrifvelse til Churfyrsterne.

det høyeste og kraftigste formanede til „Freds-Handlingen, uden videre Forhindringer og Ophold, at i Værk sætte, og i sær at romme denne store Forhindring af Veien, som derudi bestod, at Kayseren ey vilde tillade alle og enhver Rigets Stænder til bemældte almindelige Freds-Tractater at indkomme, eller i det mindste ikke dem, der ey vare medbegrebne i den til Regensborg 1641. besluttede Amnestie. Hvilket dog Kongen formeente at være imod ald Billighed, imod Kayserens egen Reputation, og imod det Øyemærke, mand burde hafve til at faae Riget igien i sin Roe og i nogen bestandig Velstand. Hand bad derfor, at Churfyrsterne vilde giøre deres beste Flid hos Kayseren slig Hindring at afhielpe, og at see samtlige Stænder fornøyede, med at forkynde en almindelig, og ikke, som til Regnsborg, en vilkorlig og u-fuldkommen, men en gandske u-omskrænket u-beskaaren, kraftig og i Gierningen sig bevisende Amnestie, hvorefter alle og enhver Stand kunde indkomme med deres Paastand og Besværinger til de Almindelige Tractater udi Osnabrygge, der at faae dem paakiendte og afgiorte; Hvilket vilde være den beste Grundvold og en rigtig-banet Vey til Fredens Hoved-Værk. etc." En ligedan Erindring fik det Kongel. Danske Gesandtskab Befalning om at giøre i Osnabrygge, som de og mere end een ja flere gange anbragte til de Kayserlige Gesandter:

Og Erindring, ved sit Gesandtskab, til de Kayserlige Gesandter.

Foreholdende dennem endogsaa, at „det blef Kayseren til meget større Ære, og gaf mere Fortrolighed hos Stænderne, hvis hand nu af sig self lod saadan deres Begiering finde stæd, end at de fremmede, Sverrig og Frankerige, skulde siden faae Tak derfor, efterdi det dog u-feylbarligen motte komme dertil, at Kayseren fik det at indgaae, hvis ellers nogen almindelig Fred skulde blive af."

End ogsaa om den Evangeliske Religions Sikkerhed.

Ja Kongen lod og bemældte Kayserlige dette sige, det mand aldrig motte tænke nogen rolig Tilstand og retskaffen Fred at bekomme, hvis ikke den Protestantiske Religion i Riget blef satt i fuldkommen Sikkerhed.

Disse Kongens Skrifvelser og Erindringer vare egentligen for-

Disse Kongens Erindringer vare foranledigede af den Franckfurter-Deputations-Dag.

aarsagede, og hafde deres Oprindelse fra den Franckfurter-Deputations-Dag, som blef, i følge af Regensborger-Rigs-Dag, for tu Aar siden begyndt, og vedholdte indtil nu i Aar, da den af sig self

1182

self ophævedes. Den var besluttet og sammenkaldet, til at beraadslaae om Justits-Væsenet i det Tydske Rige, og afhandle alt hvad derhen hørde, ved at examinere alle Klager og Besværinger, som Fyrster og Stænder hafde imellem hinanden, eller med deres Undersaatter. Kayserens Hensigt var dermed, at forhindre Stænderne fra at hafve noget ved Freds-Tractaterne at bestille; naar hand for sig og sit Huus alene afhandlede Freden med Frankerige og Sverrige; ligesom det dennem ikke kunde eller burde vedkomme, hvorledes Kayseren med Stænderne i Riget for eller siden kom til rette.
Kayserens Hensigt med den Franckfurter-Deputation.
Og hvis dette hafde kundet gaae an, var Tingen vel blefven rigtig. Men det var i sig selff et u-rimeligt og u-mueligt Forslag, saalænge Kayseren hafde hverken Villie til at fornøye Fyrster og Stænder i de Poster, hvorudi hand selff eller andre Mægtige hafde giort dennem til forkort, ey heller Styrke nok til, at skaffe sig Sverrige og Frankerige af Halsen, der hafde lofvet hver Fyrste og Stand, som holdte sig til dennem, at hielpe dem omsider til hvad de søgte.
Hvilket Hensigt var i sig selff u-rimeligt, og blef saaledes forgiæfs.
Dette samme forstode ogsaa Fyrsterne heel vel, og derfor, da det kom til Spørsmaal, svarede de, at først og fremmerst motte mand handle om Freds-Væsenet; Thi naar mand fik Fred, vilde Justitien følge af sig selff, da den og meest ved Krigen var forfalden. Den udvortes Fred med de tvende fremmede Croner motte Tydskland først hafve; Ellers blef forgiæfves, at arbeyde paa den imellem Stænderne i Tydskland indbyrdes.
De Kayserliges og de Tydske Stænders Dissens, om Fred med udvortes Fiender, og om Justitien og Enighed i Riget, hvilket der skal være først.
De Østerrigske og den Burgundiske Kredses Gesandter satte sig stærk derimod, og stode paa, det mand kunde ingen udvortes Fred, eller retskaffne Vilkor erholde af de Fremmede, førend mand først indvortes og imellem sig selff i Riget var blefven eenig. Churfursterne holdte med de Kayserlige og Burgundiske. Ligesom de ogsaa lode sig mærke med, da mand kom til visse andre Spørsmaale, hvoriblant et af de fornemmeste var, om alle Fyrster og Stænder motte ey hafve lige saa god Ret til at sende deres Deputerede til de almindelige Freds-Tractater i Mønster og Osnabrygge, som Churfursterne, og de faae andre som i Præliminar-Tractaten vare nævnte?
Om de andre Fyrster og Stænder maae sende deres Deputerede til Freds-Tractaten, ligesaavel som Churfursterne?
Hvilket de Kayserlige, Bøyerske, ja alle Churfurstelige haardt erklærede sig imod, og bragte det endeligen saa vidt, at de fik flere Catholske Stænder paa deres Side, som vare tilfreds med at Sagen skulde indberettes til Kayseren, og hand derudi at motte kiende. Herimod protesterede de andre Fyrster, Rigs-Stæder og de fleeste Protestantiske Stænder. Og endskiønt Kayseren lod befale, at de skulde forblifve til Franckfurt, og vedholde med deres øfrige Beraadslagen, hvortil de vare forsamlede, saa gik dog den ene bort efter den anden, lofvende vel at vilde komme igien, men kom ikke; Hvormed omsider denne Franckfurter-Deputations-Dag, i hvor længe den end siden vedvarede, blef udi ommældte Sag kayseren og hans Partie u-nyttig; i sær siden Kong CHRISTIAN offentlig gaf tilkiænde, og saavel i Skrifvelser, som ellers, for alle erklæ-
Kong CHRISTIANI erklærede sig for Fyrsterne og Stænderne. Og Franckfurter-Dagen endtes.

1183
klærede, det Fyrsternes og de andre Stænders Forlangende hafde intet i sig uden ald Billighed, og at Kayseren samt Churfyrsterne giorde meget ilde i, at sætte sig derimod.
Kongen bemøyer sig om den Pfaltsiske Sag at faae afgiort, førend Tractaterne til Osnabrygge.

Paa samme Maade skeede det ogsaa med den Pfaltziske Sag, hvorudi Kongen ligesaa lidet gaf efter, eller vilde være Kayseren og de Catholske til Villie, men blef standhaftigen ved at paafodre dens Afgiørelse, saaledes at Pfaltzerne intet med Føye skulde klage. Hans Majest. saae forud, at hvis denne Sag skulde opsættes til at indkomme i de almindelige Freds-Tractater, vilde dermed en lang Tid gaae bort, til det øfrige Hoved-Verkes Sinkelse, foruden andre ubehagelige Følger. Derfore brugte Kongen alle Midler, som kunde paafindes, at faae denne Anstøds-Steen forud af Veien.
Vexler Brefve med Bayeren derom.
Hand skref til Churfyrsten af Bayern, og bad instændigen, at hand dog vilde føye sig til Billighed, og eftergive af sin Ret. Churfyrsten svarede paa det høfligste; Men formodede, det Kongen holdte det ubilligt om hand skulde saa slet tabe sine 13. Millioner Gylden, som hand hafde redeligen taget Ober-Pfaltz i Betalning for. Men naar Kayseren vilde igien fornye sit forrige Pante-Bref paa den Deel af Østerrige Ob der Ens, skulde Ober-Pfaltz straxen vorde udleveret fra hans Haand. Derpaa skref Kongen til Kayseren, forhaabende og herudi ikke blifve alt for vanskelig. Dette blef skrefvet i Aprili.
Kayserens Erklæring herofver.
Men Kayserens Svar blef dette, at „den Giæld til Bayern ryste sig af ingen anden, end af Churfyrst Friderich den 5te af Pfaltz, imod hvilken Kayseren hafde mottet bede om og betiene sig af Bayerns Hielp, for at faae sit Kongerige Bøhmen igien, og var saa intet billiger, end den Skade, og den Giæld, som Faderen hafde bragt Kayseren udi, den motte Børnene betale, saafremt de vilde træde i den Arf, som samme Giæld nu paahæstede. At Kayseren skulde først skilles med Uræt ved sit Rige Bøhmen og det ved een af sine Vasaller, siden spendere saa store Summer for at bekomme det tilbage af slig en utroe Fyrstes Hænder, og for alle Bekostninger ingen Regress hafve hos vedkommende, men sætte sine egne Lande til Pandt for den Uræt, ham selff var vederfaret, haabede hand ikke, det Kongen kunde holde for Ret.” Imidlertid hafde Kongens Skrifvelser formaaet saa meget, at Kayseren, Chur-Cøln og Bayern lagde ald Vind paa, at faae denne Pfaltziske Sag enten til Wien igien hendragen, eller og ind for
Den Pfaltsiske Sag kunde ey afgiøres til Franckfurt.
Sammenkomsten i Franckfurt, (nemlig den saa kaldede Deputations-Dag, hvorom nys er talt,) der udaf Chur- og Fyrsterne at vorde bilagt, saafremt det kunde blefven giørligt. Herudi var og Chur-Saxen med dennem eenig. Men de andre der tilstedeværende sagde, at den hørde ikke til Franckfurt; Thi først blef dette til Haanhed for Kongen af Danmark og de fire Churfyrster, der tilforne hafde været Mæglere i Sagen til Regensborg og Wien, og endnu ikke hafde frasagt sig saadan Forretning; dernæst, naar den

1184
den ey blef afgiort ved disse Herrers Mægling, da hafde jo det Pfaltziske Huus deres frie og aaben Adgang til de almindelige Tractater i Mønster og Osnabrygge, efter Præliminar-Tractatens Lydelse, og de dennem meddeelte Leydebrefve.
Pfaltzerne hafde allerede faaet Adgang til Tractaterne i Mønster og Osnabrygge.
Samme Leydebrefve vare jo ikke gifven dem forgiæfves, at de skulde komme derhen for at see paa de andre, imedens mand afhandlede deres Sag til Franckfurt eller et andetstæds. De Churfyrster, som vare af anden Mening begierede herom at vide Kong CHRISTIANI Mening; som svarede (den 28. Aug.) at „efterdi Pfaltzernes Sag ey hidindtil var blefven afgiort, da, som nu de almindelige Freds-Tractater vare begyndte, til hvilke de hafde største Ret at indkomme, saa kunde mand ikke mere drage

dem ind til nogen særdeles Handling, uden mand vilde fortørne Frankerige og Sverrige, der begge hafde taget sig dem an i Præliminar-Tractaten."
Kong CHRISTIANI endelige Erklæring ofver denne Post.
End videre lod Kongen siden efter, ved sine Gesandter til Osnabrygge, de Kayserlige erindre om det samme; saasom og Hans Majest. blef baade ved Kongen af Frankerige og Kongen af Engelland skriftligen derom bedet, at bemældte Pfaltziske Huses Sager motte nu ingen andenstæds, end ved de almindelige Freds-Tractater foretages.
Om Kayseren kand mand ey heller sige, at hand paa disse Tider gaf Kongen nogen slags Kiændetegn paa Venskab og Velvillighed, uden hvad som bestod i blotte Ord, og i Høflighed af ingen Betydning. Alt hvad Kongen lod begiere for sig eller andre, blef enten afslaget, eller, naar det end med fine Ord blef lofvet, følgede dog intet derpaa.
De Kayserliges U-føyelighed, og slette Venskabsstøtte imod Danmark.
Og var der noget iblant, som burde holdes dult, spredes det ud til Wien, og blef hver Mand bekiendt; Hvilket ogsaa de Danske Gesandter til Osnabrygge gafve de Kayserlige at forstaa. Derfore var og ikke at undre paa, at Kongen endogsaa udi den Hamborgiske Sag fandt paa denne Tiid lige saa liden Føyelighed, som i forrige Aaringer. Hans Majest. lod ved sine Gesandter bede de Kayserlige til Osnabrygge, at de vilde paa det beste faae udvirket hos Kayseren, det alene det Decret motte vorde tilbagekaldet, hvorved Hamborg var gifven Sæde paa Rigs-Dagen.
De afslaaer Kongens billige Begiering i den Hamborgiske Sag.
Sligt hafde Kongen forhaabet, det Kayseren vel udaf egen Myndighed kunde hafve giort en Ven til Villie, der opofrede saa store Ting ham til Tieneste; Helst det giældte ikkun blot om, at lade Tingen forblifve i sin forrige Stand, saalænge Exemptions-Sagen stod under Revision, etc. Men Kayseren, i stæden for at vise noget Venskabs Tegn, handlede herudi som med en pur fremmed, ja skikkede endogsaa Kongens Begiering til de selffsamme Rigs-Hof-Raad, der hafde været Mestere af alt, hvad forhen var til Wien udkommen, Kongens Ret til Fornærmelse i Sagerne med Hamborg. Og af disse Mænd var jo ikke at formode, at de skulde være sig selff imod, og fordømme hvad de tilforne hafde kiendt og udfærdiget. (Helst hvis det var sandt,

1185
sandt, som den Chur-Mayntziske Cantzeller for tu Aar tilforne paa det høyeste bekræftede til den Holstenske Minister Kielmann, at det forbemældte Decret hafde kostet Hamborgerne mange Tusinde Ducater i Foræring til Rigs-Hof-Raadene;) Saasom de nu ogsaa giorde deres beste og i et langt Svar dat. den 18. Novembr. 1643. stadfæstede deres forrige Mening; stillende dog altsammen til Kayserens Allernaadigste Villie.
Hvilket Afslag Kayserens Gesandt leverte de Danske til Osnabrygge.
Men Kayserens Villie blef dog ikke anden, end at lade det forblive ved disse sine i bemældte Sag alt for parthiske Hof-Raads Mening; og denne Beskeed blef da sendt til Osnabrygge, at Gr. Auersperg kunde levere den til de Danske Gesandter.
Nu maae Historien vende sig til en mere u-behagelig og nærgaaende Materie, end alle de forommældte: Nemlig at fortælle først om de Klager og Besværinger, som de Svenske begyndte i dette Aar ofver Told-Væsenet paa det stærkeste at reyse, og siden om deres u-formodentlige Indfald i Holsten og Jylland, og u-retsmæssigen begyndte Krig.
De Svenskes Klager over Told-Væsenet i Danmark.

Der er udi de fire eller fem sidste Aars Historier adskilligt om disse Told-Besværinger blefven sagt, altsammen uddraget af de imellem begge Riger verlede Skrifter, hvoraf ikke noget med Villie er blefven udeladt:
Dog vare disse Klager af mindre Betydenhed, end i de Svenskes Historier foregives.
Endskiønt vel ingen skal kunde finde, at det hafver været af saa stor Vigtighed og Betydenhed, som de Svenskes fornemmeste Historie-Skrivere hafver givet det ud for. Men det er læt at fatte, hvad Øyemærke samme Skribent dermed har haft; nemlig ingen anden, end at opvække og formere hos sine Læsere Aar efter Aar et Had imod Danmark, og at forberede dem desmere til at bifalde de Svenskes u-retfærdige Omgang i denne Krig, som de nu i dette Aar brød løs med.
De Svenske Historiers Øyemærke, med at opmudse disse Klager i hvert Aar.
Lige det samme Øyemærke hafde ogsaa Axel Oxenstierne og hans Tilhængere nu en Tiidlang haft; og derfor med en besynderlig Flid og Agtsomhed opskref, og sammensankede alt hvad de kunde finde, være sig end det allermindste, og indtil deres egne Giætninger, Mistanker og Indbildninger, eller andres u-grundede Snak og Diat, for at giøre deraf en lang Oratorisk Ræmse, under Titel af Manifest, naar en beqvem Leylighed engang gafves til at bekrige Danmark.
Ligesaavelsom Axel Oxenstiernes Hensigt dermed.
Thi saadan Leylighed siuntes dennem høyt fornøden, nu Tiden var endeligen kommen, at Freds-Forhandlingen skulde gaae for sig med Tydskland, hvorudi, endskiønt Kong CHRISTIAN var af dennem selff samtykt til Mæglere, saa var det dennem dog alligevel om at giøre, ingenlunde at hafve hannem i den Forretning længere, end som Forberedelsen varede, men snarere at faae ham derfra, saasnart Verket skulde gribes an for Alvore.
De Svenske lade til at falde ud paa Danmark, førend Freds-Ankomsten til Mønster og Osnabrygge begyndte.
Dette var og Aarsagen, hvorfore Oxenstierne og hans Medbrødre, saasnart de fornumme, at det blef Kayserens og Spaniens Alvore, nu i indeværende Aar at vilde foretage Freds-Handlingerne, begyndte de og tillige u-fortøvet at sætte deres Anslag i Værk; og allerede, førend der i Foraaret blef begyndt paa, at giøre de for-

1186
fornodne Indretninger i Osnabrygge og Mønster til Gesandternes Sammenkomst, hafde de Svenske deres Ordre og Befalning færdig, som den 25. Maji blef sendt til deres Feldt-Marskalk Torstenson, om at falde ind i Danmark.
Deres Anslag til at faae mere Materie, til sligt Pudds, at besmykke.
Dog siuntes dennem, endnu vel at kunde behofve nogen overflødiger Materie, til at besmykke deres Forehavende, end de ringe Klager og Besværinger, som de hafde allerede imod Danmark, til Deels i visse Maader tvilsomme, men til største Delen opdigtede. Hertil, nemlig til nye Materie, fandtes og Anledningen ikke vanskelig, saasnart det giældte ikkun om, at søge den hos Told-Betienterne og Visitørerne i Helsingør: Hvor tre eller fire Skippere og Lurendreyere, med urigtige Certificater, kunde giøre en temmelig stor Allarm.
Aarsager til de skarpe Forordninger og Anstalter imod Told-Svig.
Kong CHRISTIAN hafde, fra nogle Aar af at regne, befundet sin Tilstand saaledes, at Hans Majests. egne og Cronens sædvanlige Indkomster u-mueligen kunde forslaae til de Omkostninger, som aarligen medginge, fornemmeligen siden her hvert Aar udrustedes baade til Lands og Vands. Ey at tale om de mange kostbare Gesandtskaber, som udskikkedes, Byer og Fæstninger, som anlagdes, og

Chr 4. * 1577 – 1648 - Regna foimat pietas (med Gudsfrygt skal man land bygge)

flere andre Ting. Hvis Toldene og deres Forhøyelse hafde ikke hertil forskaffet Middel, kunde sligt aldrig blefven stoppet. Riget var endnu skyldig til Kongen i Aaret 1642. af sin Giæld, som Rigens Raad var Borgen for, fra den Kayserlige Krig af, samt for andre Omkostninger, næsten tre Tønder Guld. Saa er og bekiendt, at Herren, der hafde altid været een af de største Huusholdere, blef ved sin tiltagende Alderdom og lange Regiments Erfarenhed endnu skarpere og mere nøyseende. Told-Svig og alle de slags Kunster, som Skippere og Søefarende Handelsmænd øfve, i at holde tilbage, hvad de ere den Herre pligtige, der besørger Sikkerheden af deres Fart igiennem sine Strømme, lærer sig ikke paatengang. Mand kommer efter, og opdager, den ene Tid efter den anden, slige Folkes u-endelige Skalkheder, og mand maae derofver giøre nye Anordninger, og lade skee nøyere Efterføgning. Ved det Paafund at lade Skibe maale og brænde, som nu først i disse sidste Aar blef satt i Verk, blef befundet, at Kongen hafde tabt utroligen i sin Told tilforne af fremmede Skibe.

Hvorfor de Svenske intet hafde med Ret og Billighed at klage.

Men hvad de Svenske Skippere angik, da hafde de aldrig nogen Føye i saa maade at klage; Helst de, naar som rigtigen beviisdes, at deres Gods war Svenske Undersaatter tilhørende, ginge aldeles Toldfrie, det motte være store eller smaa Skibe.

Tvende Ober-Betiente ved Tolden i Sundet, der hafde tilforne boet hos de Svenske.

Kongen fandt tillige for got, at forordne langt flere Ober- og Under-Betientere ved Tolden end tilforne; baade til at giøre Efterføgningen desto skarpere, og paa det, når Skibene vare mange, de ey skulde forlange blive opholdte. Iblant disse Ober-Betientere vare tvende ved Nafn Daniel de Nees og Nikel Koch, som hafde længe boet og bygget hos de Svenske, selff drefvet Handel, og vare udlærde i alle de slags Kunster, som høre til Told-Svig og Lurendreyerie.

1187

Og som de begge, hver paa sit Stæd, vare blefven ilde medhandlede af de Svenske, lagde de nu Bind paa, ingen Leylighed at forsømme til at hefne sig. Her kand nu læt dømmes, om det ikke ganske vel og med allerstørste Ret og Rimelighed lod sig giøre, at udaf 243. Skibe, som med Svenske Certificater i dette indeværende Aar seglede igiennem Sundet, 8. kunde blive anholdne, og for U-rigtighed beskyldte; hvoraf dog ikkun tre, der hafde aabenbare fremmede Gods paa Svenske Nafne, blefve, som Bedragere, confisqverede, men de fem, ved Admiralitetets og siden ved Kongens egen Dom friekiendte og løsgifne. Imidlertid foraarsagede denne nye Foranstaltning og nøyere Efterføgning i Sundet en hoben Ulyst og Utaalmodighed, saavel af Svenske, som af alle slags Fremmede.

Af 243 Svenske Kiøbmands Skibe, i dette Aar igiennem Sundet seglede, kun tre confisqverede.

Mand hafve i visse offentlige Skrifter, vildet lægge en stor Deel af Skylden paa Corfitz Ulfeld, at hand immer skal hafve styrket Kongen deri, og giort Forslag til nøyere Randsagning, ja været Patron for de nye Ober-Betiente, og deelt Byttet med dennem.

Corfitz Ulfeld er i visse Skrifter beskyldt for denne skarpe Randsagning.

De Svenske skrifve selff det samme, og at ingen var dennem saa haard, som hand. Imidlertid kand mand være forsikret om, at saadant kom Regeringen i Sverrige overmaade vel til pas, og jo skarpere det her gik til, jo kiærere var det dem. Mange have og siden ikke tviflet paa, at de jo lode det selff saaledes bestille underhaanden, for at faae desmere at klage, og naae deres Maal.

De Svenske vare selff glade herofver.

Her kom da et Bref fra samtlige Sverriges Riges Raad, skrefvet i Stockholm den 3. Junii, til de Danske Raad, hvorudi der klagedes ofver, „at nogle Svenske Undersaatters Skibe og Gods vare blefven anholdne i Sundet, til Kiøbenhafn opførte, Godset udlosset, Kister og Pakker opslagne, og mand

vidste ikke endnu, om de blefve confisqverede eller ey; Item, at Endeel blefve affordret Accise og Told for Viin og andre Drikke-Vahre. Sligt meente de at være imod Freds-Fordrage, Rigernes Afskeeder og Venskabet, som var Rigerne imellem. De vidste ikke egentlig hvad der foraarsagede en saa skarp Medfart; Meente, at Afskeederne noksom udviisde, hvorledes Certificaterne burde være; og endeligen begierede de, at forhielpe hos Hans Kongel. Majest., det Tolderne og andre motte forbydes saadan Haardhed imod Svenske Undersaatter etc."
Det Svenske Raads første Bref herom til de Danske Raad.
Dette Bref blef den 1. Julii besvaret, i de andre Rigens Raads Fraværelse, af Rigs-Hofmesteren Corfitz Ulfeld og Kongens Canceller Hr. Christian Thomassen, i saadan Mening, „det den store Misbrug, som en Part Svenske Undersaatter jo længere jo mere med deres Toldfrihed igiennem Øresund øfvede, hafde givet u-omgiængelig Aarsage, at Hans Kongel. Majest. hafde motted befale, det med lovlig Process og øyensunlig Demonstration skulde giøres beviislig den Falskhed og Underslef, som Svenske Kiøbmænd til deels medfravendte og betoge Kongen sin Rettighed: Hvilket tilhorde Admiralitetet at paakiende. At mange Certificater vare tviflagtige,"
Ulfelds og Christian Thomæsons Svar derpaa.

1188
nogle ogsaa slet u-rigtige, var beviist: Der fandtes imellem dem en stor U-lighed; og Skippernes medhafvende Brefve vidnede undertiden der tvertimod. Altsaa var det dennem selff, der om-gikes med slig Bedragerie, hvilke turberede Handelen og fortiente Straf. Viin og Drikke-Vare, som igiennem Sundet førdtes, vare udtrykkelig udi det sidste Freds-Fordrag undtagne fra ald Frihed, og de Svenske skulde derudi ikke mere forskaanes, end Kongens egne Undersaatter. De gafve derfor de Svenske Raad selff at betænke, om noget af det, som paaklagedes, kunde eragtes imod Rigernes vel sluttede Afskeeder at være handlet, og om ikke Kongen hafde største Ret saaledes lovligen at forfare imod de Svenske, som til Hans Majests. Skade misbrugte Toldfriheden. Fandtes nogen, der meente sig at være af Underdommere eller andre forurettet, og vilde tale derpaa, skulde de, som billigt, forhielpes i alle Maader til Rette."
Det andet og haardere Bref fra de Svenske til de Danske Raad.
Ikke længe derefter, nemlig den 19. Augusti, skrefve de Svenske Rigs-Raad endnu et haardere Bref om samme Materie til de Danske, beraabende sig paa deres forrige Skrifvelse, og det Svar dennem derpaa var givet; „men at derpaa intet bedre var følget; Svenske Undersaatters Skibe og Gods vare siden atter anholdne, de, som u-frit Gods paa Svenske Skibe førde, med dobbelt Told belagde, med videre. Det vare nu i dette Aar opfundne nye Pressurer i Øresund, og de Handlende saa u-advaret og hastigen paakomne, at mangen een i lang Tiid ey hafde vidst, hvad hand kunde hafve brudt til sin Skade. Certificaterne vare saaledes, som gammel Sædvane, Rigernes Foreeninger og Afskeeden af Aar 1624. tilholdte. Saadan Ophold og Forvirring, som nu paaførdtes, kunde Toldfriheden ikke veye op imod; og hvis det saa skulde blive ved, kunde mand ey meget berømme sig af nogen Frihed eller Afskeed. Hafde end een eller anden Kiøbmand forbrudt noget, kunde det dog ikke tillægges en heel Nation; Ey heller var det Skiæl og Ret, paa een eller andens Angifvende, at arrestere Skibe, som paa Troe og Lofve komme seglende, føre dem med sædvanlige Certificater, og for det øfrige erlagde sin Told, eller at lede deres Brefve igiennem, opslaae Kister og Pakker, udlosse Godset, og efter alt dette, giore dem Process, tage Tolden først, og siden Skib og Gods med. At saadant ogsaa skulde henvises til Admiralitetet, kunde de ikke ihukomme, noget at være omnældet i Fordraget."

Mere er u-fornøden af bemældte lange Skrifvelse at anføre, helst hvad som ikkun af det forige her udi blef igientaget. Svaret paa dette sidste fandt Kongen for got, at Raadet skulde lade opstaae med, indtil Herre-Dagene i Odense, som skulde holdes tu eller tre Uger førend Mortens-Dag, hvor Hans Majest. med de fleeste af Rigens Raad indfandt sig, og hvor ligeledes nogle af Admiralitetets-Dommene i de omtvistede Told- og Confiscations-Sager blefve undersøgte og paakiendte.

1189
kiændte. Der blef da den 26. Octobr. en Skrifvelse udfærdiget, til at besvare det Svenske Raads andet og sidstbemældte Bref.
De Danske Raads Svar paa dette sidste; Hvilket Svar blef skrefvet fra Herre-Dagen til Odensee.
De Danske Raad gafve derudi tilkiænde, „hvormeget u-gierne de hafde fornummet den u-venlige og længere henseende Udtydning, som de Svenske Raad om alt hvad i Aar udi Øresund var forløben, hafde giort, og alting saa ilde optaget, ja fast empsindligt opmuzet, ligesom ey alene ald Handel og Vandel var forstyrret, men ogsaa Fordrag og Venskab imellem Rigerne ofvertraadet og afskaffet: Da de vare aldeles forsikrede, at Hans Kongel. Majests. deres Allernaadigste Herres Intention aldrig hafde været anden, end oprigtigen at holde, alt hvad Rigerne imellem forafskediget var; de og selff holdte gandske uforsvarligt, paa deres Side, udi saadan Tids Farlighed, at givfe Aarsag til nogen Forvirring i disse Nordiske Qvartere, med saadan en gandske Christenheds præjudicerlig Ruptur, som de Svenske Raad foregafve; og hafde de ikke forhaabet, at slig u-venlig Beskyldning, for nogle faae deres Klage, som efter Forhør rettes kunde, skulde blefven dem tillagt. Dernæst begierde de, at der motte fornuftigen dømmes, om det kunde siges med Skiæl og Føye, Svenske Undersaatters Handel i dette Aar at hafve ophørt, eller Fordrag og Venskab at være til intet, da langt anderledes befandtes, nemlig at af næsten 200. Skibe, som til Dato i dette Aar vare passerede Sundet med Svenske Certificater, ikkun otte hafve været arresterede, hvoraf de tre dog ved Dom vare frikiendte og løsgifne. Dem tillagdes og formeget, i det mand sagde dem at hafve beskyldt den hele Svenske Nation; da det aldrig skulde findes, det der var talt om alle, men kuns en Part Kiøbmænd og Skippere, der ligesaavel i Sverrige, som iblant andre Nationer, pleye at behielpe sig med saadanne Practiker. Certificaterne burde jo, efter Rigernes besluttede Afskeders udtrykkelige Bogstaf, være nøyagtige, at Godset ingen anden end Svenske Undersaatter tilhørde. Og i den Afskeed af Aar 1591. formældtes klarligen, at de som vilde befrie fremmed Gods for Told, under det Skin, som det var deres eget, skulde hafve forbrudt, hvad de i saa Maade hafde med at fare. Saa var og sikkrere, naar saadan Tvisl indfaldt, den ved lovlig Process, som for Admiralitetet skeet er, at opliuse, end betroe den til nogle faae, der kunde forblindes af egen Fordeel. En Svensk Certificap, som blef frembaaren, kunde jo ikke høyere agtes, end en anden Nations; Rigernes Afskeed og alle Folkes lovlige Brug formeente jo ey, at kalde den i Tvisl, naar der var Aarsag til Mistanke; Mand var jo ey forpligtet, vitterligen med Stilhed at lade den passere, og aabenbarligen taale Uret. Den Usikkerhed, som den gandske Handel og Seglads, formedelst nye opfundne Randsagning og Processer, paaklages at være med belastet, kunde ingen mere med Rette for beskyldes, end de som Under-

1190
slef brugte, og dermed hafde foraarsaget, at de nu blefve nøyere paatagede og eftersøgte. At Tolden først skulde være blefven tagen, og siden Skib og Gods bag efter, fra uskyldige saavelsom skyldige, vidste de aldrig for Kongen at være paaklget. Om Svensk Gods faldt ingen Dispute, at det jo var Toldfrit, naar Certificaterne vare rigtige; Men hafde fremmede Kiøbmænd paa deres Gods

tilpracticeret sig Svenske Certificater, blef vel ikke de Svenske Raads Mening, det Kongens Ret derved skulde formindskes. Og paa det Kongen kunde vide og være forvisset, om nogen Svensk saa stor Uret, som paaklagedes, var vederfaren, hafde Hans Majest. ey ladet sig fortryde, andre vigtige Forretninger at sætte til Side, og udi egen Person taget Sagerne i Forhør. Accisen af Viin og fremmed Drikke belangende, da hafde mand her rettet sig efter Freds-Fordragets klare Bogstaf, som ikke bevilger de Svenske Undersaatter i den Maade større Frihed, end Danmarkes egen Indbyggere, hvilke det og er paalagt, nu for nogen kort Tiid og til et eget Brug, saadan Rettighed igiennem Sundet, med andet mere at betale. Endelig og eftersom Hans Kongel. Majest. ingenlunde vilde tilstæde, nogen Svensk Undersaat at skulde enten i Sundet eller andenstæds nogen ringeste U-ræt vederfares, saa tviflede de og ikke, at jo de Svenske, ifølge af deres egen Tilbydelse, med god Naboskab og Venskab efterlevede Rigernes Afskeeder, og ikke gafve nogen saadan u-venlig og skadelig Mistanke Magt, som deres sidste Skrifvelse siuntes at medføre. De selff for deres Personer vilde altid beflitte dem alvorligen derudi at correspondere, og i denne almindelige Uroe, hvormed gandske Europa var plaget, arbeyde paa alt hvad god Naboskab og Venskab kunde med befordres og holdes ved lige, etc."

Historien om de tre Kiøbmands Skibe, hvis de Geer og Johan Sibrand tilhørende.

Her kand og ikke forbigaaes de Exempler af tvende Skibe, det ene tilhørende Lovis de Geer, en rig Hollænder, som var Borger i Nordkioping, og det andet Johan Sibrands af Gothenborg, efterdi om begge omstændelig er talt, baade i trykte Historier, og i begge Parters Manifester og Strid-Skrifter, de Danskes saavelsom de Svenskes. Lovis de Geers Skib hafde en riig Ladning af Messing og Messing-Traad, en Hoben Jern-Stykker, samt andet Gods inde; Det kom saa sildig paa Aaret 1642. at, da det hafde givet sig an i Sundet, og var blefven med frie Seddel forsiunet, gik det op til Kiøbenhafn og holdt Vinter-Leye. Imidlertid hafde Nickel Koch faaet Kundskab om, at derudi fandtes endeel u-angifvet Gods; Hvorfore da det om Baaren lagde ned igien til Sundet, besatte hand det med Soldater, og førde det tilbage til Kiøbenhafn, lod det der paa nye visitere, og Skipperen stæfne for Admiralitetet; Sagen faldt endelig saaledes ud, at det forsvegne og uangifne Gods blef confisqveret, som var en ringe Ting; Jern-Styk-

1191

Stykkerne blefve til Kongens Brug kiøbte og betalte; og Skibet med den store Rest af Ladningen blef frikiendt og seglede sin Vey. Johan Sibrands Skib kom fra Holland, med Vahrer ofver en Tønde Guld i Værdie; blef, da det hafde giort klart i Sundet, af de nye Betientere ligeledes opført til Kiøbenhafn, og stærk randsaget; eftersom ey var indført i Certificaten, det Godset tilhørde Svenske Undersaatter, Convoy-Seddelen ey heller kom ofvereens med Certificaten, ja var raderet. Endskiønt der nu en hafdes u-billig Aarsage til Mistanke, dog fordi her manglede fuldkommen Vished, frikiændte Admiralitetet Skibet og Ladningen. Denne Dom u-anseet, komme dog Told-Betienterne paa nye i Skibet, (og dette, som de Svenske sagde, efter Rigens Hofmesters Ulfelds Bevilling,) for at søge det endnu igiennem, hvormed virkeligen forfores noget haardt. Skipperen begierde Stefning til Herre-Dagene, bekom den og strax; Men saasom Vinteren paahængde, seglede hand til Stockholm. Sagen blef og ikke forfølget, eftersom Svenskens fiendtlige Indfald kom derimellem.

Vanskelighed og Dispute, imellem Kongen og den Svenske Regering, angaaende nogle Panter i Mecklenborg.

Foruden disse Told-Disputer, foresaldt endnu en anden slags Vanskelighed imellem Kongen og de Svenske. Der var, efter Høysal. Churfyrstinde Hedewig af Saxen hendes Død, tilfalden Kongen, hendes Hr. Broder, i Arf og Skifte nogle Obligationer paa store Penge-Summer, som hun fordum

hafde bekommet udi Deeling efter deres Frue-Moder, den Høysalige Dronning Sophia. Capitalerne vare af Høystbemældte Dronning laante og forstrakte til Hertugerne af Mecklenborg, imod Underpant af nogle Amter og Huse udi begge Fyrstendommets Dele, saavel den Sverinske, som den Güstrowske. Deraf var nu hverken af Capital eller Rente udi mange Aar noget erlagt. Herofver blef i Begyndelsen af dette Aar imellem Kongen og Hertug Adolph-Friderich forhandlet, og i Foraaret, ved Commissarier, (som vare paa Kongens Side Dimys von Pudewels og Dr. Christoff von der Lippe,) giort et Forlig; Hvorudi, iblant andet, var aftalt, at til Vederlag og i stæden for Severin, som var Hertugens Residens, vilde Kongen antage det Huus og Amt Domitz, og saadan Deel af sit Pandt derhen forflytte, saafremt de Kayserlige, som hafde endnu Domitz inde, kunde formaaes til at qvittere og indrømme det. De øfrige Amter, som vare i den Sverinske Deel Marnitz, Neustadt, Bückow, Elna og Santkaw, og i den Güstrowske Boyzenborg, Schwan, Stargard og Gnoyen, samtligen udi bemældte Underpant begrebne, befandtes her og der belagde med Svenske Krigsfolk; efter som bekiendt er, at Landet Mecklenborg mogen ingen Tiid var frie for Besætninger af begge de stridende Partier den hele Krig igiennem. Kongen lod derfor anmode Dronningen og Regeringen i Sverrige at de vilde trække det Svenske Folk af bemældte Amter, og forskaane dem fremdeles for Contributioner og anden Paalæg. Men de Svenske undskyldede sig, at saasom Fienden

1192

den hafde endnu af sine Besætninger derinde i Hertugdømmet, kunde de ey saaledes ofverlade den Deel, som de hafde taget i Besiddelse imod ham, saalænge Krigen endnu vedvarede; Thi derved var stor Fare, og kunde befrygtes, at hand fik Leylighed til at styrke sig desmere paa de Stæder. Den Høysal. Kong Gustaff hafde eengang erobret Landet og bemældte Pladser ikke af Hertugernes men af Fiendens Hænder. Hertugerne hafde siden, med at antage den Pragiske Fred, gifvet Fienden Leylighed at komme derind igien. De forhaabede, det Kongen ey fandt deres Aarsager ubillige, men heller lod bemældte sit Anliggende udsættes og beroe indtil Freds-Tractaterne, som nu vare saa nær for Dørren ved Hans Majests. fornuftige og berømmelige Mediation.

De Svenske negte at bortsøre deres Besætninger af bemældte Kongens Pandter.

Kort derefter, som det blef spurt, at Kongen lod forhandle hos Kayseren, det den Kayserlige Besætning motte afføres udaf Byen og Fæstningen Domitz, imod Kongens Forpligt, at den ikke skulde falde i andres Hænder, eller de Kayserlige deraf nogen Skade tilføyes; vare de Svenske strax ufortøvede i at forekomme slig Accord, og befalede deres Commendant i Wismar, Erich Hansson Ulfsparre, at anfalde bemældte Domitz, og giore sit Beste med at faae den indtagen fra de Kayserlige.

De Svenske tage Domitz ind fra de Kayserlige, som var et af Kongens Pandter.

De Kayserlige giorde en tresselig Modstand; men endelig efter nogle Uger fik de Svenske Byen ind. Slottet holdte sig dog endnu i tu Maaneder derefter, og Ulfsparre hafde alt faaet Ordre fra Sverrige om at ophæve Beleyringen, da den Kayserlige Commendant, formedelst Mangel af Lefnets-Middel, lod sig formaae til at capitulere og indrømme ham Pladsen. Hvilket skeede i October-Maaned.

Nu omsider at komme til de Svenskes Freds-Brydelse og Krigs-Tog imod Danmark, da er tilforne med et Ord mældet om, at de allerede hafde det besluttet tiligen i Foraaret, og sendt derom Befalning til Feld-Marskalken Torstenson den 25. May, ved en Officerer ved Nafn Jacob Tornskiold.

De Svenskes Ordre til Feld-Marskalk Torstenson, at sæde de ind i Danmark.

I denne Befalning gafve de Feld-Marskalken at forstaa, at „siden GUD hafde behaget i saa lang Tiid at opholde deres Vaaben, og ved den forige Feld-Marskalks, og hans, Torstensons, store Flid og lykkelige Foretagende at bryde Fiendens Magt, i sær ved de tvende sidste Seyervindinger i forleden

Aar imod Hertug Franz-Albret og Ertz-Hertug Leopold-Wilhelm, saaat Fienden hafde siden haft nok i, at holde sig forsvars-viis, og var blefven foraarsaget, at søge Hielp i Polen, med saadant Skiæl, som det Østerrigske Huses Storhed og Høyhed ey siuntes beqvæm; lod sig ogsaa være anliggende at røre og opegge Danmark: Saa var Misundelsen hos disse tvende Naboer kommen saa vidt, at deres onde Villie og Forehavende intet længere kunde fordølge; særdeles Danmark, som sig i Freds-Tractaten, under Skin af en Underhandler, hafde indmænget, alene til at hindre dem, (de Svenske,) at de ey skulde komme ud af denne Krig med Reputation og nogen Nytte."

1193
„Nytte. Til den Ende hafde Kongen af Danmark berustet sig, saa stærk hand kunde, til Lands og Vands, under et Skin at tvinge Hamborgerne; Men i Gierningen for at vise sig en bevæbnet Underhandler, og true dem Freds Vilkor af efter sin Villie. Mand vilde mene, at nogle Tydske Fyrster skulde og stode til hannem, og endeel af de Catholske Stænder ligge under Dække med, i Forsæt, at spille det tredie Partie, som længe var omtalt. Om nu saa var eller ikke, vilde Tiden lære. Men sikkert var, at Danmarks Krigs-Rustning sigtede til at forvirre Svenskens Vaaben og Staat i Tydskland, og giøre dem klemmødige paa Freds-Tractaten; siden at romme af Veyen de Hindringer, som holdte ham tilbage, nu strax at anfalde dem; saa at om hand lod dem u-anfegtede i Aar, hand da kunde komme dem des stærkere paa ad Aare. Med Polen og Rußland stod hand i Handling. I Sundet hafde hand saa stærk besværet Handelen og Farten, med Told, Randsagning, Accise, imod Rigernes Afskeder, anholdt 7. eller 8. Svenske Skibe, samt confisqveret dem; hvorefter ey alene Handelen kom til at studse og standse imellem Rigerne, men og, det som værst var, de Svenske Undersaatter nøddes til at holde op med deres Seglads og Kiøbmandskab, til Landets Fordersvelse, og Indkomsternes Formindskning. Hand blef og ved at hafve sin Galleye liggende under Ruden, som tog Told af de forbi-seglende; som hand ogsaa tog af hvad som de Svenske førde ud til deres Armee, eller imellem deres Fæstninger. Som da Sverrige befandt, sig at hafve ingen mindre Fiende i Danmark, end i det Østerrigske Huus, og Kayseren paa denne Tiid hafde ingen mere skadelig Hielpere imod Sverrige, end Danmark; Hafde de hos sig besluttet, først at anholde hos Kongen i Danmark, at det forbemældte motte til rette hielpes og forandres; Men saasom de ingen god Resolution formodede sig af hannem, men snarere det som ondt var; Alt saa funde de efter denne Tids Leylighed got at være, og nu bedre og beqvæmmere end en anden gang, imedens deres Vaaben stode oprette i Tydskland, at sætte Krigen lige ind paa Danmark; Paa det at Danmark motte vorde knækket og studset i sine Anslag, som hand hafde fore imod dem. Til den Ende, og at de self hiemme til deres Forsvar kunde være stærke, nøddes de til at beholde hos sig i Sverrige denne Sommer ofver deres Krigsfolk og de Recruter, som ellers skulde gaaet til Armeen i Tydskland. De sendte hannem (Marskalken) ogsaa en Fortegnelse, hvorefter hand kunde inddeele Regimenterne til Hest og Fods derudever ved Søe-Kanten; og skikke en stor Deel Officerer hiem, til Regimenter og Compagnierne i Sverrige, samt med dennem nogle af de gamle Ryttere og Knægte, særdeles af Dale-Folket. Dernæst siuntes dem nødigt, at hand beflittede sig paa, ikke saa meget at slaae Fienden, som at holde Armeen ved Magt, og slæbe"

1194
„Krigen derude Sommeren igiennem, som hand best kunde; Imod Høsten at nærme sig imod Søe-Kanten, for at kunde hafve Tiid til at tage Vinter-Qvarteer i Holsten og Jydland. Dette motte nu saa drifves og stilles i Verk, at det blef paa alle Sider hemmeligt og u-formærkt. De regnede, at hand i

Begyndelsen af October kunde med hele Krigs-Hæren gaae ind i Holsten imellem Lybek og Hamborg, overfalde og indtage hvad Pladser der kunde ofverkommes, rykke saa ind i Jydland, og ofver Middelfar-Sund ind i Fyen, saavidt hand kunde komme, og Armeen vilde tilrække, holdende saa god Ordre, som sig best holde lod. Blef hand beskikket, eller tilspurt, efter hvis Ordre hand dette giorde, skulde hand svare, at Nøden tvang ham til at tage Qvarteere hvor hand kunde finde dem, og at hand vilde vel vide at gaae tilbage igien, naar hand fik Ordre af Dronningen og Regeringen. Hvad Hertugen af Gottorph vedkommer, saafremt hand vilde sidde Neutral, og ofverlade til de Svenske sit værvede Folk, saa kunde de vel lide, at hans Land blef forskaanet, saa meget som skee kunde. Søekanten i Pomeren og Mecklenborg motte holdes vel besatte. Erik Hansson skulde forordne i sit stæd en Vice-Commendant i Bismar, og selff skulde hand tage et par Tusinde gode Knægte og tvende Ritmestere med 200. Ryttere til sig, og ved Fartoyer fra Pomeren, paa samme Tiid, som Torstenson selff gik ind i Holsten, sætte dem ofver, det nærmeste mueligt, paa Siælland og paa Øerne, ofverfalde Vordingborg og andre Pladser, samt afsee hvad Leylighed der kunde begive sig til at indtage Kiøbenhavn eller Cronborg. Hand skulde med sine Ryttere og nogle Soldater, som kunde giøres til Dragoner, ride Landet op og ned, og hindre alle Samlinger, saasom ingen Tvifl var, at paa saadant Indfald jo vilde følge en stor Forskrækkelse: da de (Svenske) selff fra deres Side vel skulde komme til Hielp og tage Skandsen i Agt. Saaledes var heel rimeligt at Verket kunde gaae an; først, fordi Kongen i Danmarks nærværende Krigs-Magt bestod meest i Ros-Tienesten hvad Rytteriet, og i hans Landfolk hvad Fodfolket angik; som var meer tilsiune end i Gierningen. Naar Forliget med Hamborg blef sluttet, da enten lod hand dem gaae hiem, og kunde saa ikke faae dem stærk samlede igien; Eller hand blef staaende med dem i Leyren, og da blefve de siuge, og motte dog skilles ad: Tilmed motte hand hafve mange i Besætningerne. Ingen Folk kunde hand nu faae fra Engelland og Skotland; Tydskland var nu ey heller saa rigt derpaa; og det kunde de Svenske Besætninger i Pomeren og Mecklenborg, samt Torstensons Ankomst vel forhindre. Een besynderlig Sag motte paatænkes, som mand fandt at ligge i Veyen, nemlig hvorledes hand (Feld-Marskalken) skulde undkomme Fienden, hvis hand skulde vilde følge efter ham; samt hvorledes at vedmagtholde de stærke Besætninger i Slesien og andenstæds,"

1195
„og deslige mere. Her, endskiønt mand motte hiemstille dette og mere til hans egen Fornuft, siuntes dennem dog ey urimeligt, om hand søgte en Leylighed, u-formærkt, enten ved Fangers Udveksling, Randsonering, eller andet, at fornemme hos den Kayserlige Feld-Marskalk Gallas, om ikke nu ved nærværende Freds-Tractater Armeerne kunde holde op fra Fiendskab, paa det at Landene nu saa nær imod Freden ikke skulde vorde værre tilredte, end hidindtil. Skulde Gallas findes dertil føyelig, da kunde sluttes en Stilstand med ham paa tre Uger; aleneste for at beraadslaae med de Svenske Commissarier i Osnabrygge, hvilke da kunde fornemme de Franzøske Ministrers Mening, om en længere Stilstand, saasom paa 6. Maaneder eller flere. Hvis dog intet af dette lod sig giøre, fik Torstenson at forsiune Fæstninger og alt andet paa den beste Maneer hand vidste, og see hvorledes hand best skillede sig af med Fienden. Denne skulde vel vilde følge ham et Stykke; Men langt neder kunde det dog ikke skee; aldenstund jo længer ned, jo mere øde var der, saaat hand intet kunde bestaae uden sin Ruin; helst nu Leipzig var borte, der hafde tilforne skaffet Fiendens Armee sin Nødtørft."
Dette er den fornemmeste Indhold af Instruxen, som Torstenson blef tilsendt: Hvormed fuldte en Liste paa de Compagnier til Hest og Fods, som hand skulde hiemskikke til Sverrige, og paa dem hand skulde beholde derude i sin Armee. De der skulde sendes hiem vare 16. Compagnier Ryttere, og 41.

Compagnier Fodfolk. Derimod skulde blive tilbage 16. Compagnier til Hest, og 87. til Fods, inddeelte i 18. Regimenter til Fods, og 4. til Hest.
Krigens Tilstand imellem de Kayserlige og Svenske i dette Aar, førend Svenskens Indfald paa Danmark.
Torstenson hafde tilforn i dette Aar, siden hand maatte forlade og med Forliis ophæve sin Beleyring for Freyberg, meest holdt Huus i Mæhren og der omkring, taget adskillige smaae Stæder ind, og giort Landet temmelig bart.
De Kayserlige sende Piccolomini bort, og tage Gallas igien til at commandere deres Armee
Kayseren hafde i Foraaret, paa Kongen af Spaniens Begiering, motted ofverlade sin gode General Piccolomini til at commandere i Nederlandene. I hans Stæd fik Græf Gallas igien Befalning ofver den Kayserlige Armee i Tydskland; Hvormed de Svenske ey vare ilde tilfreds. De sagde, at hannem kiendte de fra forrige Tid, og var ret en god og velskikket General til at fordærve og ruinere en Armee. Saasnart nu Torstenson bekom den forbemældte Ordre fra Sverrige, forsiunede hand Fæstningerne i Mæhren, Olmüs, Neustad og Eulenberg med ald Fornødenhed, gik saa tilbage i Slesien, og satte sig ved Liden-Glogau. Gallas passede paa, om hand ikke maaskee vilde gaae ind i Bøhmen, og indrettede sine Sager til sligt at forhindre. De stode nu ikkun tre Mile fra hverandre, og udvekslede nogle Fanger imellem sig. Ved slig Leylighed lod Torstenson ved een af disse Fanger, som var en Kayserlig Oberst, giøre Gallas det Forslag om en Stilstand, nemlig efter den Ordre, hvorom her ofven for er mældet. Gallas lod hannem strax svare, at hand motte her-

1196
„herofver nærmere udlade sig; Derpaa skikkede Torstenson nogle Artikler og begierede Stilstand for det første paa 3. Uger; forærede og Trompeteren 40. Rdlr. at hand skulde bringe ham snart Beskeeden derpaa. Men Gallas understod sig ikke paa egen Haand herudi at giøre noget, førend at hafve berettet det til Wien, og indhentet Kayserens Ordre, hvorledes hand derudi skulde skikke sig.
Torstenson anholder hos Gallas om Stilstand.
Herefter var ikke Torstensons Leylighed at opholde sig, da det allerede var i October-Maaned. Hvorfore hand rykkede op, gik igiennem Slesien; og siden videre til Forste, Hoyers-Werde, Lückow og Jüterbock. Ved Torga lod hand slaae en Broe ofver Elben: og lod udsprede, at hand agtede sig igiennem Meißen ind i Ober-Pfaltz og til Bayern. Der blef og alting i de Lande fuldt af Frygt og Allarm. Men i det samme spurte mand, at Torstenson gik en anden Bey, nemlig til Zerbst, og gaf for, at vilde tage Vinter-Qvarteer i det Magdeburgiske og Halberstadske. Imidlertid rykkede hand til Sandau, og lod atter slaae Broe, ligesom hand vilde gaae ofver Elben ved Tangermynde.
Men da hand ey faaer strax Svar, rykker op og gaaer fort.
Endeligen, da hand kom at staae ved Havelberg, kaldede hand sine fornemmeste Officerer tilsammen, og aabenbarede dem sit rette Forsæt, og hvad Ordre hand hafde fra Regeringen om at falde ind i Holsten og Jylland; hvor de ey alene skulde finde Vederqvægelse og de fedeste Vinter-Qvarteere, men ogsaa ofverkomme rigt og anseeligt Bytte. Dette skeede den 6. Decembris.
Ved Havelberg aabenbarer hand sit Anslag paa Danmark.
Imidlertid inden at de Svenske Regerings-Raad hafde endnu bekommet nogen Underretning fra Torstenson, at deres Befalning var hannem tilkommen, og at hand lofvede sig til at fuldbyrde deres Forehavende, hafde de foranstaltet Stændernes Sammenkomst i Stockholm til en Rigs-Dag. Udi hvilken dog ingen Ting aabenbarligen blef foretaget andet, end lutter indenlandske og almindelige Sager, og ey det allerringeste for Almuen kundbar-giort om bemældte Hoved-Sag.

De Svenske Regerings-Raad aabenbare det samme for et Udskud af Øverriges Stænder paa en Rigs-Dag.
Men for det særdeles Udskud af Stænderne, som pleyer til de store og hemmelige Sager at udvælges, blef bekiendtgfort om den forehavende Krig imod Danmark, og til deres Betænkende ofvergifvet. Denne Udskudders Beraadslag holdtes den 24 og 26. Octobr. og 4. Novembr. og gik ikke af, uden megen Dispute indbyrdes; eftersom nogle vare ligesaa stærk imod denne Krig, som andre vare derfor; ligesom det ogsaa var tilgaaen i Regerings-Herrernes første Beraadslag derofver, midt i May-Maaned.
De Svenskes indbyrdes u-enige Meninger om denne Krig imod Danmark.
Hvad Skiæl og Grund begge Parter hafde, hver for sin Mening, blef her for vidtløftigt at indføre, og kand læses i Pufendorffs Histories 15de Bog §. 80. og §. 81. Endeligen blef dog Udskuddets Beslutning saadan, som Regeringen vilde hafve den. Men aldrig var endnu nogen af deres Sager holden saa hemmelig, og gaaen saa dult af, som denne: Saa at det kostede Peder Wibe nu langt mere at komme efter, hvad her var paa færde med dette hemmelige Udskud, end den Tiid Forbundet med Holland An. 1640. blef
De Svenskes store Hemmelighed og Tavshed, imed dette Anslag.

1197
blef paaarbejdet. Og af Regeringens forbemældte Beslutning i May-Maaned, samt den Ordre til Torstenson fik hand ey det ringeste at vide. Men som denne kloge Mand var heel eftertænksom og gaf meget naye Agt paa allenting, kunde hand den hele Sommer igiennem vel mærke, at det ikke var ret fat, og at her var noget farligt i Giærde.
Peder Wibe mærker dog noget deraf, og skriver til sin Konge derom nogle gange.
Hand skref derfor een og anden, ja fleere gange til sin Konge, og advarede om den Farlighed, hannem siuntes at svæve sig for Øynene; Thi hand blef dagligen vaer visse slags Tilberedelser i Sverrige, som ingenlunde kunde vedkomme Tydskland, visse Ordres og Foranstaltninger imod de Skaanske og Norske Grændser, og deslige mere. Tilmed gaf det hannem en dyb Eftertanke, at der vel taltes om at sende Recruter til Tydskland, ligesom i forige Aaringer, men det blef dog derved, og der blef slet ingen sendte. Item, at Sverrige nu i Aar hafde igien fornyet sit Forbund med Frankerige. Saaog at de Svenske hafde en hemmelig Tractat sluttet med Ragozi Fyrsten i Siebenborgen, som hafde faaet Tyrkens Samtykke, til at falde Kayseren an i Ungeren; og paa den Maade blef Kayseren ikke i Stand til at forhindre Svensken, saaledes som ellers, fra at føre tillige Krig paa Danmark. Ja Peder Wibe gik saa vidt, at forestille, hvad Forbittrelse der var opvakt hos den Svenske Nation, ofver det som Raadet saavelsom Kiøbmændene deroppe udspredde, om hvad som foregik ved Øresund, og om de tvende her antagne Betientere, Nikel Koch og hans Staldbræder, der vare særdeles forhadte i Sverrige. Endeligen da Rigs-Dagen skulde holdes, skref hand reent ud, at hand troede, det der udibl blev den fornemmeste Post at forhandle, om og hvorledes Krigen imod Danmark skulde foretages. Til sidst i November-Maaned, gaf hand tilkiænde, at nu efter de Underretninger hand hafde, tviflede hand slet ikke om, at det jo var saaledes, og mand kunde vente, det Sverrige brød løs med det første. Hvortil hand ogsaa hafde taget dette for et Tegn, at de Svenske Regerings-Raad hafde aldrig været saa sledske og smigret saa meget for hannem, som just i disse Dage: Hvilket endeligen motte betyde, at de hafde meget ondt i Sinde.
Corfitz Ulfeld faatter for Kongen, om de Svenske Truseler, at de, saavelsom Peder Wibes Advarseler, intet hafde paa sig.

Ofver disse Erindringer og Advarseler blef mand vel her noget tanke-fuld; og der vare de af Rigens Raad, som lagde Rigens Hofmester Ulfeld det meget ilde ud, at hand idelig snakkede Kongen alt sligt af Hovedet, ligesom de Svenske Truseler vare Bæyr og Vind, uden ald Følge, og at det hafde intet at betyde, hvad Peder Wibe, der vilde være en dyb Politicus, indberettede: Hand var selffklog, og bange; lafvede fremmelig til Barsel med en Krig, og andre slige Tale-Maader, her da brugtes.
Dette lagde Grund til ond Forstaaelse imod Ulfeld.
Og just dette lagde fornemmelig Grundvolden til den onde Forstaaelse imellem bemældte Rigens Hofmester og nogle faae af Rigens Raad, som hand siden efter beskyldte for sine Uvenner og Misundere; saavelsom og til det Had, som hand og Peder Wibe hafde efterdags til hinanden. Imidlertid tog Kongen

1198
gen det dog saa meget til Hierte, at Hans Majest. gaf Ordre til Fæstningerne vel at forsiune, og at sende et Par Tusinde Mand ofver til Skaane, til Grændserne at forvare. I samme Dage hændtes, at den Svenske Resident Stromfeld kom til Rigens Hofmester Ulfeld i et Ærinde; da denne spurde hannem ad, „hvad de Svenske vel hafde i Sinde med deres Truseler, om de hafde fore at begynde en nye Krig, førend de komme ud af den, de sade endnu midt udi? Thi det sidste Bref, de hafde skrefvet til Rigens Raad lydede snart ikke anderledes; og saaledes kunde de skrifve til Borgemestere og Raad i een af de smaae Byer i Pomeren. De motte vist hafve noget andet derunder. Og hvis det var dem om en Krig at giøre, saa var mand her færdig, at møde dem paa halvveyen. Den Toldfrihed de hafde nydt i Sundet hørde ikkun alene til Svensk Gods, som blef ført med Svenskes egne Skibe: Mistede de den engang i en Krig, kunde de være vis paa at de fik den siden aldrig igien. Kayseren og Polen hafde længe nok anmodet Kongen om at gribe til Vaaben imod dem; og hvis det endelig ey andet kunde være, vilde mand vel finde Middel dertil."
Ulfelds Samtale med den Svenske Resident Stromfeld.
Torstenson, da hand ved Havelberg hafde gifvet sine Officerer Kundskab, om hvad Vey hand tog, samt og beordret General Konigsmark, at hand med sin underhafvende Hær i det Hildesheimiske skulde tage vare paa Fiendens Bevægelser, samt om noget skulde forefalde fra Holstens, Erke-Bispens af Bremen, eller Lyneborgernes Side, satte hand ofver Floden Havelen, og deelde sin Armee i tre Dele.
Torstensons Marche fra Havelberg, og hvorledes hand indrettede sit Feldt-Tog.
Den ene Deel bestaaende af Rytterie, som hand selff anførte, gik til Pritzvold; Den anden, ligeledes Rytterie, under General Wittenberg, tog Veyen til Perleberg; og Pladsen, hvor det hele Rytterie samlede sig, var ved Ratzeborg. Fodfolket fuldte efter, under Carl Gustaff Wrangels Anføring. Stykker og hvad dertil hørde, lod hand føre til Vands fra Havelberg til Domitz, hvorfra det tungeste Skyt blef ført ofver Land til Wismar, og der siden igien indskibet og bragt til Armeen. Fra Ratzeborg, hvor Rytteriet kom tilhobe den 11. Decembr. brøde de strax anden Dagen op, og gik lige paa Oldensloe. Den 14. Decembr. indtoge de Segeberg, og derpaa Staden Kiel.
Hand indtager Oldensloe, Segeberg, Kiel, Bredenberg, Itzehoe og Rendsburg i faae Dage.
General-Major Mortaigne blef imidlertid med 6. Compagnier sendt, til at bemægtige sig det Pinnenbergske. Strax efter fik hand og Slottet Bredenberg ind med Krigs-List. Paa samme Dag, som var den 17. Decembr. gik Itzehoe ofver. For Rendsborg rykkede General-Major Wrangel Jule-Aften, og denne Fæstning gaf sig straxen efter nogle Canon Skud. Christianpriis, som var den nye Fæstning, hvilken Kongen faae Aar tilforne hafde anlagt ved Kanten af Øster-Søen, ungefær 1/4 Miil fra Kiel,

Chr 4. * 1577 – 1648 - Regna foimat pietas (med Gudsfrygt skal man land bygge)

var det Torstenson om at giøre at faae med det allerførste i sin Bold. Derfor, saasnart hand var kommen til Kiel, sendte hand sine Ryttere Partie-viis,

1199
nogle til Lands og andre paa Baade, til at falde den an. Derinde laae General-Major Axel Urop, som satte sig kæk til Modværge, og lod fyre paa dennem af Stykkerne. Torstenson skikkede ind til hannem sin General-Adjutant Mardefeld med en Trompeter og tilbød ham Accord. Men Axel Urop undskyldte sig, ey at kunde tage derimod. Mardefeld hafde ved slig Leylighed givet Agt paa, at Fæstningen hafde ikkun heel lidet Mandskab inde, og var ikke noksom befæstet til Land-Siden, saaledes som imod Søen. Alt saa blef af Torstenson anbefalet tvende Oberster Linde og Lohausen, hver paa sin Post at giøre Anfald paa bemældte Fæstning, den ene paa Bolden, og den anden paa en Sand-Høy, som med Staketer og Spanske Ryttere var besatt.
Christians-Priis forsvares af Axel Urop.
Commendanten Axel Urop lod givfe Ild af Stykker og Musketer, saameget hand hafde Folk til; som dog ikke virkede mere, end at det første Angrib blef afslaget. Men anden gang skeede Anfaldet saa stærk, at hans faae Folk som var lidet ofver 60. Mand ikke længere kunde udstaae det, efterat de fleeste vare nedlagde af Fiendens Skud.
Men indtages omsider, og de Svenske faaer der meget Bytte.
Fæstningen faldt da i Svenskens Hænder den 18. Decembr. tillige med et stort Bytte af Sølv, Penge og andre Kostbarheder, som Folk fra Landet hafde ved Indfaldet i en Hast der indbragt. De ofverblefne af Besætningen blefve Krigsfanger: Og Axel Urop paa hans Cavaliers Ord og Løfte frigifven, at hand ey skulde lade sig bruge i Krigs-Tieneste, førend hand sig retmæssigen hafde ranzoneret, og imidlertid opholde sig i Lybek.
Glükstad og Crempe blefve ikke indtagne.
Paa saadan Maade var ingen fast Stæd tilbage i Hertugdømmene u-indtagen af de Svenske, foruden Glükstad og Crempe, lige til Colding-Broe at regne: hvorhen Oberste Duglaß blef af Torstenson skikket, til at berede Beyen dybere ind i Landet.
De Svenske Krigs-Giversers Qvartere i Fyrstendømmene.
Denne fik til den Ende sit Qvarteer i Haderslef-Huus Amt; General-Major Mortaigne blef med sine Ryttere indqvarteret i Ditmarsken; Land-Græf Friderich af Hessen, i det Pinnenbergske; Oberste Hocking i Amterne Trittau og Reinbek; Hertug Franz-Henrichs Regiment bekom Segeberg-Amt; og Oberste Erich Hansson Ulfsparre det Amt Neundorff til deres Qvartere.
Torstensons Forlig med Hertugen af Holsten-Gottorph.
Til Hertug Friderich af Holsten-Gottorph hafde Torstenson i de første Dage skikket Oberste Duglaß, til at fortrøste ham om gode Bilkor, naar hand vilde u-fortøvet oplade alle sine Fæstninger og hvad Krigsfolk hand hafde paa Benene til de Svenske. Denne Anfodring fandt Hertugen for stræng at være, helst mand endogsaa paastod at vilde hafve hans Residenz Gottorph med dens Besætning. Endelig blef det forliigt saaledes, at Hertugen indrømmede ham Trittov; og omsider, at hand kunde blive forskaanet for videre Indqvartering, Plyndring, Giennem-Marscher og andre Krigs-Besværing, motte hand betale Et Hundrede Tusinde Rigsdlr. Species i tvende Terminer; ofverlade de tvende Søe-Hafne Kiel og Eckernförde, samt alle de Krigsfolk, hand hafde her og der i Lan-

1200

det liggende, undtagen et Hundrede Mand, som hand fik Forlof at beholde hos sig til Gottorphs Besætning.
Svenskens Indfald vistes ikke her i Siælland, førend midt i December.
I Siælland, og i Hoved-Staden Kiøbenhavn var mand ganske rolig, og tænkte aldrig paa noget ringeste sligt, vidste og slet intet om Indfaldet i Holsten at sige, førend midt i December-Maaned, da Amtmanden af Segeberg, som hemmeligen var sluppen løs af de Svenskes Hænder, kom i en hast herofver og bragte Kongen, som da var paa Friderichsborg-Slot, den første Tidende.
Kongen hører derom med Forundring, men uden Forskrækkelse.
Hans Majest. hørde den med stor Forundring, men uden mindste Forskrækkelse. Hand forføyede sig paa samme Stund til Kiøbenhavn, giorde det offentlig bekiendt, kaldte sine Raad tilsammen, saa mange som vare saa nær, brugte de kraftigste Ord til at sætte Mod i dennem, og med stor Alvorlighed straffede enhver, som hand fornam at hafve den ringeste Frygt og Banghed, eller som lod sig mærke med, at det var best at begiere Forlig paa hvad Vilkor det kunde skee.
Kongens kloge og behiaertede Anstalter, i Rigets store Nød.
At Riget var bart, med ingen Defension forsiunet, den største Provintz Jylland i en Jil forloren, og saagot som intet forhaanden til at beskiærme noget af det øfrige, vilde Hans Majest. ikke høre tale om.
Hans Majests. Formaninger til sine Undersaatter.
Mand motte vende sig til GUD i Himmelen, hand som er ald Uræts og Ofvervolds Hefnere og de uretmæssigen ofverfaldnes Hielpere, og næst alvorlig Bøn og Paakaldelse, bruge hans ædele Gafve, en sund Menniskelig fornuft, til at besørge, opfinde og anskaffe alle hvadsomhelst Midler, der vare at bruge til sit Forsvar. Saadanne var Hans Majests. Formaninger, og mand maae tilstaaet det samme, som og Hans allerbitterste Fiender hafve sagt, og i deres Historier skrefvet, at, hvis Danmark ikke den Tiid hafde haft saadan en Konge, var Riget gandske gaaen ofverstyrre.
Hans bitterste Fienders sandfærdige Vidnesbyrd var hannem.
Thi her var intet som kunde nu frelst det og giort Fienden Modstand. Alleniste denne gamle Herre, i hvis Bryst GUD hafde lagt et høyt og u-forskrækket Mod, og opfyldt Hans Hiærne med Klogskab, var ved Guds Naades Hielp, det eneste Forsvars og Rednings-Verk, hvorved Tingen blef udrettet. Hans Majests. graae Haar, og hans store Resolution, tillige med hans Faderlige Hiertelag og Kiærlighed til sine Undersaatter, indvirkede og saadanne Sinds Bevægelser hos de fleeste, at, da de vare nogenledes komne af den første Forskrækkelse, lode de sig ikke siden anfegte af nogen Banghed.
De udi Hast giorte Anstalter til Forsvar, i Siælland, Fyen og i Skaane.
Alle Anstalter blefve giorte, til Fæstninger at forsiune, i sær og Kiøbenhavns Stad, med Folk, Skyt og ald anden Fornødenhed. I alle Byer i Siælland blefve Folk samlede, som kunde tienne til Lands og Vands; og Trommerne hørde mand ofveralt at røres. De regulaire og værvede Tropper blefve stærk formerede med Landfolk og Bonder-Knegte, som dagligen exerceredes. Ligeledes blef der foranstaltet i Fyen, under Rigens Marsches Hr. Anders Bildes Befalning. I Skaane paa samme Viis, hvor Ebbe Ulfeld Christopherssøn, som General-Major, commanderede.

1201
Paa Flodens Tillafvelse og Forbedring var mand ikke mindre betænkt; saavelsom paa Capere at udruste, hvortil og mange gafve sig an.
Item med Floden at udruste, og Capere.

Og til Forraad paa Krud at indkiøbe skikkede mand til Danzig og andenstæds. Endelig i Nørre-Jydland blef opbudden alt hvad Rytterie der var at samle, som kunde være 1500. Mand og Heste, med hvilke Oberste Friderich von Buchwald fik Ordre at sætte sig ved Colding, for at holde Fienden ude. Hvorom videre i næste Aar skal fortælles.

I Jylland blef Rytteriet opbuddet.

Her kand og ikke forbigaaes, (efterdi det findes i andre trykte Bøger,) hvad som udi den første Hede og Forbittrelse tildrog sig i Helsingør, nemlig da den for omtalte Ofver-Visitører Nickel Koch søgte at frelse sig og sit Gods der udaf Byen, og vilde drage til Kiøbenhavn, forsamlede Almuen sig, og lagde Hold paa hannem, brugende mange forsmadelige Ord, til at beskylde ham som den besynderligste Aarsag til denne Fædernelandets Ulykke. Hand fik da Bud til Rigens Hofmester, som lod forordne, at nogle af disse Oprøriske blefve tagne ved Hofvedet, og hand slap løs.

Almuen i Helsingør er forbittret paa Over-Visitører Nickel Koch.

Kongen lod og straxen sige den Svenske Resident Stromfeld, at hand kunde nu gierne reyse hiem, eftersom hand vel ey hafde mere her at bestille. Stromfeld svarede, at hand endnu ingen saadan Befalning hafde faaet fra sit Hof, men saasnart hand den bekom, vilde hand underdanigst bede Kongen om Tilladelse at reyse. Et par Dage derefter befalede Kongen at føre ham, tillige med den Svenske Postmester i Helsingør, op paa Slottet, og der under Vagt forvare.

Daden Svenske Resident Stromfeld ey vil reyse bort, arresteris hand, tillige med den Svenske Postmester.

Kongens Ordre til sin Resident i Stockholm.

Og samme Tiid (den 24. Dec.) sendte Hans Majest. en Courier til Stockholm med en Ordre til Peder Wibe af saadan Indhold: at „eftersom Hans Majest. gandske u-formodentlig erfarede, det General Torstenson fiendtlig-viis i Fyrstendømmene var indfalden, saa skulde hand med allersnareste begiere Audienz hos Dronningen i Sverrige, og saadant andrage og givfe tilkiænde, at da Hans Majest. altid hafde forladet sig paa de imellem Rigerne vel oprettede Fordrage, saavelsom paa den Process, som derudi fandtes beskrefven, hvorledes, naar nogen Misforstand forefaldt, mand da hafde sig at forholde, og nu saadanne Afskeder, som iblant Christne Potentater i største Ære og Agt burde holdes, gandske u-agtet, fiendtligen var blefven ofverfalden, paa den Tiid, Hans Majest. efter Hendes Kiærligheds eget Behag, med største Omsorg og Bekostning, hafde paataget Sig, den Svenske Crone af den vidtløftige Krig, ved en reputeerlig Fred at entledige; Saa skulde hand begiere at vide, om sligt, som var imod alt det, hvad imellem disse Riget, end og i de største Kriger, tilforne hafver været Brug, var skeet efter Hendes Kiærligheds Befalning eller ey; paa det mand kunde vide sig derefter at forholde. Og dersom hand af Svaret for mærkede, at Indfaldet var skeet efter Befalning, da skulde hand med tilborlig Maneer tage Afskeed, og begifve sig hiem til Danmark."

1202

I Osnabrygge rygtedes dette Indfald allerførst ved Brefve fra Hamborg, samt ved en Skrifvelse fra Hertugen af Mecklenborg til Græfve Auersperg. De Danske Gesandter spurde denne Kayserlige og hans Medbrødre ad, hvad de vidste derom, samt og om de andre Tidender vare grundede, som mand ligeledes fortalde, at en Stilstand var sluttet imellem Kayseren og den Svenske General Torstenson paa 6. Maaneder. Til det første blef svaret, at „derom hafde de ey anden Kundskab, end hvad dem var tilmældet og omsforsikret ved Brefve og Personer fra Hamborg komne. Om Stilstanden holdte de for, at det var falskt; Vel hafde Torstenson ladet andrage om en Stilstand paa tre Uger, men der var intet blefvet af."

De Danske Gesandters Samtale med de Kayserlige i Osnabrygge, om dette Svenskens Indfald.
De tvende Svenske Gesandter, Johan Oxenstierne, som laae endnu i Minden, og Salvius, vare nu heel flittige og emsige, med Skrifvelser og Besøgelser, til enhver af de andre fremmede i Mønster og Osnabrygge, for at udtyde og fortolke dette Svenske Freds-Brydelse til det beste; forsikrende derhos, at det hverken kunde eller skulde giøre den mindste Hinder i Freds-Forhandlingen; Thi end og, hvad Mellemhandlere angik, da hafde mand Republiqven Venedigs Gesandt ved Haanden i Mønster og behofvede ingen andre.
Johan Oxenstiernes og Salvi Opsørsel, til Mønster og Osnabrygge, i henseende til bemældte Indfald.
Hr. Just Høeg, den første af de Danske Gesandter sendte en Secreterer til Minden, for at forfære af Johan Oxenstierne hans Erklæring, af hvad Aarsag og i hvad Mening den Svenske Armee var falden ind i Holsten. Oxenstierne gaf til Beskeed, at „saavidt hans Efterretning lydde, da stod nu den Svenske Armee gandske og virkelig i Holsten; Den hafde været saa udmattet, at den var nød til at søge til saadant et feedt og got Land, for at vorde vederqvæget; Mand stod og i Handling med Hertugen af Holsten om en Summa Penge til at recrutere for. I det øfrige vilde hand (Oxenstierne) komme ind til Osnabrygge, og opvarte ved Freds-Handlingen, saasnart de andre vedkommende vare komne tilstæde."
Johan Oxenstiernes u-skikkelige og spottiske Svar til den Danske Gesandt Hr. Just Høeg.
Ofver hvilket lumynske og spottiske Svar Hr. Just Høeg blef saa fortrydelig, at hand Dagen derefter, kort for Nyt-Aar, reyste bort fra Osnabrygge, foruden at tage Afskeed med nogen. De andre Danske blefve endnu tilbage indtil de finge Ordre. Og hermed sluttes Historien for dette Aar.
I dette Aar døde Kongen af Frankerige, Ludvig den Trettende, den 14de May, nye Stiil, hans Søn og Efterkommere, Kong Ludvig den XIV. hafde den Tid ikke endnu fyldt sit femte Aar; hvorfore hans Frue Moder blef forordnet til Regentinde, indtil hand blef myndig.
Kongen af Frankerige døer.
Saa døde og i Tydskland Land-Græfve Philip af Hessen-Bützbach, Farbroder til den regerende Land-Græfve Georg den 2den af Hessen-Darmstad.
Saa og Land-Græf Philip af Hessen Bützbach.
I Ribe afgik Biskopen sammestæds Dr. Johan Borchardsøn; i hvis Stæd kom Erich Monrad, Sogne-Præst til Hellig-Geistes Kirke i Kiøbenhavn.
Bispen i Ribe døer.

1203
Bispen i Trundhiem frasiger sig Embedet.
Biskopen i Trundhiem M. Peder Skielderup frasagde sig, formedelst høy Alderdom og Svaghed, sit Embede. Derfore forordnede Kongen til Trundhiems Stift i hans Stæd M. Erik Bredal, som hafde været den første Præst ved Christianshafns Kirke.
M. Erik Bredal en iverig Biskov, for Christendommen i Finmarken at fremme.
Denne Bredal udviiste siden stor Nidkiærhed i at forfremme Guds Dyrkelse i Findmarken, og Levninger af Hedenskabet at udrydde.
Sangværket i Hellig-Geistes Kirke i Kiøbenhavn.
Sangværket, som Kongen hafde ladet oprette i Hellig-Geistes Kirke-Taarn i Kiøbenhavn, begyndte første Jule-Dag at spille et Vers af Aandelige Sanges Melodier, hver heel og half Tiime.

Aar 1644.

Førend her begyndes paa at fortsætte Fortælningen om det Svenske Infald, samt hvad som derefter, imellem Danmark og Sverrige, foregik til Lands og Vands, dette urolige Aar igiennem, er det i nogen Maade fornødent, først og forud at berøre de adskillige Handlinger, Afsendinger, og Bevægelser, som her og der skede udi Anledning af samme Krig; Saavelsom og de Skrifter, som fra begge krigende Partier udkomme: Indtil den Tiid, da en Mellemhandling til Freds-Stiftelse udaf Frankerige og Holland blef anbudden, og omsider af begge de Nordiske Croner imodtagen.

Kong CHRISTIAN giør det Svenske Indfald bekiendt, ved Bud og Skrivelser, til alle Hoffer og Magter.

At Kongen saasnart som Indfaldet her blef kundbart, lod det u-fortøvet bekiendtgfvore ved Bud og Skrifvelser til alle de Herskaber og Regeringer, som Hans Majest. stod i nogen Venskab med, er læt at tænke. Ja dette skeede ikke alene til saadanne, som Sverrige var i Fiendskab med, eller hafde sig intet got af at vente, men endogsaa til bemældte Crones Bundsforvandte, Frankerige og de Foreenede Nederlande. Til hver af disse skref Hans Majestæt (fra Friderichsborg den 25. Decembr. i forleden Aar,) hvorledes den Svenske General Leonhard Torstenson var for faae Dage siden, uden nogen dertil gifven Aarsage, mindre Advarsel, fiendtltigen indfalden i begge Fyrstendømmene Slesvig og Holsten, og u-anseet, at Hans Majest., der af Cron-Sverrige self var antagen og bestandigen erkiændt for Freds-Mæglere, nu i Elleve Aar ingen Møye eller Omkostning hafde derpaa sparet, ja hafde endogsaa til den Ende sine Gesandter paa Fredshandlingens Plads tilstæde, alligevel begegnede hannem med saadan Freds-Brydelse, som skikkelige Hedninger og Tyrker motte hafve en Afsky for. Hand haabedes, at de, som gode Venner, og Elskere af Ret og Billighed, toge ingen Behag deri, vilde ogsaa hafve dennem ombeden, at de endnu mindre med Raad og Daad befodrede dette de Svenskes Verk, men snarere misbilligede det i høyeste Maader, og deri giorde ald muelig Hinder.

1204

Men som Kongen ikke vel kunde slutte andet, end at de Svenske, førend de stillede et sligt Forehavende i Verk, et Kongerige som Danmark fiendtltigen at angribe, jo endeligen motte vide sig noget mere forsiunede med Søe-Magt, end der hafdes hos dennem self paa de Tider; Og det tilligemed heel vel vidstes, hvad Forbund imellem dem og General-Staterne tre Aar tilforne var blefven sluttet; Saa vilde Hans Majest. ikke lade det blive ved bemældte Skrifvelse, men straxen, faae Dage efter Nyt-Aaret, affærdigede sin gamle troe Tiener og Cammer-Secreterer Friderich Gynther, i samme Ærinde, til General-Staterne, samt til Printz Friderich-Henrich af Oranien.

Kongen skikker Friderich Gynther til Holland.

Hand skulde, næst at indberette og vedborligen forklare det forbemældte om Svenskens u-formodentlige Indfald, forsikre dennem om, hvor høyt det var Kongen imod, nu at være med Magt trokken til denne Yderlighed, hvorved det gandske Evangeliske Væsen, den almindelig Handel og Bandel, Øster-Søens Sikkerhed, og saa mange Menneskers Velfærd geraadede i største Fare; Hvilket altsammen stod nu til dem at forsvare, der udaf lutter Ofvermod, uden nogen retskaffen Aarsag, hafde begyndt dette Verk.

Hans Ærinde og medgafne Instruction.

De Herrer General-Stater, som hafde saa ofte og mangfoldigen nydt og haft got af dette Rige, og kunde endnu fremdeles hafve Gavn deraf, vilde derfore være betænkte paa nu at vise deres gode Villie, som troe Naboer; Hvilket Kongen var genegen til alletider at erkiænde og vederlægge imod dem og de samtlige Nederlandske Provintzer. Mere var ikke i særdeleshed ommældet i hans

Instruction. Men udi et eget Haand-Bref af Hans Majest. var hannem befalet, at foreholde Staterne, det de med ingen Føye kunde eller burde giøre Svensken nogen Hielp i dette uretsfærdige Forehavende; ja ey heller betale dem de Aarlige Subsidie-Penge, (der egentligen vare bevilgede til Krigen imod Kayseren, og ey mod Danmark;) Endeligen og at de vilde forbyde i deres Lande, det ingen Orlog-Skibe, Vaaben eller anden slags Rustning blefve de Svenske tilførte. Thi hvis saadant skeede, kunde Kongen ey heller fortænkes, hvis hand paa sin Side søgte ligeledes Hielp hos Spanien, Dynkerkerne, Kayseren og andre.
Endskiønt nu Staterne noksom gafve tilkiænde saavel deres Misfornøyelse som Forundring ofver denne nye paakomne Krig i Norden, hvorom de alt noget tilforne vare blefne underrettede ved en Skrifvelse fra Dronningen og Regeringen i Sverrige; og mand desforuden hørde en stor Deel der i Provintzerne og Stæderne at være ilde tilfreds dermed: Saa kunde dog Friderich Gynther vel mærke, at Staterne og de som hafde meest at sige, toge Sagen paa en gandske anden Fod, end at de skulde giøre Danmark Bistand, eller ved aabenbare Forbudde forhindre Tilførsel til Sverrige.
Staternes Sindelag ved denne Lejlighed.
Thi den Svenske Resident Spiring forsømmede og ikke at forestille dem, hvorledes denne Krig kunde vorde til lige saa stor Nytte for
Den Svenske Resident tilskynder Staterne at tage Part i Krigen imod Danmark.

1205
for Holland, som for Sverrige, og at nu blef det den rette Tiid for dennem, at tvinge Kongen af Danmark til det, som de saa længe forgiæfves hafde søgt, nemlig at faae Tolden nedsat til det som den var udi den Spiriske Tractats Tiid; aleniste naar de ville lægge Haand paa med, nemlig til at forfremme Verket med deres kraftige Tilskud og Hielp. Dette Argument fandt en stærk Indgang hos mange; og det stod nær paa, at nogle af Staterne i deres Forsamling hafde billiget de Svenskes Paastand, og vilde det hen fortolke deres i Aaret 1640. indbyrdes giordte Forbund.
Hvilket Printzen af Oranien, samt andre, forhindrer.
Men Printzen af Oranien, som var stædse en oprigtig Ven af Kong CHRISTIAN, satte sig derimod, tillige med den beste Deel af de andre.
Dog fik Lovis de Geer megen Krigs-Forraad, og en Flode anskaffet de Svenske til Tieneste.
Men langt fra, at disse kunde hindre, det jo Lovis de Geer, (som var en fød Hollænder, men boesat og adlet i Sverrige,) naaede omsider hvad hand vilde hafve, da hand nu i selffamme Vinter indfandt sig i Holland, og meere ved sin egen store Credit og Rigdom, end af de Midler hand fik i Hænderne dertil af de Svenske, forskaffede dem overflødigt af Krigs-Nødtørft, ja antog nogle og tive vel eqvipperede og bemandede Skibe i deres Tieneste, hvorofver hand satte til Admiral en Capitain af Zeeland, Nafnlig Martin Thijssen. Saaledes hefnede nu denne De Geer sig for det, som hans Skibe var vederfaret i Sundet i de forrige Aar; og saadan Gavn hafde de Svenske af denne ene Kiøbmand, at de hafde ladet hannem vinde de store Midler hos sig. Hertil hialp ikke lidet, at de Hollandske Kiøbmænd og Skippere vare paa nye blefven utaalmodige ofver nogle Hafne-Penge, som foruden Tolden blefve dem i Sundet affordrede i forgangen Aar, og at Rigens Hofmester Ulfeld hafde givet et meget haardt Svar til den som frembragte deres Klage.
Videre om Hollændernes rette Øyemerke, og Hensigt i denne Danske og Svenske Krig.
Saa viis og bekiendt en Sandhed som det nu er, at Sverrige maa takke Holland for den Fordeel de fik imod Danmark udi denne Krig, saa fattedes dog meget udi at de Svenske fandt Hollænderne saa villige udi alle Ting, som de hafde tænkt og forhaabet, og som de indbildte sig at de efter Forbundet

af Ao. 1640. skulde været pligtige til. Dette sees, iblant andet, af et Bref, som Regeringen i Stockholm skref den 11. Maji i dette Aar til Feldt-Marskalken Gustaf Horn og General-Majoren Lars Kagge, hvorudi de lader vide, at „deres Resident Spiring og Commissarius Lovis de Geer hafde skrefvet dem udi Regeringen til, det Staterne i Nederland endnu den 1/11. April intet Cathegoriske hafde erklæret paa Hendes Majests. Skrifvelse, angaaende Bistand og Cooperation i Krigen, som Dronningen dog meente Sig at kunde fordre i Kraft af det indgangne Forbund. At mand derimod saae igiennem Fingre med dem, som hafde ført Vaaben og Ammunition paa Glykstad: At siden Friderich Gynther fra Kongen i Danmark var didkommen, hafde mand paa Sidstningen tilladt begge Parter at indkiøbe Krigs-Rustning, ligesom til at vise, det mand"

1206
„mand vilde spille Neutral. Dog skref Lovis de Geer, og Herman Flemming (Hr. Claus Flemmings Søn, som var nu fra Holland hiemkommen) berettede ogsaa, at de Hollandske Øster-Søe-Fahrer var tilsagd at holde sig inde; og at Admiral Tromp hafde faaet Befalning at convoyere bemældte Flode til Sundet, imedens Vice-Admiral Witte Wittesen med nogle og 20. Skibe hafde besat Hafnen for Dynkerken. At Staterne vilde nytte Leyligheden af denne Danske Krig til at accordere sig sin gamle Frihed til i Sundet, og erholde fri Seglads og Handel i Øster-Søen. At de end ogsaa lode fremskinne nogen Viderværdighed imod Sverrige, i det de hafde sendt Commissarier til Amsterdam, at undersøge den Udrustning, Lovis de Geer deri giort hafde. Korteligen, at her var ingen Tvifl paa, at ligesom Danmark hafde nydt en heel Deel got af Sverriges Tydske Krig, saa vilde nu Holland nyde Sverriges Vaaben imod Danmark til sin Nytte. Men om de skulde ville medarbeyde og beviise nogen Hielp til Sverriges Gavn, eller om de ikke snarere af Misundelse skulde vilde kaste Sverrige Stod i Veyen, under Skin af Freds-Mægelen, og søge self at blive Mestere af Sundet, motte mand altsammen lade staae derhen, indtil mand fornam noget tydeliger deres Forsæt." Af dette kand nu sees, hvor vidt mand kand regne, og hvorledes det er at forstaa, naar der i Almindelighed siges, det Svensken ved Hollændernes Hielp blef i disse Aar lykkelig i sin Krig imod Danmark. Og derhen hører ogsaa den Samtale imellem Canceller Oxenstierne og de Hollandske Gesandter, Jacob de Witte og hans tvende Stalbrødre, som kand læses hos Aitzema i den 24. Bog af hans Historie.
Frankerige ikke vel fornøyet med Svenskens Indfald i Danmark.
Frankerige, i hvor stærkt den med Sverrige end var forbunden, beteede sig dog meget mindre, end Hollænderne, fornøyet med dette Væsen. Dronningen af Frankerige gaf sligt ey alene tilkiænde i sit Svar paa Kongens Bref, men lod det ogsaa ved sin Resident erklære, at saadant var hende baade aldeles u-fiert, saaog gandske u-vitterligt og u-forventet; og at hun vilde anvende ald Fliid, til at faae denne Krigs-Lue i Norden jo snarere jo heller udslukt.
I hvorvel de Svenske anderledes foregave; men falskeligen.
Vel vare nogle i den Tanke, at det endeligen motte være skeet med Frankeriges Minde, og at hafve en egen Hensigt enten til Freden desto længere at udsætte, eller noget andet deslige: Ja Salvius og hans Partie i Osnabrygge gafve i Begyndelsen fore, at Franzosen var eens med dennem heri; Men i dette, som i andet mere, sagde de den pure U-sandhed. En Mængde af de Franskes Brefve og Skrifter og de Svenskes egne Historier vidne der tvert imod. Hvorfore og de Franske Ambassadeurer i den Haag sagde til Frederik Gynther, saavelsom til alle og enhver, at de Svenske ey hafde betroet det Franske Hoff det allerringeste derom, førend da hver Mand hafde spurt, det Torstenson stod i Holsten, og det, maaskee, af Aarsage at de vel

1207

„kunde tænke, det Frankerige vilde raade dem fra dette ubillige Forehavende. Bemældte Franske Gesandter (som vare just de der skulde til Freds-Sammenkomsten i Mønster, men opholdte sig endnu i Holland,) skikkede og strax Residenten Saint-Romain til Osnabrygge, for at erklære det selffsamme til den Danske der efterblefne Resident Langermann, og at mand paa Frankeriges Side vilde giøre sin Flid til at faae Torstenson tilbage af Fyrstendømmene, helst om Kongen i Danmark ikke vilde tage af Forstendømmene for haardt op, hvad som allerede var skeet, og ikke med stærk Modværge opirre de Svenske, til at falde ogsaa ind paa den anden Side. Men dette sidste var en alt for eenfoldig Snak af de Franske, og beviiste end ydermere deres Uvidenhed om de Svenskes Forsæt.

Frankeriges Frygt ofver dette de Svenskes Indfald.

Meningen var, at Frankerige frygtede nu for, at Krigs-Lasten i Tydskland skulde nu komme paa sig alene og Land-Græfvinden af Hessen-Cassel at ligge, imedens Sverrige indviklede sig i en nye Krig paa sin egen Haand. Kayseren fik derved alt for megen Luft, ja kunde maaskee vinde en heel Deel tilbage, hvorved Freds-Vilkoarene vilde vorde saa meget slettere for de andre. Cardinal Mazarin gaf derfore de Svenske tydeligen at forstaa, at Regningen fik nu at giøres anderledes;

Cardinal Mazarins Erklæring til de Svenske om Subsidier.

Thi af de fem Hundrede Tusinde Rigsdaler, som Frankerige hafde i forleden Aars fornyede Forbund lofvet de Svenske Aarligen, var det u-billigt om de noget vilde paastaae til deres Danske Krig; hvilken, i hvormeget den end blef besmykket, kunde dog ikke være andet end skadelig, og saavel Freds-Væsenet, som deres andre fælles Anliggende til Forderf. Desforuden mærkede og de Franske, hvor høyt Modet reysede sig hos de Kayserlige og Spanierne, der begyndte at giøre sig stor Forhaabning om et særdeles fordeelagtigt Forbund med Kongen af Danmark.

Frankerige tænker paa Freds-Forhandling i Norden.

Disse ommældte Bekymringer gafve Aarsage til, at det Franske Hoff, saasnart det om Indfaldet var blefven underrettet, fattede i Sinde, at faae Krigen i Norden dempet. Hvilket nu ey var at giøre paa anden Maade, end at anbyde Frankeriges Mellemhandling til begge Parter; som blef besluttet at skulde skee ved den Gesandt, der var nyeligen sendt til Holland, Mr. de la Thuillerie. Hand begaf sig til den Ende paa Reysen fra Holland i April-Maaned: Men, som hand først drog til Mønster og Osnabrygge, varede det længe, inden hand kom her tilstæde.

Kongens Forespørgning til den Polske Gesandt.

Den Kongel. Polske Gesandt, Cammer-Herre Henrich Dænhof, om hvilken i forgangen Aar er talt, rejste herfra sidst i Januarii-Maaned. Og, eftersom Sagerne nu mærkeligen hafde forandret sig, siden hand sit Ærinde hafde andraget, og derom faaet Kongens Mening at vide; Saa gaf Kongen hannem at forstaa, at hvis hans Herre hafde noget alvorligen i Sinde imod Sverrige at foretage og at udføre, var nu Tiden kommen, da Hans Majest. ingen mere Betænkning hafde, i at indgaae et Forbund med Kongen af

1208

.

af Polen, til at angribe Sverrige, der med fiendtlig Magt hafde indvældet sig paa disse Lande. Kong Vladislaus kunde speyle sig i dette Exempel, og deraf kiende, hvad hand hafde sig at formode af Sverrige, og hvad der var at lide paa deres Stilstand, Tractater, Ord og Skrifter; som de lættelig kunde paafinde Aarsager til at bryde, naar de saae Leyligheden.

Sender og sin Gesandt til Kongen i Polen.

Kongen vilde nu lade følge med denne Polske, sin egen Gesandt til Kong Vladislaus. Denne Danske Gesandt skulde hafve det samme, samt andet mere, i Befalning, og derpaa bringe Beskeed tilbage. Hertil næstede Hans Majest. sin Ober-Schenk Henrich Blome, som blef beordret, at følge med bemældte Polske Gesandt indtil Danzig. Derfra skulde hand reyse til General-Lieutenant Baudissin, og berette hannem om det Svenske Indfald i Holsten og Jylland; Hvorfore Kongen saae sig nu foraarsaget, at tage imod og samtykke de Forslag, som bemældte Baudissin her nogle gange tilforne hafde anbragt i Kong Vladislai Nafn; saasom nu endeligen den Tid var kommen, at de med begge Parters Nytte kunde i Værk stilles.
Saa og med Instrux til General Baudissin.
Freden med Sverrige, som tilforne hafde holdt Hans Majest. af Danmark tilbage, hafde de Svenske self brudt. Kongen af Polen, der alene hafde biet paa et Forbund med Danmark, og at Danmark skulde først bryde løs, motte nu self dømme, hvad hand burde eller kunde giøre; og om hand ikke agtede det at være Tiid, at foretage noget i Lifland, for at faae samme Provintz igien fra Svensken. General Baudissin, som ogsaa hafde tilforne tilbuddet Hans Majest. sin egen Tieneste i Særdeleshed, vilde Kongen til den Ende gifve Bestalling, og straxen lade ham betale i Danzig en anseelig Sum Penge til Folk at værve. Men hvis Kongen af Polen nu skulde hafve nogen Betænkning at indtræde i forommældte Forslag, motte dog Baudissin fare fort med sin Værfving, og forsøge et Indfald i Pomeren. Skulde endogsaa de Polske ikke finde for got, at lade ham passere igiennem, vilde Hans Majest. være betænkt paa Skibe og Fartøyer til at lade Folkene ofverføre, fra og til de Stæder, som Baudissin siden motte næfne, saaog at skaffe Raad til det grove Skyt, af hvad Størrelse og Antal det behofvedes, saavelsom til flere Penge. Directionen ofver dette hele Værk skulde til ofvebemældte General ofverlades; og om hans Besoldning hafde Ober-Schenken Blome Ordre videre med hannem at tale, og Hans Majest. det siden indberette."
Men i Polen blef alting frugtesløst, og af hvad Aarsager.
Dette var nu saaledes ofverlagt og paa de af den Polske Konge self nogle gange tilforne angifne Fundamenter bygget, men blef ikke desmindre foruden nogen Nytte og Virkning, da det alligevel kostede Kongen en heel Deel Penge. Aarsagen var, at Kong Vladislaus og de faae af hans Raad og Magnater, som derudi vare med hannem enige, hafde ingen Bifald fundet finde hos de øfrige Magnater, som giorde det største Tal. Mand hafde i forgangen Aar bragt i Forslag, som en Ting der var Cronens

1209
Polen og dens Sikkerhed hoytmagtpaaliggende, at bringe de Svenske til en Freds-Handling, og forvandle den for nogle Aar tilforne sluttede Stilstand til en bestandig Fred. Dette Forslag var blefven ilde optaget af de fleeste, som meente, at mand intet skulde hafve med Sverrige at bestille, saalænge Stilstanden endnu varede. Tilmed hafde de Polske Magnater deres Konge mistænkt at hans Krigs-Tanker og hemmelige dertil hørende Anstalter hensaae til at bestyrke hans eget Huus og giøre Polen til et Arve-Rige. Hand hafde nyligen ved Feldt-Herren Choniecpolsky erholdet en stor Seyer ofver Tartarerne: Der var ikke got at mand underholdte hans Krigs-Lyst længere. Ey at tale om, det Frankerige lod sig være sær angelegen, at afraade Polen det allerringeste imod Svensken at foretage: Til hvilken Ende der nu i Aar blef en Gesandt skikket fra Frankerige; til at forhindre, det Polen ikke skulde tage nogen Deel i den Danske og Svenske Krig.
Hvorvidt ved Baudissin blef udrettet.

Imidlertid hafde General Baudissin, endogsaa førend Dænhofs og Henrich Blomes Ankomst fra Danmark, samlet en Deel Krigsfolk tilhobe; Hvortil Kong CHRISTIAN, strax i de første Dage efter Svenskens Indfald, hafde tilskikket hannem Penge ved Nickel Koch. Disse lod hand ofversætte til det Land Øsel, hvor de siden giorde god Tieneste og hialp til at forsvare Øen og Arensburg-Fæstning imod de Svenske.

Udsendinger til Erke-Bispen i Bremen, og til Lyneborg, og Hessen-Cassel.

Kongens Hr. Son, Erke-Biskopen i Bremen, blef ved Hans Majests. Cammer-Junker Bartram Rantzow, (som blef didskikket i Februario,) ansagt, at hand i følge af Kreds-Afskeeder og Forfatninger, der tilholder enhver Stand i slig Nødsfald af fiendtlig Ofverrumpling at komme den anden til Hielp, vilde giøre sit beste med at forhindre Fiendens Fremgang; i sær at tilføye Fæstningen Glykstad ald muelig Undsætning, af Folk og Officerer. Og som vel var spurt, det den Svenske General Konigsmark satte sin Marsch imod det Bremiske, saa haabede Kongen, at Erke-Biskopen hafde derimod satt sig i Stand, og blef i saa Maade ikke undfaldet af sine Naboer og Svogre, Hertugerne af Lyneborg. Saa hafde ogsaa bemældte Bartram Rantzow Befalning om det samme Hoybemældte Hertuger at besøge. Endeligen formaaede Hans Majest. hos Land-Græfvinden af Hessen-Cassel, at hunt, omendskiønt hun med Sverrige var forbunden, dog ikke lod Konigsmark tilkomme den mindste Hielp, enten af Tropper eller andet, i hans Tog imod Stiftet Bremen; men at hun u-agter de Svenskes Anmodninger, vilde undskylde sig for alt det, som ikke egentligen vedkom Krigen imod Kayseren.

Just Høeg Hiemkomst fra Osnabrygge, og Skrifvelse til Torstenson.

Angaaende det Danske Gesandtskab i Osnabrygge, da er ved forrige Aars Udgang berettet, hvorledes at Formanden deraf, Hr. Just Høeg, begaf sig paa Hiemreysen faae Dage før Nyt-Aar; men de andre tilbage-blefne. Der hand nu var kommen til Hamborg, skref hand Feldt-Marskalk Torstenson til med en

1210

Trompeter, og begierede sikker Geleide for sig og sit medhafvende, eftersom hand motte nu reyse til sin Konge. I samme Bref mældede hand om den Svenske Armees u-forhaabte fiendtlige Indfald i Holsten, hvorved Hans Majests. velmeente Forehavende til Fredens Befodring var blefven hindret, med videre. Torstenson svarede ham derpaa fra sit Hoved-Qvarteer til Haderslef den 23. Jan. at „hvad Infaldet i Holsten angik, da var det skeet efter Krigs-Raison, at mand derinde kunde tage sine Vinter-Qvarteere. Aarsagerne kunde ikke være hannem, som en Dansk Rigens-Raad, saa gandske u-bekiendte, og hvad Skade Hans Majest. af Danmark hafde paa en Tiidlang forehaft at tilføye Dronningen og Cronen-Sverrige, motte nu indstilles til begge Croners nærmere Forliig og Afhandling.

Torstensons Svar.

Men da hand (Hr. Just Høeg,) ikke hafde andet at reyse til sin Konge efter, end alene for at anholde om videre Ordre til Freds-Tractatens Fortsættelse, saa kunde hand saadant vel forrette ved en Skrifvelse, hvilken, om saa behagede, kunde vorde hannem (Torstenson) tilsendt, da den sikkerligen skulde komme Hans Majest. tilhænde."

Siden, i Februario, drog Just Høeg til Lybek, og kom derfra ofver til Fyen, hvor Kongen den Tiid opholdt sig. Kongen hafde ellers allerede skikket sin Befalning dat. den 25. Decembr. i forleden Aar, til samtlige tre sine Gesandter, Just Høeg, Gregers Krabbe og Christopher von der Lippe, at de skulde, det snareste dem var mueligt, begifve sig hiem fra Osnabrygge, eftersom Hans Majest. ikke fandt sig

længere forbunden til slig Omhue og Bekostning at bære, der med saa stor Utaknemmelighed blef belønnet.
Kongens Befalning til sine Gesandter i Osnabrygge.
Dette skulde de til alle og enhver af de værende fremmede Gesandter udsige og erklære, samt betyde dennem de Aarsager, som ellers noksom vare bekiendte at Hans Majest. dertil hafde: Samt, at det alligevel ikke var Kongens Villie, dermed at afstaae eller frasige sig det eengang Hans Majest. af alle Parter og Interesserede ofverdragne Mægler-Embede, men dermed saalænge at indeholde, indtil hannem var skeet Erstatning for den i saamaade tilføyede Omkostning, Spot og Skade. Med denne sidste Erklæring lod enhver af de fremmede Gesandter sig forstaa at være vel fornøyet; Ja endogsaa Salvius self formanede de Danske at styrke deres Konge deri, saasom hand og haabede, at den paakomne Misforstand snart skulde vorde ophævet. Men at hand sligt giorde, alene for at føye de Franske, og aldrig at det var hans Mening, er ingen Tvifl.
De tvende Gesandters Hiemrejse.
Derpaa, da bemældte tvende Gesandter saaledes hafde taget Afskeed, reyste de fra Osnabrygge i Februarii Begyndelse. Dr. Langermann blef tilbage, som Resident, de fornødne Ting at tage vare, indtil i Julii-Maaned; da Hans Majest. fandt for got, at givfe hannem Afskeed, og i hans Stæd at bestikke sin Secreterer Hans-Leonhard Klein, til samme Forretninger. Disse bestode nu ikke i andet, end først at givfe Agt paa, hvad sammestæds foregif, og at intet skee-
Den efterblefne Danske Residents Forretninger i Osnabrygge.

1211
de, Kongen og Hans Majests. Riger og Lande til Forfang: Ligeledes hvad Erke-Biskopens af Bremen Anliggende kunde vedkomme: Dernæst at holde flittig Omgængelse med de Evangeliske Churfyrsters og Rigs-Stænders Gesandter og Tilforordnede, hvis Anliggende var forened med Kongens, i sær Hertugernes af Brunsvig-Lyneborg, Frue Land-Græfvindens af Hessen-Cassel, saavog de Chur-Saxiske, (saafremt hand fandt disse at være lige vel sindede,) stillende dem for Øyne den store Fare, hvori Churfyrsternes og samtlige Stænders Frihed, fornemmelig af den Augsborgiske Confession, svævede, saafremt Kayseren skulde bringe det til en særdeles Fred med Svensken, foruden at Tydsklands Frihed og Sikkerhed, saavel i det Aandelige som det Verdslige, blef behørigen i agttagen og vel forvaret. Med de Svenske motte hand ikke indlade sig i nogen Samtale, uden Kongens udtrykkelige Befalning. Ellers skulde hand flittigen indberette om alting, saavel hvad til Mønster, som i Osnabrygge passerede, samt hvad hand kunde faae at vide fra Deputations-Dagen i Frankfurt. Af denne Instruction kand nu noksom sees, det Kongen ikke den Tiid mere tænkte paa at fortsætte sin Mellemhandling paa bemældte Stæder, endskiønt ikke formeligen sagt sig derfra, dog opgivet det i sine Tanker aldeles.
Kongen hafde nu gandske opgivet Freds-handlingen sammestæds.
Imidlertid holdte dog de Kayserlige i en lang Tiid sig bestandigen ved de Danske Gesandters Erklæring ved deres Afskeeds-Tagelse, hvorom nylig tilforne er mældet, og vilde ikke vide andet af, end det Kongen jo var og motte fremdeles forblifve Mellemhandlere. Og af dette Paaskud betiente de sig ved adskillige Leyligheder, naar nogen Dispute, eller andet, hvortil egentligen en Mellemhandleres Hielp behofvedes, kunde indfalde. Virkeligen blefve adskillige Ting i saa Maader opholdte og motte lide Forhindring; Hvorved de Svenske motte jæfnligen lade sig bebreyde af dem, saavelsom af andre, ja deres egne gode Venner de Franske, at, saasom de hafde været saa færdige til

at faae Freds-Mægleren jaget bort, saa kunde de nu ogsaa bære self Skylden, at det gik langsomt til med Freds-Handlingen.
Disputer og Vanskeligheder ved bemældte Osnabryggiske Freds-Handing.
De Svenske derimod sagde, at her var ingen Skade skeet, og ingen Fare for Ophold paa færde, saalænge mand hafde den Venetianske Gesandt i Mønster, som kunde forrette Embedet paa begge Stæder. Men dette fandt ogsaa sin Vanskelighed. Thi den Venetianske, nafnlig Contarini, erklærede sig og sit Herskab aldeles ikke at vilde holde Kongen af Danmark udelukt, mindre vilde de infalde i hans Embede, førend mand kunde vise Høystbemældte Konges skriftlige Frasigelse og Afstaaelse. Fremdeles giorde de Kayserlige denne Indvending, „at, saasom det end ikke blef samtykt, at Kongen paa nærværende Tiid kunde være Mellemhandler, hvilket de og tilstode ey at være giørligt, saalænge hand fiendtltigen var angreben af den ene Part; Saa burde hand dog efterbies, og hans Plads staae ham aaben i

1212
Freds-Sammenkomsten, saasom Part, nu da hand, ligesaavel som de andre, var blefven indviklet i Krigen. Kayseren hafde ingen Føye sligt at negte hannem, som en fornemme Stand i det Romerske Rige paa Hertugdømmet Holstens Vegne, der udaf deres fælles Fiende Svensken var blefven ofverfalden. Saa kunde og ingen, uden med allerstørste U-billighed, negte Høystbemældte Konge saa megen Ret og Skiæl, ey at tale om Taknemmelighed for ald hans hidindtil beviiste møysommelige Tieneste i Freds-Værket, at hand jo self motte nyde Deel deri, og hans Klager vorde hørte paa det selffsamme Stæd, som de andres; helst hernu giældte om at faae paa eengang en almindelig Fred stiftet i den gandske Christenhed." Tilmed hafde Kongen baade hos Kayseren self, saaog hos Churfyrsterne, i en egen Skrifvelse, ladet erindre, at der ikke motte skrides til nogen Freds-Handling, i synderlighed med Sverrige, uden at Danmark derudi blef medtagen, hørt og tillige for sin tilføyede Skade og Uræt fornøyet. I saadan Formening var nu ey alene de Kayserlige og samtlige Tydske, men ogsaa Spanien, Venedig, og flere.
Kongens Paastand ved Fredshandlingen, paa denne Tiid; som og de fleeste funde ret og billig.
Og her laae nu ikke Magt paa, hvad Sverrige vilde sige eller ikke sige, saasom den der var blefven en aabenbare fiendtlig Part. Men de Franske vare alene de, som satte sig heftigen derimod, og derfor skyndede sig med at faae Kong CHRISTIAN ofvertalt til at tage imod en særdeles Freds-Mægelen af Frankerige i denne Nordiske Krig. Og da denne var omsider af Kongen blefven antagen, faldt Tingen bort af sig self; helst det var Kayseren langt mere om andre Øyemærker og Hensigter at giøre, end at tienne Kongen; som hand og ikke af Hiertet attraaede nu mere at hafve til Mellemhandlere, efterat hand hafde mærket, at det vilde meest gaae ud paa, at handle hannem og Rigets Stænder imellem, til formodentlig Afbræk i hans Høyhed.
Men Frankerige satte sig best imod.
Den Skrifvelse til Churfyrsterne, hvorudi Kongen hafde giort den Erindring, som nyligen er ommældet, var affendt herfra den 28. Februarii i dette Aar, til Rigs-Deputations-Mødet i Frankfurt, og hører til den Bref-Vexling, fra forgangen Aar af, imellem Hans Majest. og bemældte Rigs-Deputations Forsamling, betreffende de Tydske Stænders Besværinger, baade imod Kayseren og imellem hinanden indbyrdes, om samme hørde til den Mønsteriske og Osnabryggiske Sammenkomst eller ikke. Kongen hafde udi slig Materie faaet en nye Skrifvelse fra bemældte Frankfurter Deputation, just i de Dage, som Torstenson var gaaen ind i Holsten.
Men Frankerige satte sig best imod..

Herpaa var det nu at Hans Majest. skikkede sit Svar, og med det samme berettede om den Ofvervold hannem var skeet, „hvorved og hans mange Aars Bemøyning med Freds-Forberedelsen var saa liderlig kastet ofver en Hob, og pludselig giort til intet: Da hand nu i den stæd motte self gribe til Vaaben, imod dem, som det hafde været om at giøre, at støde hannem gandske fra Freds-hand-"

1213
„Handlingen. Og eftersom Sverrige hafde nu draget hannem i Krigen med, og var blefven hans, ligesom deres Fiende, hvorimod hand fik nu at værge sig, saa got som hand, med Guds Bistand, kunde; Saa formodede hand, af Kayseren og det Churfyrstelige Collegio, samt de andre Stænder, at mand ikke skred til nogen særdeles Handling, mindre til nogen Fred, uden at hand tillige blef hørt, og hans det Romerske Rige medforvandte Fyrstendømme, Holsten, Stormarn og Ditmarsken, blefve tillige med indbegrebne, og behørigen i Agt tagne. Herimod tilbød hand, stædse igien at beviise og gaae til haande med hvad billigen kunde fordres, være sig enten i Freds-Værket, hvorved een af hans Raad var blefven efterladt; Hertil føyedes og, at saasom det hafde stædse været Kongens, saavelsom Churfyrsternes Øyemærke, naar endskiønt de fremmede Croner giorde Ophold i Freden, alligevel derpaa at arbeyde, og giøre ald Fliid til, at tilveyebringe en inderlig Rolighed og Foreening i Riget imellem Hovedet og Stænderne (iblant hvilke Frue Land-Græfvinden af Hessen, der endnu hafde en Krigsmagt paa Benene, ey var den ringeste,) og den forhen foreslagne u-omskrænkede og almindelige Amnestie dertil var det fornemmeste Fundament og Middel; Saa bad Kongen dennem indstændigst, at saadant endnu vilde lade sig paa det høyeste være anbefalet, og Kayseren dertil at formaae 2c."
Hvad for Virkninger denne Skrifvelse giorde hos Churfyrsterne.
Denne Hans Majests. Skrifvelse giorde Churfyrsterne strax bekiendt for Kayseren, tillige med deres u-forgribelige Raad og Mening, som var at antage sig Kongens Sag, som det Romerske Rige meget magtpaaliggende, og udi mange noksom klare Henseender nær angaaende; og at Kayseren fornemmeligen burde, ved en kraftig Hielp, jo før jo heller tilforbinde sig og det Tydske Rige Høystbemældte Konge; da mand kunde haabe, ved slig Tydsklands og Danmarks Foreening, at deres fælles Fiender desto snarere kunde vorde svækkede, og til en sømmelig og anstændig Fred desto villigere. Siden meddeelte de, tillige med deres Svar af 19. April, til Hans Majest. de Erklæringer, som fra Kayseren og andre herofver vare indkomne, hvorudi der forsikredes om den beste og kraftigste Undsætning, hvilken nu Kayseren agtede u-fortovet at tilfende Danmark, og at mand intet udi Freds-Handlingen vilde foretage, førend ogsaa Kongen kunde paa sin Side vorde fornøyet.
Kongen formanes til at holde med Kayseren.
De hade derimod, at Kongen vilde lige saa lidet indgaae og slutte nogen særdeles Fred med Sverrige, enten ved Frankeriges eller andres Mellemhandling, men blifve ved at giøre eet med Kayseren og de hannem tilhængende Stænder, indtil saavel Danmarks som Tydsklands Besværinger og Anliggende kunde paa eengang ved den almindelige Freds-Sammenkomst vorde slettede.
Nu var vel og intet vissere, ja og aldeles naturligt, det Kayseren motte finde sin Regning ved at tage sig Kongen an, og til sin egen Interesse at benytte sig af den imellem Danmark og Sverrige opkom-

1214
opkomne Feyde. Dette var og hvad baade de Danske saaog de Kayserlige Gesandter tilstode for hinanden indbyrdes, saasnart som Rygtet blef i Osnabrygge bekræftet om de Svenskes Indfald. De samme Kayserlige Gesandter lode siden intet mangle af Flid og Omhyggelighed, i at tilskynde deres Herre, jo snarere jo bedre at skikke Kongen en Armee til Hielp, hvorved Svensken kunde indsluttes i

Holsten, og komme imellem tvende Magter i Klemme. Nu var af sig selff kommen en ynskelig Leylighed til det, mand længe hafde ønsket, nemlig at faae Danmark i Spillet med, som kunde, naar den tilborligen blef undsat, skaffe Sverrige mere Ulykke paa Halsen, end nogen anden. Dette forstod mand ogsaa nok ved det Kayserlige Hoff, og byggede ikke ringe Forhaabninger paa samme Grund: Efterat Kongen selff hafde giort Begyndelsen, med at skikke et Sendebud til Kayseren, og tilbyde gode Bilkor, saafremt hannem snar og tilstrækkelig Bistand giordes. (Det Sendebud, som dertil blef brugt, var en Flaming af Spansk Herkomst, ved Nafn Bernardo D'Aranda, Secreterer hos Rigens Hofmester Corfitz Ulfeld. Hand var og underveys udi lige Ærinde hos Churfyrsten af Saxen.)
De Kayserlige Gesandter i Osnabrygge raade til det samme.
Kongen gaf og hertil selff Anledning ved et Sendebud, til Kayseren og Chur-Saxen.
Men mand strækkede sine Forhaabninger til Wien noget længere og videre end Kongen var tient med, og mand agtede at binde ham fast, til at befodre andres Fordeel, mere end til at indhente hans egen Forliis og Skade. Dette lod sig noksom kiænde ey alene af det som blef aftalt i den hemmelige Sammenkomst i Passau af de Kayserlige, Spanske og Bäyerske (hvorom herefter skal tales,) men endogsaa af Kayserens eget Andragende her ved Hoffet, hvormed hand skikkede sin Resident i Hamborg Georg von Plettenberg herhid til Kiøbenhavn, straxen i Foraaret; og som gik ud paa et Forbund at slutte paa saadanne Bilkor: „Kongen skulde forsikre Kayseren, at hand vilde blifve fast ved, at giøre og at vofve det alleryderste hand formaaeede imod Sverrige, til Lands og Bands, saaog uden Kayserens Vidende og Villie ikke indgaae nogen Fred; men, saafremt hand i saamaade om noget blef anmodet, da skulde derudi gaaes til Werk med fælles Raad, og hvad der skulde besluttes, motte da skee ved begges Medhandling og Samtykke. Dog skulde alt hvad nu sluttedes med bemældte Resident, beroe paa Kayserens Ratification: Hvilket skulde forstaaes om de Bilkor, som Kongen derimod vilde betiene sig af."
Kayserens Sendebud til Kongen.
Hans Andragende og Forslag.
Kongen var den Tid fraværende, og laae med sine Skibe for Elfsborg, og Hans Majest. hafde imidlertid betroet Regeringen til Printz Christian; som tog imod bemældte Residents Ærinde, og gaf sin skriftlige Erklæring derpaa i denne Mening: At, „eftersom Kayseren holdte virkelig endnu paa denne Tid sine Gesandter til Mønster og Osnabrygge, i det visse Haab sammestæds at fortsætte de af Hans Kongl. Majest. i Danmark foranledigede Freds-Tractater, og mand paa Kayserens Side hafde saavidt ofvervunden sig, at mand ingen Betænkning hafde haft i at"
Hvilket Printzen, i Kongens Fraværelse, besvarer.

1215
„at undfange, med Pragt indhendte og ved fælles Besøgelser der paa Stæden venligen at begegne Fiendens Gesandter; Saa at der ingen Tvifl var om, det jo bemældte Freds-Handlinger kom i deres Drift og Gænge, helst da nu alene beraadsloges, enten Gesandterne skulde være ald Mellemhandling foruden, eller betroe den til Venetianerne; Saa motte Hans Høy-Prindselig Durchleuchtigkeit rundt ud bekiænde for Residenten, at ved slige Omstændigheder, da Kayseren, foruden Kongens Vidende og Villie, allerede indlod sig selff i Freds-Handling, kunde det ikke sees, hvorledes og med hvad Grund Kongen skulde mere end andre lade sig Hænderne binde; og hvi mand ville anmode hannem om at forplygte sig til noget, som ingen Sikkerhed var for, at det lige saa stærk skulde holdes paa den anden Side."
Kayserens Brefs Indhold, til Kongen.

Kayserens Bref, som bemældte Resident medbragte, dateret den 2. Martii, indeholdte ellers, „at hand ikke alene hafde affærdiget de bevægeligste Skrifvelser til adskillige Fyrster og Stænder i den Nedersaxiske Kreds, at de skulde ikke giøre Kayserens og Rigets Fiender nogen slags Hielp og Befordring, men derimod undsætte Kongen og hans Fyrstelige Huus efter ald Muelighed. Kayseren hafde og gierne ønsket, at Omstændighederne hafde været saaledes, det hans Armee hafde kundet følge Fienden efter lige i Hælene, da hand gik ind i Holsten. Men efterdi dette ikke hafde ladet sig giøre, hafde hand dog allerede befalet sin Feldt-Marschalk Græfven af Gleichen og Hatzfeld, at trække frem med sin gandske underhafvende Hær imod Hertugdømmet Brunsvig og Er-Stiftet Bremen, for at gaae Konigsmark i møde, og saavidere paa begge Sider af Elbstrommen foretage alt hvad Kongen kunde være til Tieneste."

Kayserens Brefve til de Nedersaxiske Fyrster, samt til Stæderne Lybek, Bremen og Hamborg.

Dette var fornemmeligen Indholden af bemældte Bref til Kongen. Og hvad som angik de i udi ommældte Skrifvelser til Fyrsterne i Neder-Saxen, samt Stæderne Lybek, Bremen og Hamborg, da vare de alt en Maaned tilforne afgangne, og dennem paa det strængeste forbuddet, at givfe de Svenske enten nogen Tilstod af Penge eller Tilførsel af Proviant, Gevær, Krigs-Munition og andet deslige, men derimod være Kongen i Danmark og det Fyrstelige Holstenske Huus behielpelige i alleting. Men saadanne Befalninger og Forbudde kand enhver vel tænke af hvad Nytte de kunde være, i sær til Kiøbmands-Stæder, hvor de ikke ansees og respecteres videre, end Kræmere og Handelsfolk finde deres Regning ved.

Kong CHRISTIANI Aarsager, hvorfore Hans Majestæt intet kunde indgaae og slutte med Kayseren, paa de foreslagne Vilkor.

Vel kand ikke negtes, at her jo fandtes de iblant Kongens Tienere, som, af en meget god Mening og Patriotisk Ifver, ynskede og tilraadde, at Hans Majest. skulde indlade sig i saadant Forbund, som Kayseren giorde Tilbud om og forlangede. Men den Maade, som det Wienske Hof nu brugte, var Kongen for vel bekiendt, at hand saa læt skulde lade sig ofvertale. Thi imedens Svensken i tre Maaneder giorde hver Dag nye Fremgang, ikke

1216

ikke endnu giort det allerringeste paa Kayserens Side, til at giøre ham nogen slags Hinder, undtagen de blotte Skrivelser til Stænderne i Neder-Saxen, og den Ordre til Græf Hatzfeld; hand som ikke førend i April-Maaned rykkede afstæd, og udrettede siden slet aldeles intet; hvorom herefter skal fortælles, saavel som og om Feldt-Marschalk Gallasses næsten frugtesløse Krigs-Tog i Holsten. Imidlertid skulde Kongen hafve bundet sig med Haand og Segl til saadanne Vilkor, der, (foruden at det var u-vist, hvor snart, og om engang Kayseren vilde ratificere dem,) neppe andet kunde end giøre Hans Majest. forhadt og mistænkt af dem, som hand holdte for sine gode Venner, nemlig Frankerige, Land-Græfvinden af Hessen, det Pfaltsiske Huus, og flere Evangeliske i Tydskland. Ofver alt var det langt fra Kongens Tanker, at fragaae hvad hand saa ofte hafde paastaaeet, om en almindelig og u-omkrænket Amnestie i Tydskland, og alting at sætte paa den samme Fod som for Aaret 1618. Hvilket skulde nu endogsaa blefvet een af Vilkorene i bemældte Forbund. Plettenberg biede her dog en Tidlang, men uden at kunde bringe det videre. Og siden ved den Tid, som Gallas kom ind i Holsten, skikkede Kayseren en anden Gesandt, ved Nafn Græf Schwarzburg: Altsammen til at forhindre, det her ingen Freds-Handling skulde eller motte foretages imellem Danmark og Sverrige indbyrdes, enten ved Frankeriges eller andres Mellemhandling; Men at Kongen skulde nu igien udstikke sine Gesandter til Osnabrygge, dog ikke som Mæglere, saasom tilforne, men som Part. Kayseren og

Kongen skulde staae for een Mand; og imedens hver af dem ved sine Commissarier og Gesandter arbeydede paa sin Fred med Svensken paa eet og det samme Stæd, skulde Krigen af dem begge tillige fortsættes imod fælles Fiende, og siden paa eengang endes. Men denne Græf Schwarzburg udrettede lige saa lidet, som Plettenberg.
Kayseren sender en nye Gesandt, Græf Schwarzburg, til Danmark.
Saadanne Raad og Forslag komme meget forsildig frem. Kayseren og hans Wienske Raadgivere forsaae Tingen i Begyndelsen.
Men forgiæves: formedelst det Wienske Hofs egen Forstaaelse.
De Kayserlige Gesandter i Osnabrygge, Græf Auersberg og Crane, begrebe den paa en anden Maade; og hvis Kayseren hafde folget dennem, hafde hand vel snarere naaet til Maalet. Auersberg raadde i Forstningen, strax da det Svenske Indfald var skeet, og de Danske Gesandter giorde sig færdige at reyse hiem, at Kayseren skulde lade sine Gesandter giøre ligeledes, nemlig bryde Sammenkomsten og reyse bort, og paaskylde de Franske Gesandters Udebliven, samt at Sverrige hafde giort Vold paa Mellemhandleren, med Forsæt at spilde Freden. Dernæst raadde hand, at Kayseren skulde, uden nogen Forhaling, spænde sine Kræfter sammen med Kongen af Danmark, ladet Græf Hatzfeld i Hast forenet sig med Lyneborgerne og de Stift-Bremiske, til at holde Konigsmark ude, og siden giort videre Forsøg imod Torstenson i Holsten: I
Græfve Auersbergs meent kloge Raad, som ej blefve fuldte.

1217
„stæden for, at Hatzfeld siden fordærvede det med Lyneborgerne og de andre Naboer, og fordrede langt tungere og u-taaleligere Bilkor af dem, end Svensken selff, som siden skal fortælles.
Kayseren bliver koldsindig.
Siden efter, da Kayseren fornam og var ofverbeviist, at hans Hensigt til et Forbund med Danmark var forgiæfves, og hans tvende Generaler, Gallas saavelsom Hatzfeld, hafde intet forrettet, som duede, til Kongens Hielp; blef hand igien koldsindig paa sin Side, og lod sig mærke, at vilde nu uden Ophold fortsætte sin egen Freds-Handling med Svensken og Franzosen. Dog vilde hand endnu beviise denne sidste Høflighed, at givfe Kongen bemældte
Men lader dog sin Mening bekiendtgjøre for Kongen, ved Plettenberg.
sit Forsæt tilkiænde; hvilket skeede ved den forbemældte Resident von Plettenberg, i September-Maaned. Derhos lod hand fornemme, først „hvad Kongen, i Henseende til sit Freds-Mægleres Embede, fandt for got ved Fuldmagternes Udveksling, hvilken mand siuntes ey længere at kunde opholde; og saafremt Vederparten, Frankerige og Sverrige, vilde da straxen træde til Hoved-Tractaterne, om Kongen noget derimod hafde at erindre: For det andet, det, eftersom Kayserens Øyemærke ved disse Freds-Tractater sigtede alene, deels til at blifve forsikret paa alle Sider for videre Indbrud, deels til at faae tilbage igien, hvad som hannem og det Romerske Rige, saavelsom og Kongen af Danmark var med Vold frataget; Saa, hvis Kongen hafde endnu noget mere i Særdeleshed at forlange, vilde mand gierne herofver høre hans Erklæring i Forveyen.„
Kongen gifver derpaa sit Svar til bemældte Plettenberg.
Paa disse Poster svarede Hans Majestæt gandske kort, at „Fuldmagterne stod det til Vedkommende at udvexle, naar og saasnart de vilde; og naar samme befandtes til Fornøyelse, var det langt fra at hand vilde være imod Hoved-Tractaterne at foretage, som mand i Guds Nafn kunde fortsætte, og ønskede Hans Majest. dertil af den Allerhøyeste Fredens Fyrste Lykke og Velsignelse: Haabede og derhos, at Hans Majests. Riger og Lande ikke blefve forglemte. For det øfrige lod Hans Majest. det

beroe ved sine forige Erklæringer, som, i Henseende til Freds-Værket, det Tydske Riges Tilstand, og den høyt-ønskede almindelige Forbedring, tilforne vare Hans Kayserl. Majest. og Hans Ministrer noksom bekiendtgjorte. Kongen hafde derimod vel ønsket, at den Kayserlige Armee, efterat den hafde for saavit hiulpen til at skaffe Fienden udaf Kongens Lande (for hvilket mand billigen motte berømme og takke Hans Kayserl. Majest.) ikke hafde ligesaa hastigen givet samme Fiende Lyst, til at gaae der ind igien.„
Og end videre ved sin egen Resident i Wien.
Udi lige Mening fik Kongens Resident i Wien D. Wilhelm Bidenbach Ordre den 8. Novembr. at erklære, og derhos „endnu Hans Kayserlige Kiærlighed og Majestæt at tilraade, som det sikkerste og rigtigste Middel til en god Fred at erholde, det Kayseren vilde u-fortovet offentligen lade forkynde den saa ofte begierte almindelige og u-omskrænkede Amnestie, hvorved alle Stænderne i Riget kunde vorde"

1218
„vorde trøstede, og fatte en god Fortrolighed til deres Ofver-Hoved, i stæden for at de hidindtil af Frygt og Mistroe til Kayseren holdte sig ved de fremmede Croner 2c.
Saa kand og ikke forbigaaes, at i Begyndelsen af denne Svenske Feyde paa Danmark, var mand her i stor Uvished, og hafde en slet Tillid og Grund til de Kayserliges Lofter og Forsikringer. Hvilket kom af det Rygte om en Stilstand imellem dennem og de Svenske, som mand sagde at der paa-arbeydedes. Intet vissere, end at de Svenske jo gierne hafde ynsket at faae saadan en Stilstand giort, imedens de bekrigede Danmark, og, foruden hvad Torstenson derom var anbefalet, (som sees af hans Instructions Indhold i forleden Aar,) lod Salvius endnu til Osnabrygge giøre Forslag derom ved sine Handtlangere hos de Kayserlige Gesandter. Disse aabenbarede dette strax for de Danske Gesandter. Men de Danske, som hafde hørt andre tale derom tilforne, blefve derfor ikke mindre mistroende, indtil at Tingen oplyste sig selff, nemlig at den var u-giørlig, formedelst de store Vanskeligheder paa begge Sider ofver Puncterne, hvor udi slig Stilstands-Tractat skulde bestaae.
Rygte om en Stilstand imellem de Kayserlige og Svenske.
Hernæst falder nu at tale om de Aarsager, som Sverrige foregaf at hafve til denne sin Krig. Hvor da, (at forbigaaes hvad Salvius, Torstenson og andre, i Brefve eller Samtaler til een og anden lode sig mærke med,) deres første egentlige Erklæring skeede til den Danske Resident Peder Wibe, til Svar paa hvad hand, efter Kongens Befalning af 24. Decembr. (hvorom i forgangen Aar er mældet) indgaf til den Svenske Regering. Dette Svar blef skrefvet i Stockholm den 10. Januarii, sex Dage førend det Svenske Manifest er dateret. Det Indhold er korteligen, at „Hendes Majest. Dronningen vel hafde fornummet, at Feldt-Marschalk Hr. Lindorm Torstenson skulde være med Armeen gangen ind i Holsten; Men saasom Kongen i Danmark hafde sperret alle Poster, vidste mand det alene af Kiøbmænds u-visse Beretninger, og kunde derfor ikke reent ud svare, om derpaa var givfen nogen Ordre, eller ey. Men hvad Tilstanden, Fordraget og Dagterne imellem Rigerne angik, da vilde Dronningen hafve indstodt under den høyeste Guds retvise Dom, at hun i sin Tiid intet høyere hafde eftertragtet, end med alle sine Naboer, i sær med Danmark, at holde godt Venskab. Hun hafde tiet med mange Uretter, sig og sine Undersaatter vederfarne, og paa sin Side intet tilladt, som med Skiæl kunde klages ofver. Men hvorledes Venskab, Fordrag og Pacter, af Hans Majest. i Danmark og hans Betientere vare i Agt holdne, i mange forledne, og i sær det sidste Aar, var alle bekiendt. Mand vilde tie med de Uretter, Forfang og Spot, som, under adskillige Paaskud i Tydskland og i værende, vare

de Svenske tilføyede: Siden de mange nye Paafund, Trængseler og Randsagninger, under Skin af Told-
Svenskens foregivne Aarsager til deres Indfald og Feyde paa Danmark.
Først ved en Skrivelse leveret til P. Wibe.

1219
„Rettighed, vare de Svenske Undersaatter i Øresund paatrængde; og hvorledes mand u-venligen hafde indtrængt sig i Sverriges Riges Sager, det til Forhaanelse; som var vitterligt og skulde fremdeles omstændeligere blifve forklaret. Og enddog mand læt hafde kundet dømme, af det som i Øresund nogle Aar var passeret, det Danmark tragtede at forringe sine Indkomster af andre Nationers Blod og Formue; Saa hafde Sverrige dog taalet alting, i Haab til Forbedring; Men med sin Taalmodighed ikke vundet andet, end at mand i Danmark forleden Aar hafde u-advaret fiendtltigen i Sundet antastet Svenske Skibe og Gods, besat dem med Soldater, ført dem til Kiøbenhavn, aabnet deres Brefve, opbrudt deres Kister og Pakker, giort dem Processer, og en Part Gods og Skibe ladet confisqvere; andre opholdet, og siden uden nogen Giengield sluppet langt om længe løs: Taget Told af Dronningens eget Gods, Accise af Viin og fremmed Drilk: Giort sig til Udtydere af Fordragene, og til Dommere derofver til sin Nytte: Sat en Hoben gemeene Karle, under Nafn af Amiralitet, til Dommere ofver saadanne Sager, som angik Rigernes Stridigheder. Og omendskiønt alting skulde hafve det Skin, som mand dermed vilde forekomme Told-Svig, saa var dog saadanne Process-Maader u-formelige, ja fiendtltige i sig selff. Handelen var derofver vorden forvirret, Næringen svækket, og mangen ærlig Mands Velfærd spildt. Kongen hafde alt saaledes casseret og ophæfvet de Puncter i Fordragene og Rigernes Afskeeder, som angik frie Seglads, Commercier og Besværming samt Told-Frihed. Belangende Processen, ved forefaldende Misforstaad, da hafde dertil ey været nødigt at komme, naar Kongen af Danmark hafde forholdet sig efter Pacter og Afskeeder. Men den Svenske Resident hafde alt længe derofver klaget, og ikke førend tre Aars Forløb blefven værdiget med Svar til Afslag. Rigens Raad i Sverrige hafde siden besværet sig; Men derpaa var dog ingen Forandring fuldt, men fortsat med Forbittring og nye Paafund. Thi kunde nu ikke undres ofver, at Dronningen ey længere kunde lide slig Uret og Ofverlast, sig og sine Undersaatter at tilføyes, imod Venskab, Fordrag og Afskeeder, samt imod sin Høyhed og Rettighed, og den Pligt, hun var sine Undersaatter medforbunden. Kongen af Danmark motte erindre sig hvad af Hans Majest. selff var skrefvet og udgivfet imod Kong Carl IX. i Aaret 1610. i October-Maaned. Sluttelig, Kongen kunde nu ikke betyde noget stort Mishag til den Indqvartering af Torstenson og hans Armee; Men hvis ingen anden Bod paafølger, da tvingdes Dronningen til end mere at befale ham der at blifve; og selff tage Vaaben i Haanden, og dennem med Guds Hielp saa længe føre imod Hans Majestæt og Danmarkes Rige, indtil der kunde naaees nøyagtig Erstatning, samt Forsikring for Fremtiden. Og hafde Kongen i Danmark

1220
„og de, som hafde raadet og styrket hannem til sligt U-væsen og Commercens Forvirring, samt andre farlige Raad, dette og hvad deraf motte følge at forsvare for GUD og Verden, samt disse Nordiske Rigers Undersaatter.„
Og efterdi mand ved samme Tiid fik at vide i Sverrige, at deres Resident Stromfeldt her var anholden, saa skeede nu Peder Wibe samme Skiæl; indtil mand kort derefter foreenede sig paa begge Sider om deres Udvexling, som blef vedtaget at skulde skee i Helsingborg den 1. Martii. Hvilket dog blef forhalet, og formedelst Svenskens Indfald i Skaane skeede ey førend 1. Junii i Halmsted. Saa

bevilgede og Kongen, at de Svenske Skippere og Skibsfolk, som siden Torstensons Indfald vare her blefven arresterede, komme frie, saafremt de Danske og Holstenske Skippere, som i Sverrige vare anholdne, vederfores det samme. Hvilket blef saaledes efterkommet. Wibe blef derefter om Sommeren skikket i Kongens Ærinde til Polen: Og da hand derfra hiemkom, imod Enden af Aaret, til Frankerige, som Resident.
De Danske og Svenske Residenter, som blefve anholdne, komme omsider frie, om Sommeren derefter. P. Wibe skikkes til Polen, og siden til Frankerige.
Endnu var ikke ankommen, ey heller hafde mand faaet at see her i Danmark nogen Krigs-Declaration fra Sverrige ved Januarii-Maaneds Udgang, da dog baade Fyrstendømmene og Jylland fiendtltigen vare ofverrumplede. Hvorfore Kong CHRISTIAN lod paa sin Side udkomme et saa kaldet Manifest eller Summarisk Beretning, der udi at tilkiændegifve, hvorledes Hans Majestæts Fyrstendømme, saa og den Provintz Jylland af den Svenske Armee gandske u-formodentlig, uden nogen Føye, Ret eller Aarsag, imod oprettede Pacter og Arf-Fordrag vare ofverfaldne og fiendtltigen medhandlede. Det bestaar kun af nogle faae Ark, og er dateret til Odense den 30. Januarii. Og gaaer det meest ud paa at bekiendtgjøre de imellem Rigerne oprettede Fordrage, hvorved alle forrige Tvistigheder vare bilagde, og evig Fred stiftet, og hvorledes herefter ved paakommende Irring, forholdes skulde: Dernæst at vise, hvorledes nu der tvert imod var handlet af de Svenske. Det samme blef længe derefter af de Svenske meget skarpeligen og bittert besvaret, baade paa Svensk og Tydsk, i et Skrift, dateret til Stockholm den 5. Augusti 1644. og dertil føyet et stort Antal af Brefve og Beviser. Samme Danske Manifest udkom ey alene paa Dansk, men ogsaa paa Latine, Fransk og Tydsk. Og mand fornam siden, at de Kayserlige Gesandter i Osnabrygge lod det paa nye oplægge i Coln, og spredde det vidt og bredt ud ofver hele Tydskland.
Kongen udgiver sit Manifest, eller Summariske Beretning om Svenskens Indfald.
Hvilket de Kayserlige lode igien oplægge og udsprede i Tydskland.
Faae Tage derefter anmældede sig ved Grændsen imellem Sverrige og Halland en Herold, med den Svenske Dronnings Krigs-Declaration eller Manifest. Hannem blef der tilladt at drage igiennem, og hand hafde sin Ordre at gaae lige til Kiøbenhavn, eller til den Stad, hvor Kongen var at finde. Førend hand leve-
De Svenske sende deres Manifest ved en Herold.

1221
„leverede Brefvet fra sig, skulde hand med en ham foreskrefven Tale til Kongen selff mundtligen forkynde Krigen, og opregne Aarsagerne. Men hvis hand ikke kunde faae Audienz hos Kongen, men blef viist til nogen af Rigens Raad, Statholder eller Lens-Herrer, da skulde hand høytideligen derimod protestere; Og dernæst levere Brefvet fra sig; og hvis det blef imodtaget, anholde om Beskeed tilbage, eller i det ringeste om et Beviis at det var leveret. Men da bemældte Herold kom til Helsingborg, blef hannem af Befalings-Manden paa Slottet formeent at gaae videre; og derhos sagt, at mand ikke engang tog imod noget Bref af hannem, førend Hans Kongel. Majest. derom var advaret og adspurt.
Kongens Patent, om dette de Svenskes tidige Bud og Advarsel.
Kongen var endnu den Tiid i Odense; Hvor Hans Majest. saasnart derom kom Bud, udstædde et aabent Patent den 13. Februarii, og derudi gaf tilkiænde, af hvad Aarsage mand ey agtede utidigt saadanne Brefve at annamme, efterdi den Svenske General, uden ringeste foregaaende Advarsel, i Begyndelsen af Decembri sig hafde indsneget, og fiendtltigen anfaldet Fyrstendømmene, og der den gandske Maaned ofver, som den arrigste Fiende med Rofven og Plyndren fortsaret: Dernæst i Januario

ikke hafde vildet svare Rigens Marsch paa hans skriftlige Forspørsel, førend hand hafde yttret sin Mening med blodige Actioner, Canoner og Musketer, vedholdende fremdeles med sine fiendtltige Forøfninger ofver det gandske Jylland. Og at nu i Februario, fast tu Maaneder efter at med offentlig Krig er fremfaret, vilde skikke Brefve ved slige Personer, som iblant alle Ære-elskende Potentater, offentlig Fiendskab pleye at forkynde, kunde Hans Majest. ikke afsee til hvad Ende slige Brefve enten skulde skrifves, eller af andre annammes og læses; helst det var unødigt, at tage det paa Papiir beskrefvet, som hele Provintzer med blodige Taare kunde bære et øyensynligt og u-forglemmeligt Vidne om. Hafde mand end motte nyde Naboeskab, Venskab og Fordrage saa meget god ad, at mand i rette Tiid motte hafve blefvet advaret, hafde det været for en Belgierning at agte; Mens nu at lade sig vare om den Skade, som allerede var i Hænderne, skulde iblant viise Folk uden Tvifl hentydes til største Tobelighed. 2c.,,
Kongen var paa denne Tiid i Fyen.
allene for Nytaar; ligesaa ankom d. I d. M. til Nyborg.
Kongen var strax efter Nyt-Aar ofverrejst til Fyen, for at være nærværende ved de Anstalter, som giordes imod Svenskens Ofvergang. Hans Majest. efterlod Printz Christian i Kiøbenhavn, med Befalning der at foranstalte udi Regeringen og besørge hvad der forefaldt. Rigens Raad opholdte sig i Odense hos Hans Majest. Det Svar, som den Svenske Regering hafde givet til Kongens Resident Peder Wibe den 10. Januarii blef i Odense leveret den 27. næstefter. Hvilket da det blef læst og ofvergivet, hafve Raadene med stor Umage forhværfvet sig Kongens Tilladelse til, at de motte endnu engang forsøge hos Sverriges Rigets

1222
De Kongelige Danske Raads Skrivelse til de Svenske, dat. i Odense den 9de Febr.
„Raad, om at faae Stridighederne afgiorte paa et Grændse-Mode efter det Stetinske Fordrag. Dette Bref skrefve nu Raadene den 9. Februar. i saadan Mening, at „Enddog udi den Beskeed, som Peder Wibe var givfen, hverken Materien eller Tiden ey nu tilstædde tilborlig Svar derpaa at aflægge, men fik at henstilles til bedre Leylighed og Tiid, saa hafde de dog i dette u-formodentlige Tilfælde, da Faren siuntes det hele Evangeliske Væsen at angribe, og alle gode Forhaabninger med Magt at omstøde, ikke holdet for u-raadeligt, Rigens Raad i Sverrige at lade forstaae, at saasom Hendes Majest. Dronningen i Sverrige ikke viser sig u-tilboyelig til tienlige Middel, Venskabet med at erholde; Saa formodede de, Hans Kongel. Majest. deres Naadigste Herre, til at aabenbare for ald Verden, hos hvem Skylden findes til ald Uroe, og at de paa deres Side hverken tilforne eller nu noget Behag hafve i slig Urolighed, ingen lovlige og billige Middel skulde udslaae, til Freden at vedmagtholde; og derfore gierne saae, at bemældte tienlige Middel motte nafngifves. Skulde det nu være de Svenskes Mening, at nogle af begge Croners Raad og gode Mænd, efter det afvigvrende Stetinske Fordrag paa Grændserne sig forsamlede, Sagerne der at examinere, og forsøge hvad skee kunde, forhaabedes de at deres Konge ey skulde være derimod, dersom saadant ellers først i Aprili kunde skee; og til saadan Ende var Hans Majest. til Sinds fire af sine gode Mænd at bruge; Derpaa de nu vilde forvente deres Betænkning og Forklaring.,,
De Svenske Raads Svar derpaa.
Saadan det Svenske Raads Betænkende og Forklaring, dateret Stockholm den 2. Martii, kom her den 19. og gik ud paa at retfærdiggiøre dem selff i alleting, og lægge ald Skylden paa de Danske. De sagde, „sig altid at hafve lagt Vind paa imellem begge Riger og Regentere god bestandig Venskab at underholde, baade for deres egen Besværlighed, saavelsom den almindelige Fare, som den

Evangeliske Christenhed og disse Nordiske Riger af deres Tvistigheder kunde tilvore, mens at det lidet paa de Danskes Side var blefven agtet. Hvis Evangeliske Væsen, formedelst Correspondens med Bederparten, og Bistand, saavelsom ved særdeles Hensigt og Interesse, ey var blefven anfegtet, hafde det vel befundet sig i bedre Tilstand. De refererede sig til den Peder Wibe nu sidst gifne Beskeed, der indeholdt korteligen Aarsagerne til den nu begyndte Krig. Og endskiønt siden den Tiid mærkelig Forandring var indfalden, saa forblef, des u-anseet, Hendes Majest. Dronningen bevaagen til Venskabs Fornyelse, og til det foreslagne Grændsemode, ved fire af hvert Riges Raad at bestikke; Enddog saadant Mode hafde været bedre at anstille, førend mand i Danmark hafde streket til at forandre og ophæfve Fordragene. Men nu da det var formærket, at ingen Forbedring var at forvente uden formedelst Vaaben, mand da skulde, midt udi brendende Feyde, lade Com-"

1223
„missarier mode paa Grændserne, maaskee at examinere og disputere de Svenskes Segladses og Handels Frihed igiennem Sundet, var gandske u-tienligt, eftersom de Svenske hverken kunde, eller vilde lade deres Seglads og Commerce igiennem Sundet disputere, indskrænke, eller fortolke, men endeligen hafve den efter Pacter og efter anfødde Folke-Ret, u-forhindret, u-omskrænket, u-besværet, u-opholdet, saavelsom og tilborlig Erstatning og endelig Forsikring de non turbando. Dersom Hans Majestæt Kongen begierde, saadant at ville hafve omstændeliger forklaret, og hvad derforuden tvistigt kunde være, afhandlet, da var Dronningen ikke u-bevaagen til et Grændse-Mode. Men saafremt mand, som hidindtil, vilde disputere hende og hendes Undersaatter deres Seglads, den forvirre, kringskiære, forbyde, studie besvære, directe, eller indirecte, da var saadant Mode forgiæfves og disse Tider gandske u-liig.„
Af denne Forklaring kunde læt sees, hvor u-nyttigt slig Bref-Berling var, hvilket og Hans Majest. Kongen hafde forud sagt til sine Raad, da de i Formening af et bedre Ufald forhen raadde saa meget dertil. Dog vilde Hans Majest. at de ey motte lade dette sidde paa sig, eller blive Svar skyldige paa saadan strang og nærgaaende Paastand og Trettesættelse, som de hafde tilhentet sig fra de Svenske.
De Danske Rigs-Raads Gienvisning af de Svenskes Paastand og Beskyldninger.
Her blef da svaret, at „hvad først det Evangeliske Væsen betræffede, kunde vel maaskee ikke med U-rat beklages, at nogles særdeles Hensigter og egennyttige Forsætter, saavelsom skadelig Correspondens, og Fienden skeede Bistand, tit hafde hindret de almindelige Sagers Fortsættelse, og opholdet, ja fuldkast deres Fremgang: Men at dette Hans Kongel. Majest. kunde med nogen Skiæl tillægges, meente de at skulle aldrig kunde befindes, eftersom Hans Majest. i saa mange Aar intet andet hafde eftertragtet og med stor Bekostning paa-arbeydet, end de forderfvelige Kriger til fredelige Tractater at bringe, og det ved det Romerske Riges ynkelige Tilstand, og for disse Nord-Lande farlige Uroe til bedre og sikrere Stilhed at forandre. Dronningen i Sverrige tit og ofte igientagne taknemmelige Erkiændelser beviiste det samme. Alle end og Sverriges egne Bundsforvandte, skulde det og ikke benegte. Virkningen, som derpaa var fuldt, udviiste det noksom, i det at Præliminar-Handlingerne hafve været gandske accorderede, de Kayserlige befundet sig paa Staden til at tractere; Men om disse til Fred og Rolighed saavel anstillede Tractater, og saavel tegnende Forhaabninger, ikke formedelst denne, af egennyttige særdeles Hensigter og Affecter, unødig begyndte Krig, mægtigen tilbagesattes, det lode de ved alle upartiiskes og retsindiges Dom gierne forblive. Dernæst Grændsemodet anlangendes, som de Svenske Raad sig saa utrykkelig om forklarede, at det nu skulde være unyttigt, dersom Segladsen i Øresund og nogen dessen Examinering skulde berøres;

1224
„da efterdi deraf fornemmelig skulde være tagen Anledning til dette pludselig Ofverfald, og de Svenske ikke kunde finde Ord nok til at beskrifve den Segladses Frihed, som de paastode, foraarsagedes mand denne gang, det ved deres egen fattede Mening og Beslutning at lade forblifve. Det hafde dog været at ynske, at mand, førend det kom til et Ofverfald, hafde ved saadant Mode efter Fordragene forsøgt Forandring. Og skulde det med Commerciernes Frihed hafve den Mening, som de bemældte Fordrage udviise, hafde det ey heller været saa utidigt, som de Svenske Raad nu siuntes at formene; Eftersom Hans Majest. Kongen aldrig hafde haft i Sinde, Segladsens Frihed anderledes, end som Fordragene udviise, at indskrænke eller omkringskiære. Men eftersom dem (de Svenske) siuntes, hverken at kunde eller vilde lade sig nøye med den dennem ved Fordrage bevilgede Segladses Frihed i Sundet, men endogsaa een efter Folke-Ret indfødt og tilvoren Frihed paastode, og med eet Ord at sige, uden nogen Bilkor, at bruge Seglads som dem selff lystede, da fik mand at lade Sagerne beroe til bedre og billigere Tanker. Og motte mand da paa Danmarks Side hafve større Aarsag i Fremtiden at være om Caution omhyggelig, ikke u-advaret, som nu skeet er, at ofverfaldes, end som de Svenske hafde Føye til at være bekymrede om Forsikring de non turbando. Ellers det Svar belangendes, som endnu i de Svenskes Skrifvelse paaberaabdtes, til Peder Wibe givet, hvorudi Aarsagerne til denne Krig skulde være forklarede, da foraarsagedes mand her, til nogen Underretning og Erklæring derimod, at henvise til det Manifest, som Hans Kongel. Majest. hafde ladet udgaae, forhaabendes intet derudi at findes, som nogen, der Sandhed og Redelighed elsker, anderledes skulde beviise.„ Dette blef skrefvet i Kiøbenhavn den 23. Martii.
Det Svenske Manifest blef efter Kongens Befalning besvaret.
Det Svenske Manifest, som er dateret til Stockholm den 16. Januarii og som, formedelst Heroldens Afviisning, længe her var u-bekiendt, blef og af saadan Aarsage her en temmelig Tiid u-besvaret; indtil Hans Majest. gaf Ordre til at forfatte, og ved Trykken at giøre bekiendt, i de trende Sprog, Dansk, Latin og Tydsk, det Skrift med den Titel: „Sandfærdig Erklæring og Svar paa det Svenske Manifest, hvorudi klarlig beviises, de Aarsager, som foregivfes at hafve bevæget og tvungen Dronningen af Sverrige, at resolvere til Krig, imod Kongel. Majest. af Danmark, ingen Grund eller Fundament at hafve, og de rette og sande Motiver til dette store Svenske Anslag, aabenbares og beskrifves.„ Dette er dateret i Kiøbenhavn den 9. Augusti 1644. Begge disse Hoved-Skrifter, saa vel det Svenske, som det Danske, ja og nogle flere dertil hørende, ere saa almindeligen nu bekiendte, og findes desforuden i saa mange Bøger indførte, at det var kuns til at spilde Papiir og misbruge Læserens Taalmodighed, hvis mand med

1225
deres Indhold vilde opfylde denne Historie, allerhelst det betydeligste deraf er allerede noksom berørt i det foregaaende, baade i det forgangne, saavelsom dette Aar, samt ofte igientaget i det Svenske Svar til Peder Wibe, og i de Danske og Svenske Raads Bref-Berling. Thi hvad nogle andre Besværings-Poster angik, foruden de som Segladsen og Tolden vedkom, nemlig (1.) om Kongens Forhold imod Sverrige, fra det Aar 1610. af, at hand var skyld udi, det de Svenske Gesandter blefve afviiste fra Freds-Handlingen i Lybek 1629. og at Hans Majest. udi den paatagne Freds-Handel imellem det Tydske Rige og Sverrige hafde været meget partiisk, ja ikkun søgt Beyleylighed, naar det sig saaledes kunde skikke, selff med en Krig at ofverfalde Sverrige; (2.) At hand i Stiftet Bremen, i Pinneberg, i Lyneborger-Land, i Meckelborg ved Wolgast og andenstæds, hafde vildet tilføye de Svenske Skade; (3.) Lagt Raad op med General Arnheim og Hertug Franz-Albret af Saxen-Lauenborg imod de

Svenske og søgt at stifte Oprør udi de Svenskes Hær. (4.) Ladet handle med Enke-Dronningen i Sverrige om at forlade Riget, og afhentet hende derfra til Danmark med sine Skibe, de Svenske til Forhaanelse; (5.) At Hans Majest. Sverrige til Nachdeel, hafde giort Forbund med Polen og Rusland, og i adskillige Maader bistaaet de Kayserlige: Alt dette, i hvor meget det blef opmudset, og med vidtløftige og heel bittre Ord beskrefvet, og udpyntet, var dog ikkun grundet, deels paa lutter løse Beretninger, deels paa urigtige Mistanker, vrange Giætninger, og falske Fortolkninger, ja deels paa Contradictioner, imod deres egen Samvittighed.
De Svenskes u-grundede Beskyldninger.
Og derfore desto lettere og klarere igiendrefvet idet forbemældte Danske Svar og sandfærdige Erklæring. Den retteste og sandeste Aarsage var vel denne, at den Svenske Regering vilde hafve Kong CHRISTIAN udaf Mægler-Embedet i Freden med Tydskland, saasom en Herre der af ald Magt vilde hindre, det de ikke skulde blive Dommeren mægtige, og hvad mere de giorde sig Regning paa at ofverkomme udi det Tydske Rige, deres Stat med at berige og forøge.
Den retteste Aarsage til de Svenskes Indfald paa Danmark.
Endeligen er det nu Tid, at igiennemgaae hvad som i Krigen selff foretoges og blef udrettet, fra Aarets Begyndelse af, til dets Ende; baade af de Svenske, til at fuldføre deres Forsæt, hvorom deres til General-Feldt-Marschalk Torstenson meddeelte Instruction (hvis Indhold i forgangen Aars Historie rigtigen er indført,) noksom giver Underretning; saaog af de Danske, til at forsvare disse Lande imod slige u-forventede Fienders stolte og ofvermodige Anslage, og at giøre dem ved Guds Bistand, omskiønt ikke alle, dog alligevel en stor Deel deraf til intet. Mand kand vel sige at de Mennesker vide saare lidet af Historierne, men røbe altfor meget deres Bankundighed, de som ville sige, at de Svenske og deres Generaler lagde stor Ære ind i denne Danske Krig: da det er tvertimod, og kand endogsaa anderledes af deres egne Historier bevises. At de hafde nogen Fremgang i Krigen og erholdte deraf
Sverrige lagde ikke saadan Ære ind i denne Krig, som de hafde tænkt.

1226
„af en stor Fordeel og Nytte, er sandt, og dette kand ingen negte. Men naar, hvorledes og ved hvad Middel naaede de den? Mon dette var noget stort Under, eller var dette et Krigs-Tog, der kunde forøge en saa ypperlig General, som Torstenson, hans Berømmelse, at siden hand, efter en forunderlig hastig Marsche, (hvilken Hastighed, og den Hemmelighed derved hafdes, billigen maae kaldes et Mesterstykke,) hafde staalet sig ind i et aabet Land, hand da med sine fortreffelige og i den lange Tydske Krig vel øfvede Oberster, Ryttere og Soldater kunde i en Hast overrumple nogle u-forsiunede Slotte, Herre-Gaarde, smaae halffærdige Skandser, ringe Byer og Flekker, og kaste nogle Compagnier u-øfvede Ryttere ofver Ende? Men hvor blef dette af, som hand, efter saadan anlætte, og saa stor en Krigshælt lidet værdige Bedrifter, skulde siden hafve udrettet, i følge af hans Ordre og Regeringens siden deslige og stædse igientagne Befalninger til hannem?
Torstenson havde kun en hemmelig Marsche været et Mesterstykke: Men hans Bedrifter i Danmark varet slet ringe og ringe.
Nemlig hvorfor lykkedes hannem ikke hans saa ofte forsøgte Ofvergang til Fyen, og til Siælland, hvor det var saa fast og vist besluttet, at hand og Gustaff Horn skulde hafve mødt hinanden for Cronborg og Kiøbenhavn? Tvertimod, ald Verden veed, at hvis de Svenske ey hafde faaet en Hollandsk Søe-Magt til Hielp, vare de komne meget ilde fra denne Krig. Og alligevel nyttede samme store Undsætning dennem til intet videre, end at de beholdte nogenledes fast Fod i de aabne Lande, Jylland og Fyrstendømmene paa den ene, og Skaane paa den anden Side, uden at kunde engang

bemestre nogen retskaffen Fæstning, saasom Glykstad, Crempe, Christianstad, Halmsted og Malmoe; men alene de ringe og u-forsiunede: indtil at Freden blef Kongen aftvungen, meest ved Hollændernes Hielp og Truseler.

Og vare meget slettere affaldne, hafde ey Hollænderne hiulpet Svensken til Seer.

Derimod var Danmark ey alene gandske ubered til Krigen, og i allermaader u-forsiunet, men endogsaa foruden ald Hielp af Fremmede og Bundsforvandte. Kayserens tilsendte Armee ved sin Feldt-Marskalk Gallas nyttede fast intet til at hielpe Danmark, men den nyttede meget mere til at hielpe Torstenson ud med Æren derfra, at hand kunde komme ud i Tydskland igien, hvor det faldt ham lettere at indlægge sig et berømmeligt Nafn, end her i vore Lande.

Danmark bekom ingen Undsætning af nogen.

De Kayserlige Befalninger til Fyrsterne og Stæderne i Neder-Saxen blefve frugtesløse; Lyneborgerne torde eller vilde ikke røre sig; Græfven af Oldenborg, og enhver af de andre lige saalidet: Lybek undskyldte sig, ja tillode ey engang de Danske at værfve Folk i deres Stad. De Svenske hafde og forud med deres Brefve til Stæderne, Lybek, Bremen, Hamborg og Danzig, forebygget, at ingen understod sig at være Danmark noget til Villie. Om Hollændernes Partiskhed er det bekiendt, at da med Svensken blef seet igiennem fingre, Krigs-Rustning af alleflags, ja Folk og hele Skibsfloder at faae derfra, saa blef Danmark formeent, der at bekomme noget eneste Skib, nogen Matros eller det ringeste til sin Nødtorft, uden hvad Printzen af Oranien lod”

1227

„komme til Glykstad. Svensken fik og af Skotterne Forlof at værfve en heel Deel Folk hos dennem. Det meest som Danmark fik af Fremmede, var det Folk, som Erke-Biskopen af Bremen siden tilførte, og de som General Baudissin i det Polske Pryssen fik samlet, som ved Foraaret blef hid ofverfort.„

Anders Bildes og Torstensons Bref-Berling.

Men at komme til Materien Stykkeviis, da blef i forgangen Aar hertil sparet, at mælde om de tvende Skrifvelser, som den Danske Rigens Marsch og Raad Hr. Anders Bilde og den Svenske Feldt-Marschalk Torstenson skrefve hinanden til. Bilde blef af sin Konge, saasnart Indfaldet var skeet, skikket ofver til Fyen, til at sætte Landet i Forsvars-Stand imod Jyllands Side, og forstærke, saameget som mueligt, den nye Skandse paa hin Side af Middelfart-Sund. Hand skref da, fra Middelfart den 26. Decembr. til Torstenson, at, „som hand ved sin Ankomst hafde fornummet, at den Svenske Armee var indqvarteret i Fyrstendømmene, da dog ingen Tvistighed imellem Rigerne var hannem vitterlig, og mand, endogsaa i Henseende til den bekostelige Legation til Osnabryg, sig intet uden godt Venskab hafde formodet; Feldt-Marschalken selff og kunde være Vidne om den her paa alle Steder befundne store Tryghed og Sikkerhed. Saa var hand venligen begierendes, at motte vide, af hvad Aarsager, ved hvem og hvorfra saadan Ofverlast og Indqvartering var forordnet og kommen.„ Dette Bref blef sendt med en Trompeter: Og Hofligheden hafde vel udkræfvet, at derpaa straxen var folget Svar.

Torstensons Overmodighed.

Men Torstenson var blefven hofvedsvindel og drukken af sin store Lykke, siden hand nu var kommen i saa velsignet, trygt og roligt et Land, hvor hand paa 30. Mile-Veys ikke hafde fundet nogen bevæbnet Mand for sig; og endnu mere drukken af sin Indbildning, at skulde, inden en Maaned eller tu gik til Ende, hafve hele Danmark under Svensk Fod, førend hand skottede om at sige nogen, hvorfor hand var kommen derind. Derfore vilde hand ey heller værdige den Danske Rigens Marsch noget Svar paa hans Skrifvelse, førend hand den 14. Januarii stod selff for Middelfart Skandse, hvor bemældte Rigens

Marsch var inde, at hand saaledes paa een Tiid og med eet og det samme Bud kunde baade besvare Brefvet og affordre ham Skandsen, som hand allerede i tu Dage hafde beskudt.
Og hans Svar til Bilde.
Svaret var ofvermaade hoffærdigt og spottisk; nemlig at, „som Vinteren nu fast haard og streng ankom, var hand efter Krigs-Regel nødvendigen foraarsaget, den Svenske Hofved-Armee, efter mange udstandne Fatiguer, i en rolig Stand at bringe, og med god Kraft at underholde, paa det den kunde vorde des dygtiger, paa tilstundendes Foraar, at gaae sine Fiender under Øynene. Derfore haabede hand, at ingen skulde fortænke hannem, at hand var indrykket i Holsten og der omkringliggende andre Stæder, og hafde bemægtiget sig nogle Pladser. Men hvis det skulde være Hans Kongel. Majest. i Danmark, som„

1228
„hand lettelig kunde eragte, i nogen Maade imod, motte hand for sin Person være dermed fornøyet. Imidlertid accorderede vel begge Cronerne selff best derom.„
Torstenson brød op fra Kiel den 4. Januar. med nogle Regimenter, samt sit Artillerie og grove Skyt, ind i Jylland. Oberste Duglas sendte hand for i Beyen med endeel af Rytteriet; hand bemægtigede sig Colding-Slot, og nogle Dage derefter gik det paa det Danske Rytterie, som stod imellem Colding og Middelfart-Sund, og var i alt 1500. Heste, under Oberste Friderich von Buchwalds Anføring. Deraf nedlagde de Svenske, som vare dobbelt saa stærke, den største Deel. Svensken tilstod, at disse Danske Ryttere værgede sig tapper, men at de hindredes i Trefningen af deres tunge Kyrasser, og i Retiraden af deres alt for fede og store Heste. Torstenson gik for Leyren ved den nye anlagde Skandse, der hvor nu er Fridericia.
Torstenson rykker ind i Jylland, slaaer et Dansk Regiment Rytterie, og indtager den nye Skandse.
Derinde var Rigens Marsch Hr. Anders Bilde, som før er sagt; Hand afslog de Svenske tvende gange, saa at mange af dennem motte bide i Græsset. Endeligen formedelst Fiendens stærke Tal og Mængde, og tre Dages ophørlige Canonering af 20. store Stykker paa denne ikkun half-befæstede Leyer, saae Bilde sig nødt til at salvere det beste af sin Besætning, samt sine Stykker og Faner, ofver Vandet til Fyen. Hvilket da Torstenson fornam, giorde hand sig færdig til en Storm, og lod de Beleyrede dette sige ved en Trompetter. Herpaa lagde de Gevær ned, og ofvergave sig. Der var endnu inde henved 1000. Mand; Hvoraf Torstenson tog 1000. meest geworbene Folk og stak dem under sine Regimenter, de øfrige, som alle vare Bønder, lod hand gaae til deres Hiem. Hand skikkede da strax nogle Compagnier under Oberst-Lieutenant Horn, Nordere ind i Landet, som adspredde de faae Bonder, der fandtes her og der samlede, og lagde Indqvartering i Kiøbstæderne, Aarhus, Randers og flere.
Helm Vrangel gaaer ind i Vendsyssel, og nedhugger en Hob Bønder ved Limfiorden.
Oberste Helm Vrangel blef med sine Ryttere commanderet ned til Vendsyssel, gik ofver Limfiorden, som var da Islagd, fandt for sig ved Landsbyen Sundbye, lige ofver for Aalborg, staaende, en sammenrapfet, ilde-anført, slet bevæbnet og gandske u-øfvet Bonder-Almue, hvormed Adelen der i Landet tænkte at vilde giøre Modværn: Af dennem nedhug hand ved en 6 eller 700. og tog Resten til Fange; Thi snart ingen af dem tænkte engang paa at redde sig med Flugten. Paa slig Maade var Svensken i mindre end en Maaned Mester af det gandske Jylland. Som var og gandske ingen Under, og dette kunde skeet ved slige Omstændigheder af en meget ringere Magt, end nu dertil blef brugt, i et saa aabet, saa fredeligt og ved slig u-advaret Ofverfald forskrækket Land.
Glykstad og Crempe snøre de Svenske ikke indtage i den hele Krig.

General-Major Mortaigne var imidlertid gaaen ofver Ien ind i det Kongel. Ditmarschen, og hafde bragt det under Contribution. I de øfrige Kongelige Fyrstendømme var og intet tilbage uden de tvende Fæstninger Glykstad og Crempe. Hvilke

1229
formedelst stærke Besætninger, god Commando og Anstalter, ey alene holdte Fienden fra sig hele Krigen igiennem, men endogsaa ved deres Partier giorde hannem ofte mærkelig Fortræd og Skade.
Adskillige Skermydseler, og Actioner imellem Partierne, i denne Vinter og Foraar.
Det vilde blive for vidtløftigt, at fortælle med Omstændigheder alle smaae og store Skærmydseler som forefaldte, og hvad af bemældte Partier fra Glykstad og Crempe blef udrettet. De fornemmeste i denne Vinter og paafolgende Foraar vare disse: Den 18. Januarii fik mand i Glykstad Kundskab, at den Svenske Oberste Dörffling var kommen til Itzehoe med 600. Ryttere samt et Partie Dragoner, og ventede Canoner til sig fra Rendsborg. Strax imod Natten gik General-Major Bauer og Oberste Claus von Ahlefeld med 650. Mand af Glykstads og 150. Mand af Crempes Besætning, tillige med et Compagnie Ryttere ud, og ved et par Timer efter Midnat forraskede de bemældte Svenske i Itzehoe, ihielsloge de fleeste, toge en Deel til Fange, bemægtigede sig hvad de førde med sig, Penge og andet Bytte, og ved 1000. Heste, som altsammen blef til Glykstad indført. Oberste Dörfflinger og nogle flere Officerer undkomme. De Danske finge ikkun 30. Mand døde og qvæste. Major Becker blef udsendt af Crempe, besteg om Nattetide det Huus Krummedige, med 6. Mands Forliis, og førte derfra med sig 3. Officerer, 27. Soldater og 4. Ryttere. Kort derefter reed hand til Dytmarsken, og bragte derfra ind med sig til Crempe 5. Officerer og 28. Gemeene. I Februario skeede atter et Udfald fra Glykstad, hvori General-Major Bauer ruinerede en stor Deel af Landgræf Friderichs Regiment. Siden optog hand og fangede af Douglasses Regiment Oberst-Lieutenanten og en Ritmester med 30. Ryttere og et rigt Bytte paa 27000. Rdlr. I Martio faldte Glykstaderne ind i det Kirspel, Kolenkerken, og anfalt nogle Svenske Compagnier af Oberste Goldbrechts: Fiendens Folk unflyede meestendeels, men motte lade deres Bagage og ofver 400. Heste i Stikken, som de Danske førte ind i Glykstad. Efter disse og flere deslige Tilfælde begyndte Svensken at forandre deres Qvartere, og trække dem nærmere tilsammen. Længere hen i Martio giorde Commandanten i Crempe Steinberger et lykkeligt Udfald paa 4. Compagnier Svenske Ryttere, som hafde været i Ditmarsken at hente Contribution; Deraf nedlagde hand 100. fik 150. Fangne, og 4. Standarter, bragte et herligt Bytte af Penge, og ved 300. Heste med sig tilbage. Faae Dage derefter passede hand paa imellem Itzehoe og Helligensted, hvor hand fangede en Oberst med hans Tienere og nogle Ryttere. Major Gynther gik den 15. Martii med et Partie fra Glykstad til Altona, hvor hand ertappede nogle Svenske Knegte med 81. Heste. Hestene tog hand fra dem, af Knegtene blefve 32. nedlagde paa Stædet, og ikkun 8. tagne til Fange. Ved samme Tiid skikkede Rigens Marsch Anders Bilde Capitain Beenfeldt

1230
feldt med 300. Mand gode Soldater over fra Fyen til Apenrade; Hvor bemældte Capitain ofverfaldt midt om Natten 250. Svenske Ryttere, nedhug de fleeste, tog toe Lieutenanter, een Cornet og 12 Ryttere fangen, samt og en Courier, som skulde bringe et Beef fra Torstenson til Osnabryg, derforuden meget got Bytte, af Guld, Sølf og Penge og 66. Heste. Den 29. Martii angreb Major zur Mühlen fra Glykstad med Mohrbøndernes Hielp en Deel af den Svenske General-Major Mortaignes Regiment, som satte sig længe til Modværn, og motte derofver lade desflere Folk. Derfra indbragte hand et stort Bytte, tvende Rustvogne med Krud, tvende andre med 100. Par Pistoler, 150. Sadeler, ligesaa mange

Par Støfle, en Rustvogn med Rhinst Viin, nogle Guldkieder og Armbaand, Sølfkaaler 2c. Fangerne vare 4. Officerer og 20. Dragoner. Den 19. Aprilis vare nogle Svenske Ryttere, Artillerie-Folk og Dragoner af Oberste Lohausens Regiment henved 350. paa Marsch til Ditmarsken. Disse, da de vilde beede og hvile sig i en Landsbye, kaldet Hale, blefve de af Glykstaderne og Cremperne, under Oberste Ahlefelds, Steinbergers og Ritmester Henrich Sehesteds Anføring, ofverfaldne, saaledes at faae af dennem undkomme; Thi da 80. af dem hafde forstukket sig i Bønderhusene, satte de Danske Ild derpaa, hvorved nogle blefve forbrændte, og de som komme derud af, nedhugne. Et andet Partie Danske tog General Torstensons Hofmester, en Ritmester, og nogle Ryttere op, som hafde i Klenodier og Penge 40000. Rigsdalers Værdie at føre. I de Sogner Kolenkerk og Ulvborg sloge Bønderne sig tilsammen, og ofverfaldt den Svenske Oberst-Lieut. Slebusch, som hafde 50. Ryttere og 400. Øren med sig fra Jylland. Ørnene mistede hand, og de fleeste af Rytterne; Hand selff med nogle faae undkomme med stor Nød.

Anders Bildes lykkelige Anfald paa Fienden, hvorved deres Forsæt mod Fyen blef hindret.

Mohr-Bønderne vare endnu slemmere end disse, til at nedhugge og udplyndre de Svenske, hvor de kunde træffe dem. Den 1. Maji gik Hr. Anders Bilde ved høy lius Dag fra Fyen ofver til Colding, og med 900. Mand overfaldt 1000. Mand Svenske Fodfolk, som sligt mindst vare ventende, nedlagde de fleeste, og tog 200. Soldater fangne, samt bekom 5. Fahner, som den 4. May blefve i Kiøbenhavn ofverleverede til Printzen. Der mistede de Svenske, foruden de fangne Soldater, en Oberst-Lieutenant, en Oberst-Wachtmester af Oberste Plettenbergs Regiment, 2. Capitainer, 5. Lieutenanter, og mange ringere Officerer. Et Skib, som de Svenske nyligen der hafde bygget, lod Bilde stikke Ild i og opbrænde, saavelsom et stort Antal Skuder og Baade, hvormed en nye Landgang paa Fyen skulde forsøges. Og en stor Pram, som Torstenson dertil og hafde vildet bruge, tog hand med sig bort. Femte Dagen derefter giorde Bilde atter et Anfald paa Jylland, og med Kaarden i Haanden bemægtigede sig sin forrige Skandse ved Middelfart-Sund og Snoghøy, slog de 200. Svenske ihiel, som vare derinde til

1231

til Besætning, paa tre nær, som undkomme. Tog saa deraf alt hvad Stykker, Krud, Lod, Proviant og andet, som der fandtes, og bragte ofver til Fyen: Og lod Skandsen aldeles sleiffe og fordærve. Disse Skærmydseler og Partier i de første fem Maaneder af Aaret, vare de betydeligste; Men der foregik endnu adskilligt mere, som for Kortheds skyld forbigaaes. Ellers mistede de Svenske i dette Foraar deres brave General Staalhandske, hvis Nafn ofte i Historien er næfnt. Hand døde af Sygdom udi Holsten, just i Paaske-Uge.

Skaane Actioner til Søes.

Til Søes passerede imidlertid og adskilligt, nemlig i Vestersøen. Kongen hafde paa Elben for Glykstad liggende et par Fregatter samt nogle Galeyer og Pramme; Hvorofver Capitain Marcus Whitte, en fød Engellænder, hafde Befalning, og førde Flaget paa den Kongelige Galey.

Marcus Whitte gifver sig fangen med Kongens Galey.

Hand blef udbesalet med 8. Galeyer og 2 Pramme at lægge sig i Lister-Dyb, og holde de deromliggende smaae Øer, Sildt, Rom og andre udi Forsvar. Men hand forholdte sig saa ilde, at hand snart uden nogen Tvang ofvergaf den Kongelige Galey til Svensken, og sig selff til Fange: tog ogsaa strax Tieneste hos Fienden, den Tiid disse udi Februario blefve forbemældte Øer mægtige. Siden i Martio komme nogle af Kongens Skibe, som toge ved Øerne Sildt og Føhr henved 40. Fartøyer fra de Svenske, seglede dermed imod Ribe, og igientoge 2. af Kongens Galeyer, som Marcus Whitte

hafde forraadet, samt flere mindre Fartøyer, samt et Hollandsk Skib, som tilførde Svensken Krud og anden Rustning.
Torstensons nogle gange forsøgte Landgang paa Fyen giøres til intet ved Kongens Anstalter.
Torstenson, saasnart hand i Januario ved Middelfart-Sund hafde givfet Ordre til at forbedre den Jydske Skandse, og forvare den med Svensk Besætning, tog hand sit Hovedqvarteer i Haderslef; og hafde der alle sine Tanker henvendte paa Fyen, for derpaa at giøre Landgang. Men Kong CHRISTIAN var selff (som og forhen er sagt,) strax efter Nyt-Aaret ofverreyst til Fyen, og med sin Høye Nærværelse var virkelig det største og beste Bolværk for Landet. Saamange af Compagnierne Ryttere og Soldater, som undkomme derofver af Jylland fra de Svenske, dem forstærkede hand med friske Folk. Hand lod ved alle Landets Tilgange opkaste Volde, anlægge Skandse-Værker, sætte Pallisader og Spanske Ryttere, plante Stykker, fordele Vagter, og derforuden lægge Skibe og Pramme i Middelfart-Sund med store Canoner paa. Saa foranstaltede og Hans Majest. at der vare Skibe og Fartøyer tilreede ved Nyborg, til Folket at føre ofver paa Siælland, saafremt Fienden skulde trænge sig ind og vorde Mester af Fyen. Imidlertid giorde Torstenson i Begyndelsen af Februario det første Forsøg til Landgang, med 70. smaae Fartøyer og Baade. Men disse blefve saaledes tagne imod paa den anden Side, at 15. blefve skudte i Grunde med Folk og alt; Hvorpaa de andre vendte tilbage i største Iil. Dernæst lod

1232
„hand ved Assens paa den liden Øe Bogøe kaste 300. Mand i Land; Men neppe hafde de denne Landgang færdig, førend en Dansk Fregatte kom ofver, tog alle Baadene bort, og siden blefve disse 300. Mand af de Danske deels ihielslagne, deels fangne bortførte. Medens Torstenson var nu bemøyet med, at faae flere nye Fartøyer samlede, til et kraftigere Forsøg, hændte det sig, at den Danske Oberst-Lieutenant Buchwald blef fra Glykstad udsendt med 600. Knægte, til at besøge de Svenske Besætninger paa Øerne Rom, Sildt og flere, og om det var mueligt dem til Glykstad at indbringe. Hand var borte paa dette Tog i fem Dage, indtog og ødelagde tvende de Svenske Skandser, uden nogen Forliis af sine Folk, fangede 3. Capitainer, 6. andre Officerer og 140. Gemeene; Og desforuden fangede hand den i Svensk Tieneste ofvergangne Søe-Capitain Marcus Whitte, samt bekom den Kongelig Galey, som de Svenske tilforne hafde opbragt. En Hoben Fartøye toge og de Danske der bort, samt endeel Canoner. Marcus Whitte gjorde ingen Tieneste meer; thi Kongen befalede at lade ham hænge ved Blokhuset paa Elbstranden.
Marcus Whitte bliver hængt.
Hvorledes Hr. Anders Bilde den 1. May ødelagde en Hoben andre af Torstensons til Landgangen beskikkede Baade, som borttog hans Pram, er tilforne sagt. Torstenson laae i denne Vinter den meeste Tiid til Sengs af sin Podagra; og de Tidender, som dagligen til hannem indløbe, vare ikke af det slags, hvorved Podagra forlindres.
Torstensons Utaalmodighed og Bekymring.
Om hand imellemstunder udbrød med nogen Utaalmodighed, og tilstod at hand ikke hafde været sig sligt forventendes, men snarere at mand skulde ladet ham blive smukt liggendes i Holsten i lige saa god Roe, som hand hafde staalen sig derind, ja end og lige saa læt slippe ofver til Fyen, da var det vel ingen Under. Mere skulde mand undre paa, hvis hand den 14. Januarii hafde kundet vidst hvad ham i de fire Maaneder derefter skulde vederfares, om hand da vilde hafve skrefvet et lige saa ofvermodigt Bref til Anders Bilde, som hand den Tiid skref.
Den Svenske Rigs-Raad Gustaf Horn falder ind i Skaane.

Deres Anslag paa Siælland.
Men saasom de Svenske hafde fra Begyndelsen af foresat sig, og i deres Ordre til Torstenson lofvet, at, saasnart hand hafde angrebet Danmark paa den ene Side, vilde de fra Sverrige falde an paa den anden, giorde de ogsaa dertil Anstalter strax i Januario; da deres Rigs-Raad og Feldt-Marschalk Gustaf Horn, (Hand som hafde i hele 9. Aar efter Slaget ved Nordlingen siddet fangen hos de Kayserlige,) haffrende under sig General-Majorerne Lars Kagge og Hans Wachtmester, faldt ind i Skaane. De Svenske Regentere meente, at naar mand der hafde indtaget Fæstningerne, i sær Malmoe, kunde mand, saasnart de fik deres Flode i Søen, faae denne Armee ofversat paa Siælland; Hvor da den beste Deel af Torstensons Hofved-Armee skulde møde den, og indtage Cronborg og Kiøbenhavn. Mand finder gemeenligen i Bøger, at Gustaf Horn førde da ind i Skaane med sig 16000. Mand til

1233
„til Fods og 4000. til Hest. Men Boecfer vidner, at hand kom der ikke uden med 8000. og at Tallet siden efter Haanden blef formeret, maaskee til 14000. Hans Tog gik meget stille af, og vidstes snart ikke, førend hand var ofver Grændsen ved Markeryd, just ved den Tiid, som de Svenske skikkede deres Herold frem med Manifestet. Hand gik lige Veyen frem paa Helsingborg, forjagede den liden Hob af Almue hand fandt for sig, slap igiennem hvad Skovfæld og Forhugning der var kastet i Veyen, fandt Helsingborg-Slot bar for Besætning, og Byen for Folk, men ikke for Proviant og Lefnets-Midler. Den Armee, som Kongen hafde i Skaane, var under Ebbe Ulfeld Christopherssøns Befalning: Hand hafde Bestalling som General-Major. Ebbe Ulfeld hafde leyret sig ved Visioe, som var den Bey hand formeente, de Svenske skulde rimeligst hafve passeret, som ogsaa var Gustaf Horns Agt i Førstningen.
Den Danske Krigsmagt i Skaane, under Ebbe Ulfelds Anføring.
Siden gik Ulfeld til Christianstad, og forvarede denne Fæstning tilgafns med Besætning og alt behofvende; samt giorde mangt et lykkeligt Udfald med Partier paa de Svenske; Hvortil og Bønder og Snaphanerne meget hiulpe, under deres Anfører Bent Mogenssøn. Vel forsøgte Ebbe Ulfeld at gaae videre, og paa den anden Side trænge ind i Vester-Gylland; Men trækkede tilbage, da hans Kundskaber indberettede, det den Svenske Ofverste Friderich Steenbuk stod deroppe alt for vel posteret med et got Antal Ryttere.
Dog plagede hand Fienden, og holdte ham stærk i Ave paa andre Stæder. Saa giorde og ikke mindre Bønderne fra Fagerholt-Skov, som dagligen nedhugge af de Svenske Ryttere og Dragoner. Derfore motte de Svenske sende stærke Følgeskaber, med hvad de skulde hafve frem, til deres Fornødenhed; i sær med deres Artillerie, da Horn lod det komme til til Lund: Hvor hand endeligen slog sin Leyer og anlagde sit Hoved-Qvarteer, efterladende en Besætning i Helsingborg af 300. Mand. Ebbe Ulfeld blef endnu immer ved at forurolige de Svenske, hvor hand kunde, sommetider med mere, og stundum med mindre Lykke, Vinteren igiennem: Og eengang jagede hand Friderich Steenbuk med nogle hans Compagnier i en Moras, hvoraf de ilde og neppe undkomme.
De Danske forhindre Fienden, og Bønderne giøre dem stor Afbræk.
Imod Norge hafde de Svenske vel ikke tænkt at vilde være de første, der foretoge noget fiendtligt; men derimod vare de vel betænkte paa, sig og deres Lande at forsiune imod Anfald fra den Norske Side; paa det de ey skulde hindres i deres Krigstog udi Skaane. Thi at skikke ogsaa tillige en Armee imod Norge, siuntes dem unyttigt; helst paa eengang at gribe saa meget an. Det samme var ogsaa Aarsagen, hvorfore Svensken lod udsprede ved Grændsen, at det var langt fra deres Tanker at røre Norge, og at denne Krig imod Danmark var kun en liden Ild, i hast oppusted og blussende, som, inden mand vidste af, var slukket. Saadan udspredt Snak giorde ogsaa sin Virkning i Begyndelsen: saa-

Norge tænkte Svensken ey at vilde angribe.

1234
„at de Norske Bønder teede sig her og der noget u-villige og u-regerlige, dog meest de alene ved Grændsen, da Statholderen først bød dem op, og lod dem, efter Kongens Ordre, kalde tilsammen, deels til Landværn, deels til at skaffe de Svenske noget at tage vare i deres eget Land.
Statholderen Hannibal Sehested gjør Anstalter til Norges Forsvar.
Hannibal Sehested var just den Tiid, da Kongens Ordre kom hannem til, færdig at reyse ned til Danmark, for at giøre Hans Majest. sine underdanigste Forklaringer om adskillige magtpaaliggende Ting, det Norske Riges Tarf og Tilstand angaaende, som hand i dette sit nye Statholder-Embede hafde givfet Agt paa. Men ved Rygtet om Krigen blef hans Reyse opsat. Hand lod nu strax ved alle Lehnsmændene giøre Anordning med Budstikken at lade gaae omkring, og holde hver Mand i Beredskab med deres Gevær, som de efter Loven i slige paakommende Tilfælde vare pligtige, samt at reyse sig Mand for Mand under visse Anførere, og begive sig til de Passer, hvor Fiendens Ankomst kunde ventes. Officererne befoel hand dennem flittigen at munstre og exercere, forsiunede dem med det manglende Gevær. Batterne lod hand sætte i Stand, og holde Vagt ved, at de kunde strax anstikkes, naar noget paakom, samt Passerne her og der forbygge. Slottet Aggershuus forstærkede hand med 400. Mand af de beste Knægte: I Christiania hafdes desforuden indlagde 500. Mand: Omkring Bahuus lige saa mange, foruden Besætningen, under Oberst-Lieut. Daniel Bildts Befalning. Dette med mere at være giort, berettede hand til Kongen, den 12. Januarii.
Derpaa fik hand Ordre, at forsøge noget imod de Svenske, med de Folk hand hafde sammensanket. Thi lod hand det først forsøge fra Jæmteland af, ved Oberst-Lieutenant Jacob Ulfeld, som endnu inden Januarii Udgang faldt ind med en Hob Soldater og Norske Bonderknægte i de næstliggende Svenske Provintzer, Helsingeland, Medelpade og Angermandland, indbragte derfra endeel Bytte, og forjog Indbyggerne fra Huus og Hiem.
De Norske falde ind i Sverrige, og plyndre.
Derimod sendte de Svenske en Deel Tropper, under Henrich Flemmings Anførel, som gik lige ind til Jæmteland og lagde sig tvert for Ulfelds Leyer ved Ræssund. Hvor, da Ulfeld fornam, at de Svenske baade vare stærkere paa Folk, samt hafde Canoner med sig, hvilke hannem fattedes, fandt hand ikke raadeligt at vofve noget Slag med dem; men oppassede dog mange Leyligheder til Skærmydseler, samt til smaae Partier at udskikke ofver Grændsen, med Fordeel.
Men som de Svenske finge alt flere Forstærkninger, frygtede hand for at opofre sin ringe Hob, og lod staae til den Norske Hoved-Leyer; hvorved de Svenske strax blefve Mestere og besatte Jæmteland med deres Folk. Hannibal Sehested hafde imidlertid ladet anstikke en Leyer ved Oddevald, og derfra begyndte med smaae Partier at udsende, som ideligen foruroligede Fienden, plyndrede og bortførte Fanger, optoge Vagter, og deslige. Endeligen i April-Maaned giorde hand sig færdig til et Indfald i
Men blefve siden tilbagedrefne af de Svenske, som vare stærkere.

1235
Og ligeledes falken af den Svenske Ofverste Oluf Stake.
Vermeland ved Magnorebroe med 2000. Bysseskytter. Men dette Anslag blef meget slet udført; i det den Svenske Ofverste Oluf Stake gaf sig disse Norske i møde med trende Compagnier Ryttere, som hand fordeelte saaledes paa tre Stæder, at de Norske, af Solens Skin og Støfven tillige forblindede,

ansaae dem for tre Regimenter eller mere, og derfore holdte for best, at haste igien tilbage, for ey at blive fra alle tre Sider omringede af et saa stærkt Cavallerie.„

Kongen segler med nogle Skibe til Gøthenborg, og indstutter Hafnen.

Paa Vester-Gylland, og fornemmeligen paa Staden Gøthenborg, hvorudi en stor Part af Sverriges Forraad og Styrke hafdes, var Kongens Øyemærke fornemmeligen henvendt; saasom ogsaa de Svenske ikke efterlode at beskatte de Kongelige deromkringboende Undersaatter, paa Hisingen og i Halland, og at holde dennem ad sig. Tilmed laae største Magt paa, et kunde gribe Svensken an paa dette allerømmeste Stæd, i Henseende til den fortreffelige Hafn, deres Handels Stabel, og deres Flodes Nødtørfts-Kammer; samt at formene dem, derfra at øfve deres Caperier. Saasom og Gøthenborgerne allerede nu i Vinteren hafde opbragt et par Danske Fartøyer fra Varberg; Hvoraf det ene med nogle Adelsfolkes Gods af Halland, som Tyerne vilde salvere til Kiøbenhavn, forblef i Fiendens Vold; det andet toge de Danske tilbage. Kongen, saasnart Hans Majest. imod Enden af Februario var hiemkommen fra Fyen, forordnede af sin Flode et got Antal Skibe, i en hast at udrustes, og ligesom de blefve færdige til, at udsegle paa alle Rigens Strømme: Deraf blefve nogle befalede at krydse for Gøthenborg. Selff gik Hans Majest. i Aprilis Begyndelse, om Borde paa sit nye Skib Trefoldighed, og hafde i følge med sig 9. andre Skibe, (hvortil siden komme tvende, een Fregatte og een Galey;) Dermed seglede Kongen lige imod Gøthenborg, satte nogle Krigsfolk i Land paa Hisingen, hvor de finge Heste og blefve fordeelte i Rytter-Compagnier, til at forstærke den Norske Armee.

Anlægger en Skandse foran, og holder Staden blokqueret.

Selff gik Kongen i Land og reed til Bahuus, og gaf Ordre til Hannibal Sehested at rykke nærmere imod de Svenske Grændser. Sin Esqvadre lagde Hans Majest. midt i Gøthe-Elfvens Skiær, og i Hafnen for det gamle Elfsborg. Dette var den 5. April. Kongen steeg op paa et Bierg, for at udsee en Plads til en Skandse eller Blokhuns at anlægge. Bierget laae saa nær ved Gøthenborg-Fæstning, at mand kunde kiænde og giøre Forskiæl paa hvert et Menneske: Commendanten som dette blef vaer, loed i hast føre et par Canoner op paa en Høy ved Byen, og dermed skyde hen ad Bierget, hvor der og just rammedes paa det Stæd, hvor Hans Majest. nyligen hafde staaet, men var et Øyeblik tilforne ved Guds synderlige Beskiærmelse gaaen lidet derfra. Kongen lod da føre en stor Deel Biælker og andet Tømmer til den Plads, hand hafde udseet, som var en Holme, kaldet Kirkegaards-Holmen, med en Klippe paa; der blef da et slags Skandse eller

1236

„Blokhuus bygget, med Stykker og 200. Mand forjeet. Saasom Stædet paa den Side ud til Hafnen jaae ud og var skabt som en Brille, kaldte hand den Gøthen-Brille. Forsættet var at bloqvere Staden og holde Hafnen tillukt for ind- og udgaaende Skibe. Saa blef og foretaget at fordærve Hafnen med at nedsinke nogle Skuder og Fartøye, som blefve deels hentede fra Marstrand, deels fra Fienden erobrede. Dog dette forslog lidet og blef til Unytte. Hans Majestæt lod og udsende trykte Placater, og formane de Svenske Undersaatter deromkring til at underkaste sig Hans Naade og Beskiærmelse, i stæden for at tage Deel i den u-retsfærdige Krig, som nogle af den Svenske Regering, uden Stændernes ordentlige Samtykke, stolende paa fremmedes, i sær paa Lovis de Geers Hielp, hafde Hans Majest. paaført, hvorved det visseste som vandtes, var den uskyldige Almues største Fare og Ødelæggelse.

Kongen lader udgaae Placater.

Dette giorde vel nogen Indtryk hos mange; og hele Kirke-Sogner blefve villige at gifve sig i Kongens Naade, og tilbyde Contribution. Men Lands-Hofding og Commandanten i Gøthenborg Niels Assersson Maaneskiold lod udgaae et Svar derimod, og formanede Almuen til deres Pligt.
Hvilke besvares af den Svenske Commandant.
Imidlertid, for at indbilde de Svenske, at det var anjeet paa en Beleyring af Gøthenborg, udspredes at Ebbe Ulfeld hafde Ordre fra Halland at anrykke med nogle Regimenter, og Hannibal Sehested at møde ham fra Norge med 10000. Mand. Hvorofver Fienden virkelig blef noget forvirret, og motte adskille sine Tropper i Skaane, saaat General-Major Lars Kagge med en god Deel Rytterie og Fodfolk motte gaae tilbage fra Gustaf Horns Armee, for at undsætte Vester-Gylland.
De Svenske skiller deres Armee ad i Skaane, for at undsætte Gøthenborg.
Ofverste Friderich Steenbuk, som var ogsaa falden ind i Halland med 2500. Mand, motte og nu vende om til Vester-Gylland: Og den Tiid var det at Ebbe Ulfeld forfulgte og jagede ham i Moradjen. Men dette varede ikke længe. Thi saasnart Kongen, ved en Skrifvelse fra sin Gesandt i Holland Friderich Gynther, blef advaret, hvor stærk den Flode var, som Lovis de Geer hafde faaet udrustet, og at den snart blef færdig at stikke i Søen og gaae herhid, fandt Hans Majest. ikke raadeligt, at blive længere for Gøthenborg liggende. Brød derfor strax op, satte Ild i Blokhuset og Tømmeret, og forføyede sig til Vinger i Norge, Natten førend den 1. May.
Kongen forlader Gøthenborg, formedelst Efterretningen om den Hollandske Flode.
Et Hollandsk Skib, kaldet St. Matthäus, løber ind, men motte sætte sig paa Grund.
Imedens Kongens Skibe laae for Gøthenborg, hændte det sig den 15. April at et Hollandsk Skib, kaldet St. Matthäus, som kom lige fra Holland og skulde bringe Svensken Tidende om Lovis de Geers Flode, at den nu snart kunde ventes, vovede sig til at segle med en durchstaaende Vind lige igiennem Kongens Flode, som laae for Anker. De Danske skiede stærk derpaa, men det slap dog frem og brugte ligeledes sine Canoner; endskiønt saaledes, at da det kom bag ved Elfsborg, motte det løbe paa Grund, for ikke gandske at siunke, da det ogsaa hafde 20. Mand døde og qvæste.

1237
„inde. Kongen hafde sat endeel Krigsfolk paa Hisingen: Disse fik Commandanten i Gøthenborg i Sinde at besøge, og satte den 20. April om Midnatten derofver med 7 store og 7 smaae Pramme gandske fulde af Folk: Men en Norsk Capitain ved Nafn Christian, med 200. Mand var saa aarvaagen paa sin Vagt, og undfangede dem saaledes, at de takkede GUD, det nogle sluppe derfra igien, og efterlode en Hoben Musketer, Patron-Tasker og Kaarser, samt Blod af deres døde Kroppe, hvoraf de slæbte de fleeste hiem med sig. Men vores mistede ikke een Mand. Da nu Kongen, som sagt er, var den 1. May seglet til Vinger, og den 8. May derfra til Flekkeroen, sendte hand et par af de mindste Skibe hen til Samsøe at krydse, og eet til Kiøbenhavn, hvormed følgede Rigens-Admiral Jørgen Wind.
Den Hollandske Flode ankommer Kongen, og naaer Lister-Dyb.
Self gik Hans Majest. med sine andre 9. Skibe ud fra Flekkeroen, for at opsøge den Svenske Flode, som i Holland var værfved, og sagdes at være nogle og tredive Skibe stærk. En Glykstadsk Skipper bragte Kongen Tidende, at den var seglet fra Elben i Vester-Søen. Den var ankommen i tvende Esqvadrer; Først kom Vice-Admiralen Henrich Gørisen den 3. May, med 18. Skibe til Elben, naaede dog ind i Lister-Dyb; og undgik den Fare, som hand udstod af den Skandse ved Isvensleth, som Græf Pentz hafde ladet opkaste, og hvoraf blef skudt paa disse Hollændere med Canoner. Faae Dage derefter kom Admiralen self, Marten Theissen, til hannem med 14. Skibe. Hand gik i Land ved Ribe,

og begaf sig strax hen til Feldt-Marskalk Torstenson, som derpaa gaf hannem 800. af de beste Bysseskyttere om Borde, under Oberste Lohausens Befalning.
Horns Befalning af Torstenson om Landgang Forsøg paa Fyen.
Torstensons Ordre var og til hannem, at hand skulde segle Skagens Rif og siden Aalborg forbi, tage med sig alle de Skibe, som hand ved Aalborg, ved Aarhus og ellers kunde finde, samt og flere Soldater underveys af de Svenske, paa det mand dermed straxen kunde giøre en Landgang paa Fyen: Thi dette Landgangs Forsæt, paa Fyen og paa Siælland, laae denne gode Feldt-Marskalk alle Dage og Nætter i Hofvedet. Og hvor kunde hand nu formode, at Kongen af Danmark, der meentes endnu at ligge stille ved Gøthenborg med sine 12. store og smaae Skibe, skulde just komme med 9. deraf og forhindre disse 36. Hollandske i dette Forsæt? Kongen kom den 11. May om Aftenen med bemældte sine Skibe under Den Foer; lagde til Ankers, og fik Kundskab, at de Svenske-Hollandske laae i Lister-Dyb ved Sildt.
Men Kongen segler imod denne Hollandske Flode til Lister-Dyb, og med sit ene Skib Trefoldighed reder den ilde til og forjages den.
Der henad seglede Hans Majest. den 15. May; men Lodserne gafve at forstaae, at med saa dybstikkende Skibe kunde mand ey komme de Svenske nær. Den 16. May, som var en Torsdag, saae mand 24. af bemældte Svenske Skibe komme ud af Hafnen, færdige til at antaste de Danske. De Svenske hafde Strømmen med sig. Kongen, med sit Skib Trefoldighed, som lagde dennem næst, tog alene imod dennem, og Slaget begyndte Klok. 10. om Formiddagen, og varede"

1238
„til Klok. 4. efter Middag. I de tu første Timer, nemlig indtil Klok. 12. fegtede Kongen med sit ene Skib imod alle disse 24. og ikkun af den ene Side, i gandske stille Veyr. Der blef skudt paa det heftigste og skarveste fra begge Parter. Efter Klok. 12. komme de andre Skibe, efterat de ved Elben hafde faaet mere Vand, ogsaa dertil, og da gik Striden saa meget skarpere an. De tre største Hollandske Skibe, Admiralen, Vice-Admiralen og Schoutbynachten gave sig alle tre om Kongens Skib, og giorde deres beste til at entre: Men de blefve i den stæd af bemældte Skib Trefoldighed heel ilde tilredde alle tre; og meest Admiralen, der Klok. 3. hafde mistet Rage, Galion, en af Masterne, sin Fok-Raage, og sin Meysan med Segl og alt. Siden kom 4. af deres andre største Skibe tilseglendes dennem til Bistand, saa at de vare nu 28. Endeligen vigede de alle af, og slæbte sig fort efter Klok. 4. Intet fortrød Kongen og de Danske Capitainer mere, end at Hans Majests. Skibe vare her for dybgaaende og hafde ikke Vand nok under Kølen til at forfølge dem; men motte formedelst Grundene lade falde Anker, og vente, om de Svenske Hollændere vilde endnu anden Dagen komme igien.
Men formedelst lave Grunde torde ey forfølge dem.
Mand saae da ofver, hvad Skade vores hafde lidt, som var kun 11. Mand døde og qvæste, og endeel Kugler i Skibene og uden paa indskudte. Kongen sendte om Aftenen sin Cammer-Tiener med 40. Soldater i følge, til Sildt, til at forspørge sig hos Lodserne; Men der var ingen Fortrøstning. Om Morgenen efter, den 17. May saae mand imod Solens Opgang 7. af de Hollandske komme seglende. De Danske lettede Anker, og vilde gaae dem imod. Hvilket da Hollænderne fornumme, lagde de strax ofver, og ginge deres Vey tilbage. De Danske jagede dem efter den hele Dag, indtil det imod Aftenen blef blik-stille; og derved komme Hollænderne dem af Sigte. Den 18de gaf Kongen Ordre til Hiemfarten, og seglede til Kiøbenhavn.
Hollænderne slippe bort.

I denne Fegtning blef den Svenske Oberste Lohausen, som var paa Admiral-Skibet hos Marten Theyssen, skudt med en Kanon-Kugle tvert ofver Lifvet. Saa faldt ogsaa een af deres Capitainer og flere Officerer samt en heel Hob Gemeene. De Svenske vedgik, ikke at hafve mist uden 30. af deres Bysseskyttere; Men andre sagde at der faldt vel tre gange flere. Af de Hollandske Matroser savnedes et got Tal. Og større var endnu deres, der hafde mistet Arme og Bene. Her kunde ingen faae det at vide. Men i Holland glemte Matros-Konerne ikke at raabe det ud, hvorom siden skal fortælles.
Hollændernes og Svenskens Forliis i denne Søe-Action.
Saasnart Kongen var hiemkommen, og hafde der foresunden de Skibe gandske færdige og tiltaklede, som var forhen givfet Ordre om, seglede Hans Majest. faae Dage derefter ud igien, atter at opsøge de Svenske Hollændere. Disse laae endnu i Lister-Dyb, nemlig saamange af dennem, som enten ikke hafde været med i Slaget, eller ikke hafde faaet derudi nogen stor Skade. General Tor-
Kongen gaaer atter i Søen, med flere Skibe.

1239
„stenson hafde foran ved Hafnen ladet opkaste et par Skandser til Beskiærmelse, og commanderet 150. Ryttere ved Strandbredden. Torstenson hafde og Tidender, at de Svenskes Hoved-Flode under Admiral Clas Flemming var udgaaen; og derfore var ham om at giøre, at faae sit forrige ofte omtalte Forsæt fuldført, nemlig at Marten Theyssen med sin Flode skulde endnu gaae Skagen forbi, og tage de Skibe fra Aalborg og Aarhuns med sig, møde Claus Flemmings Flode, og dermed paa Fyen.
Torstensons nye Ordre til de Hollandske.
Men her blef hand paa nye vaer, at de Danske, ligesom i forrige Uge, indfandt sig, og vilde atter hafve deres Stemme i Raadet med. Thi her komme nu Elleve af deres Skibe, og lagde sig lige uden for Hafnen, eller bemældte Lister-Dyb. Torstenson blef heel fortørnet; helst da nogle Skippere gafve ham tilkiænde, at der vare vist nok meget flere Danske Skibe endnu i vente end disse Elleve. Hand gaf derfore Ordre til sine Hollandske, at de skulde forsøge, at slaae sig igiennem disse Danske, førend der komme flere, og hvis det gik lykkelig af, fyllestgiøre hans Befalning, i at gaae omkring Skagen og søge til den Svenske Hoved-Flode; Men om det gik ilde, da at søge til Vlie i Nord-Holland, for at bøde paa deres Skade, og derfra komme igien med snareste.
Et nyt Søe-Slag imellem de Danske og Hollandske, som varede i to-Dage.
Hermed gik da Striden an. Hollænderne forsøgte at trænge sig ud, og canonerede paa de Danske af alle Lage. Men de Danske med deres Canoner holdte dem saaledes tilbage og indelukte, at efter nogle faae Timer var ald Lysten dennem forgaaen til at forsøge det mere, men de trækkede sig jo dybere ind i Hafnen, og længere bort fra de Danske. Disse blefve ved at skyde, og canonere u-ophørligen paa de Hollandske de tvende hele Dage igiennem, som vare den 24. og 25. May; Men Hollænderne holdte sig saa langt fra dem, som dem var mueligt, efterat de første Dagen hafde seet eet af deres Skibe skudt i Sink, og faaet saa megen Skade paa Master, Raaer, Strænger og andet Redskab paa de andre, som kunde regnes for nok i een Fegtning, og desforuden deres tre Brandere jaget paa Grund og ruinerede.
Hollænderne blive ilde tilredde, og føre hiem til Nord-Holland.
Men mod Aftenen og Natten paakom en heftig Storm af Synden, som nødde de Danske til at lætte Anker, og segle derfra. Saaledes sluppe da Hollænderne ud af denne Klemme, og funde for rettest, at adlyde Torstensons Ordre, om hvad de skulde giøre naar det gik ilde af og deres Fiende var blefven dem forhaard, og hafde giort dem u-dygtige til at fuldføre det andet store Forsæt. Derfore alt hvad de kunde giøre, var at søge hiem til Vlie i Nord-Holland, der at faae deres Skade og Bræk forbedret. Der vare de ikke saasnart ankomne, førend den største Deel af Matroserne forløbe dem, og ved et

aabenbare Oprør jagede deres Anførere største Angest ind, truede og ønskede dennem ald Ulykke, som hafde lokket og ført dennem til Slagterbænken, paa de Danske Strømme, der at miste Lif og Lemmer. Dette var og det Svar og den Beretning, som de gafve deres Koner, der komne"

1240

„dem i Møde for at tage imod dem; og saasom iblant disse Qvinder var en heel Deel, der enten hafde mistet deres Mænd, eller saae dem nu elændigen tilredde, Arme og Bene fraskudte, kand læt tænkes, at Oproret blef ikke mindre. I alle Byerne, Amsterdam, Horne, Enkhusen, Middelburg, og hvorsomhelst nogle af disse Baadsfolk hafde hiemme, hørdes den samme Støy og Larm.
Blifver der ilde modtagne, og den gemene Mand giør Oproer.
De fulde an paa Lovis de Geers Huus, som hand hafde i Amsterdam, begyndte at vilde rifve det ned; saaat Øvrigheden motte ved Soldater splitte dem ad, og paagribe nogle af dem. Mand bemøyede sig at stille dem tilfreds: men de svarede, at de vidste heel vel hvad de vare deres Fæderne-Land skyldige, naar de antoges til at fegte imod dets Fiender paa en ærlig Orlogs-Flode. Men at den Bedragere Lovis de Geer hafde med falske Tillokkelser bragt dem paa sine smaae Skibe, og bildet dem ind, at Kongen af Danmark hafde dem ikke større, ja forført dem fra deres fredelige Næring til en fremmed Krig, imod den Konge, som var ikke General-Staternes Fiende, det kunde de ey forlade ham.
Forsøge ogsaa at hevne sig paa Lovis de Geer.
Endeligen vare Geer og Marten Theyssen om, at faae saavel nye Skibe, som og andre Folk i hine misfornøyedes stæd; Hvorudi nogle af de myndigste i Holland vare selff behielpelige, eftersom det ogsaa laae dennem Magt paa, det Kongen i Danmark ey motte blive Svensken ofverlegen i denne Krig.
L. de Geer og M. Thyssen bringer en nye Flode tilveye.
Hollændernes Politic.
Kongen var den 25. May sildigen og ved Nattertide, med den stærke Synden-Vind gaaet til Segls fra Lister-Dyb, og naaede Flekkeroen anden Dagen; som sees endogsaa af et Bref, som Hans Majest. med egen Haand hafver skrefvet sin Canceller Hr. Christian Thomassen til, af sit Skib Trefoldighed i Flekkeroen samme 26. May. Af dette Bref, hvorudi ellers befaledes om tvende Bede-Dage, som udi Junii-Maaned skulde holdes, lærer mand, at Cancelleren hafde sendt Kongen tilbage nogle Brefve, som fra Regeringen i Stockholm skulde været sendte til Torstenson, men underveis af Kongens Folk opsnappede, og straxen i Kiøbenhavn dechiffrerede.
Kongens Bref til sin Canceller, om Svenskens Anslage, saa og om Bededage.
Det hele Bref er saaledes lydende: „Af din Skrifvelse erfarer jeg, hvad de interciperede Brefve hafver haft at betyde. Hvilket Torstenson og hans Selskab ogsaa vel hafver i Agt, saavit skee kand. Mens jeg forblifver i det faste Haab til GUD i Himmelen, som veed, at jeg ingen Aarsag hafver været til dette Optog, at hand ogsaa dirigerer Verket derhen, som det hannem behageligt er. De Pladser, som Torstenson skal besætte og manutenere i Holsten og Judtland, de ere mig u-bekiendte. Hand kand jo nu i hans beste Flor intet defendere det hand hafver i Hænderne. Laholm at beleyre og indtage, er læt at giøre; aldenstund mand intet hafver vildet slie derpaa, imens mand kunde giøre det. At Bededagene ere satte an den 3. 4. og 5. Junii, fordi at Brefvene kom saa sildig fram, det faaer vel at blifve; Efterdi de ellers intet hafde kundet blefven holdte. Mens her pa

1241

„paa Skibet ere de alt holdene efter den forige Befalning, Vale. Af mit Skib Trefoldighed i Fleckeroen den 26. May Anno 1644. CHRISTIAN.„

Den Svenske Regierings Ordres til deres Generaler.

Saasom mand her hafver ved Haanden rigtige Copier af alle den Svenske Regerings Ordres og Brefve til Generalerne Torstenson og Horn, saavelsom og til andre, denne hele Danske Krig igiennem, saa er læt at see, at disse i Kongens Skrifvelse ommældte interciperede Brefve har været det til Torstenson af 16. May, tillige med Doubletter af de forige under 14. Martii og 15. April; Thi udi det af 16. May fortælles at Gustaff Horn var da iust rykket for Laholm og beleyrede den. Kongen, som og af samme Bref kunde see, hvad de Svenske hafde i Sinde med deres Skibsfloder, deres egen saavelsom den Hollandske, hastede til Kiøbenhavn, for at komme i Stand og gaae dem med sin i Mode.

De Svenskes Storeflode gaaer i Søen.

Den Svenske Orlogs-Flode under Admiral Claus Flemming, seglede ud af Dalerøen den 1. Junii, og da den hafde lagt et par Dage for Bornholm og plyndret i Landet, satte sin Kaas hen, ned til Øster-Søen.

Tu Skibe deraf tilredes ilde af de Danske.

Tvende Skibe deraf, som Admiralen sendte for i Veyen paa Kundskab, ragede i Fægtning med 3. Danske, og blefve meget ilde tilredde. Flemming lagde siden ind i Hafnen ved Christianspriis: Hvor Torstenson kom til ham, den 24. Junii, for at beraadslaae om den paatænkte Transport paa Fyen. Men da her ikke vare nu Skibe nok forhaanden til Hestene at ofversore, efterat de Danske hafde paa adskillige Tider borttaget og ødelagt dem, som Torstenson alt siden Juul hafde sanket paa, saa blef Forsættet endnu femte gang opsat. Derimod blefve de enige om at Floden motte gaae til Femeren, og bemægtige sig denne Øe, som de Danske benyttede sig af til en Sammel-Plads for deres nye-værfvede Folk. Derpaa fandtes samme Tiid henved 350. geworbene Soldater, og Strandbredden var nogenledes forvaret med opkastede Skandse-Verker.

Sv. Admiral Claus Flemming indtager Femeren.

Men imod den store Svenske Flodes stærke Canonering kunde disse Skandser og Folk ikke længe holde det ud; Helst da Flemming under u-ophørlig Skyden paa den ene Side af Landet, lod paa den anden Side sætte i Land General-Major Mortaigne, med 200. Ryttere, 100. Dragoner, 200. Soldater, som Torstenson hafde givet hannem med, og dertilmed 300. af sine egne Bysseskyttere. Kort sagt, de Svenske blefve Femeren mægtige, sloge ihiel hvad som giorde Modstand, fangede 200. Mand, som de stak under deres egne Tropper, og besatte Øen med deres egne Krigsfolk.

Torstensons Pralerie.

Artigt er det ellers, at Torstenson i sine Skrifvelser, (hvoraf nogle ere trykte,) forsikrede, at de toge 450. geworbene Soldater til fange paa Femeren, da Boecler deres egen Historie-Skrifver vidner, at der var, førend de Svenske komme der, i alt ikkun 350. geworbene og deraf blefve mange slagne, og alene 200. fangne: Saaledes ere og flere deres Beretninger beskaffede.

1242

„Om dette Anslag paa Femeren hafde Kongen i samme Dage faaet at høre, der Hans Majest. stod færdig med sin Flode at gaae i Søen, tænkendes vel at skulde kommet tilig nok til at undsætte bemældte Land: men den Tiid var det allerede i Fiendens Vold. Hans Majest. beredde sig til dette Søe-Tog, som til sin sidste Forretning i Verden: beskikkede sit Huus, ofverleverede sin Søn Printz Christian Scepter og Crone, annammede den Hellige Nadvere; og gik derpaa om Borde og til Segls den 30. Junii.

Kongen gaaer paa nye ud med sin Flode, og befaler Regeringen til Printzen.
Floden bestod af 9. store Skibe af første Rang, 20. af anden Rang, 10. Fregatter og Galeyer. Disse vare alle fordeelte i 3. Esqvadrer: Avantgarden bestaaende af 14. Skibe, førtes af Rigens Admiral Jørgen Wind, hans Skib var Patientia; Den anden, som Admiral Peder Galt, paa Skibet de tre Lofver, førte, var 13. Skibe stærk; Kongen self paa Skibet Trefoldighed, og under Hannem Vice-Admiral Proß Mundt, førde den tredie Esqvadre, som bestod af 12. Skibe. Næstfølgende Dag den 1. Julii finge de den Svenske Flode i Sigte, under Admiral Claus Flemming, som var 46. Skibe stærk, og hafde Vinden gandske efter deres Ønske. Jørgen Wind med sin Avantgarde giorde ald Fliid til at gaae dennem imod; men motte dog holde sig noget op, indtil de andre Skibe, der ikke vare saa vel beseglede, kunde komme efter. Fienden avancerede; Hvorfore vores Admiral giorde Segl igien, og saa allerførst med sit Skib Patientia begyndte den skarpe Søe-Fegtning, som samme 1. Julii paa Colberger-Heide angik, og varede ofver 10. Timer: I hvilken Tiid de Danske og Svenske vare fire gange tilsammen i Trefning.
Fire haarde Trefninger imellem den Danske Flode og den Svenske i 10 Timer.
Den Svenske Admiral Flemming satte, tillige med tvende andre, stærk an paa det Danske Admiral-Skib, og giorde det stor Skade; Hafde og nær erobret det, hvis Kongen ikke med sit Skib Trefoldighed var med endeel andre kommen til Hielp. Jørgen Wind hafde da alt i den første Trefning faaet sit Bane-Saar af en Kugle ved hans Knæe, (hvoraf hand dog ikke førend den 17de Julii døde i Kiøbenhavn;) hand kaldede da strax til sig alle sine Officerer paa Skibet, og formanede dem om deres Eed og Pligt.
Admiral Jørgen Wind skudt.
Flemming satte anden gang an, og forsøgte med sine Skibe at vilde gaaet lige igiennem den Danske Flode; men de Danske holdte sig braf tilsammen, viiste Fienden ofveralt ud til Siderne, eller tilbage. Kongens Skib Trefoldighed fægtede længe alene, imidlertid at de fleeste andre Danske laae udi Lee, og kunde vel hafve undsat det, som Kongen siden lod dem mærke sin Fortrydelse ofver. Dette var den tredie Trefning, hvorudi Admiral Flemmings Skib blef saa igiennemboret af Skud, og saa ilde tilredet paa Master, Raaer, Stænger, Segl og Takkel, at det neppe kunde holde sig længere i Floden. Den fierde Trefning skeede imod Aftenen, og ud paa Natten; indtil de Svenske komme vores af Siune, og hafde retireret sig Vester paa imod Eckernførde. Kongen tilegnede sig med ald Billighed Seieren;“

1243
„ren; helst Svensken tog Flugten, og motte end og for denne gang efterlade sit store Landgangs Forsæt. Og omendskiønt intet Skib erobredes paa nogen af Siderne, saa vare dog flere af de Svenskes ilde forskudte og moxen u-brugelige for en Tiidlang.
Seieren blef paa den Danske Side.
Det mærkeligste og forunderligste i dette Søe-Slag var Kongens egen u-beskrivelige Tapperhed. Thi hand med sit Skib fegtede en lang Tiid alene, og var i den stærkeste Ild meere end de andre, staaende bestandigen med Sværdet i Haanden og commanderende sit Folk;
Kongens u-beskrivelige Tapperhed.
indtil at Hans egen Høye Person blef tresset, saa hand faldt omkuld, og Blodet af hans Øye, Øre og Mund strømmede hans Ansigt og klæder ofver. Hvorofver da Folkene med bedrøfvet Skrig raabte: Ach! Kongen er skudt: da stod hand strax op frem for dennem, lod sig toe og forbinde i deres Paasiun, tog sit Sværd igien i Haanden, og sagde med en Majestætisk Røst, at „var hand end tresset af et Skud, saa var det dog ikke farligt, og den højeste GUD hafde endnu sparet hannem Lif, Styrke og Mod nok, til at staae sit Folk bi, saalænge enhver af dem vilde ligeledes giøre deres Pligt.„
Hand blifver tresset af et skud.

Saaledes holdte hand det ud, indtil at Slaget endtes og Fienden var gaaen sin Kaas. Hvilket af en Herre, der nu var over sine 67. Aar, efter saa store forhen i ald sin Tiid beviiste Tapperheds Prover til Lands og Bands, findes vel ikke mange Exempler paa i Historierne.

Holdte dog Slaget ud til det sidste.

Hvad nu angaaer det u-lykkelige Skud, hvoraf Hans Majest. blef tresset og hans høyre Øye samt nogle Tænder af hans Mund udslagne, og det venstre Øye splittet, da skeede det derved, at en fiendtlig Styk-Kugle tressede paa Fænghul-Dækkelet (som mand kalder Delphinen) af en Canon i Skibet, hvoraf Dækkelet slog sig i Stykker, og slog andet, hvad det tressede omkring sig, i Splinder. Deraf fik Kongen sin Skade.

De tvende Brødre Ulfelder ihiel-skudte.

De twende Ulfelder, Rigens Hofmesters Brødre, Knud Ulfeld, Kongens Hof-Marschalk, og Eyler, som hafde været Resident i Spanien, blefve ogsaa tressede. Styk-Kuglen foer ind i Eyler Ulfelds Lif, hand blef skudt ved Konges Side, og med sit Fald slog Kongen omkuld ned paa Skandsen under sig, hvorofver det omtalte Skrig skeede af Folkene, som blef forvandlet til største Glæde og Forundring, da Herren igien stod op. Knud Ulfeld fik sin ene Arm saaledes sønderslagen af den foromtalte Delphin, at hand siden, efter lang udstanden Pine, motte deraf døe.

Den Danske Flode segler hiem.

Den 2. Julii næst efter, der Svensken sig ikke videre lod see, hafver Jørgen Wind, endskiønt hand laae til Sengs af sit Saar og i stor Pine ladet, efter Kongens Befalning, alle Capiteiner komme om Borde til sig, til at erfare hvad Skade enhver hafde bekommet, og som det befandtes, at Patientia, hvorpaa Wind self var, hafde stor Skade paa Reedskab og udi Vandgangen, befalede Kongen, at Wind skulde forføye sig hiem til Kiøbenhavn med bemældte Skib, og lade det reparere, samt indtage med sig alle de døde og qvæste Officere og Folk. Skibet kom til Kiøbenhavn den 4. Julii.

1244

„Og eftersom her ikke kunde tvivles paa, efter de Kundskaber mand hafde, at jo Lovis de Geers Flode, eller de Svenske Hollændere, snart motte være herhid igien forventendes; saa var nu Kongens Omhue, hvorledes deres Tilgang og Sammenføyelse med Claus Flemmings Flode kunde hindres, nu da Hans Majests. Flode var Mester af Søen, og kunde holde dem tilbage, hvis de komme.

Til den Ende seglede Hans Majest. Self med den ene Esqvadre op imellem Øerne; sendte og Fartøyer allevegne omkring til Kundskaber at indhente. De andre tvende Esqvadrer blefve befalede, at gaae høyere op i Øster-Søen, og krydse imellem Sverrig, Gulland og Borringholm: Naar den ene Esqvadre løb hen ad, skulde den anden løbe hid, og giøre Fienden ald muelig Afbræk. Formærkedes den Svenske Flode igien at samles, da skulde begge disse Danske Esqvadrer, som vare i alt 26. Skibe, giøre en Flode tilsammen, indtil videre Ordre.

Kongens tredie Søe-Tog: og Hans Majests. Ordre til Vice-Admiral Peder Galt.

Saaledes lødde Instruxen til Peder Galt af 4. Julii. Thi endnu vidste Kongen ikke, hvor Claus Flemming med sin underhavende Flode var kommen hen, efterat hand retirerede sig. Men kort efter spurte mand, at bemældte Svenske Admiral var løben ind i Christianspriises og Kieler-Hafn, med alle sine Skibe. Hvorfore Kongen strax ved en anden Ordre kaldede Peder Galt tilbage, og beordrede ham at lægge sig uden for Indløbet, og beleyre dem.

Derforuden lod Hans Majest. samle en Deel Krigsfolk fra Fyen og Laaland, henved 2000. Mand, som blefve ofverførte til den Holstenske Küst, og i Land satte hen ved Bülke. Disse opkastede en Skandse,

ikke langt fra Christianspriis, og plantede derpaa en hob grove Cartover, hvormed de straxen, da Skandsen var færdig, den 25. Julii begyndte at beskyde den Svenske Flode: Hvorfore de Svenske giorde deres beste at varpe deres Skibe, det længste mueligt var fra samme Side af Landet.
Samt andre Anstalter, imod den Svenske Flode, ved Kieler-Hafn.
Dog hændtes det, Morgenen derefter Klok. 6. den 26. Julul. at en Kugle fra Skandsen ramte Admiral-Skibet, gik igiennem Kajuten, og slog Admiral Claus Flemmings Laar i stykker, som hand stod og toede sig. Hand lefvede derefter ikkun halfanden Time. Een hans Tienere, som stod hos, blef begge Benene afskudte. General-Major af Infanteriet Carl-Gustaf Vrangel fik nu i Flemmings Stæd Ofvercommando paa den Svenske Flode.
Den Svenske Admiral Claus Flemming bliver skudt og døer.
Ofver dette den Svenske Admirals Dødsfald blef Torstenson saa forbittret, at hand besluttede det strax at hefne, og paa de Danske at vederlægge. Gik derfor den 29. Julii med et stærkt Partie Ryttere og Dragoner loes paa de Danske i forbemældte Skandse, og efter at hafve udstaaet af dem nogle Salver, hvorved den Svenske Oberste Sack, en Ritmester, med flere Officerer, samt en god Deel Gemene nedlagdes, kom endelig ind i deres Forsandisning og Batterie, og i første Furie nedhug nogle Hundrede Mand, samt bemægtigede sig 4. deres halfve Cartover, Faner og andet. Herved blef da den”
De Danske forjages af deres Skandse.

1245
„Svenske Flode frie for denne saa u-beleyrlige Canonering fra Lands-Siden. Nu stod endnu tilbage, at slippe ud af Hafnen, hvor den laae i Klemme, og beleyredes af de Danske Skibe. Thi at vove den ud i Søen til dennem, og med Magt slaae sig igiennem, holdte Torstenson og Vrangel ikke raadeligt, førend i den yderste Nød. Og iust den samme 26. Julii, som Claus Flemming var blefven skudt, gik Kongen med sit Skib derfra, for at segle høyere op i Øster-Søen, og efterlod en skriftlig Ordre til Peder Galt, „at hand med sine underhavende Skibe skulde strax lætte Anker, uden Skyden, og eet Skib efter et andet udi god Orden segle nærmere imod Christianspriises Indløb, ja det nærmeste som mueligt var mod den Svenske Flode, og først givfe den et heelt Lag af den Sides Canoner, siden ligeledes af den anden Side; Hvilket og alle de Skibe skulde giøre, som i Floden under hans Befalning vare. Ellers skulde hand nu og siden forholde sig efter forrige Ordre. Dog ingen at begivfe sig ind i Hullet til de Svenske.„
Den Svenske Flode er indelukt i Kieler-Hafn, og af de Danske Skibe beleyret.
Kongens sidste Ordre til Peder Galt.
Dette var Kongens sidste Ordre til bemældte sin Admiral. Men den sidste Punct i Ordren giorde, at den forrige lod sig ikke saaledes i Værk stille. Thi de Svenske trækkede sig Dagen derefter saa dybt ind i Hullet, imellem Christianspriis og Kiil, at de Danske ikke kunde naae dem med Canoner, med mindre de skulde gaaet ind til dennem. Derfore blef ogsaa Galt liggende hvor hand laae. Imidlertid vare de Svenske i den største Nød og Forlegenhed. Deres Proviant skortede, Vandet var brak og u-taaleligt, hvoraf de Syges og Dødes Tal tog stærk Ofverhaand. Kort sagt, deres Flode hafde været forloren, hvis det skulde varet længe.
Altsaa dref Noden dem til, at de om Natter-Tider imellem den sidste Julii og 1. Augusti, ved en saa god Synden-Vind, som de kunde ønske sig, lettede Anker og satte Segl til, og gik hver og een ud af Hafnen ud i Søen, førend at Peder Galt, som endeel have vildet sige, blef det vaer. Og den 5. Augusti var samme deres Flode alt hiemme og ankommen til Elfsnaben.
De Svenske frelse ud ved en særdeles Vindens Beqvemlighed.

De Svenske skrifve at, saasnart Galt fik at see, det de vare under Segl og vilde gaae ud, lettede hand Anker, og giorde færdig at gaae efter dennem, for desbedre at kunde slaaes i aaben Søe. Men i hvad end hans Mening og Forsæt var, saa burde ingen Ting hafve bragt ham til at vige fra sin første Ordre, som var at holde de Svenske indelukte i Hullet, og passe paa at ikke noget deres Skib slap ud. Og selffsamme Befalning var jo ogsaa bekræftiget i den anden Ordre.
Peder Galts Forseelse.
Kort sagt, de Svenske sluppe, i en lykkelig Tid for dennem, ud af Sækken, som Peder Galt var forordnet at holde tilbunden; Hvilket hand skammeligen forsømte, og begik saaledes den største og vigtigste Forseelse i den hele Krig. Mand har vildet undskylde ham med, at de Svenske skulde Dagen tilforne ved en tilkiøbt Forræder hafve practiceret ham en falsk Ordre til, hvilken hand antog for Kongens, og følgede. Men derom er intet. Thi saasnart

1246
„være de Svenske ey bortsluppen, førend hand kiendte sin Feyl, og hvor ilde hand hafde giort: Skref saa Kongen til, og bad om Naade.
Hand skref Kongen til, og bad om Naade.
Men Hans Majest. lod ham siden ved Secreterer Ifver Wind tiltale, og dømme fra Lifvet: Hvorpaa hand blef halshuggen paa Slots-Pladsen i Kiobenhavn den 31. Augusti i sin Alders ikke langt fra 70. Aar.
Hand blifver dømt fra Lifvet, og rettet.
Hand tilstod baade for Retten, og da hand gik til Døden, meget væmodigen sin Forseelse. Og hvad angaaer den Tyge Brahes Spaadom, som denne u-lykkelige gamle Mand beraabte sig paa, nemlig at ham derved for næsten 50. Aar tilforne var tilkiændegifvet saadan Død; da negtes endeligen ikke, at jo saa kunde været: Thi, ihvorvel Tyge Brahe ikke giorde Væsen af, eller forsvarede Astrologiske Spaadomme, saa vidste hand dog alle deres Regler, saasom noget der da var i Moden, saa og giorde hand undertiden dem til Villie, som endeligen vilde have deres Nativitæt stillet.
Tyge Brahes Spaadom.
Men saa findes ogsaa Bevis og Exempler paa, og ere endnu i denne Dag forhaanden, at hans Kunst, saavelsom flere andres, hafver som alleroftest taget Feyl. Og at den treffede nu ind hos Peder Galt, var ikke denne store Astronomi Skyld, og lige saa lidet Stiernernes, men hans egen, der burde hafve holdt sig sin Ordre efterrettelig. Samme Peder Galt var ellers en vel studeret Mand, god Jurist, samt Latinsk Poet.“
I disse Dage,nemlig imedens den Svenske Flode laae indspærret ved Christianspriis, var det, at General Gallas med den længe forventede Kayserlige Krigsmagt ankom. Om dette Krigs-Tog maae nu ogsaa fortælles hvorledes tilgik.
Den Kayserlige General Gallas ankommer i Holsten.
Det Svenske Indfald i Holsten, og Kong CHRISTIANI Forestilling derom til Kayseren gaf Anledning til, at der straxen i Februario blef holdt en Sammenkomst til Passau, udaf de Kayserlige, Kongelig-Spanske, og Bæyerske Ministrer, for at beraadslaae, hvorledes Krigen ved disse nu paakomne Tilfælde skulde føres imod Svensken, saasom nu siuntes den beste Leylighed at være for haanden, at faae hannem, ja den hele Protestantiske Forening svækket, og sat i den Stand, som i Aaret 1629. blef besluttet.
Aarsager og Anledning til de Kayserlige Generals Hidsendelse med de Kayserlige Tropper.

De Kayserlige bragte her udi Forslag, om at tilsende Kongen af Danmark en Krigsmagt til Hielp, og at den Bæyerske General Haßfeld motte rykke op imod Lyneborg og Bremen, fordrive de Svenskes Armee under Königsmark, siden ved Tilstod af Kayserlige, Saxiske og flere Forsters Tropper gaae ind i Holsten og bringe Torstenson i Klemme. Men Bæyeren var herudi vanskelig, og hafde sine egne andre Affigter, som dog intet vedkomme den Nordiske Krig. Saavidt blef endeligen for got befundet, at mand ved denne Leylighed af Torstensons og den Svenske Hoved-Armees Fraværelse først skulde see Svensken udjaget af Mæhren, Silesien, Meissen, og Dyringen; siden gaae loes paa hannem i Pomeren, og derpaa komme Danmark til Hielp imod Torstenson. Men sligt Godtbefindende

1247

„de stemmede slet ikke ofver eens med de Kayserlige Gesandters i Osnabryg deres Raad i deres fast ugentlige Skrifvelser til Kayseren, og mindre med Kongen af Danmarks Paafodring; Thi hvad Hielp her skulde skee til Danmark, fik at skee i en Hast, i hvorledes det gik med Mæhren, Dyringen og Pomeren. Den Kongel. Danske udskikkede Bernard D'Aranda kom i det samme til Wien, og formaaede Kayseren til, at hand befalede sit Krigs-Collegium herofver at beraadslaae. Græf Schlich, Præsident i dette Collegio, samt flere andre vilde hafve, at mand først skulde slaae Svensken ud af Kayserens Arfve-Lande, tage Olmütz fra hannem med mere. General Haßfeld vilde angribe Erfurt, og andre Stæder. Men General Galasses Raad fandt meest Bifald; neml.

Galasses Betænkning af de Kayserlige holdte Beraadslag om Krigen.

„at, mand skulde strax sende en Armee Danmark til Hielp; Thi hvis de Svenske kunde blifve slagne og svækkede i Holsten og Julland, vilde de af dennem indtagne Stæder i Tydskland falde Kayseren i Hænder af sig selff; Derimod hvis mand lod Danmark i Stikken, og lod det undertrykkes af Svensken, vilde denne Fiende falde ind paa Tydskland igien, langt stærkere og farliger end tilforne. Best var derfor, at see Krigen indsluttet i Norden, jo længere fra de Kayserlige Lande, jo bedre; endogsaa til Fordeel for Religionen, at faae disse tvende Kiætter-Croner sammenhidsede til at ødelægge hinanden. Kayseren motte imidlertid lade sig forsikre hos Kongen af Danmark om Provision og Lefnets-Middel for sin Armee; samt derforuden ved sikkert Underpant, i Fæstninger eller deslige, binde Kongen fast ved dette Løfte, aldrig at skride til noget Forlig med Svensken, førend det var Kayseren behageligt og beleyrligt. Thi saa hafde mand ey behof at frygte, det Svensken skulde falde Tydskland igien paa Halsen; helst mand blef altid i Stand til at føde de Folk nok ind i Danmark, til derinde at holde ham varm tilgafns.„

De Kayserlige og Bæyerske eens om dette Tog.

Herpaa var det at Kayserens Resident Plettenberg blef skikket til Kiobenhavn, hvorom forhen er talt. Og Kayseren hafde med stor Umage formaaet Churfyrsten af Bæyeren til, at General Græf Haßfeld motte med en Hær, bestaaende af Kayserlige og Bæyerske Regimenter, komme Stiftet Bremen til Hielp og holde den Svenske General Konigsmark derfra ude; Siden skulde Haßfeld tage Erts-Biskopens af Bremen, Hertugernes af Lyneborg, og fleres Tropper til sig, og naar General Gallas kom saa nær, støde til hannem, og anfalde de Svenske i Holsten, ja hvor andensteds deromkring mand fandt det tienligst. Haßfeld var den Tiid i Franckenland, hvorfra hand brød op den 10. April og marscherede et got Stykke Vey op i Nord, indtil Goslar og Osterwick.

Gen. Haßfelds Tog u-nyttigt.

Hand slog sin Leyer ved Schwarzwald; og skikkede til Lyneborgerne, samt til Erts-Biskopen af Bremen saadant et Bud, hvorved hand fodrede ey alene Giennem-Marsch og Qvarterer; men endogsaa stærkere Leverantzer af Proviant, Fourage og andet, ja

1248
„ja større Penge-Forstrækninger, end de hafde nogentid gifvet Svensken. Og da mand derofver besværede sig, brød hand op, og gik den samme Vey tilbage igien, som hand var kommen; saa at dette Haßfeldiske Tog nyttede til intet andet, end at holde Konigsmark, paa en Maaneds-Tiid eller længere, fra det Bremiske. Men Sagen var egentligen, at hverken Haßfeld eller hans Herre Churfyrsten hafde nogen Lyst til dette Tog, og søgte ikkun Paaskud at komme derfra: Bæyeren vilde beholde sin General og sine Regimenter i Tydskland, til at skaffe sig mere Respect hos Frankerige: Og Haßfeld vilde ingenlunde staae under Gallas, eller være med, hvor nogen anden skulde føre Ofver-Commando. De Kayserlige Regimenter hand hafde med sig, under Colloredo og Græf Bruy, kunde hand nu ikke tage tilbage med sig; Hvorfore de blefve staaende ved Zwickau, og ventede paa Gallasses Ankomst. Ofver saadan Græf Haßfelds Forhold studsede Gallas en Tiidlang, og indsendte sin Klage til Kayseren derofver; Dette var og Aarsagen, hvorfor hand brød meget sildig op, og marscherede, efter sin Sædvane, heel langsomt; saa at hand først kom til de Meckelborgiske Grændser midt i Julio, og tog den liden Fæstning Boigenborg fra de Svenske; hvorfra hand strax nærmede sig til Holsten.
Gallas klagede, og brød sildig op.
Gallas bragte paa dette Tog af Kayserlige Tropper med sig i alt 10. Tusinde Mand. Saasnart mand fik at vide, at hand var kommen til Oldensloe, sendte Erke-Biskopen af Bremen, (som da var i Glykstad, og var af Kongen sin Hr. Fader beskikket til Generalissimus,) Græf Pentz til hannem.
Gallas hafde med sig til Holsten 10000. M.
Der begyndte mand da at beraadslaae, om Maaden, hvorledes Anfaldet skulde skee paa Svensken, og Krigen føres. Gallas glemte ikke, at giøre stort af og tale med en høj Tone, om det u-skatteerlige Venskab, som Hans Kayserlige Majest. herudi beviiste til Kongen, at sende ham sin General og den beste og udvaldeste Deel af sine Tropper til Hielp; u-agtet at Kayseren hafde vel behofvet dem selff baade imod Ragotzy i Ungern, og til at igientage Olmütz og andre Pladser i sine egne Lande. Hand tviflede ikke paa, saadan dyrebar Tieneste jo af Kongen blef erkiændt; Dog var langt fra, at Kayseren begierede andet end hvad billigt var; Frie Underholdning, med alt hvad dertil hører, motte de Kayserlige Tropper hafve, saalænge de stode paa Kongens Grund, og vare ham til Bistand; Et par Maaneders Sold motte de ogsaa hafve i det mindste. Og til at foretage noget retskaffens imod Torstensons Armee, kunde Pentz vel selff dømme, at de 10000. Mand, som Kayseren her hafde skikket, ey kunde forslaae; Men hertil udfodredes endnu en 12000. Mand geworbene, og 8 à 9000. Mand Land-Folk 2c. Endelig ønskede hand, at Kongen vilde strax erklære sig paa Kayserens forige Forestilling, (nemlig om et Forbund og Forpligt, at Kongen ey motte handle om Fred med Sverrige, uden med Kayserens Minde;) Til hvilken Ende den Kayserlige Gesandt Græfven af Schwarz-”
Hans Forslag og Anfordringer, i Samtale med Erke-Biskopen og Gr. Pentz.

1249
„Schwarzburg nu var tilstæde. Og til sidst, at hannem (Gallas) motte forundes Fæstningen Glykstad, til Sikkerhed for sin Armee og et got Tilhold i Nødsfald: Disse og slige Vilkor og Fordringer vare ikke meget behagelige for Græf Pentz at høre. Men den Forhaabning mand giorde sig, at med disse skiønne Tropper og ved en saadan nafukundig og erfaren General skulde blefven noget stort udrettet, var Aarsag, at mand holdte nogenledes gode Miner.
Blifver besvaret med Høflighed.

Her blef da svaret med stor Hoflighed: „Mand berømmede Kayserens Trofasthed, erkiændte denne store Tieneste med en særdeles Taknemmelighed, Underholdning vilde mand sørge for, og forskaffe deraf saameget, som kunde afstædkommes. Deraf var og alt en god Deel samlet for dem. Men Fienden hafde Landet største Deelen inde, og naar mand dref ham ud af Qvarterene, fik mand Qvarteer og Underholdning i hans Stæd. Saa skulde mand og, imedens noget blef foretaget imod Fienden, stræbe at giøre Credit og bringe op af Penge, saameget som mueligt var. Nogle Regimenter geworbene Folk 3 à 4000. Mand og et got Partie Landsfolk vilde mand forskaffe; Men saamange, som Gallas hafde næfnt, giordes virkelig ey fornoden; i Henseende at Torstensons Armee formedelst de mange lykkelige Partier, Udfalde og Skermydseler, som hand af de Danske hidindtil hafde lidet, var saaledes blefven svækket, at hand knap kunde føre nu 6000. Mand friske og dygtige Folk i Marken. Endeligen hafde og Kongen haft saadan Lykke til Søes, baade i Vester- og Øster-Søen, at Sverriges Kræfter endogsaa i denne Post vare meget ringere end tilforne. Hvad Forbundet angik, fik at lades til Hans Kongelig Majestæts Behag, og hvorledes derom med den Kayserlige Gesandt kunde ofvereenskommes. Det samme var at sige om Fæstningen Glykstad; hvorom var Tiids nok at tale noget længere frem.

Gallas gaaer dybere ind i Holsten.

Kort sagt, Gallas, endskiønt ikke aldeles fornøyet paa sin Side, ligesaa lidet som Pentz paa den anden Side, lod sig ofvertale til at gaae dybere ind i Holsten.

Men formedelst sin Langsomhed og Vellyst fordærfver mere, end hand gagner.

Hans u-endelige Dvæsen, Langsomhed og daglige Fylderie passede sig meget ilde til dette Verk, og hand var alt for lidet skikket til at skade saadan en Fiende, som Torstenson; Ja mand kand sige, at hand fordærfve de u-endeligen mere, end hand nyttede. Hafde hand alene fem Dage tilforne rykket op til Kiel, kunde den Svenske Flode, som endda laae ved Christianspriis, blefvet aldeles ødelagt, og ikke nogen Mand eller Skib kommen derfra.

Skikker Montecuculi til Saxen, og andensteds, om Forstærkning.

Imidlertid, saasom hand forud hafde betænkt, hvad Fare hand kunde komme i, saafremt General Konigsmark med den anden Svenske Hær skulde rykke op tilforne, fra Tangermynde, skikket Græf Raymund Montecuculi, den Tiid Feldt-Marschalk-Lieutenant fra sig, først til Churfyrsten af Saxen, og derfra til Græf Haßfeld, for at giøre Aftale med dem, det de begge, hver for sig, motte være aarvaagne og om-

1250

„omhyggelige, i at hafve Agt paa Konigsmark, og skaffe ham saa meget at bestille, at hand ey skulde komme Torstenson til Hielp: Men hvis Konigsmark vilde nærme sig til Holsten, og til Torstensons Armee, da skulde Montecuculi samle alt hvad hand opbringe kunde af Folk, til at følge efter og til at forstærke Gallasses Armee med. Og nu, da hand var kommen i Holsten, fik hand Kundskab, at Torstenson ventede sig Konigsmark til Hielp, og hafde sendt Bud ofver Bud, at hand motte skynde sig med at gaae ofver Elben, at de saa derefter begge kunde faae de Kayserlige og Danske imellem sig, og anfalde dem hver fra sin Side.

Blifver bange for Konigsmarks Ankomst.

Hvorfore hand ogsaa nogle gange, medens hand stod i Holsten, ved Skrifvelser og Bud dref paa Montecuculi, at hand motte komme snart, med jo flere Regimenter, jo bedre. Gallas sendte nu jænligen sine Ryttere ud paa Partier, lige indtil Staden Kiel, som blef plyndret, og en Hob Svenske

nedlagde. Hand fik nu og til sig de belofvede Danske Regimenter, 2500. Mand, geworbene Fodfolk, 1000. Ryttere, og 1000. af Landsfolk.
Hvad og hvor meget Gallas forrettede i Holsten.
Dermed brød hand op af sin Leyer og gik til Segeberg; derfra til Kiel, som hand tillige med Slottet, indtog. Den Kayserlige Oberst, Graf Broy, kom med sine Ryttere samme Dag (den 4. Aug.) ofver den Svenske Oberste Hoking, som var af Torstenson udskikket paa Partie, i hvilken Skærmydsel baade Hoking og Oberst-Lieutenanten blefve fagne, og næsten 200. Svenske Ryttere. Og dermed var og til Ende, alt hvad denne Kayserlige Armee udrettede i Holsten.
General Torstenson var, som vel kand tænkes, ikke i liden Betryk og Angist ofver denne Armees Ankomst.
Torstenson søger at komme ud af Holsten.
Tilmed var kort tilforne Erts-Biskopen af Bremen kommen til Holsten, og hafde bragt 3000. Mand friske Folk med sig, som blefve lagde ind i Glykstad, og Høybemældte Herre blef forordnet af sin Hr. Fader, som før er sagt, til Generalissimus. General Konigsmark var ikke i Stand til at forhindre dette, eller foretage sig andet i Tydskland, de Svenske til nogen synderlig Tieneste; eftersom ham fattedes noksom Folk, og Land-Græfvinden af Hessen negtede at ofverlade ham af Hendes: Hvorfore hand idelig skref og bad Torstenson om nogle Regimenter fra Armeen i Holsten. Men nu var Torstenson kommen selff i den Nød, at hand bad Konigsmark komme sig til Hielp, med alle de Folk hand hafde, paa det hand kunde desto sikrere slippe ud af Holsten, og trække de Kayserlige efter sig udi Tydskland. Hvilket, i hvor nodigen hand det giorde, fik dog nu at skee, og saaledes kunde de Franske, samt Land-Græfvinden af Hessen og flere, faae deres Villie; da disse u-ophørligen drefve paa de Svenske, for at faae dem ud af Holsten til Tydskland igien; og Frankerige blef ved at true, ey at vilde gifve Sverrige mere Penge, saalænge de Tydske Sager blefve ved denne Danske Krig forsomte. Hvor forbittred ellers baade hand, saaoog det Svenske Regerings-Raad i Stokholm, vare, kand ikke noksom siges;

1251
nemlig at de motte qvittere Verket paa mindre end halfveyen, og denne store General med saa stærk en Ofvermagt, og efter saa mange vel ofverlagde Raad og vel foranstaltede Forsøg, var blefven studset og staaende for det lidet Vand imellem Jylland og Middelfart, og ikke kunde faae nogen Fod paa den anden Side Bæltet.
Da gaf for, at det motte skee for Frankeriges skyld.
Men, som før sagdes, hand motte nu af Nød giøre en Dyd, og bilde de Franske ind, at det skeede for deres skyld. Og det Svenske Raad i Stockholm gaf hand til Svar, at nu, da hand, for Gallasses skyld, motte hente alle sine Regimenter til sig fra Nørre- og Sønder-Jylland, var det ham umueligt at faae Underholdning til dem ret længe i det allerede øde og hargiorte Land paa Geesten, da derimod de Danske og Kayserlige hafde Forraad og Lefnets-Midler nok af Marschlandene.
Hans Udmarsch af Holsten skeede med største Klogskab.
Dette maae mand og tilstaa, at hans Udgang af Holsten vidste hand fortreffeligen vel at foranstalte, og i Værk sætte, og viiste at hand var u-lige større og klogere General, end Gallas. Et par Dage førend Gallas kom ind i Landet, hafde Torstenson nyligen faaet alle sine Regimenter samlede fra Nørre-Jylland. Vel hafde de Danske været om at vilde lukket ham Passerne ofver Eyderen, opkastet smaae Skandser, og posteret nogle Ryttere og Bonder-Vagter. Men disse fik Torstenson ved Mængde af Folk strax kuldkastede og adspredde; og imidlertid med en u-trolig Hast, opfyldte hand de Morasige Passer

imellem Stapelholm og Slesvig, saa at intet var mere i Veyen for hans Ryttere og Soldater at komme ofver. Derpaa satte hand sig ved Rendsborg med sin hele Armee, som mand siger at hafve da været 10000. Heste, 4000. Fodfolk og 1000. Dragoner stærk; Thi u-agtet de mange hand hafde mistet, var dog immer et stort Antal blefven tilværfvet, og Heste var jo ofverflødig nok at tage udaf Holsten og Jylland.

Gallas tager Kiel ind, og bilder sig og sit Hof ind, at hand hafver Ræfven i Sækken.

Imidlertid gik Gallas ind og tog Kiel bort, forkyndede denne sin lykkelige Bedrift ud til Wien og andenstads, og rosede sig af at hand nu alt hafde Ræfven i Sækken. Hand rykkede og virkelig op fra Kiel, for at søge Torstenson. Men denne var ikke seen, slog trende Broer ofver Eyderen ved Rendsborg, gik til Nymynster, satte sin Hær i Slagt-ordning, og biede paa Gallas en heel Formiddag. Gallas var i slige Tilfælde meget varsom, og vovede ingen Tiid noget Feldt-Slag, naar hans Fiende var færdig og bød sig selff frem.

Undflyer stædse at slaaes med de Svenske.

Her studsede hand nu ogsaa, og posterede sig i Busker og Kiære, hvor den anden ey kunde komme ham an. Dette var den 9. Augusti. Torstenson gif Dagen efter til Segeberg, tog Besætningen deraf, og opbrændte det gamle Slot: Siden til Oldenslo. Gallas, samt de Danske, følgede efter, satte sig tvert ofver for de Svenske paa en Høy, og giorde Miner til et Feldtslag; Hvortil og Gallas var meget stærkere paa Fodfolk. Men hand forandrede dog strax dette Forsæt, og i stæden for Kaarden at trække, satte hand Spaden i Jorden og forskandsede sig. Endelig, efter at de i faae Dage

1252

Dage der hafde staaet og canonered paa hinanden, uden synderlig Skade at giøre, gik Torstenson til Ratzeborg. Gallas derimod rykkede op til Lauenborg, slog Broe ofver Elben, gik ind i det Lyneborgiske, og der igiennem hastede hand til Bernborg.

Gaaer ind i det Lyneborgiske.

I Lyneborger-Land ved Bardevik skilde de Danske sig fra hannem; hvorofver hand fandt sig ilde tilfreds, og da gik det ud paa at bebreyde hverandre hvad der var forseet.

De Danske og Kayserlige skilles fra hinanden, med Misfornøyelse.

Gallas lod de Danske, (som vare Græf Pentz, General-Major Bauer og Kay Ahlefeld,) forstaae, at de 2. Maaneders Sold hafde de Kayserlige ikke faaet; Den Undsætning og Tilstod af Danske Tropper hafde været for liden og ringe; Torstenson hafde ey været saa svag og lidt saadan Afbræk, som de Danske hafde roset af; Ey heller var de Svenskes Flode gandske slagen af Søen, som dog blef foregivet. Men, at sige Sandheden, da hafde de Danske hverken lofvet saa meget, som de Kayserlige hafde fodret, og som de nu oprippede; Ey heller hafde de pralet saa stærk, som disse nu lode dennem høre. Derimod var her nok, som med større Skiæl kunde de Kayserlige forekastes, og hvoraf adskilligt forhen er berørt; Men allermeest dette, hvorfor Kayseren ikke sendte en bedre, og Torstenson mere voren General, end Gallas var; Hvis Klogskab, og saa meget ellers omtalte lange Erfarenhed, bestod meest udi, at udsee en god og beqvem Plads til en Leyer, forskandse sig tilgafns, og hytte sig for et Feldtslag. For det øfrige, ingen Disciplin, ingen Snildhed i Raad og Daad, ingen Forsiunlighed for en Armees Nødtørft og Vedmagtholdning.

Gallasses gode, og flere slette Egenskaber.

Hvorfore, da hand siden kom ind i det Magdeburgiske, forløbe hans Folk ham i Hobetal, Officere saavel som Gemeene. Hand kastede sig ind i Fæstningen Magdeburg, og blef beleyret af de Svenske; Slap endeligen ud derfra, formedelst Isen paa Elben, kort før Juul.

Hand beleyres i Magdeburg af de Svenske, og slipper ud paa Isen.
Græmmede sig og saaledes ofver dette Ulykkelige Tog, at hand, til at slukke sin Sorrig med, drak sig hver Dag tvende Ruser.
Hans Melancholi ofver dette Tog.
Og af den hele Hær, hand førde ind med sig i Holsten, og derud fra igien midt i Augusto, som vare lutter gamle udvalde Tropper, var ikke noget Tusinde Mand i Beholdning og tilofvers ved Aarets Udgang, u-anseet hand slet ingen Fegtning hafde vovet. Om hans Holstenske Tog blef i Hamborg slaget en Mynt, paa hvis ene Side stode disse Ord: „Hvad Gallas har udrettet i Holsten, det finder mand paa den anden Side.„ Men naar mand vente den anden Side om, var den glat og der fandtes aldeles intet præget.
En Myndt derpaa slagen.
Imidlertid hafde Torstenson, da hand forlod Danmark, efterladt Besætninger i visse Pladser, saavel i Jylland, som i Holsten; nemlig i Jylland paa Baargaard i Vendsyssel, i Aalborg, i Aarhuus, Ribe, Haderslef; og i Holsten Christianpriis, Trittov, Pinnenerg og Bredenberg. Men disse Besætninger blefve strax efter forraskede af Landets Indbyggere, da de meente at Svensken ey kom saa stærk igien. Skandsen ved Aarhuus blef den 17. Augusti af de Danske indtagen, de
De Svenske Besætninger i Jylland.

1253
Svenske Officerer, som deri fandtes, samt 70. Soldater fangne, og 30. deres Skuder, tilligemed 2. nye-bygte Skibe, dennem fras tagne. Baargaard i Vendsyssel blef af Bogn Bognsen Normand, en Dansk Adelsmand der i Landet, beleyret, og ligeledes indtagen. Haderslef-Huus hafde ikke bedre Skiæbne, eller rettere de der til Besætning indlagde Svenske, blefve fangne af de Danske den 6. Sept. og Slottet, samt Byen frelst: Med eet Ord; hele Jyl-land kom paa slig Maade i en Tiid af 8 à 9. Uger i Kongens Vold, og den Svenske Regering skref selff i et Bref af 29. Octobr. til General Carl Gustaf Vrangel, „at de Danske hafde nu igien he-le Jylland inde, og de Svenske Besætninger, som de derinde hafde, bortdrefvet og ophæfvet.„ Alt saa kunde de Svenske see, at den Kunst som deres store Feldt-Marschalk Torstenson hafde viist, i at tage et Land ind, der var blot for Befæstninger og Besætninger, var ikke større, end at de Jydske Land-Junkere kunde jo giøre den efter, ja endogsaa med et mindre Antal Folk, end hand hafde brugt, forjage og nedhugge flere Besætninger, end hand udi Jylland hafde forefundet, da hand kom der.
Torstenson sender Ob. Helm Vrangel tilbage til Holsten med Krigsfolk.
Alligevel hafde Torstenson, da hand var kommen til Bleckede i det Lyneborgiske og hafde faaet Konigsmarks og andre Tropper til sig, først i September, skikket Oberste Helm Vrangel tilbage til Holsten med 2000. Heste og 500. Soldater, og gifvet ham Ordre at forvare alle Pladser vel, at agte paa Danskens Anslag, og giøre dem ald Af-bræk hvor hand det best kunde.
Regeringen i Stockholm Formaaning til ham.
Saaledes efterlevede Torstenson sine Principalers Regerings-Raadet i Stockholm, deres Paamin-delse, som de ofte skrefve ham til i Brefvene, at „hand vel altid skulde hafve eet Øye did ud paa Tydskland, men tvende hid til-bage paa Danmark.„
Helm Vrangels Fremgang.
Vrangel fandt ved sin Tilbagekomst i Holsten Pinnenberg beleyret af de Danske, hvilke hand strax an-greb og slog derfra. Bredenberg hafde de Danske ogsaa beleyret, efterat de fra Kræmpe hafde afbrendt Broen ofver Floden Stoer og indtaget den Skandse derved laae:

Bredenberg tages fra de Svenske.
Denne Beleyring tænkte Vrangel ogsaa at ophæfve; Men Oberst-Lieutenanterne Stenberg og Sehsted, som commanderede de Danske, nødde ham til at gaae tilbage med Forliis. Den Svenske Commendant Mortaigne motte omsider gifve bemældte Bredenberg op, som Erkebiskopen Hertug Friderich strax forsynede med tilstrækkelig Besæt-ning. De Danske funde derinde en god Deel Metal-Stykker, samt af Kugler, Krud og andet.
Steinborg forsfvares sig imod Svensken.
Derpaa gik Vrangel for Steinborger-Skandse, som hand tænkte at skulde i Hast bemestre; men blef ligeledes, ved tvende Udfald, derfra afviist, og forføyede sig tilbage til Fulsbyttel.
Vrangels Grusomhed.
Hand blef derofver saa forbittret, at hand en Søndag sendte et Partie til at anfalde die Alte-Stadt i Jzehoe, som nedstød nogle værgeløse Borgere, og plyndrede Hu-ser, ja og Folkene selff, da de sade udi Kirken.
Hand indtager Kiel.
Vrangel rykke selff længere frem, og ofverfaldt Slottet Kiel, som ofvergaf sig, og med

1254
med denne Besætning, saavelsom den af Rinstad, forøgede hand sine Compagnier. Sidst i Octobri fik hand en stærk Undsætning af Soldater fra den Svenske-Hollandske Flode, og dermed indtog Admiral Carl-Gustaf Vrangel og hand Landet Femeren, som de Danske hafde sig paa nye bemægtiget: Men Wranglerne fandt bemældte Ejland bart for Krigs-Folk; Thi Besætningen, som hafde Kundskab om deres Ankomst, og vidste sig alt for svag, var en half Dag tilforne lykkeligen ofverkommen til Lolland.
Da Femeren, tillige med Ob. Vrangel.
Denne Helm Vrangel, (som den gemeene Mand for hans Grumhed kaldte den tollen Vrangel,) kom de andre Svenske Adelsmænd af samme Tilnafn slet intet ved; Hand var Tydsk-fød; Døde siden en kort Tiid efter den Tydske Krig, og ligger begrafven i Wismar.
En Holstensk Skippers Troeskab.
Her maae og ikke forglemmes at mælde om en Kongel. Holstensk Undersaats og Skippers Troeskab: Hvilken General Torstenson, ved den Tiid hand giorde sig færdig at gaae ud af Holsten, hafde fragtet, til at føre hannem en Ladning af kostbare Sager hiem til Sverrige. Deriblant var, foruden andet skiont Bytte, hvad hand hafde røfvet af Slotte og andre Huse, i sær af Colding-Huus, skionne Tapeter, Sølf-Tafeler og deslige; derforuden mange Fade med Vine. Generalen satte og, maaskee fordi hand mistænkte Skipperen, en Under-Officerer og nogle Soldater paa Skibet, som skulde følge med. Skipperen hafde faaet noget at vide om, hvad slags Ladning hand hafde inde, og som hand gaf Agt paa, da hand var kommen i Søen, hvorledes Officeren og Soldaterne holdte sig lystige med disse Vine, indtil paa da de vare drukne og hafde lagt sig at sove, og naglede saa Lugerne til paa Skibet ofver dem. Vinden var just lykkelig til Kiøbenhavn, hvor hand og satte sin Cours hen; og tilbragte sin Konge, hvad hand hafde med at føre. Hand blef og af Kongen rigeligen derfor belønnet.
Belønnet af Kongen.
De Svenskes Tienstagtighed imod Stift Bremen.
Og efterdi Erts-Biskopens af Bremen, Hertug Friderichs Sag, var nu kommen paa samme Fod at staae med Sverrige, som hans Hr. Faders Kongens, saa er fornødent derom at gifve Oplysning. Torstenson hafde faaet Ordre i forgangen Aar, at naar hand gik ind i Holsten, skulde hand, iblant andre, tage alle

de Folk med sig, som Erts-Bispen af Bremen hafde, og giøre ham Værgeløs. Dette blef og saaledes forsøgt, at Konigsmark ved Nytaars Tiid faldt uden nogen Advarsel ind i Stiftet Verden og derfra plyndrede og røfvede allevegne inde i det Bremiske.
Gen. Konigsmarks Anfordringer til Capitlet i Bremen.
Sendte saa en Commissarius til Capitelet i Bremen, just da Land-Dagen holdtes, med disse Anfodringer: (1.) At ofverlade til Cron-Sverrige alle de geworbene Soldater, som der hafdes i Stiftet; (2.) Udbetale Skatten af Stiftet til deres Underholdning; og (3.) Ofverlevere alle Stiftets Fæstninger og Pladser i de Svenskes Hænder; og naar dette skeede, kunde Erts-Stiftet vorde forskaanet for Indqvartering. Mand spurgte Buddet om Creditiv, og da iblant andet fremviiste hand en Ordre fra Johan Oxenstierne, Svensk Am-

1255
Ambassadeur ved Freds-Tractaten; der dog just i samme Dage hafde udgifvet Salveguarde til Folk i Stift-Bremen, og saaledes spillede med sin egen Ære, Troe og Lofve. Capitelet, saavelsom og Erts-Biskopen, besværede sig herofver, viiste hvor aabenbare stridende det var med den Svenske Regerings egne Brefve, Segl og Contracter, i sær de af Aar 1637. Men altsammen hialp intet: Der blef fortsaret med Byer og Huise at indtage, med Rof og Plyndring, Brandsatning, Mord og Voldtagt, og al den Barbariske Medfart, som af en ugudelig Fiende kand optænkes og forøfves. Saa søgte og Konigsmark immerhen, at giøre en Skilsmisse og Splid imellem Erts-Biskopen og Capitelet, og med dette at accordere om en stor Summa Penge, samt anden slags Leveranze.
Søger derefter til Erts-Biskopen.
Siden vendte hand sig til Erts-Biskopen, og fodrede af hannem endnu, som sagt er, Folk, Fæstninger og Penge. Biskopen skref herofver General Torstenson til; men fik et Svar fuldt af en Hoben u-grundede Beskyldninger, hvilke Erts-Biskopen saaledes i en trykt Deduction igiendref, at ald Verden kunde kiænde hvor u-retfærdigen herudi blef handlet.
Konigsmark belønnes af Dronningen i Sverrige tvende Amter i Bremen.
Imidlertid var Konigsmark, til Belønning for denne hastige Expedition, afsagt af Dronningen i Sverrige med de tvende Amter Neuhaus og Rotenborg i Stifterne Bremen og Verden, og hendes Bref hannem derpaa gifvet.
Erts-Biskopen slaaer Konigsmark ud af Stiftet Bremen.
Da nu ingen fredelige Forslag fandt Stæd, greb Erts-Biskopen til Vaaben, slog og ruinerede fire Svenske Regimenter ved Ferden, tog en Besætning ved Alleren fra dem, bestormede Langwedel, og endelig jog dem ud af Landet; befalede saa sine Undersaatter, ikke at betale dem nogen Skilling mere, end hvad allerede var udgifvet. Hvilket de Svenske saaledes besminker i deres Historier, at de ikke meget taler om de Hug, Konigsmark fik, ey heller at Bønderne stak Digerne igiennem, saa at hand nær hafde omkommet med alle sine Folk i Vand og Moradser:
Hvilket skiules af de Svenske Skribentere.
Derimod sige de, at hand fik andensteds at bestille, motte forføye sig til Meissen, og sætte det Bremiske Verk op til en anden Gang. Men vist er det, at Torstenson blef slet ikke vel tilfreds, da hand fik at høre om denne Konigsmarks Opsættelse.
Erts-Biskopen bliver sin Hr. Faders Generalissimus, og residerer i Glykstad.
Efter slig fiendtlig Medhandling, hvorved de Svenske hafde brudt Troe og Lofve, saae Erts-Biskopen sig ikke længere forbunden til at skaane dennem; og lod sig derpaa af Kongen bestille til Generalissimus ofver Hans Majests. Armee og Fæstninger: Holdte og siden sin Hofstat udi Glykstad,

imedens Krigen varede. Men hvorledes Konigsmark og de Svenske, ved deres Lykkes Ofvermagt i Tydskland, komme siden igien, og bemægtigede sig forbenæfnte Stifter, skal i næstfølgende Aar omtales.

Gustaff Horn indtager Landskrone.

Her staaer endnu noget tilbage, om Krigen at fortælle i de Nordere Qvartere, nemlig i Skaane og paa Norske Siden. Thi om Gustaff Horn er ikke endnu blefven sagt, hvorledes hand i Foraaret brød op fra Lund, og beleyrede Landskrone, hvor Major Hen-

1256

Henrich Hvitfeld var Commendant. Ihvorvel Fæstningen var kun i maadelig Tilstand, og Besætningen ikke fuldt 400 Mand, saa holdte Hvitfeld den dog i nogle Uger, indtil Voldene vare moxen nedskudte, og Horn giorde alting færdigt til en Storm. Den blef da ofvergiven, med Betingning, at Besætningen, med flyvende Faner, og i fuld Mundering skulde gaae ud, og geleydes til Malmoe. Horn forordnede General-Major Lars Kagge, med 1000. Soldater, bemældte Fæstning at forbedre og med nye Verker at forsiune. Siden lagde de Svenske samme 1000. Mand og derforuden en Hoben Ryttere derind til Besætning, under Hans Wachtmesters Befalning.

Ebbe Ulfeld forhindrer Gustaff Horns Anslag.

Om Ebbe Ulfelds og den Svenske Oberstes Friderich Steenbucks Skermydseler er noget forhen mældet. Disse holdte saa længe ved, og var Svensken til stor Fortræd paa deres Grændser mod Halland, indtil at det Indfald fra Norge skeede i Vester-Gylland; Hvor da ey alene Friderich Steenbuk, men ogsaa deres Lars Kagge motte skikkes op. Feldt-Marschalk Horn, som heller hafde ønsket sig at forblifve herneder i Landet, og foretage den af de Svenske Herrer i Stockholm saa høyt forlangede og saa ofte paadrefne Beleyring for Malmoe, motte nu selff passe Ebbe Ulfeld op, paa det hand ey skulde samle sig med de Norske, og ville Mester inde i Sverrige.

Horn for os beleyre Christianstad.

Horn gik derfor ind i Bleginde, at besee, hvorledes Christianstad saae ud, og hvad Haab der kunde være at blive den mægtig. Men denne Fæstning var nye og vel forseet, og ey af det slags, der lod sig saa læt tage, som en Landskrone, og mindre som en Helsingborg. Hvilket da hand hafde betragtet, og staaet en Dags Tiid deruden for; samt faaet at vide, at Ebbe Ulfeld var nyligen draget derfra til Halland, og maaskee paa Veyen til Vester-Gylland, gik Horn for Laholm, og underveis forjagede nogle smaa Partier Ryttere og Dragoner, som Ebbe Ulfeld hafde efterladt under Ritmester Jacob Grubbe, og Major Christian Sinkler, til at agte paa de Svenske. Grubbe mistede nogle Ryttere, og slap bort med Resten.

Men forsøger det med Laholm, som blef indtagen.

Men Sinkler med sine 500. Mand, kastede sig ind i Laholm; Hvilken Fæstning Horn strax beleyrede, og efter 14. Dages Tiid bragte den til at ofvergive sig, paa samme Vilkor som Landskrone. Biorn Ulfeld, som var Commendant, og hafde en Besætning ikkun af 150. Mand, hvoraf nu en stor Deel vare slagne i et Udfald, betingede sig at gaae dermed til Halmstad. Sinkler gik med sine 500. Mand til Christianstad. Bemældte Fæstning Laholm var anlagt paa en heel beleylig Stæd, og hafde i forige Tider været heel fast; men nu længe forfalden og slet forsiunet, som og Kongen hafde klaget ofver.

Fæstningerne i Skaane, ey vel forsiunede, og hvorfor.

Aarsagen var, at Adelen i de Dage stædse trykkede sig ved, at udrede saadanne extraordinaire Skatter, som giordes behof til de mange Fæstninger i Skaane, Halland og Bleginde at vedligeholde.

1257
Imedens Horn opholdte sig noget i Laholm, sendte hand af sine Ritmestere ud, nogle til at tage Brandskat der omkring i Halland, og andre til at bringe ham Kundskab om den Danske General-Major Ebbe Ulfeld.
Horn søger forgiefves efter Ebbe Ulfeld.
Men hand var ingenstads at finde; thi naar mand søgte om ham paa een Kant, var hand henne paa en anden, og giorde de Svenske Afbræk, holdende dem u-ophørligen i Uroe. Og Friderich Steenbuk, som Horn gierne vilde haft tilbage, kunde ikke komme ud igien af Vester-Gylland, hvor mand var i Angist for de Norske. Imidlertid fik hand at høre, at Ulfeld var med en Deel af sine Tropper gaaen til Skibs bort; og lod derfore af at søge længere efter ham. Ja hand besluttede, at forføye sig tilbage til sin Armee i Skaane; efterat hand hafde forsiunet Laholm med Commendant og Besætning, og forordnet eet og andet til at hindre de Danskes Partier fra Christianstad, Halmstad og Wardberg.
Giør Anstalter til Malmoe at beleyre.
Der nu Horn var kommen ned til sin Leyer igien i Skaane, giorde hand strax, noget for St. Hans-Dag, Anstalter til at beleyre Malmoe, og førde sine Tropper til Landsbyerne der nær omkring.
Adskillige Skærmydseler i Skaane.
Der hendte sig strax i de første Dage en Skærmydsel imellem nogle Compagnier Danske og Svenske Ryttere, hvori der faldt en Deel paa begge Sider, og de Svenske omsider drefne tilbage; General-Major Hans Wachtmester blef der af en Kugle qvæst i Laaret. Siden foregik ikke meget af Betydning, uden af det samme slags, nemlig smaae Trefninger, imellem Partier af Besætningen i Malmoe og de Svenske; Hvilke sidste holdtes ogsaa i bestandig Aarvaagenhed af de Danske i Christianstad.
Fienden tilføyes Skade til Lands og Bands.
De i Halmstad lode ligeledes deres nye Naboer i Laholm fornemme, at en svag Besætning kand skaffe en stærkere noget at tage vare. Derforuden komme et par af Kongens Galeyer, og borttog nogle af Svenskens Lastdragere og Proviant-Skibe, som ginge tilbage til Calmar: Ey at tale om mere Skade, som Fienden jænligen tilføyedes.
Kongen sender 6000. ofver til Skaane.
Sidst i Augusto, besluttede Kongen, som da fra sine Søe-Tog var kommen til Kiøbenhavn, at gaae self ofver paa Skaane. Men noget tilforne befalede Hans Majest. Rigens Marsch Anders Bilde did at ofversøre henved 6000. Mand, af de Tropper som i Siælland og Fyen hafdes; saa at naar dertil regnedes Besætningen i Malmoe og dens efterhaanden tilkomne Forstærkninger, var den Danske Krigsmagt paa den Kant anseelig.
Bilde søger forgiefves at lokke Horn ud af sin Fordeel.
Gustaf Horn mærkede, hvad dette vilde gaae ud paa, og satte sig i Beredskab med flere Folk. Bilde trækkede ud af Malmoe med endeel af sit Rytterie, i Mening at vilde udlokke Horn af sin Fordeel; Men denne var for klog, og holdte sig stille tilbage. Et par Dage efter kom Kongen fra Kiøbenhavn til Malmoe, og da alting sammestads befandtes i god Stand, og en velforsiunet talrig Krigshær var

1258
forhaanden, vilde Hans Majest. ey forsomme Leyligheden noget retskaffent dermed at udrette. Drog saa Natten derefter ud af Staden med 4000. Mand Fodfolk og ligesaamange Ryttere og Dragoner for at søge Gustaf Horns Hær; der nu var flyttet et Canon-Skud fra sin forrige Leyer, og hafde forskandset sig ved en Landsbye-Kirke. Men en stærk paafaldende Regn hindrede dette Anfald.
Kongen forsøger at anfalde de Svenske; og de canonerer paa hverandre.

Kongen leynede sig lige ofver for Svensken, paa nogle Høye og Bakker, imellem Byen og bemældte Kirkegaard, og begyndte saa at beskyde Fienden med Canoner og Granater. Horn svarede igien med samme slags Skyt, indtil de blefve trætte deraf paa begge Sider, saasom ey meget derved udrettedes. Nogle Danske Ryttere blefve imidlertid oppassede og slagne, der de vare udredne paa Partie og vilde tage Fiendens Proviant bort. Men de Skaanske Bonder hefuede dette tilstrækkeligen, og nedlagde i Skove og andenstæds af de Svenske et langt større Tal. Kongens Leyer blef og forstærket fra Halmstad og Christianstad, hvilke tvende Fæstninger hafde der i Egnen ingen Tiid Mangel paa Folk. Tilmed laae samme Danske Leyer heel fordeelagtig, og kunde af sine Bakker giøre Fienden langt mere Skade, end hand de Danske.
Gustaf Horn bryder op, og leyrer sig andetsteds.
Des Aarsage den Svenske General fandt det sikrere, at flytte sin Leyer, og forsøge, om hand kunde faae de Danske efter sig paa slet Mark. Dette skeede et par Dage for Michels-Dag; da Horn brød op, satte Ild paa sin Leyer, gik ofver Qvigle- og Onsevald-Broer, til en Landsbye, Upager kaldet, ved Lund. Saadant kunde Kongen ikke hindre, eftersom Horn hafde alt sine Ryttere for i Veyen igiennem de hule Veye, og ofver Broerne, hvorved hand ogsaa paa de hosliggende Bakker plantede Feldt-Stykker, og stillede dem imod de Danske, der disse vilde følge efter.
De Danske forfølger ham, med ey uden Fare af hans Rytterie.
Dog forefaldt nogle smaae Trefninger imellem de Svenskes Bagtropper og de Danskes Fortropper, hvor der vandtes og tabtes paa begge Sider. De Danske vovede sig endelig saa vidt, at Fodfolket nær var kommen i stor Ulykke, dersom de ikke i Tide hafde holdet sig tilbage ved en Landsbye, hvor der fandtes mange Gierder, og derved vare blefve beskiærmede imod Fiendens Rytterie. Thi Fienden var og stærkest paa Rytterie, vores derimod paa Fodfolk.
Horn er kiæd af Campagnen, og passer sig i Vinter-Leyer.
Men saasom allerede var kommen temmelig megen Sygdom i den Svenske Armee, og samme om Efterhøsten tog Ofverhaand, ynskede Gustaf Horn intet heller, end at see nogen snar Ende paa denne Campagne, enten Kongen vilde lade det komme til et Feldtslag, eller gaae i Vinter-Qvarteer jo før jo bedre. Just i det samme bekom Kongen den bedrøvelige Tidende af Søen, om sin Esqvadres Ødelæggelse imellem Lolland og Femeren, hvor Admiral Pros Mund var død, og de mange Skibe komne i Fiendens Vold.
Kongen gaaer tilbage til Siælland.
Hvorudofver, som Hans Majest. frygtede for en Landgang paa Øerne, giorde hand strax færdig og rykkede op med sin Armee, som i en Hast blef ofverført til Siælland, ladende ikkun

1259
„ikkun saamange tilbage, som nødvendigen behøvedes til Malmøe at holde vel forvaret. Nogle af Regimenterne beholdte Kongen her i Siælland; Men den største Deel blef skikket ofver til Fyen, hvor og Rigens Marsk følgede med. De Svenske forlagde derpaa deres Folk i Vinter-Qvartere omkring Ydstad, Engelholm og andensteds. Friderich Steenbuk var kommen igien med sine Ryttere i Halland; Men Besætningen i Halmstad med deres Udfald, samt Snaphanerne, og de Forstærkninger, som Statsholderen i Norge didskikkede, lode Steenbuk ingen Fred, saa at hand motte rykke tilbage, efter at hafve sat en god Deel til af sine Folk udi adskillige Trefninger.
Svensken hafde liden Fremgang og Lyst i Skaane.
Den Danske Besætning i Wardberg udfaldt ofver Grændsen, tog en stor Flok Qvæg fra Fienden, plyndrede og afbrændte Oberste Steenbuks Gaard, med flere, og førde meget Bytte tilbage med sig.

Korteligen, den Forliis, som Svensken immer og i mange Maader hafde i bemældte Lands-Ende, var større, end de nogentid lode sig mærke med.
Fra Norges Side var Statsholderen Hannibal Sehsted Fienden ligeledes paa Halsen, med sine flittige Indfald paa Grændsen.
Krigens Fortsættelse fra Norge imod Sverrige.
Hand gik i Junii-Maaned ind imod det gamle Lodisse, men fandt der ikke sin Regning: Hvorfore hand forlod samme Stad, og vendte om til den anden Side imod Vænersborg, hvilken hand i Hast ofverrumplede og indtog. Den Svenske Oberst Oluf Stake, som kom for sildig til at undsætte Vænersborg, hevnede sig paa Byen Oddevald, med at opbrænde den, hvor hand ingen Modstand forefandt. Hannibal giorde sig kort derefter færdig, og med en Skibbroe ofver Elfven, som gaaer forbi Bahuus, satte ofver til Gøtheborgs-Side;
Men med ingen stor Fordeel.
men med dette Tog forhværsvede hand sig ingen synderlig Ære. Thi med een saa liden Magt, som hand did bragte med sig, motte hand vel hafve tænkt, at der ikke var noget stort at foretage imod Gøtheborgs Fæstning. Hvorfra hand blef ved et stærkt Udfald af Byen samt Fæstningen drefven tilbage, med Forliis af henved 70. Mand og nogle Qvæste. Ellers kand udaf de lykkelige Partier, som skeede fra de Norske Grændser Syndenfields, ind paa de Svenske, en stor Deel tilskrifves en Norsk Præst ved Nafn Hr. Colbiørn Stub;
Den Norske Præst Colbiørn Stub giør Fienden stor Afbræk.
Hvilken, ved sine kloge og fornuftige Anslage, samt ved den Credit hand hafde hos Bønderne, vidste at indrette slige Ting bedre, end de fleeste Krigs-Hofsvedsmænd, som Kongen hafde der i Landet. Statsholderen motte og tilstaae det samme, og gifve ham sligt et Vidnesbyrd hos Kongen. Hans Majest. hafde og, ved sin Nærværelse i Norge lærdt at kiænde denne Præst; bemyndigede ham endogsaa til saadanne, endskiønt med hans Embede sig lidet rimende, Forretninger, med en skriftlig Bestalling, eftersom det paagiældte Fædernelandets Forsvar imod en u-billig og ofvervoldsk Fiende. Derefter anførte hand Bønderne tit og ofte, og var ligesom et Giærde for, at de Svenske ingenstæds kunde sætte foden paa den Kandt, hvorsomhelst hand commanderede, til at giøre Indfald i Norge.

1260
Ved samme Tiid hafver Jæmteland, som de Svenske i forrige Vinter indtoge, kastet deres Uag af sig; Hvilket Afsald blef udrettet og bestyret ved en kiæk Norsk Capitain, ved Nafn Christopher Rasmusson, der tog sig paa at anføre Jæmterne, og anfalde deres Besæstninger, som efter tvende Maaneders Beleyring blefve indtagne.
Jæmteland kaster de Svenske igien fra.
Den Hielp, som de Svenske imidlertid tilsendte deres Commendant, blef af bemældte Capitain og Jæmterne afslagen og forjaget. Siden motte de Svenske være betænkte paa, hvorledes de kunde beskiærme deres egne Provintzer i Sverrige, Medelpad, Helsinge og Angermandland, imod de Norskes Indfald fra Jæmteland; som kostede dem en gandske Deel Folk, til at besætte og forsvare disse Provintzers Grændser med.
Capit. Christoffer Rasmussens Troffab.
Med at beskytte Dalerne imod de Norske, særdeles hvor Passen er ved Magnorebroe, hafde Oluf Stake nok at giøre: Endelig blef hand saa lykkelig, da hand og Ifver Bagge med en stærk Trop Ryttere og Dragoner anfaldt de Norskes Skandse ved bemældte Pass, at hand fik den indtagen, og slog Besætningen, som deri fandtes, hen ved 70. Mand, samt ofverkom der nogle Stykker.

Oluf Stake indtager en Norsk Skandse paa Sverrigs Grændse.
Men dette blef kort derefter hefnet tilgafns, og med dobbelt Fordeel paa de Norskes Side: Da disse under General-Major Bredows Anføring, med 7. Fænniker til Fods og tvende Compagnier til Hest, samt faae Norske Bønder, den 18. Novembr. fulde ind i Vermeland, og borttoge Mora-Skandse, som var Hoved-Fæstningen der i Landet, fangede Commendanten Peder Bondesson, og den hele Besætning.
Hvorimod de Norske indtage Mora-Skandse i Vermeland.
Siden forsamlede de Svenske alt hvad de kunde af Folk, til at holde de Norske ude, at de ey skulde trænge sig dybere ind; indtil at det ogsaa kom til en stærk Fegtning, som varede en gandske Dag igiennem, den 22. Decembr. hvorudi mange blefve slagne paa begge Sider, men allerfleest af de Svenske, der ogsaa motte tage Flugten.
Da slaaer mand de Svenske.
De Norske, efter saadan Seyer blefve saa meget mere modige, giorde derpaa videre Fremgang, og rykkede høyere op i Landet.
For Gothenburg hafde Kongen endnu liggende fem maadelige Skibe og Fregatter, indtil i Augusti Maaned, da de Svenske-Hollændere indfunde sig paa nye her udi disse Farvande, efterat Lovis de Geer og hans Admiral Martin Theyssen hafde nu faaet deres Søemagt igien i Stand; samt nye og bedre Folk dertil, end den forrige gang.
Mart. Thyssen kommer igien med den Svenske-Hollandske Flode.
Med denne Flode gik bemældte Admiral først lige paa Gothenburg, og forjagede derfra de fem Danske, bekom saaledes sit forige Skib St. Mathæus løes igien, som de Danske hafde holdet der indsluttet. Dermed giorde hand Segl, efter Torstensons forrige Ordre, til Øster-Søen, i Forsæt at søge til den Svenske Hoved-Flode, saasom og de Svenske endnu ikke andet vidste end at den laae endnu i Kieler-Hafn. Thi dette var just den 2. eller 3. Augusti. Og saaledes meente disse Hollændere, at kunde komme bag paa og forraske den Danske Flode, som holdte

1261
Svenske indelukt, og faae den imellem tvende Ilde; hvorved Beleyringen skulde komme dennem dyrt at staae. Theyssen kom med sine Skibe til Helsingborg den 9. Augusti om Aftenen: Anden Dagen foretog hand sig, med en god Vind, og for fulde Segl, ved Middags-Tiid at segle Sundet igiennem, holdende sig det længste fra Cronborg, som ham mueligt var.
Segler Sundet op lige til Kiøbenhavn.
Der blef skudt fra Cronborg paa dennem 7. store Canon-Skud, hvorimod bemældte Skibe ogsaa skiede; men slet ingen af dem ramte. Natten ofver blefve de liggende under Landskrone. Og om anden Dags Morgen lode de staae op imod Kiøbenhavn. Her hafde de ingen Lodser til at komme Saltholmen forofver;
Da imellem Saltholmen og Dragøe.
Hvorfore de satte Coursen imellem Saltholmen og Dragøe, og udstode mange Canon-Skud af de tvende Kongelige Pramme, som laae ved Dragøe-Skandse, hvilke de ligeledes hilsede, uden alligevel at giøre Prammene nogen Brøst, videre end at 6. Mand blefve ihielskudte. Paa de Hollandske Skibe fornam mand siden langt mere Skade at være skeet.
Kongens Ordre til Admiral Erik Ottesson.
Kongen hafde i samme Dage den 9. Aug. befalet Admiral Erik Ottesson, at giøre sig færdig med „tvende Esqvadrer Skibe, der skulde deeles imellem ham som Admiral, en Vice-Admiral, og en

Admirals-Maet eller Skoutbynacht: Hand skulde gaae hen ad Lollands-Albue, Wismar-Plads forbi, og der lade Under-Admiralens Maet med tre Skibe, indtil hand forfarede hvor Lovis de Geers Flode var; Fornam hand, at de toge Veyen igiennem Belt, da at tage de 3. Skibe med sig, og holde sig op med den gandske Flode under Lolland. Men hvis de ey vare forhaanden, da skulde hand søge Øster-Søen, og der holde gaaende, som sædvanligt.„
Samme Ordre blev den Tiid i den Brug.
Dette var den Ordre, som bemældte Danske Admiral hafde. Men saasom hand endnu ikke hafde faaet denne Flode tilhobe-samlet, hvoraf de 9. Skibe laae imellem Dragøe og Kiøge-Bugt, og de andre ved Moen; saa vederfores Hollænderne intet videre, end at de udaf forberørte 9. Danske blefve i Forbifarten beskudte, og svarede dennem igien med skarpt, og de andre ved Moen seylede de afsides forbi.
Theyssen segler op til Calmar.
Der de nu komme længere ud i Søen, fik Theyssen at høre, at den Svenske Hoved-Flode, som hafde lagt i Kieler-Hafn, var hiemgaaen; Hvorfore hand forandrede sin Cours, og da Vinden føyede sig, satte hand den imellem Lolland og Femeren, op ad Øster-Søen, og lige til Calmar i Sverrige. Herfra blef den bemældte Admiral ophentet til Stockholm, og hannem forkyndet, at Hoved-Floden, under Vrangel, laae nu snart færdig til at kunde gaae ud igien af Daleroen. Saa blef og udaf Dronningen stor Naade og Ære til bemældte Theyssen beviist, med u-gemeen Takfigelse for hans besynderlige troe Tieneste, saavel den forrige gang, som i Særdeleshed for hans tappere Adfærd, i at passere Sundet, og Kiøbenhavn forbi.
Blifver beviist store Naades-Tegn af Dronningen i Sverrige.
De virkelige Naades og Æres-Tegn, hvormed hand blef aflagt, bestode (1.) i et Nobilitations-Bref for ham og hans Afkom, og at føre Hielm og Skiold,

1262
med det Tilnafn Ankerhielm; (2.) En Guldkiede paa 400. Croner; (3.) Bestalling som Admiral, med 300. Rigdalers Maanedlig Besoldning, saalænge hand giorde Tieneste, og 6000. Rdlr. straxen til sin Eqvippering; (4.) En Aarlig Pension paa 500. Rdlr. hans Lifs Tiid.
Kongen beskikker Pros Mundt til Admiral.
Kongen kaldede Admiralen Erick Otteson hiem igien, og var ikke vel tilfreds med hans Opførsel i dette Tog. Beskikkede saa den forhen benæfnte Pros Mundt til Admiral ofver Floden, og gaf hannem med, under Befalning, Admiral Jochum Grabow og Vice-Admiraler Stensel Jasmundt og Corfitz Ulfeld. Denne Flode eller rettere Esqvadre var ikkun 17. store og smaae Skibe stærk; og seglede fra Kiøbenhavn den 17. Septembr. og fik Ordre at holde sig imellem Øerne Laaland, Langeland og Femeren: Eftersom Ordet gik, og mand meente at hafve sikker Kundskab, at Martin Theyssen (som nu maae kaldes Ankerhielm,) med sin Hollandske Flode skulde komme igien, og kaste Folk i Land paa bemældte Øer.
Vore Danskes falske Indbildning om den Svenske Hovedflode.
Thi om Vrangels den store Flode var mand her udi den falske Indbildning, at den ikke skulde komme mere ud i denne Høst, ja ikke førend ad Aare. Hvilken Tanke og Indbildning var for største Deelen Aarsage til den Ulykke, som siden paakom. Thi Vrangel var alt blefven færdig med sin Flodes fulde Istandsættelse, Bemanding og Proviantering; Og seglede saa ud af Daleroen den 28. Septembr. satte dermed for Calmar, hvor hand tog Ankerhielm og hans Hollandske Flode med sig, som sammestæds var blefven provianteret.

Vrangel gaaer ud med bemældte Hoved-Flode, samt den Hollandske.
Derfra til Borringholm, og siden til Moen, for at opsøge de Danske: Hvilke hand omsider blef vaer den 11. Octobr. at ligge imellem Lolland og Femeren, og vare der kun 16. Skibe og en Galey samlede. Og saasom baade den 11. og 12. Octobr. blæste en Himmel-Storm, var her ingen Leylighed for Floderne til at komme i Slag.
Søger de Danske.
Om Natten derpaa lagde Veyret sig. Den 13. Octobr. i Dagningen lættede de Danske Skibe Anker, og vilde forsøge at blifve samlede med deres Cammerader, som Stormen hafde split ad og skillet fra dem. Men da de saae de Svenske at følge efter og sætte an paa dem, vendte de sig strax om, og gafve dem hele Lagge. Pros Mundt, og de andre Flagmænd, som førde de store Skibe, fegtede med stor Tapperhed, og giorde tillige deres Fliid at faae Lufven fra Fienden; Derimod holdte de mindre Skibe og Fregatter sig tilside og søgte Grundene, under Øerne, agtende det for et fortviflet Verk, med saa ringe et Antal at vilde vove sig imod en Flode der var tre gange saa stærk og talriig, ja derofver.
Pros Mundts liden Flode bliver slagen, hand self faldt, og hans Skib med flere tagne af Fienden.
Disse som ginge tilside, blefve strax efterjagede af de Hollandske Skibe, der vare ungefær af samme Størelse. Saaledes blefve fire af dennem strax tagne, andre fire, som Capitainerne løbe paa Grund, og reddede Folkene deraf ind paa Landet, hafve de Svenske ogsaa siden faaet løes og bemægtiget sig; Eet blef af en Svensk Brandere opbrændt. Trende komme ende

1263
ligen paa Grunde at staae paa saadant et Stæd, hvor de fra Landet med Canoner og Skyt blefve beskiærmede, saaledes at Fienden ey kunde blifve dennem mægtige. Det største Skib Patientia, som Admiral Pros Mundt førde, og forsvarede til sit Yderste, blef omsider, entret og tagen, der hand self faldt, og hans døde Krop blef kasted ud i Søen. Vice-Admiral Stensel Jasmund blef fangen, tillige med sit Skib Oldenborg. Admiral Grabows Skib kom i Brand, og fløy op; Hand self sprang ud af Forstavnen, og blef af Fienden optagen.
Ikkun 2. Fregatter undkomme til Kiøbenhavn.
Ikkun tvende Fregatter af den hele Esqvadre komme frelste tilbage til Kiøbenhavn med denne bedrøvelige Tidende. De Svenske erobrede i alt 10. Skibe, nemlig tu store og otte mindre, eet af de store og eet af de mindre blefve opbrændte, tre blefve paa Grunden staaende, og af Landfolket paa Femeren beskiærmede, tvende undkomme til Kiøbenhavn. Thi alle de Danske, som her paa Stæden vare sankede, vare, som forhen er sagt, ikkun i alt 17. efter de Svenskes eget Vidnesbyrd; Hvilke og hafver saa meget mere Ret deri, naar de skriver, at Søe-Slaget var ingenlunde stort, imod saadann stoer Seyer og særdeles lykkelige Leylighed at regne. Og hvad Under, at slig en mægtig og samlet Flode, hvori de Svenskes Skibe vare 36. og Hollændernes 22. kunde handle saaledes med een alene af 17. Skibe bestaaende, og disse selvsamme endda meget slet forsiunede, efter det som siden sagdes?
Det største Under var, at Svensken ey hafde større Nytte af denne Seyer.
Mere forunderligt er det, og Guds Naadige Beskiærmelse at tilskrive, at Danmark ikke derudaf vederfores endnu større Ulykke, og at de Svenske ikke blef af GUD tilladt videre at forfølge deres stoer Seyer, og at høste den Frugt og Nytte deraf, som de baade før Krigens Begyndelse, og siden, imedens Krigen førdtes, bestandigen hafde i Forsæt og Øyemærke. Ikke var det Regeringens Skyld i Stockholm, at jo Vrangel blef flittigen nok derom paamindet.
Trende Ordres til Adm. Vrangel fra Regeringen i Stockholm.

Thi baade hafver Raadene i Regeringen, den 1. Octobr. tolv Dage før Slaget, skrefvet ham til, at „hvis hand blef lykkelig og kunde slaae Fienden, da siuntes dennem raadeligst, at hand derpaa rykkede ind i Sundet, og lagde sig der med Floden, og tog der op den Sundiske Told af alle frem og tilbage giennemfarende Skibe, ligesaa høy som Kongen af Danmark den optog, som kunde være dem en stor Hielp i deres strænge Udgifter, og Bekostninger paa den Hollandske Flode; Derved kunde og tillige afskiæres de Danske Passen imellem Skaane og Siælland, Kiøbenhavn og Malmøe...“ Saa og, den 22. Octobr. (da endnu ingen Tidende var dem tilkommen fra Vrangel,) lode de ham vide, at „saasom Ofverste Helm Vrangel motte vel nu være indkommen med et got Antal Folk i Holsten og Jylland, saa kunde hand (Carl Gustaf Vrangel) vel faae Leylighed til at antaste og sætte nogen fast Fod ind paa Fyen, og Siælland, hvis den Danske Flode ikke blef ham til Hinder: Dog stillede de til hannem self, om det ey maaskee, var bedre, efter deres forrige, at lægge sig i Sundet

1264

og tage Told. Men saasnart Vrangels Beretning var indkommen om den herlige Seyer, igientoge de (den 29. Octobr.) deres første Ordre, „om Sundet at indtage, og at Ankerhielm kunde, for den store Bekostnings skyld, forlofves hiem til Holland, dog underveys bemægtige sig de 7. eller 8. Skibe, som Kongen af Danmark hafde liggende i Indløbet for Gothenburg. Dette var nu, hvad Vrangel blef befalet og paamindet om af sine Principaler. Her i Kiøbenhavn, saasnart denne onde Tidende var hørt, tænkte ingen paa andet, end at Lolland var borte, samt de hosliggende Øer.

Hvad som hindrede Vrangel og Ankerhielm i at forfølge Seyeren.

Men hvad skeede? Vrangel og Ankerhielm, i Betragtning, først at de af deres Skibe, der hafde været i Slag med de faae Danske, vare ilde tilredne og behofvede Forbedring, og dernæst, at dennem skortede paa Proviant, og at mange af Skibsfolkene vare siuge, blefve eens om, for det første at indløbe i Kieler-Hafn, førend de andet kunde foretage: Men udi denne korte Seglads hendtes dennem det Uheld, at mange af deres Skibe komme paa Grund at staae, og det varede i gandske fiorten Dage, inden de med største Møye finge dem deraf igien. Siden bragte de, af de erobrede Skibe, de otte til Wismar; thi de tvende store blefve efter Ordre sendte til Sverrige. Endelig gik Vrangel op med sin Flode imod Kiøbenhavn: Hvor hand erfoer, at Kongen var kommen tilbage fra Skaane med sin Armee, at Kongens Flode, som her hiemme hafdes, laae aftaklet, Prammene ligeledes vare indlagde.

Vrangel gik til Wismar at overvintre, og Ankerhielm ud til Holland.

Og efterdi Vinteren begyndte nu at ankomme noget strængt, hvorofver Vrangel maaskee befrygtede at Sundet blef ey saa sikkert for hans Flode, hvis Frosten tog til som den befyndte, seglede hand strax tilbage til Wismars Hafn, hvor hand og med sin store Flode ofvervintrede. Ankerhielm derimod, med den Hollandske Flode, var udaf Kieler-Hafn gaaen til Segls ad Holland. Men underveys hafde hand fore, at vilde bemestret sig de Danske Skibe for Gothenburg. Ofver disse hafde Ofve Gedde Befalning, og hafde just i samme Dage, da hand var underrettet om bemældte Hollænderes Ankomst, bragt dem til Marstrand i Sikkerhed.

Ankerhielms Forsøg mod Ofve Gedde for Gothenburg bliver til intet.

Ankerhielm kunde læt tænke, at saasnart hand var borte og gaaen sin Vey til Holland, vilde Ofve Gedde komme igien og lægge sig for Gothenburg paa nye. Hvorfore hand beskikkede sin Vice-Admiral Henrich Gorisen, at blifve liggende der med nogle af de største Skibe. Men denne Foranstaltning blef til intet og fik ingen Fremgang; saasom Capitainerne og Baadsfolkene sagde kort ud ney, og at til saadan Vinter-Leye vare de ikke hyrede; mand hafde antaget dem i Tieneste paa fire Maaneder, og nu var det ofver syf Maaneder de hafde været ude, og de vilde uden nogen Ophold

hiem til Holland. Vel forsøgte hand, at vilde faldet de Danske an i Marstrands Hafn; Men da hand af alting fornam, at Ofve Gedde var ikke bange for hans Anfald, men ret vel tilfavet at vise ham af, lod hand ogsaa dette Anslag blifve.

1265

Hand ligger nogle Skibe for Gothenburg.

„Endelig fik hand fire af sine Skibe overtalt til at blifve for Gothenburg liggende, tillige med de tre Skibe af Lovis de Geers, som tilforne hafde været der indsluttede af de Danske.

De andre toge Skade paa Hiemfarten.

Med de øfrige Skibe giorde hand Segl for at gaae til Holland, men blef, da de vare Skagen forbi, ofverfaldne af en Storm, der splittede dem fra hinanden, og ruinerede dem saaledes paa Segl, Master, Raaer, og andet Redskab, at nogle blefve gandske u-dygtige, og med Nød slæbte op til Gothenburg, de andre med største Fare gelangede omsider hiem. Lysten forgit dem derved saaledes, at ingen af dennem lode sig mere bruge i denne Krig imod Danmark.

Banghed her i Kiøbenhavn over denne Ulykke til Søes.

Hvad Sorrig og Banghed her blef i Kiøbenhavn, der den Tidende om Flodens Ulykke blef hidbragt, kand ey noksom udsiges. Kongen var i Skaane og udi sin Leyer ved Giodinge-Broe: Og da Hans Majest. blef fra Cancellleren underrettet om bemældte Hændelse, giordes strax færdig til at bryde op, og føre Folkene ofver til Siælland; hvorom og forhen er talt. Udaf det Svar, som Cancellleren igien bekom fra Kongen, kand best kiændes, hvorledes denne Herre var til Mode, og hvorledes hand dog plejede at satte sit Sind i gienvordige Tilfælde.

Kongens Skrifvelse fra Skaane til sin Canceller.

Det lydede saaledes: „Af din Skrifvelse hafver jeg med Bedrøvelse forstanden den store Ulykke til Søes, den Allerhøyeste har vildet straffe mig med. Mens efterdi det saaledes hans Guddommelige Majest. behaget hafver, da kand jeg trøste mig derved, at jeg ingen Aarsag til dette Verk hafver gifven; Og giort alt det jeg hafver kundet til disse Rigers og Landes Conservation, og intet sparet Lif, Gods eller Helbred. Hans Guddommelige Majestæt skaffe alting efter sin Hellige Villie! Erik Steensen er sendt ofver til Siælland; Følluffke med hans Esqvadron følger efter. Item 300. Mand, som ere udtagne i Christianstads Lehn. Den Alsommægtigste HErre og GUD dirigere alting hans Allerhelligste Nafn til Lof, Priis og Ære, og os arme Mennesker til Trøst og ævig Salighed. Amen! Vale. Datum i en Bondegaard ved Helsingborg den 28. Octobr. Anno 1644. CHRISTIAN.„

Den almindelige Tale og Ræsonnement om bemældte Ulykke.

Her fattedes nu ikke paa det, som gierne plejer at høres ved slige u-behagelige Krigs-Tilfælde, nemlig at oplede nogen Aarsag og eftertænke hvem Skylden derfor kand tillægges. Den almindelige Hob var, efter sin Sædvane, i Besynderlighed og allermeest hernted beskæftiget. Mand sagde, at det var en u-hørlig Forseelse, og som aldrig lod sig forsvare, at sende et saa ringe Antal Skibe ud, naar mand ey tilfulde var forsikret om den Svenske Hoved-Flode, at den ey skulde komme frem og lade sig see i Søen: Og at her endelig motte være et Forræderie under. Men mand kand svare, at hertil behofvedes slet intet Forræderie: saalænge som ingen fra den høyeste til den mindste bemøyede sig om nogen rigtig Kundskab at indhente, om den Svenske Flode, eller maaskee kunde erholde nogen ret Kundskab om dens Tilstand, efter at den slap

1266

Den rigtigste Aarsage hertil.

„ud fra Christianpriis den 1. Augusti, indtil ringere end 2 Maaneder derefter, da den var færdig at gaae ud igien af Daleroen. Den stærke Indbildning, og den fast-fatte Tanke, som mand var udi, at bemældte Flode formedelst stor Mangel paa alt behofvende, skulde ikke komme mere tilfiune i denne Høst, kand ikke tillægges faae, og mindre een alene; thi den regierede hos alle. Mand flatterede sig, som alt for ofte er skeet, af de smaae Fordeele mand hafde haft, og dømde ringe om sin Fiendes Kræfter. Hollænderne vidste mand at være kommen igien, og at kunde hvert Øyeblik ventes: Og dem var de Danske, under Pros Mundts Anføring, i alle Maader voxne. Det var og for dem alene at passe paa, det Pros Mundt blef udsendt. Derfore, den Tiid hans Capitainer blefve vaer, at den Svenske store Flode var kommen med, og satte an paa dem, tabte de fleeste ikke alene Modet, men og Sværdet af Haanden, ja lode sig enten forjage eller erobre, uden snart at giøre noget Skud. De 4. Flagmænd, Admiralerne Pros Mundt og Grabow, og Vice-Admiraler Jasmundt og Corfitz Ulfeld vare alene de som fegtede.

Rigs-Hofmester Ulfeld blef mistænkt derfor.

De Svenske skrifve derforuden i deres Historier, at en vis Mand her i Danmark blef beskyldt for, det bemældte vores Flode var ilde blefven forseet med Baadsfolk, og hafde ey engang Constabler nok, og andre til at regere Skibene og behandle Canonerne. At Ordet og saaledes gik, er vist nok, og at det sigtede paa Rigens Hofmester Corfitz Ulfeld. Ja dette blef angifvet for Kongen Self, at Ulfeld hafde ladet mangle baade paa Proviant til Floden, samt paa Matroser. Proviant-Huset sagdes at være ilde forsiunet; Og dernæst var det aabenbare, at 500. Matroser vare blefve aftakkede, kort forend denne sidste Flode gik ud i Søen.

Ulfelds Erklæring til Kongen ofver tvende Beskyldninger.

Kongen lod ham dette self forstaae. Hvad det første angik, da bad hand, at Hans Majest. vilde umage sig engang i Proviant-Huset, og Self tage dets Tilstand i Øyesyn: Hvilket og skiede næste Dagen efter, da det befandtes gandske fuldt, og med megen Forraad af alle slags forsiunet. Men her fattedes siden ikke for Ulfelds Venner at udsprede, at hand hafde, saasnart hand fik noget Nyss herom, ladet Proviant-Huset saaledes opfylde om Natter-Tide; saasom det var bekiændt, at de Islandske Kiøbmænd og andre Leverandeurer vare ham gierne tilhaande og ham besynderlig meget tilhængige. Om den anden Post findes endnu hans skriftlige og egenhændige Erklæring, af denne Indhold. „At der er blefven aftakket 500. Baadsmænd, uden Hans Majests. Naadigste Bestilling, dermed er saaledes beskaffet, at ved 50. Lybske Baadsmænd vilde u-mueligt blifve i Tienesten, vare og ey obligerede til videre end til tre Maaneder, da de dog vare blefne her i fem, og nogle vare u-dygtige for Siugdoms skyld. Hvis videre der er blefven aftakket, er skeet efterat den seneste Flode løb ud, og hafver alle været siuge og u-dygtige, kostede meget maanedlig at underholde; hvorimod Herren og Riget af dennem ingen Tie-

1267

neste hafde, men megen stor Bekostning, som nu ey hafves Middeler til at udstaae. Der motte og til Flodens Udredning tages af alle Kiøbstæder ofver 500. Mand til Hielp, efterdi der kom hiem med Hans Kongel. Majests. Flode af Øster-Søen vel 1700. siuge Baadsmænd, som mand ingen Tieneste kunde hafve af.“ Saaledes erklærede hand sig paa denne Beskyldning. Og eftersom udi samme hans Skrift findes og Svar paa adskillige flere Poster af ringere Betydning, om Kongens Hoff-Sager, Renteriet, og deslige andet; hvilke samtlige Kongen længe derefter, udi Aarene 1646. og 1647. hannem paa nye forekastede, men dog aldrig mere lod sig mærke om noget angaaende Pros Mundts Flode og dens Mangel; Saa er nu ingen Føye til at slutte, det bemældte Flodes Ulykke bør i saa Maade Ulfeld at tilskrifves.

500

Kongen motte forlade Skaane.
Virkningen og de onde Følger af denne Flodens Ulykke, var først denne, at Kongen motte forlade Skaane, hvor Hans Majestæt kunde maaskee inden Aarets Udgang hafve vundet nogen Fordeel, og drefvet Feldtmarschalk Horn saaledes i Knibe, at hand af Mangel paa Lefnets-Middel, som tillige med stor Siugdom regerede i hans Armee, hafde mottet bedet om got Qvarteer:
Gustaf Horn fik derved Luft.
Dernæst at Helmuth Vrangel blef i Holsten forstærket med Fodfolk, som hand moxen intet hafde af, og derved sat i Stand til at udrette adskilligt, os til Skade, i Jylland og Holsten. Thi der de foreenede Floder, den Svenske og Hollandske, komme tilbage fra Slaget med Pros Mundt, til Christianpriis, satte Ankerhielm, som agtede sig hiem til Holland, alle de Soldater i Land, hand hafde haft om Borde; og dermed blef da Helmuth Vrangels Hær forøget.
Helmut Vrangel blef forstærket med Ankerhielms Soldater.
Helmuth Vrangel biede altsaa ikke længe, førend hand gik for Haderslef, som hand efter 4. Dages Beleyring blef Mester af. Og, da hand spurde, at Kongen hafde ført den beste Deel af sin Armee, som nyeligen hafde været i Skaane, ofver paa Fyen, saa og at Erke-Biskopen af Bremen samlede en heel Hob Folk tilsammen af Marsch-Landene, dømde hand strax at dette vilde gielde hannem. Hvorfore hand først forsiunede og med Besætning forsvarede Riber-Huus, for der at hafve Ryggen frie, samt og vente sig nogen Undsætning derfra til Søes: Efterlod og den unge Ofverst-Lieutenant Mortaigne til at giøre Riber-Slot fast med Skandse-Verker.
Gaar derpaa ned til Randers, og satter sig i en Leyer.
Derpaa gik hand ned i Landet til Randers, hvor hand afstak en Leyer, og befæstede den med Volde og Canoner. Samme Leyer lod hand med Proviant og anden Contribution forsorge af de fire næstliggende Herreder, Lyng-Herred, Stofring-Hald- og Vognsild-Herreder. Men hvorledes hand derfra blef forjaget, og hvad derefter i Holsten og Jylland foregik, hører til næstfølgende Aar.
Saaledes er nu noksom fortalt om hvorledes Krigen er blefven ført imellem de tvende Nordiske Croner i dette Aar, baade til Lands og Bands. Staaer nu da tilbage det som hører til den

1268
Frankeriges og Hollands Freds-Mægling imellem Danmark og Sverrige, hvorledes begyndt.
„Freds-Mægling, hvilken Frankerige og de Foreenede Nederlande lode i samme Aar tilbyde, ved deres Gesandter, til Høystbemældte Croner, Danmark og Sverrige. Der er i Begyndelsen af dette Aars Historie med faae Ord berørt, hvad Aarsager der bevægede Frankerige til at igien-skaffe Fred og Rolighed i Norden, hvor Krigen, de Franske u-afvidendes, og gandske ikke med deres Samtykke, af deres Bundsforvandte Svensken var begyndt. Hvorfore, efterat det Franske Hoff fligt alvorligen havde bebreydet de Svenske, og tilkiændegifvet sin Misfornøyelse, samt forestillet de onde Følger deraf i henseende til deres fælles Forehavende imod det Østerrigske Huus, med meere; fik den Franske ordentlige Ambassadeur i Holland, Caspar Coignet de la Thuillerie, Befalning at gaae som Ambassadeur til begge de Nordiske Croner, Frankeriges Freds-Mægling at tilbyde. Men underveys motte hand først reyse til Münster og Osnabrygge, for at tale om eet og andet, dertil hørende, med de Franske saavelsom de Svenske der værende Gesandter. Hand besøgte og sammestæds og confererede med den Kongel. Danske Resident.
Den Franske Ambassadeur Thuillerie kommer til Danmark.
Hand drog saa lige derfra til Danmark: Var hos General Torstenson paa Haderslef-Huus i Junii Begyndelse, og efterat have opholdt sig hos ham i nogle Dage, reyse til Kiøbenhavn; Hvor hand til

Rigens Hofmester, og Kongens Canceller anmældede sig med sit Ærinde, i Hans Majests. Fraværelse, som da var ude i Søen med sin Flode. Hand mærkede strax, at mand her udi vores Nation ingen synderlig Gunst havde forud fattet til hans Person og Vers; og hvor hand gik og foer, kunde hand læse i Folkets Ansigter, at de ønskede denne Svenske Franzos den samme Vey hen, og det samme gode, som mand undte hans Stalbrødre og Bundsforvandte. Thi at hand, som fra Sverriges beste Venner var sendt, skulde blive en upartisk Mæglere for Danmark, kunde ingen finde at være rimeligt; men snarere at hand var kommen, til at true os de haardeste Vilkor af.

Hans Klogskab og Vel-ansted forandrer Folkets Tanker om ham.

Men hand fandt sig meget vel i alt saadant, og viiste saa stor Klogskab, Fiinhed, Artighed og Beløfvenhed imod alle, saaat hvad Yndest hand savnede i Begyndelsen, det vandt hand siden igien mere end dobbelt, inden Enden kom.

Hans Audienser hos Kongen, og Ærindes Forebringelse.

Kongen kom nogle Dage derefter hiem, og gaf ham paa en Uges Tiid tvende gange Audiens. Den første bestod kun i Ceremonier og Complimenter, da og Ambassadeuren i Kongens Haand ofverlefverede Kongen af Frankeriges Bref. Men i den anden udlod bemældte Gesandt sig vidtløftiger, og, efterat hand først havde takket Kongen paa sin Konges og Dronnings Vegne for den store Omhyggelighed og Umage, som Kongen tilforne i nogle Aar havde anvendt paa at stifte Fred imellem det Østerrigske Huus, og de derimod forbundne Croner og Magter, paa det at eengang motte vorde stillet saa meget u-skyldigt Blods Udgydelse; forebragte hand, at saadan stor Nidkiærhed og Umage vidste nu Kongen af

1269

Frankerige, med sin Frue Moder, ikke bedre at vederlægge, end med samme Flid og Nidkiærhed at arbeyde paa et Forliig imellem de tvende Nordiske Croner, og stille den Misforstand, som nu nyligen var opvoxen. Mand vidste at der fandtes dem, som, heller end at dempe den optændte Ild, skulle snarere see den at gribe om sig, ja hielpe til at forøge den, til Europæ ydermere Ødelæggelse; Men hand bad Kongen ikke at vilde laane Øret til saadanne Raad, og at hand, u-agtet hvad Uret hannem end var vederfaret, dog vilde mere see paa sin egen Ære og Høihed, samt det almindelige Beste; Ja for alting ikke kaste sig i det Østerrigske Huses Arme, der sigtede kun til et Herredømme at tilvinde sig ofver alle kronede Hofveder. Tvertimod motte hand heller betiene sig af Frankeriges oprigtige Venskab, der skulde vise sig ligesaa omhyggelig for Danmarks, som sin gamle Vens, Sverriges, Frihed og Conservation, som den havde været en troe Bundsforvandte af Sverrige, i henseende til deres fælles Interesse i den Tydske Krig. Dette var korteligen Meningen af hans lange Forestilling.

Kongens Svar ved Canceller Reventlov.

Hvorpaa Kongen lod svare ved Canceller Detlef Reventlov med en Latinsk Tale, paa det høfligste, hvorudi hand først takkede Kongen af Frankerige, og Formyndersken den kongelige Frue Moder Dronningen, for deres særdeles gode Villie; Og dernæst gaf tilkiænde, at i hvor barbarisk og u-retfærdig den Maade end var, som hand og hans Lande vare blefven angrebne paa, saa at Hans Majest. noksom havde Føye til at haabe, det hand, uden at fororne Frankerige, kunde forkaste og afvise ald Forestilling til Forliig, førend ham for i Veien var skeet en anseelig og vedbørlig Erstatning for den paaførte Vold og Uret; saa giældte dog mere hos hannem den Hoigagtning hand bar for Frankerige, saa at Hans Majestæt vilde end og gierne lade see og kiænde for ald Verden, hvor meget hand fandt sig æret ved saa kiær Ambassade, med at tage imod dens Mellem-Handling frem for nogen andens.

Kongen gaaer ud med Floden, og befaler Hr. Just Høg og Reventlov at handle med den Franske Ambassadeur.
Derpaa, saasom Kongen i de samme Dage hastede, til at gaae ud igien med sin Orlogs-Flode i Soen, saa forordnede Hans Majest. tvende af sine Ministrer, som vare Rigens Canceller Hr. Just Høg og den Tydske Canceller Detlef Reventlau, til at conferere videre med bemældte Ambassadeur, og udforske hvad Forsikring hand kunde gifve om de Svenskes Sindelag og Tilbøyelighed til Fred, førend mand skreed til nogen Erklæring paa denne Side.
Ambassadeurens Erklæring, om Sverriges Tilbøyelighed til Fred.
Hvorpaa hand svarede, „sig ey endnu herom videre at være underrettet, end at hand havde talt med de Svenske Ministrer i Tydskland, der havde bekommet Svar fra Regeringen i Stokholm, i den Mening, at de ey vare u-tilbøyelige til en Freds-Forhandling. Vilde nu Kongen af Danmark, som hand først havde den Ære at besøge, og sit Vers at tilmælde, behage at yttre sine Tanker, samt sin Paastand, og paa hvad Maade der formeentes saadant Christeligt Verk at kunde foretages, da forsikrede hand Kongen, og“

1270
og hans Ministrer, det hand for sin Person herudi vilde gaae til Værks med saa stor Oprigtighed, Troeskab og Upartiskhed, som af nogen redelig og nidkiær Freds-Mæglere kunde fodres. Hand ønskede alene, at Kongen, som ofver ald Verden var berømt for een af de viseste, dapperste og ædelhiertigste Printzer der nogen Tiid havde baaren Scepter og Crone, vilde indeholde noget med sin Hevn og Vrede, og ikke vove sin egen Høye Person saa yderligen i denne farlige Krig. Thi saafremt noget u-lykkeligt skulde tilstaaes, eller noget særdeles u-formodent Tab hendes, vilde Freden vorde langt besværligere at erholde„„ med videre. Men herimod forestillede de Danske Raad, at „mand paa Kongens Side ikke kunde gaae videre, førend Sverrige, der havde begyndt Krigen, og først uden Aarsage brudt Forbund og Pacter, havde fra sig gifvet noget tilforladeligt Tegn til Freden at vilde indgaae, saasom mand af Erfarenhed havde Aarsag at tvivle paa, baade at et simpel Samtykke siden skulde holdes og efterkommes, saa og at det dermed ikke skulde længe opholdes og sothales, for at vinde Tiid til deres Forsæt indtil det yderste at udføre. Korteligen, de saae ikke, hvorledes Hans Majest. deres Allernaadigste Konge, kunde eller burde, uden sin Høighed at forkrænke, være den første at tilkiændegifve sin Mening; aldenstund det tilkom Hans Majest. som den forurettede Part, først og fremmerst at blive oplyst om, hvorledes Dronningen og Cron-Sverrige, der havde giort Uretten og begyndt Ufred, vare nu findede til at indtræde i Freds-Forhandling, og hvad Lyst de dertil havde.„ I samme Mening var og det skriftlige Svar, som bemældte Franske Gesandt den 26. Junii blef gifvet, paa hans ligeledes skriftlige Forestilling.
De tvende Danske Raads Forestilling derimod.
La Thuillerie lafver til, at reyse til Stockholm.
La Thuillerie mærkede saaledes, at det var hoyt fornødent, det hand self motte begifve sig til Stockholm jo før jo heller, for at kunde tilveyebringe saadan Kundskab og Forvisning, som Kongen forlangede om de Svenske. Dette sit Forsæt gaf hand de tvende Danske Commissarier strax tilkiænde, som de og takkede ham for. Men de gafve hannem tillige at forstaa, „det mand her ikke giorde sig synderlig Forhaabning om en god Fred med de Svenske, saalænge disse føde deres Krig stor Deelen med Frankeriges Penge. Men naar Frankerige vilde bevise Danmark samme Skiæl, eller i det mindste lukke Pungen til for de Svenske, saa kunde mand vel snarere komme til Maalet.„

De Danskes Samtale med ham om de Franske Subsidie Penge, og Sverriges liden Troskab imod Frankerige.
La Thuillerie svarede, „at den Penge-Hielp, som Frankerige efter sluttede For-drag gaf Sverrige, havde aldeles ingen Sammenhæng med denne Krig imod Danmark, men aleneste med den imod Kayseren. Kongen af Frankerige kunde ikke paa en Studs, eller for den Danske Krigs skyld, i hvor haardt den var Frankerige imod, bryde tvert ofver med Sverrige. Men hvis Danmark vilde indtræde med Frankerige i ligesaadant et Forbund imod Kayseren, som

1271
som Sverrige hafde, kunde de vel maaskee ogsaa nyde samme Vilkor.„ De Danske sagde, at „det var bekiændt, det Franskerige hafde været en trofast Ven af Sverrige; Men hvor oprigtigen de Svenske meente deres Venner det, vilde de Franske maaskee bedre herefter erfare; Imidlertid hafde de ved Haanden en liden Prøve og kunde vise Gesandten, som var et Bref, Axel Oxenstierne hafde skrefvet til sin Søn Johan Oxenstierne, medens denne endnu var i Minden; Hvilket Bref var blefven opsnappet, og hvorudi visse Ting fandtes, som ey kunde være de Franske til nogen synderlig Behag. Thuillerie lod sig intet deraf anfegte, ja gaf at forstaae, at slige Brefve kunde maaskee være falske og af det Kayserlige Partie opdigtede. Dermed tog hand for denne gang Afskeed, og gik ofver til Helsingborg, anmældede sig hos Feldt-Marschalk Horn, som hand træffede i Landskrone, og som lod ham ledsage igiennem Landet til Stockholm.
Den Brandenborgske Gesandt Schulenburgs Ærende om Mellemhandling.
Endogsaa førend bemældte Franske Ambassadeur ankom, hafde her i Kiøbenhavn indfundet sig, og var allerede igien bortreyst en Chur-Brandenborgisk Gesandt, som Churfurst Friderich Wilhelm hafde hidskikket i samme slags Ærende, nemlig for at tilbyde sin Mellemhandling imellem Danmark og Sverrige. Denne Gesandt, ved Nafn Werner von der Schulenburg, kom her paa den Tiid, da Kongen endnu laae med sine Skibe for Gothenburg. Printzen, som i Kongens Fraværelse forestod Regeringen, og de her tilstædeværende Rigens Raad, undskyldte sig for at tage imod hans Creditiv og høre hans Foredragende; bade ham derfor at oppebie Hans Majests. Hiemkomst. Derpaa skref hand et Bref til Printzen, og anmældede sit Verk. Hvorpaa hand og bekom skriftlig Svar, men uden nogen Forhaabning om hans Ærindes Fremgang. Kand vel og være, at mand ey meget bekymrede sig om denne Fyrstes Tilbud, efter at mand hafde mærket, det hand meget stod efter de Svenskes Gunst og Yndest, hvad heller hand hafde endnu i Tanker et Giftermaal med Dronning Christine, eller af andre Aarsager.
Kongen var paa den Tiid lidet fornøyet med Chur-Brandenborg.
Saa hafde samme Churfurst ey heller erklæret sig Kongen til Fornøyelse, den Tiid Hans Majest. nogen Tiid tilforne hafde forestillet ham, at hand nu hafde Leylighed, formedelst Svenskens Indfald i Holsten, at i Agt tage sin Ret til Pomeren, og ved Naboers og Venners Hielp at jage Svensken der udaf. Schulenburg lod sig endelig befale at vente paa Kongens Hiemkomst i gandske fire Uger; og da Tiden blef ham for lang, tog hand Afskeed hos Printzen, drog saa bort ofver Lybek til Sverrige, saasom mand endogsaa her vegrede sig ved at gifve ham Pass og Leyde igiennem Landet herfra, uden Kongens Vidende.
Skref dog Churfursten til og takkede for hans kiærlige Tilbud.
Siden efter, da Kongen var hiemkommen, skref Hans Majest. Churfursten til, og takkede ham for hans kiærlige Velvillighed og Tilbud; Men saasom Kongen i Frankerige og General-Staterne i Holland hafde allerede frembudden deres Tieneste til Freds-Forhandlingen, og den

1272
Franske Ambassadeur havde været her i samme Ærinde, og nu var opreyst til Stockholm, fik det at henstaae indtil mand saae hvad deraf vilde følge.„ Om Hanse-Stædernes Hidsendning og Frembydelse, i lige Mening, giøres intet fornøden at mælde; eftersom ingen af Parterne gafve dennem andet til Svar, end at takke for deres gode Villie.
Hanse-Stædernes Tilbud ey imodtagen.
I de samme Dage, som Thuillerie reyste herfra til Sverrige, ankom det Hollandske Gesandtskab, med en Flode af 29. Orlogs-Skibe, som havde taget i Følge med sig et stort Antal Kiøbmands-Skibe, Øster-Søe-Farer, der vare i alt 328. Orlogs-Skibene, saasom Ankomsten skeede imod Natten, lagde sig til Ankers uden for Sundet imod Lappen.
Det Hollandske Gesandtskab ankom med en Orlogs- og Convoy-Flode.
Men Kopsardie-Skibene, som hastede at blive klargiorte, løbe største Deelen lige op, gafve sig an, og betalte deres Told, som sædvanligt, nemlig efter den Glykstadske Foreening af Aar 1641.
Kiøbmands-Skibene betalte deres Told i Sundet.
Anden Dagen skikkede Gesandterne een af deres Secreterer op til Slots-Herren paa Cronborg Hans-Ulrich Gyldenløve, og lode hannem vide i hvad Ærinde de vare komne, med Begiering, at det motte dennem tillades at gaae i Land ved Helsingør. Hvilket strax blef bevilget. Derpaa lættede de Anker og ginge ind, hilsede Slottet, og blefve igien hilsede med sædvanlige Canon-Skud. Imidlertid havde Gyldenløve om Aftenen tilforne ved Skrifvelse indberettet til Printz Christian (eftersom Kongen var fraværende,) baade om disse Gesandters og det store Antal Orlogs-Skibes Ankomst ved Lappen. Det samme var og ved den Hollandske Resident Cracov, som for det samme drog op til Kiøbenhavn, bekiendtgiort til Rigens Hofmester og Kongens Canceller:
Rigs-Hofmesters og Cancellerens Beskeed til den Hollandske Resident.
Hvilke sidste gafve bemældte Cracov at forstaa, at en saadan Orlogs-Flodes Sendning fra General-Staterne, med deres Gesandter, til Sundet kunde her ingenlunde være angenem, og kunde de være forsikrede, det Kongen sligt ikke vilde taale, men sætte sig derimod, der motte end komme deraf i hvad der vilde. Residenten undskyldte det saaledes som hand best kunde; men forgiefves. Printz Christian begaf sig Dagen efter self ned til Helsingør, og, efter at hand havde taget bemældte Flode i Øyesyn, befalede Slots-Herren at lade de Hollandske Gesandter sige det mand gandske ikke kunde holde for got en saadan Flode u-advaret paa Hans Majestts. Strømme at ankomme, og at de motte stille Ordre til dens Bortsegling, saafremt det skulde gaae vel af. Den samme Advarsel finge ogsaa Gesandterne i et Bref fra Rigens Hofmester. Hvorpaa de og endeligen gafve Ordre til deres Admiral at segle bort med de 22. Skibe af bemældte Flode. De faae øfrige blefve med Tilladelse i Sundet liggende, for at bruges til Convoyer for deres Kopsardie-Skibe, naar de komme igien tilbage.
Hvorpaa Hollænderne lader 22. Orlog-Skibe segle hiem igien.
Den 20. Julii droge disse Hollandske Gesandter, som vare tre, Gerhard Schaep Borgemester af Amsterdam, Albret Sonck Borgemester af Horn, og Joachim Andreæ fra Friesland, op til
De tre Hollandske Gesandter indføres med Stads i Kiøbenhavn.

1273
Kiøbenhavn. Hvor de uden for Staden blefve imodtagne af Kon-gens Staldmester Arnd von der Kula og nogle Hof-Junkere, som deels i Carosser, deels til Hest dertil vare udsendte. De blefve indførte i een af Kongens Carosser, hvorefter følgede otte andre Vogne med de-res Følgeskab og Hof-Junkerne.

Anden Dagen kom Kongens Ge-heime- og Cammer-Secreterer Friderich Günther til dennem, og bragte dem Rigens Hofmesters og Cancellerens Compliment, ind-lod sig ogsaa i nogen Samtale med dem ofver deres Ærinde, samt ofver den liden Forhaabning, mand efter alle Kiændetegn her haf-de, om Svenskens Tilbøyelighed, til et billigt Forlig: Ja at Ge-neral-Staterne noksom self vare derom ofverbeviiste, ved det at deres skriftlige Formaning til de Svenske, som de hafde tilstillet den Svenske Resident i Holland, angaaende en Vaaben-Stilstand, imedens der blef handlet om Fred, var slet intet af de Svenske blefven paaagtet, men meget mere foragtet, og siden med større Fiendtlighed fortfaret.
Hofmesterens og Cancellerens Samtale med dem.
Gesandterne, som intet derimod funde at sige, beklagede meget, at Kongen nu var fraværende, og i sær at Hans Majest. var udseglet til at vove sin egen Høye Person i et Søe-Slag imod sin Fiende: De bade derfor om, at det motte vorde dennem tilladt, at segle ud i Øster-Søen med deres Skibe til at opsøge Hans Majest. hvorsomhelst de kunde træffe ham, an-bringe deres Ærinde, og paa mueligste Maader forsøge at fore-komme Blod-Ødselhed og Blods Udstyrtning. Men hertil vilde hverken Printzen eller Rigs-Hofmesteren gifve noget Samtykke, men svarede, at „mand nu snart kunde vente Kongen tilbage til „Hofved-Staden: Item, at det var meget forgiæfves, at raade „Kongen til at ligge stille, og intet Blod udstyrte, naar de Sven-„ske hafde gifvet deres Admiral Ordre at gaae ud, ofverfalde Kon-„gens Lande og Undersaatter, og udstyrte hvert et Menneskes Blod, „som af Troskab til Kongen satte sig til Modværge, u-agtet alle de „fredelige Formaninger som Hollænderne eller andre kunde gifve.„
Der nu bemældte Gesandter en tre Uger eller længere hafde biet, og Tiden giordes dennem lang, foresloge de hos Hofmesteren og Cancelleren, om det ikke kunde lade sig giøre, endskiønt deres Creditiv lydde til ingen anden end Kongen Self, at de dog til Sager-nes des hastigere Befordring motte andrage deres Værk hos Printzen som i Kongens Stæd var tilfortroet Regeringen; Hvilket Forslag de fortrostede sig at skulde finde Bifald hos deres Principaler, ef-tersom ellers alt for lang Tiid motte vorde forsommet.
De Hollandske Gesandter beder om, og faaer Audiens hos Printzen.
Dette blef dennem tilstaaet. Derpaa de den 17. Augusti blefve med ald Pragt opførte til Audiens hos Printzen, hvor de med en vel-sammensat Tale forkyndede deres Ærinde og Aarsagen, hvorfor de vare hid-sendte. Printzen lod dem ved Canceller Reventlov betakke, og be-de at de vilde gifve deres Forestilling skriftlig, som skulde vorde Hans Majest. tilsendt: Hvilken de og strax anden Dagen ofver-leverede til bemældte Canceller. Saa begierte de og derhos, at

1274
de motte endnu komme op til Printzen, for at gifve Hans Hoyhed nærmere Forklaring paa de skriftligen indgivne Poster. Hvilket blef bevilget Dagen efter at skulde skee. Men hvad hendedes nu ikke? Samme Dag, da dette skulde skee, kom den Svenske-Hollandske Flode, under Martin Theyssen, 23. Skibe stærk i Sundet, trængde sig op for fulde Segl omkring Kiøbenhavn og forbi Kongens Pramme ved Dragøe; hvorom tilforne er talt.
Deres anden Audiens blef forhindret, ved Theyssens Flodes Ankomst for Kiøbenhavn.
Dette giorde saadan Allarm i Kiøbenhavn, at den herved oprørte Almue hafde nær foregrebet sig paa Gesandternes Herberg, hvis ikke Printzen ved fornuftige Anstalter hafde det afværget. De gode Gesandter motte da fordøye en god Deel Skiælds-Ord og Forbandelser af den gemeene Mand ofver deres Regering, der u-forsvarligen spillede under Dække med den Fiende, om hvis Fredelighed og Tilbøyelighed til Stilstand de vare komne at forsikre os. Korteligen: der blef intet af deres nye-begierte

Audiens; de skammede sig ogsaa ved at paastaae den videre, da dem blef svaret, at nu fik det at bie, indtil Hans Majest. self kom hiem.
Den gemeene Mands Forbittrelse paa Hollænderne.
Kongen kom endeligen af Øster-Søen hiem til Kiøbenhavn den 26. Augusti, og gaf de Hollandske Gesandter Audiens den 29. Hvorudi alting vel og fornøyeligen tilgik; og Hans Majest. med ald Mildhed lod dennem forstaa, at deres Hidsendning var kiærkommen, og at dem skulde tilforordnes Commissarier af Kongens Raad.
Kongen Self, efter sin Hiemkomst, giver dem Audiens.
Commissarierne blefve Hr. Just Høg, Gregers Krabbe og Canceller Reventlov, som i de næstfølgende Dage indtraadde i Sammentale med forbemældte Gesandter, og siden, hvad som var talt, svaret og beraadslaget, indberettede til Hans Majest.
Og forordner dem Commissarier.
Kongen lod iblant foreholde dem, hvor u-billigt og med Venskab sig ilde rymende det var, at de Staterne hafde til Hans Majestts. Gesandt Friderich Günther negtet ald Hielp og Besodring, hafde de dog tilladt Lovis de Geer at faae alle de Skibe og Matroser ud af Holland hand vilde, til at bruge imod Danmark. Hvortil de svarede, at sligt hafde Staterne og Regeringen i Holland aldrig tilladt; Men Lovis de Geer hafde saadant ved sine Penge og andre Middel, dennem u-bevidst, practiceret. Endnu lod Kongen dem spørge, om det var sandt og rigtigt, som Hans Majest. var forebragt, at der udi Staternes Flode, som sidst kom udi Sundet, opholdte sig ogsaa nogle af Lovis de Geers Skibe; og dernæst, at Geers Skibe, naar de finge noget Dansk Skib i Sigte, stak de Svensk Flag op, i stæden for deres Hollandske, og saasnart de hafde giort deres Fangst og erobret det, ginge ind i den Hollandske Flode dermed, opsættende paa nye Hollandsk Flag. Dette altsammen negtede Gesandterne, og bekræftede at det ey hafde sig saaledes.
Kongens Bebreydelser, og Spørgsmaal til de Hollandske; som negtede alting.
Siden efter, den Tiid Kongens Flode hafde haft den store Ulykke ved Femeren, hvor Pros Mundt blef slagen, og de mange Skibe ginge forlorne, lod Kongen sidst i Aaret ved Rigs-Hofmesteren Ulfeld forsøge hos bemældte Gesandter, om de ikke vilde paa-tage
Hans Majestts. Forslag, om Skibe at bekomme for Penge i Holland.

1275
tage sig at formaae deres Principaler General-Staterne til, at der motte sees igiennem Fingre med, paa samme Maade som med Sverrige og Lovis de Geer var skeet, hvis Kongen for sine Penge kunde faae nogle Orlog-Skibe i Holland udrustede; Eller om Gesandterne vilde for sig self paatage sig at forsikre Hans Majestæt, at om sligt blef forsøgt og paabegyndt af dem som Kongen herfra til den Ende vilde skikke til Holland, det da ey skulde blive hindret af Staterne. Thi Kongen vilde ellers ikke dølge for dennem, at hannem var vel tilbudden saadan Hielp andenstads fra, nemlig 30. vel-udrustede Fregater af Dunkerkerne, og 15. gode Skibe af Lybek og andre Hanse-Stæder; men i Henseende, at de Dunkerker-Matroser vare ryggesløse og u-disciplinerede, de andre i Orlog u-erfarne, vilde Hans Majest. saavelsom og for andre Aarsagers skyld ey betiene sig deraf; med mindre mand, formedelst Hollændernes U-villighed, skulde vorde nød dertil.
Hvilket Gesandterne reent afsloge.
Hertil svarede Gesandterne, at det stod udtrykkeligen i deres Instrux, at de motte holde sig Neutral imellem begge Croner, og ikke gifve nogen af dennem allermindste Leylighed til at klage; Derfore kunde de hverken foreslaae deres Principaler, med det begierte at see igiennem Fingre, ey heller i

Chr 4. * 1577 – 1648 - Regna foimat pietas (med Gudsfrygt skal man land bygge)

nogen Maade forsikre, at det jo blef forhindret, hvis Kongen vilde i Værk sætte noget saadant paa egen Haand. Thi hvad Lovis de Geer angik, da hafde hand vovet det paa sin egen Kappe, og ved private Folkes Hielp, uden ringeste Samtykke af Staterne, fuldbragt hans Udrustning, hvilket vel og tilforne af andre hafde ladet sig giøre.

Tre andre Hollandske Gesandter sendte til Sverrig.

Foruden disse tre til Danmark afskikkede Gesandter, hafde General-Staterne ligeledes afsendt tre til Sverrige, som vare Jacob de Witt Borgemester af Dordrecht, Andreas Bicker, af Amsterdam, og Cornelis van Stavenisse Raadt-Pensionarius af Zeeland. Disse, da de udi Følge med de andre tre, som skulde gaae til Kiøbenhavn, hafde seglet omtrent til Skagens Rif, skildes de derfra dennem, og stak op imod Gothenburg haffende ikkun tvende Skibe med sig. Men Strømmen forsatte dem saaledes, at de faldt lige ind for den Skiærgaard, hvor Kongen i Foraaret hafde bygt det forhen omtalte Blokhuus. Der laae nu 6. Danske Skibe, som holdte Hafnen bloqveret. Gesandterne sendte et Bud til Ove Gedde, som hafde Befalning derofver, og lod vide hvem de vare, samt lod bede, at hand vilde lade dennem gaae igiennem ind til Staden.

Hvad Forfald dem møder for Gothenburg.

Men de blefve henviiste til Statholderen Hannibal Sehested, der hafde sine Tropper ikke langt derfra. De skikkede da deres Secreterer og en Capitain til Statholderen, som var paa Bahuus; Men finge af hannem til Svar, at „hans Ordre „af Kongen var skarp, og lydde udtrykkeligen paa, ingen „at lade enten ud af Gothenborg eller der indkomme; Men hvis „de vilde tage deres Vey ofver Bahuus langs med Elven, hvor „det var ikkun en tre eller fire Miles Omvey, kunde de sik-

1276

kert komme hvorthen i Sverrige de vilde, og at dennem ald Ære og Respect skulde vorde beviist.„ Denne liden Omvey faldt Gesandterne ey tilpas; de lode ham igien sige, at „de vare alene sendte i Ambassade til Cron-Sverrige, og derimod vare lige saa mange af deres Medbrødre reyste til Danmark; Deres Ordre lydde, at de skulde gaae igiennem Sverrige til Stockholm. De Svenske vilde støde sig derpaa, hvis de imod deres Instrux toge Veyen did ofver Dansk Grund. De bade ham derfore endnu eengang; Og hvis saadant dog ikke var mueligt at erholde, at hand da vilde lade deres Folk og hvad de førde med sig føre med Baade op til Gothenburg...„

Statholder Sehesteds Tilbud staar dem ikke an.

Men Sehested undskyldte sig paa det hofligste, og endeligen overbeviisde dem, at det var deres eller Staternes egen Forseelse, det de ey hafde forsiunet sig med Passe og frie Leyde-Bref af Kongen, naar de sendtes til hans Fiender, helst de ey kunde forud vide hvor de motte nødes til at passere igiennem. Herudi kunde de og self finde at Statholderen hafde Ret; saa at de nu enten motte bie, indtil de fik skikket til Kiøbenhavn og erholdt Kongens Pas, eller ogsaa de motte drage den Omvey, som dem blef anviist. Derfore udvalde de det sidste Middel, og lode see, at i hvor kloge Mænd de vare, saa hafde de dog glemt, at tage Passer, naar de reyste til de Lande, hvor tvende Nabo-Potentater førde Krig med hinanden.

Men de motte underkaste der med.

Det vilde blive alt for vidtloftigt, hvis mand nu her skulde fortælle, hvorledes saavel disse Hollandske, som og den Franske Ambassadeur blefve imodtagne i Sverrige, og hvad Samtaler og Conferentzer imellem de Svenske Regerings-Raad passerede. Og fordi sligt noksom ellers er at finde udi andre trykte Historier, baade i de Svenskes egne, saa og i Hollandske, Franske og flere fremmedes, det og ikke egentligen vedkommer en Dansk Historie, saa bliver det her forbigaaet. Nok maae dette være, at

La Thuillerie, efter megen Omvøb og mange stolte Ophofvelser af de Svenske, bragte dem omsider til at udstæde udi Dronningens Nafn, en skriftlig Erklæring, under 30. Julii gl. Stiil, hvorudi Frankeriges Tilbud angaaende Freds-Mægling blef imodtagen med Takfigelse, saafremt ellers nogen Freds-Tilbøyelighed fandtes hos Kongen af Danmark, som de endnu blefve ved i bemældte Erklæring hofligen at beskylde, og sig self at reengiore.
Hvad den Franske Ambassadeur udrettede i Sverrige.
Hermed reyste Ambassadeuren tilbage til Kiøbenhavn, hvor hand kom sidst i Augusto, fik Audiens hos Kongen, og blef tilforordnet de samme Commissarier, som hand den forige gang hafde haft. Saavel til Hans Majest. Self, som til Commissarierne forsikrede hand med de udtrykkeligste Ord, „at det stod nu paa Kongen, og i Hans Majestæts Villie, at visse Middel til Freden blefve udfundne. Thi at Dronningen af Sverrige ønskede og forlangede saadanne Middel, saafremt Kongen dem og forlangede, hafde hand af Hendes fornemmeste Ministrer erfaret.„ Denne Forsikring gaf hand og efter *Hvorom hand siden her berettede til Kongen.*

1277
efter Kongens Villie skriftlig fra sig. Og bekom derpaa af Hr. Just Høg og Reventlau dette ligeledes skriftlige Svar, den 31. Augusti; „At endskiønt Kongen, uden nogen sin Skyld og Brøde, og midt udi sin Freds-Paaarbeydning, var blefven saasom hovedkulds kastet i denne Krigs-Uroe, og derfore burde heller være betænkt paa andre Raad og Middel, end de som til Fred henhorde, saa vilde Hans Majest. dog giøre beviist for ald Verden, at hand ingen Lyst hafde til at forlænge Krigen, og ingen Afskye for ærlige og billige Freds-Middel, saafremt saadanne blefve anbudne. Og endskiønt Hans Majest. heel vel var vitterligt, hvor nær forbundne Kongen af Frankerige og Dronningen samt Cron-Sverrige vare med hinanden, i det endogsaa Frankerige hafde fra lang Tiid af anvendt store Penge-Summer paa at befordre de Svenskes Vaaben, og endnu den Dag i Dag var, lod de Svenske tilflyde aarlige Subsidier, saaat derofver vel kunde tages i Betænkning at antage Frankeriges Mellemhandling; Ikke desmindre var Hans Majest. dog forsikret om, at Kongen i Frankerige skulde, i henseende til det Venskab som stædse hafde været imellem begge Riger, blifve i denne Freds-Forhandling aldeles u-partisk, og ikke føye den ene meer end den anden: Hvorfore Hans Majestæt ogsaa gierne tog imod den tilbudne Tieneste af Mellemhandling; Ladende i det øfrige Ambassadeuren forsikre om sin Kongel. Yndest og Bevaagenhed.
Det Svar, som Kongen lod ham skriftligen gifve.
Derefter foregik alting imellem dem paa det venligste og med ald optænkelig Fortrolighed paa begge Sider. Mand gaf la Thuillerie tilkiænde, hvorledes de Hollandske Gesandter hafde i disse Dage været her, og at mand hafde fundet Leylighed til at holde dem op i temmelig lang Tiid, inden de komme til Audiens, i Respect til Frankerige; Hvorfore Kongen nu ønskede af Ambassadeuren self at vide, om saadan Hollændernes Mellemhandling kunde vel ogsaa anstaae og tækkes det Franske Hof; Thi derefter vilde Hans Majest. sig rette.„ La Thuillerie takkede for saadan Respect og Hoyagtning, som tilkiændegafves imod Frankerige, og indstillede aldeles til Kongens høye Fornuft, hvad Hans Majestæt i dette Tilfælde fandt best at komme ofverens med sit eget Gafn og Interesse.
Kongen giver den Franske Part af de Hollandsfes Andragende.
Mand fortalte ham dernæst, „at Hollænderne hafde, endogsaa med deres Ambassades Hidskikning under Venskabs Skin, brugt en besynderlig Maade, som hverken kom ofvereens med Venskab, eller med Ambassadens Ærinde, som skulde være at paaarbejde Fred og Forlig, i det de hafde hidsendt en stor Orlogs-Flode, ligesom til at true og nøde Kongen til visse Forligs Vilkor, i sær hvad Hans

Majestts. Rettighed i Sundet angik. Kongen hafde deraf taget Anledning, til at lade dem sige, at hvis deres Tilbud skulde vorde angenemt og imodtagen, da fik det at skee med Forord, at de ey mældede det allerringeste om deres egne Sager og Interesse, eller dennem med mindste Ord

1278
vedrørde. Saavidt hafde de endeligen self forud funden og betænkt, at alle de Kopsardie-Skibe, som vare med dem herhid i Følgeskab, aflagde nu rigtigen deres Pligt, og betalde Tolden i Sundet. Men at de jo vilde giøre eet med Svensken, i at forkrænke Hans Majest. af Danmark saadan sin Hoyhed og Rettighed til deres egen Profit, kunde mand ikke tvifle om; og derpaa vilde vel deres Mellemhandling løbe ud.
Og hvad Frugt Hans Majestæt har for Sverriges og Hollændernes Afsigt.
Samme Post vilde ogsaa ufeylbartigen blifve den allervanskeligste imellem de krigende Partier Danmark og Sverrige, og mand hafde Aarsag til at tænke og at frygte for, det Svenskens Tilbøyelighed til Fred, hvorom Ambassadeuren fortrostede, ikke var anderledes at forstaae, end at Kongen skulde plat aldeles afstaae sin Rettighed i Sundet, om nogen Fred ellers skulde blifve af.„ Herofver studsede Ambassadeuren og forsikrede, at hand ey hafde hørt de Svenske endnu tale det ringeste om, paa hvad Grund og Vilkor de agtede at hafve Freden giort; var ogsaa en Sag, som blef endnu alt for tilig og utidigt at bedrøre, med videre.
Men Dagen derefter, som var den 4. Septembr. tilstillede de Danske Commissarier hannem et Skrift, i saadan Mening: „At som Kongen ikke tviflede paa, det jo Ambassadeuren Monst. De la Thuillerie erindrede sig, hvad der i gaar var blefven talt om, nemlig at Hans Majest. ey var utilbøyelig til Freds-Handling, saafremt Svensken den oprigtigen ligeledes forlangede: Men da de Svenske hafde i indeværende Aar skrefvet fra Stockholm til de Danske Rigens Raad, at de ey vilde hafve hvadhelst Handel og Seglads som skeede igiennem Øresund enten med Krigs- eller Kopsardie-Skibe, nogen Dispute eller Fortolkning underkastet, men paastode at nyde alt saadant uforvirret, uomskrænket, ubebyrdet, uforhindret, og uforsinket, ey alene efter de forrige Pacter og Fordrage, men efter den største Frihed som Folke-Retten medførde; og hvis noget derimod blef disputeret, blefve og alle Forhandlinger til Forlig forgiæfves og til ingen Nytte;
De Danske Commissariers skriftlig Indgifvende til Ambassadeuren, om de Svenskes Hensigt med Seglads og Tolden.
Saafremt derfor de Svenske endnu motte være aldeles ved samme Sind, saa kunde Hans Kongel. Majest. ikke heller skride til nogen Freds-Forhandling, ja holdte det for gandske unyttigt at begynde derpaa, aldenstund Svensken self hafde forud betaget ald Forhaabning om Fremgang: Hvorfore Hans Majest. hafde befalet, endnu skriftligen at føre Ambassadeuren sligt til Gemytte, for at faae at vide, hvad hannem om saadan de Svenskes hafvende Mening kunde være vitterligt; efterdi Hans Majest. billigen frygtede, at, naar Tractaterne vare begyndte, skulde de Svenske betiene sig af ommældte Aarsag til at kaste dem ofver Ende eller forhindre dem.„
Paa dette Skrift fuldte da saadan Erklæring af Ambassadeuren, at hand ey kunde forklare sig anderledes med Pennen, end hand hafde giort mundtlig, som bestod derudi; at det var hannem umueligt at vide, hvorpaa Dronningen og Raadet i Sverrige hafde
Ambassadeurens Svar, med uvidenhed derom.

1279

grundet deres skriftlige Svar, som de hafde gifvet hannem, saasom hand hverken var derom oplyst, eller hafde burdt derom at tage Opliusning. Hand hafde paa sin Forestilling, om sin Konges Freds-Mægling, som blef tilbudden, bekommet et reent og tydeligt Svar, at bemældte Tilbud blef imodtagen; at de oprigtigen vilde lægge Vind paa Freden, og at de ønskede at udfinde Middel dertil, saafremt Kongen af Danmark vilde det samme paa sin Side; og alt dette hafde de erklæret uden nogen Undtagelse og Indskrænkning; Hand indstillede derfor til de Herrer Commissarier at dømme, om hand vel hafde kundet eller burdet fodre andet af de Svenske, og hvorledes mand kunde gaae dennem nærmere, end skeet var.

*De Danske Commissariers skriftlig Indgifvende til Ambassadeuren, om de Svenskes Hensigt med Seglads og Tolden.*I en anden Sammenkomst, som de Danske Commissarier og den Franske holdte tilsammen den 10. Sept. giorde hine dette Forslag, at „førend mand kunde komme til at næfne enten Deputerede eller Stædet til Freds-Handlingen, holdtes tienligt at der skeede en Vaaben-Stilstand, ja endogsaa at Svensken trak deres sin Krigs-Magt ud af de Danske Provintzer: Tilmed ønskede de at vide, hvad Forsikring Frankerige vilde gifve og stille Danmark, at de Tractater, som nu sluttedes, skulde herefter rigtigen blive holdne; eftersom mand ikke kunde lide paa noget Løfte og Forsikring, som alene kom fra de Svenskes Haand; hvorpaa i sær denne nærværende Krig hafde noksom gifvet Prøve.„

La Thuillerie undskylder sit Hof for begge Dele, førend Tractaten var sluttet.

La Thuillerie svarede, at „hvad det første angik, da fortænkte hand dennem ikke, det de gierne vilde see deres Lande befrielle jo før jo heller fra Krigs-Byrden og Fiendens Vold; Men Naturen af Tingen var nu saadan, at sligt stod ikke til at ændre saasnaat. Saa mange Krigers Exempler lærte jo, at den, som hafde Fordeelen i Hænderne, slap den ikke saa læt, eller bevilgede Stilstand, førend mand paa begge Sider fandt sig lige haardt nødet og tvungen dertil. Frankerige kunde lige saa lidet giore sig partisk imod Svensken, med at tvinge dem til at forlade deres allerede i Hænder hafven Fordeele, som den agtede at forhindre Danmark, saafremt den kunde erobre dem igien tilbage. En Mellemhandlers Pligt var det ikke, enten at fordomme eller tilhænge den ene Part mere end den anden, men at holde sig just paa Middelpuncten af en fuldkommen Lighed. Vel tilstod hand, at det fik at være den fornemmeste Post i Tractaten, det hvad som var indtaget motte gives tilbage; men herom fik at handles imellem begge Parter, som vilde endda tage en temmelig lang Tiid, naar mand blef samlet; og ikke forud nodes eller trues den anden Part af, ved Mellemhandleren. Hvad den anden Post angik om Sikkerheden, da nyttede ey heller dermed at lade sig mærke, aldenstund Svensken vilde mene at kunde sige det samme, og agte sig befoyet til at føre ligesaa bittre Klager og Besværinger, hvoraf deres Manifest og Skrifter vare fulde. Det

1280

beste var, at kunde i Freds-Forhandlingen optænke og paafinde saadanne Middel, hvorved begge Parter motte blifve saa stærk forbundne, at de siden ey lætteligen kunde bryde igien. Det var endnu ogsaa alt for tilig at tale om Sikkerhed, og at bringe saadan Paastand paa Banen, som pleyede ingenstæds at skee, førend mand var forligt om Hofved-Posterne; da end og hver Part hafde lige Ret til at fodre den, og forsiune sig dermed det beste hand vidste og formaaede. Sluttelig, det Franske Hof hafde skikket ham, sin Minister, til at mægle Fred; Dermed hafde begge Parter erklæret sig at være velfornøyede: Naar Freden var sluttet, eller i det mindste dens Midler udfundne, var det først, at mand naturlig-viis kunde spørge om Caution og Forsikring.„ Disse og andre Skiel motte de Danske omsider

lade sig befalde, og tilsige Ambassadeuren, at de vilde formaae Kongen til, med det snareste at næfne Tiden og Stæden til Freds-Handlingens Sammenkomst.

Gustaf Horn faaer Fuldmagt af den Svenske Regering, til Tractatens Forberedelse.

Den Svenske Regering hafde allerede, førend La Thuillerie kom igien til Kiøbenhavn, beskikket Feldt-Marskalken Gustaf Horn, til at afgiore paa Sverriges Side, hvad som hørde til Freds-Handlingens Forberedelse; og dertil gifvet ham siden behørig Fuldmagt, at slutte om Tiden og Stæden til Tractatens Begyndelse, samt Commissariernes Tal, og deres Sikkerhed. Stæden vilde de Svenske gierne haft imellem Laholm og Halmsted, saa at deres Commissarier skulde hafve været i den første, de Danske i den anden Bye, og kommet tilsammen paa en Plads der midt imellem. Kongen var heller for Christianstad, som ogsaa af den anden Part blef samtykt; nemlig at de Danske Commissarier skulde opholde sig der, og de Svenske i Calmar, men Sammenkomsten at skee ved Brømsebroe, som ligger imellem benæfnte Stæder. Saa blef mand ogsaa, uden Dispute, eenig om fire Commissarier fra hver Side.

Kongen paastaaer Sikkerhed for sine Commissarier.

Men der Kongen lod give en nye Forestilling til den Franske Gesandt, at Hans Majest. agtede fornøden at æske en mere fuldkommen Caution til Sikkerhed for sine Commissarier end ellers sædvanligt var, eftersom de Svenske vare Folk, med hvis blotte Ord og Skrifter mand ikke noksom kunde være forvaret, yttrede sig en stor Forbittrelse hos de Svenske.

De Svenske forbittres herofver.

Thi da saavel den Franske, som de Hollandske Gesandter afsloge, at vilde eller kunde gifve Kongen slig Caution, som en Ting der baade var uden Exempel, saa og ey lod sig giore uden nye Ordre fra deres Principaler, saa motte de omsider advare de Svenske derom, og at Kongen vilde maaskee være tilfreds, naar hand bekom foruden Dronningens og deres Regerings-Herrers, tillige og samtlige de Svenske Rigens Raads Hænder og Underskrift under Leyde-Brefvene. Hvortil iblant andre Aarsager var denne, at de Kongelige Danske Ambassadeurer, som i forleden Aar vare endogsaa med Dronningens i Sverrige og Regeringens frie Leyde-Brefve til Freds-Handlingen

1281

gen i Osnabrygge henreyste, blefve dog, des u-agtet, paa deres Hiemreyse ud af Torstenson forhindrede. Hvilken denne Svenske Feldt-Marskalks Omgang, saasom den ikke kunde nægtes men var hver mand vitterlig, opvakte saamegen desmere Brede hos de Svenske, da den nu blef dennem forekastet. Endeligen sagde de, at hvis Torstenson hafde i slig Maade forseet sig, da var det dennem u-vitterligt; og formaaede saa den Franske Ambassadeur til, at hand lagde sig derimellem, saaat Kongen omsider gaf bemældte Paastand efter.

Kongens Aarsage dertil: hvilken de Svenske ey kunde nægte, men gafve Skyld paa Torstenson deres General.

Tiden til Sammenkomstens Begyndelse hafde Kongen bestemt og næfnt at skulde være den 15. Decembr. gl. Stiil, og derpaa lydede det Udkast til Præliminair-Tractaten, underskrefvet i Malmøe den 29. Octobr. af Just Høg og Detleff Reventlov, og derpaa stadfæstet af Gustaf Horn, i Engelholm den 5. Novembr. Men da de Svenske besværede sig, at saadan Tiid faldt dennem meget u-beqvem, blef den først forlænget indtil den 15. Januarii og endeligen, efter begge Parters Vedtægt, fastsatt at skulde være den 8. Februarii.

Tiden blifver bestæmmet.

Saa var og først besluttet, at Friheden eller Baaben-Hvilen skulde strække sig paa begge Sider 2. Mile omkring Brømsebroe. Men da de Svenske viiste, at de Danske hafde fra Christianopel, hvor deres Commissarier skulde opholde sig, ikke ofver en half Miil til Grændsen, de Svenske derimod næsten 6. Miil til Calmar, hvorudi var en stor Uliighed; Saa blef mand ogsaa derudi til eens, at Sikkerheden for ald Fiendskab skulde paa hver af Siderne strække sig til 6. Mile.
Samt hvorvidt Friheden af Staden skulde strække sig.
Disse Forandringer giorde, at Præliminair-Tractaten blef trende gange paa adskillige Tider omskrefven: Hvoraf det sidste Instrument er af forbemældte tvende Danske Commissarier dateret i Kiøbenhavn den 25. Decembr. og siden af Kongen self stadfæstet paa Frederichsborgs-Slot den 13. Januar. 1645.
Præliminar-Instrumentet, om Staden, Tiden etc.
Derudi giordes vitterligt, at „saasom den Franske, saavelsom de tre Hollandske Gesandter hafde anvendt stor Flid og Møye paa en Freds-Forhandling at see berammet imellem begge Deres Kongel. Majestæter af Danmark og Sverrige; og forsikret Hans Majest. Kongen af Danmark, at Dronningen af Sverrige var dertil genegen, saa hafde Hans Kongel. Majestæt villigen taget derimod. Og efterdi Dronningen af Sverrige hafde beskikket sin Fuldmægtige-Commissarius til at afhandle Præliminaria, samt næfne Tiid og Stæd til Freds-Handlingen, hafde Kongen og paa sin Side dertil næfnt Hr. Just Høg, Ridder, Danmarkes Riges Raad og Canceller, og Detlef Reventlov, Holstenske Raad og Tydske Canceller; som, tillige med de mellemhandlende Fremmede Gesandter, hafde besluttet og vare komne ofvereens, at begge Rigers Befuldmægtigede skulde til den 8/18 Decembr. næstkommendes begifve sig til Brømsebroe paa Grændsen imellem Christianopel og Calmar, og være ikke ofver Fire paa hver Side, med rigtige Fuldmagter forsiunede. Saa

1282
var og eragtet for got, at imedens Tractaterne varede, skulde ingen slags Fiendtlighed øfves inden 2. Mile omkring Brømsebroe. De Svenske skulde hafve frie Leyde for sig og deres Følge, samt Frihed for deres Poster, Brefve, Sendebudde, og ald slags fornoden Tilførsel, samt ingen af deres Brefve at motte brydes eller optages; hvilken Frihed ogsaa af dem blef tilstaaet de Danske. Hvis Freds-Forhandlingen, det GUD forbyde, blef frugtesløs, skulde de Svenske reyse hiem tilbage med ald Sikkerhed. Enhver Partes Commissarier motte ey hafve større Antal med sig til Varetægt, end 100. Ryttere, derudi dog ey beregnet deres Tienere og Opvartere.„ Dette stod altsammen tilforne i det Instrument som blef giort til Malmøe den 29. Octobr. Men derefter blef indført det nye Skrift af 25. Decembr. indholdende alene de foromtalte Forandringer, nemlig af Dagen, som var forlænget til den 8. Februarii, og Stædens Frihed, indtil 6. Mile paa hver Side af Brømsebroe.
De fremmede Gesandter, som Mellemhandlingen paaarbeydede, i sær den Franske, var det ikke ret vel med, at Tiden blef sat saa langt ud; Thi efter deres indstændige Begiering hafde og Gustaf Horn først bevilget den 15. Decembr. Men de motte udit dette og mere føye den Svenske Regering.
Den Svenske Dronnings Kroning var Aarsage til Tidens Opsættelse.
Og den fornemmeste Aarsage, som de Svenske hafde til at begiere bemældte Dag forlænget, var deres Dronnings Kroning, som de nu paa Hendes Fødsels-Dag, den 8. Decembr. da Hun fyldede sit 18de Aar, agtede at fuldbyrde; og formedelst de mange derved foresaldende Forretninger kunde de ikke finde Tiid nok til andre Sager, og i sær nuffaa straxen at berede sig til Reysen hen ad Calmar. Denne Kronings Ceremonie blef med stor Pomp og Pragt i Stockholm forrettet paa bemældte Dag: Hvorefter

og paafuldte nogen Forandring udi Rigets indvortes Væsen, som nu ikke vedkommer denne Historie at omtale.
Det er ikke at sige, hvormegen Ulyst og Fortrydelse denne af Frankerige saa ivrigen paadrefne og med saa god Fremgang førte Mellemhandling foraarsagedede hos de Kayserlige.
De Kayserliges Fortrydelse ofver denne Freds-Handling.
Vel hafde de endnu god Forhaabning, det første La Thuillerie var her ankommen: Plettenberg Kayserens Resident var immerhen flittig med sine Forestillinger hos Ulfeld og hos Hr. Christian Thomassen. Ja, imedens den Franske var opreyst til Stockholm, ankom Kayserens fornemme Afgesandt Grafven af Schwarzborg til Kongen, som med ald Kraft skulde raade til at afslaae hvad Tilbud der skeede fra det Østerrigske Huses Fiender, og til at forblifve i Krigen, indtil at Kayseren og Danmark kunde paa eengang faae den udført og endet til felles Fordeel.
De Kayserlige Gesandter arbeydede og hos dem imod.
Men efterat Feldt-Marschalk Gallas hafde igien qvitteret Holsten, og de Danske hafde skillet sig fra hannem, faldt det meeste af Forhaabningen bort. Ja den tabtes saa got som gandske og aldeles, først ved det, at Kongen reent ud erklærede, det
Men deres Forhaabning faldt, efter Gen. Gallas Udgang af Holsten.

1283
Hans Majest. ey mere tænkte paa at mænge sin Sag ind i det Tydske Væsen, men lade den afhandle paa Grændsen imellem Danmark og Sverrige; og dernæst da der hørtes, at Præliminar-Handlingen var sluttet imellem de Danske Commissarier og Gustaf Horn, og derudi Dagen og Stædet næfnte til Sammenkomsten.
Kongen dølger ikke sit Freds-Forsæt for de Kayserlige.
Ved denne Tidende (helst da og Kongen handlede alting aabenbare, og lod Plettenberg gifve Kundskab om hver Trin her giordes udi Præliminar-Handlingen,) opvakte det Kayserlige Partie til at giore endnu sit yderste Forsøg, deels ved nye Formaninger og Tilbudde, som skeede i Wien til den Kongel. Danske Resident,
De Wienske, samt Chur-Sayen og Bæyeren formaner Kongen til andre Tanker.
og ligeledes fra Chur-Mæyntz, Saxen og Bæyern til Kongen self, deels ved en egen Skrifvelse fra de paa Rigs-Deputations-Dagen til Franckfurt forsamlede Chur- og Fyrstelige Gesandter, under den 26. Novembr. Udi denne Skrifvelse blef Kongen ført til Erindring,
Skrifvelse til Kongen fra Deputations-Dagen i Frankfurt.
„hvad Hans Majest. den 18. Februar. fra Odense hafde dem tilmældet, angaaende General Torstensons Indfald, og at hand derhos hafde begiert, at mand udi Tydskland ikke vilde skride til nogen særdeles Handling eller Fred med Sverrige, uden at Hans Sag med Sverrige blef dermed tilligemed indbegrebet, med videre. De holdte det u-fornødent, at udføre, baade hvad de derpaa den 19. April hafde svaret, og beviist at være hos Kayseren og den Neder-Saxiske Kreds af dennem udrettet, saa og hvad Hielp og Undsætning Kayseren self derefter til Danmark hafde beviist. Men som nu blef fornummet, at Kongen ved Frankeriges og de Hollandske General-Staters Mellemhandling indlod sig i særskilte Tractater, ja hafde allerede dertil berammet Dagen den 15. Decembr. saa kom saadant deres Herrer Principaler Churfyrsterne og dem self meget fremmet for, og de kunde ikke vel troe det, at Kongen vilde saa u-forskyldt forlade Kayseren og det Romerske Rige, og, imod den Fortrostning som dem var gifven, indlade sig i særdeles Freds-Handling med deres fælles Hoved-Fiende Svensken. Kongen motte betænke, hvor villige Kayseren og Chur-Fyrsterne hafde været i at gaae hannem til

haande med ald muelig Bistand, paa det hand ey, uden deres Vidende og Samtykke skulde indlade sig i nogen anden Handel, hvorved Krigs-Byrden blef Kayseren og Riget paavæltet, men heller, efter hans eget Forslag, staae med dennem for een Mand. Nu paa det dog intet skulde vorde paa deres Side forsommet, eller at Kongen skulde tænke, at de vare tilfreds med hans foretagende særskilte Tractater; Saa hafde de paa nye vildet erindre hannem derom, og tillige underdanigst bede, det hand dog udi denne vigtige Sag alting nøye vilde ofverlægge, og ikke saa latteligen afsondre sig fra Kayseren og Riget, Fienden til Fordeel, men heller blive ved i fælles Forsvar imod Fienden, sammensøye sine Vaaben med Kayserens og Rigets, og dermed fortfare indtil Fienden kunde vorde tvungen til en ærbar, sikker og reputeerlig Fred.„

1284
Til nu at vise, hvorledes og i hvad Mening Kongen fandt for got, at besvare disse Forestillinger af det Wienske Hofs Tilhængere, behøves alene, at anføre et kort Indhold af det Svar, som Hans Majestæt under 31. Januar. 1645. skref til de tvende Churfyrster af Saxen og af Bæyeren, nemlig: „At ihvorvel Hans Majest. motte med stor Takfigelse erkiænde den Velvillighed, som Hans kayserlige Majest. hafde ladet see, i at hidsende en Deel af sine Tropper, som endeligen her vare ankomne i Julii-Maaned, efterat mand et gandske halft Aar tilforne hafde ene motte drage med Fienden baade til Lands og Vands; og ihvor gierne mand hafde ønsket, saa og paa denne Side giort alt sit dertil, at Fienden, som baade fra Østen og Vesten var indsluttet, og imellem Øster-Søen og Dit-marsken kommet i Klemme, kunde blefvet angreben eller imodtagen i Fronten; Saa var dog høyligen at beklage, at hand, u-anseet saadanne her giorte Forberedelser, var udsluppen uden nogen sin Forliis og Skade. Kongen kunde herfor ikke nogen Skyld med ringeste Skiæl tillægges, saasom Hans Majest. i dette og alt andet hafde efterkommet, alt hvad som til Kayseren og Riget var lovet, og som kunde agtes at være til fælles Beste. Men da imidlertid Kongen af Frankerige, samt General-Staterne af de foreenede Nederlande hafde tilbuddet deres Mellemhandling, og berettet om Fiendens Freds-Tilbøyelighed, hafde Hans Majest. saadant ikke kundet udslaae; dog alligevel, i følge af sin Tilsagn intet holdet hemmeligt, men straxen ladet meddeele og aaben-bare saadanne sine Aarsager til den Kayserlige her værende Resident, samt ladet ham gifve Part ey alene af alt hvad som i Præ-liminairene var forhandlet, men endogsaa af Hosved-Værket self. Bel hafde det været at ønske, at mand kunde haft Haab om, ved nogen særdeles Conjunction, eller ved de Osnabryggiske Tractater, at komme igien til Rolighed; Til hvilken Ende, og af ingen anden Aarsage, Kongen hafde saa bevægeligen og ind-stændigen raadet til Enighed imellem Ofverhofved og Lemmer; Hvilket saa velmeente Forslag om det hafde fundet noget Stæd, og om de dertil fornødne og i Rigs-Lovene foreskrefne Midler vare blefven nogentid forsøgte, saadant motte Deres Kiærligheder Churfyrsterne best vide. Saa motte det ogsaa være dennem bekiandt, om nogen Frugt og Nytte var spurt af den Deputations-Dag, som Kayseren lod continuere til Frankfurt, og om den ey snarere hafde gifvet Leylighed til visse Stænder i Riget deres Misfornøyelse, og at de nu holdte sig til fremmede Potentaters Venskab. Hvad heraf vilde flyde, til at faae Krigen endet, og de Osnabryggiske Tractater befodrede, kunde ikke vanskeligen dømmes. Men hvis mand i Tide hafde brugt de i Rigs-Lovene foreskrefne Middeler, var vel ingen Tvisl om at jo alle disse Uleyligheder kunde blefven forebygt. Den af Kongen, saavelsom af flere, saa ofte begierte, foreslagne og paastaaede u-omskrænkede

1285

Amnestie var ey blefven bevilget; den høystskadelige Mistroe og inderlige Splid hafde tiltaget, hvorved de Fredshadende hafde faaet større Mod og Kræfter til at giøre Freds-Midlerne desto vanskeligere. Ofver alt dette hafde Kongen Self mottet erfare, at da Kayseren, kort førend dette Svenskens Indfald i Holsten, hafde ladet Kongen gifve, ved sine Gesandter til Osnabrygge, god Fortrostning om de Pinnenbergiske Amter saaog den Hamborgiske deraf dependerede Told, mand dog siden intet hafde kundet erholde skriftligt derom, uagtet at mand siden den Tiid hafde med Kayseren haft fælles Lykke og Ulykke at forvente; Ja mand hafde endogsaa imod Kongens Hr. Son Erke-Biskopen foretaget saadanne Ting i det Stift Verden, som ikke udviiste nogen Billighed eller Venlighed. Alt saa kunde ikke Deres Kiærligheder Chur-Fyrsterne, ja slet ingen, fortænke Kongen, det Hans Majest. nu i agt tog hvad der tiente til sin egen Fred; forsikrende derhos, at hvis noget derudi skulde kunde forrettes Kayseren og det Romerske Rige til nytte, det da ikke skulde vorde efterladt.„ ec.

Der fandtes, som det gierne gaaer, visse andre iblant Naboerne, hvilke Rygtet, om den forestaaende Freds-Handling imellem Danmark og Sverrige, opvakte straxen til at i agt tage deres Fordeel.

Bremen og Hamborg søge hos Hollænderne, om at profitere ved denne Freds-Handling.

Deriblant vare Hanse-Stæderne, Lybek, Bremen, Hamborg og flere; Hvilke ved deres Sendebudde til General-Staterne i Holland, giorde Ansøgning om, ved denne Leylighed at nyde got af det Forbund, som de i Aaret 1616. med Staterne hafde indgaaet: Nemlig, at de Hollandske Gesandter, som til Freds-Mæglingen i Norden vare forordnede, motte befales, at tage sig Stædernes Sager an, i henseende til Commercie og Told-Væsenet. Hamborg og Bremen vare de ivrigste i denne Ansøgning; den første for at faae den Glykstadske Told afskaffet, den anden for at blifve den Oldenborgske Told paa Weseren qvit.

Men faaer ikke Svar efter Ønske.

Men Hollænderne lode ikke kiænde nogen stor Tilbøyelighed dertil; men meget mere gafve dennem at forstaae, det deres Forbund af Aar 1616. hafde endnu ikke tilveyebragt Staterne nogen slig Nytte, at de derfore skulde giore andre, saasom Danmark og Græfven af Oldenborg, stor Uleylighed, paa de Told-Stæder, hvor de Hollandske Undersaatters Commerce ikke skeede saa betydelig Afbræk.

Hertug Friderich af Holsten-Gottorph Ansøgninger hos de Svenske.

Hertug Friderich af Holsten-Gottorp forsomte sig heller ikke ved slig Leylighed. Saasnart hand fik at høre, det den Franske Ambassadeur var i vente, og mand hafde Forhaabning, det Freds-Handlingen skulde gaae for sig, recommenderede hand sig til de Svenske med en dobbelt Begiering: Den første var, at hand motte indbegribes i den tilstundende Freds-Tractat: Den anden, at de Svenske vilde giore hannem til Billie, at sleiffe og gandske ødelægge Christianprises Fæstning, som laae hannem i Veyen for Staden Kiel; Omkostningerne, paa saadan Rasering vilde hand be-

1286

tale. Herpaa bekom Torstenson Ordre, af 2. Julii, at „gifve „hannem god Fortrostning, særdeles hvad hans Indslutning i den „Danske Tractat, naar nogen blef af, vedkom: Men hvad Chri-„stianprises Sleiffning angik, da kunde hand vel og derom fortro-„stes, dog uden at mand forpligtede sig dertil; Torstenson motte „undskylde, at det ikke lod sig saa hastig giore, imedens endnu Kri-„gen var nye, og at mand ingen anden fast Fod hafde i Øster-„Soen og i Holsten, end denne: Saa kunde og ikke, efter Krigs-„Raison, Fæstningen sleiffes og afskaffes, førend Tractaten fore-„toges. Men ved Tractaten vilde de vel erindre det, at Hertu-„gen skulde faae sin Villie.„

Ham gives af Sverrige god Fortrostning.

Til ald den anden Gienvordighed, som Kongen i dette besværlige Aar hafde, kom endnu en nye Fortræd og Sorrig ofver hans Søns Græf Waldemar-Christians Modgang, og den ubillige Medhandling, som hannem i Muskov vederfores. Det er i forleden Aars Historie fortalt, hvorledes hand med et prægtigt og talrigt Følge afseglede herfra til Lifland, for at begifve sig derfra ind i Rusland, og fuldbyrde det foreslagne og af Tzaren self høytattraaede Ægte-skab med hans Dotter.
Om Græf Waldemars Medhandling i Rusland.
Paa Land-Reysen ind i Nystand blef hand tre Mile paa denne Side af Staden Pleskou paa aaben Mark imod-tagen af en Russisk Knees, med et Compagnie unge Adelsmænd, tven-de Compagnier Strelitzer og eet Compagnie Cosakker, og hannem anbudden en tillukt Slede uden til med rødt Føyel, inden med Sa-bels-Foder, og 6. hvide Heste forspændt; og til hver af Gesand-terne en Slede med rødt Skarlagen ofvertrokken, hvori de ind-droge i Pleskou den 24. Decembr. og blefve der, de trende Jule-Dage ofver, tracterede paa det prægtigste.
Den 3. Januarii kom-me de til Neugarden, og den 20. til Staden Muskov; hvor de en Miil uden for Staden af de største Herrer og et mægtigt Cavalle-rie blefve imodtagne og indførte. Den Pragt, som ved dette Ind-tog foregik og med stor Forundring af alle ansaaes, er ikke at be-skrifve.
Hand blef imodtagen paa det prægtigste.
Tzaren kom self til Græfven og besøgte ham den 25. Jan. om Aftenen, gaf ham Titel af Printz til Jaroslau og Susdal, om-favnede ham mange gange, og sagde, at efterat hans ældste Søn var hannem ved Døden berofvet, skulde nu denne Printz være hans Søn i stæden.
Hand erklæres for Printz, og Tzarens tilfornværende Svigersøn.
Dagen efter blefve de Danske Ambassadeurer opførte til Audiens; for dennem indtraadde Græf Waldemar, nu Printzen af Jaroslau kaldet, som 5. Skrit fra Døren blef imodta-gen af Tzarens unge Printz Alexi Michaelowiz, og opført imod Tzaren, som stod op af sin Throne, og efterat hafve hilset ham, satte sig ned igien. Dernæst anmældede een af de Russiske Herrer Printzen af Jaroslau og de Kongel. Danske Gesandter; hvorpaa Tzaren lod ham komme sig nærmere, stod op af sin Throne, og favnede ham med begge Hænder, og gaf Gesandterne sin Haand at kysse. Efter nogen kort Samtale blef der sat en Bænk til den Danske Printz af Jaroslau, hvorpaa Tzaren begierede at hand vilde

1287
vilde sætte sig med tildækt Hoved. Ambassadeurerne blef da tilsagt af Cancelleren, at de motte frembringe deres Ærinde, som og skeede ved Hr. Oluf Parsberg, og blef besvaret af Cancelleren. Printzen blef derpaa ført nærmere op til Tzaren, og satt paa en prægtig Stoel ved hans hoyre Haand, og Tzarens egen Søn ved den venstre. Ambassadeurerne og alle deres medhafvende Cavallerer blefve tilladte at kysse Tzarens Haand, førend de traadde af. De Kongel. Foræringer til Tzaren blefve siden frembaarne; og Ambassadeurerne med alle deres Cavallerer ansagte til Tafel.
Ceremonier ved de Danske Gesandters Audiens i Muskov.
Hvor da den Danske Printz blef indført af Tzarens unge Printz ved dennes hoyre Haand, saa og blef ved Tafelet sat paa hoyre Haand af Tzaren, og hans Søn ved venstre. De tvende Ambassadeurer sade ved et andet Bord for sig self, Cavallererne og Betienterne ved det tredie. Efter Tafelet favnede Tzaren Printzen paa nye, den Tzariske Printz fuldte ham til Dørren, een af Raadene og Cancelleren fuldte ham lige til det Pallads hvor hand logerede.
Hvad Ære som Printzen videre vederfores.
Den 30. Januar. blef den Danske Printz besøgt af den Tzariske, som var hos hannem i tu Timer. Den 31. lod Tzarinden ham complimentere ved sin Broder, og med prægtige Foræringer beskienke. Den

3. Februar. lod Patriarchen sig anmælde hos hannem ved en Boyar, som ligeledes medbragte skiønne Foræringer, og lyksynskede ham til det forestaaende Giftermaal. Dagen næst efter gaf Tzaren ham en nye Besøgelse, da de en heel Times Tiid talede tilsammen.
Men ald denne Stads og Herlighed fik kort Tiid derefter en stor Forandring, og en heel slet Udgang. Thi som hver Mand nu var i den Tanke, at Bilageret var forhaanden, og skulde været holden inden Fasten kom, saa skeede nu u-formodentlig en Forestilling til Printzen af Jaroslau, at hand motte afsige sin kiætterske Guds Dyrkelse, og lade sig underviise i den Grækiske Kirkes Troe, for at blifve værdiget til Daaben, førend hand kunde værdiges at blifve Tzarens Sviger-Søn.
Gr. Waldemar anmodes om at antage den Russiske Troe.
Hand afslog dette strax, beraabende sig paa, at saadan Vilkor var ham ikke forud giort kundbar, meget mindre hafde hand forbundet sig dertil, eller nogensinde tænkt at indgaae sligt. Tzaren brugte alle optænkelige Middel og Skiæl til at ofvertale ham, men forgiæfves.
Hvilket blef plat forgiæfves.
Patriarchen nafnlig Joseph, besøgte ham, hafvende en Deel lærde Geistlige med sig, som skulde forsøge at overbeviise ham hans Kiætterie, og den Russiske Troes Sandhed. Men Græf Waldemar var langt fastere grundet, og mere god for at forsvare sin Religion af Guds Ord og Kirke-Historierne, end Russerne vidste at giøre Rede for deres. Patriarchen paastod, at den Lutherske Daab var u-gyldig, fordi den ey skeede ved Neddyppelse i Vandet tre gange med hele Legomet. Græfven svarede, at hans Evangelist-Lutherske Daab var forrettet i den Hellige Trefoldigheds Nafn, og hvo som eengang var døbt saaledes burde ikke paa nye omdøbes. Saa blef ogsaa disputeret om syret og u-syret Brød i Sacramentet, om Fasten, om Vinens Beblandelse
Den Russiske Patriarches Disputas med Græfven.

1288
med Vand, og deslige flere Artikler. Den heftigste Strid var om Billeders Tilbedelse, som Græf Woldemar kaldede et Afguderie; Patriarchen blef vreed, og beraabte sig paa det Kirke-Møde holden til Nicæa Aar 788. hvor det var fastsat og befalet, at tilbede Billeder. Græfven henviiiste ham til GUDs klare Ord, som forbyder saadant paa det haardeste, og endeligen at Patriarchen uretteligen paaberaabte et Kirke-Møde, efter en u-rigtig Ofversættelse, da det ikke saaledes fandtes i Originalen, nemlig den gamle Grækiske Text. Endeligen, da Patriarchen ey fandt sin Regning ved at disputere længere, giorde hand hannem dette Tilbud, at „hvis det var hans Samvittighed saa haardt imod, og hand „meente det hand ikke, uden stor Synd imod GUD, kunde antage den Grækiske Troe, saa vilde Patriarchen sige ham frie for saadan Synd, og med sin hele Russiske Geistlighed tage Synden paa sig, og staae ham derfor, her i Lifve og hisset i Evigheden.„
Patriarchens sidste Forslag til Græfven.
Græfven svarede, at „hand motte bekiænde, dette at være et „stort Venskabs og Kiærligheds Tilbud; Men hand frygtede, „at det blef ham til ingen Nytte hos GUD, og til ingen Trøst i „hans Samvittighed; Thi GUD hafde sagt hos Propheten Ezechiel, at enhver skulde bære sin egen Synd: Og der var kun eneste Midlere, som kunde tage andres Synder paa sig, og indstaa derfor, nemlig GUDs Søn Christus. Men imidlertid, eftersom Patriarchen og hans Geistlighed formeente sig at besidde saa stor Hellighed, at de kunde tage andres Synder paa sig, da bad hand, at de vilde paatage sig Tzariadens og hendes Dotters Princesse Irenes Synd, nemlig at tillade Princessen at fuldbyrde det belofvede Ægteskab med en Evangelisk-Luthersk, og i deres Meening Kiættersk Printz.„
Græfvens Svar derpaa, og hans Forslag derimod til Patriarchen.

Hermed endtes deres Disputte, med største Misfornøyelse paa begge Sider. Patriarchen erklærede ham for en halstarrig Kiættere og en GUDs Bespotter.
Græfven erklæres for en halstarrig Kiætter og en Guds Bespottere.
Tzaren, som det giorde inderlig ondt, og som Græfven var forsikret om gierne at hafve vildet eftergifve denne omtvistede Post, hvis hand hafde tordt for Patriarchen, græd bitterlig af Bedrøvelse.
Tzaren blifver inderlig bedrøvet derofver.
Mand forsøgte, at faae Tingen bilagt ved saadan Vilkor, at naar Græfven beholdte sin Religion, saa skulde dog Bornene, som komme af Ægteskabet, opdrages i den Grækiske Troe. Hvilket Forslag saavel Tzaren som Tzarinden gierne vilde gifvet deres Samtykke til; forendogsaa at tilfredsstille deres Dotter Princessen, der heftigen var indtagen af Kiærlighed til denne Brudgom, og lod sig fornemme, at hvis hun ikke fik ham, begierede hun ikke længere at lefve. Men Patriarchen truede derimod med Band, og med Oprør af sin hele Geistlighed.
Et Forslag til Ægteskabets Fuldbrydelse; som forhindres af Patriarchen.
Gaf saa dette Raad, at mand skulde ikkun forvare denne unge Herre, da hand omsider vel motte betænke sig. Derpaa besatte mand hans Logement og hans Kammere med Vagt, og lod ingen af Gesandterne ey heller de andre Cavallerer komme til hannem, men alene tre af hans daglige Opvartere.
Græfven arresteres.

1289
som og Gesandterne protesterede herimod, at Tzaren vilde saaledes handle med en fremmed Herre, der var kommen til hannem paa Troe og Love, og var ey hans Undersaat. Russerne svarede, at den unge Printz hafde erkiændet Tzaren for sin Herre, og forpligtet sig til Lydighed og Underdanighed, ved det at hand hafde kviset Tzarens Scepter i den første Audiens.
Russernes foregivne Aarsage.
Dette Fængsel blef Græf Woldemar omsider kiæd af, practiserede sig endeligen ud en Nat tillige med tre sine Tienere; Men da hand kom til Porten, blef hand anholdt, og som hand med Magt vilde trænge sig igiennem, er hand blefven ilde slagen, og ført tilbage til sit Logement. Vel forsøgte hans Følgeskab og deres samtlige mange Tienere at tage sig hannem an, og slide ham løs af Russernes Hænder, men disse finge alt for mange til Hielp; og Græf Waldemars Arrest blef derefver des haardere.
Græfven søger at bortlippe, men forgiæfves.
U-agtet nu alt hvad Ambassadeurerne kunde forestille og bede Tzaren, saa giældte dog intet Raad og Middel mere til at faae ham løs, med mindre hand først vilde lade sig døbe, da hand og straxen skulde vorde viet til Princessen, som forlangede intet heller. Gesandterne bade derimod, at hand motte gifves frie, og dem samtligen tillades at reyse hiem. Dem blef svaret, at Gesandterne med deres Følge kunde reyse: Men Printzen fik at blive; Tzaren hafde antaget ham i Søns Stæd, og hafde Middel nok til at forsørge ham. Videre var her ikke ved at giøre, eftersom Tzaren blef giort frygtsom, og af sine Ministrer indbildet, at hvis hand nu lod ham komme paa frie Fod, vilde hand vist nok søge at hefne hvad ham var skeet.
Gesandterne protestere, men kunde ey faae ham frie.
Gesandterne Hr. Oluf Parsberg og Steen Bilde hafde ellers straxen i de første Dage, da Misforstanden var begyndt, (og førend Græfven brød ud og blef siden strangere arresteret,) affardiget den Kongel. Legations-Secreterer Peter Reetz hiem til Danmark, for at berette Kongen denne fortrædelige Hændelse, og indhente Hans Majests. Ordre.

Chr 4. * 1577 – 1648 - Regna foimat pietas (med Gudsfrygt skal man land bygge)

Secretereren Peter Reetz bliver hiem-skikket til Danmark, at berette dette.
Hand blef befalet, at reyse igiennem Polen, og at anmælde hvad som var skeet hos Kong Vladislaus, som hand skulde bede om at vilde forestille den Russiske Tzar sin u-billige Medfart imod Græf Waldemar. Hos Kongen af Polen var udi samme Dage et Russisk Gesandtskab ankommen, og Kong Vladislaus lod sig strax være angelegen, disse Gesandter med ald Alvorlighed at forestille deres Herres onde og u-retmæssige Foretagende, hvormed hand hafde ey undseet sig Kongen af Danmark saa gandske u-forskylat at begegne; Hand gaf ogsaa i et eget Bref til Tzaren det samme tilkiænde, og formanede ham til at sætte Græfven paa frie Fod og lade ham reyse hiem.
Kongen af Polen besværer sig hos Russerne, at faae Græfven paa frie Fod.
Derpaa fuldførte Peter Reetz sin Reyse til Danmark, og bragte Kong CHRISTIAN dette bedrøvelige Budskab. Kongen sendte da Oberste Adam Henrich Pentz til Muskov med saadan Instruction (af Dato 24. Augusti) at „naar hand kom til Dantzig, og motte fornemme at Græfven var kommen løs og kunde være færdig til Hiemreysen,
Kongen sender Oberste Pentz til Rusland.
Hans Instruction.

1290
skulde hand skynde sig med Reysen, for at treffe Græfven enten i Muskov eller paa Veyen derfra. Men hvis hand til intet sligt fornam, skulde hand gaae til Kongen i Polen, med det hannem derhen medgifne Creditif, formælde sin Konges Takfigelse for den beviiste Omhyggelighed i Græfvens Sag, samt bere anbefalet, og formaae Tzaren til, enten at fuldbyrde det eengang aftalte Giftermaal, eller og at lade Græfven ubehindret og med det gode igien hiemreyse.„ Pentz kom til Muskov, og fandt Tingene der endnu mere forvirrede end tilforne, og Græfven i nøyere Forvaring, med mindre Haab til at komme løs. Kong Vladislai Gesandt indfandt sig og kort derefter til Muskov, og hand hafde, iblant andre Erinder, ogfaa dette, at paastaae Græfvens Løfgivelse. Bragte det endog derhen, at Tzaren erklærede Ja, saafremt Kongen af Polen vilde, paa Kongen af Danmarks Vegne, indstaa og forsikre, med ordentlig Orfeide, at det passerede aldrig skulde paaankes eller hefnes; og dernæst at de oprettede skriftlige Contracter, Ægteskabet angaaende, skulde paa begge Sider vorde udleverede.
Den Kongel. Polske Gesandt driver Sagen til Forlig.
Dette var udi Foraaret 1645. og paa den Tiid var Dinys von Pudevels Kongel. Dansk Gesandt hos Kong Vladislaus; Hand udvirkede, at den Polske Gesandt fik Befalning, Sagen at slutte og til Ende bringe.
Pudevels Dansk Gesandt hos Kongen i Polen.
Men inden at alting kunde komme til Rigtighed, blef Tzaren siug, og døde den 12. Junii.
Tzar Michael døer.
Hans Søn Alexius Michaelowiz, en ung Herre paa 15. Aar, bestieg den Russiske Throne, og lod dette være een af sine første Forretninger at løsgifve den u-skyldige Græf Waldemar, og med megen riig Foræring og Skienk aflagt, lade ham gleyde igiennem sine Lande indtil Grændserne af Polen.
Tzar Alexius løsgifver Græf Waldemar.
Nogle skrifve, at Princessen Irene, saavelsom Hendes Frue-Moder Tzarinden, Eudoxia Lucanowna, døde kort efter meget hastigen; og at mand mistænkte, det de maaskee self hafde sat i Værk, hvad de tilforne hafde truet med at vilde giøre, saafremt Ægteskabet ey gik for sig.
Tzarinden og Princessen døde kort derefter.

Græf Waldemar gik strax derefter til den Kayserlige Armee, og bivaanede een og anden Campagne under Erte-Hertug Leopold-Wilhelm. Dette er den rette og rigtigste Historie af Græf Waldemar Christians forehafvende Russiske Giftermaal, samt Aarsagerne, hvorfore det gik tilbage. Her i Landet saavelsom andenstæds, hafver mand vel hørt nogle, som hafve vildet gifve Svensken Skyld derfor, nemlig at Giftermaalet skulde være blefvet omstødt ved Sverriges Kunster, i det at Russerne blefve advarede om Græf Waldemars Herkomst, at hand ikke var Kongens Ægte- men Naturlige Søn. Men saadant er kun en falsk Giætning, og beroer paa lutter Urigtighed. Russerne vare heel vel underviiiste om Græfvens Fødsel, og at hans Moder, omendskiønt ikke en kronet eller regerende Dronning, eller af Fyrstelig Herkomst, dog var hemmeligen Ægteviet til Kongen, og af lige saa god Familie, som de fleeste Russiske
Vrang Rygte og Indbildning om Aarsagen til Gr. Waldemars slette Skiæbne i Rusland.

1291
Czarinder i de Tider. De Czariske tvende Gesandtskaber, som hafde i forgangne Aaringer været herinde, hafde derom fuldkommen Underretning; og hvad disse self ikke vidste, det hafde tilforne Peter Marselius, og Tolken den gamle Hans Helmes, som var en Holster, og som ofte reysde her imellem, saavelsom Czarens fornemmeste Tolk Johan Bocker von Delden, (der var født her i Kiøbenhavn, en lærd og forstandig Mand, og i største Yndest hos Czaren,) noksom fundet forklare. Men at de Svenske jo hafve anseet dette Partie med skiæve Øyne, og inderligen ønsket og attraaet at kunde hindret det, kand vel ingen tvivle paa, og dette negtede de Svenske ikke self. Hvis ellers nogen anden hafver mænget sig deri, og baaret Olie til denne Ild, nemlig ophidset Patriarchen og hans Partie, da kand det maaskee vel hafve været den Græf Slackoff, (eller Knees Slackouzeski) om hvilken Olearius fortæller i hans 3. Bogs 24. Capitel.
Printz Christians svage Helbred.
En anden stor Bekymring fik Kongen ofver sin ældste Hr. Søn, Printz Christians, Svaghed, der yttrede sig om Hosten, medens hand var ved Armeen i Skaane. Kongen forordnede, saasnart Hans Majest. self kom derofver, at hand motte føres til Kiøbenhavn og lade sig af Lægerne opvarte. Hand blef og nogenledes tilpas igien, og forlangede af Kongen at motte paa nye begive sig til Armeen. Men Kongen vilde ey tilstæde det, men befalede, at hand Vinteren ofver skulde forblifve paa sit Slot Nyekiøbing i Falster, og Lægerne der at drage Omsorg for hans Helbred. Mand mærkede da allerede hos denne Herre de Svagheds Tilfælde, som paa tredie Aar derefter giorde Ende paa hans Lif.
En Engelsk Gesandts ærende her, ved Aarets Begyndelse.
En Engelsk Gesandt var i Begyndelsen af Aaret sendt herhid, som paa nye giorde Ansøgning (1.) om Toldens Formildelse; nemlig, at de Engelske motte nyde den lige med andre Nationer, i sær med Hollænderne, og ey saa haardeligen, som hidindtil, i Sundet besværes; (2.) at de Skibe og Gods, som Kongen hafde ladet tage, til Repressalier, for det Kongel. Danske Skib, som Engellænderne paa andet Aar tilforne hafde confisqveret, motte løsgifves. Denne Gesandt fik til Svar den 11. Martii, at hvad det sidste angik, da var det u-billigt, at de sligt vilde begiere, førend Hans Majest. var skeet fyldest for Skade og Uret, som af dennem var skeet.
Kongen bevilger hans Begiering om Tolden.
I den første Post villigede Kongen, og lod dem nyde deres Begiering; gaf og Ordre til Tolderne i Sundet, at de Engelske motte herefter nyde Tolden paa samme Foed, som andre Nationer. Hvilket fornøyede dem saaledes, at de siden forligte sig med Kongen ofver den ommældte Repressalie Sag.Samme Aar strandede ved Duyus det Danske Ostindiske Skib, Solen, paa sin Hiem-Reyse fra

Tranqvebar. Vahrene blefve u-skadde og biergede, og Kongen lod dem siden gifve i Betalning til sine Factorer i Hamborg, Albret, Baltzar Berens og andre. Dette Skib var det ene af de tvende Skibe, som sidst i Aaret 1639

1292
seglede herfra, og som skildes fra hinanden ved det Ehland Teneryffe den 2. Martii 1640. Aarsagen til dets lange Borteblifven indtil nu i Aar, var at Capitainen Claus Rytter fandt, ved sin Ankomst til Tranqvebar, alting i den største Uorden, formedelst en uforsvarlig ond Huusholdning, som føldes af Opperhovedet, eller, som hand kaldtes, Præsidenten der paa Stædet, ved Nafn Berend Pessart.
Opperhovedet i Tranqvebar Berend Pessart var Compagniet utroe.
Med største Nød var det, at bemældte Rytter i en Tiid af 18. eller 19. Maaneder kunde bekomme saamange Vahre, som til hans Ladning behøfvedes. Og disse Vahre motte hand søge paa adskillige Pladser af Kysten, hvor de Mohriske og andre Kiøbmænd satte ham tvende gange i Arrest, for den Giæld, som Berend Pessart og hans Formand Roland Crappe hafde giort Compagniet til Last.
Saavelsom hans Formand Roland Crappe, nu Compagniets Directeur i Kiøbenhavn.
Samme Roland Crappe var nu en fornemme Compagniets Directeur her i Kiøbenhavn. Om det andet Skib, Christianshafn, som Commandeur Willom Leyel førde, og hvorom meget er talt i det Aar 1640. og 1641. er nu dette alene at berette, at da det i Aaret 1643. den 2. Martii var seglet fra Canaria, ankom det for Fæstningen Dansborg den 5. Sept. i samme Aar. Mere om denne Materie, i sær om Compagniets daværende Tilstand, samt Berend Pessarts Huusholdning og Endeligt, hører ikke altsammen til dette Aars Historie, og derfor heller spares til Aaret 1647. da de fuldkomne Beretninger derom hidkomme; hvor da ogsaa kand hafves beqvemmere Rum til at meddele deraf et Udtog i sin rette Følge.
Kongen lod oprette en Mynt paa Kiøbenhavns Slot under Rigens Hofmesters Opsyun og Forvaltning; paa det der ey skulde være formegen Mangel paa rede Penge til Land-Armeens og Søfolkene Betalning.
En Mynt-Fabriqve paa Kiøbenhavns Slot.
Dertil blef samlet Sølv i begge Rigerne, og af Stænderne forstrakt, baade til Laans og til Kiøbs, saavelsom i Skatterne afdraget. Heraf ere de Penge, med den Paaskrift, Justus Jehovah Judex.
Om Krigen i Tydskland blifver nu ikkun lidet tilbage at erindre, efterat adskilligt forhen i henseende til Gallasses, Hatstfelds og Konigsmarks Forretninger, er ved Leylighed i det foregaaende bemældet.
Lidet om Krigen i Tydskland.
De Kayserlige toge vel nogle Stæder ind igien i Schlesien fra Svensken, men paa Olmüz i Mæhren blef deres Anslag forgiæfves. Imod Ragotzy i Siebenborg, som med Franzosen og Svensken hafde giort Forbund, og oprørt en Deel af Ungeren imod Kayseren, blefve skikkede tvende Generaler, Götz og Buchheim, som vel drefve Ragotzy tilbage, men siden deels formedelst Armeens ælendige Tilstand og Fattelse paa ald Nødtørft, deels ved deres indbyrdes Misforstand, udrettede intet. Imellem de Franske og de Bayerske foregik det meeste af Betydning. Disse toge Uberlingen ind, og siden Freyburg, hvilken Turenne ikke kunde undsætte, men motte afvige. Siden kom den unge Duc D'Enguien med nogle nye Franske Tropper, og anfaldt de Bayerske i

1293
deres Leyer, men blef tu gange afslagen med meget stor Forliis. Endelig bødede hand sin Skade, og indtog den vigtige Fæstning Philipsburg, og derefter Mayntz; imedens Turenne bemægtigede sig Worms.
De Engelske Uroligheder.
I Engelland gik alting jo mere og mere u-lykkeligen for Kong Carl: I sær efterat hans Armee i et stort Feldt-Slag, som varede en Nat igiennem, blef slagen ved York, hvilken faste Stad derved faldt i Parlamentets Vold.
Erke-Biskopen af Cantelberg dømmes fra Lifvet, og rettes.
Erke-Biskopen af Cantelberg, Wilhelm Laud, som beskyldtes for, at hafve ved sin Ifrighed og strenge Paastaaenhed i at forsvare den Biskopelige Myndighed, samt at beholde den udvortes Kirke-Prang, med Messe og Messe-Klæder, været den største Aarsage til Rigets Urolighed, og til Krigen imellem Kongen og hans Undersaatter, hand blef nu stillet for Ret og Dom, og fradømt Lifvet; Hvorpaa hand og blef rettet med en Øxe.
Dronningen af Spanien og Polen døer.
Dronningen i Spanien, Isabella, en Dotter af Kong Henrich den IV. i Frankerige og gift med Kong Philippo IV. ligeledes Dronningen i Polen, Renata, Kong Vladislai Gemahlsinde, som var Kayserens Søster, endede deres Lives Dage i dette Aar.
Paave Urbanus VIII.
Saa døde og Paave Urbanus den VIII. en Florentiner af det Huus Barberini, som hafde siddet paa den Pavelige Stoel i 21. Aar. Efter ham blef udvalt Cardinal Pamfili, som kaldte sig Innocentius X.

Aar 1645.

Til Krigens Historie i dette Aar, indtil at den i Augusti Maaned ved en Freds-Slutning blef endet, hører først at fortælle om, hvad der foregik i den Provintz Jylland og Fyrstendømmene: Hvor det vel i forleden Høst, strax efter Torstenssons Bortgang, tegnede til at mand skulde blefvet de Svenske Besætninger qvit med alle, saasom de og vare uddrevne af de fleeste Stæder; Men formedelst den Forstærkning, som den Svenske Ofverste Helmuth Vrangel kort derefter bekom, forandrede Tingen sig meget. Vrangel, efter at hand hafde indtaget Kiel, Nienstadt og det Land Femeren, hvorom tilforne er sagt, rykkede nu ind i Jylland, bemægtigede sig Haderslef-Huus og Riber-Huus, hvilken sidste Stad da hand med god Besætning hafde forvaret, gik hand længere Nord.
Den Svenske Oberste Vrangels Fremgang i Jylland.
Erke-Biskopen rykker op med Tropper af Holsten.
Imidlertid hafde Erke-Biskopen Hertug Friderich forsamlet de meeste Tropper, som af Fæstningerne Glykstad og Crempe, samt andenstæds fra kunde mistes; hvortil og Kongen lod igiennem Siælland og Fyen ofverskibe de Folk, som nu ikke mere blefve brugte i Skaane, efterat Malmøes Beleyring var i forleden Efterhøst ophæfvet. Disse, som vare henved 7000. Mand komme imod

1294
forrige Aars Udgang ofver til Jylland, under Marschens Hr. Anders Bildes Anforing; Og til dennem stødte Erke-Biskopen med 4000. Mand, da de begge satte sig i den gamle Leyer ved Snoghoy, som Torstensson i forgangen Aar hafde indehaft.

Hvormed Hr. Anders Bilde kommer fra Fyen med den Danske Hær.
Herpaa forsoyede Erke-Biskopen sig, tillige med Oberste Steinberger, Commandant i Krempe, og en tilstrækkelig Magt, til at angribe Riber-Huus, hvor Vrangel hafde efterladt den unge Oberst-Lieutenant Mortaigne, og befalet ham ey alene at beskiærme, men ogsaa med nye Fæstnings-Verker at forbedre Stæden paa det beste. Dette sidste var og skeet; men hialp dog lidet imod de Danskes Magt, som under Erke-Biskopens egen Anforing med stormende Haand indtog den i det tredie Anfald, og nedlagde hver Mand i Besætningen. De Danske kom dog denne Erobring dyrt at staae, da et temmeligt Antal af dennem motte sætte Lifvet til, og deriblant ogsaa den brave Oberste Steinberger. Dette skeede midt i Januario.
Erke-Biskopen indtager Riber-Huus, og nedlægger Besætningen.
Imidlertid, og forend dette af de Danske foretoges, var Vrangel gaaen længere ind i Jylland, og hafde satt sig ved Randers, hvor hand befæstede sin Leyr, og forsynede den med tu Maaneders Proviant. Paa vores Side kunde mand nu ikke andet troe, end at, saasnart hand fik at høre om den Fare for Riber-Huus at miste, skulde hand rykke op og haste til dens Undsætning: Og i saadan Tanke var det, at, da Erke-Biskopen drog med halv-parten af de Danske Tropper for Ribe, blef Anders Bilde med de øfrige stanende ved Colding; paa det at, naar Vrangel var bruddt op, mand da kunde indtage hans Leyr, og faae ham indeklemt imellem begge de Danskes Magter.
Vrangel lejrer sig ved Randers.
De Danskes Anslag.
Vrangel brød og virkelig op, med samme Forsæt som vores hafde formodet; Men saasom hand underveis fik at høre, at Staden var alt skeet og Riber-Huus til de Danske ofvergangen, vendte hand om til sin Leyr igien.
Vrangel bryder op, men strax vender tilbage.
Herpaa holdte nu Erke-Biskopen og Anders Bilde Raad tilsammen, om deres Krigs-Tog videre at fortsætte. Erke-Biskopen var udi Meening, at de begge med samlet Magt skulde søge Vrangel, og hvis hand ey lod sig udlokke, da at anfalde hans Leyr. Bilde var gandske derimod, og forestillede den Fordeel som Fienden stod udi, og hvor stærk hand var forskandset, saa at det vilde vorde alt for vanskeligt, at vinde ham noget fra. Som nu ingen af dem vilde herudi gifve efter, gik U-enigheden saa vidt, at Bilde erklærede, sig som Rigens Marsch at være forbunden til at sorge for sine tiltroede Regimenters Conservation, og ikke øyenskinligen at opofre dem til saadan Fare.
U-enighed imellem Erke-Biskopen og Rigens Marsch Anders Bilde.
Tog dermed Afskeed fra Erke-Biskopen, og med sine 7000. Mand gik lige ofver igien til Fyen, hvor hand satte sig ved Medelfart.
Anders Bilde gaaer tilbage med sine Folk til Fyen.
Dette fik Vrangel ikke saa snart at vide, førend hand med en anseelig Magt rykke op af sin Leyr, og søgte igien Synder paa ad Holsten til; helst efterdi hand paa samme Tiid bekom Tidende, at General Konigsmark var nu igien indfalden.
Vrangel bryder op, gaaer i Holsten, og lige til Altona.

1295
falden i Bremen, og forlangede intet heller, end at Vrangel motte med sine Tropper holde Erts-Biskopen og de Danske i Holsten saaledes varm og i Ave, at de ey skulde komme Stiftet til Hielp og forhindre hans Forsæt. Vrangel fortsatte saaledes denne sin Marche lige ind til Altona, og blef

forsiunet med Proviant fra Hamborg. Derimod giorde hand Hamborgerne den Billighed, at afbryde og opbrænde den Broe, som Kongen i Aaret 1643. hafde ladet bygge ved Altona.
Erts-Biskopen lader sætte efter ham.
Erts-Biskopen brød nu og strax op med sine Tropper, efter Bildes Bortgang, og befalede sine tvende General-Majorer Bauer og Claus Ahlefeld at forfølge Vrangel: Hvilket de og giorde, ja og søgte at angribe ham, men blefve tilbagedrefne, og forfuldte hen til Elmshorn.
De Danske blefve tilbagedrefne.
Der blef nu holdet en Træfning den 5. Februarii, hvor de Danske mistede ved 300. Mand i alt, halvparten døde og Resten fangne. Bauer steeg af Hesten, og stræbte at frelse sig igiennem en Morads, hvor hand nær var blefven stikkende og druknet, men undkom dog med Lifvet. Efter denne Skermydsel samlede de Danske sig ved Bilefeld, kastede sig saa ind i Kruk-Skandse; hvor Vrangel gik dem forbi, og loed ligesom hand agtede at gaae tilbage ind i Jylland igien.
Vrangel giør dem fittere, og falder dem an igien nogle gange.
Hvilket, da det endogsaa af Bønderne blef saaledes berettet, giorde vores alt for sikkere, saa at de spredde sig ud her og der i Landet, og efterlode i Skandsen ikkun et Par Hundrede Mand. Dette var da just, hvad Vrangel sigtede til; hvorfor hand strax vendte tilbage, anfaldt Skandsen, beskød den med Canonner, besteeg og i en Hast indtog den. De derinde liggende 200. Mand, tillige med 300. andre, som just i det samme komme anmarscherende dem til Hielp, begav sig i en Jil paa Flugten, til en anden liden Fæstning, kaldet Mittel-Skandse, hvor der laae Et hundrede Mand inde. Men Vrangel loed dem ey heller derinde nogen Roe, saalænge der af disse samtlige 600. vare nogen tilofvers eller samlede. General-Lieut. Bauer hafde self imidlertid faaet syv Compagnier sammenbragt, tænkende, at det var endnu Tiid nok at faae de forbemældte i Mittel-Skandsen undsatte. Men hand kom for silde, og motte see til, hvorledes hand kunde komme i Behold bag ved nogle Grøfter og Diger, som hindrede Vrangels Ryttere fra at forfølge ham.
Vrangel overrumpler Steinberger-Skandse.
Vrangel blef fremdeles ved sin forrige Forstillings Maade, med Marscher og Contra-Marscher, i Dag frem og i Morgen tilbage igien: Stillede sig nu an, ligesom hand vilde gaae til Kiel, men i en Hast snoede sig omkring, og ofverrumplede Steinberger-Skandse nær ved Crempe, og fik der Commandanten samt 100. Mand fangne. Paa samme Viis bemægtigede hand sig det Adelige Huus Haselow: Saaledes blef hand Dag efter Dag Mester af mere Landskab, ja til sidst af Dytmerschen og omliggende Marsch-Lande, hvor hand giorde et stort Bytte, og dref megen Contribution ind; Ja naar hand ey strax bekom hvad hand paafodrede, sparede hand ingen Grusomhed, men skændte og brændte for Fode. Det eneste, som ey kom i
Plyndrer, skænder og brænder i Ditmarschen og andensteds.

1296
Fiendens Bold udi denne Lands Ende, vare alene de tvende Fæstninger Crempe og Glykstad.
Erts-Biskopen var, imedens dette skeede, reyst først paa faae Ugers Tiid til Kiøbenhavn til Hans Majest. sin Hr. Fader, siden derfra til Glykstad, for at ofverlægge med Græf Pentz om nogle friske Troppers Anskafning, til at beleyre det Huus Pinnenberg med, og forsøge at faae det af Svenskens Hænder, hvilket ikke hafde vildet lykkes for Græf Pentz sidst i forleden Aar.
Erts-Biskopen hafde for at beleyre Pinnenberg.
Her indfunde sig nu, efter disse foromtalte Træfninger, adskillige af de Tydske Soldater, som hafde salveret sig med Flugten, da de af Svensken vare angrebne: Hvilke, saasnart de i Glykstad vare

indkomne, kastede de deres Gevæhr ned, og erklærede sig en at vilde tiene mere under saa slette Anføreere, som de nu i dette sidste Holsteniske Tog hafde haft.
Soldaternes Misfornøyelse ofver de Danske Anføreere.
Dette, saavelsom den store Ødelæggelse, som Marsch-Landene nu ved Vrangels Ofvermagt laae underkastet, blef Kongen indberettet. Hvorpaa Hans Majest. strax den 25. Febr. affærdigede sin Ober-Skenk Henrich Blome ud til Glykstad, for at aftale med Erts-Biskopen om at holde et Forhør, og nøye at examinere, hos hvem egentligen Skylden fandtes til saadan Ulykke, og hvorfore ikke Posterne vare blefven forvarede imod Fiendens Anfald og Ofverrumpling, med videre.
Kongen sender Henrich Blome til Holsten.
Hans Befaling og Erinder.
Dernæst skulde hand formane Erts-Biskopen, at hvor der endnu motte befrygtes i Marschlandene nogen videre Ruin og Skade af Fienden, da at lade aabne Sluserne og sætte Landet under Vand: Tillige og at forsiune Posterne, og ved Hielp af et almindeligt Opbud at afvende og tilbageholde Fiendens Sverd og Ild det meeste mueligt kunde vorde. Udi denne Examination faldt den meeste Beskyldning paa General-Major Bauer, for hans slette Anførsel baade i den første Træfning ved Elmeshorn, saa og derefter, samt at hand ingenstæds hafde giort vedborlig Anstalt, intet holdet Tropperne tilsammen, og ey haft noget noksom vaaget Øye med Vrangels Forhafvende.
General-Major Bauer beskyldes.
Hertil kom nu ogsaa, at imellem Græf Pentz og bemældte Bauer hafde ingen Tiid været god Forstaaelse, imedens de commanderede i Glykstad tilsammens, og den Holstenske Adel samt Landmanden vare nu desforuden blefven mere forbitrede paa Bauer, saasom den de gafve Aarsage til deres nye paakomne Ruin af Svensken. Derofver skeede det, at hans Anklagere blefve des flere og mægtigere, og hans Forsvar for Krigs-Retten blef befundet for slet, hvorom i følgende Aar skal tales.
Misforstand imellem Gr. Pentz og Bauer.
General-Major Claus Ahlefeld hafde vel imidlertid forsamlet det meeste af de ofverblefne Fodfolk og Rytterie, og dermed satt sig ved Stapelholmer-Skandse: Men da hand fornam sig ingen meer Forstærkning at tilkomme, men snarere udi øyenskinlig Fare, at vorde i en Hast ofverrumplet af en meget stærkere fiendtlig Magt, saae hand sig om Skibe og Fartøyer, og bragte derpaa sin ringe Hob ofver til den Øe Alsen, og siden til Fyen i god Behold.
General-Major Ahlefeld fører de andre Folk ofver til Fyen.

1297
Saaledes faldt da Stapelholm ogsaa i Vrangels Hænder, som ogsaa kort tilforne var skeet med Brunsbyttel. Men Erts-Biskopen, udi følge af Kongens Befalning, drog største Omsorg for at redde saameget af Wilster-Marsch og Ditmarschen, som skee kunde. Hand udsendte en Major med 300 Mand til bemældte Wilster-Marsch, og lod udskiære den saa kaldede Knyer-Soe, hvorved denne Egn blef satt under Vand, og en Revelin sammestæds opkastet.
Stapelholm indtages af de Svenske, ligeledes Brunsbyttel.
Hand lod og sætte en Post af 200 Mand ved Holsten-Graben, som med Pæle og Palissader ved Elb-Siden blef befæstet. Paa samme Maade skeede og i Kremper-Marsch; hvor Anstalterne giordes saa lykkeligen, at Fienden siden derfra blef udeholdet.
Erts-Biskopen redder de øfrige Marschlande.
Vel var alt dette, hvad Helmuth Vrangel i de Holstenske Lande udrettede, for den Svenske Regering i Stokholm heel behageligt at fornemme. Men det opfyldte dog ikke deres Ønsker, og var endnu langt

fra deres saa ofte omtalte Øyemerke, som var at faae gandske Danmark under Foed. Sligt var jo ey heller giorligt med saa maadelig en Magt, som bemældte Oberst hafde under Befalning. General Torstensson, som de længtes efter at skulde komme igien med sin Magt, og fuldføre sit gamle Løfte og Forsæt med en Landgang paa Fyen og Siælland, og hand som de immer formanede i deres Skrifvelser, at hand motte vel hafve et Øye paa Tydskland, naar hand imidlertid stædse hafde tu paa Danmark, siuntes alligevel hverken at hafve Øyen eller Lyst dertil for sin egen Person mere.
De Svenske vilde haft Torstensson tilbage ind i Danmark.
Hand undskyldte sig med, at vide ingen saa beqvæm General, som hand kunde ofverlade sin Commando i Tydskland, hvis hand qvitterede den Tydske Krig. Alt saa nødtes hand til, at sende Konigsmark i sit Stæd, til at fuldføre det Danske. Dette motte nu Dronning Christina og den Svenske Regering saaledes samtykke; hvilket skeede imod Enden af forgangen Aar.
But hand undskyldte sig.
Saa blef ogsaa samtykt, at bemældte General Konigsmark skulde først giøre sig forsikret af Bremer-Stift, efter hans egen Plan, og hvorpaa hand i forleden Aar hafde giort et ikke noksom lykkelig Forsøg. Siden, naar hand var blefven Stiftet mægtig, kunde hand gaae ind i Holsten og Jylland, og derefter videre.
Og foreslog General Konigsmark dertil.
Hand indfaldt saaledes i Bremer-Land i Begyndelsen af Februario, og, u-agtet den Modstand hand fandt for sig, af Landfolket i Alte-Land, Kedinger-Land og andenstæds, som udviiste stor Troskab imod deres Herre og Fyrste Erts-Biskopen, blef hand dennem dog ofverlegen, og omsider beleyrede den fornemmeste Bye og Fæstning Stade.
Konigsmark falder ind i Stiftet Bremen.
Denne forsvarede sig paa det beste, efter at samme Fæstning, tillige med Burtehude var af Erts-Biskopen blefven forsiunet med et got Antal Folk til Undsætning, som General-Major Claus Ahlefeld hafde i samme Dage didført fra Glykstad. Men da Borgerne fornumme, at mand truede dem med Ild-Kugler, Bomber og Granater, nødde de Commandanten til at tage imod en god Capitulation: Hvorefter Staden blef opgifven og Besætningen fik
Indtager Stade.

1298
Forlof at drage til Glykstad. Deraf beholdte dog Konigsmark et hundrede Mand, som var Erts-Biskopens Garde, og hvis fornemmeste Officerer havde satt deres Lif til, ved Fæstningen at forsvare. Kort derefter gaf Burtehude sig ogsaa ofver.
Og Burtehude.
Men den som holdte sig længst og forsvarede sig tapperst, var Bremersforde; hvilken baade var tilforne temmelig vel forsiunet, saa og blef, imedens dens Beleyring varede, forstærket med 200. Mand og flere fra Glykstad af, som ofver Elben sig derind practiserede.
Bremersforde holder sig længst.
Konigsmark kostede det denne ene Fæstning at indtage flere hundrede Mand, end det øfrige hele Stift, Stift Ferden end dermed tilregnet. Endelig blef hand Mester af samme Bremersforde i Martii-Maaned. De øfrige tvende, som vare Ottersberg og Rodenborg indbekom hand uden nogen stor Besværlighed.
Ottersberg og Rodenborg indtages.

Saaledes fuldbyrdede hand dette Krigs-Tog udi en Tiid af tvende Maaneder. Nu skulde mand vel tænkt, at hand derfra skulde forsøgt sin Lykke ligeledes paa Holsten og Danmark, med den Krigsmagt hand saa vel havde faaet øfuet, baade tilforne andenstæds i Tydskland og nu til sidst i Stift-Bremen. Men herudi blef hand, eller rettere den Svenske Regering, hindret af deres egne gode Venner, forstane deres Bundsforvandte, Cronen Frankerige og Enke-Landgræfvinden af Hessen-Cassel.
Hvad som hindrede Konigsmark fra at gaae ind i Danmark.
Disse tvende vare, (som i forige Aar er mældet,) meget lidet tilfreds med Sverriges nærværende Krig paa Danmark. De holdte ikke op, at forekaste de Svenske den Ubillighed, at de lode fare det rette almindelige Beste, som var at svække Kayseren og hans Partie, den Pragiske Freds Tilhængere, ja at de opofrede deres samtlige Venner i Tydskland, for deres egen particulier Interesse Skyld.
Frankerige og Hessen-Cassel ere u-tilfreds med den Danske Krig.
Enke-Landgræfvinden giorde og nu i denne Vinter, meest af Frankeriges Tilskyndelse, der vilde have Fred her i Norden, (maaskee og saa u-formærkt efter kong CHRISTIANS Begiering,) de allerskarpeste Remonstrationer til det Svenske Hof, at hun saae sig nu at vilde komme i saadan Knibe, formedelst de fiendtlige Troppers Ofverlægenhed, at hvis hende ikke igien ofverlodes til Hielp General Konigsmark med sin underhavende Har, motte hun tage imod de Vilkor, som hende kunde tilbydes, og giore sin Fred med Kayseren saa god som den kunde erholdes.
Land-Græfvinden forestilling til Svensken.
Dette foraarsagedede, at Konigsmark bekom Ordre fra Stokholm, at forfoye sig tilbage igien til sin forige Post i Tydskland, straxen efter Martii-Maaneds Udgang, naar hand hafde forsiunet de indtagne Stæder og Fæstninger i Stifterne Bremen og Ferden med fornødne Besætninger.
Konigsmark drager ud igien til den Tydske Krig.
Saa blef ham ogsaa befalet, at tilsende Ofversten Helmuth Vrangel i Holsten saamange Folk, som hand kunde undvære; hvilket og skeede, og vare 2000. gode Musketerer.
Sender Vrangel 2000. Mand.
Helmuth Vrangel havde, førend denne Forstærkning kom, samlet tilsammen baade hvad hand i Holsten medhafde af Folk, saa og hvad hand i Jylland havde i Leyren efterladt, samt alt sit Artillerie, for dermed at beleyre Rendsborg; hvor hand kom at staae,
Helmuth Vrangel foretager sig at beleyre Rendsborg.

1299
imod Enden af Martii-Maaned. Erts-Biskopen opholdte sig nu i Glykstad, og hafde gierne seet sig forstærket med en saa tilstrækkelig Magt, hvormed Vrangels Forehafvende kunde blefven hindret, eller Beleyringen strax ophæfvet. Men hertil var ikke Raad; Thi den i Fyen staaende Hær vilde Kongen ey miste derfra, eftersom samme Tropper motte jo endeligen behøfves paa den Skaanske Side: Hvorfore de og efterhaanden blefve fra Fyen ofversførte til Siælland.
Erts-Biskopen kunde ikke faae Tropper nok, til dette at forhindre.
Imidlertid var mand flittig, fra Glykstad af at forurolige de Svenske i Bremen, og moren alle Nætter at sætte smaae Partier ofver Elben derind, der giorde Fienden immerfort Skade, nedlagde og fangede af hans Folk, og førde dem til Glykstad, hvoriblant var og den Svenske Land-Drost Dyring.
De Svenske blifve i Bremen incommodeerede fra Glykstad.
Ja de opkastede der i Landet tvende Skandser, som de besatte med et got Tal Mandskab og Canonner, og derfra plyndrede og brandskattede Kedinger-Land. Førde og meget Qvæg samt andre Lefnets Midler derfra til Glykstad, hvor sligt noksom behøfvedes.

Landmandens Skaden i Bremen til Fæstningerne.
In Summa, de Svenske funde den største Vanskelighed i at forsvare Stiftet, de hafde vundet, saavidt Landmanden angik; Men motte see paa, at alting flyttedes ind til dem i Fæstningerne, for at redde og forvare det fra de Glykstadfke.
Vrangel satte sin Beleyring fort for Rendsborg, angreb den med stor Fyrighed og paa det skarpeste, ja sparede intet Middel til at vorde den mægtig.
Rendsborg forsvares ypperligen af Oberst-Lieut. Balter.
Men den tappere Commandant, Oberst-Lieutenant Jørgen Walter, viiste sig herimod saa aarvaagen, troe og i alle Tilfælde forsigtig, at Fiendens Anslag hvert og eet blefve spildte. Det skeede just paa Paaske-Aften, at Vrangel forsøgte tre gange at løbe Storm, men blef hver gang afslagen, og tabte i disse Storme ofver Elleve Hundrede Mand.
Vrangel taber i 3. Storme paa een Dag mange Folk.
Nogen Tiid derefter hafde Erts-Biskopen forsamlet henved 2500. Mand, og befalet Oberste Henrich von Buchwald dermed at besætte det Eyderstædske, hvorfra mand vidste at Vrangel bekom Tilførsel af Proviant til sin Leyer, fra de Fyrstelige Undersaatter.
Erts-Biskopen forsøger at forhindre Vrangel Tilførsel.
Buchwald fattede Post ved Frederichstad, og saaledes holdte Svensken slig Tilførsel afskaaren. Men dette varede ikke længe. Thi da hand hafde fundet Landet saa bart, at hand ey engang hafde til sine Folk den fornødne Underholdning, og bekom tilmed Kundskab, at Vrangel skikkede en stærk Magt imod hannem til at jage ham derfra, brød hand op, og vilde søge til Glykstad igien.
Men Oberste Buchwald var herudi ulykkelig, og blef slagen.
Dette blef dog forhindret, da den Svenske Oberste Bottiger, som var udsendt af Vrangel med tvende stærke Regimenter, ofverfaldt Buchwaldt i Ditmarsfchen imellem Heyde og Lund, slog ham ofver 1000. Mand fra, fangede henved 600. til Fods, og 150. Ryttere, samt et Antal Officerer, hvoriblant Oberste Buchwaldt self var.
Husumer-Skandser indtages.
Derpaa indtoge de Svenske de tvende Husumer-Skandser og udplyndrede Landet rundt omkring; hvorved Hertug Friderichs af Gottorph Undersaatter meget haardt blefve medtagne, og bitterligen klagede.

1300
Hertugen havde og saameget større Aarsage at besværge sig herover, som hand saa kort tilforne, da Helmuth Vrangel fra Jylland af indkom i denne Egn, havde, for at see samme sit Land forskaanet fra Plyndring og anden Ofverlast, maattet forskrive sig at betale ham 46000. Rigsdaler Species, de 10000. strax inden 3. Dage, og de øfrige i tvende Maaneder. Men her hialp nu ingen Klage.
Hertug Friderichs u-billige Medfart af de Svenske.
Den Seyer ofver Oberste Buchwaldts Partie giorde Vrangel mere modig og opmuntret, til at fortsætte hans Angreb paa Fæstningen Rendsborg.
Vrangel sætter haardt an paa Rendsborg.
Hand forsømte ikke at beængstige den med Kugler og Granater af sine Stykker i stor Mangfoldighed. Især var hand forbitret ofver, at just samme Dag, som hand var udreden fra Leyren, og havde afskikket Oberste Bottiger med de tvende Regimenter, til at angribe den Danske Oberste Buchwaldt, som var den 24. Aprilis, havde Rendsborgerne giort et Udfald, og nedlagt 50. og flere af hans Folk, og, foruden en Deel Fanger, bragt trende hans Canonner og en Fyrmørser med sig ind i Fæstningen.

Rendsborgerne giøre lykkelige Udfald paa Svensken.
Den 17. May havde hand igien tillavet en General-Storm, som skulde skeet paa fire Stæder. Men denne Storm blef til intet, saasom Broerne, der skulde slaaes ofver Grafvene, vare for korte, hvorved en half Snees af hans Folk druknede paa den første af dem, og en Hoben af hans andre Folk blefve af Fæstningen skudte til Døde, eller qvæste.
Vrangels foresatte Storm den 17. May mislyckes.
Der siges og, at een af disse Broer blef ved en særdeles behiertet Dansk Soldat, der svømmede ud fra Fæstningen i Grafven og skar dens Tov-Verk ofver, løfgiort, og siden ved fleres Hielp drevet og henhalet til Fæstningens Side, hvor den blef opbrændt i Fiendens Paasyn. Kort derefter resolverede Græf Pentz at forsøge, om nogen Forstærkning paa Folk kunde indbringes i bemældte Rendsborg.
Glykstadtske Rytters Træfninger med de Svenske for Rendsborg.
Skikkede saa fra Glykstad 300. Mand gode Dragoner og 60. Skytter, eller saa kaldede Fyr-Ryttere. Dette Partie havde i Befalning, at snige eller slaae sig igiennem de Svenske Forvagter, som det og trefskede paa om Morgenen tilig i Dagningen, i den Landsbye Jevenfleth, hvor tvende Compagnier laae af Vrangels Finske Ryttere. Det ene af disse Compagnier blef slaget, og hver Mand enten dødet eller fangen, uden at nogen undkom, og Standarten af de Danske erobret. Men det andet fik imidlertid Raade-Rum, til at frelse sig med Flugten, saa at ikkun 16. Mand deraf blefve slagne. Disse Flygtige giorde da en Allarm i den Svenske Leyer, saa at der blef i Hast udsendt fire Compagnier til Hest, til at indhente de Danske: Hvilke de vel ogsaa komme ofver, men kunde dog ikke hindre, at jo de fleeste deraf og deriblant de 60. Skytter undrendede; Omtrent 40. blefve slagne og 14. fangne.
Som giøre, foruden noget Nederlag, skiont Bytte.
Hvad Bytte de havde bekommet, havde de en Time tilforne sendt for i Veyen til Krempe, derhos vare 80. fangne Svenske Ryttere; og ofver 40. ledige Heste. En anden Nat kort derefter anfaldt et andet Dansk Partie den Deel af Svenskens Leyer ved Schleussen, og dræbte der nogle og fyrretive Mand,
Rendsborgernes ligeledes lykkelige Udfald.

1301
saa got som i deres Sofn. Ey at tale om de adskillige Udfald, som de Beleyrede giorde, hvorudi de baade sloge ihiel og fangede af Fiendens Folk, og bekomme Bytte, samt Proviant, Salt, og anden Fornødenhed.
Endeligen hafde Fienden med sit stærke Skyt og Canonade faaet et got Hul giort paa Fæstnings-Verket, hvorved hand tænkte nu at kunde gaae lige derpaa loes. Men Commandanten Walter hafde alt seet dette forud, og været betænkt paa, naar dette svage Stykke af Volden vilde falde om, da at hafve Middel tilrede, til at holde Fienden ude, indtil mand kunde faae et andet Verk der i Staden opsatt og Hullet tillukket.
Vrangel forsøger at trænge igiennem et nedfaldet Stykke af Volden ind i Rendsborg, men forgiafves.
Hand hafde ladet føre Canoner der til Stædet, dem plantede hand tæt ved hinanden lige for Hullet, samt Musketerer der inden for, bag Skandse-Kurve; saa at den Svenske Oberste Bylow, som vilde forsøge der igiennem at indbryde, blef saaledes baade af Canonerne og Musketeriet imodtagen, at de Svenske fulde omkuld som Fluer, og ingen hafde fornøden at frembyde sig for denne Bresche meer end eengang.
Vrangel lod Dagen derpaa Fæstningen opfodre med de haardeste Truseler, at, hvis den ey strax gaf sig, skulde intet Lif blifve frelst, hverken af Krigs- eller af Værgeløse Folk, ja ikke de spæde Børn i Vuggen vorde sparede.

Vrangels Truseler foragtes af Commandanten.
Men hand fik derpaa intet bedre Svar, ja end ikke heller paa denne Trusel til Commandanten i sær, at hvis hand fik ham fangen med Stormer-Haand, vilde hand lade ham flæde Steyler og Hiul. Den sidste Hoved-Storm hafde Vrangel tillafvet Dagen efter St. Hans Dag den 25. Junii:
Den sidste Vrangels forehafvende Storm forhindres af Regn.
Just paakom da et saa stærkt Regn-Veyrligt, at ingen trostede sig til at bringe nogen tændt Lunte op til Fæstningen. Men Regnen forhindrede de Beleyrede ikke, fra at giøre et stærkt Udfald selffamme Dag, hvori de fleeste hafde bevæbnet sig med Morgenstierner og andet Haandværge; da de dræbte henved 100. Mand, og finge 60. Fanger. Andre gange var Vinden de Svenske saaledes imod, at Vandet omkring Staden vorte til en alt for stor Høyde, saa at de intet Angreb kunde foretage. Ofver disse og flere Fortrædeligheder, som Vrangel bestandigen prøvede ved denne Beleyring, klagede hand udi et Bref til den Svenske General Axel Lilie, skrefvet af Leyren for Rendsborg den 5. Julii;
Vrangel klager i et Bref ofver sine Genvordigheder i denne Beleyring.
Og hand kunde ey noksom udsige, hvor tvert og imodstridigt alting sammestæds faldt hannem, saa at hand aldrig hafde oplefvet deslige, og hannem siuntes noget meer end naturligt her at foregaae. Endeligen besluttede hand, at blifve der saa længe liggende, og holde Fæstningen stærk indsluttet, indtil hand kunde faae den udhungret, helst hand nu meget var svækket paa Folk.
Fæstningen blokeres, men blef dog ey indtagen.
Men inden dette sidste blef giorligt, kom Tidenden til Holsten, at Freden ved Brømsebroe var sluttet, og Vrangel fik kort derefter Befalning at rykke op med alle. Denne Beleyring som varede ofver fire Maaneder, var een af de mærkeligste Ting i denne hele Krig, formedelst det ypperlige Forsvar, som skeede af denne

1302
Fæstning, hvilken i sig self var gandske maadelig, ja, (som troverdige Skribentere bevidne, og deriblant Olearius i sin Holstenske Chronica,) heel slet befæstiget, og langt fra ey med behørige Verker forsiunet. Ingen forsaren Krigsmand, som kiendte denne Stæds Beskaffenhed paa de Tider, skulde holdet det mueligt, at den skulde kundet holde sig een Maaned til Ende imod nogen fiendtlig og alvorlig Attaqve, langt mindre imod Helmuth Vrangels, som, for at forsøge alting til det yderste, agtede Folkes Lif ikke mere end umælende Creaturers. Men hvad skeer ikke undertiden i Verden, til at beskæmme de Høymodige? Og saadant ville dog denne Verdens Daarer heller tilskrifve alle andre Aarsager, end den rette og sande.
Rendsborgs slette Befæstning paa de Tider.
Saa hører og til denne Beleyrings Historie, at da Kongen udi Foraaret lod ofverkomme de fleeste af sine udi Fyen staaende Regimenter til Siælland, befalede Hans Majest. sin Rigs-Marsch Hr. Anders Bilde med tvende af samme Regimenter at gaae ofver igien til Jylland, og sætte sig i Leyren ved Snoghøy: Der skulde hannem straxen tilføyes et lige saa stort Antal af det Jydske Landfolk, ja saa mange som kunde afstædkommes.
Rigens Marsch Hr. Anders Bilde gaaer igien ofver til Jylland med Krigsfolk.
Med denne Magt skulde Bilde forhindre, at Vrangel ikke den ringeste Undsætning eller Tilførsel af Proviant bekom fra Jylland. Herved befandt Vrangel sig omsider snart lige saa forlegen og i samme Betryk, som de hand beleyrede. Og saasom Tiden til sidst faldt hannem noget lang, inden Brefvene ankomme om Freds-Slutningen, tvang Mangelen ham til, at udsende een af sine underhavende

Ofverster, ved Nafn Würtzburger, med 500. Ryttere hen omkring i de Jydske Landsbyer i Colding-Egn, for at indsamle Lefnets Midler.
Forhindrer Vrangel Tilførsel fra Jylland.
Derom fik Bilde saa betimelig Kundskab, at hand i en Hast ofverfaldt disse Svenske i en Landsbye ved Colding; saa at 300. gemene Ryttere blefve deraf paa Stæden nedlagde, samt 3. Ofver-Officerer, men Ofverste Würtzburger tillige med 19. andre Ofver- og 10. Under-Officerer tagne til fange, foruden Gemene; saa at næsten ingen af dette Partie undkom tilbage. Dette var saaledes den sidste Action, som foregik paa den Jydske og Holstenske Side, førend Freden blef forkyndet. Hernæst falder nu at tale om dennem paa den anden, nemlig Skaanske og Norske Side.
Slaaer 300. Svenske Ryttere, fanger Ofversten og mange andre.
General Gustaff Horn hafde Vinteren igiennem haft nok at forrette, deels med at besørge sine Vinter-Qvarterers Sikkerhed i Skaane og Bleginde og Halland, deels med at foranstalte Undsætninger til dem, som skulde holde Sverriges Side nogenledes beskyttet imod de urolige Norske, hvilke denne Vinter igiennem skaffede de Svenske ulige meer at bestille, end de hafde i Skaane.
Krigens Fortsættelse i Skaane.
Endelig i May-Maaneds Begyndelse brød Horn self op fra Ydstæd, hvor hand hafde holdet Vinter-Qvarteer, og gik ind i Bleginde, ofver Helge-Aae ved Aahuus. Der efterlod hand
General Horn gaaer ind i Bleginde.

1303
Oberste Sperling, for at holde Christianstad i Tvang, og vel indsluttet, samt og at hindre de mange Snaphanner i at øfve deres daglige Haandverk, som var at ligge paa Luur i Skovene, skyde alle de Svenske ihiel som de kunde træffe, og udplyndre dem. Derfra gif General Horn til Solfvidsborg, som hand med Palissader, Staketer og Volde saa vidt befæstede, som til Hafnens Beskyttelse og til Magazinet at forsvare agtedes fornøden. Hand havde hidindtil saalænge opholdet sig ved Ydstæd, udi Haab at den Svenske Flode, som Admiral Erik Rynning skulde føre fra Stokholm, skulde ankomme: Men denne blef forhindret af Modvind og Stormveyr.
Hand opsætter Malmøes Beleyring indtil at den Svenske Flode kunde ankomme.
Ved Solfvidsborg blef hand og nogentiid staaende; da ellers hans Agt var, at vilde gaae for Malmøe den paa nye at beleyre. Dermed vilde hand nu ey begynde, førend Floden i Søen udkom, som hand tænkte at blifve fornøden, Beleyringen til Vands at befordre, og at afskiære Malmøe ald Undsætning fra Kiøbenhavn. Omsider efterat hand hafde anbefalet General-Major Græf Lowenhaupt de Fæstninger Aahuus og Solfvidsborg, samt at passe flittig paa de Danskes omstrippende Rytterie, med videre, og endelig satt Vester-Bleginde i Contribution, stillede hand sit Forsæt i Verk sidst i Julii-Maaned, og slog sin Leyr for Malmøe.
Slaaer sin Leyr for Malmøe sidst i Julii.
Hand spurte i det samme, at Admiral Rynning var nu ankommen med Floden i Nærværelsen af Skaaneer. Didhen hand da strax forføyede sig, geleyder af et Partie Ryttere, for at beraadslaae med bemældte Admiral samt General Carl Gustaff Vrangel, om Beleyringen til Vands.
Raadslaaer med de Svenske Admirale.
Men da hand fik af dennem at høre, at sligt vilde ingenlunde gaae an, formedelst de mange u-bekiendte Grunde imellem Malmøe, Dragøe og Saltholmen, fornam hand sin Tanke og Plan at hafve været u-rigtig. Hand besluttede da at beleyre Staden til Lands; og med at opreyse nogle Skyde-Skandser, giorde Mine til et Angreb; hvorom hand strax berettede til sit Hof.

Faaer Befalning at opholde med Beleyringen.
Men førend dette Bref kunde været fremkommen, bekom hand Skrifvelse fra Dronningen, dateret Stokholm den 6. Augusti, at eftersom Freden nu ey kunde være langt fra sin Slutning, om den ey allerede var sluttet, saa kunde hand nu holde tilbage med denne Malmøes Beleyring, og ingen Attaqve giøre, paa det deraf ey skulde foraarsages nye Vanskeligheder i Tractaten.
Men motte derimod beskatte Landet, saameget hand kunde.
Dog motte hand holde Staden stærk bloqveret, og tage saa megen Nytte af Landet deromkring, som hand for best eragtede, i Betragtning at det skadede intet, ihvormeget det blef medtaget og ilde handlet, saasom Sverrige nu motte qvittere det. Men til dette sidste fik Horn ey megen Tiid, saasom Freden strax efter blef kundbar giort.
Pest i Malmøe Vinteren tilforne.
Dette var ellers ikke en ringe Lættelse for Kongen, at Horn saa sildigen begyndte denne sin Beleyring, eftersom Pesten derinde veds-holdte snart Vinteren igiennem, og Kongen motte nogle gange skikke nye Folk derofver til at holde Besætningen ved lige, indtil GUD gaf Ende paa denne Plage, saaat Fæstningen var, den Tiid Horn

1304
igien kom der for at staae, blefven gandske vel med Folk og andet forsiunet.
I Norge havde vores udi forgangen Aar, i sær i den sidste Deel af Aaret haft temmelig Fremgang, indtaget et got Stykke af Dalerne og Vermeland, og erobret de tvende Fæstninger Magnorabroe og Morast-Skandse.
Krigen i Norge i dette Aar.
Heraf var Statholderen Hannibal Sehested blefven modig, og giorde Ord af, at vilde vel udrette langt større Ting i dette Aar. Virkeligen skeede og nogen Begyndelse dertil; Thi i fierde Uge efter Nyt-Aaret indfaldte de Norske under General-Major Breda i Skærdalen, indtoge med Kaarden i Haanden den der liggende Skandse, hvor Besætningen blef meestendeels nedhuggen.
De Norskes Fremgang i Skærdalen og Sundals Herred i Sverrige.
Siden i Februario ginge de ind i Sundals-Herred, plyndrede og giorde Bytte, hvor de komme. Men deres Fremgang varede nu ikke længere. Dronningen af Sverrige fornam vel, at der behofvedes en anseelig Magt imod Norge, end mand i Førstningen af denne Krig havde giort sig Tanker om i Stokholm. Hvorfore hun resolverede at didsende General-Major Gustaf-Otto Steenbuk, med en Magt af Ti Tusinde Mand.
De Svenske skikke 10000 Mand imod de Norske.
Dette Tal blef siden formeret med en god Deel af det unge og u-gifte Mandskab af Landsfolket, som til den Ende blef opbuddet. Hertil stødte med deres Regimenter de trende Ofverster Gabriel Gabrielsson Oxenstierne, Johan Vrangel og Harald Stake. Saadan Magt kunde nu ey andet, end vorde de Norskes langt ofverlegen; og var saa ingen Under, at disse motte vige tilside, og ofvergifve, hvad som tilforn var erobret; hvilket dog ikke uden Tab og Blods Udgydelse paa begge Sider afgik.
Hvilken Magt blef den Norske foermægtig.
Dalerne og Vermeland motte de Norske forlade, saa nær som til Morast-Skandse; hvilken de Svenske vel tænkte at skulde hafve ofverrumplet og i en Hast faaet bort; forsøgte det ogsaa først med en Beleyring, saa med List, men motte lade en god Deel af deres Folk derfor.
De Norske motte forlade deres Erobringer.

Endelig, da vore betragtede den Vanskelighed det gaf, denne ene Fæstning at indebeholde og skaffe forsiunet, i en Provins, hvor Fienden nu var dem forstærk, og de ey kunde giøre Udfald deraf med nogen slags Fordeel, blef den ofvergifven med Accord til General-Major Gustaf-Otto Steenbok den 24. May, og Besætningen drog tilbage til de Norske Tropper.
Morast Skandse udgafve de lange efter, men ved Accord.
Ligeledes motte vore forlade trende andre Poster og Skandser, som de indehafde, ved Magnora, Magnorabroe, og paa Veyen ved Magnabroe. Det samme skeede med Miskog-Skandse, og det Proviant-Huus Torpe, som vores satte Ild paa, da de saae sig ey længere at kunde forsvare det.
Samt og forlode andre flere Pladser.
Statholderen Hannibal Sehested var ved Aarets Begyndelse reyst her ned til Danmark, for at tage Befalninger af Hans Kongel. Majest. om Krigens Førelse, samt at anholde om en tilstrækkelig Undsætning og Forraad af Proviant for Armeen i Norge.
Hannibal Sehesteds Reyse til Danmark.
Hvad Krigs-Operationerne angit, da stod Kongens meeste Hensigt til Gothenburg, og at mand fornemmeligen motte almeyde derhen,

1305
den Stæd at vorde mægtig. Til den Ende motte Floden herfra tillaves strax i Foraaret at gaae ud i Vester-Søen, under Admiral Ofve Geddes Befalning. Imidlertid var alt først i Aaret giort Forsøg af de Danske, fra Halland af ind paa West-Gothe-Siden; og de Norske mødte fra den anden Side, og anfaldte een og anden Plads.
Kongens Anslag paa Gothenborg.
Samme Tiid var det at Skærdals-Skandse erobredes af de Norske; hvilke ogsaa indtoge Gamle-Lodisse; Men motte siden vige derfra, da Oberste Johan Vrangel kom dem paa Halsen. Ligeledes motte Oberste Henrich Bielke med sine Norske forlade sin Beleyring for Wennersborg, som hand trende gange hafde besvormet, men uden Fordeel.
De Norskes foranderlige Krigs-Lykke.
Toeslands Skandse i Vester-Gylland finge de Norske dog ind med stormer Haand; Men den kom dennem noget dyrt at staae, saasom den Svenske Commandant, da hand saae sig ey at kunde holde dem ude længere, stak Ild i sit Krud, og lod sig og sine indehafvende springe i Luften, hvorved og en Deel af de Norske finge Skade.
De Norske faaer ind Toeslands Skandse.
Den Svenske Lands-Hofding, Niels Asserson Maaneskiold, som hafde Befalning ofver Gothenborg, og var en meget kiæk og forstandig Mand, kiændte fattelig hvad Fare hand stod udi, hvis Normanden saaledes blef ved at fremgaae og bekom flere Passer ind nærmere omkring ham. Hvorfore hand lod nedrifve og sleiffe alle smaae og store Skandser omkring ved Elfven, og alene lod staae Wennersborg og et par andre, som hand holdte vel befæstede og med Folk besatte.
Lands-Hofdingen i Gothenborg lader sleiffe de fleste Skandser omkring Elfven.
Derved sparedes den kostbare Underholdning paa saa mange Stæder; og hand self bekom Forstærkning af de øfrige Folk i Gothenborg, hvor Besætningen meget var aftagen ved den sammestæds stærk grasserende Syngdom.
Hvad hand derved vandt.
Endelig blef den Danske Flode færdig, hvormed Ofve Gedde stak i Søen i May-Maaned, og med hannem fuldte nu Hannibal Sehested tilbage til Norge. Under Veys lagde de an ved Varberg i Halland,

og satte i Land 6. Compagnier Ryttere, og 4. Compagnier Dragoner, som skulle derfra gaae igiennem, og søge til Bahuus, der at sammensøye sig med de Norske Tropper.
Ofve Gedde og Hannibal Sehested segle med Floden og Folk til Norge.
Det Fodfolk, som ogsaa hafdes om Borde, henved 2000. Mand, blef paa Skibene, indtil de komme til Norge. Siden lagde Floden sig ved Indløbet af Gothenborg; Men der forefandt den for sig den Svenske Admiral Morten Thijsen Ankerhielm liggende med 14. Orlogs-Skibe; som Gedde ikke saae sig at kunde angribe med nogen Fordeel; hvorfore hand stak ud igien i Søen, og gik tilbage: Hvorom herefter videre skal fortælles. Det Rytterie som ved Varberg blef satt i Land, tog sin Vey op imod Bahuus, men mødte den Vanlykke, at komme just i Møde med den Svenske Ofverste Harald Stake strax ved Gothenborg, der førte et mere end dobbelt stærkere Antal Folk. Vore Ryttere lode dog see, at de vare intet mindre end bange, bandt strax an med Fienden, og lige fra Dagningen tilig, da Sol stod op, og indtil Middagen udholdte den skarpeste Fægtning, hvorudi vel saa mange ja flere af de
De Danske Ryttere møde de Svenske imellem Varberg og Bahuus, og fegte længe med dem.

1306
Svenske motte bide i Græsset, som af vores, indtil disse omsider motte for det større Tal vige tilbage, og tage deres Vey igien hen ad Kongsbak i Halland. Dervaa fik General-Majoren Lars Kagge Befalning fra Stokholm, at forsamle de fleeste af de Svenske Tropper til Vester-Gylland, og giøre saadan Anstalt, at ingen Fremgang af Danske eller Norske der videre skulde skee. Hand tog sin Post i en Bye kaldet Salenstrup, i Skareborg-Lehn, og forordnede Harald Stake til at passe paa Grændsen ved Halland.
Men motte vige tilbage til Halland.
General-Major Lars Kagge passer paa de Danske fra Halland.
Derpaa blef det en Tiidlang stille paa begge Sider, næsten i tvende Maaneder: Indtil at Statholderen Hannibal Sehested, som ey kunde for faae sine Regimenter samlede og i behorig Stand, tog sig da for at giøre et alvorligt Forsøg paa Vester-Gylland, og faldt ind med henved 9000. Mand. Hand indtog der Lerie-Skandse, brandskattede og plyndrede der rundt omkring.
Hannibal Sehesteds sidste Tog i Sverrige.
Lars Kagge motte da kalde til sig fra den Hallandske Grændse den der staaende Harald Stake, og disse begge med deres gandske Magt gafve sig imod Sehesteds Hær, som efter en ikke meget lang Fægtning rykkede tilside, gik ofver Elven, og forskandsede sig paa Hisingen.
Kagge gik frem til den Norske Grændse, og, til at hefne hvad af de Norske var skeet, satte Ild paa Byen Kongelf, foruden anden Skade. Paa Hisingen blef Sehested ikke længe staaende: Ja udrettede derfra ey videre, end at hand lod sætte Ild i og opbrænde et Hospital, uden for Gothenborg, hvorinde laae en Snees vanføre Mennister, (en Gierning som af ingen kand roses.)
Lars Kagge brydes ind i Norge, og opbrænder Kongelf.
Sehested brænder et Sygehuus for Gothenborg.
Lars Kagge begyndte derpaa at vilde gaae ofver paa Hisingen; men var ey hans Alvor: Hand vilde der opholde Sehested nogen Stund, imedens det meeste af den Svenske Hær forsamlede sig imod Bahuus, til at angribe denne Fæstning. Men Sehested hafde alt mærket dette, og forekom de Svenske; saa at da Kagge med ald sin Magt hafde begyndt at beskyde Byen og Slottet Bahuus, kom Sehested ofver ham, og ved en stærk og paa begge Sider haardnakket Træfning nødte ham til at holde op.
Forhindrer ved en Træfning Lars Kagge fra at angribe Bahuus.

Kagge hafde indtaget en Høy, hvoraf hand beskiod Bahuus; den motte hand nu forlade. Dog blef hand staaende derneden for, og efter Slaget forskandsede sig stærkt. Vel forsamlede de Norske sig Troppeviis og forsøgte at giøre Indfald paa adskillige Stæder ofver Grændsen, for at faae Lars Kagge fra sig, og ind igien paa hans eget Land.
Kagge forskandser sig dog neden for Bahuus.
Men hand blef staaende i sin Forskandsning for Bahuus, skiod Ild paa Byen, og giorde alting tilrede til at bestorme Fæstningen, ja giorde sig Mester af den Skandse, som Sehested hafde lagt an der paa Elven.
Og beskyder Slottet.
Til de Indfald at hindre, som de Norske nu imidlertid truede med, motte hand dog udstikke af sine Tropper, til at staae dem i Veyen paa sine Stæder. Herved vare de Norske da noget slet til Mode, at i Stæden for deres Fremgang i Sverrige i det forrige Aar, hafde de nu draget Fienden ind til sig, som snart kunde vorde denne vigtige Pas og Fæstningen Bahuus mægtig. Og der fattedes ikke
Hindres dog af de Norske.

1307
ikke paa dem, der talede ey meget got om dette sidste Statholder Sehesteds Krigs-Tog ind i Sverrige, hvorved ey andet var udrettet, end at mand hafde draget sig Fiendens Magt paa Halsen og i sit eget Land. Hvilket faldt dem saa meget mere fortrydeligt, som de klogeste Folk der i Landet hafde alle raadet hannem fra dette Indfald, helst mand vidste hvad Anstalter der vare giorte i Wester-Gylland til at tage derimod.
De Norske ey vel tilfreds med dette Statholderens sidste Tog.
Just i det samme bekom mand Tidender at Freden var sluttet, og begge Parter blefve befalede med ald Fiendtlighed at ophøre. Til Søes blef af de krigende Partier vel paatænkt, ja og skeede, i dette Aar store Tillavelser; men at dermed ikke noget Søe-Slag, eller noget af Betydenhed blef forrettet, (naar mand alene undtager Borringholms Erobring,) det var ikke Menniskens Skyld, men alene den at tilskrifve, der er Herre ofver Elementerne, og ene hafver at befale ofver Væyret og Vandet.
Hvad som til Søes foregif.
Kongen lod med største Omhyggelighed arbeide paa sin Flode, og paaskyndede at den med snareste kunde komme i Søen; hafde strax i Begyndelsen af Aaret faaet fire nye Orlogs-Skibe færdig-bygte, og de andre forbedrede; lod nogle faae andenstæds fra hidkomme, som Hans Majest. kiøbte, og som blefve til Orlog beqvem-giorte:
Den Danske Flodes Tillavelse.
Satte og sin Admiral Ove Gedde i Rigens Raad, og gaf ham Titel og Embede af Rigets Admiral.
Ove Gedde bliver Rigens Admiral.
Det meeste, som gaf nogen Ophold og Langsomhed i Flodens Equippering, var den Mangel mand hafde i dette Aar paa Matroser, saasom deraf vare saa mange tilforne, deels ved smitsom Syngdom, deels ved Pros Munds ulykkelige Action, safnede. Mand pressede derfore alt hvad mand kunde, i Kiøbenhavn og i andre Stæder, indtil at Tallet blef nogenledes tilstrækkeligt.
Mangel paa Matroser erstattes ved Presning.
Endeligen blef Floden seglfærdig, til imod Enden af April-Maaned. Men formedelst stærke Storm-Vinde kunde den ingenstæds komme førend langt hen i Mayo. Ove Gedde seglede da, med 26. Orlog-Skibe og Fregatter, samt et Antal Transport-Skibe og Skuder, ud i Vester-Søen, hafvende paa sit Skib Sophia med sig Hr. Hannibal Sehested, Norges Statholder, som hafde været hernedre siden Julen.

Den gaaer ud i Majo.
Men neppe vare de udkomne af Sundet, førend Storm-Veyrliget igien stærkt ansatte, og immer vedholdte, hvorofver Segladsen blef farlig, og et par af Skibene finge nogen Skade, som dog blefve reddede og nogenledes til rette giorte.
Udstaaer en stor Storm.
Om de Ryttere, der udaf samme Flode blefve satte i Land ved Varberg i Halland, er tilforn talt. Derfra gik den op imod Gothenborg, og satte ved Hisingen og Indløbet.
Ligger sig uden for Gothenborg.
Der hafde mand vel kundet udrette noget af Vigtighed, hvis mand var kommet nogle faae Uger tilforne. Nu var det forsildigt; Thi mand fandt der for sig, imod Forhaabning, den Svenske Hollænder Martin Thijson Ankerhielm, liggendes med 14. gode Orlog-Skibe, som var gandske kort tilforne ankommen fra Holland. Hand hafde lagt sig imellem Billingen

1308
og Kirkegaardsholmen, og paa denne sidste opkastet et Batterie, hvorpaa Stykker vare plantede. Gedde og Sehested beraadsloge tilsammen, hvad her nu var at giøre; Denne meente, at mand med sit stærkere Tal af Skibe kunde vel angribe Fienden.
Ankerhielm var for i Veyen ankommen med 14. Skibe.
Gedde havde en anden Mening, som vel og, i flere end een Henseende, var den rigtigste og klogeste. Dog giorde hand nogle gange Miner, ligesom til en Attaqve: Da Ankerhielm lige saa hastigen slog sine Flagge ud, og giorde sig rede til at møde paa Half-Veyen. Men vores ginge tilbage, og lagde sig paa forrige Stæd igien.
Hand er færdig at tage imod de Danskes Angreb.
Der tog nu Stormvæyret paa, at regere stærkere end tilforne, og Admiral-Skibet Sophia ragede paa Kanten af en Klippe, fik et Hul ved sin Kiøl, og løb fyld af Vand, saa at det var med Nød at Folkene kunde reddes deraf.
Det Danske Admiral-Skib forlisede.
Admiralen Ove Gedde brød sit Been tvert ofver, da hand sprang i Baaden; og Skibet sank med Lov og Tagl og sine 70. Metal-Stykker, ned i Grunden, for Gothenborg paa en Strøm af 20. Favnes Dyb; som skeede den 26. May.
Siden gik Gedde med de andre til Norge, i den Hafn Kalsund. Derfra til Marstrand, hvor, imedens der blef repareret og bødet paa de andre Skibe, en Befalning ankom fra Kongen, at Floden skulde forføye sig hiem igien. Den gik da til Segls saa hastigen, som skee kunde, og var alt paa Kiøbenhavns Rheed ved den Tiid, da den Hollandske Flode her ankom.
De Danske seyle til Norge, og derfra hiem.
Herved kand ikke efterlades at giøre en Anmærkning ofver denne Kongens Resolution med Flodens Udsendning i Søen just paa denne Tiid: Eftersom samme var noget u-begribelig ey alene for mange her i Landet, og for andre u-partiiske, men endogsaa for de Svenske.
Anmærkning ofver denne Flodens Udsendning.
Mand har seet af Dronningens i Sverrige Brefve og Ordres til Hendes Rigs-Admiral Rynning, eet af 31. May, hvori Hun siger, „ey at kunde udgrunde, hvad Kongens Intention er med sin Flode i Vester-Søen, naar hand i saa Maade forblotter Sundet og Kiøbenhavn„.
De Svenskes og andres Tanker herom.

Og derpaa gifver hun sin Admiral at ofverlægge, hvorledes hand derefter hafde sig at forholde, og sine Mesures at tage og indrette. Ligesaa fremmet kom dette og andre for, endogsaa Hans Majests. egne Raad: Og den Franske Ambassadeur gaf i lige Maade herofver sine Tanker at forstaae til Rigens Hofmester og de andre Danske Commissarier i Christianopel. De her værende Rigens Raad bekomme, paa deres underdanigste Forestilling, disse Ord af Kongen til Svar, i et Bref til Cancellere n, dat. 27. Aprilis:

Kongens Svar til Raadet.

„At lade Floden gandske ligge stille for Kiøbenhavn, det skeer intet. Thi da vilde vi være Den qvit. I Hafnen kand det intet sikker ligge, og uden til meget mindre. Og gaaer Floden intet, da ere vi separeret fra Norrige, og folket der oppe sulter thiel, om de ingen Tilførsel faaer, som intet er forsvarligt.„ Mere blef ikke dem tilmældet: Da dog Ove Gedde vel maae hafve haft noget, Gothenborg angaaende, i sin hemmelige Instruction, hvilken nu ey er forhaanden. Maae

1309

mand ikke her forundre sig ofver Guds synderlige Beskiærmelse?

Guds sønderlige Beskiærmelse over denne Flode.

Denne Danske Flode, heel middelmaadig eqvipperet, gaaer op til Norge, forsiuner Landet med Folk, og fornemmelig med et godt Forraad af Proviant, som det høyligen trængde til, og kommer inden fem Uger igien tilbage for Kiøbenhavn, imedens den Svenske endnu ligger indesluttet i sine Skiær, og bliver opholdet, indtil Freden er saa got som klar.

De Svenskes stærke Rustning til Søes, og Anslag.

De Svenske hafde i nærværende Aar besluttet, til Vands at betiene sig af den Lykke, som de efter forrige Aars Fremgang dømte sig at være beskiæret paa dette Element; og til slig Ende at spænde alle deres Kræfter an. Virkeligen anvendte de herpaa alt hvad anvendes kunde, ja deres yderste baade Fliid og Formue. Og mand kand sige, at, efter de klogestes Begreb og Formodning, skulde det staaet haardt, om ikke Svensken fuldforde sit Forsæt med Landgang paa Sæland og de andre Øer, i Henseende til deres Søe-Magtes Styrke og Ofverlægenhed.

De Svenskes Frygt for Gothenborg, og Anstalter imod Senkningen.

Een Ting var her alene, som i de første Maaneder af nærværende Aar holdte de Svenske i nogen Frygt: Deres Hafn for Gothenborg var saa got som blottet. Dem var bevidst, at Kongen endnu hafde sit forrige Anslag i Tanker, at stoppe og senke bemældte Hafn og dens Indløb til, og at der laae i Marstrand et Antal af gamle Skibe og Skuder tilrædde, fyldte med Steen, som skulde dertil bruges. Denne Senkning vare de bange for at Kongen skulde endnu i denne Vinter sætte i Verk og fuldføre; som og uden stor Besværlighed kunde hafve skeet, med en fire eller fem Orlog-Skibe at sende herfra, til Arbeydet at bedække.

Dronningens tvende Befalinger til sin Bismarske Flode.

Herfore skref Dronningen af Sverrige, under 14. Januarii til Carl-Gustaf Vrangel, som laae i den Bismarske Hafn med sin Flode, og befalede, at hand deraf skulde sende fem Skibe fra sig til Gothenborg, hvortil mand ogsaa vilde lade komme nogle flere af de som i Sverrige hafdes, til at beskiærme Hafnen og Indløbet. Men siden besindede mand sig, at det baade var farligt og misligt, om og samme Skibe fra Bismar funde sikkert komme did, saa og at Vrangels Flode motte blive for svag til at giøre noget imod de Danske paa den Side, nemlig til at forhindre dem i Holsten og i Bremen. Derfore gafves Vrangel igien Ordre den 6. Martii, at beholde de fem Skibe hos sig i den Bismarske Flode.

Hendes Befaling til Anterhielm.
Og imidlertid blef skrefvet til Admiral Anterhielm, der nu var i Holland, at hand uforsømmeligen motte med de 14. Skibe, hand der hafde faaet eqvipperede, haste til Gothenborg. Det sidste lykkedes; Anterhielm kom i god Betiid, og var der, som før er sagt, førend Ove Gedde med den Danske Flode ankom.
Den Svenske Hoved-Flodes Tilrustning og Ordre.
Paa Sverriges Hoved-Flode var og nu arbeydet i den hele Vinter, under Rigs-Admirals Erik Rynnings Befalning, og samme var midt i May-Maaned allerede i Stand til at kunde segle ud. Den oft-ommældte General af Artilleriet og Rigs-Toygmester

1310
Carl Gustaff Vrangel fik Ordre at gaae ufortøvet ud af Bismar, med sin underhavende Flode, saasnart Erik Rynning var i Søen, og at sammenføye sig med hannem. Rynning skulde føre det øfverste Commando, og næst ham Vrangel. Skulde den første komme noget til, da den anden at træde i hans Stæd; og hvis de begge blefve siuge eller døde, skulde Aage Hansson Ulfsparre commandere Floden. Denne Flodes samtlige Styrke angaaende,
Den Svenske Søemagt i dette Aar.
da bestod Erik Rynnings Flode af 22. Orlogs Skibe, 3. Brandere, og en Deel Lastdragere. Den Bismarske, under Vrangel, af 21. Orlogs Skibe, og ligesaamange mindre Fartøyer, foruden en Hoben Bøyerter, Galioter og Skuder, som hand fra Pomeren hafde samlet. Ankerhielms ved Gothenborg var 14. Orlogs Skibe: Saa at disse trende Floder udgiorde 57. Krigs-Skibe,
Videre af de Svenske Admiralers Instrux.
og vel en god Deel flere af de smaae, som til Transporter, Landsætninger og deslige vare beskiikkede. Ankerhielm fik Ordre at blive liggende for Gothenborg, ey alene den Stæd at beskiærme, men ogsaa at beskadige de Norske, og giøre Farten imellem Danmark og Norge det besværligste for begge Riger som allermeest skee kunde. Men hvis Hr. Erik Rynning fandt det fornødent, og til større Afbræk for Fienden, at kalde samme Ankerhielm med sine Skibe til sig, eller ham andensteds at befale, skulde hand dertil være rede. Ellers var det fornemmeste af Instruxen, at endskiønt mand ikke troede, det Kongen af Danmark skulde komme i Aar ud i Søen med nogen Flode, men heller for Mangel paa gode Skibe og Folk, blive sindet at gaae defensive, af Frygt ogsaa for at blotte Sæland og Fyen, som motte gaae forlorne, hvis hans Flode blef slagen: Dog hvis det skulde skee, at hand kom ud i Søen, og vilde gaae de Svenske under Øyne, skulde de med god ofverlagt Raad taste hannem an med deres hele Flode. Hvis de Danske ey gik ud, skulde de tilsee, at faae dem indsluttede, og betage dem ald Correspondens med Skaane, læggende sig enten i Sundet imellem Saltholmen og Hveen, eller bag om Dragøe, eller i Kiøge-Bugt imod Falsterboe-Reef, hafve nogle mindre men velbevæbnede Skibe imellem Saltholmen og Malmøe. Den Danske Flode skulde de vel holde indelukt i Kiøbenhavn, kunde de ruinere den gandske, var dette vel virkeligen det beste, ellers motte de formene den ald Undsætning at giøre til Malmøe, og være General Horn til ald Tieneste i den ham anbefalede Malmøes Beleyring. Siden skulde de, som oftest, giøre Mine, ligesom de vilde falde i Land paa Sæland, for at giøre Allarm, og tvinge Kongen og Folket i Sæland til at tænke paa andet, end Skaane at undsætte. Naar Rynning saae sig at være stærk nok med sin Flode til at udrette det nu foreskrefne, kunde Vrangel med sine Skibe begifve sig til Beltet, og søge paa nogen beqvem Ort at landstige i Sæland, Lolland eller Fyen, og faae der Foed fæstet, ja see sig sammestæds befæstiget og forskandset,

1311

samt nogen Hafn indtaget. Skulde Vrangel dertil behofve Forstærkning af Ankerhielms Flode, kunde hand derom beordres. Ellers kunde Ankerhielm forblifve hvor hand var, og giøre den Norske Fart ind og ud saa trang, som meest skee kunde; derved de Norske kunde bringes og tvinges til en anden Resolution, hvortil nu kunde være got Haab, og Norge i saa Maade skilles fra Danmark. Fremdeles kunde og samme Ankerhielm sende nogle Skibe paa Elben, til at holde Glykstad bloqveret, at derfra ingen Indfald skeede paa Erz-Stiftet Bremen. Med den Statiske Admirals Flode, som ventedes i Sundet, skulde Rynning og de andre holde god Venskab: Saavelsom og ingen Kiøbmands-Skibe af Venner eller Neutrale giøre nogen Forraad, alone at de ikke tilførde Kiøbenhavn eller Malmøe saasom bloqverede Stæder, nogen slags Undsætning. Dette var det betydeligste af bemældte Instruction, som blef underskrefven den 21. May.

Den Svenske Flode holdes arresteret af Modvind og Storm.

Siden laae Hr. Erik Rynning færdig at gaae til Segls, og ventede hver Dag paa Vinden. Men denne forhalede sig, og i dens stæd blæste alle Dage og Nætter et stærk Mod-Veyr, som varede ey alene denne Maaned, men hele Junius og de første tre Dage i Julio igiennem, til de Svenskes store Sorrig og Bekymring.

Drifves sex gange tilbage i Havne.

Sex gange hafde bemældte Admiral lættet Anker, og var under Segl, og et Stykke ude i Søen, hafvende en nogenledes Norden-Vind; Men alle sex gange blef hand af Storm og Mod-Veyr drefven tilbage igien i Hafnen. Der motte hand da blifve liggende, og holde det ud, nemlig i Daler-Øens Skiære ved et Stæd kaldet Røde-Koen, indtil hand endelig den 5. Julii stak for Alvore i Søen.

Dem møder og siden deres Udgang Storme og Modvinde.

Endda motte hand og hans Medfølgere bekende, at mand endnu ikke hafde opbiet den rette Tiid: Storme og Modvinde mødte dem midt i Søen, og blefve de end ikke jagede til Røde-Koen som tilforne, saa motte de dog holde Søen i fulde femten Dage, inden de naaede til Borringholm.

Nogle Skibe faae Skade.

Tre af hans Skibe mistede deres Master, og fandtes saa lække og svage, at hand motte sende dem hiem igien. Ved Borringholm forefandt Rynning sin Medbroder Vrangel med sin Bismarske Flode liggende: som var alt sammestæds ankommen den 8. Junii.

Vrangel med sin Flode ankommer til Borringholm og indtager Landet.

Og, saasom hand hafde besluttet sammestæds at oppebie Rynnings Ankomst med den store Flode, saa hafde hand imidlertid brugt Tiden til Nytte og ikke været ørkesløs. Hand hafde bemægtiget sig og indtaget Borringholms Land. Dette gik saaledes til: Hand lagde sig for Nexøe den 9. Junii, og begyndte at beskyde den med sine Stykker, samt at sætte Soldater i Land; hvor da Borgerne og Landsfolkene, endskiønt de vare satte til Strandvagt og hafde Skandser for sig, løbe hver sin Vey, faae undtagne. Derpaa gaf hand Byen til Priis for sine Soldater at plyndre; men hvad Canonner hand forefandt og andet Krigs-Behov, tog hand ind paa sit Skib. Derpaa lod hand opfordre Indbygg-

1312

byggerne paa Landet, til at hylde Dronningen af Sverrige. Der vare de, som fandt sig strax ind, endogsaa nogle af de formuende og beste paa Landet, hvilke mand siden, ikke uden siunlig Aarsage og Beviis, beskyldte for Lands-Forræddere, og at hafve været i Forstaaelse med Svensken, førend

Vrangels Ankomst; Ja de samme, efterat Freden var sluttet, romte bort hver sin Vey, og torde aldrig sætte Foden enten paa Borringholm, eller andensteds i Danmark.
Hvortil nogle Forrædere vare ham behielpelige.
Disse tilskyndede mange af de andre til at giøre det samme. Men den største Deel mishagede denne Utroeskabs Adfærd, og under deres Land-Officerer vare færdige til Hest og Fods at giøre Modværn. Dette afværgede dog de andre, med Forestillinger, at de toge sig et forgiæfves Arbeyde for, imod en mægtig Fiendes Flode, der med sine Stykker og andet Skyt ikke skulde mangle at bedække sin Landgang, da de motte lave sig til at vorde massacrerede, og deres gandske Land udplyndret. Kongens Befalningsmand, som var Landet betroet, var paa den Tiid Holger Rosenkrantz Axelsson til Glimminge, (hand var ikke end i mange Led beslægtet med den for 2 Aar tilforn afdøde Holger Rosenkrantz Jørgensson til Rosenholm.) Samme Befalningsmand boede paa Hammers-Huus-Slot og Fæstning, som er den anden og Nordeste Ende af Landet, da Nexøe, hvor Svensken laae, er paa den Synderste Ende: Hand efterloed ikke, saa snart hand fik om dette Opløb at høre, at sende Bud og Ordre ud til Folket at forsamle; Men med alle sine Formaninger og Anstalter kunde hand nu lidet udrette, da det var forsilde, og de Svenske hafde sig alt i Landet udspredet.
Den Danske Befalningsmand Holger Rosenkrantz opbyder Folket, men forsilde.
Fæstningen Hammers-Huus var slet forsiunet, med Verker og hvad som til Forsvar hørde, og Besætningen paa den Tiid neppe 80. Mand; hand fik endelig ind af Landet til sig en Forstærkning paa 60. saa de blefve 140., inden at Vrangel den 15. Junii kom seglendes op med sin Flode fra Nexøe og lagde sig for Hammers-Huus.
Vrangel indtager Hammers-Huus.
I tre Dage udholdte Rosenkrantz denne Beleyring, som og kostede ham en Snees Mand eller mere af hans Folk; da de Svenske ey fik uden 3. Mand døde, og 7. qvæste. Kort sagt, Fæstningen gik ofver, Befalningsmanden, tillige med alle hans Folk, blefve Krigs-Fanger, og Landet kom saaledes i Svenskens Vold.
Ladet hylde den Svenske Dronning.
Vrangel satte en Commendant paa bemældte Hammers-Huus, som derefter lod befale samtlige Landsaatter, Borgere og Bønder med deres Gevæhr at møde paa en Plads uden for Slottet: Der vare Stykker plantede; og, efterat deres Gevæhr og elleve Faner vare tagne fra dennem, motte de sværge og hylde den Svenske Dronning. Siden blef af Landet en anseelig Summa Penge udpresset.
Vrangel befæster Hammers-Huus, og føres Canonner fra landet.
Til Besætning paa Slottet blef lagt ikkun 100. Svenske, hvoraf Vrangel laante halvparten fra General Horns Armee i Skaane. Syv Canonner tog hand derfra Landet, og bragte siden til Sverrige, hvoraf de fem vare med Kong Erich

1313
den Fiortende i Sverrige hans Nafn og Vaaben paa, og vare erobrede fra de Svenske i Kong Friderich den Andens Tiid.
Vrangelis Flode lider Skade af Storm.
Efter denne Forretning blef Vrangel endnu liggende der for Landet, i en Hafn kaldet Sandvig, for at vente paa Erik Rynning. Imidlertid paakom ham en vældig Storm, hvorved de fleeste af hans Skibe finge Skade paa Master, Rager og andet Redskab,
Nogle Skibe forulykkes.

eet af dennem, ved Nafn gamle Fortuna, sloges gandske i Stykker, og sank til Grunde, men Folkene blefve frelste. Et andet, kaldet Vestervik, saaog Galioten Post-Hesten strandede. Eet, som hedde Stormarn, og var tagen fra de Danske i et Slag med Pros Mund, dref hen til Hinter-Pomeren, og strandede der. Siden da hand kom ud i Søen, vare endnu tvende af de andre, Ørnen og Galioten Postilionen, saa lække blefven, at hand motte skille

Erik Rynning kommer til ham.

dem fra sig til Sverrige. Endeligen kom Erik Rynning did, og begge disse Svenske Floder samlede sig ved Ertholmen, som nu heder Christians-Øe. Der holdte de tvende Admiraler Raad tilsammen; og siden derfra seglede til Kiøge-Bugt, hvor de blefve i nogle Dage liggende, og ventede paa det Proviant, hvilket Rynning

Rynning lader forsøge Farten imellem Kiøbenhavns og Skaane.

som derpaa hafde Mangel, hafde bestilt fra de Tydske Hafne. Imidlertid udskikkede hand nogle, som skulde forfare Strømmenes Beskaffenhed imellem Kiøbenhavn og Malmøe. Disse bragte ham saadan Underretning tilbage, at det var umueligt at indtage bemældte Fart, og holde den besat med nogen Orlogs-Skibe. Thi formedelst de mange Grunde imellem Saltholmen og Dragøe kunde ikke mere end eet Skib ad gangen komme derigiennem, og tilmed var Passen saa besat med stærke Dæmninger, Bolverker og Pramme, med store Stykker paalagde, saa at de giennemseglende neppe kunde feyle at blive enten i Grund skudte, eller meget ilde tilrædde.

Kongen lader denne Fart forsikre og befæste.

Hvorved maae fortælles, at Kong CHRISTIAN hafde om Vinteren nu i dette Aar anlagt endnu et nyt og meget stærkere Bolværk end det forrige, ude ved Kastrup paa Amager, hvor Strømmen var smalest, hvilket strækkede sig ud i Søen; Det ved vare og Pramme lagte, vel forseete med store Stykker, saa at her nu ingen Frygt hafdes, at noget stort Krigs-Skib skulde slippe denne Rende igiennem, uden yderste Fare, enten at sætte sig paa Grund, hvis det vilde gaae Skuddene af Veyen, eller og vorde skudt til Skamme. Med denne Beskeden og Underretning var det, at Rynning og Vrangel den 7. Augusti næst efter begafve sig til Skaanoer, hvor den Samtale imellem dennem og Generalen Gustaf Horn blef holden, hvorom her ofven for er blefven sagt. Ikke desmindre vare dog begge Admiralerne en Dags Tiid tilforne med deres Flode seglede op imod Kiøbenhavn, foruden derefter

De Floder liggende for Kiøbenhavn.

at forsøge nogen Giennemfart forbi Dragøer. Paa den anden Side af Kiøbenhavn, ved de yderste Søe-Tønder, laae den Hollandske Flode, hvorom nu straxen skal tales. Og midt imellem denne og den Svenske laae den Kongelige Danske, fuld tillavet og

1314

udrustet. Men dette varede ikkun faae Dage, førend hver af dem fik Ordre, at bejegne hinanden saasom Venner, eftersom Krigen var til Ende. Admiral Martin Ankerhielm var alt stædse blefven liggende for Gothenborg, befrygtende, at hvis hand blottede denne Hafn, skulde de fra Marstrand strax komme at sænke den til.

Ankerhielm forblifver for Gothenborg.

Desformedels sendte hand dog fire Skibe fra sig til Glykstad, i følge af den forhen anførte Instruction; hvilke strax efter Freden blefve hiemkaldede. Her maae nu ogsaa fortælles om den nys bemældte Hollandske Orlogs-Flode, og hvorledes det gik til med dens Afsending imod Danmark.

Om den Hollandske Flodes Hidkomst.

Mand maae da erindre sig udaf forgangen Aars Historie, at General-Staterne af de forenede Nederlande hafde tilbuddet, uanmodede, og saasom af et besynderligt Venskab, at vilde være Freds-Handlere imellem Danmark og Sverrige, og til den Ende skikket et dobbelt heel anseeligt Gesandtskab her til Norden, nemlig trende Ambassadeurer til Kongen af Danmark, og trende til Dronningen i Sverrige.
De Hollandske Gesandters Conferenz med det Svenske Raad i Stockholm, og de Svenskes Forestilling.
Disse sidste, da de komme til Conferenz og Samtale med de fornemmeste Svenske Raad af Regeringen, motte de faae at høre, at „det var gandske ikke beqvæmmeligt og nyttigt for deres Republik, at agere Mæglere i denne „Krig, og følgeligen at tee sig u-partiiske; helst da Krigen var begyndt for den Skades og Ufrieheds Skyld som Kongen af Danmark tilføyede Søefarten og Handelen, med sin stærke Told tagen, „Visitering og sligt mere. De motte betænke, at det var deres „Interesse, vel saa meget, om ey mere, end Sverriges, at Kongen blef sat i den Stand, saadant herefter at ophæve, og at „Fart og Handel kunde sættes paa en fuldkommen frie Foed. Hvorledes vilde nu dette lade, at de skulde være Mæglere i en Sag, „der angik dennem selv, lige saa meget som Sverrige? De kunde „vel ikke hafve saa slet forglemt deres Tractat med Sverrige af „Aar 1640. af hvilken det nu var den rette beleyrlige Tiid for dennem begge, Sverrige og Holland, at nyde Frugten, nu da Sverrige hafde begyndt Legen, og allerede giort saa got Spil, at Holland kunde komme læt til sin Gevinst, med at erklære sig for deres Partie, i stæden for at være Mæglere og u-partiisk. „I saadan Mening prædikede Cancellere Axel Oxenstierne for disse Hollandske Gesandter, ja lagde end dette dertil, at Dronningen af „Sverrige hafde til Dato haft saadan Lykke udi denne Krig, at „det „ikke skulde blive Hendes Majest. vanskeligt, alene og uden nogens Mellemhandling at faae sin Fred giort med Kongen af Danmark paa noksom ærlige og fordeelagtige Vilkor for Sverrige: „Men udi saadan Tilfælde motte de vide, at den Tractat imellem „Hendes Majest. og General-Staterne af 1640. fik at være ophæfvet, og hvad Vilkor Sverrige da betingede sig hos Danmark, „blefve ikke for Holland, men alene for dem der hafde arbeydet „derfor, nemlig de Svenske. Hand stillede dem da for, om det

1315
„ikke var langt bedre, at Staterne giorde eet med Sverrige, i „hvilket Fald mand vilde love og forsikre dem, at tage sig deres „Interesse an i Freden, lige saa fuldt som Sverriges, og intet slut-
De Hollandske Gesandters Resolution.
„te uden med deres fælles Samtykke.„ Som nu denne Forestilling klingede ikke u-behagelig i disse Hollandske Gesandters Ører, men de derhos ey fandt deres Instrux saaledes sat og indrettet, at de torde sige Ja dertil, men motte svare, at de om sligt noget hafde aldeles ingen Befalning, blef dennem sagt, at her kunde være Tiid endnu, til at faae en bedre Instrux. Derpaa ginge disse tre Gesandter i Raad med hinanden, og blefve eens om at de tvende af dem, nemlig Bickers og Stavenisse, skulde reyse hiem og andrage dette nu berørte for Staterne, den første, nemlig Witte, skulde forblifve tilbage og indfinde sig ved Freds-Forhandlingen tillige med de tre, der til Kiøbenhavn vare sendte.
De tvende af dem reyse hiem til Holland.
Bickers og Stavenisse reyste saa fra Stokholm, og komne til den Hag kort efter dette Aars Begyndelse. De androge Aarsagen til deres hastige Igienkomst, og i hvad Ærinde de vare komne, eftersom de hafde fundet Sagen af slig Vigtighed, det den ikke noksom kunde forestilles, uden ved deres egen mundtlige Beretning og følgelig Overlægning
Som af nogle blef ilde udlagt.

med Staternes Deputerede i Forsamlingen. Vel fandtes adskillige, som ikke dømte vel om slig Adfærd af disse Gesandter, saaledes uden ringeste Advarsel, eller Forestilling ved noget Bref eller Bud, at rykke op fra sin Post, ja uden engang at spørge sig om Forlov dertil. Men dette forblef dog derved. Sagen self, nemlig deres Ærindes Indhold blef foretagen i Forsamlingen af den Proving Holland, og Axel Oxenstierns Forestilling fandt hos disse Deputerede, saavelsom og siden hos en Deel af de andre Pro-

Deres Andragende finder Bifald.

vinzers, et stort Bifald. Der blef strax talt om at udruste en Orlogs-Flode, som skulde gaae til Sundet, og at erklære sig, i følge af deres Forbund af 1640. at giøre Partie med Sverrige imod Danmark, til at faae Tolden i Sundet og i Norge satt paa en billig Foed. Og som saadan Flode behofvede nu u-fortøvet at udredes og at afsegle, saa motte de Paalægge og Udgifter, som Staterne hafde ellers for dette Aar beregnet til Krigens Fortsættelse imod Spanien, dertil anvendes, og det øfrige tages af den Told, som Koffardie-Skibene skulde ellers hafve givet i Sundet.

Printzen af Oranien og den Franske Gesandt arbeyde derimod: og hvorefter.

Denne Tidende var gandske ikke behagelig enten for Printzen af Oranien eller den Franske Ambassadeur i den Hag Græfve D'Estrade. Disse tvende hafde allerede tilforne giort deres Plan færdig til det forestaaende Krigs-Tog i de Spanske Nederlande, hvor en vigtig Fæstning skulde beleyres, og dertil hafde Printzen begiert af Staterne en anseelig Sum Penge.

Den Franske Gesandt D'Estrade holder en skarp Tale til Hollænderne.

D'Estrade begierte da Audiens, hvor hand i General-Staternes Deputeredes Forsamling holdt en skarp og meget fyndig Tale, forestillende dem i sin Konges Nafn deres u-forventede u-billige Adfærd, at de for nogle Aar tilforne vare anmodede af Frankerige om at bryde deres Neu

1316

tralitet med Keyseren, hvortil de hafde haft største Aarsage, hafde de undskyldt sig med deres Uformuenhed, men nu vare de blefne formuende nok til at begynde en Krig imod Danmark af pur Ofvermod og uden nogen dertil gifven Aarsag, hvorved de og ey kunde vorde i Stand til at føre i Aar nogen tilstrækkelig Magt udi Marken imod deres rette Fiende Spanien. Hand spurte dem, om dennem ey kunde siunes at dette var at spille med Troe og Love, og handle deres Bundsforvante Kongen af Frankerige med Foragt. Item om det var ikke at ofvertræde Redeligheds og Oprigtigheds Love, at udruste en Flode imod Kongen af Danmark, paa selffamme Tiid som de skikkede ham Ambassadeurer til, for at hielpe ham til en god Fred med Sverrige.

Hvorledes denne Tale blef udtydet

Dette og mere af denne Franske hans Tale fortælle de Hollandske Skribentere self, og sige derhos, saavel de gamle som de nye, at dette var ikke saameget, fordi Frankerige elskede Danmark, eller lagde sig dens Velfærd paa Hiertet, men alene for at bringe Sverrige ud fra denne Danske Krig, og til at anvende sine Kræfter imod Keyseren. Men de samme Skribentere glemme at sige os, om der var noget usandt i D'Estrades Tale; og af deres samtlige Stiltiendhed skulde mand slutte, at deres Samvittighed hafde ofverbeviist dem, at hand talede ret deri, i hvad hand end meente, nemlig, at Hollænderne med denne deres Adfærd ofvertraadde Redelighed og Oprigtigheds Love.

Andre af de forenede Provinzer mishager Hollands Resolution

Der vare og mange i de andre Provinzer, som derudi slet ingen Behag hafde, men raadede til, at mand først skulde forsøge en god Accord med Kongen af Danmark, og saalænge holde op med Flodens Eqvipering.

Printzen af Oranien umager sig endnu derimod
Printzen af Oranien, som baade var stædse en Ven af Kong CHRISTIAN, saa og heller vilde haft disse Penge til sit Nederlandske Krigs-Tog, end at de skulde anvendes imod Danmark, giorde sig og ald Umage for at drifve dette Forehavende tilbage.
Den Danske Resident negtes Audiens i Holland
Den Kongelig Danske Resident Martin Tanke giorde og sit beste, med Memorialer, og med de billigste Tilbudde paa sin Herres Vegne, men kunde ey engang bekomme Audiens. Og, i hvor got Haab Printzen end hafde i Forstningen, at faae det omgiort eller opholdt, blefve dog Kiøbmændene og Skipperne ham formægtige, og deres Skrig fik Ofverhaand hos samtlige Staternes Deputerede: De holdte for, at det var en større Nytte for deres Republik, at faae Tolden i Sundet saaledes nedsat, som de ønskede, end at faae et par Fæstninger mere fra Spanien. Printzen forestillede dem, at, om end nu saa var, saa kunde slig Nytte, i at faae Tolden nedsat, dog erholdes hos Kongen af Danmark ved venlig Forhandling, hvortil hand self vilde hos Kongen af ald Formue arbeyde; og at mand ey hafde behof, midt i sin Freds-Mellemhandling imellem Kongen og de Svenske, at bryde self Freden, og conjungere sig med disse hans Fiender. Men denne Forestilling var og forgiæves. Og hvor liden Respect denne ypperlige og af deres Republik høyst fortiente

1317
tiente Herre hafde hos disse Deputerede, kand mand dømme deraf, at een af dennem stod op, og uden mindste Skam og Undseelse holdende en knyttet Næve lige for hans Ansigt, svarede hannem med disse Ord: „Nu skal Conjunctionen med Svensken dog gaae for sig, „der maae sætte sig derimod, hvem der vil.„ Ja Printzen mærkede ogsaa, at der vare de iblant dem, som myntede paa en Fred eller Stilstand med Spanien, for at fuldføre deres Had paa Danmark.
Printzen maae gifve efter, og samtykke.
Saa at omsider, for at faae nogen Forstærkning til sin foresvende Campagne, og til at forhindre det mand ey hovedkulds skulde indgaae Fred med Spanien, motte hand og hans Tilhængere samtykke med de halstarrige Deputerede.
Hollænderne udruste en Flode imod Danmark.
Derpaa blef en Flode udrustet paa 50. Krigs-Skibe, med tilhørig Mandskab, Proviant paa 4. Maaneder, og andet, alt efter den sædvanlig Repar tition imellem Provinzerna og Handels-Compagnierne i slige Tilfælde. Da den nu var færdig, fandt mand u-fornødent at sende Bickers og Stavenisse med, saasom den ene Jacob Witte, tillige med de tre til Danmark sendte, kunde noksom afgiøre Tingen. Hvilken nu bestod derudi, efter een bemældte Gesandter, for i Veyen med en anden Leylighed tilsendte Instrux og hemmelige Artikel:
Hollændernes nye Instrux til deres Gesandter her i Norden.
„At de skulde staae fast paa, at faae Tolden bragt til den „Foed af den Spitiske Tractat af Aar 1544. og saaledes, at den „skulde forstaaes enfoldeligen efter Ordene, og efter den Tiids Brug, „og ikke opspendes høyere. Men dersom dette ikke kunde erlanges, „da endelig tilbyde en dobbelt Rosenobel-Told. Hvis dette og ikke fandt Stæd, da at betiene sig af trende dennem hermed tilsendte „Told-Ruller eller Specificationer, og gaae dermed Trappe-viis, „saa at om mand ey kunde blive enige om den første og anden, da „at fremkomme med den Tredie. Indtil at dette kunde blive sluttet med Danmark, skulde de holde got Venskab med Svensken, „og opholde Danmark i en bestandig Frygt, at de vilde træde offentlig paa Svensk Side, og tage Deel i Krigen imod dette Rige; Hvilket sidste ogsaa fik at gaae for sig, saafremt mand ey kom „til rette paa den Maade, som nu er sagt.„ Videve kand læses hos

Aizema, som har anført denne Instrux Ord fra Ord. Hernæst lode General-Staterne udgaae et almindeligt Forbud, at ingen Ind- eller Udenlandske Skibe motte gaae i Søen Øst- eller Nord-Vest, førend denne store Flode var udseglet, da de sig under deres Flagge skulde forføye og lade sig geleyde. Men, eftersom denne de forenede Nederlandes Flode ikke her i Sundet eller for Kiøbenhavn ankom, førend ofver midten af Junii-Maaned, da Tractaten var saa got som færdig og sluttet imellem Kongen og bemældte Provinzers Gesandter, saa falder derom at fortælle alene dette efterfølgende:
Flodens Ankomst i Sundet og for Kiøbenhavn.
Den ankom her for Kiøbenhavn den 19. Junii, og for Kronborg-Slot, saavelsom og for den Kongelige Orlogs-Flode for Kiøbenhavn, beviiste ald Respect med sine Flagge at stryge og med Ære-Skud at giøre, hvorpaa blef svaret af Kronborg med trende Skud, (da Kongen stod

1318
self i et Vindue paa Kronborg-Slot, og saae den opsegle,) og siden for Kiøbenhavn af Admiral-Skibet alene i den Kongelige Flode ogsaa med tre Skud. De medhafvende mange Kofvardie-Skibe, hvilke slet ingen Told erlagde i Sundet, forsendte Admiralen Witte Corneliussen de Witt fra sig med sex Convoyer, fordeelte siden sin Flode i tvende Parter, hvoraf den ene lagdes længere bort fra Staden under Vice-Admiralens Commando. Saaledes blef hand liggende i et par Dage; indtil at Kongen befalede de her tilstædeværende Rigens-Raad at skrifve ham til, og spørge til hvad
Rigens Raad skriver den Hollandske Admiral til, og faaer Svar.
Ende hand var ankommen, og hvorlænge hand hafde Ordre her at forblifve. Hvorpaa hand strax svarede, at „hans Instrux var „saaledes, at lægge sig der med sin Flode, hvor hand nu laae, „men hvorlænge det skulde vare, vidste hand endnu ikke, men for„ventede derom nærmere Ordre fra Deres Høymogenheder „sine Herrer General-Staterne.„ Siden laae hand alt stille,
Den Hollandske Admiral tracteres vel af Kongen.
kom nogle gange ind i Kiøbenhavn, og opvartede Hans Kongel. Majest. der fandt Behag i hans fornuftige Tale, og hans Klogskab og Erfarenhed i Søe-Væsenet, ja hand blef og budden til Kongens Tafel. Imidlertid hendede det sig i Augusti-Maanet, at den
Den Danske Vice-Admiraler hans Correspondeng.
Kongel. Danske Vice-Admiral skref ham til, for at lade ham vide, det hand agtede at udgaae med nogle af Kongens Skibe, med Forsikring at det skulde skee uden i mindste Maader at tilføye noget Hollandsk enten Krigs- eller Kofvardie-Skib i Søen nogen Uleylighed, saasom en Nation mand nu var i Fred og Venskab med. Admiral Witt svarede, at naar nogen af de Kongel. Danske Skibe seglede ud, kunde hand ikke andet, end at lade nogle af sine Skibe følge efter, og paaagte hvad Cours de toge. Hvilket hand virkeligen ogsaa lod see; thi da et par af Kongens Skibe seglede lidet ud i Øster-Søen, vare strax tvende af de Hollandske bag efter dennem, og, uden at tage sig noget videre for, fulgede ikkun, hvor de Danske ginge. Dette blef Kongen berettet, saavelsom og at mand hafde nogen Mistanke, det der i den Hollandske Flode oholdte sig af de Svenskes Skibe under Hollandsk Flag. Hans
Kongen skikker Gerstorff til den Holl. Admiral.
Majest. fandt for got, om begge Dele af ham self at vorde oplyst, og sendte derfor Joachim Gerstorff med et lidet Haand-Bref om Borde til bemældte Admiral; bekom og straxen tilbage et saadant Svar, som af Hollandsk ofversatt liudede Ord fra Ord saaledes:
Admiralens skriftlige Svar til Kongen.

„Durchleuchtigste, Stormægtigste Majestæt, Naadigste Herre. „Saa straxen kommer til min Skibs-Bord den Velædle Hr. Joachim Gerstorff, og af hans Haand har jeg annammet et Bref fra „Eders Kongel. Majest., hvoraf jeg forstaaer, at Eders Kongel. „Majest. vil være af mig underrettet, om jeg, siden min sidste „Skrifvelse til de Herrer Rigs-Raadene, hafver bekommet nogen „nærmere Ordre fra Deres Høymogenheder mine Herrer Staterne „General. Item, at det hafver givet Eders Kongel. Majestæt „nogen fremmed Betænkning, at naar Eders Kongel. Majestæs.

1319

„Skibe gaaer under Segl, nogle af vore Skibe da ogsaa ved samme Leylighed gaaer under Segl. Item, at Eders Kongel. Majestæt skal være ført til Gemyt, det nogle Svenske Skibe skulde opholde sig under min Flode. Eders Kongel. Majest. tiener herpaa til nærmere Beretning, først, at jeg siden min sidste Skrifvelse ingen nærmere Ordre har erholdet fra Deres Høymogenheder mine Herrer General-Staterne. For det andet, at nogle af mine Skibe gaae under Segl, naarsomhelst nogle af Eders Kongel. Majestæts Skibe komme ud, deraf vilde Eders Kongel. Majestæt behage ingen ond Betænkning at giore Sig, saasom derunder stikker ingen Svig eller Underfundighed. For det tredie, maae Eders Kongel. Majestæt være forsikret, at her ved Staden hafver intet Svensk Skib været udi min Flode, og at jeg slet ingen Omgængelse hafver holdet med de Svenske. Item, hvis de Svenske skulde hafve understaaet sig paa disse Tider at opfatte eller føre Printzen-Flag, vilde Eders Kongel. Majestæt behage at troe og være forsikret, det sligt er skeet uden nogen min Kundskab. Hermed sluttendes, Durchleuchtigste, Stormægtigste Majestæt, beder jeg den Almægtige GUD, at ville hosvære og fra ald Uheld bevare Eders Kongel. Majestæt i alle Eders Raadslag, hvilket Eders Kongel. Majestæt jeg af Hiertet ønsker. Eders Kongel. Majestæts allerydmygste og underdanigste Tiener Bitte Cornel. de Witt. Datum paa det Skib Brederode, liggende Norden for Grundene, den 21. Augusti nye Stiil, 1645.„

Den Hollandske Flode faaer Ordre at gaae hiem.

Omsider, ja faae Dage derefter, ankom Ordre, at den Hollandske Flode skulde sig hiem forføye, da Freds-Slutningen var fuldkommet.

Om Freds-Handlingen.

Hermed sluttes at skrifve noget mere om Krigen; hvorefter Historien vender sig til Freds-Forhandlingen, at fortælle, hvorledes den blef foretagen, og endelig med største Besværlighed, i den syvende Maaned, bragt til Ende. Det er i forleden Aar berettet, hvorledes der blef samtykt imellem begge stridende Parter, at Sammenkomsten til Freden at omhandle, skulde, formedelst Dronning Christinæ paa Hendes Fødsels-Dag udi December-Maaned 1644. berammede Kronings-Fest, være opsat indtil den 8. Februarii i dette Aar.

Kongens Commissarier til Freds-Handlingen.

Kongen hafde til denne Handling forordnet og nævnt disse sine gode Mænd og Raad, Hr. Corfitz Ulfeld til Urup, Ridder, Rigens Hofmester og Befalningsmand ofver Landet Møen; Hr. Christian Thomassøn til Stensgaard, Ridder, Kongel. Majestæts Cancellere og Befalningsmand udi St. Knuds Closter; Hr. Christoffer Urne til Aasmark, Ridder, Embedsmand paa Tranekiær-Slot; og Jørgen Seefeld til Refss, Landsdommer i Sæland og Befalningsmand udi Ringstæd Closter.

De rejse til Christianopel.

Disse, med behorig Instruction forsiunede, hvilken blef udfærdiget den 13. Januarii, reyste imod Enden af samme Maaned ned til den Kiøbstæd Christianopel; hvor ogsaa den Franske Ambassadeur.

1320

baſſadeur, Hr. Caspar Coignet de la Thuillerie, Ridder, Baron af Curson, og Kongelig Raad, som Mellemhandler, udvalde sig sit Herberg.
De Svenske Commissarier.
De Svenske Commissarier og Fuldmægtige vare diſe fire, Hr. Axel Oxenstierne, Friherre til Kimitho, Herre til Fiisholm og Tidøen, Ridder, Rigens Cancellere, og Laugmand i Vester-Norlandene og Lapmarken; Hr. Johann Skytte, Friherre til Duderoff, Herre til Gronsøe, Strømsrum og Skytteholm, Ridder; Matthias Soop, til Mælsager og Biurum, Aſseſsor i den Kongelig Hoff-Ret i Stockholm og Laugmand i Ingermandland; og Thure Bielke, Friherre til Salestad, Herre til Frøswig, ogsaa Aſseſsor i den Kongel. Hoff-Ret i Stockholm. Diſe droge fra Stockholm til Calmar, og ſiden imod den beſtemte Dag til en Stæd i Nærværelſen af Brømſebroe, kaldet Soderager. Af diſe fire døde den gamle Johan Skytte kort derefter, nemlig den 15. Martii, og blef i hans Stæd af Dronningen beſkikket Thure Sparre til Erichstad og Kasveloos, Aſseſsor i den kongel. Hoff-Ret.
De Hollandske Gesandter.
Af de Hollandske Geſandter opholdte ſig de tre, nemlig Gerard Schaep, Albert Sonk, og Joachim Andree, ſom til Danmark vare ſendte, hos de Danſke Commiſsarier i Christianopel, og den ene af de, ſom til Sverrige vare ſkikkede, nemlig Jacob de Witte, blef ſtædſe i de Svenſkes Følge. Thi de andre tvende, efter at de vare til Holland fra Stockholm hiemgangne, ſom tilforne er fortalt, komme ikke mere igien.
Brømsebroes Beskrivelse.
Stæden Brømſebroe, hvor de ſkulle komme tilſammen, er en Hoy paa en liden Holm, ſaaledes kaldet af de tvende Broer, der ere lagte ofver den rundt omkring flydende Aae, ſom var Grændſen imellem Danmark og Sverrige, og til dets Tegn var Skel-Stenen ſatt midt paa Hoyen imellem de tvende Broer, den ene paa Blegindes og den anden paa Vester-Gyllands Side. Her hafde i gamle Dage, udi Aaret 1541. de tvende Nordiſke Konger, Kong Christian den Tredie og Kong Gustaff, været i egne hoye Perſoner og med nogle deres Raad paa begge Sider forſamlede, og oprettet en Forening, ſom kaldtes Brømſebroes Fordrag, og kand læſes hos Hvitfeld. Midt paa Hoyen ved Skelstenen var oprejst et Tælt for Mellemhandlerne, den Franske Ambassadeur og de Hollandske, og ved Enden af hver Broe, førend mand kom paa Hoyen vare de Danſke og Svenke Commiſsariers Tælter, hver paa sit Riges Grund.
Hvorledes Commissarierne og Gesandterne mødtes tilsammen.
De mødte da alle efter Aftkeed, hver paa ſit Stæd den 8. Februarii, og efterat den Franſke Geſandt med de fire Hollandſke hafde leveret de Svenſke den Kongelig Danſke Fuldmagt, og til de Danſke ligeledes den Svenſke Fuldmagt, hvilke paa begge Sider befandtes rigtige, blef det aftalt, at hvert Riges Commiſsarier ſkulde møde tillige ved Broen, og naar Mellemhandlerne lode ſtøde i en Trompet, til Tegn, at det var Tiid, ſkulde Trompeter paa begge Sider blæſe, og dermed ſkulde de Danſke og Svenſke gaae hver af deres Tælter ofver Broen, og paa een Tiid mødes ved Skel-Stenen. Dette ſkeede, og saa snart

1321
de komme hverandre nær, hilsede de og gafve hinanden Haanden;
Canceller Oxenstiern begynder først Talen
Hvorpaa Canceller Oxenstiern begyndte med en kort Tale, gifvende tilkiænde hvorfore de vare tilsammenkomne, og ynskede Lykke dertil.
Som Ulfeld svarer paa

Dette blef af Rigens Hofmester Corfitz Ulfeld besvaret udi lige Mening.
Aftale om Handlings Maaden
Saa blef nu og straxen aftalt om hvad Maade mand skulde gaae frem og handle paa, som var at mand skriftligen skulde ofvergifve sine Propositioner, og derpaa svare; samt at der, til Mellemhandlernes Underretning, skulde medfølge en Latinsk Ofversættelse af hvert Skrift. Derpaa rakte de igien hinanden Hænderne, igientoge de forrige Lykønskninger, og skiltes ad.
De Svenskes første Proposition skriftlig
Den Franske Gesandtes Svaghed af Podagra forhindrede at der ikke kunde siden forrettes noget, førend den 13. Febr. da hand forsoyede sig til de Svenske, og imodtog af dennem deres første Proposition og Forslag, dateret samme Dag til Soderager, og indholdende denne Mening: „Eftersom den Misforstand, Uvillie, og derpaa fuldte Orlog imellem deres Majestæter og begge Riger, var foruden andre Aarsager, opvoxet af den Hinder, Besværing, Forvirring, Rettergangs Processer og Confiscation, som nu i nogle Aar, men i sær i Aaret 1643. i Øresund og Kiøbenhavn ere blefven paa Svenske Skibe og Gods anstillede, til vedkommendes u-forvindelige Skade, var det fornødent, at, saafremt denne Krig skulde endes, og et fortroligt og stadigt Venskab imellem Rigerne igien oprettes, Hendes Majest. Dronningen af Sverrige og Hendes Undersaatter først motte skee en novagtig Fyllostgørelse for ald Spot og Skade. Siden, paa det mand ikke atter, inden kort eller lang Tiid, udaf lige Aarsager, skulde rage i saadanne Tvistigheder og Krig igien, da begieredes for alle Hendes Majests. og Sverriges Crones Undersaatter, først i Sverrige og Storfyrstendømmet Finland, siden i underliggende Provinzer, Est- Lif- og Ingermandland, sidst og alle dem som i Pomeren, Meklenborg og andenstæds nøde Hendes Majests. Beskiærmelse, en frie, u-behindret og u-besværget Giennemfart i og igiennem Sundet og Beltet, med deres Skibe, Gods og Folk, saa og med hyrede og fragtede Skibe, i hvor de motte være ladede, og enten de ginge fra eller til Øster- eller Vester-Søen; At og de Svenske Orlogs-Skibe, store og smaae, motte udi Sundet, Beltet, eller andenstæds, blive u-tiltalte, og om intet Seglstrygende eller Flagges Indtagning anmodede: Ingen Ophold, Visitation, Rettergangs Process, Told, Accise, eller hvad anden Besværing nogensinde paatænkes eller opfindes kand, derved motte foregaae; Men de med alt indehavende, være sig Ammunition, eller Kiøbmands Gods, og alt andet, det maae føres hen hvor det vilde, at passere u-besværede og u-opholdne. Saaog det Stetinske Fordrag, som siuntes at hafve nogen Mørkhed, at motte forklares, og til Handelens og Segladsens Frihed lempes.„ Hvilket Skrift da den Franske Mellemhandler

1322
Thuillerie havde Dagen derefter tilstillet de Danske, tilstillede de hannem igien den 17. Februarii deres Svar, skrefvet i Christianopel, hvorudi først forestilledes, at Hendes Majest. i Sverrige til saadan Krig og Feyde at stille i Verk hverken havde haft nogen
De Danskes Svar paa de Svenskes Anfordring
billige Aarsager, ey heller den saa lovligen begyndt, at jo alt hvad som Hans Kongel. Majest. af Danmark, og hans Majests. Naboer, Forvandte og Undersaatter uskyldige var blefvet aftvunget og frataget, burde for alting skadesløs enhver igien gifves, og derfore Lande, Fæstninger, Skibe, Stykker og andet, efter det Stetinske Fordrag, tilbørligen restitueres og fornøyes. At nu Aarsagen til det u-formodentlig Fredsbrud og Krig, ikke kunde eragtes at være af omtalte Vigtighed, beviisdes deraf, at udi det paaberaabte Aar 1643. befandtes af 243. Skibe, som med Svenske Certificater i Sundet vare ankomne, Otte aleniste at være anholdne og anklagede, og deraf ikkun Tre confiscereede. Om nu for 8. anholdne og deraf 3. confiscereede Skibe, ald Svensk Handel kunde med Rette siges at være

studset, saa at alle Fordrage skulde ophøre, en forderfvelig Krig begyndes, Lande ødelægges, uskyldige Naboer og Forvandte, saasom Erts-Biskopen af Bremen og Hertugen af Holsten, med flere, ofverfaldes og ruineres, det gafves alle Upartiiske fornuftigen paa at kiænde. Mand havde, i de Maaneder førend Indfaldet skeede, vexlet Brefve derom med Sverriges Riges-Raad, og paa Dansk Side vildet holde sig efter det Stetinske Fordrag; Kongen havde i egen Person med sine Raad taget Sagerne i Octobri i Forhør, og nogle Skibe og Gods frigifvet; men førend sligt til Sverrige kunde vorde tilkiændegifvet, var alt General Torstensson i fuld Marche Holsten at ofverrumple og indtage: Jmedens Hans Kongel. Majest. havde sine Gesandter til Osnabrygge liggende, som Freden imellem Keyseren og Sverrige skulde forhandle: Hvilke Gesandter dog ingen Leyde af den Svenske General kunde bekomme til at hiemreyse. Torstensson faldt i Decembri u-advaret ind i Holsten, gik videre ind i Jylland i Januario, og i Februario kom først Herolden til at forkynde Krigen. Det Svenske Raads Bref, som i Julio tilforne blef hidskrefvet, kunde vel ey hede nogen Krigs-Forkyndelse, efterdi bemældte Svenske Raad derudi forsikrer de Danske udtrykkeligen om god Naboskabs og Venskabs Underholdning, og begiære af dem en god favorable Resolution; saa indfandt sig ogsaa den Svenske Resident udi Odense i Octobri og gik i Rette for Kongel. Majest. og Raadet paa de Svenske Undersaatters Vegne, som vel ey havde skeet efter en Krigs-Forkyndelse. Dronningen af Sverrige vilde end ikke heller i Januario 1644. gifve noget reent Svar, om Torstensson havde Befalning at indfalde i Holsten og Jylland eller ey; ey heller vilde bemældte General sligt for Rigens Marsch paa hans skriftlige Spørgsmaal erklære; Kongens Resident Peder

1323
Vibe blef og Aaret 1643. igiennem, indtil i Januario 1644. med sædvanlig Venlighed tracteret. Saa at ingen kunde sig med Grund nogen besluttet Fiendtlighed imod Danmark indbilde. Hvorfore de nu med høyeste Billighed formeenede Aarsage at hafve, den Erstatning, som ommældt er, at fordre, saafremt til Tractaterne nogen tienlig Begyndelse skulde giøres. Hvad ellers den ofvergifne Paafodring angik, da efterdi den fandtes saaledes beskaffen, at den betog Hans Kongel. Majest. deres Allernaadigste Herre ald den Høyhed og Rettighed, som GUD hafde gifvet, og Hans Majests. Høyloflige Forfædre Hans Majest. hafde efterladt, i Øresund, og hidindtil af fremfarne Konger i Sverrige hafde været u-disputeret, da saae de intet noget derpaa at kunde svares, men begiærede, at, saafremt nogen alvorlig Hensigt til Fred var forhaande, det saadant u-disputerlig Kongel. Høyhed motte vorde u-eftertragtet og u-ophæfvet. x.
Den 21. Februarii blef til de Danske leveret de Svenske Commissariers Repliqve paa dette forestaaende.
De Svenskes Repliqve.
Derudi sagde de, sig intet mindre at hafde formodet, end at i stæden for en føyelig og til Fred og Venskab hensigtende Resolution, dennem et fort og sammendraget Manifest skulde vorde tilskikket. De meente deres Dronnings retmæssige Aarsager til Krigen var noksom tilforne forklaret i deres Manifest og i de Danskes udgangne Skrifters Vederlægninger. Mellemhandlerne vare jo herhid affærdigede, til Misforstand og Orlog at bilægge, og til Fred og Venskab igien at stifte, men ikke til at oprippe, undersøge og paadømme hvad som til Krigen hafde gifvet Aarsage, hvortil de Svenske noksom i offentlige Skrifter hafde beviist Skylden at hafve været hos de Danske aldeles. Men var det saa, at paa begge Sider fandtes for got, og til Freds-Tractatens Befordring tienligt, at bemældte Strider skulde nu foretages og her paa dette Mode ofverveyes, da vilde de ey vægre sig derfor. Ellers henviiſte de det for denne gang til det forbenævnte Svenske Manifest, og, hvis denne Freds-Handling ikke

naaede sin Virkning, kunde det videre blive udført og forklaret, til ald den ærbare Verdens Dom og Censur. Belangende Hofved-Sagen, da vilde de ønske, og hafde formodet, at deres retmæssige Paafodring i Hendes Majests. Dronningens Nafn ey saa gandske var af de Danske gaaet forbi, hvilken Fodring grundede sig paa Guds og Naturens Disposition, alle Folkes Ret, Rigernes Venskab og Fordrag, og ældgammel Brug; og at mand ey hafde stillet saaledes den fri Seglads og Giennemfart under Hans Kongel. Majests. af Danmark Høyheds Disposition. Hvad Høyhed Hans Kongel. Majest. i Danmark hafde i Øresund, hvorvidt den strækker sig, hvad den er, og i sig begriber, det ville de paa Dronningens Vegne denne gang intet disputere, men lade den bestaae paa sit Værd og Uværd, og saalænge deraf Misbrugen ey tog Ofverhaand, til alle andre

1324

Nationers, i sær Sverriges Crones Undertrykkelse og Trældom, den med tillukte Øyne taale og fordrage. Men nu, da mand hafde søgt at misbruge og at nytte disse besværlige Tider til sin egen Fordeel, og extendere sin Høyhed til alle Nationers Skatskyldighed, taget sig derhos den Ret, at lindre og besvære, efter Tilfælde og sin Villie, alle giennemfarende Skibe og Vahre, var deraf saadan Villie opvaxen, og mand kunde nu ikke andet, end sætte sig imod saadan fornærmelig Høyhed. De motte nu for saavidt slaae Bunden ud af Tønden, at Hendes Majestæt Dronningen af Sverrige sligt hverken kunde eller vilde holde for got længere, og hvis mand blef ved og fremturendes i at negte deres billige Anfodring, motte de visseligen beklage det, og, paa Hendes Majests. og Sverriges Crones Vegne, hafve det GUD hiemstillet. De forsaae sig dersore til, at de Danske toge Sagen i bedre Betænkende, paa det at Freds-Tractaten motte vel begyndes, og naae den forhaabede Virkung x. De Danske giorde herpaa deres Svar færdigt, og lode det til Mellemhandlerne ofvergifve den 24. Febr. Dette var intet mindre end mildt og eftergifvende.

De Danskes andet Svar og Paastand

Det begyndte deraf, at de hafde vel formodet, at deres forhen ofvergifne Proposition ikke saa ringe skulde af de gode Herrer (Svenske Raad og Commissarier) hafve blefven agtet, at den derudi begierte billige Igiengifvelse af hvis Hans Kongel. Majest. og andre ved denne u-billigen begyndte Krig var blefvet frataget, jo med et Ord i deres Skrift skulde hafve blefven omtalet, oskiønt en tilfulde derpaa svaret; Men saasom der i den Stæd henvises til det Svenske udgangne Manifest og andre Vexel-Skrifter, samt Hans Kongel. Majests. Høyhed i Belt og Øresund meget nærgaaende omtales; Saa nødtes de for alting deres forige Anfodring om den billige Restitution at igientage, og derpaa noget retmæssigt Svar og føyelig Erklæring først og for alting at begiere: Siden vilde de gierne lade skee, at Krigs-Aarsagene motte af alle U-passionerede og Statskyndige vorde examinerede. I det ringeste formodede de, at ingen som sem Sinde hafde, og oprigtigen dømme vilde, skulde dette for en begyndt Krig ansee eller holde, at nogle faae Skibe ere blefne i Aaret 1643. anholdne, og efter lovlig Process confisqverede, efterdi saadant, naar Told-Svig befindes, klarligen i Fordragene tillades og bevilges. Ikke heller kunde vel nogen, i hvor skarpsindig og høyforstandig hand motte være, udgrunde, hvor alle Sverriges Undersaatters Handel og Fahrt formedelst otte Skibes Molestation, kunde med nogen Foye siges at hafve været turberet, da der mere end tyfve gange saa mange, og ligesaa mange, som noget Aar tilforne, u-behindret passerede. Siden blef igien omrørt Hans Kongel. Majests. Paaarbeydning til Freds-Stiftelsen i Tydskland, og de Svenskes brugte Maade i Krigens Forkyndelse efter at den var paafort, og begge Dele førend noget foregaaende Mode paa Grændsen

1325

Kongens Høyhed i Øresund forsvares.
sen og venlig Forslag til Fred hafde været forsogt efter Fordragenes udtrykkelige Formælding. Dernæst skrefve de, at Enddog de ikke vel kunde indlade sig i den Materie om Friheden for de Svenske i Øresund og Belt, førend de bekomme nogen Erklæring paa deres første Anfodring om Erstatning og Fyllestgiorelse, eftersom uden saadan Begyndelse ingen fredelig Udgang lettelig var at formode; Saa kunde de dog ikke efterlade saavit at gifve de Svenske Herrer at forstaa, at imod saadan Opinion, som disse paa Hendes Majests. deres Dronnings Vegne om Hans Kongel. Majests. Høyhed i Øresund foregave, kunde eller vilde Hans Kongel. Majest. Sig ey andet end imodsætte, og sin velherbragte Rettighed, saavit GUD vilde forlene, at forsvare; eftersom Hans Majest. ligesaavel vilde holdes for Konge at være i Øresund og Belt, som i nogen de mindste eller største Pladser under sin Crone, og ey tillade sig af nogen Potentat eller andre at foreskrifves, hvorledes i nogen sine Lande eller Strømme forholdes skulde, eller Kongel. Jurisdictions øfves. Ey heller var der imod noget udaf andre blefvet nogen Tiid foretaget, men altid ved venlige Handlinger, hvorledes forholdes skulde, aftalt. Aldrig hafde nogen Potentat understaaet sig en bevæbnet Magt igiennem Sundet eller Beltet at lade føre, uden det tilforne mundtlig eller skriftlig var blefvet søgt, begiært, og af Hans Kongel. Majest. bevilget. Aldrig hafde Cronen Sverrige nogen Toldfrihed igiennem Sundet tilforne indbildet, uden saavidt den ved Fordrage, og lige Frihed igien i Sverrige til Danske at forunde, hafde fundet erlanges. Dette beviistes med de Svenskes egne Tilstaaelser og godvillige Tilbudde i forrige Tider, i Aaret 1612. og ellers. Det gafves og visseligen Magt, hvad de gode Herrer Svenske self bekiændte, at de nu hafde slaget Bunden af Tønden, og det motte billigen derhos hede, at de med Dørren i Huuset, u-paabanket vare indfaldne. Mand hafde ønsket, at dette saavel efter alle Folkes Ret hafde været i Tide kundgiort og advaret, som nu alle Folkes Ret blef vrangeligen anført og fordreyed til at bestride Hans Kongel. Majestæts Høyhed. x.
Mellemhandlerne finde dette Danske Skrift at være for skarpt.
Da Mellemhandlerne hafde faaet dette Skrift til sig den forbenævnte Dags Morgen, komme de samtlige, nemlig den Franske og de fire Hollandske Gesandter, til de Danske Commissarier om Aftenen, forestillede, at deres Skrift var for skarp stiled, og formanede dem til at forandre og formilde det. De Danske undskyldte sig, sigende at de ey kunde forsvare, hvis deres Svar blef anderledes, end de Svenskes Tiltale, og at disses Skrift hafde været skarpere, end deres.
De Danske undskylde det.
Dagen derpaa, den 25. Febr. leverede endelig Mellemhandlerne de Danskes Svar til de Svenske: Komme siden samme Aften til de Danske igien, og beklagede sig det samme at være aldeles vederfaret, som de hafde frugtet for, nemlig at

1326
de Svenske vare høyligen blefven fortornede ofver dette sidste Skrift, og hafde ladet sig formærke nu straxen at vilde bryde af; dog om-
De Svenske finde sig høyst fortornede.
sider taget en Dags Tiid i Betænkning, hvad de vilde giere. I Særdeleshed hafde de spurgt de Hollandske Gesandter ad, om de ogsaa agtede og holdte for got, stiltiendee at samtykke saadant et Skriftes Indhold, som angik Segladsen igiennem Sundet, og som
De confererede med Hollænderne derom.

de nu hafde været med at ofverlevere. Vores adspurgte Hollandske, hvad de hafde svaret dennem; De sagde: „Intet andet, „end at de nu herudi og paa denne Tiid vare alene Mellemhand„lere, og hafde deres Freds-Mægler-Embede at forrette, kunde „saa ikke derudi indblande deres egen Interesse.„
Den 26. Febr. skikkede de Svenske een af deres Herremænd ved Nafn Svante Baner, og deres Secreterer Israel Israelsson til den Frantzøske og de Hollandske Gesandter, med Skrifvelse og med mundtlig Verf. De Hollandske forføyede sig til de Danske dermed, og læste de Svenskes Bref op for dennem, der var fuldt
De Svenskes Klagemaal skriftlig ofver de Danske til Gesandterne.
af Klagemaal, at vores hafde angrebet dem med slig Hoffart og nærgaaende Ord, at de ikke vilde videre indlade sig i nogen Ord-Strid, men befalede alting til GUD og Tiden, saasom de vidste sig uskyldige, hvis intet mere blef forhandlet. Paa dette erklærede de Danske
De Danskes Svar derpaa mundtlig.
sig det beste mueligt, paastyldende fornemmeligen de Svenskes skarpe Ord, hvormed de Hans Kongel. Majests. Høyhed og Rettighed hafde alt formeget angrebet og disputeret. Næste Morgen efter, vare Mediatorerne igien hos de Svenske, som de endnu funde i samme Sinds-Oprørelse, som den forige Dag. De igientoge
Oxenstiernes igientagne Klager.
immer den samme Klage: Oxenstierne lagde og dette dertil, at saalænge de enten med Danske, Muskovitiske eller Polske Commissarier hafde tracteret i hundrede Aar, var dem aldrig noget saadant Skrift tilkommen; og, eftersom Mellemhandlerne berettede, stode de færdige til at afbryde den gandske Handling, saafremt disse ikke hafde satt sig der stærk imod. Disse (Mellemhandlerne)
Mellemhandlerne foreslaaer intet at forhandle skriftligt, uden igiennem dem self.
vilde derfor raade til, at, efterdi Forbittrelsen paa begge Sider var saa stoer, at mand ey kunde skiule den eller holde derudi Maade i sin Skrift og Stiil, mand da ikke forfattede noget skriftligen paa den ene eller anden Side, directe at komme til Vedderpartens Øyne, men alene betroede sine Forslage og Giensvar til Mellemhand-
Som imodtages af de Danske.
lerne. Dette tilstode de Danske, sig at være vel nok med-fornøyede, og takkede Mediatorerne for saadan Umage at vilde endnu paatage. Ja de samme Mellemhandlere ginge endnu videre, og ved mange Formaninger giorde deres Fliid at ofvertale de Danske, at der motte, efter de Svenskes Forslag, først for alting hand-
De Danske forbeholde om Tolden og Farten, førend Restitutionen er afgiort.
les om Farten igiennem Øresund og Beltet. De Danske undskyldede sig med deres Instruction, hvorved de vare saa haardt bundne, at i hvor rimeligt de end holdte Mediatorernes Raad, i Henseende til nærværende Tiids Omstændighed, saa stod det ingenlunde til dennem samme Forslag at følge, førend om de kunde bekom-

1327
me nye Fuldmagt af deres Herre Hans Kongel. Majest. hvorom de lofvede at vilde skrive til høystbemældte Hans Majestæt med første.
De Danske berette Kongen det passerede, og begierer nye Fuldmagt.
Herpaa ofversendte de til Kongen deres allerunderdanigste Relation, og Udskrifter af alt hvad som passeret og imellem Parterne verlet var, og i følge af det som imellem Mellemhandlerne og dennem var talt, bade de Hans Majest. allerunderdanigst om en vidtløftiger Instruction, hvorved den forrige

udi visse Artikler motte forandres. Men det Svar som fra Kongen kom tilbage, af Dato 6. Martii, blef ikke til Fornøyelse, eller som de hafde haabet.
Kongen approberer deres Forhold, men negter videre Fuldmagt.
Kongen approberede, hvad de paa deres Side hafde talt og skrefvet, saasom ofvereensstemmende med den dennem for Afreysen gifne Fuldmagt, ved hvilken de endnu hafde at forblifve, saasom den ey kunde meddeles dem saa vidtløftig, som forlangedes. Mellemhandlerne, nemlig de fremmede Gesandter, hafde imidlertid næsten i fiorten Dage intet andet giort, end at reyse mange gange til de Svenske, men kunde intet bringe dennem videre, end at blifve ved deres første Proposition, om hvilken de Stykke-viis vilde tractere.
De Hollandske Protestation imod de Danske Commissarier.
Den 12. Martii anmældede de Statiske eller Hollandske Gesandter sig hos de Danske, og gafve dem en Besøgelse, foruden den Frandskes Hosværelse. De sagde da, at det ey kunde være de Danske Herrer og Raad u-bekiendt, hvad Deel og Interesse General-Staterne og de foreenede Nederlandes samtlige Traziqverende hafde i det som nu stridedes om imellem de tvende Nordiske Croner, nemlig Fartens og Toldens Frihed igiennem de Danske Strømme. Alt saa vare de nu komne for at protestere, at efterdi de hafde været med at ofverlevere til de Svenske Commissarier de Danskes Paastand om Kongens Høyhed i Øresund, Told og andre Rettigheder, og derhos frembragt og bestyrket de Skiel og Raisons som de Danske hertil hafde tilkiændegifvet, begierede de, at sligt dennem ikke i Dag eller i Morgen skulde tillægges, eller blifve deres Principaler til Skade, at de saadant hafde giort; eftersom de, som Mellemhandlere, derudi hafde talt de Danskes, og ikke deres egne Ord.
De Danskes Svar til de Hollandske.
Commissarierne svarede, at denne Protestation var u-fornoden, og at mand vel uden des begreb, at de, som Mellemhandlere, ikke talede deres egne Ord, som dennem derfor ikke kunde præjudicere. Derhos berettede de Hollandske om Canceller Oxenstierns og hans Medbrødres Fremturenhed i samme Haardhed, som fra den første Dag, da de Danskes Skrift af 24. Febr. dennem tilkom, og at Tractaten fintes at vorde Dag fra Dag vanskeliger, til Mellemhandlernes største Kiædsommelighed og Trættelse.
Tractaten blifver vanskeliger.
Saasnart disse Hollandske vare bortgangne, skrefve de Danske Commissarier samme Dag til Hans Kongel. Majest., at saasom endnu intet videre i Tractaterne var giort eller forafskediget end tilforne, enddog Mediatorerne ey andet giorde, end faret hveranden.
De Danske skrifve atter Kongen til.

1328
anden Dag reyste de Svenske Commissarier og dem (de Danske) imellem, og ikke lidet kiædedes ved, at de saalænge forgiæfves motte arbeyde, funde de høystfornødent, paa det underdanigste af Hans Kongel. Majest. at begiere nogen endelig og fuldkommelig Erklæring paa disse efterskrefne Poster: (1.) Om af de Svenske, naar mand havde giort sit Beste, intet videre var at erholde, end Landenes og Fæstningernes Igiengifvelse, om mand da Freden motte imodtage, uden videre Skades og Forurettelsers Erstatninger at paastaae.
De begiere Kongens Villie og Ordre om visse Poster.
(2.) Efterdi de Svenske saa meget haardt ansirenger og urgerer, at de Byer i Estland og Lifland, som Sverrige tilhører, Narven, Revel og Riga i det mindste, om ikke flere, motte være Toldfrie, og Vores derimod ogsaa udi samme Byer at vorde for Told befriede, om dette motte bevilges, saafremt det ikke

kunde forbigaaes. Vel havde de (Commissarierne) tænkt og holder fornøden, at een af dennem kom til at forreyse ofver til Kiøbenhavn, dette, samt de dertil høyt-drivende Aarsager, underdanigst mundtligen at forestille; Men efterdi det fast ikke var formodentligt, at enten Mediatorerne eller de Svenske selv skulde imidlertid vilde blive liggende der i en 14. Dage, eller maaskee længere, og intet giøre, saa forrettedes det nu skriftligen, og bades paa det allerunderdanigste, at Hans Kongel. Majest. vilde sine fattige betrængte Undersaatters ælendige Tilstand Naadigst betænke, og dem (Commissarierne) herpaa en fuldkommen Resolution lade vederfare. De vilde, næst GUDs Hielp, efter Tidernes Tilfald, intet forsømme, som til Hans Kongel. Majests. Reputation, og Fædernelandets Ære at erholde kunde tiene. Men skulde de ikke faae saadan Erklæring fra Hans Majest. som de kunde, hvis Noden det udkræver, rette sig efter, da begierede de underdanigst for Hans Kongel. Majest. at være undskyldte, om noget siden, som intet stod til at remedier, skulde imod Forhaabning indfalde. Paa dette Bref finge de Hans Majests. Svar, dateret den 17. Martii, at den første Post i deres Begiering kunde vel tilstædes, men den anden, om Toldfrihed for de Est- og Liflandske Stæder, ikke.
Kongens Svar.
Her saae sig nu vore Commissarier i stor Nød og Forlegenhed, helst da de kiændeligen kunde mærke, det de Svenske vare paa denne Tiid meget stivere og stoltere, end i Forstningen ved Tractatens Begyndelse for en Maaned siden.
De Svenskes Stivhed og Stolthed ofver deres Seyervindinger.
Dette var og heel naturligt, formedelst de jæfnlige Tidender, som de erholdte om deres Vaabens lykkelige Fremgang paa alle Stæder og Kanter. General Torstensson havde nu i Februario vundet en stor Seyervinding i Bøhmen ved Janikow, slaget den hele Keyserlige Armee, faaet 4000. Mand og deres Feld-Marschalk Haffeld, med mange Canoner og Faner, fangen, de ihielslaanes Tal var ikke mindre, og deriblant var den Keyserl. General Gøtz.
Torstensson slaar de Keyserlige i Bøhmen.
Konigsmark havde indtaget Byer og Fæstningerne i Bremen, og var blefven
Konigsmarks og Vrangels Fremgang.

1329
hele Ertz-Stiftet og Stift Ferden mægtig. Helmuth Vrangel huserede i Holsten og Jylland, slog en Trop efter en anden, tog ind, plyndrede og røvede, hvor hand vilde. Altsaa kunde nu ikke haabes eller ventes andet, efter saadan ofvervættes Lykke, da alting paa hvert et Stæd faldt de Svenskes Vaaben til Fode, at de nu, i deres med det saa got som udfvækkede Danmark anstillede Freds-Forhandling, skulde udvise sig anderledes, end de giorde, og som enhver stolt Seyervindere pleyer gemeenligen sig at betee. Og hvor kunde det paa Vores Side tænkes, at de skulde nu vorde føyelige, og eftergive af den Paastand om Toldfrihed? aldenstunde, foruden deres egen bemældte Ofvermagt, havde end ogsaa Hollændernes Magt og Hielp i vente, om hvilke de havde Underretning, at alting var udaf General-Staterne besluttet saa got som efter deres Ønske, og at en Flode blef tillavet til at bestyrke Sverriges og de foreenede Nederlandes fælles Paastand og Interesse.
De Svenske vare og forsikrede om Hollands Hielp og Conjunction.
Derfore, saa ofte den Franske Gesandt Thuillerie foreslog, at mand burde udi Forhandlingen ikkun røre om Toldens Forlindring, og til hvad for Svenske Provinzer og Stæder den skulde undes, men ikke om Kongens Høyhed i Øresund, vare de Svenske ham imod, og vilde nu hafve endogsaa denne sidste Post kuldkastet.
Deres Paastand imod Kongens Høyhed i Sundet.

Og de Hollandske Gesandter, endskiønt de vare Mellemhandlere, kunde herudi ikke dølge deres Partiskhed, men stemmede dennem ofte bi; J det mindste sagde de, at saadan Kongelig Ret og Høyhed burde meget bestiæres og indskrænkes. Videre vilde de ey udlade sig, eftersom de endnu vare forventendes nogen nærmere Fuldmagt fra deres Principaler, om at træde paa de Svenskes Side.
Hollændernes Partiskhed.
Canceller Oxenstierne var ikke fornøyet med deres affecterede Taushed; Og en Dag, som hand til samtlige Gesandterne talede om en almindelig Toldfrihed at forskaffe i Sundet, vendte hand sig til de Hollandske, og spurde, om hand ey arbeydede for dem som en Ven, og at de motte skiønne derpaa. Hvorpaa Jacob de Witte ey kunde holde sig længere, og gaf ham ald den Bifald hand ønskede. Den Franske Ambassadeur blef forundret og med en skarp Mine spurde denne hidsige Mand ad, om dette var vel ogsaa at giøre en redelig Mediators Embede? Hvilken Fortælning findes paa lige samme Maade hos de Svenskes egen Historie-Skrifver.
Den Hollandske Jacob de Witte bebreydes sin Uforstand af den Franske Ambassadeur.
De Danske Commissarier, som alt dette vel saae og betragtede, der de havde ventet paa syvende Dag efter Svar paa deres sidste underdanigste Skrifvelse af den 12. Martii, skrefve de paanye den 19de, og i største Underdanighed gafve Hans Kongel. Majestæt tilkiænde, at Tractaterne vare endnu fast i samme Stand,
De Danskes nye Skrifvelse til Kongen, om Fuldmagt
som tilforne, formedelst at de Svenskes Ofverdaadighed og Moed, af deres mange Seyervindinger som de dagligen fik Tidender om, saaledes tiltog, at de af deres store Paastand ey lode sig mærke noget at vilde lade falde; og i hvad Fliid end Mellemhandlerne, som ærlige Mænd, brugte til dennem at ofvertale, giældte dog imod.

1330
imod den Fordeel, de hafde i Hænderne, ingen Skiæl. Den Frandsoste Gesandt hafde i stor Fortrolighed advaret dem (de Danske,) at de Svenske fortrode nu at hafve imodtaget nogen Mellemhandling, og at de søgte ey andet, end med nogen Maneer at slippe Tractaterne, og med deres lykkelige Baaben bringe Danmarkes Krone gandske udi deres Vold; de hafde og sagt hannem deres Middel dertil saa fuldkommen og klare, at det Menneskelig-viis dennem ikke kunde feyle, med mindre GUD vilde giøre Mirakel, eller mand bekom Fred. Den Hollandske Gesandt Witte, som opholdte sig hos de Svenske, raadde ikke heller derfra. Om Glykstad lode de Svenske sig forliude, snart at skulde være deres. Og siden de vare blefven Mestere i Søen, kunde Fyen og Siæland intet undgaae dem, naar de ikkun eet Aar endnu vilde vedligeholde Krigen. Fæstningerne i Skaane vidste de til Punct og Prikke hvorlænge de kunde holde sig. Paa Lolland hafde de med det allerførste Anslag. Derfore, og efter ald slig Beskaffenhed, bade de (Commissarierne) endnu, som tilforne, paa det allerunderdanigste, at Hans Kongel. Majest. vilde Sig Naadigst fuldkommeligen erklære, hvad de motte giøre og lade, og om de ikke motte slutte Freden, naar mand kunde faae Landene igien;
De raade til Fred, omendkiønt den motte blive set.
om mand enskiønt skulde nødes til, denne gang, hvad Commercierne anlangede i Sundet, at bide i et suurt Æble. Hvad mand nu i Dag forkastede, kunde maaskee aldrig staae til at reparere; Thi jo længere mand biede, jo værre det blef; Fiendens Moed tiltog, og Hans Majests. Undersaatter blefve fortviflede. Mand motte vist nu fornuftigen skikke sig i Tiderne, som vare onde; Og dersom de ikke vare visse paa, at de vare saa farlige, da var det langt fra at de vilde skrifve saa yderligen som de nu

understode sig at giøre. Stiftet Bremen frygtede den Franske Gesandt at vilde være umueligt nu ved disse Tractater igien at bekomme.
De frygte for at Stift Bremen ej bekommes igien.
Og enddog de (Commissarierne) intet skulde efterlade af deres yderste Flid, som de vare pligtige, til samme at faae tilbage; Saa vare de dog paa det underdanigste begierende, Hans Kongel. Majests. Naadigste Villie at vide, om de derfor skulde slippe Tractaterne, og siden lade Danmarkes Krone geraade udi yderste Fare for at mistes; Og om det ikke var raadeliger, at lade Stiftet Bremen komme til særdeles Tractater, naar Hans Kongel. Majests. egne Lande ved disse kunde salveres. 2c. Herved lode og bemældte Commissarierne det ey forblive, men saasnart de hafde bekommet Kongens Svar paa deres forrige af 12. Martii, skrefve de selvsamme Dag, som var den 21., paa nye, og paa det allerunderdanigste forestillede, at de nu paa 14. Dages Tiid hafde med allerstørste Vanskelighed opholdet Tractaterne indtil nu, og hverken fuldkommelig afslaget, ikke heller tilsagt, hvis de Svenske hafde begiert, som bestod fornemmeligst derudi: (1.) At ald deres Kiøbmandskab, være sig Baaben
De skrifve endnu det fierde Brev og beder om det samme, raadende til Fred.

.
1331
ben og Munition, Viin eller andet, uden nogen Forskiæl, og uden nogen Tilladelse herefter at begiære, skulde frie og u-behindret passere igiennem Sundet. (2.) At samme Frihed skulde strække sig til Sverriges underliggende Provinzer, Ingermandland, Est- og Lifland, og deres Stæder nyde det paa samme Maade, som andre Svenske Undersaatter. Vel havde de Svenske talt, og talede endnu om lige Frihed for Meklenborg og Pomeren; men det lod sig ansee, at de saadant vilde lade falde. Item vilde de, at Certificater og ald Visitering slet skulde affskaffes; dog dertil haabede mand i nogen Maade at finde Raad. Men, saafremt de andre Puncter ey bevilgedes, kunde Hans Kongel. Majest. være viss paa, at Tractaterne blefve ofvertvert brudte; og hvis dette sidste skulde skee, da sammensoyede Hollænderne sig med Svensken, og det vilde komme dertil, at enten blef Danmark deres eller ald Tolden i Sundet blef affskaffet. Hvorfore de paa det allerunderdanigste begiærede og raadde, at Hans Kongel. Majest. Naadigst vilde skikke Sig i Tiden, som mange store Konger hafde mottet giøre, og at Hans Majest. vilde Sig saaledes Naadigst erklære, at Tractaterne ikke skulde brydes, og alting løbe i Fare. Thi hvis Mediatorerne ey hafde været, da var det længe siden skeet. Hans Majestæt vilde og ikke i Unaade optage, men allernaadigst troe, at hvad de nu allerunderdanigst erindrede, var ey andet end hvad alle Hans Kongel. Majests. troe Raad og Tienere skulde tillige underdanigst raade og begiære; og hvor farligt skulde det ikke være, imod alles Raad at sætte Danmarkes Krone udi Fare? Konigsmarks og Vrangels Victorier hafde giort dem i Tractaterne mægtig Skade og Hinder; og hver Dag forværredes de, til Hans Majests. store Skade. Mellemhandlerne begyndte at kiædes derved. Og hvis der endnu, naar Skibene komme ud, skulde skee mere Skade, da motte mand slet fortvifle. Dog vilde de forhaabe af GUD Allermægtigste det beste, og underdanigst forvente af Hans Kongel. Majest. en Naadig Resolution. I et P. S. satte de endnu disse Linier dertil: Mediatores vare ret nu hos os, og vare meget ilde tilfreds, at vi os ikke anderledes vilde resolvere; De frygtede, at de snart fik at jige os de Tidender, som skulde være dennem hiertelig imod. De vidste vel, hvordan en Fred de hafde fortrostet Eders Kongel. Majestæt om; men Tiderne vare nu langt anderledes, saa de det ey kunde holde, og var at befrygte, de vilde blifve værre, om mand saaledes længe vilde tergiversere.
Mellemhandlernes slette Fortrøstning til de Danske.

Udi lige Mening skrefve bemældte fire Commissarier til samtlige deres Medbrødre, de her i Kiøbenhavn sig opholdende Rigens Raad; hvilket de ogsaa hver gang tilforne, naar de skrefve til Kongen, hafde giort. De her værende Rigens Raad forsamlede sig straxen, efter denne sidste Skrifvelses Ankomst, ginge tilsammens op til Kongen, og alle af een Mund allerunderdanigst bade og

Rigens Raad beder Kongen, om at tage imod Freden paa haarde Vilkor.

1332

tilraade Hans Majest. at gifve en frie og u-omskrænket Fuldmagt til de fire sine Raad og Commissarier ved Tractaterne. Hans Ma-

De her værende Rigens Raad raade ogsaa til at give Commissarierne en vidtløftig Fuldmagt.

jestæt lod sig dertil ofvertale, og udfærdigede da samme Aften en saadan fuldkommen Fuldmagt, som underdanigst blef begiært. Hvilken liudede Ord fra Ord som følger:

Kongen gifver dem den begierte nye Fuldmagt.

Vi CHRISTIAN 2c. 2c. Vor synderlig Gunst tilforn: Vider, at eftersom J hafve nogle gange Os underdanigst tilskrefvet og anholdet, at Vi Eder Naadigst vilde meddele Vores Plenipotenz, at slutte med de Svenske Commissarier om Freden, eftersom J kand eragte Os og Vores saavelsom Eders Fædreneland kand være tienligst, og saaledes som den best kand bekommes: Hvorom Vi og nogle sinde ere af Os Elskel. Danmarks Riges Raad, som her ere tilstæde, blefven anmodet, og Vi i Dag igien underdanigst derom er besøgt; Da ville Vi Naadigst, i Herrens Nafn, hermed hafve Eder Fuldmagt gifvet, Freden med de Svenske at slutte og indgaae, som J kand eragte Os og Vores saavelsom Eders Fædreneland kand være tienligst og gavnligst, og som den best er at bekomme, ey tviflendes J jo herudin den giører hvis Eder mueligt er. Befalendes Eder GUD. Skrefvet paa Vort Slot Kiøbenhavn den 23. Martii Anno 1645. CHRISTIAN. Denne nye Fuldmagt kom dem tilhænde i Christianopel den 26. Martii.

Hidindtil havde de Danske Commissarier studeret paa, og haft

De Danske Commissarier lægge Vind paa at forlænge Tiden.

Umage nok, med at opfinde Materier, hvormed de kunde holde baade de Svenske saa og Mellemhandlerne i et slags Arbeyde, indtil de kunde bekomme den begierte Fuldmagt. Og der de havde slaget paa, saalænge det i Verden var mueligt, i følge af deres første Instrux, at vilde hafve Lande og Fæstninger først tilbage, førend at handle om Tolden; Saa motte de omsider lade det beroe ved Tolden og Fahrten igiennem Sundet og Beltet, anhøre hvad Mellemhandlerne hveranden Dag bragte dem for stolte Anfodringer, og indrette deres Svar saaledes, at deraf immer kunde vore nye Ofverlæggelser, og giøres nye Repliker, meest, som sagt er, for at vinde Tiden. De foresloge, at efterdi Tolden

Deres Forslag, om at examinere de Svenskes Besværinger.

og de paaberaabte Besværinger i Øresund var det, som skulde hafve gifvet Aarsag til Krigen, om det da ey var billigt, at mand begyndte af at undersøge de samme, og examinere, om og hvorvidt derudi var handlet efter Pacter og Fordrage, eller hvorudi samme vare ofvertraadne. Dette Forslag og Spørsmaal henbragte den Franske Gesandt paa deres Vegne til de Svenske. Men det var, ligesom om hand hafde holdt dem en tændt Brand i Næsen. De sagde, at mand motte bedrøfves ved at høre slige de

De Svenske blifve vrede herofver.

Danskes Udflugter; Det hvad de nu vilde hafve undersøgt, var jo en almindelig bekiendt Sag; det stod jo i de Svenskes Manifest paa Tryk, Ergo motte det og sit vel være sandt, og var nu ikke Tiid mere at disputere om; Der var nok, som skulde vidne

1333

med de Svenske, at de vare de Folk som holdte Pacter og For„drage redeligen, men de Danske var det ikke om sligt at giøre, og deres Gierninger vidnede self imod dem. Siden begynd„te mand at disputere om Forskiellen paa frie Fart igiennem Sun„det for Sverrige og Findland, og for Sverriges nye tilvundne

Disputere om Toldfriheden, og til hvem den skulde strække sig.

Provinzer, Ingerman-Est-og Lifland, item de som de hafde taget under deres Beskyttning, nemlig Pomeren og Meklenborg: Der„næst om Forskiæl paa Vahre, som motte passere Toldfrie. De Danske nægtede slet ikke, men tilstode, at efter Fordragene vare Sverriges Rige og Findland frie, var ey heller Told fordret af deres Vahre og Lands-Frugter nu mere end fra gammel Tid; Men hvad Lande Sverrige hafde siden tilvundet og indtaget, el„ler de af det Tydske Rige, som bemældte Krone hafde forundt sin Beskyttelse, vare uden for Fordragene, og fandtes jo ingen„stæds deri med noget Ord nævnte; hvorledes kunde da Pacter„ne være brudte i disses Henseende? Herimod meente de Sven„ske, at hvad der var blefven Sverriges Land, være sig paa hvad Maade, for længe eller kort siden, det burde hafve den samme Ret og Frihed, som hvad der stod næfnt i Pacterne; Pomeren og Meklenborg burde ligeledes nyde den, fordi de blefve ellers ilde medhandlede saasom Tilhængere af Sverrige. Hvad For„skiællen paa Vahrene angik, da vilde de nu at her aldeles ingen burde giøres. Vel hafde mand fra gammel Tiid af, og indtil nu, føyet sig efter Kongen af Danmarks Villie, og hver gang begiært Tilladelse skriftligen, naar mand førte Krigs-Vaaben igiennem Sundet. Men nu, siden mand var kommen til en Krig, saa fik dette ogsaa at høre op, og Friheden motte for det ene som for det andet, være almindelig og u-omskrænket. Ey at tale om, at mand motte giøre Forskiæl paa Tiderne, da de gamle Pacter blefve oprettede, og de som nu vare. J gamle Tider blef ingen Krigs-Vaaben eller Gevæhr af Sverrige udført, indtil Kong Carl IX. be„gyndte at indrette dertil Fabriqver, som Kong Gustaff-Adolff siden fuldkommede, saa at hvad Sverrige tilforne hafde mottet kiøbe af andre, hafde de nu at udføre og sælge til andre i stor Mængde; Kort sagt: De ville ingen Forlof-Beden, ingen Forskiæl paa Vahre, ingen Efterspørsel, Visitere eller Undersøgning vide af mere, for dem og deres samtlige Undersaatter og Tilhængere, ved de Danske Told-

Mellemhandlernes Erindring til de Svenske.

Stæder og paa deres Strømme. Mellemhandlerne indvendte der„imod, at det kunde vel ikke ansees for nogen Ubillighed, at spørge eftersøge, om det ogsaa var Svensk Gods, som Skibene hafde in„de; thi ellers kunde enhver anden Nation benytte sig af Svensk

Oxenstiernes stolte Svar.

Flag, eller ladde sit Gods i Svenske Skibe, og besvige Kongen sin Ret. Oxenstiern svarede, at sligt motte gierne skee, og at mand ikke vilde misunde andre Nationer en ligedan Frihed, lige saa lidet,

Til den Franske Gesandtes Forandring.

som mand vilde besværes for deres Skyld. La Thuillerie forundrede sig herofver, bad de Svenske at betænke sig vel, da hand

1334

ey kunde troe, at de hafde noksom ofverlagt denne Ting. Hand bragte det og dertil, at de lofvede at ofverveye den, og en anden gang at tage den for igien. Hos de Danske bemøyede hand sig om, at faae tilstaaet de Svenske, det den hidindtil brugelige Forskiæl paa Vahre blef ophævet, og at ey alene Viin og fremmed Drif, som i Sverrige blef indført, men ogsaa Gevæhr, som udfordes, motte passere, uden Tilladelse at begiære. Det første

De Danske ophæve Forskiællen paa Vahre, som fordoldes.

fandt ingen Vanskelighed; det andet gafve Vores og Forhaabning til. Men om den ofrige vidtstrækkende Frihed for saa mange Lande, Provinzer og Stæder, uden for Sverrige, blef skarp og mangfoldigen disputeret: Og ey kunde vores begribe andet, end at de Svenske dermed søgte at trække ald Handel og Kiøbmandskab til sig og sine Undersaatter, og fordersve Danmarkes Rige i Grunde. Allermindst kunde de fatse den ofvermodige Ubillighed af Svensken, i at vilde ey høre mere tale om Certificater, ligesom det var

Oxenstierns stærke Had, og hans Forsæt til at kuldkaste Kongens Høyhed i Sundet.

dennem intet om at giøre, i hvad for Folk eller Nationer der misbrugte Svensk Flag eller Nafn til Sviig og Lurendreyerie, naar det ikkun skeede til at bedrage Danske. In Summa Oxenstierns Hensigt, som hand aabenbare baade med Ord og Gierning gaf tilkiænde, gik paa intet mindre ud, end at affskaffe Kongens Høyhed og Told-Rettighed i Øresund gandske. Dertil sagde hand sig nu at hafve faaet nye Befalninger fra Dronningen: Og hvo vil tvifle paa, at hand jo fik dem, saadanne som hand self dem foreskref?

Imedens disse skarpe Ord-Verlinger endnu paastode, og blefve mundtligen ved Mellemhandlerne, dog meest ved den Franske,

Den Kongel. Fuldmagt kommer, og de Danske indrømme de Svenske Toldfriheden.

frem og tilbage Parterne imellembragte, ankom endeligen fra Kiøbenhavn den Kongel. nye Fuldmagt, som nyligen tilforne er anført. Hvorfore og Vores ikke funde for got at opholde Tiden længere, helst det noksom var prøvet, hvor skadelig saadan Ophold hafde været hidindtil. Men i deres første Samling med Mellemhandlerne, som tressede sig just at den skeede selffamme Dag den 26. Martii, gafve dem tilkiænde, at, efterdi her intet andet var for, og de velsaae at hverken deres Forestillinger ikke heller Mediatorernes u-trættelige Paaarbeydning vilde formaae de Svenske, til at lade fare deres Paastand om Liflands og de andre Provinzers frie Fart; Saa hafde mand da i GUDs Nafn dertil resolveret. De haabede

Hvori bemældte Toldfrihed bestod, og hvem Vilkaar.

alt saa, denne deres Føyelighed, der skeede med saa stor Skade og Afgang i Hans Majestæts deres Naadigste Konges Rettighed og Indkomster, at skulle bevæge Mellemhandlerne, til at forskaffe en desto ynskeliger Slutning udi det som stod tilbage. Saavel denne, som den anden af disse Gesandtere beteede sig herofver fornøyede, og føre strax hen lige til de Svenske; lode dem og ingen Roe, førend at den hele Artikel, om Farten og Toldfriheden, var blefven opsat, og af begge Parter samtykt. Derudi blef bevilget, ey alene for Sverriges og Findlands, men ogsaa for Liflands, Ingermann- og Estlands Indvaanere, Skippere, Redere, Skibsfolk og

1335

deres førende Vahre, uden Forskiæl, endogsaa Vaaben og Krigs-Værge, en frie Fart igiennem Øresund og Belt, med ald Told-frihed, uden ringeste Beslag, Randsagning eller anden Besvær. Og paa det derefter ey skulde opkomme nogen Trætte om Certificater, blef dertil en Concept forfattet, (hvilken og siden i Freds-Tractaten er indført,) saa at deraf kunde sees, hvormeget Svensk eller hvad fremmed

Gods hvert et Skib indehafde. Saa blef ogsaa besluttet, hvorledes det skulde forholdes, naar Danske og Svenske Orlog-Skibe mødte hinanden i Søen; saa og, hvad som af Svenske, der seglede forbi Cronborg og Nyborg Fæstninger, skulde efterkommes, samt naar Krigsfolk førtes igiennem Sundet og Beltet. Gothe-Elfven, ved Gothenborg skulde igien frigieres og beholde sin u-behindrede Fart; og den derpaa begyndte Senkning optages. Tolden ved Ruden skulde være affskaffet; og ved Gløckstad skulde ingen Told affordres de Svenske. Den Toldfrihed, som Danske og Norske hafde haft i Sverrige, og Svenske ligeledes i Danmark og Norge hafde haft paa Kiøbmands-Vahre, blef nu ophævet, til at hindre de mange deraf opkommende Trætter paa begge Sider; herudi undtagen de Svenskes Toldfrihed i Sundet. Pomeren og Wismar skulde igien hafve hvad som i forrige Tider hafde nydt, efter det Odenseske Fordrag af Aar 1560.

Den haardeste Post stod nu tilbage, nemlig de Svenskes Paastand om Borgen og Forsikring.

Da nu saavidt var klart og afhandlet, stod endnu den allerhaardeste Knude tilbage, og den største Anstøds-Steen, som de Svenske hafde længe tilforne besluttet at lægge i Veyen for Fredshandelen; og i hvilken Henseende de ey hafde vildet hørt tale om nogen Restitution af Lande og Fæstninger, førend det om Toldfriheden først og fremmest var afgiort. De begyndte da nu strax derpaa, at tale om nogen tilstrækkelig Borgen og Forsikring, at hvad som nu var besluttet, skulde u-brødeligen paa Danmarks Side herefter vorde holdet. Thi hvis de ikke saadan Forsikring bekom, var det ikke meget bevendt, hvad giort var. Sligt hafde Forfarenheden og forrige Tiders Exempler noksom lærdt. Det Stetinske Fordrag af 1570. og tre andre siden den Tiid, nemlig i Aarene 1591. 1613. og 1624. med Danmark sluttede, vare paa de Danskes Side ikke blefven holdene, som de burdte. Dronningen hafde vel Aarsage til at see sig for, at der ikke ligeledes skeede med nærværende Fordrag. Sommeren stod nu for, og fra May-Maaned indtil Michels-Dag ginge Svenske Skibe i Hobe-Tal igiennem Sundet; Var det da ikke at vove en alt for stor Deel af Svenske Undersaatters Midler i de Danskes Vold og Magt, naar mand ikke hafde andet at bygge deres Sikkerhed paa, end Papir og Blæk? Gesandterne, saasom Mellemhandlere, spurdte da, hvad for tilstrækkelig Forsikring de meente, og hvori den skulde bestaae?

Hvori Forsikringen blef begiæret

Herpaa blef svaret, at den Provinz Jylland vilde mand vel gifve Kongen af Danmark tilbage, undtagen det Land Vendsyssel, som ved Limfiorden og Hafvet er skilt derfra, hvil-

1336

ket Land Sverrige vilde beholde. Saa skulde og Skaane, Halland og Bleginde, med stædsvarende Rettighed og til Eyendom ofverdrages til Sverrige, og Grændsen imellem begge Kroner at være midt i Øresund. Gesandterne, som dette ikke faldt meget behageligt at høre, i sær den Franske, spurdte de Svenske ad, hvad mand skulde derhos sige de Danske om Holsten og Erts-Stiftet Bremen, og om disse straxen ogsaa, tillige med Jylland, kunde dennem igien indrømmes? Oxenstiern svarede, at, end-

Oxenstierus Svar om de Tydske Landes Restitution.

skiønt Kongen kunde vel nøyes med at faae Jylland tilbage, saavilde de dog vel gifve hannem ogsaa Holsten tilbage, undtagen det Herskab Pinnemberg. Men med Bremen hafde det en anden Beskaffenhed; som var et Geistligt Stift, Kongen af Danmark u-tilhørende, som Kong Gustaff-Adolff hafde befriet fra Fienden, og ofverleveret det til sin Morbroder den forrige Erts-Biskop, hvorefter Kong CHRISTIANS Søn sig derudi hafde indsass, u-agtet hvad som i den Lybeckske Fred Aar 1629. var sluttet.

Disse saa ofvermodige Fodringer satte Mellemhandlerne i en ikke ringe Forvirring, hvilken de ey heller dulde for de Svenske, og gafve dennem at forstaa, at ofver dette vilde der vel gaae nogle
Mellemhandlerne gaae nu langsomt frem.
Dages Tiid bort, inden de kunde bringe nogen Beskeed. De sagde sig og ikke at kunde fremsætte saadanne haarde Paastand, førend efter nogen videre Forberedelse og Raadføring. De vilde først forsøge det, med at høre og fornemme, hvad de Danske self kunde vilde tilbyde for Satisfaction og Forsikring til Sverrige. Dette blef tilstaaet af de Svenske. Derpaa forføyede sig La Thuille-
Thuilleries Tale til de Danske.
rie til de Danske, og efter nogen Omsvob, og en vidtløftig Forestilling af Danmarks nu værende slette Tilstand og høystsvækkede Magt, Sverriges seyerrige Vaaben saavel i Tydskland som her, Hollændernes Tilvælser til at giøre eet med Svensken, og hvad videre her kunde befrygtes af Farligheder, bad hand dennem om, at være betænkt paa, med allersnareste at komme til en Freds-Slutning, om den ikke end skulde blifve saa god, som de, ja hand self havde ynsket og tænkt paa i Begyndelsen. Skulde mand end lade noget i Stikken, og kiøbe sig Freden til, motte mand tænke, at her var snart saa got som et Skibbrud, hvoraf mand motte være glad ved at faae noget eller det meeste reddet. Hand, saavelsom og de Hollandske Gesandter, hafde vel meent, at da Svensken var indrømmet saadan anseelig Fordeel, som Toldfrihed for saa mange deres Provinzer var, de da skulde ladet sig nøye, og gifvet alle de erobrede Lande og Stæder igien; Men nu hafde de talt om noget til Forsikring, og vilde kort ud ey lade det være nok, når de finge Papir med Hænder og Segl under. De Danske motte da lægge det vel ofver, og gifve ham Beskeed herpaa, hvad der kunde tilbydes Sverrige til virkelig og nogenledes tilstrækkelig Forsikring. Dette kunde vel hede et Tordenslag for

1337
vore Commissarier. Ulfeld begyndte herpaa at betee sin store Forundring ofver de Svenskes Ubillighed, at de vilde tale om og paastaae Forsikring for et Fordrag, de som hafde saa ofte brudt og ofvertraaded Fordrage, og til sidst midt i Freds-Tiid uden Aarsage ofverfaldet Kongen og Riget med en u-retfærdig, u-forkyndet og u-lovmæssig Feyde, med videre. Det var u-lige meget mere Hans Majestæt Kongen af Danmark, der burde eske og paastaae Forsikring, at dette Rige ikke oftere paa slig Maade skulde ofverfaldes af de Svenske; Ja her burde hafves ey alene Forsikring for det efterkommende, men endogsaa nogen tilstrækkelig Satisfaction og Erstatning for det, som allerede skeet var. Herofver var mand bered til at underkaste sig hele Verdens Dom, og lade derpaa skiønnes efter alle Folkes Ret, 2c. La Thuille-
Corfitz Ulfelds Svar herpaa.
rie gik da bort denne gang: Men kom anden Dagen igien, hafde de Hollandske med sig, igientog, ja og skærpede sin forrige Discours, og bad de Danske indstændigen, at sætte alle deres formeente Skiæl og Raisons tilside, hvormed nu intet var at udrette, og endeligen at de motte offerere noget, helst de kunde være visse paa, at der ellers ingen Freds-Slutning blef af. Længe varede det, inden vore Commissarier vilde begribe dette; Endeligen tilstode de, at,
Thuilleries ientagne Forestilling.
eftersom deres Konge og Fæderneland var nu tilsiune i den Tilstand, at mand kunde sige dem af ald Verden at være forladte, saa motte de lade sig ofvergaae saa got som ald den Uret, som deres Fiender kunde optænke og paasinde: Men udi deres, som Kongel. Commissariers, og Hans Majests. Tieneres, samt Rigens Raads Magt stod det aldeles ikke, at giøre noget Tilbud
De Danskes Replique.

af det, som Kongen og Kronen tilhørde, udaf Fæstning eller Land: Saasom sligt angik deres Stat, og motte hafves samtlige Stænders i Riget Samtykke til; thi ellers var det uden ald Kraft og Forbindelighed. Med denne Beskeden droge Mellem-
Mellemhandlerne giøre atter Forestilling til de Svenske.
handlerne til de Svenske, bade og raade dem, at de dog endnu vilde eftergifve noget, og lade falde af deres haarde Paastand, inden de aabnede sig nærmere for de Danske, sagde dennem ogsaa derhos saa meget af de Danskes Ord, som de funde at være tienligt. De stillede dennem og fore, at en heel Deel af hvad som de paastode, var jo endnu i de Danskes Hænder, og skulde tages dem fra med Magt; Ja hvo vilde lofve for, at Bladet ey kunde vende sig? og det kunde underligt gaae om, at mand ey bekom det saa læt ind som her meentes. Derfore var vel got, at mand viiste sig mere lemfældig, og tog til Takke med mildere og for Danmark taaleligere Vilkor. Dog var alt dette forgiæfves; Mellemhandlerne motte hen til de Danske igien, hvor de endelig toge Bladet fra Munden, og aabenbarede dem reent ud de Sven-
Bragte de Danske en haard Beskeden, som de klagede jammerlige og forfærdede.
skes Paafodringer, hvilke disse ey uden stor Alteration læste og ofverveyeve. De beklagede, at deres Omstændigheder vare nu, ved en særdeles Guds Tilskikkelse og Straf, blefven ikke bedre, end

1338
at de motte lade sig saadan Haanhed ofvergaae; Guds Haand var ofver dem, og hafde giort deres Fiende dennem alt for mægtig: Men imidlertid var Fiendens Paastand alt for meget u-billig, og de Poster, som derudi indeholdtes, baade u-hørlige og ugiorlige. Saa var og Danmarks Stat, og da værende Regeringens Form saaledes, at det hverken stod til Kongen, at afstræde de paafodrede Lande nogen anden til Eyendom, ey heller kunde det ventes, at Stænderne samtykte deri, og lode dennem fare; de self for deres Personer vilde og skulde aldrig samtykke i saadant Fordrag, der vilde blifve Riget til saa stor Afbræk. De Svenske motte nøyes med, at faae deres Krigs-Omkostninger betalte, og indtil des at lade sig gifve et Underpandt, som mand kunde foreenes om. Dette var alt, hvad mand hafde tilforne giort paa den Danske Side, og intet fodret mere af de Svenske, da disse vare i lige Nød bestædde, og mand hafde nogle af deres fornemmeste Slotte og Fæstninger inde. Gesand-
Mellemhandlerne forsøge at forsone de Svenske.
terne berettede de Svenske dette, og forglemte ey derhos at bestyrke de Danskes Tilbud af ald Kraft, stillende dennem ogsaa for Øyne, den Asmægtighed som Danmark herefter geraadede udi, formedelst den nu aftvungne Toldfrihed, og de deraf aarligen faldende store Indkomsters Udeblifvelse, som kunde med god Skiæl menes at være Forsikring nok, ja langt vigtiger, end den som skeede med Papir og Blæk. De Svenske sagde, alt dette at
De Svenskes Svar.
være got og vel tænkt, men rækkede dog ikke til. Og hvad den Lignelse angik, som det behagede de Danske at giøre imellem deres nu værende og de Svenskes forrige Tilstand i Aaret 1613. da var den ey heller saaledes rigtig. Thi den Tiid hafde de Danske ikkun nogle faae Slotte og Fæstninger inde i Sverrige at gifve tilbage; nu giældte det om største Delen af Danmarks Stat og Crone. Stændernes Samtykke var udi Sverrige ligesaa fornøden udi slige Tilfælde, som i Danmark. Og naar mand vilde gaae et par hundrede Aar eller tre tilbage i Historierne, saa skulde mand finde, at adskillige Lande, der hafde fordum hørt til Sverrige, vare ved ligesaadan ævig Afstaaelse, som nu begiærdes, komne i de Danskes Eye, nemlig Gulland, Øsel, Jæmteland, Halland, Skaane og Bleginde. Gesandterne lode dog intet efter, men blefve stærkt ved at raade de Svenske til mildere Vilkor. Bragte det end ogsaa

dertil, at de Svenske ginge noget bort fra dennem i et andet Kammer, ligesom for at beraadslaae med hinanden; kom-
Paa Mellemhandlerne Erindringer, resolvere de Svenske at skrifve Dronningen til.
ne saa igien, og gafve dennem til Svar, at de vilde skrifve deres Dronning til derom, efterdi det var en Sag af største Vigtighed: Jmidlertid var det ogsaa billigt, at de Danske forspurde sig hos deres Konge, og lode sig gifve en reen Fuldmagt paa det ofvenomtalte at indgaae og slutte, paa det mand ikke skulde studse igien, saafremt Dronningen ey fandt for got at følge Mellemhandlernes Raad. Dertil kunde medgaae en fiorten Dages

1339
Tiid og Tractaterne saalænge opholdes. Til denne Resolution
De Hollandske vare Aarsage i denne Opsættelse.
vare de Hollandske Gesandter en heel Deel Aarsage, som hafde sagt de Svenske, at deres Ordre om at giøre fælles Sag med Sverrige hafde de ikke endnu bekommet, men ventede den om en Uges
Secretarieren opsendes til Stokholm.
Tid eller tu. De Svenske sendte saa straxen (den 12. Aprilis) deres Secreterer op til Stokholm; Men, formedelst nogen Dronningens Svaghed, kom hand ikke tilbage førend først i Majo; da Tractaten saalænge stod opsatt, og de Svenske begatve sig imidlertid hen til Calmar.
J denne Mellemtid skeede det, at en Expresser fra Holland ankom, og tilbragte Staternes Gesandter den nye længe paaven-
De Hollandske faae Ordre ey at være Mæglere, men Fiender af de Danske.
tede Befalning, som var dateret den 19. Aprilis: Hvorudi indeholdtes, at de nu herefter skulde forholde sig ikke som Mæglere, men som Sverriges særdeles Venner og Allierede, og udi fælles Raad med de Svenske Commissarier imodstaae de Danske, og fodre udaf dennem en fuld Erstatning til Dronningen og Cronen Sverrige for de Uretter, som Danmark hafde giort. Staterne hafde til den Ende udrustet en Flode af 50. Orlogs-Skibe, med 5000. Soldater; den skulde søge Sundet, og, om fornøden giordes, sammensøye sig med de Svenske, til at aftrænge Kongen af Danmark Segladsens og Commerciernes Frihed. Dette med adskilligt mere var i deres Instrux befattet, som de og u-fortøvet den 3. Maji gafve de Svenske tilkiænde. Hvorledes nu denne Hollændernes Adfærd bør at ansees, og hvordan samme udaf fremmede u-partiiske, ja maaskee end ogsaa af deres beste Venner,
Fremmedes Dom om Hollændernes Adfærd.
er blefven omdømt, lader mand staae derhen: Nemlig, at de udi en Tid af 8. eller 9. Maaneder hafde gifvet sig ud for, og virkelig ageret Mellemhandlere, hafde med største Agtsomhed passet paa alle Kongens og hans Ministrers Anslage, udforsket deres Raad og Øyemærke, hørt deres Skiæl og Raisons, og indseet i deres Hemmeligheder, og alt dette for at profitere desmere af de Danskes Vanheld og Modgang, og paa Slutningen at giøre sig udaf forstilte Venner og Fredshandlere til aabenbare Fiender og Fredsforstyrrere, ja det samme bekiendtgiøre for den hele Verden med at fremlægge een dennem ordentligen herom gifven Befalning. Mand lader, siger jeg, staae u-mældet, hvad som andre derom hafve sagt dømt og skrefvet, da det, foruden andenstæds, er med faae Ord at læse hos den bekiendte Skribent Vittorio Siri, i hans Mercurio, Tomo V. Parte 2. Pag. 29.
Kongen hafde tilforne Kundskab herom.
Kongen hafde alt længe tilforne, nemlig midt i Martio bekommet nogen Kundskab fra sin Resident i Holland Martin Tante, at Staterne skulde hafve resolveret, det deres fire Gesandter til den Danske og Svenske Freds-Handling skulde befales at begiere ved samme Leylighed en Handling med Hans

Kongel. Majests. Commissarier angaaende Tolden i Øresund, Norge og ved Glyckstad. Omendskiønt det nu var enhver vitterligt; at det Fordrag,

1340
som Aar 1641. blef sluttet imellem Hans Majestæt og Staternes Fuldmægtige Gesandter Tolden angaaende, hafde endnu en god Tiid at løbe paa, og ey kunde hafve Ende førend 1. Novembr. 1646. hvortil endnu var 19. Maaneder og længere, saa holdte dog Kongen det tienligt, at lade nu saadan Handling gaae for sig, saafremt Hollænderne det begiærede, og at vise dennem herudi den største Føyeligherd, som nogenledes var mueligt.
Kongens Føyelighed imod Hollænderne.
Lod derfore den 28de Martii udfærdige en Instruction til sine fire Raad og Commissarier ved den Brømsebroiske Freds-Forhandling, som de kunde hafve paa rede Hænder, naarsomhelst Hollænderne skulde om sligt anmælde sig hos dennem. Ja Hans Majest. hafde endogsaa, fra forrige Aar af, stillet Ordre ved Toldstæderne i Norge, at føye de Hollandske Skippere og Kiøbmænd i adskilligt, mere end nogentiid tilforne, og see igiennem Fingre med dem, det meeste skee kunde, ja at affslaae i Tolden af visse Poster; hvilket ogsaa lokkede desflere derhen i denne Tiid. Saa var og een og anden Befalning afgaaet til Tolderne og Betienterne i Sundet, alt til Hollændernes Favor. Men de Hollandske Gesandter, der vare ved Freds-Forhandlingen, lode sig en Tiidlang og næsten i tu Maaneder slet intet mærke med bemældte deres egen Sag. Endelig i Begyndelsen af
Rigs-Hofmester Ulfelds og Jacob Wittes Samtale.
Aprili hendtes det en Dag, da de vare i Samtale med de Danske, angaaende Svenskens Haardhed i at aftvinge Kongen Toldfriheden, at den fornemmeste af disse Hollændere, Jacob de Witte, brød ud med nogle Ord om det samme, som gafve noksom tilkiænde, at hand holdte det vel giort hvad skeet var. Hvorofver Rigens Hofmester Ulfeld blef vreed, og talede ham vel skarpt til, spørgende ham ad, om det var med Venner eller Fiender mand hafde her at giøre? Dette kunde denne Witte ikke engang dølge for de Svenske, men fortalde dem det, (efter den Svenske Historie-Skrifvers Beretning,) nemlig hvor smukt og artigen hand hafde skikket sig i sit Mægler-Embede.
Endelig der de Hollandske Gesandter hafde bekommet deres nye Befalning, og hafde anmældet den til de Svenske den 3. May, besøgte de Dagen derefter de Danske, som de og samme tilkiændegafve, nemlig for en Deel, og langt fra ikke saa fuldkommen, og med saa udførlig en Mening, som til de Svenske. Sagen var vel, at hos de Danske vilde de endnu ansees for Mediateurer og gode Venner, indtil det var Tiid, at tage Masqven af. Til de Svenske hafde de allerede skriftet aabenbare, og erklæret sig ikke mere at være Mæglere, men deres Hielpere og Understøttere imod de Danske. De begyndte hos vores alene med at sige, at De-
De Hollandske aabenbare en Deel af deres Fuldmagt for de Danske.
Deres Tale, som de brugte hos de Danske.
res Høymogenheder de Herrer General-Stater hafde holdet det nu for Tiid at være, at lade tale til Hans Kongel. Majest. af Danmark om deres Commercier og Interesse, efterdi Tractaten med Sverrige var nu kommen saavidt, at her formeentes det bemældte Krone skulde faae Contentement. Hvorfore de bade Deres Excel-

1341
lencer, at Hans Majest. saadant motte tilkiændegifves, og at
Ulfeld svarer dem.

forhandlingen herofver kunde nu med det samme foretages her paa Staden. Ulfeld svarede dem, at saadan Anmodning paa denne Tiid kunde ikke andet end komme Hans Kongel. Majest. fremmed for, efterdi den Glykstadske Forening af Aaret 1641. stod endnu i sin fulde Kraft, og mand hafde ey andet vidst eller fornummet, end at Staterne derudi hafde faaet Fornøyelse. Jkke desmindre, hvis de vilde erklære, hvad det var som nu søgtes, var mand villig at indtræde i en venlig Samtale, ja endogsaa i en Forhandling med dem, saafremt de hafde i Hænde af deres Herrer nogen Fuldmagt til denne særdeles Handling at fremvise. Bad derfor, at

Hollænderne hafve ey Fuldmagt i sær, til at handle med Danmark.

de vilde tage den frem, og lade den sees og læses. Hollænderne undskyldte sig, at de just ikke nu hafde slig Fuldmagt ved Haanden, de bekiændte, at det var forsømt i den Hag at tilskikke dem den, hvorfra de ikke hafde faaet andet, end en Jnstruction, derudi vare de og noksom fuldkommen befuldmægtigede, at alt hvis de sluttede med Hans Kongel. Majest. og Deres Excellencer Hans Majests. Ministrer, skulde af General-Staterne nøyagtigen blifve ratificeret; De vilde forhaabe, at sligt ikke blef regnet saa nøye, naar de self, som alt tilforne ved Creditif legitimerede Personer, forpligtede sig, baade en behorig Fuldmagt at skaffe tilstæde, som kunde skee om tre eller fire Uger, saa og at være ansvarige til deres Herrers Ratification, paa alt hvis som blef foraffskediget. Hermed lode de Danske Commissarier sig da nøye, helst efterdi Hollænderne ikke begiærede at see nogen Kongel. Dansk Fuldmagt: Og spurde saa Ulfeld dennem ad, hvad deres Propo-

Hvad deres Fordring var.

sition var, og hvorofver Handlingen skulde anstilles? Derpaa blef svaret med en heel vidtløftig og lang Discours om Handelens Frihed, alle Folkes Ret, og det gamle Spiriske Fordrag, som de faldede efter Sædvane en Arfve-Tractat, og var Summen og Slutningen deraf denne, at de formeente deres Provinzers seglende og trafikerende intet videre burde gifve udi Øresund til Told, end

Ulfeld besvarer den.

der gafves, da det Spiriske Fordrag blef giort. Da nu de Danske hafde med Taalmodighed udhørt denne Tale, begyndte Ulfeld at gifve dennem en lige saa vidtløftig Tale igien, giennemgik hver en Post af deres, og, da hand kom til det Spiriske Fordrag, deducerede, hvor lang Tiid det var siden, at samme Fordrag hverken paa Hollændernes eller de Danskes Side var blefven i Agt taget,

Hollænderne ere ey Arfvinger af Kayser Carl V.

ja var blefven anseet ligesom noget Hollænderne u-vedkommende, hvilke jo ey kunde være Arfvinger af Kayser Carl V. og det Østerrigske Huus. Tilmed ofverbeviiste hand dennem, at Tolden i Sundet og Fahrten derigiennem aldeles ikke med noget Ord stod eengang næfnt i det bemældte Spiriske Fordrag, saafremt det end skulde være Hollændernes Arfve-Tractat, som det dog ikke var. Mand bad derfor, at de vilde betænke sligt bedre; ja at de vilde erindre sig, at det for halffierde Aar siden til Glykstad

1342

oprettede Forliig om Tolden hafde endnu en Tiid at løbe paa. Dette dog u-agtet, skulde Hans Kongel. Majest. vel kunde lide, at derom i Venlighed blef tracteret, men at høre tale om det Spiriske Fordrag, der i saa meget lange Tider ey hafde været paasagtet, var gandske u-lideligt. Hollænderne svarede, at hvad

Hollændernes Replique.

det Glykstadske Forliig angik, da var samme i adskillige Maader ikke blefven holdet paa de Danskes Side; Hvorpaa de ansorte til Beviisning, først at der udi Sundet var tagen Broe-Penge udaf hver Skibs-Last, ofver det som den forordnede Told-Rulle indeholdte; Dernæst, at udi Norge var taget Told af

rede Penge 4 pro Cento ungefæhr, og dette efter eet Hans Kongel. Majests. eget Bref dateret Glyksborg i Septembri 1643. Saa klagede de ogsaa ofver nogen saa kaldede Ring-Penge, som var af hvert Skib en Rosenobel, med adskilligt mere; formenende sig derfore billig Aarsag at hafve til at begiære en nye Tractat, eftersom den Glykstadske ey nøyagtigen var blefven holdet. Ja de igientoge deres Paastand endnu om det Spiriske Fordrag, hvortil de holdte for deres Ret at være noksom grundet, saasom Arfvinger af dem der hafde i Kayser Carls Tiid nydt det, og Jndbyggere i samme Lande. Efterat de nu dette med megen Vidtløftighed hafde udsagt, toge de Affskeed, med Begiæring, at de Danske vilde være betænkt paa, til Morgenen næst efter at giøre dem nogen Forslag, hvorledes de meente at Hans Kongel. Majest. skulde Naadigst vilde Sig imod dennem erklære. Saasnart de vare bortgangne, sendte Vores et særdeles Bud til Kiobenhafn, og i en underdanigst Skrifvelse indberettede det til Hans Kongel. Majestæt.

Næste Dag derefter, som var den 5. May, om Formidda-

De Danskes Erklæring til de Hollandske.

gen, begafve de Danske Commissarier sig hen til de Hollandske, hvor de, efter en kort Jndgang, lode sig forstaa, at, dersom de Hollandske endnu blefve fremturende udi det som i gaar var af dennem proponeret om det Spiriske Fordrag, da frygtede de, at ald videre Handel var forgiæfves. For dennem self kunde de derimod saa meget sige, at Hans Kongel. Majest. skulde vel Naadigst vilde behage, at extendere Terminen paa hvis som til Stade var forhandlet, og til Glykstad underskrefvet, nemlig at lade Tolden i Sundet endnu i flere Aar saaledes oppebære, som den Tiid var blefven accorderet. Da nu dette Tilbud ikke fandt

Deres nærmere Tilbud om Toldens Nedsættelse.

mindste Jndgang, og Hollænderne noksom gafve tilkiænde, sligt at være alt for langt fra deres Hensigt; lode Vores sig omsider mærke, at Hans Majest. til at ofverbeviise Staterne om sin gode Affection, skulde og vel være derhen at bevæge, at Tolden blef nedsatt indtil den Tart, som den i Aaret 1628. blef oppebaaren, hvilket var just det selffamme som af de Statiske Gesandter blef i Aaret 1641. begiært; med saa Skiel, at sligt ikke som nogen Rettighed, men som et Venskab og en Velgiærning blef imodtaget.

1343

Hollænderne svarede, Sig derpaa aldeles intet at være befalet, enten at lade sig nøye med det som til Stade blef giort, eller

Hollændernes Svar paa begge Tilbudde.

saaledes som Tolden i Aaret 1628. udgafves, ikke heller noget at kunde antage som en Velgiærning eller Venskab, men som en Rettighed efter det Spiriske Fordrags Liudelse. Hvis dem nu ikke herudinden skeede Fornøyelse, motte de nødes til at holde sig til det Forbund, som de, formedelst den u-maadelige Toldens Forhøyelse, der skeede i det Aar 1637. blefve foraarsagede med de Svenske at indgaae. Og efterdi andre Nationer, nemlig de Svenske og deres tilhørende Lande ved Øster-Søen, blefve nu mere beneficerede i Sundet, og finge deres Seglads og Handel saa anseeligen lættet frem for tilforne, saa at ald Lasten vilde falde paa de foreenede Nederlandske, og alle Commercia for dennem undergaae, med mindre det blef forandret; saa var intet andet for, end at det Spiriske Fordrag motte fastsættes. De

De Danskes Indvending herimod.

Danske replicerede, at de rette Arfvinger til den Spiriske Tractat, saasom de i Spanien, Brabant og Flandern, stode ikke paa saadan Frihed i Sundet; meget mindre kunde de foreenede Nederlande, der

hafde jo reent affagt det Herskab, med hvilket det Spiriske Fordrag var giort, tilegne sig bemældte Frihed. Der stode i det paaberaabte Fordrag alene næfnte Kayser Carls og hans Huses Undersaanere i hans Kongeriger og Lande, og ikke dem, som komme hannem og hans Efterkommere intet mere ved, men nægtede at være Undersaanere. Dette klingede gandske ikke vel i de
Hollænderne forditres og giøre en u-rimelig Lignelse.
Hollandske Gesandters Ører: Og som de ey kunde finde paa, hvad de beqvæmmeligen skulde svare til dette sidste, grebe de til udi Vrede at giøre denne u-beqvämme og til Sagen meget ilde passende Lignelse, at de hafde saa god Ret til deres Lande, som Kong Frederich den Førstes Efterkommere hafde til Danmark; men vilde
Deres Begiering om skriftlige og nærmere Forslag at giøre.
sig intet videre i saadan u-behagelig Discours indlade. De vilde derfore tænke paa et andet Forslag at giøre, bade de Danske at de paa deres Side vilde giøre det samme. Anlangende hvis som til Stade og Glykstad An. 1641. var forhandlet, da kunde dette ikke anderledes forstaaes, end at mand hafde imodtaget en Resolution eller et Svar, som Hans Kongel. Majest. hafde gifvet til General-Staternes Gesandter, foruden at Staterne nogen sin Rettighed hafde bortgifven, eller affstanden, eller sig til noget forpligtet.
Efter at dette var passeret om Formiddagen i Hollændernes eget Herberge udi Christianopel, komme bemældte Hollandske strax
Hollændernes første skriftlig Forslag.
om Eftermiddagen igien samme Dag hen til de Danske, og leverede dennem et skriftligt Forslag, hvilket de ogsaa mundtligen videre udforde. Meningen deraf var som følger: Saasom nu i tvenlige Sessioner var af General-Staternes Ambassadeurer alvorligen blefven anholdet om at faae alting, Tolden i Sundet angaaende, bragt paa den Spiriske Tractats Foed af An. 1544.

1344
og mand derofver, efter mange Ord-Verlinger, ikke hafde fundet komme til Rette; som ogsaa Ambaſſadeurerne ey hafde fundet imodtage det af de Kongel. Danſke Commiſſarier giorte Tilbud, om Tolden at regulere i Følge af hvad den hafde været i det Aar 1628; Saa var endeligen af forbemældte Ambaſſadeurer fundet for got, (dog den Spiriſke Tractat u-krænket og u-præjudiceret,) at foreſlaae et Middel, til at undgaae ald Beſvær, Viſiteren, og Uleylighed af Told-Betientere, ſamt anden Bekymring, og for Kiøbmænd og Skippere ſkadelig Ophold af Skibe og Bahre. Og beſtod Middelet herudi, at der motte ſættes paa hvert igiennem Sundet ſeglende Skib, ſom ey brød ſin Laſt, en viſs Roſenobel-Penge, ſom for hvert Skib motte faſt ſættes. Videre, hvad de Skibe angik, ſom motte bryde deres Laſt i Danmark, eller der drefve deres Kiøbmandſkab, ſaaog de ſom handlede paa Norge, da ſkulde om dennem ſærdeles vorde tracteret, og faſtſat, hvad mand indbyrdes kunde blive foreenet om.
Vores forkaſte det aldeles.
Paa dette Forſlag vilde Vores gandſke ikke indtræde, men ſvarede alene mundtligen, at Tilbuddet var ſaa u-anſtændigt og foragteligt, (helſt da Hollænderne hafde i deres Tale mældet ikkun om en dobbelt Roſenobel af hvert Skib,) at de ſaa heller det Kongen ikke tog en eniſte Styver; Thi af denne dobbelte Nobel-Penge, ſom de kaldte det, kunde en ſamles ſaameget, ſom Stædet kunde vedligeholdes og Betienterne lønnes med. Hollænderne bade dennem, at de vilde da ſelf gifve dem noget nærmere til Haande: Men dette motte de vide til Efterretning, at General-Staternes udtrykkelige Befaling bandt dem (Geſandterne,) til intet at indgaae eller ſlutte, uden med ſaa Skiæl, at ald Viſiteren i Skibene motte

ophøre, og at Skippernes Fremviiſning af Convoy og de ſaakaldede Pont-Seddeler motte ſtaae for fulde.
Hollænderne nærmere paastand.
Ofver dette ſidſte geraadede mand i en meget lang Diſpute, hvorudi vores adſkilligt meget forebragte, og med god Skiæl beviiſte, om de Trafiqverendes vaanlige Bedragerier, som de andre ey kunde negte. Deſſalligevel u-agtet, forblefve diſe ſidſte faſt ved deres Paaſtand, nemlig om ald Viſiterings Afſkaffelſe, uden hvilken ikke noget Trin længere var at giøre i denne Forhandling, meget mindre at komme til nogen Slutning.
Om ald Visiteres Afskaffelse.
En Dags Tiid derefter hafve bemældte Hollandſke Geſandter, da de mærkede at dennem intet andet Forslag giordes af de Danske, end efter den Told-Rulle af Aar 1630, tilſkikket diſe et nyt Tilbud og forslag, beſtaaende i den førſte Liſte af den dennem, tillige med deres hemmelige Inſtrux, tilſendte Told-Rulle.
De Danske giøre forslag om 1630. Aars Told.
Hollænderne sende deres første Rulle frem.
Men de danske skrefve dennem tilbage, at det som de herudi tilbode, var ſaa ſlet og ringe, at udi Følge af Deres Inſtruction kunde de ikke svare videre derpaa, end paa det foregaaende. Imidlertid vilde de dog underdanigt lade det vide til Hans Kongel. Majeſtæt. Den førſte af diſe Hollandske, Jacob Witte, drog derpaa bort
Den vrages af de Danske.

1345
Hollænderne opsige deres Mægler-Embede.
fra Chriſtianopel hen til de Svenſke i Soderager; de andre tre fuldte ham efter den 10. Maji. Den 13. komme de tilbage fra de Svenſke til Chriſtianopel, og erklærede for de Danſke Commiſſarier, at de nu motte tage Afſkeed med dennem, ſaaſom de og nu ikke længere vare Mellemhandlere, men hafde Befalning af deres Herrer Principaler at forblive hos de Svenſke, med hvilke General-Staterne vare i Forbund, og hafde forpligtet ſig, ved fælles Vaaben tillige med Sverrige, at udvirke en ſikker og beſtandig Frihed i Commercien.
De Danske bede dem at bie, men forgiaves.
De Danske forsøgte vel at afraade dem dette, og forestillede, at hvad Hans Kongel. Majeſt. og deres Principaler var imellem, var dog ikke af ſaa ſtor Vanſkelighed, at det jo kunde afgiøres foruden Krig: Og hvad de Svenſke angik, da hafde de jo ſelf mottet bekiænde, at dennem var alt nok blefven tilſtaaet, ſaa at de ey behofvede nu nogen Hielp og Vaaben til videre at erlange. De raadde dennem derfor til at blive, og bringe den for deres Principaler paabegyndte Handling til Ende. Men her var ingen Hold; de reyſte ſtrax Dagen efter, og da de forefunde den Franſke Ambaſſadeur i Soderager, bade de hannem at ſige de Danſke det ſamme, nemlig at de nu gandſke hafde nedlagt deres Mægler-Embede, og giorde fælles Sag med Svenſken.
Den Franſke Ambaſſadeur kand ey heller holde dem.
Ambaſſadeuren La Thuillerie forſømte ikke dette Ærinde, da hand den 16. Maji indfandt ſig hos de Danſke i Chriſtianopel, og ſamme Tiid med dennem ofverlagde, hvorledes Sagen med Hollænderne beſt og ſnareſt kunde vorde afgiort og forligt, paa det at diſſes nu med førſte hidforventende Flode ey ſkulde conjungere ſig med Svenſkens, hvorved Sverrige vilde blive des haardere paaſtaaende paa de u-billigſte Vilkor.

Den Franſkes Raad til de Danſke.
Hand raadde derfor til at faae Hollænderne tilbagekaldede til Chriſtianopel, og heller ſlutte med dennem paa den ringe Liſte af Told-Rulle, ſom de hafde ſidſt fremſendt, end at tøve længere. De Danſke ſamtykkede det førſte, men ev det andet. De vidſte, at det var ey den yderſte Poſt af Hollændernes Befalning, men at de hafde Forlof af deres Principaler, ja fuldkommen Ordre til accordere noget mere.
Hvorfore dette ey blef fuldt.
Derpaa viiſte de til La Thuillerie en Copie af Hollændernes hemmelige Inſtrux af 19. April, ſom var Kongen blefven tilſendt fra Holland. Herpaa blefve de, den Franſke tillige med de Danſke, eens om, at lade de Hollandſke vide deres Forſæt ved den Secreterer, ſom ſamme Hollændere hafde efterladt ſig i Chriſtianopel; og ſiden ſendte de een af deres Edelmænd til Hollænderne ſelf, og bade at de vilde komme tilbage til Chriſtianopel.
Hollænderne overtaless at komme igien til Christianopel.
Diſſe vare vanſkelige, og undſkyldre ſig, gifvende at forſtaae, at de motte ſee førſt, om det var de Danſkes rette Alvore; Thi endnu hafde de intet antageligt Forſlag ſeet af dennem, og mand var for vidt fra hinanden i ſine Formeninger og Paaſtand, til at kunde endnu ſaaſnart komme tilſammen.
Og med hvad Motiv.
Men da den Franſke Ambaſſadeur lod dem vide, at der var fra Kongen ankommen til de Danſke Commiſſarier en nærmere Fuldmagt, og

1346
og derhos en Liste, hvorefter Hans Majest. tillod at dem kunde accorderes Tolden noget ringere end paa den Foed af Aar 1628. Hvilket Hollænderne beregnede at kunde komme ohngefær ofvereens med deres tredie og sidste dennem fra General-Staterne tilsendte Liste, indlode de sig endnu saa vidt, at de skikkede de Danske til fra Soderager deres, ikke tredie, men anden Told-Rulle eller Liste, og skrefve derhos, at hvis de denne vilde antage, og derpaa træde i Handling, haabede mand, at de øfrige Poster snart skulde finde sig.
Hollænderne tilsende de Danske deres anden Liste, og udelukke alle Bi-Afgifter.
De Danske studsede herved meget, ikke aleniste fordi bemældte Tilbud var endnu meget under det, hvad de hafde Tilladelse til, men i sær ogsaa, fordi adskillige Bi-Poster og Afgifter, som i Øresund pleyede af Skibene at betales, saasom den gamle Rosenobel, den Hundrede Penge, den Tredivte Penge, Tonde-Penge, Fyr-Penge, Hafne- og Defensions-Penge, vare i bemældte Hollændernes Rulle gandske forbigangne. Ikke desmindre fik dog La Thuillerie de Hollandske ofvertalte, at tvende af dem, nemlig Gerhard Schaep og Joachim Andreæ komme til Christianopel den 26. Maji.
Tvende Gesandter komme til Christianopel, at tractere.
Der mand nu Dagen efter var trædet i Forhandling, viiste de Danske Commissarier dennem, hvor u-billig deres (de Hollandsfes) sidste Liste eller Rulle befandtes, ey alene i andre Stykker, men at adskilligt deri var udeladt og Kongen betaget, som fra mange hundrede Aar af hafde været i Brug og til Hans Majests. Forfædre gifvet. Hollænderne kunde ikke nægte dette, men paastode deres tilkomne Befalning, hvorefter de motte rette sig. Vores foresloge, at de Hollandske motte dog billigen forhøye Tolden paa visse Sorter, saa vilde de Danske derimod lade falde af andre Sorter i deres fra Kongen ofversendte Liste, at mand saaledes kunde møde hinanden paa Half-Veyen.
De Danske sende en anden Rulle til Hollænderne.

Dette vilde Hollænderne ikke til, men med en høflig Compliment beteede, at de heller saae at det kom fra de Danske self. Hvorpaa, da mand denne Dag hafde taget Afskeed fra hinanden, de Danske foretoge sig at giøre Listen om, og sendte den saa til de Hollandske den 28. May. Og indfunde sig nu disse hos de Danske samme Dags Eftermiddag, for derofver at conferere.
Lang Dispute derover.
Saadan Conferentz vedholdte baade denne Dag, saa og den hele efterfølgende For- og Eftermiddag, og gik ikke af uden vidtløftige og fortrædelige Disputer. Om Listen eller Told-Rullen kom mand langt om længe ofvereens. Den Hundrede Penge af Ammunition og visse andre Vahre, samt adskillige slige Bi-Poster ginge strax ud. Men da Hollænderne ogsaa vilde hafve udslettet Hafne-Tønde og Fyr-Penge, samt Defensions-Tolden, vilde Vores ingenlunde dertil, og erklærede, at herefter vilde de raade Kongen, at spare alle Omkostninger paa Hafnene at holde i Stand, og at ingen Søe-Tønder, ingen Bakker, ingen Fyrer mere underholdtes de Søefarende til Gavn og Sikkerhed i deres Seylads, ja aldrig Skib eller Baad udrustedes til Hafnene i Norge og andenstæds for Dynkerker og andre Fribyttere at beskiærme.

1347
me. Men alle Forestillinger frugtede nu intet: Hollænderne svarede, at Kongen kunde giøre og lade derudi, hvad ham best siuntes; dem var det dog u-mueligt at kunde slutte Tractaten, uden alle disse Afgifter, tillige med de andre, ophævedes: Siden blef talt om Tiden, og andre Vilkor. Mand blef endeligen eens om, at Tractaten, saadan som den nu giordes skulde vare i fyrretive Aar, og Tolden i Øresund blive saaledes staaende u-forhøyet. Derved, og strax efter disse Ord vilde Hollænderne hafve indført, at naar disse 40. Aar vare forbi, skulde det Spiriske Fordrag være og forblive i sin fulde Kraft. De Danske imodsagde dette af ald Magt, og paastode at bemældte Fordrag ey motte engang næfnes. Men da de fornumme, at det intet hialp, foresloge de at der kunde sættes saaledes: Det Spiriske Fordrag at blive i sin Værd og Uværd. Dette vilde Hollænderne ligesaalidet samtykke; Til sidst blef af begge funden for got: Det Spiriske Fordrag skulde blive i sin foregaaende Vigeur og Kraft.
Hollænderne ville ingen Fyr- eller Bakke-Penge mere gifve.
Tractaten sluttes paa 40. Aar.
Hvorledes det Spiriske Fordrag næfnes.
Om Afskaffelse af ald Efterisøgning og Visiteren i Skibene gaf det endnu, som tilforne, en lang Tvist. Mand tilstod paa Vores Side, at Visiterene ey skulde hafve Magt til at kaste Gods omkring i Skibene, eller opbryde og aabne Kister eller Pakker; Men de motte dog, førend Skibene afseglede, komme om Borde, for at see om de og rigtigen efter deres Convoy og andre Brefve hafde det eller det slags Bahre inde, eller Ballast alene. Endda blef dette ikke billiget; saa at denne Artikel blef staaende aaben, indtil mand i een af de sildigere Samlinger føyede disse Ord dertil, at, naarsomhelst det skulde befindes, at Hans Kongel. Majest. blef, formedelst Visiteringens Afskaffelse, i sin Told ved Lurendreyerie eller Svig fornærmet, skulde General-Staterne, naar de derom blefve underrettede, stille Ordre ved alle muelige Midler, og foranstalte, at Hans Majestæt ey andet skulde vederfares, end hvad Ret og billigt var.
Om Skibenes Visitering.
Til sidst begiærede Hollænderne, at her ved samme Leylighed motte handles om Tolden i Norge, nemlig den som de Hollandske Kiøbmænd og Skippere gafve, udaf Norske Bahre som udfordes: Item at de foreenede Nederlandes Indvaanere ey skulde med højere Told besværes, i Kongens Riger og Lande, end Hans Majests. egne Undersaatter.

Om den Norske Told, og hvad de Danske dertil sagde.
Item, om lige Frihed for Hollændere, som for Kongens Undersaatter.
Hertil blef af de Danske svaret, at om saadanne Poster var ikke Tiid at handle, førend mand hafde alt det foregaaende, som Øresund angik, reent afgiort. Det var dem jo ellers bekiændt, at Tolden i Norge var allerede paa en gandske billig Foed, og hvad nye Forhøyelser derudi vare skeete i de forrige Aaringer, nu i næstforleden Aar afskaffede, saa og de Misbruge ved Told-Tagning og Visiteren, som var blefven klaget ofver, remederede. Men at de vilde begiære, det deres Undersaatter skulde nyde lige Føyelighed med Kongens, og intet mere end de betale, hafde liden Rimelighed; da disse motte vove Lif og Blod for Kongen og Landet, udstaae alle Krigsbyrder,

1348
skatte og skylde, med videre. Hollænderne meente dog at sligt var baade rimeligt og billigt, beraabte sig paa Exempler af deres Land, item at det fandtes ogsaa i det Spiriske Fordrag. Men Vores vilde sligt ikke høre, og spurde dem, om mand ogsaa vilde taale i Holland, at Kongen skikkede nogen af sine Folk til Amsterdam, til at skrifve dem Love for, hvorvit deres Indvaanere motte søyes og beneficiere i Oppebørseler? Det var sært, at mand vilde formene Kongen at bruge og benytte sit eget Arfvegods efter eget Behag; og at Hans Majest. ey skulde hafve Magt til at taxere og med Told belaste sine indenlandske Bahre, lige saa vel som Svensken sine; Thi paa en Giennemfart i Sundet med fremmede og forende Bahre, og paa de Bahre som udi Landet faldte og der kiøbtes, var stor Forskiæl. Hermed toge bemældte tvende Hollændere Afskeed for denne gang, og begafve sig hen til Soderager til deres Medbrødre den 30. May.
1645.
De Danske finde det u-billigt.
Og eftersom de nu saavidt vare komne i deres Forhandling, at det øfrige ikke kunde gifve megen stor Vanskelighed, saa funde de dog for got, paa nogle Dages Tiid at ansee, hvorledes det gik med Tractaterne imellem Danmark og Sverrige. De Svenske, til hvilke de stadse fortalde og giorde dem Rede for, hvad som med de Danske blef forhandlet angaaende denne Told-Stridighed, beteede sig ikke vel fornøyede ofver, at Sagen var saa vidt drefven, og hafde u-lige heller seet, at Hollænderne hafde staaet paa det Spiriske Fordrag, uden nogensinde at gifve efter: Og naar dette ey var erholdet af de Danske, at foretage tillige med Sverrige alle fiendtlige Forøfvelser imod Danmark. Ja hvis de dette vilde giøre, sagde Oxenstiern, at hand vilde være dem Mand for, at bringe de Danske dertil, at de skulde aldrig tage Told i Sundet mere, af dem eller af andre Nationer.
Hollænderne conferere med de Svenske, som ey ere vel fornøyede.
Men til saadan Fiendtlighed og Krig at begynde, var Hollændernes Fuldmagt ikke klar nok eller tilstrækkelig. Ja de hafde ikke engang faaet Ordre af Staterne, om at slutte nogen særdeles Tractat herom med Svensken, hvorledes denne deres Feyde i Conjunction med Sverrige skulde foretages, og hvorvidt den skulde gaae. Saadan Ordre sagde de at hafve endnu i Vente. Endeligen kom den ogsaa, og blef gifven de Svenske tilkiænde den 13. Junii, men indholdte dog ikke andet, end at slutte et Forbund til begge Nationers, Svenskens og Hollændernes, Sikkerhed i Commercien, og hvis saadan Sikkerhed hos Kongen af Danmark ey erholdtes, da at sammenføye deres Vaaben med de Svenskes.
Hollænderne hafde ey klar Fuldmagt nok til Krigen mod Danmark.
De Hollandske Gesandter begyndte da at forestille de Svenske, hvorledes saadan Sikkerhed i Commercien nu var saa got som naaet; efterat Sverrige hafde faaet af Danmark ald den Toldfrihed, som nogensinde kunde ynskes, Holland var og ikke langt fra at faae sine Ansøgninger hos Danmark

fyllestgiort, og tilbød sig til et tilstrækkeligt Forbund med Sverrige, til slige anseelige Fordele fremideles at haandthæfve.
Hollændernes Hensigt og Forestilling til de Svenske.

1349
Dette var jo Sikkerhed mere end nok, ey alene tilstrækkelig, men „ofverflodig. Danmark var ved denne Krig blefven saa forsvæk„ket, saa bar, saa udtommet, og ved dette Tab og Forliis af langt „ofver hafparten, udi sine aarlige Midler og Told-Indkomster „saa u-formuende, til at bryde denne Sikkerhed, at det var u-for„nodent at bekymre sig om mere.„
De Svenske mærkede Hollændernes Misundelse og Frygt for Sverrige.
Af saadanne disse Hollænderes Discurser mærkede de Svenske læt, hvad Klokken var slagen, nemlig, at Hollænderne hafde ikkun deres egen Sag i Agt, og misundte de Svenske deres saa stærk tilvorende Magt, hvorved den Hollandske Commerce kunde udi Eftertiden løbe vel saa stor Fart, som tilforne ved Danmark, i hvor gode Venner Sverrige og Holland nu for nærværende Tiid vare.
Ulfeld styrker Hollænderne deri.
Dette selffamme var ogsaa, hvad Rigs-Hofmesteren Corfitz Ulfeld mere end eengang, i deres Samtaler, hafde ført dem til Gemytte, nemlig at de smidde de Kiæder og Lænker til sig selff, og der vilde komme den Tiid, at de vilde blifve værre forlegene, med Svensken, og finde stor Forskiæl paa hans og de Danskes Venskab. Men at giøre kort: Da udvirkede denne Eftertanke, og tillige deres Principalers nye Befalning, men derhos ikke mindre den Franske Ambassadeurs La Thuilleries hemmelige Tilskyndelse, at de indtraadde igien i nogle Samlinger med de Danske til Christianopel, hvortil endnu alene de tvende, Schaep, og Andreæ blefve brugte.
De Danske komme til en Slutning med Hollænderne.
Der blef nu samtykt og fastsat om den Norske Told, at den skulde være ligesom i Aaret 1628. indtil saalænge mand kunde komme ofvereens om, hvad Tolden skulde være af Tømmer-Lasten udaf hver Sort, til hvilket at reglere Kongen med første vilde lade handle med Staterne ved en særdeles Tractat. Ligeledes blef bevilget paa begge Sider, at de foreenede Nederlandes Indvaanere ey skulde betale større Told i Kongens Riger, end de Kongel. Undersaatter, og de Danske og Norske at nyde samme Frihed i de foreenede Nederlande, og ey med høyere Told besværes, end bemældte Landes Indvaanere.
Holland befriet fra den Glykstadske Told.
Om den Glykstadske Told, hvorofver mand ogsaa længe hafde disputeret, blef sluttet, at hvad heller den ved nu forehafvende Handling med Hamborg blef affskaffet eller ikke, skulde Hollænderne dog stedse være derfor befriede. Det øfrige er u-fornodent at opregne, helst bemældte Tractat er noksom kundbar, og kand, saaledes som den blef til Ende giort og af Parterne underskrefvet den 13. Augusti, læses i adskillige trykte Bøger. Dette, at den saa sildig blef undertegnet, var ikke fordi den jo længe tilforne laae færdig, men alene fordi de Hollandske Gesandter hafde i Befalning, ikke at fuldkomme eller underskrifve nogen Handling med Danmark, førend paa selffamme Tiid, som deres Bundsforvandte de Svenske.
Denne er saaledes Sammenhængen af den Handling med de foreenede Nederlande udi dette Aar, som blef begyndt i Begyndelsen af Majo, og varede indtil i Julii-Maaned: Da imidlertid den Hollandske Orlogs-Flode, der, (hvorom tilforne er talt,) ankom

1350
kom her midt i Junio, blef her stille liggendes, uden nogen Fiendtlighed at foretage. Mand hafver, for ikke at afbryde Materien, fundet for best her at fortælle derom indtil Enden; hvornæst Historien uden videre dermed at hindres og ofverbrydes, vender sig igien til Forhandlingen med de Svenske.
1645.
Den af de Svenske Commissarier den 12. Aprilis til Stockholm affærdigede Secreterer, kom derfra ikke tilbage førend den 7. Maji.
Fortsætning af den Danske og Svenske Freds-Handling.
Den Beskeden og Befalning, som Dronningen hafde ham medgifvet til sine Commissarier, blef af disse kundgiort til den Franske Ambassadeur La Thuillerie; hvorefter bemældte Ambassadeur begaf sig hen til de Danske Commissarier, værende i Christianopel, og lod dem forstaae, „slet ingen bedre Tidender at være kommen fra Dronningen af Sverrige, men ikkun alt det samme, hvad mand tilforne af Hendes Commissarier hafde hørt og erfaret, førend Secretereren blef affskikket. Her paastodes en Forsikring, som motte nødvendigen bestaae i Landes og Stæders Aftrædelse.
Dronningen af Sverrige paastaaer den foromtalte Forsikring.
De Danske motte jo for jo heller resolvere til at giv„ve et saadant Tilbud, og ikke see saa nøye paa, at slippe og lade fare noget, for at salvere Resten. De vidste i hvad for Omstæn„digheder de vare; og at de kunde være visse paa, at de tvende Svenske Floder, den i de Svenske Skiære og den i Wismars-Hafn, laae seglfærdige herhid; med videre.„
Den Franske Ambassadeur raader de Danske.
Vores trykkede sig meget; sagde endeligen, at, endskiønt de hafde allerstørste Betænkning og Aarsage, til ikke at skille noget Stykke Land fra Danmarkes og Norges Crone, saa dog, naar det ey kunde være anderledes, vilde de vove, paa Hans Kongelige Majestts. forventende Approbation, at tilbyde Jæmteland, der virkelig i sit Begreb var vidtløftiger og større, end de andre af Svensken paafodrede Lande, var og for Sverrige heel beleylig, og bemældte Rige paagrændsende.
De Danske tilbyde Jæmteland.
Thuillerie frembar dette Tilbud til de Svenske, og sagde derhos, at hand tænkte vel ikke, at Dronningen blef dermed fornøyed, meente dog at det var nogenledes værd at tale om.
Svensken forkaster dette Tilbud.
De Svenske Commissarier sagde, at herudi kunde de gierne holde hannem undskyldt, helst hand intet kiændte til dette bemældte Land, der var fuldt af Klipper, Fielde og Moradser, og var ey udi nogen Maade saaledes beskaffet, at Commercierne deraf kunde hafve nogen Sikkerhed. Thuillerie, som hafde allerede tilforne vidt og bredt igiennemgaaet og ofverlagt alle disse Ting med de Danske, og af sit Hierte undte dennem de beste Vilkor, som mueligt var, begyndte da igien at foreslaae, om mand kunde bringe de Danske til desforuden at ofverdrage en vigtig og betydelig Stæd, een eller anden Provintz, eller den Insul kaldet Øsel, til ævindelig Eye; Ja endogsaa en beqvæm Bye eller Hafn ved Øresund, til et Tyve eller flere Aars Underpant, hvorved Handelens Frihed fuldkommen kunde agtes forsikret.
Thuilleries Forslag derpaa.
Herpaa blef svaret af de Svenske, at, „de „kunde ikke andet, end berømme Hans Excellenges, Ambassadeurens
De Svenskes Svar.

1351
rens store Fliid og u-trættelige Arbeyde i denne Freds-Handling, i hvad for et Udfald den end skulde faae, men Forslagene, som hand giorde, motte Hans Excell. vide, lidet at komme ofvereens med de Befalninger som de hafde at følge, og behofvede alt saa desto større Eftertanke. Thuillerie lod sig ikke saa læt afvise med disse Complimenter, men med en gandske alvorlig Tale forde dem til Gemytte, at, saasom der paa hans Side intet skulde fattes, til at faae Freden stiftet, med mindre Dronningen af Sverrige hafde sine egne og forborgne Aarsager til gandske at undertrykke Danmark, saa motte hand dog i ald Oprigtighed sige dem, at den Krig som de Svenske tillige med Hollænderne endnu forehafde imod Danmark, kom aldeles ikke tilpas; Hollænderne vare og ingenlunde at rose, i det de hafde satt deres Forbund med Frankerige tilside, for at tage Part med de Svenske i denne Krig. Og dette motte hand sige dem, ikke som en Freds-Mæglere, men som Kongen af Frankeriges Minister og Ambassadeur.
Thuillerie siger de Svenske mere alvorligen sin Mening.
De Svenske undskyldte deres og Hollændernes Adfærd, med at lægge ald Skylden paa de Danske, og at igientage nogle Ord af deres Manifest, og af Hollændernes Forbund med Sverrige. Denne temmelig skarpe Dispute endtes saaledes den Dag. En Dags Tiid derefter samledes Ambassadeuren med dem igien ved Grændsen, hvor de endnu paastode, at vilde hafve Grændse-Skiællet imellem sig og Danmark midt i Øresund; Og om de end ikke hafde alt Landet indtaget paa deres Side, saa hafde de dog nok andet i dets Stæd, at give derfor tilbage. Viste hannem ogsaa paa Land-Kortet, hvad Fare deres Lande, Wester-Gylland og Smoland hafde af det Naboskab med Skaane, Halland og Bleginde, hvilke sidste de derfore motte hafve for deres Sikkerheds Skyld.
Svensken paastaaer Grændse-Skiællet midt i Øresund.
Thuillerie svarede dem, at Kongen af Danmark blef ikke udi mindre Fare bestæd, og mistede ald Sikkerhed, saafremt de Svenske fik Skaane bort, og at hand meente det Danmarkes Stænder aldrig skulde tillade sligt. Endelig lovede hand dem, efter deres Forlangende, at vilde endnu giøre et Forsøg, om de Danske vare at ofvertale.
Thuilleries Svar.
Hand giorde saa, og kom tilbage igien til de Svenske den 20. May, forkyndte dennem, at de Danske hafde nu selff viist ham et Papir med alle de Svenskes Anfodringer, som hand hafde hidindtil skiult for dennem, men dem nu fra Holland var tilsendt; De hafde og sagt derom, at hvis de skulde miste alt dette, da vilde de dog fegte først derfor, og miste det med Kaarden i Haanden, heller end at skrifve sig derfra. Men de Svenske forblefve ikke desmindre ubevægelige.
De Danske resolvere heller at fegte for, end tilstaae Svensken det paafodrede.
Derefter tovede de Danske endnu i nogle Dage, Thuillerie ligeledes: Da hand imidlertid svarede alene de Svenske paa Sporsmaal, at de Danske forblefve ved deres Mening, at der fordredes dennem alt for meget og u-billigt af. De Svenske saae derimod hver Dag ud efter Vinden, og ventede at deres store Flode skulde komme.
De Danske forblive ved deres Svar: Og de Svenske see ud efter Vinden.

1352
komme, da Fodringen og ikke kunde slaae dem feyl. Men endnu blef Floden ude. Den 2. Junii kom Thuillerie, sagde at de Danske tilbode nu Øsel tillige med Jæmteland.
1645. De Danske tilbyde Øsel.

De Svenske sloge ogsaa dette af, med en vidløftig Tale og Forklaring af deres Aarsagers Vigtighed og Rigtighed: nemlig hvorhøyt der laae dem Magt paa, at have nogen større Forsikring. „Danmark var ikke saa afmægtig, eller saa lidet at befrygte, som mand troede; forrige gamle Tider havde lærdt, hvor hastigen bemældte Rige kunde komme til Kræfter igien.
Svensken paastaar endnu Skaane med mere.
Jæmteland og Øsel forsloge ikke, naar mand endogsaa vilde lægge Gulland dertil. Mand begiærte alene de Lande, som GUD og Naturen havde viist at burde høre til Sverrige. Den Franske Ambassadeur motte troe, at Sverrige havde ingen farliger Fiende, og mere at frygte for, end de Danske, som mand af Historierne kunde lære.„ Endnu kom den Franske igien den 7. Junii, og tilbød, foruden Jæmteland og Øsel, ogsaa Halmstad.
Endelig tilbydes Halmstad.
De Svenske igientoge deres lange Snak med Exempler af Historien; hvorved La Thuillerie omsider trættedes, og havde nær tabt ald Taalmodighed;
Thuilleries Utaalmodighed.
bad dennem dog til sidst, at de vilde paa eengang sætte hans saa mange slags Vilkor paa et Papir, at hand kunde have noget fuldkomment at raisonnere og høre de Danske over, og faae dog eengang afgiort, i stæden for at giøre disse idelige Strippereyser frem og tilbage uden Ophør, og uden at see ringeste Fremgang i Sagen. Dette naaede hand, og blef saa af de Svenske bragt til Papir disse trende slags Vilkor, udaf hvilke, hvis slet ingen stod de Danske an, fik mand at pakke ind, og fortsatte Krigen til det yderste.
De Svenske opskriver tre slags Vilkor.
„Det første var, at Halland, Skaane og Bleginde skulde til evig Eyendom og med fuldkommen Ret overdrages fra Danmark til Sverrige, og Midtstrømmen i Øresund at være Grændsen imellem begge Riger. Det andet var, at overlevere til Sverrige Halland og Bleginde, Bahuus i Norge med sit heele Lehn, samt Jæmteland; og derimod skulde igien til Danmark tilbagegives Holsten, Jylland og Skaane. Det tredie, at afstaa Halland, Bleginde, Jæmteland, Gulland og Øsel.„ Ambassadeuren tog dette Papir til sig, og gaf det til de Danske at overveye.
De Danskes Resolution derpaa.
Disse forkastede strax den første Vilkor, baade for Øresunds skyld, og for de mange Adelen tilhørende frie Sædegaarde og Godser i Skaane. Halland og Bleginde vare Danmarks beste Formuur imod de Svenske, uden hvilke Riget ingen Sikkerhed havde til Lands eller Vands. Bahuus og dets Lehn var af saadan Vigtighed, at mand skattede det saa høyt, som næsten det halvve Norge. Den tredie Post forkastede de ogsaa, og bleve ved deres forrige Tilbud, af Jæmteland og Øsel, nævnte derhos, i Stæden for Halmstad, som de tilforne havde offereret, Varberg Slot med Byen, Havnen og Lehnet, eller i dets Stæd den Øe Gulland.
Svensken bliver slet ikke tilfreds.
Dette gafve de den Franske Ambassadeur skriftligen, som motte nu høre

1353
af de Svenske det samme som saa ofte tilforne, at sligt var alt for ringe og foragteligt: Og hvortil tiente det, at de førte Krig i Tydskland, naar de skulde her hiemme lade sig sidde paa Hovedet af de Danske?
Og Thuillerie bedrøvet, og mistrøstig.

Thuillerie blef ikke lidet altereret, og sagde snart med Bedrøvelse, at hand saae nu intet andet Middel tilovers, end at fortælle de Danske Tingen reent, og beskrive dem den saaledes, som hand fandt den, og hvis hand da intet udrettede, vilde hand med første sige Farvel, og tage Afskeed hos de Svenske. Denne Samtale foregik den 12. Junii. Den brave Franzos viiste sig endnu utrættelig.

Den Franske Ambassadeurs utrættelige Umage.

Hand ikke alene berettede og beskref Tingen for de Danske Commissarier, men hand satte sig ned hos dem i tvende hele Dage, braadslog med dem om alle Ting, examinerede Land-Korterne, hørte deres Stiel og gaf dem sine igien, indtil de endeligen blefve enige med ham, og hand med dem, at mand skulde byde Svensken til ævindelig Eye, imod at faae de indtagne Lande og Fæstninger igien, Jæmteland, Øsel og Gulland; men til Forsikring og Borgen indtil en vis Tiid Halmstad og Laholm.

De Danskes sidste Tilbudde.

Hvis dette dog ikke fandt Stæd, skulde hand, som af sig self og ey endu i deres Nafn, giøre Forslag om den Provintz Halland til et Forsikrings Pant paa 25. Aars Tiid. Da nu Kongen blef herom underrettet, og motte udaf slig Tractaternes Tilstand fornemme, at her var ingen Forhaabning til Fred forhaanden, med mindre eet og andet Land motte fra Cronen adskilles, og til Fienden overlades, fandt Hans Majest. for got, at tilkiendegifve det for sine Stænder her i Riget.

Kongen forskriver Stænderne til Kiøbenhavn.

Hand lod dennem derfor forskrive, og befale, til S. Hans Aften at møde ved deres Deputerede i Kiøbenhavn. Derhos lod Hans Majestæt dennem Allernaadigst vide, hvad som ved Grændserne hidindtil var tracteret, og hvor strænge og ubillige de Svenske endnu vare i deres Paastand.

Tilkiendegifver dem Tractaternes Vanskelighed med Svensken.

Da nu disse Deputerede vare ankomne, gafves dennem at forstaa, at Hans Majest. ikke agtede at skrive til nogen for Sig og Riget saa fornærmelig Freds-Slutning, uden sine Stænders Raadføring. Thi, saafremt deres Mening skulde gaae derhen, at det var bedre, endnu at forblifve i Krigen nogenstund, og vente ved GUDs Naades Hielp nogen ynskeliger Fremgang, heller end at formindske Cronen paa nogen sine Lande, da kunde de være forsikrede, at Hans Majest. Mening og Villie skulde blifve den samme: Aleniste, de motte lofve og forsikre, at vilde gribe sig an af alle Kræfter, og anvende deres yderste Formue, saaledes som de og skulde fornemme, at Hans Majest. intet for sin Deel agtede at spare, for ey at lade sig aftvinge nogen skadelig Fred, med mindre den Allerhøyeste det endeligen saa hafde besluttet.

Forespørger, om de ville endnu fortsætte Krigen, heller end at afstaa noget til Fienden.

Adelen, som var den fornemmeste Stand, og som de andre aldeles herudi fuldte og vare enige med, beraadte sig ikke længe, men strax anden Dagen hafde deres Svar færdigt, hvilket de og ved de tvende Deputerede, Manderup Due og Christen Skeel,

1354

til Rigens Raad overleverede. Deri takkede de Hans Kongel. Majest. paa det underdanigste for hans store, høystberømmelige og utrættelige Omsorg for sine Rigers Velstand og Forsvar i denne bedrøvelige Krig, som alle Undersaatter hierteligen bade GUD at motte faae en Ende paa jo snarere, jo heller.

Adelens Mening, som er, at der motte sluttes Fred, og opofres noget, for at frelse det øfrige.

At raade til videre Fortsætning af Krigen, det kunde de i deres Samvittigheder for ingen Deel giøre. Det var GUD best bekiendt, og for alle og enhver i Riget klart og aabenbare, at her var den pure Umuelighed, end og med de fast i Grunde medtagne og forarmede Undersaatters alle overblefne

Kræfter længere at drifve dette Værk. Kort sagt: alle sukkede efter Fred, den motte blifve, hvorledes GUD vilde den forlene. De bade derfor underdanigst og alleryderst-kiendigst Hans Majest. dette Self efter sin egen høye Viisdom at vilde betænke, saasom de og hermed til Hannem, som Rigernes og Fædernelandets Fader, overgafve ald fuldkommen Magt til at giøre og lade i alleting, som Hans Majest. for best befandt, ja langt heller at opofre noget, end at sætte langt mere i større Perikel og Vove.

De gifve Kongen fuldkommen Magt at giøre og lade.

Herpaa hafver Hans Majest., efter Rigens Raads underdanigste Forestilling, skrefvet til sine Commissarier ved Tractaten, at de motte slutte saaledes, som best mueligt var, ved den Franske Ambassadeurs Fliid og Mellemhandling at erholde. Bemældte Franske Ambassadeur var allerede tilforne, den 16. Junii, reyst hen til de Svenske, og hafde først hos dennem holdt en bevægelig Indgangs-Tale, formanende dennem stil dog ikke at afbryde Tractaterne, som hand hafde obeydet paa med saa stor Møye, og motte nu, saafremt de blefve stikkende, hafve Tort deraf i stæden for Belønning.

Ambassadeuren begiver sig til de Svenske med nye Forslag.

Derpaa fremsatte hand først den Post om Jæmteland, Øsel og Gulland, samt Forsikring til en vis Tiid i Halmstad og Laholm; men da dette blef forkastet, mældede hand omsider om Halland paa 25. Aar til Underpant; dog dette sidste alene som noget hand vilde endnu paayearbeyde, og ey kunde gifve fuld Forhaabning om. Hand bad kuns, at de vilde forklare reent, om de saaledes kunde vorde tilfredsstillede. Hand viiste dem og paa Land-Kortet Hallands Beleylighed, imod Vester-Havet, samt Landets Nytte, i Henseende at det bedækkede Vester-Gylland og Emolandet; samt de skiønne Hafne til Fahrten i Sundet og Beltet at forsikre: Ligeledes Jæmtelands og Øsels store Fordele i Henseende til Liflands Beskiærmelse; og endeligen af hvad Vigtighed den Insel Gulland var udi Øster-Søen.

Dispute om Bleginde.

De Svenske funde imidlertid meget herpaa at sige: De vilde hafve det hele Bleginde med Halland. La Thuillerie vilde ikke vide af, at dette Land var stort bevendt, og ikke værdt at holde sig op ved.

Item om Pantet.

Men de Svenske beviiste ham det anderledes. De skiottede og ikke om, at antage noget til Underpant, saasom saadant var kun en Sikkerhed for en Tiid, og kunde forvolde en Krig, naar Tiden var omme. Til dette sidste foreslog La Thuillerie et Middel, at mand kunde tilføye i Ar-

1355

tiklen, at naar Tiden var forbi, skulde de Danske ikke bekomme deres Underpant tilbage, med mindre de paa nogen anden Maade stillede Sverrige nøyagtig Borgen og Forsikring for Eftertiden.

Thuillerie trænger dem Svar af.

Til sidst bad hand de Svenske, og det i Hans Majestæts Kongen af Frankerige sin Herres Nafn, at de vilde nu strax anden Dagen tilstille ham deres Svar herpaa. Dette blef og af dennem efterkommet, da de sendte en Secreterer til ham med saadant Svar, at hand kunde slutte med de Danske paa følgende Vilkor: At „Jæmteland, Øsel og Gulland, saao og Halland, motte samtlige afstaaes Sverrige til ævig Eye, og derhos et Stykke af Bleginde, hvoraf de Danske kunde beholde det som laae næst om Christianstad; og dette at staae saaledes paa Dronningens Approbation; Thi self vilde Commissarierne være dertil forbundne.„

Og faaer dem til at eftergive det meste af Bleginde.

Ambassadeuren holdte alligevel ikke op, at trænge ind paa de Svenske med alle de Ord, hand kunde paafinde, at de efter mange Om-svøb, og en heel Hob Ord-Vexling, lode det forblifve ved Halland og et Stykke af Bleginde at tage til Underpant, efter at de længe hafde staaet paa enten Halland til stædsvarende Eye, eller Bleginde tillige med Halland til 60. Aars Underpant. De bade endogsaa nu om nogen Tiid, til at faae deres Dronnings Samtykke. Men La Thuillerie gaf dem at forstaa, at hand agtede nu ikke at giøre et Skrit længere, det motte blifve samtykt eller ey;
Thuilleries faste Beslutning.
Hand vidnede for GUD i sin Samvittighed, at hand ey kunde eller burde giøre mere i denne Sag: Commissarierne vare self fornemme Ledemode af deres Rige og Fæderneland, af den ypperste Stand, og behøfvede ingen Forespørsel eller Ophold i at fuldende Værket. Ja hand vilde ikke engang, endskiønt de Svenske bade ham derom, berette hvad nu samme Dag, den 21. Junii, aftalt var, til de Danske, førend de Svenske, som saae at hand kiærde sig om ingen Udflugter mere, motte lofve, at lade det derved forblifve, og at sende ham inden tre Dage noget af Artiklerne færdigskrefne til Tractaten.
De Svenske fremsender de første Artikler til Freden.
Disse Artikler, som angik Segladsen og Told-Friheden skikkede de hannem til den 24. Junii. Men da de Danske viiste derudi noget urigtigt og imod Aftale, fandt Ambassadeuren for got, at kalde begge Rigers Commissarier tilsammen til Grændsen ved Brømsebroe, hvor da baade den 29. Junii, og siden 10 eller 12 gange derefter i Julii og Augusti Maaneder blefve igien holden Forsamlinger, (thi i de forrige 4re Maaneder hafde de Danske opholdet sig i Christianopel, og de Svenske i Soderager.)
Ambassadeuren Thuillerie kalder Commissarierne sammen til Brømsebroe igien.
Der gik da Ambassadeuren La Thuillerie Parterne imellem, og syntes i de første 6. Forsamlings-Dage at hafve Handlingen næsten afgiort, undtagen at de Danske ey vilde samtykke Bleginde til Pant tillige med Halland, ey heller den Tiid af 50. eller 60. Aar i Pante-Forsikringen.
De Svenske lade Bleginde falde.
Endeligen lode de Svenske denne Post om Bleginde falde, og satte Siden af Hallands Pantsætning paa 30. Aar. Derimod motte de Danske tilstaa, at det

1356
Stykke Land Herrdalen motte følge med Jæmteland, som det grændser næst paa. Med alt dette gik den meeste Part af Julii Maaned bort, da imidlertid begge Rigers Commissarier bekomme deres Høye Principalers Samtykke, og derhos de til Tractatens endelige Slutning fornødne Fuldmagter.
Men bekomme Herrdalen til Jæmteland.
Imidlertid forefaldt dette mærkeligt, at de Hollandske Gesandter begiærde af begge Parterne, saavel de Danske som de Svenske, at de haabede det mand ikke forglemte at indføre deres Nafne i Tractaten, saasom Mediateurer eller Freds Mellemhandlere, og at de motte underskrive den tillige med den Franske Ambassadeur.
De Hollandske Gesandters fave Begiering og liden Undfeelfe.
La Thuillerie, da ham dette blef berettet, beteede ikke liden Forundring over, at disse Hollændere ey havde meer Undseelse, end at vilde tænke paa eller begiære saadant, efter at de fra saa lang Tiid af formeligen havde nedlagt og afsagt sig fra deres Mægler Embede og erklæret sig for Fiender, men vilde nu hede Mæglere igien, naar alting var afgiort.
Thuilleries Forundring herofver.

Hand var forsikret, at hverken den ene eller anden Part skulde tillade, at Hollænderne toge nogen Part i den Ære, som hans Herre Kongen af Frankerige alene tilkom, efter at hand, Hans Majest. Ambassadeur, havde baaret Byrden alene, og forrettet alt Arbeydet med Freden at tilveyebringe. Det kunde være Hollænderne alt nok, hvad de havde tilveyebragt for sig self, og at de ved Sverriges lykkelige Vaaben, med saare liden Umage og en ringe Bekostning kunde nu hiembringe de herligste Fordeele, som de nogentiid kunde ønske sig.
Siden blef her, den 24. Julii, handlet om dem, som havde begiært at indsluttes og nyde Deel i denne Freds Forhandling, nemlig først disse: Hertug Friderich af Holsten-Gottorph, Greverne Anthon Gynther og Christian af Oldenborg og Delmenhorst, Hanse-Stæderne, og Stæderne i Hertugdømmet Pomeren.
Om dem, ſom blefve indſluttede i Freden.
Med de første Tre fandt det ingen Vanskelighed. Hertug Friderich havde alt ved Tractaternes Begyndelse ladet ansøge derom hos Kong CHRISTIAN, som lovede at understøtte hans Sag paa det beste, hvilket Hans Majest. ogsaa udtrykkeligen befalede sine Raad og Commissarier udi den dem gifne Instruction.
Hertug Friderichs af Holſten Sag.
Herfra reyste samme Tiid denne Hertug Friderichs Gesandt, Claus von Ovalen, til Grændse-Mødet, hvor hand og bekom god Fortrøstning af de Svenske, at skulde vorde indsluttet i Tractaten, og hvad den Skade angik, som hand havde lidt i Krigen, vilde de giøre deres Fliid hos Dronningen, hvorledes hannem derfor nogen Erstatning kunde skee. Græverne af Oldenborg, saavelsom og Hanse-Stæderne havde ligeledes haft deres Sendebudde hos Kongen, og formaaet Hans Majest. til, at anbefale Commissarierne deres Sag; det samme de ogsaa havde udvirket ved det Svenske Hof. Med de Pomerske Stæder holdte det noget haardt, inden deres Ansøgning blef bevilget, som var at paastaae den samme Frihed i deres Fahrt og Told, som dem var gifven af Høylosl. Ihukommelse Kong Friderich.
De Pomerſke finge Frihed efter det Odenſeer Fordrag.

1357
rich den Anden i det Odenseiske Fordrag af Aar 1560. Hertil vare de tilskyndede af de Svenske, som giorde sig fast Tanke om at beholde gandske Pomeren. De Danske stode derimod saameget som mueligt var, og Hollænderne saavelsom Hanse-Stæderne misundte dennem ikke mindre saadan Fordeel; Men Sverriges Ofvermagt giorde, at de alligevel blefve deelagtige i deres Ønske.
Handling om Bremens Indrømning til Erzbiskopen, som blef frugtesløs.
Her stod endnu een Post tilbage af saa meget destørre Betydning, som den laae Kongen fornemmeligen meget paa Hiertet, og var nær ved at giøre endnu en lang Ophold i Freds-Slutningen. Hans Majest. hafde begiært, at hans Hr. Søn Erz-Biskopen af Bremen motte igien bekomme sine Lande Erz-Stiftet Bremen og Stiftet Ferden, og vorde indsluttet i nærværende Freds-Forhandling. Dette vilde de Svenske ey høre tale om. La Thuillerie, som intet ynskede heller, end at kunde faae denne Sag udrettet, Kongen til Fornøyelse, hafde ofte tilforn ved alle Leyligheder erindret derom hos de Svenske, og nu til sidst sparede hand end ikke den alleryderste Fliid for at trænge dermed igiennem. Alt hvad der kunde optænkes udaf Argumenter, til at bevæge Oxenstierne og de andre med, blef ikke af hannem forglemt. Og de Danske Commissarier, der vidste, hvor nær dette gik Kongen an, blefve og ved at bede og drifve bemældte Ambassadeur dertil, at hand ey skulde lade af, førend hand fik det udrettet, og at bruge derudi Kongens af Frankerige hans Herres Nafn. Det samme bemøyede end

ogsaa de Hollandske Gesandter sig om hos de Svenske. Men disse hafde deres Aarsager, at holde baade Hierter og Ører gandske tillukte til for alle disse endskiønt stærke Anmodninger, hvoraf den vigtigste, som de endnu ikke sagde til enhver, var, at de agtede self at beholde Bremer-Stift med alle, og eftersom Konigsmark hafde faaet allerede en god Stumpe deraf til sin Belønning, saa ventede og flere af de Svenske Generaler, Troe Mænd og Raad, som hafde haft Deel i den Tydske Krig, at der skulde vel og falde noget af for dem derinde.
De Svenskes Haardhed, og af hvad Aarsager.
Den Franske Gesandtes Forslag.
La Thuillerie foreslog, at hvad som Dronningen hafde gifvet til Konigsmark, kunde forblifve, og desforuden Stade og Buxtehude med Svenske Folk besætte, naar Erz Biskopen bekom Landet. Men herpaa svaredes alene, at det stod ikke i deres Magt, var tvert imod deres Instruction, horder til de almindelige Freds-Tractater i Tydskland, og endeligen, at det kom an paa, om mand hertil kunde faae Dronningen af Sverrige ofvertalt. Virkeligen hafde mand til den Ende, for at faae et Svar af Dronningen, opskikket en Secreterer, som var Claus Brorson Naalamb, til Stockholm. Ambassadeuren, som tænkte at hand intet hafde forrettet, saalænge dette var u-forrettet, vilde ikke lade det engang ankomme paa saadant Svar: Hand fandt paa et andet Forslag, som var at beslutte, i stæden for en Freds-Publication, en Vaaben-Stilstand imellem Danmark og Sverrige, imedens mand ordentligen tracterede om Bremen, da det ligefulde kunde staae

1358
staae til Dronningen at samtykke eller ikke, hvad saaledes blef forhandlet. Dette indgaf hand skriftligen den 1. Augusti. Men hertil hafde de Svenske ingen Lyst.
De Svenske afslage dette med et andet Forslag.
De foreslog en anden Maade, nemlig, at „naar alting med den Danske Fred var til Ende, kunde Ambassadeuren forhandle den Bremiske Sag hos Dronningen, og maaskee vel bringe det dertil, at Hertug Friderich kunde tage bemældte Erz-Stift til Lehn af Hendes Majest.; Paa anden Maade saae de ikke at det kunde erholdes; Imidlertid vilde de giøre deres beste dertil.„
Thuilleries Bedrøfvelse herofver.
La Thuillerie, som læt forstod hvad dette vilde sige, tabte nu alt Modet, og kunde ey dolge for de Hollandske Gesandter, at denne Sag krænkede og bedrøvede hans Sind mere, end nogen Ting i Verden, nemlig at hand ey kunde faae dette ene giort Kong CHRISTIAN og hans Søn Prinsen til Fornøyelse. Hand gik dog siden saa vidt, at hand i een af Sammenkomsterne ved Brømsebroe offentlig erklærede, at „vilde bringe det til veye hos de Danske, at der udi Erz-Biskopens Nafn skulde skikkes et Gesandtskab til Dronningen, for at begiære Erz-Stiftet til Lehn af Hendes Majest., og haabede at Canceller Oxenstierne, der havde aabnet dette Middel, skulde alvorligen hielpe dertil, og være Borgen for at det ey skulde slaae feyl.„
Hans tredie Forslag til de Svenske.
Oxenstiernes Svar.
Men Oxenstierne svarede, „sin Umage og Fliid vilde hand love, men at være Borgen derfor kunde hand ikke.„ Men at Oxenstierne herudi var falsk, og agtede ingen Fliid at giøre, omendskiønt hand det lovede, kand ingenlunde paatvivles.
Oxenstiernes Falskhed herudi beviises med Dronningens Ordre.
Det beviises med de Ord og Ordres til bemældte Svenske Commissarier, daterede den 6. og 9. Augusti. Slutningen blef, at mand i een af de sidste Sammenkomster kom saavit ofvereens, at „Erz-

Stiftet Bremen og Stift-Ferden skulde staae til Dronningen Self at disponere ofver, og ved særdeles Tractater søges, da Erz-Biskopen imidlertid kunde for sin Person, Familie og eget tilhørende Gods, nyde got af Freden.„
Slutningen paa denne Forhandling.
Thuilleries nye Bemøyning uden Frugt.
Vel bemøyede La Thuillerie sig endnu om at faae udvirket, at Høybemældte Erz-Biskop motte erklæres for Neutral

1359
i den Tydske Krig, (saasom tilforne, førend Indfaldet i Danmark skeede;) Ligeledes at hand motte igien bekomme sit Archiv og Stifternes Brevskaber, tillige med sit rørlige tilhørende Gods, som Svensken hafde borttaget i Stade og andenstæds. Men altsammen forgiæfves. La Thuillerie hafde vel Aarsage, at skrive til sit Hof, at Canceller Oxenstierns Hoffart og Ofvermod var utaaleligt, og var derfor vanskeligt at bevæge ham til end og de billigste Ting. (Hvilket findes i de Brefve, der nu ere i Trykken og for Dagens Lius.)
Og, som nu ey noget videre stod til Rest at tractere om, hastede den Franske Ambassadeur, med at faae Tingen til sin Endskab; bad derfor, de Svenske, at de nu vilde ufortøvet gifve Ordre til deres Krigsmagter til Lands og Vands, at indeholde med ald Fiendtlighed, og at en Stilstand motte ofveralt forkyndes.
Des Franske Ambassadeur forestaaer en Stilstand.
De Svenske meente, at saadant giordes ey fornødent, førend begge Parter hafde underskrefvet Fordraget; Endskiønt de motte bekiende, det de hafde bekommet Dronningens skriftlige Befalninger, baade til Gustaff Horn, som commanderede Armeen til Lands, saaog til Admiralen Erik Rynning, om at ophøre med Krigen: De spurde derfor Ambassadeuren, om hand vilde paatage sig at indstaae og være Borgen for de Danske, at de skulde oprigtigen holde, hvad som var indgaaet.
Hand skaffer de Danskes Edelige Forsikring om at holde det besluttede.
La Thuillerie svarede, at dette skulde hand strax skaffe dem Beskeed paa. Bad saa den Svenske Secreterer Israel Lagerfeld følge med sig hen til de Danskes Telt. Self gik hand først ind i Teltet til de Danske, og fortalte dem det passerede; kom saa straxen ud igien til Lagerfeld, og spurde hannem, om de Svenske Commissarier vilde være tilfreds, naar dem blef gifvet fuldkomment Ord og Lofte om hvad som forhandlet var? Denne sagde Ja, og gik saa ind med Ambassadeuren i Teltet. Det, saasnart de hafde hilset hinanden, talede Formanden for de Danske Corsitz Ulfeld til Secreteren saaledes i Fransk Sprog: „Efterdi det er nu kommet saavidt, at de Svenske Commissarier, paa vores gifne Troe og Love ville samtykke i en Vaaben-Stilstand, saa paa vores Allernaadigste Konges Vegne, love og forsikre vi dennem hermed, paa Ære og Troe, og paa vores ævige Salighed, at intet af alt det, som imellem os ved Ambassadeurens Fliid er aftalt, skal blifve brudt.„ Hvorpaa hand strax gaf først Ambassadeuren, og dernæst Secretereren Lagerfeld sin Haand.
Stilstanden forkyndes.
Samme Dag, som var den forhen nævnte 7. Augusti, blefve Brefve skrefne til alle Generaler og Admiraler paa begge Sider, om at høre op med Krigen: Og mand foretog sig at forfatte Freds-Tractaten i Pennen.
Tractatens Slutning og Underskrift, hvorledes dennem tilgik.

Endeligen fremkom den ynskelige Dag, nemlig den Trettende Augusti, da Freds-Handlingens Instrumenter, samt de dertilhørende Skrifter, skulde udvexles, og dette hele Verk fuldkommes og endes. Thuillerie satte sig til Hest, indfandt sig hos de Svenske,

1360
og spurde dennem ad, om de forlangede hans Tieneste dertil; saasom dette var en Forretning, hvortil mand ellers pleyede at bruge Secretererne? De Svenske bade ham, at efterdi alt det andet, som hidindtil var giort og fuldført, var ved hans Fliid og Møye forrettet, saa skeede dem en stor Ære og Fornøyelse, om hand ogsaa vilde self paatage sig den ommældte sidste Umage. Derpaa tog hand de Svenskes Exemplar af deres Hænder, samt de tilhørende Papirer, og reed hen til de Danskes Telt dermed; Siden bragte hand de Danskes Exemplar og Skrifter til de Svenske. Hvor hand og ved samme Leylighed fik udvirket Parternes Samtykke og Foreening om et Par Poster, hvilke tilforne var forglemt at omtale, nemlig, at det motte tilstædes Kongen at lade optage ved Gothenborg det forulykkede Skib Sophia, enten heelt, eller Stykke-viis, samt dets Canonner. Dette bevilgede de Svenske strax. Og de Svenske blef derimod tilstædet, at betiene sig af den Havn Bökulden ved Bleginde, til at udføre deres Jern, Tømmer-Last, og andet.
Et Par Poster endnu bevilgede paa begge Sider.
Saasnart som Exemplarerne vare confererede og underskrefne, (hvilket sidste skeede af La Thuillerie paa dem begge, paa den høyre Side af Commissariernes Nafne,) kom en Secreterer ud af de Danskes Telt; og en anden tillige ud af de Svenskes, hver med sit Exemplar i Haanden, og leverede dem i et Øyeblik til bemældte Ambassadeur. Hand tog dem saaledes, det Svenske i sin høyre, og det Danske med den venstre Haand, lagde derpaa begge sine Hænder ofver-Kors, og rakte den Danske Secreterer Kield Krag det Svenske Exemplar til med sin høyre Haand, og den Svenske Secreterer Lagerfeld det Danske med den venstre.
Ambassadeurens sidste Forretning som Mellemhandlere.
Sagde saa, at hand nu aflagde sit Mægler-Embede, og erklærede hermed, at hand vilde forføye sig til de Svenske, som hans Herres Kongens af Frankeriges Bundsforvandte.
Hand aflægger sit Mægler-Embede.
Rigs-Hofmester Ulfelds Tale.
Strax derpaa blef gifvet Tegn med Trompeterne paa begge Sider, og begge Parters Commissarier ginge paa een Tiid ud af deres Tælter, hvor da Ambassadeuren var i Følge med de Svenske. De forsamledes da lige imod hinanden, midt paa Pladsen, og Rigs-Hofmesteren Corfitz Ulfeld begyndte da først at tale, udi saadan Mening: „Efterat den Uenighed, som har været imellem disse begge Riger Danmark og Sverrige, er ved Guds den Allerhøyestes Bistand blefven endet og Freden igien stiftet, saa kunde vi ey andet end høyligen berømme Deres Majestæter den Allerchristeligste Konge og Dronningen af Frankerige, som ved Deres Ambassadeur hafver ey alene beviist herudi en særdeles stor Omhue, men ogsaa anvendt ald Fliid og Vindskibelighed paa dette Forliig imellem disse Nordiske Croner at tilveyebringe. Hans Majestæt vores Naadigste Konge vil herfor ikke forglemme Deres Majestæter sin skyldige Taknemmelighed, og Ambassadeuren sin synderlige Gunst og Affection at tilkiendegifve. Om Forliiget i sig self og dets Indhold er u-

1361
„fornodent at tale, da det allerede er sluttet, i Skrift forfattet og undertegnet. Dette alene forsikre vi paa vor Side, at hvad som derudi indeholdes, skal af Hans Majestæt og Cronen Danmark u-brødeligen

Chr 4. * 1577 – 1648 - Regna foimat pietas (med Gudsfrygt skal man land bygge)

vorde holdet: Som vi og ikke tvivle paa, at Hendes Majestæt Dronningen og Cronen Sverrige ville paa deres Side det samme giøre: Helst det er os forsikret, at Dronningen hafver ald Tilboyelighed til Fred, hvori vi ynske at GUD fremdeles vil styrke Hendes Majestæt, og vi troe Eder, I gode Herrer, til, at I tillige med os ville med ald Fliid contribuere til Fredens Vedligeholdelse. Og eftersom Hans Majest. vor Naadigste Konge hafver ey hidindtil kundet ynske Dronningen til Lykke til Hendes Majestæts Regerings Tiltrædelse, saa aflægger Hans Majest. nu hermed sin Gratulation, og af Hiertet ynsker, at Hendes Majestæts Regering maae til GUDs Nafns Ære og Undersaatternes Gavn og Velfærdt vorde velsignet og lyksalig. Dette bede vi, I gode Herrer ville optage som en Forsikring om vores Venskab, som vi i alle Maader, befalendes Eder i GUDs Beskiærmelse, med ald Tienestberedvillighed tilsige.„

Canceller Oxenstiernes Tale.

Herpaa svarede Canceller Axel Oxenstierne, takkede GUD, som hafde gifvet Freden, berømmede Kongens og Dronningens af Frankerige særdeles Omhyggelighed for disse Nordiske Kongerigers Velfærdt, dernæst lagde hand største Roes paa Ambassadeurens La Thuillerie hans store Fliid, Vindskibelighed og Forstand i at befordre og tilveyebringe Fredens Slutning. Takkede saa de Danske Commissarier, saa vel for deres Lyk-Ynskning paa deres Konges Vegne til Dronningen af Sverrige, som og for deres trofaste Venskabs Tilbydelse og Tilsigelse, hvorimod hand forsikrede, at de skulde finde i alle Maader lige saa stor Tienestberedvillighed og oprigtigt Venskab hos de Svenske. Men hvor skikkeligt og velbetænkt det var af saadan en Mand, at hand paa denne Tiid lod ogsaa indflyde i sin Tale, at det var ham kiært, det de Danske nu forbigik at mælde om Uenighedens Aarsager, vil mand ofverlade til andres Dom. Strax hand havde endet, toge alle Commissarierne hverandre i Hænder, hilsede deres Medfølgere og de omkringstaaende, og efter nogen Tiids venlig og hoflig Samtale, sagde hinanden Farvel, og forføyede sig hver tilbage til deres Tælter, med mangfoldige Lykynskninger og andre Glædstegns Tegn.

De Danske og Svenske tage Afskeed.

Siden blef samme Dag affærdiged Bud og Skrifvelser til Landene og Provinzerne ofver alt, i sær hvor noget Krigsfolk sig opholdte, at Freden var kommen til en fuldkommen Slutning.

Tractaten med Holland underskrifves.

Paa samme Dag blef ogsaa den Tractat med General-Staternes Ambassadeurer, hvorom tilforne noksom er talt, og som allerede længe hafde ligget færdig skrefven, undertegnet og forseglet. Hollænderne hafde betinget sig hos de Danske Commissarier, at naar dette Fordrag af Hans Majest. Kongen blef ratificeret, at da ey alene alle Danmarkes Riges Raad skulde det tillige med underskrive

1362

og forsegle, men at det samme ogsaa skulde skee af Printz Christian, saasom udvalgt til at være Danmarkes og Norges Konge efter sin Hr. Fader. Dette blef og af Printzen, (som dog een og anden gang undskyldte sig derfor, da hannem dette af Canceller Christian Thomassøn blef tilkiendegifvet,) endelig efterkommet. Den Hollandske Flode seglede herfra Kiøbenhavns Rheed den 22. Augusti gl. Stiil, hvor den hafde ligget næsten i 10. Uger.

De Hollandske Gesandter tage Afskeed skriftligen.

Og de Hollandske Ambassadeurer funde ikke for got, at lade sig see af Kongen, eller fremstille sig Personligen at tage Afskeed. De forrettede det alene ved Skrifvelse, og undskyldte at de undsaae sig ved at falde Kongen u-beleylige, helst de vidste at Hans Kongelige Majest. var med meget vigtigere Forretninger besværet.

Fyrer og Bakker afskaffes.
Kongen gaf siden Ordre til at optage alle Bakker allevegne paa sine Strømme, og ingen Fyr mere at tænde paa de tilforne sædvanlige Stæder, eftersom Hollænderne i deres Tractat ingen Fyr- eller Bakke-Penge til sligt at underholde hafde vildet tilstaa. Hvorofver adskillige Hollandske Kiøbmands-Skibe komme til Skade og lidde Skibbrud. Bellagede Hollænderne herofver til den Danske Resident Tancke, og ved deres Resident Cracow her ved Sundet. Men dem blef svaret, at det Fordrag, som Hans Majest. var ved deres Befuldmægtigede blefven aftvunget i stæden for at mægle en Fred med Sverrige, mældede slet intet derom, men tvertimod at alle disse Fyr- og Bakke-Omkostninger skulde være afskaffede.
Ratificationerne paa Fredshandlingen udvexles.
Til Udvexlingen af begge Deres Kongel. Majestæters i Danmark og Sverrige Ratificationer paa Freds-Tractaten blef berammet den 13. Septembr., og blef samme forrettet ved en Rigens Raad og en Secreterer fra hvert Rige. Kongen beskikkede dertil Niels Trolle sin Rigs-Raad og Vice-Admiral, og Secreterer Kield Krag: Dronningen i Sverrige udnævnte Thure Sparre, og Secreteren Israel Israelssøn Lagerfeld. Disse mødtes med hinanden ved Markerod paa Grændsen, imellem de tu Landsbyer Kopholt og Ørneholt, og det om Morgenen: Hvor, da de hafde leveret hinanden Brefvene, droge de Danske tilbage til Ørneholt, og de Svenske til Kopholt, at see dennem igiennem. Komme saa om Eftermiddagen igien tilsammen, ynskede hinanden Lykke, og toge Afskeed. Frankerige, som Mellemhandler, hafde ogsaa en Minister ved denne Forretning, som var Filibert Hennequin, Fransk Resident ved det Kongelige Danske Hof.
Executionen forrettes.
Executionen af Fordraget fulgde derpaa saaledes, at Svensken udførde sine Tropper og alt Krigsfolket af Skaane, Jylland og Holsten, saa at disse paa den Syndre Side vare ofver Holstens Grændser den 30. Septembr. og ligeledes hine paa den Nordre ofver Skaanes Grændser. Men Fæstningerne blefve ikke indrømmede og til de Danske dertil forordnede Commissarier (som i Skaane vare Hr. Christoffer Ulfeld og Iver Krabbe, i Jylland og Holsten de tvende Jydske Lands-Dommere Erik Juel og Mogens Høeg, item Dines von Pudivels,

1363
foruden Hertug Friderichs Commissarier,) førend den 31. Octobris, efter Dronningens Befalninger herom til General-Feld-Marschalk Gustaff Horn og General-Feldttøygmesteren Carl Gustaff Vrangel. Bemældte Svenske Krigsfolk blef siden endeel til Lands fra Holsten, og de andre til Vands førte ud til Tydskland.
Anmærkning ofver denne Fred.
Saaledes endtes denne for disse Riger Danmark og Norge bedrøvelige Krig, ved en Fred, som endskiønt den var paa de Tider høyntynsket, dog for Kongen og Hans Majest. troe Undersaatter heel lidet behagelig, i henseende til deres haarde Vilkor og de mange Landes Afstredelse. Dog naar mand betragter de Omstændigheder, her nu vare, efter det ulykkelige Søe-Slag og Kongens Flodes Ruin under Admiral Pross Mund i forleden Aar, samt Helm Vrangels igien bekomne Ofverhaand i Jylland og Holsten, den Norske Armees slette Fremgang, Borringholms Borttagelse, og andre flere Vanheld; ey at tale om den Mangel befandtes paa alle Kræfter til længere at udholde en Krig, helst imod tvende foreenede Magter, nemlig Sverrige og Holland tillige, var det den Almægtige GUD storligen at takke for, at Vilkorene i Freden blefve ikke haardere.
Hvad der meest tilveyebragte Freden.

Vel bør ikke negtes, at et af de Midler, som GUD hertil beskikkede, var Frankeriges Mediation, hvorudi og ingen bedre og fornuftiger Minister kunde blefvet brugt, end den ofbenævnte Ambassadeur De la Thuillerie. Men mon denne Mands Fliid og Forstand skulde vel kunde haft saa god Fremgang og udrettet, at Vilkorene ey vare blefven meget værre, hvis den store GUD i himmelen havde ikke giort det beste, og hvis ikke de Svenskes stærke Orlogs-Flode var, lige fra midt udi May-Maaned, da den alt laae Segl-klar, og indtil hen i Julii-Maaned blefven bestandigen opholdt, og til deres store Bekymring ligesom i Fængsel, ved GUDs Veyr og Vind? Herom kunde meget mere siges og anføres, hvis ikke dette lidet var alt nok for dem, som læse med nogen Eftertanke hvad som allerede fra dette Aars Begyndelse og hidindtil i denne Historie er optegnet.
Kongens Allierede og deres Forhold paa de Tider.
Mand betragte dernæst de Tider og Conjuncturer, som paa denne Tiid var for Hans Majest. Kong CHRISTIAN, i henseende til Venner og Allierede, og de Magter i Europa, som Danmark skulde haft nogen Hielp af.
Hollændernes Partiskhed imod Danmark.
Af Søe-Magterne var den ene, nemlig Holland, intet mindre end Ven, i det den, efterat hafve tilladt at Sverrige fra Krigens Begyndelse bekom Orlogs-Skibe og Baadsfolk i Ofverflødighed der i Provintzerne til at fegte imod Danmark med, negtede plat ud samme Belvillighed til Danmark; Dernæst, efterat de hafde tilbuddet og begyndt paa en Freds-Mellemhandling imellem de Danske og Svenske, brøde den u-formodentlig, og paa en tilforne u-hørt Viis, ofvertvert, giørende sig til Fiender, for at søge deres egen Profit ved dens Hielp som var stærkest. Den anden Søe-Magt, nemlig Engelland, var nu ikke i Stand til at hielpe andre, da den var i største Forlegenhed hiemme hos sig self;

1364
Kong Carls Tilstand paa de Tider er bekiendt. Parlamentet, som var hannem for mægtigt, var de Svenske tilgenegen, og hafde deres Gesandt i Sverrige, at tilbyde dem Forbund til fælles Bistand: Efterat samme Parlament hafde tilforne i Martii Maaned haft andre udskikkede her i Kiøbenhavn, og begiært, nu som tilforne, Kong CHRISTIANS Mellemhandling imellem deres Konge og dem, men paa saadanne Vilkor, som Kongen ey fandt giørlige, da Hans Majest. hafde befalet sine tvende Raad Hr. Jost Høeg og Jørgen Brahe dem at examinere.
1645. Engellands Besvært og Urolighed.
Saavidt blef dog med disse Engelske samme Tiid afhandlet, at deres arresterede Skibe blefve losgifne, og Skadens Erstatning dennem tilstaaet; hvorimod de forsikrede om Fredelighed og Venskab.
Stridighed med de Engelske bilagt.
Vende vi os nu til Polen, da kand udaf forrige Aars Fortællinger vel erindres, hvorledes alle Kong Vladislai Forslage og Løfter forsvandte og fulde bort, da her giældte om at gribe Værket an.
Polens Forhold.
Republiqven, nemlig dens Magnater hafve vel derudi haft meest Skyld, at hand ey kunde bringe sine Løfter og egne Ønsker i Værk, og at Kayserens stærke Tilskyndelser ingen Stæd funde. Tvert imod, Dronningen i Sverrige sendte i Begyndelsen af dette Aar sin Cammerherre Age Sparre til Polen, for at tage vare paa hvad der i Riget forehafdes: Hand kom sidst i Majo hiem igien, med de beste Tidender og Forsikringer fra Kongen og de Polske Magnater, om Stilstandens og et fredeligt Naboeskabs Vedligeholdelse med Sverrige: Og den Kongelig Danske Gesandt Dines von Pudivels kom ligeledes her hiem derfra, uden at hafve kundet udrette andet, end en maadelig Penge-Summa til laans at

bekomme. Ikke desmindre, før Freden var sluttet, og Kong Vladislaus fornam, at Øsel til de Svenske var ofverdraget, blef hand ilde dermed tilfreds, protesterede derimod, eftersom Øsel skulde være Lifland tilhørende og en Part deraf, som hand hafde haft i Sinde at afhandle Kongen af Danmark.
Kongen i Polen protesterer imod Øsels Afstredelse til Sverrige.
Hand skikkede een af sine Folk derofver, til at handle med den Danske Statholder Ebbe Ulfeld, og nogle af de fornemmeste paa Landet, at Fæstningen og Landet motte ham indrømmes, da hand vel skulde holde Svensken ude. Men Ulfeld var ey at bevæge, og de andres Vankelmodighed blef forekommet ved de Anstalter, som Sverrige strax ved Landets Annammelse giorde. Det Østerrigske Huus, nemlig Kayseren og Kongen af Spanien skulde vel været de, der motte hafve taget sig Danmark noget kraftigen an. Men hvad Spanierne angaaer, da vare deres Kræfter ikke dertil paa de Tider, formedelst de trende Kriger, som laae dem paa Halsen og dem haardt trykkede, med Frankerige, med Portugal, og de foreenede Nederlande. Vel gik Ordet, at den Spanske Konge vilde undsætte Hans Majest. Kongen af Danmark med en Orlogs-Flode, fra Spanien, eller fra Dynkerken, og med nogle Tønder Guld i Penge.
Spaniens Uformuenhed i at giøre Danmark Undsætning.
Men der blef aldrig det ringeste af, ey heller ventede mand det her. Ihvorvel det er sandt, at den

1365
Kæyserlige Resident Plettenberg, som sig her opholdte, brugte, iblant andre sine Argumenter, til at afraade Kongen ald særdeles Freds-Handling, ogsaa dette, at Kæyseren vilde tilveyebringe Hans Majest. et Par Millioner fra Spanien til Krigens Vedligeholdelse med Sverrige.
Plettenbergs store Løfter.
Men hvorlidet der var at bygge paa, og hvad Fare mand hafde staaet, om mand skulde hafve viist Mellemhandlerne hiem igien, og ophævet, eller og opholdet Tractaterne, indtil mand saae om saadant Løfte blef fuldbyrdet, kunde læt begribes. Ikke desmindre giorde mand dog et Forsøg derpaa om Foraaret, den Tid det, formedelst Svenskens haarde Paafodringer, saae næsten ud til at Freds-Handlingen ved Brømsebroe skulde skilles ad.
Exempel paa den lette Fortrøstning om Spansk Hielp.
Nemlig Kongen lod ved sin Secreterer Klein, som var ved Tractaterne i Münster og Osnabrygge, anholde hos de Spanske der værende Gesandter, om at formaae den Spanske Gouverneur i Nederlandene Marqvis Castel-Rodrigo om nogen Undsætning for Glykstad, af Folk og andet, at lade did komme fra Dynkerken. Dette blef og lovet saavel af de Spanske, som de Kæyserlige Gesandter at skulde paa beste Maader recommenderes. Men herpaa fuldte dog intet. Og mand forglemte her ikke at foreholde Plettenberg det samme, naar hand siden talte om den sikkere Succurs enten fra Kæyseren eller Spanien.
Kæyserens Formaninger til Kongen ved Chursaxen.
Foruden den Umage og Fliid, som bemældte Resident giorde sig, betiente Kæyseren sig, efter nogle Aars Sædvane, af Chursaxens Correspondens med Kongen. Thi ey at igientage, hvad i forleden Aar imellem Kongen og Chursaxen blef udi Skrifvelser herom vexlet, hafver og Chursaxen i Aar udi April-Maaned tilsendt Kongen Copie af Kæyserens Bref til sig, dat. den 19. April. Herudi igientages endnu „den Undsætning, her var tilsendt under General Gallas, item at Kæyseren hafde i sine forehafvende Tractater til Osnabrygge intet Skrit giort uden med Kongens Vidende og Villie, og hvorfore Kongen da vilde foretage Tractater med deres fælles Fiende uden Kæyserens Samtykke? Der undskyldtes, hvorfor Kæyseren ey hafde kundet følge Kongens Raad i den saa ofte omtalte

Amnestie at publicere. Ligeledes, at Kæyseren ey hafde kundet indrømme Kongens Begiæring saa slet hen i den Pinnenergiske Sag; da dog den Kæyserlige Resident i Hamborg hafde nu faaet Ordre til Fiscalen, at holde inde med Process og Paatale paa bemældte Pinnenberg. Imod Stift Ferden vidste Kæyseren sig ey at erindre at hafve anbefalet noget fornærmeligt; Men indstillede, om det ey hafde været bedre, at mand i Stifterne Bremen og Ferden hafde holdet sig i en bedre Forfatning og Correspondens med de Kæyserlige Vaaben, end nu at see dem i Svenskens Hænder og gandske tabte. Og saasom Kæyseren hafde fra sin Resident i Kiøbenhavn bekommet de Freds-Forslage, som Sverrige nu giorde til Kongen, saa motte Kongen forestilles, hvor ilde baade Hans Kiærlighed Self og andre hans Venner, i sær udi det Tydske"

1366
„Rige, var tient med, at der paa saadanne Forslage blef indtræ- det i en Fredshandling, der sigtede til Kongens og hans Landes Undertrykkelse, saa at det blef siden ingen mueligt, at hielpe dennem igien til Rette. Vilde og ikke vente, at Kongen, imod Chur- fyrstens samt de andre Med-Churfyrsters velmeente og oprigtige Raad, skulde vedblifve i denne Handling med Svensken, og lade mere giælde hos sig de fredhadende Mellemhandleres Raadføring, som sig dermed bemængede. End mindre, at Kongen skulde saaledes forglemme den Hielp Hans Kiærlighed var skeet, saavelsom den Fovelighed i at tillade den Glykstadiske Told, og hvad som var blefven beviist Erz-Stiftet Bremen angaaende. Kongen motte betænke, at jo bestandiger og fastere hand holdte sig til Kæyseren og Riget, efter sine Forfædres Exempel, jo snarere og sikrere kunde hand forvente sig Hielp derfra. Hvorfore Churfyrsten motte jo ingen Fliid spare, i at forestille Kongen alt dette og mere; Eftersom ogsaa, u-agtet den sidste Ulykke, Kæyseren haabede inden faae Uger at hafve saadan en Armee paa Benene, at mand dermed kunde gaae Fienden igien under Øyne, og vise, at mand ved Guds Naade havde endnu Kræfter tilovers, Fienden og hans Medforbundne at imodstaae, og andre, som vare Venner af Kæyseren og Riget, fra videre Undertrykkelse at redde.„
Hvad derpaa blef svaret.
Hvad Kongen herpaa hafver gifvet Churfyrsten til Svar, Kæyseren igien at meddeele, er, af denne Tiids Omstændighed, da Brefvet ankom, lætteligen at giætte; og at opholde Freds-Forhandling med Sverrige, for Kæyserens og Churfyrsternes blotte Formaninger skyld, hvor ingen virkelig Hielp og Undsætning var medfuldte, var en umuelig Sag. Det skulde og alt for længe hafve varet, inden Kæyseren, efter den sidste Ulykke, (nemlig den ved Janikov, i næstforrige Februario,) hafde faaet Krigsmagt nok paa Benene, til at imodstaae Svensken, der nu holdte Huus i Bøhmen, Mæhren og Slesien, og til at redde tillige Danmark. Kongen lod derforuden Churfyrsten forstaa, at Hans Majest. hafde ved sin Secreterer Klein til Osnabrygge ladet anholde om en maadelig Succurs af Folk og Penge hos de Kæyserlige og Spanske Fuldmægtige Gesandter til at undsætte Glykstad med, og at faae Foden igien ind i Erz-Stiftet Bremen, men endnu intet deraf fundet erholde, end sige mere. Endelig gaf Kongen den Forsikring, at „naar hand saae sig virkeligen saaledes assisteret, at det blef mueligt, at giøre sine Fiender en tilstrækkelig Modstand, var hans Forsæt ikke at indgaae en saadan præjudiceerlig Fred, som Fienden hafde nu fore hannem at paabyrde. Men hvorledes mand her var faren, kunde ey være Kæyseren u-vitterligt, efterdi hvad som passerede, blef oprigtigen meddeelt og sagt den Kæyserlige her værende Resident. Men naar ingen Hielp var forhaanden, men aleniste u-visse Løfter, fik Guds Villie at skee, og hvad hans u-randsagelige Raad hafde besluttet, motte da haf"

1367
„ve sin Gang.„ zc. Der mand nu ved det Kæyserlige Hoff vel kunde skionne og formærke, at Freds-Handlingen ey stod til at drifve tilbage, fattede mand denne Tanke, at Kongen skulde paastaae, at end ogsaa Kæyseren i denne Fred imellem Danmark og Sverrige motte vorde, som Kongens Bundsforvandte, indsluttet.
Kæyserens Begiæring, at indsluttes i den Danske Fred.
Og blef saaledes Residenten Plettenberg befalet, at anholde hos Kongen, at de Kongel. Danske Commissarier ved de Brømsebroiske Tractater motte instrueres om at bringe dette i Forslag, og skaffe det hos vedkommende i Verk stillet, at Kæyseren ey blef udelukt af Freden. Mand forundrede sig her ey lidet ofver denne Begiæring, og at den skeede paa saadan en Tiid, da Tractaterne til Osnabrygge vare saa længe forhen begyndte og blefven fortsatte, foruden andre Betragtninger som derofver kunde falde. Mand kunde derfore neppe troe, at det var Alvore, men at det skeede ikkun pro forma, eller snarere til at faae den Danske og Svenske Freds-Handling forhindret, og brudt gandske ofvertvært, for at holde disse Nordiske Riger fremdeles i Krig tilsammen, indtil Kæyseren kunde trække deres Freds-Handling ogsaa ind til Osnabrygge: Og i dette sidste bestod Sagen. Det Wienske Hof gik og saavidt i denne sin Forstillelse og Simulation, at da Kongen hafde ladet Residenten Plettenberg gifve Kundskab om Freden, strax efter at den var sluttet, hafver ey alene samme Resident men ogsaa andre det Kæyserlige Hoffs Tilhængere dømt ilde om, at Kæyseren derudien ligesaa vel var i Agt taget, som andre meget ringere, saasom Hertugen af Holsten, Græverne af Oldenborg, de Hænsiske og Pomerske Stæder: Item, at mand hafde meget forhastet sig med denne Fred, som ey alene var haanlig for Danmark, men til allervigste Skade for Kæyseren og det Tydske Rige, der nu motte tage imod en saa meget større Krigs-Last af Svensken, med videre.
De Kæyserlige tage ilde op, at dette ey skeede.
Dette var, hvad Churfyrsten af Saxen, saavelsom flere, tilmældede Kongen, paa Hans Majests. dennem tilsendte Notification om Freden. Hvorfore Kongen fandt for got, at anbefale sin Raad og Resident ved det Kæyserlige Hoff Wilhelm Bidenbach von Trewenfels, at „begiære saafremt det kunde skikke sig, Audiens hos Kæyseren, og hvis ikke, dog Kæyseren paa een eller anden Maade at forebringe, hvorledes ved Guds Bistand og Skikkelse, dernæst ved den Franske Gesandtes Underhandling, Freden var igien blefven stiftet imellem Hans Majest. og Cronen Sverrige.
Kongen undskylder sig hos Kæyseren, for den giorte Fred.
Besalningen til den Danske Resident ved Kæyserens Hof.
Bel hafde Kongen strax vedbørligen forestillet det samme til Kæyserens Raad og Resident von Plettenberg, men formærkede derhos, at der, ofver denne Fred blef ved det Kæyserlige Hof og andenstæds fældet allehaande u-lige Domme, hvilke at betage mand hafde vildet været betænkt paa. Hans Kæyserl. Kiærl. og Majestæt ja gandske Europa var det bevidst, hvorledes mand her u-advaret var blefven ofverfaldet med Krig af Svensken, og hvad Modstand mand siden hafde giort bemældte Fiende, indtil endeligen...

1368
„endeligen den Ulykke til Søes var hendet, at den Svenske Flode, som tillige med een anden i Holland tilforhvarvet, var forenet og forstærket, havde ofvermanded og erobret vores temmelig mindre og formedelst Folkenes Siugdom og Død ikke paa det beste forsyunede Antal af Skibe. Hvorved mand saa meget mere var siden blefven nød til at tage imod Mellemhandling om Freden. Visselige var det dog ingenlunde kommen Kongen endda i Sinde, at indgaae nogen dis-reputeerlige Vilkor; Men, da

det siden derefter tildrog sig saa u-forhaabentlig og imod ald Formodning, at General-Staterne, som i Forstningen hafde, ey mindre end Kongen af Frankerige, tilbuddet deres Underhandling, og til den Ende hidsendt deres Gesandter, hvilke og Kongen, imod gifven Forsikring, at de ey skulde i dette Verk indmænge deres egne Sager, hafde imodtaged, ikke desmindre siden, da de saae hvorledes Lykken begyndte at føye de Svenske, i sær til Søes, undroge sig fra Handlingen, og derpaa skikkede deres vel udrustede og af mere end 50. Skibe bestaaende Flode her ind i Øre-Sund, som kort derpaa lagde sig for Kiøbenhavn, holdte Kongens Flode saa got som indspærret, og forblef der, indtil de Svenskes Hoved-Flode, saa vel fra Sverrige som fra Wismar, ofver 50. store Skibe stærk, dertil hidkom, til at blogvere os paa alle Sider, ja til at forsøge her og der Landgang, hvilket mand dog allevegne holdte sig i Beredskab at afværge: Da, eftersom mand saaledes saae sig baade til Vands og Lands beængstiget, og om ingen Menneskelig Hielp og Redning fortrøstet, men af alle og hver forladt; hvortil end ogsaa kom, at det paa Kæyserens Side ey heller saae for vel ud, da hans Armee hafde lidt et temmeligt Nederlag, Bæyeren og hafde med de Franske nok at bestille, hafde mand endeligen her, i hvorvel meget u-gierne, mottet udaf tu Onde udvælge det beste. Vel hafde mand forsøgt at skille det ene Partie fra det andet, og i saadan Henseende bevilget den ene Deel store Friheder i deres Seglads og Handel igiennem Øre-Sund, for dermed at vinde dem, og desto bedre at forblifve i Krigs-Forfatning imod Sverrige. Men Hollænderne vilde ikke skride til nogen Slutning, og paaskydende deres Forbund, trængde paa Sverriges Satisfaction, ja erklærede udtrykkeligen, at de ikke vilde slutte foruden de Svenske, men just paa eengang tillige med dennem: Hvorudofver Sagerne blefve desto vanskeligere, og mand paa denne Side saae sig tvungne til at indgaae de Poster, som langt fra ikke vare behagelige. Kæyseren kunde, efter sin høye af GUD medbegafvede Forstand, vel self ofverveye og eftertænke alt dette, og om noget andet udi saadanne Tings og Tiders Tilfælde hafde været at giøre. Exempler af Historierne vare jo ikke saa u-bekiendte, at andre ikke ringere, naar de vare komne i slig Trængsel, omendskiønt de paa andre Tider hafde aldrig været saa stærke, lykkelige og seyer-rige, dog hafde

1369
„mottet indgaae og tage imod en Fred som ey var efter Ynske og Villie. Den erfareste Skibsmand, naar hand paa det vilde Haf blef ofverfalden af et skrækkeligt Guds Veyr og Storm, og saae den yderste Nød eller det visse Skibbrud for sine Øyne, greeb hand heller til at opofre til Bølgerne een og anden Deel af sin Ladning, i hvor kiær og kostbar hand holdte den, end at miste den ald tilsammen. Dette samme hafde end ogsaa Kæyseren self høystfornuftigen og vel betænkt, og i Verk sat, i den nyligen med Ragotsky indgangne Fred. Virkeligen giorde det Kongen ondt, at hans Raad og Befuldmægtigede ved Freds-Handlingen ey hafde kundet, efter Hans Kæyserl. Kiærligh. og Majests. Begiæring, saae Kæyseren med indsluttet i den nu med Sverrige giorte Fred; endskiønt mand var forsikret, det de derudi hafde lige saa lidet ladet fattes paa deres Fliid og Omsorg, som at faae Kongens egen Hr. Son Erz-Biskopen af Bremen deri indsluttet: Men ligesom hand, Erz-Biskopen, motte lade sig henvise til andre Tractater, saa hafde mand ogsaa, hvad Kæyseren angif, forkastet og lagt i Veyen de allerede til Münster og Osnabryg begyndte Tractater; og de Kongelige Commissarier hafde, saavel af bemældte Aarsager, som i sær i Henseende til Tidens Tilstand og Nabovernes saa farlige og betænkelige Anslag ved slige Omstændigheder mottet gifve efter. Kongen bedrøvede det ikke saa meget, at Hand til sin nu hafte Vederpart, (der dog, som ald Verden var bekiendt, ingen retmæssige Aarsager hafde haft til at fordærve hans Folk og Lande paa mange Millioner,) hafde mottet, saasom til en Forsikring for Segladsen og Commercien, aftræde og ofverlade de skionne Provintzer, Lande

og Fæstninger, som dette, at Kæyseren skulde ofver det forbenævnte hafve fattet ey saa gode Tanker, som mand ynskede. Bel vidste Kongen, at Kæyseren for sin Person var saa høyt med Biisdom begasvet, at hand, naar alle foransorte og flere Omstændigheder blefve vel ofverveyede, skulde domme langt anderledes derom; Men til at forebygge, at deslige, endskiønt alt for vidt søgte, Meninger ey skulde blifve hannem af andre tilbragte og indbildede, hafde Kongen dette saa velmeent og oprigtigen vildet lade forestille, som Hans Majest. og ellers, herefter som tilforne, var ofverbødig, imod Hans Kæyserl. Kiærligh. og Majestæt og det gandske Romerske Rige at vise og forholde Sig som en bestandig Ven, saa at hannem intet skulde kunde tillægges, der enten Hans Majests. Forfædres Exempel, eller hans egne saa ofte og offentligen giordre Tilbudelser var modstridigt,,, oc. Dette skulde Residenten, enten udi offentlig Audiens, saafremt hand fandt det tienligt, eller og, efter vel ofverlagt Raad, ved anden Leylighed og paa beste Maade forebringe Kæyseren, samt og til deels betiene sig deraf udi Samtaler med de Kæyserlige Ministrer: Og er samme Instruction dateret i Kiøbenhavn den 11. Septembr. i dette Aar.

1370
Disse Forestillinger funde og saadan Indgang hos det Wienske Hof, at det noksom begreb, hvorledes mand paa denne Side ikke hafde kundet giort Kæyseren mere til Tieneste, end hvad skeet var.
Disse Forestillinger blefve veloptagne.
Ja hvor slet denne Misfornøyelse kort derefter blef glemt, eller i det mindste fordult, mærkedes deraf, at den Tiid de Svenske i dette Aars October Maaned ved Tractaterne i Osnabrygge fremsatte deres stærke Paafodringer af Lande i det Tydske Rige, til Satisfaction for den Tydske Krig, og de Kæyserlige vilde betiene sig af saadan Leylighed til at ophidse Fyrsterne i Tydskland imod Sverrige, mældede Plettenberg sig paa nye hos Kongen, og giorde sig ald Umage for at ofvertale hannem, til at bryde Freden igien med Svensken, igientagende de forrige store Løfter om Bistand, baade af Kæyseren, Spanien og andre, i sær ogsaa af Churfyrsten i Brandenborg, for Pomerens skyld, hvilket Land Svensken iblant andet attraaede.
Kæyseren vil ofvertale Kongen til en nye Krig imod Sverrige.
Men disse Anmodninger hos Kongen skeede nu i Utide, og slig Umage kunde hafve været sparet. Ellers, efterdi her mældes om de Osnabryggiske Tractater, maae det ey forglemmes, hvorledes Kæyseren, imedens og saalænge som Kongen endnu var i sin Krig begreben med Sverrige, immerhen blef ved at agte og holde hannem for Mediateur i bemældte store Freds Handling, og ey vilde vide af, at Pladsen ved nogen anden skulde besættes.
Kongen forbeholdes Freds Mediateurs Embede.
Og saa ofte de Svenske og de Franske erindrede om den Venetianske Ambassadeur, enten at hand kunde forrette Mediateur Embede paa begge Stæder, Münster og Osnabrygge, eller og at Venedig kunde skikke anden Gesandt til det sidste Stæd, eller at tvende Churfyrstelige Ministrer kunde gaae Parterne imellem, vilde dog Kæyseren ingen af Delene vide af at sige, men befalede sine Fuldmægtige Gesandter at paastaae, det Pladsen motte beholdes Kongen af Danmark aaben, og hannem herudi ey at vederfares det ringeste til Fornærmelse. Thi, omendskiønt Kongen havde i forleden Aar fundet for got og til det almindelige Beste tienligt, paa Forespørsel at erklære Sig, at mand kunde, foruden nogen Hans Majestæts Gesandters Nærværelse, skride til Udvexlingen af Fuldmagterne, og derpaa begynde med Tractaterne, saa var dog langt fra ikke dermed sagt, at Mediationen ophørde; hvilken omendskiønt Kongen nu vel ikke kunde forrette imellem Kæyseren og Sverrige, efter at hand Self

var af Sverrige ofverfalden med Krig, saa stod dog alligevel hans Mellemhandling imellem Kæyseren og de Tydske Fyrster og Stænder fast og ved Magt.
I det mindste, og især imellem Kæyseren og de Tydske Stænder.
Kæyseren havde ogsaa i slig Henseende erklæret, og nu i dette Aars Aprili ved sine Gesandter til Osnabrygge ladet tilkiendegifve, at hand hafde bevilget til Fyrster og Stænder i Riget, som hafde holdet Fransk eller Svensk Partie, en saadan fuldkommen Amnestie, som Kongen af Danmark havde paa deres Vegne saa ofte forlanget og tilraadet, og med de allerbevægeligste Erindringer endnu saavelsom tilforne paastaaet. Sandt er det, at Kong CHRISTIAN Self

1371
Self nu ikke meget bekymrede Sig om dette Mediations-Embede, hvorpaa hand hidindtil hafde anvendt u-sigelige store Bekostninger, og derved ey tilhentet Sig andet end den allerstørste Utaknemmelighed: Men hand fandt dog imidlertid ikke anstændigt eller sin Høyhed gemæss at være, Sig det samme at frasige, eller at ofverlade Pladsen til en anden.
Endskiønt Kongen nu ingen Bekostning vilde giøre derpaa, som tilforne.
Hvorfore Hans Majestæt og lod skee, at de Kæyserlige Franske og Svenske i forgangen Aar til Osnabrygge herofver jæfnligen disputerede med hverandre, nemlig om Kongen af Danmark skulde til disse almindelige Freds-Tractater henhøre enten som Mellemhandler, eller som Part.
Parternes Disputer til Osnabrygge ofver Kongens Mediation.
De Svenske paastode, at Hans Majest. ikke kunde antages nu anderledes, end som et Lem af det Tydske Rige, paa Hertugdømmet Holstens Vegne. Men de Kæyserlige, hvis Hensigt var, at faae Fredshandlingen imellem Danmark og Sverrige hendragen til disse Osnabryggiske Tractater, svarede skarp herpaa: De vilde baade hafve Kongen fremdeles derhen som Mellemhandler, ligesom i Aaret 1643. begyndt var; saa og desforuden som Part, ikke for Holsten alene, men for Danmarks Skyld; eftersom Kongeriget Danmarkes Interesse var saaledes forknyttet med det Romerske Rige, at det ey derfra kunde skilles.
De Kæyserliges skarpe Svar til de Franske og Svenske.
De sagde, at mand motte med Forundring høre paa, hvorledes Frankerige og Sverrige, der self lode sig forlyde for den gandske Verden, at de her vilde udi denne Sammenkomst hafve en almindelig Fred giort imellem alle Christelige Potentater, og til den Ende hafde bemøyet sig om at trække herind alt hvad de kunde sammenskrabe af Bundsforvandte og Tilhængere, af Holland, Tydskland, Italien og saa got som af Utopia, nu alligevel understode sig at udelukke Danmark derfra, og efter eget Behag, og henvise denne Crone til en særskilt Tractat.
Disse Disputer bortfaldte.
Men disse Disputer faldt siden af sig self og ophørde, efter at Kongen først hafde til den Kæyserlige Resident Plettenberg den 5. Septbr. 1644. gifvet den føromtalte Erklæring, at mand uden Hans Majestæts Gesandters Nærværelse kunde ikkun skride til Tractaterne at begynde, og siden ogsaa for bemældte Resident tilkiendegifvet, at Freds-Forhandlingen imellem Danmark og Sverrige kunde ikke hendrages til Osnabrygge, men motte foretages paa Grændserne imellem begge Riger ved den Kongelige Franske Mellemhandling, eftersom Danmark hafde ey det ringeste, enten med den Tydske Krig, eller det Tydske Rige at skaffe. Imidlertid hafde Kongen midt i Aaret 1644. fundet for got, fra disse Osnabryggiske Tractater at hiemkalde den af sine Ambassadeurer sammestæds efterladte Raad Dr. Lorenz Langermann, og i hans Stæd didhen at udskikke sin gamle og i mange Forsendinger forhen brugte Secreterer Hans Leonhard Klein.

Kongen hiemkalder Langermann, og skikker Secreterer Klein til Osnabrygge.
Hannem blef medgifvet Creditif til de Kæyserlige Gesandter, og ved Instruction, dateret den 26. Junii, befalet, ved Sammenkomsten at paa-agte, det der ey noget blef foretaget, Kongen og Hans Majests. Riger
Hans Instrux.

1372
og Lande i nogen Maade til Nachdeel; og at intet ved deres fælles Fiende eller andre ved Tractaterne blef bragt paa Banen, hvorudi Kongen eller hans Stat kunde være interesseret, uden det blef Hans Majest. forud meddeelt. Ligedan Creditif hafde bemældte Klein til de Churfyrstelige Gesandter, samt Befalning om at holde sig meest til og giøre eet med de Evangeliske, i sær de Brunsvig-Lynneborgiske, Hessen-Casselske og Chur-Saxiske oc. Saavelsom og at hafve i Agt Erz-Biskopens af Bremen Anliggende. Samme Secreterer forblef da derefter til Osnabrygge, snart indtil Enden af Aaret 1645. Hvad Aarsage der hafde været til hans Udskikkelse, og at Dr. Langermann, der var en fød Hamborger, blef tilbagekaldet, er ikke saa bekiendt. Men om Klein skal det være vist, at hand hafde en Hofved-Feyl, nemlig hand var ikke behagelig for de Svenske, men snart ligesom en Torn i deres Øyne.
Klein var de Svenske ikke behagelig.
De lode sig end dermed ogsaa forstaa hos de Kæyserlige, og forsøgte at faae hannem ud derfra Staden, som den der ey noksom var forsiunet med Leyde-Bref, og med hvis Herre Sverrige hafde aabenbare Krig og Fiendskab. De Kæyserlige forundrede sig ofver slig besynderlig Paastand, og bade dem, at ofverlægge dette bedre, og ikke være dennem self saa aldeles tvert imod, da de self tilforne hafde raabt saa stærk paa, at Osnabrygge skulde være en gandske neutral Stæd, for alle og enhver, de motte være med eller imod hinanden.
De Kæyserlige tage ham i Forsvar.
De Hessiske Officerer og Soldater, endskiønt Kæyserens aabenbare Fiender, ginge jo ud og ind, og omgikkes hvemsomhelst de vilde der i Staden med største Sikkerhed, og uden nogen Tiltale af de Kæyserlige. Portugiserne, som end heller ikke hafde vedborlig frie Leyde, ligeledes, uden at blifve foruroligede af Spanierne. Skulde nu denne Danske Minister Klein vederfares det ringeste fornærmeligt, eller hafve sig noget at befrygte af de Svenske, motte mand være viss paa, at Portugiserne vilde skee en langt større Affront og Spot, omendskiønt Sverrige aldrig saameget tog dem i sin Beskyttelse. Da de Svenske hørde dette, funde de sig ofvervundne, taugde stille, og lode siden denne Danske Secreterer gaae i ald Fred og Sikkerhed.
De Svenske gifve sig herudi tabt.
Denne Fortælning findes og, med alle de nu anførte Omstændigheder, hos den Italienske Historie-Skriver, Vittorio Siri, der hafver, som bekiendt er, sine fleeste Materier af de Kongelige Franske Ministrers Relationer til deres Hof. Det er ellers noksom af andre Skrifter klart og beviistgiort, hvormeget den Venetianske Ambassadeur stod imod, og ey vilde paatage sig nogen Deel af de Mediations-Forretninger, som hørde til Osnabrygge, alene for ikke at indfalde eller indmænge sig i det, som Hans Majest. Kongen af Danmark tilkom: Hvorudi de Kæyserlige ogsaa, efter deres Herres Ordre, gafve hannem Medhold.
Den Venetianske Ambassadeur vil ey indfalde i Kongens Embede.
Siden, imod Enden af indeværende Aar 1645. udsendte Kongen, tillige med Hertug Friderich af Holsten-Gottorph, deres Lands-Cancel-

Land-Canceller von Hatten sendes til Osnabrygg.

1373
Canceller Dr. Henrich von Hatten, til Osnabrygge, til at i Agt tage begge deres, som Tydske Rigs-Fyrsters, fælles Nytte og Interesse, og at sammenføye sin Stemme med deres, som arbeydede paa en sikker, bestandig, for det almindelige beste gavnlig, og paa Rigs-Lovene og Forordningerne, samt Religions- og Profan-Freden sig grundende Fred; med en heel Deel mere, som hans Instruction indeholdte, skrefven i Haderslef den 25. Novembris.
Den Franske Ambassadeur bevises stor Ære i Kiøbenhavn.
Men at komme igien til det, som her hiemme foregik efter Freds Slutningen, maae her først fortælles om den Franske Ambassadeur De la Thuillerie hans Tilbagekomst til Kiøbenhavn, som, efter at hand paa faae Dages Tiid hafde opholdet sig hos de Svenske i Calmar, og fra dennem taget Afskeed, skeede den 22. Augusti. Det er ikke at beskrifve, hvor velkommen hand her i Staden var, og med hvad Høytid og Pragt hand blef imodtagen; saa at hand self bekiendte, at aldrig nogen Gesandt nogenstæds saa stor Ære var vederfaren. Fra Christianopel og heele Skaane igiennem, saavelsom i Helsingøer var det forordnet, at Soldaterne og alt Borgerskabet i Byerne og i Fæstningerne motte staae i Gevæhr, hvor hand passerede igiennem. Paa Midt-Veyen imellem Helsingøer og Kiøbenhavn blef hand tagen imod af Niels Trolle Kongens Raad og Vice-Admiral, med mange unge Edelmænd i Følge, alle til Hest, og nogle Compagnier Ryttere. Nærmere uden for Staden mødte hannem Kongens Vogn, med Rigens Admiral Ove Gedde, som førte ham ind i Byen. Inden for Porten blef hand hilset af tvende Batailloner Soldater med trende Salver; og paa Nørre-Gade stode Borgerne i Gevæhr, hvor hand kiørde igiennem, lige til hans Huus paa Gammel-Torv. Kongen lod, foruden andre Æres Bevisninger, beskikke tolf unge Edelmænd til hans daglige Opvartning, og, saalænge hand var her, ham paa det prægtigste tractere.
Hans Yndest og Høagtning hos Stadens Indvaanere.
Ja, saa kiær som hans Person var Kongen, saa dyrebar og behagelig var den for hver Mand her i Staden, der ansaae ham som en Freds-Engel, og opløftede hans Roes til det høyeste: Og dette alt af den Indbildning, mand hafde fattet, at denne Mand var det Middel, som GUD hafde brugt til saa got som at tvinge Svensken denne Fred af, og om hans u-trættelige Arbeyde ey hafde været des større, og hans Fliid og Bemøyning des oprigtiger, da hafde mand ey undgaaet de hosmodige Fienders Anslag, og den yderste Nød. Hertil kom, at en god Tiid tilforne, førend det med Freds-Slutningen kom saa nær, vare alle Tidender fra Christianopel og Grændserne fulde med bemældte Ambassadeurs Berømmelser, som tilvorte end mere, da Faren lod sig ansee at være blefven yderliger, formedelst de næsten hundrede Orlogs-Skibe, Svenske og Hollandske, som holdte Staden og Kongens Flode moxen indspærret. Kort sagt, den Forskiæl, imellem hvorledes hand af menige Mand blef anseet i forleden Aar, da hand først her ankom, og da en Franskmand blef lidet bedre omladt

1374
end en Svensk, og det hvad mand nu tvert imod dømde, var ligesom fra et Extremo til et andet. Herimod skulde Hollænderne ikke funde rose sig meget paa denne Tiid af vores menige Mands Velsignelser. De pakkede sig ogsaa bort i ald Stilhed, paa selfsamme Dag som den Franskes Indtog skeede, og vare glade at de tomme deres Vey.
Hollænderne lidet særdeles anseete.

Ambassadeuren, som self har berettet til sit Hof det meeste af dette, som nu sagt er om den Ære ham vederfores, og af hvis Relation det siden er indført i trykte Historier, (ligesom det samme ogsaa af vore Skribentere er optegnet,) har, iblant andet, ogsaa berettet om een Post, som i Henseende til det, hand nu her tog sig fore og strax efter skal siges, fortiener at fortælles. Hannem kom i Sinde, at det kunde være til hans Herres Kongen af Frankeriges Fordeel, hvis der kunde tilveyebringes et nær Forbund imellem Kongerne af Danmark og Frankerige, og denne Crone saaledes kunde hafve begge de Nordiske, Danmark og Sverrige, til sin Haand, i Stæden for at Kong CHRISTIAN hafde, meest siden den Lybeckske Fred, holdet Venskab med det Østerrigske Huus.
Thuilleries Raadflag med Orenstiern om en Danit og Franit Allianitz.
Men saa vigtig og bont-betydende hannem nu denne Tanke forekom, saa delicat og betænkelig derimod fandt hand den at være, i henseende til den Misundelse, som lætteligen derofver kunde opstige i de Svenskes Hierter. Hand forsøgte det derfor, den Stund hand paa faae Dages Tiid efter Freden var hos de Svenske, at forhøre hvad Canceller Oxenstierne vilde sige derom, og foreslog det for hannem omtrent paa saadan Maade: „At til at udslette det Had imellem de tvende Nordiske Nationer, og at faae dem efterhaanden til en indbyrdes god Forstaaelse, saae hand intet bedre Middel end at det skeede ved Frankerige, naar denne fornyede sine gamle Forbunde med Danmark (nemlig saaledes, som i K. Friderici I. og K. Christiani III. Tider, indtil det Spiriske Fordrag blef giort med Kæyser Carl den V. An. 1544.) og derved kunde Frankerige hafve Leylighed at bringe dennem i den beste Forening med hinanden. Mand skulde først see til at faae Kongen gandske afskilt og fravendt fra det Østerrigske Huus, som hand nu allerede var lidet fornøyet med, og siden forene ham med Frankerige, og ved denne med Sverrige. Denne Tanke tilstod hand at hafve ikke endnu fuldkommen ofverlagt, ja tviflede self paa om den duede noget, var og langt fra at giøre noget sligt Forslag til Kong CHRISTIAN, uden sin Konges udtrykkelige Ordre. Saameget holdte hand dog for, at Sverrige ikke burde fatte nogen Jalousie derofver, helst bemældte Crone kunde ikke andet end hafve Nytte deraf, og saadant Forbund motte ey heller sluttes paa andre Vilkor, end til at stadfæste den nu giorte Fred desto mere, og forhindre det Østerrigske Huus fra at mænge sig i de Nordiske Sager, og ophidse eller assistere Danmark imod Sverrige. Og ligesom Frankerige hafde nu giftet Kongen."

1375
„af Polen med en Fransk Princesse, for at bringe Polen fra det Østerrigske Partie, og at forblifve desto fastere ved Stilstanden med Sverrige, indtil at faae den forvandlet til en god Fred; saa kunde det paa lige Maade skee, at Danmark, formedelst et nyt Forbund med Frankerige, motte da indrette sine Tanker efter dennes Hensigt og Øyemærke.„
Oxenstierns Tanker om Alliancen med Danmark.
Oxenstiern svarede, „at der faldt intet paa at sige, det Tanken jo var god og fortreffelig, naar mand betragtede, at Kongen af Danmark hafde stor Indgang hos Fyrsterne i Tydskland, og formaaede meget hos dem; Og foruden andre Venner, vare begge hans Sønner giftede med Princesser af de anseeligste Huse, Chur-Saxen, og det Huus Lynneborg. Men om Danmarkes Intention ved saadant nær Forbund med Frankerige, kunde mand vel neppe giøre sig anden Tanke, end den jo vilde blifve med Tiden denne, at faae giort Spliid imellem Frankerige og Sverrige. Imidlertid burde mand ey slaae det aldeles bort, eller foragte at giøre et Forbund med Danmark, naar det blef alene paa en almindelig og simpel Fod, og ikke med nogen stærk Forpligtelse. Helst eftersom Kongen nu var saaledes blefven forsvækket ved denne Krig, at mand ikke kunde love sig store Ting af hans egen Magt: Dog var hand

ey heller saa svag blefven, at hand jo kunde hielpe sig op igien, meest ved den Forstaaelse hand stod udi med de Tydske Fyrster.„

De Svenskes Misundelighed og Egennyttighed.

Det forblef da ved denne Samtale imellem disse tvende Mænd om bemældte Materie. Og den Franske kunde grandt mærke, uagtet ald Oxenstierns Forstilling, at Forslaget kunde ikke være behageligt for de Svenske, der u-mueligen kunde taale at Frankerige hafde andre Bundsforvandte i det Tydske Rige paa saadan Fod, som de vare, for alene at høste Nytten og Fordeelen deraf, i henseende baade til Lande og andre kostbare Midler, saavog til den Reputation og Anseelse som for Sverrige derved vandtes.

La Thuillerie faaer Ordre, til at slutte Forbund med Danmark.

La Thuillerie skref dette udførligen til sit Hof, og fik derpaa Ordre, at giøre Forslag til Kongen om et Forbund, saa got og fordeelagtigt, som paa denne Tiid og efter Omstændighederne var giørligt, og stod til at erholde. Hand talede nogle gange derom til Kongen self, men mærkede hver gang, at Hans Majest. var langt fra at indgaae noget Forbund paa saadan Foed, som sigtede til mindste Vidtløftighed, eller til at hafve de samme Fiender og de samme Venner ofveralt, som Frankerige.

Kongens Betænksomhed i denne Sag.

Omsider indgaf hand sin Begiæring skriftlig, og erklærede at Forslaget hensaae alene til at fornye de gamle Venskabs Forbunde der hafde været imellem begge Konger og deres Forfædre, og til at befordre deres Rigers og Undersaatters Tarf og Velstand paa begge Sider, saavelsom ogsaa det almindelige Beste i Europa, at enhver kunde beskiærmes ved sit eget, og nyde det hand hafde med Fred. Kongen sendte dette hans Forslag til Rigens Raad, og med egen Haand skref dennem disse Ord til, den 29. Septembr. „Efterdi Vi paa under-„

1376

„skedelige Tider er besøgt af den Franzoske Abgesandter, om nærmere Alliance imellem Danmark og Frankerige, og hand nu paanye holder an om det samme, uden Tvivl fordi hand formener, intet længere at kunde holde sig op i disse Qvartere; Da, saasom til sligt at svare, enten Ja eller Ney, kand importere meget i Fremtiden, da skal Rigens Raad, som ved Haanden ere, lade Os skriftlig deres underdanige Mening forstaa, om samme Alliance skal accepteres eller recuseres.„

Kongens Befalning herom til Raadet.

Deres underdanigste Mening var nu, at efterdi intet udi denne Ansøgning foregafves, som siuntes til nogen Urolighed at hensee, men mere til Freds og Sikkerheds Vedligeholdelse, ja efterdi Rigets Tilstand nu var saaledes, at der høyligen trængtes til en saadan mægtig Potentats Forbund, saa indstillede de til Hans Kongel. Majest. Self, om det motte Naadigst behage at udnæfne Commissarier, til at høre hvorudi hans nærmere og særdeles Forslag motte bestaae, da mand desto bedre derom kunde skiønne.

Raadets Mening.

Kongen beskikkede da dertil sin Canceller Hr. Christian Thomassøn og Rigs-Raad Jørgen Brahe, med hvilke La Thuillerie traadde i Conferenz, og sparede ingen Fliid eller Argumenter, til et nøye og fuldkomment Forbund, efter sin egen forhen omtalte første Tanke, at faae stiftet, og Kongen dertil ofvertalt.

Commissarier udnæfnes til at handle med Ambassadeuren.

Men Hans Majest. fandt det ikke tienligt, at samtykke hans Plan udi alle Ting. Hvad somhelst fælles Venskab, Com-mercien, Segladsen, Tolden, og begges Undersaatters Friheder angik, gaf ingen Vanskelighed, og herofver kom mand strax ofver-eens.

Alliancen sluttet, og med hvad Vilkor.

Det øfrige og betydeligste, og hvorom de fleeste Samlinger blefve holdne, kand læt kiendes og omdømmes, naar mand læser den XIII. Artikel i Forbundet, som blef sluttet, der liuder saaledes: „Da Høybemældte Kongen af Danmark er informeret om den„Allerchristeligste Konges og hans Frue Moders Dronningens og„Regentindens gode og priselige Forsæt, hensigtende til at igien-„skaffe Freden i Christenheden, og at enhver maae, saavidt mue-„ligt er, igien bekomme hvad hannem lovligen og med Rette til-„hører; Kongen og erkiænder med ald Takisigelse den særdeles Om-„sorg, som Deres Majestæter hafve anvendet i at udslukke den„Krigslue imellem Hannem og Dronningen i Sverrige, der læt-„teligen kunde hafve antændt den hele Norden, og vilde i slig Hen-„seende gierne gifve dennem andre Prover af sin Taknemmelighed;„Dog saasom hand det ey paa nærværende Tiid kunde giøre, for-„medelst de Aarsager, som hans Commissarier til Ambassadeuren„hafve forklaret, lader hand det være nok, hermed at erklære, at„hand ikke er bunden eller forpligtet ved nogen Tractat, som„kand hindre hannem i at lefve efter egen Villie og Belbehag med„dennem, som hand kand nyde Venskab, Hielp og Undsætning af„og lofver derfore og tilforpligter sig, at, saalænge denne Tractat„varer, vil hand hverken directè eller indirectè giøre Frankeriges„Fiender, enten nærværende eller tilkommende, nogen Hielp, udi„

1377

„den Krig, som de føre eller skulde vilde føre med Hans Allerchristeligste Majestæt, eller hans i Krigen medforbundne; Ey heller tilstæde dem, at de værve Krigsfolk i hans Riger. Ligesom ogsaa derimod Kongen af Frankerige lover Kongen af Danmark, udi ingen af alle de nu benæfnte Ting, eller i hvad andet det motte være, at ville være dennem til nogen Hielp, som kunde vorde Kongen af Danmarkes Fiender: Men meget mere, saafremt deriblant findes nogen, der er forbunden med Frankerige, vil hand anvende ald Fliid paa at forlige deres Tvistigheder. Men hvis det er en anden Fyrste, der ey er Frankeriges Bundsforvandte, da lover Høybemældte Kongen af Frankerige, naar hand bliver videndes om saadan Høybemældte Kongen af Danmark paaført Krig, eller vederfarne Uræt, og Hielp derimod bliver forlanget, skal Kongen hafve sig saadan Hielp af Frankerige at forhaabe, som af en oprigtig Ven og troe Bundsforvandte bør ventes.„

Den 15. Artikel.

Den XV. Artikel blef saaledes forfattet: „Saasom Kongen af Danmark forlanger at indsluttes i de Almindelige Freds-Tractater, og at de samme ey maae ratificeres af den Allerchristeligste Konge, førend at Erz-Biskopen af Bremen er fuldkommeligen restitueret i hans Erz-Stift og Stifter; Saa, efterdi der ey sees nogen Vanskelighed udi Høystbemældte Kongens af Danmark Indtagning i Freds-Handlingerne, lover den Allerchristeligste Konge dertil meget gierne at giøre ald sin Fliid, og ikke mindre at arbeyde ogsaa derpaa, at, saafremt Erz-Biskopens Affending til Dronningen af Sverrige, angaaende Restitutionen, ikke skulde, som GUD forbyde, naae den forønskte Virkning, hannem da ogsaa (ved de almindelige Freds-Tractater) kand vederfares Fornøyelse.„

Den 17. Artikel.

Den XVII. og sidste Artikel var: „Tiden, i hvilken dette Forbund skal vare, er Sex Aar, som skal regnes fra den Tiid, da Ratificationen fra begge Parter udvexles.„ Dette blef sluttet i Kiøbenhavn den 5. Novembris; men ey ratificeret af Kongen, førend Aar 1646. den 15. Aprilis. Og er det u-fornodent

videre deraf her at indføre, eftersom samme Tractat staaer trykt udi Londorps, saavelsom i Du-Monts Samlinger, item i flere Bøger.
Thuillerie reyser bort.
Strax derpaa bekom Ambassadeuren sin Afskeeds-Audiens hos Kongen, saasom Hans Majest. vilde strax reyse ud til Fyrstendømmene. Thuillerie lavede ogsaa self til sin Bortreyse herfra til Stokholm, særdeles vel fornøyet med hvad hannem her beviisdes og vederfores fra den første indtil den sidste Dag.
Hand var en Ven af vore Danske lærde Folk.
Samme Mand giorde sig ogsaa i sær elsket af vore lærde Folk paa de Tider, hafde den berømte Doctor Ole Worm ofte hos sig, og bragte ham til at forskaffe Petro Gassendo de Materialier, hvoraf denne lærde Mand sammensatte og forfattede den smukke Bog om Tyge Brahes Lefnets og Skrifters Historie.
Hanse-Stæderne aflægge her deres Taksigelse.
Hanse-Stædernes Deputerede, fra Lybek, Bremen og Danzig, indfunde sig i Kiøbenhavn, saasnart Freden ved Bræmsebroe

1378
var sluttet, aflagde deres Lykynskning, samt og deres underdanigste Taksigelse. De bekomme ogsaa Hans Majests. Naadigste Tilsagn, at hvad som udi Fordraget dennem angaaende indeholdtes, skulde vorde dem holdet.
Staden Hamborg hafde allerede en rum Tiid tilforne, og længe førend Tractaterne ved Bræmsebroe komme til Ende, afskikket deres Deputerede her til Kiøbenhavn, for at anholde underdanigst om en god Ende paa deres Klagemaale, at Elb-Tolden motte vorde ophævet, og dennem tillades at lægge deres Tonder og Bakker. Deres Deputerede vare Barthold Moller, Broderus Pauli, og Henning Matthiesen.
Hvad som udi dette Aar foregik med Staden Hamborg.
Dennem blef gifven Audiens af Rigens Raad i Raadstuen neden for Slottet, og deres Andragende anhørt.
Deres Deputerede blefve forhørte af Rigens Raad.
Siden befalede Kongen disse trende Mænd, Gregers Krabbe, Jørgen Brahe, og Canceller Detlef Reventlov at træde med dennem i Conferenz: Hvilket drog en god Tiid hen, deels for de mange vigtige Forhindringers skyld, som i de Tider forefulde, deels fordi bemældte Kongelige Ministri ikke skiøttede om at haste, men vilde gierne først see, hvad der i Freds-Slutningen ved Bræmsebroe blef indført Elb-Tolden angaaende.
Kongen forordner dem Commissarier.
Da mand nu endeligen fornam, at sammestæds var besluttet, det de fremmede Nationer, Svenske og Hollændere skulde herefter være befriede for den Glykstadske eller Elb-Tolden, fandt Kongen for got, ogsaa at ophæve samme Told-Besværing for Hamborgerne, samt og at tillade dem deres Tonders og Bakkers Lægning; dog med saa Skiæl, at de self skulde hæve de største Anstods-Steene, og erklære sig reent og tydeligen til dets Afskaffelse, som hafde hindret ald Forliig hidindtil.
Kongen resolverer til at ophæve Elb-Tolden, og tilstæde dem at lægge Tønder og Bakker.
Hans Majest. lod dennem saa Naadigst tilkiendegifve, at den Glykstadske Told skulde vorde afskaffet, naar Borgemestere og Raad i Hamborg, paa deres Stads og alle Efterkommeres Vegne, vilde fasteligen og helligen tilforpligte sig, oprigtigen at efterlefve det Steenborgiske Forliig af 1621.; dernæst aldrig

at bruge, betiene sig af, anføre eller paaberaabe det af Kæyseren i Aaret 1628. erholdne Elb-Privilegium imod det Høystfyrstel. Holstenske Huus; saa og ved at lægge deres Tonder og Bakker ingen Høyhed paa Elben, det Høybemældte Fyrstelige Huus til Nachdeel og Fornærmelse, sig at tiltage eller tiltænke; Og endeligen ikke besvære de Kongelige og Fyrstelige Undersaatter med høyere Told, end der var gifven i gamle Tider; Paa hvilke Poster de motte udstæde trende adskillige Forpligter eller Reverser; og desforuden for den dennem nu beviiste Naade at udtælle til næste Kieler-Omslag Et hundrede Tusinde Rigsdlr.
Vilkorne, som Hans Majestæt igien af Staden fordrede.
Alle disse Vilkor og Puncter hafve de forbenæfnte Hamborger-Deputerede, efter at meget herom var blefven handlet og skrefvet, omsider indgaaet og samtykt, i Forhaabning at det skulde og altsammen vorde af deres Principaler og Staden for got holdet og ratificeret.
Samme Vilkor samtyktes af de Deputerede.
Hvorpaa og de trende Reverser blefve opsatte og i Pennen med de skarpeste Ord forfattede, sidst
Hvorpaa trende Reverser forfærdiges.

1379
sidst i Augusto dette Aar. Og dermed reyste nu de Deputerede hiem til Hamborg, lovende, at saasnart Hans Kongel. Majest. var om et par Maaneders Tiid udkommen i sine Fyrstendømme, skulde de eller een af dennem indfinde sig, og underdanigst opvarte Hans Majest. med deres Stads Ratification herpaa.
Hvilke Staden og ratificeerer.
Dette blef ogsaa af dennem holdet; saa at, saasnart var ikke Kongen kommen til Haderslef, førend Syndicus Broderus Pauli var der allerede, og hafde med sig de omtalte trende Reverser af Hamborgerne bekræftigede og ratificerede.
Men deres Syndicus begiærer dog mere.
Men saasom hand strax tillige foregaf, at hafve i Befalning underdanigst at anholde hos Hans Majest., det eet og andet motte formildes og forandres, i henseende til det Kæyserl. Elb-Privilegium, blef Kongen fortrydelig, og gaf hannem at forstaa, det slige nye Forslage og Paastand vare nu uden Tiden.
Kongen befaler Canceller v. der Lippe at gifve sin Betænkning.
Da hand nu dog alligevel blef ved, og forestillede, at derved ey tiltænktes i mindste Maader det Høv-Kongelige og Fyrstelige Huus noget til Fornærmelse, men hafde sin anden Henseende, med videre; befalede Kongen sin Holstenske Canceller Von der Lippe, at gifve sin Betænkning herofver skriftlig.
Canceller von der Lippes Betænkende.
Dette Von der Lippes Betænkende var korteligen af denne Indhold og Mening: „Hand holdte det for ingen vanskelig Sag, naarsomhelst den Glykstadske Told var ophævet, og Hamborgerne var blefven tilladt deres Tonder og Bakker igien at lægge, da hos Kæyseren at erholde det dennem i Aaret 1628. gifne Elb-Privilegium casseret og til intet giort. Deres Steenborgiske Forpligt af 1621. stod i sin fulde Kraft, og med denne Forpligt var bemældte Privilegium gandske stridigt, og kunde derfor desto lættere tilbagekaldes. De vare Hans Kongel. Majests. Undersaatter; og var saa ikke fornoden, at Hans Majest. indgik og oprettede nogen Contract med dem, som med fremmede. Men reputeerliger for Kongen var, og til at conservere den Hans Majest. arveligen ofver Staden Hamborg tilhørende Øvrigheds Ret mere nyttigt og anstændigt, hvis Hans Majest., for nærværende Sag at ende, gaf dennem sit Allernaadigste Svar per Decretum, paa den Maade som til Undersaatter pleyer at skee; og

at der saaledes ey blef seet paa den liden Penge-Sum, de hundrede Tusinde Rigsdlr., som de hafde forpligtet sig til at gifve.„
Kongen approberer det samme.
Dette Betænkende lod Kongen sig vel behage, og satte det strax i Verk, saa at, u-agtet Hans Majest. paa denne Tiid hafde Penge høyt nødig, blefve de dog eftergifne og derom ikke mere talt. Saa blef og hvad som tilforne i Kiøbenhavn var, saasom ved Forliig, afhandlet, samt de trende Hamborgernes Reverser, tilsidesat og casseret; og i den Græd den hele Indhold indbefattet i et Kongel. Decret eller Resolution; hvorudi Kongen gaf dennem tilkiende, „Sin Allernaadigste Villie og Befalning at være, at Hans Majest. af sær Kongel. Clemens Allernaadigst ophævede Elb-Tolden, og til den Ende vilde lade afgaae sine Ordres til de Glykstadske Toldbetientere
Kongens allernaadigste Decret og Resolution.

1380
„dermed at indeholde, dog saa, at Staden Hamborg herimod varde„forblef udi underdanigst og skyldigste Lydighed imod Hans Kongel.„Majest. og Hans Majests. Efterkommere samt det Høy-Fyrstelige Holstenske Huus, oprigtigen og i største Horsommelighed efterlevede det Steenborgiske Fordrag, og præsterede alt hvad derudi var lovet, saasog derforuden aldrig mere vilde bruge, anføre eller sig paaberaabe det omtvistede Elb-Privilegium imod Hans Majest. og det Høy-Fyrstel. Huus, men, saavidt som det høysamme var fornærmeligt, holde det for aldeles casseret; Saa vilde og Hans Majest. ligeledes Allernaadigst tillade Hamborgerne, igien at lægge, optage og underholde deres Tonder og Bakker, med saa Skiæl, at de deraf ey tilegnede sig nogen Hoy- eller Rettighed paa Elben, det Høyfyrstel. Huus til Skade og Nachdeel; Og for det øfrige at de holdte sig i alleting deres i Aaret 1643. underdanigst udgifne Sone-Bref efterretlige.„ Denne Beskeed som var dateret den 17. Novembris i Flensborg, tog Syndicus Broderus Pauli imod, uden nogen ringeste Betingning eller Protestation, og reyste strax til Hamborg dermed: Men blef ey længe borte, førend hand paa nye indfandt sig i Flensborg, med en allerunderdanigst Taksigelse til Hans Majest. paa Raadets og samtlige Stadens Vegne, samt en Foræring, til et pur Taknemmeligheds Tegn, af Tyve Tusinde Species Rigsdaler, som de bade Hans Kongel. Majest. om at motte i Naade blifve modtagen. Kongen lod sig denne Mands velsatte Tale, saavelsom saadan Stadens Erkiendtlighed Naadigst velbefalde; og aflagde hannem med Et Tusinde Rigsdlr. samt sit eget Kongelig Contrafey. Hamborgerne funde sig og nu herofver saa vel fornøyede, at de forordnede en egen Taksigelses-Fest i deres Stad, med Prædiken og Lovsang til GUD i alle Kirkerne, og Stykkernes Losning omkring Staden, som blef holden S. Thomæ Dag den 21. Decembris.
1645.
Hamborgernes underdanige Erkiendtlighed.
De forordne en Taksigelse-Fest.
Kongen lod og befale, at der skulde ofveralt i sine Riger og Lande skee Taksigelse i Kirkerne for Freden med Sverrige. Hvilket første gang nu blef holdet den 31. Decembris, men siden er det blefven forordnet, at samme Taksigelses Bøn skulde giøres paa Tredie Jule Dag.
Taksigelse i Danmark og Norge for Freden.
Paa samme Tiid var Kongen i sine Fyrstendømme. Thi saasnart de Svenske hafde qvitteret disse Lande og alle indehafte Pladser, forlængdes Hans Majest. efter at tage dem i Øyesun, og være Self hos til at oprette og bøde paa det forsvækkede, anbefale Fæstningernes Istandsettelse, aftakke, betale og af Landet forskaffe de mange nu u-fornødne Tropper, Ryttere og Fodsfolk, paa det de ey skulde

aldeles øde og fortære, hvad som Fienden kunde hafve lefvet, samt adskilligt mere at foranstalte, hvorved Landmanden saavelsom Kiøbstæderne kunde med Tiden komme igien paa Fode, og forglemme denne bedrøvelige Krigs Ulykker. Ved samme Leylighed blef sidst i Octobri holdet en Landdag til Slesvig, hvor

Kongen reyser til sine Fyrstendømme.

1381

da imellem begge Herrers Kongens og Fyrstens Tilforordnede og de der forsamlede Prælater, Ritterskab og Stænder blef handlet om Landets Defension, og de dertil fornødne Midler, med mere. Her kunde nu ikke andet, end at adskilligt motte vorde Kongen aabenbaret om deres Forhold, der hafde haft de fornemmeste Befalninger i Krigen, og hvorledes de ved deres deels u-forsvarlige Sikerhed og Uagtsomhed, deels u-fornuftige Commando, deels Egennyttighed, hafde været Aarsage i Helmuth Vrangels store Fremgang, og at en saa stor Deel af Holsten og Ditmarsken blef hannem og hans Folk til Rov.

Generalernes Forhold i Holsten undersøges.

Deriblant var den, som det offentlige Rygte meest beskyldte, General-Major Bauer.

Især blef Gen. Major Bauer haardt anklaget.

Hand derimod, og nogle hans gode Venner gafve Skylden paa andre, og at sligt Rygte mestendeels var udspredet af Græf Pentz og hans Anhang, saasom Græfven var hans Fiende, og hafde ved de hannem gifne Befalninger forvoldet, hvad som var forseet. Kongen lod sig herom paa det nøyeste underrette, ved Friderich Gynther, som til den Ende blef sendt til Glykstad, saa og ved adskillige af den Holstenske Adel, der hafde god Kundskab om Tingen. Men de største Klager og Angifvelser baade ofver Bauer, saaveg ofver andre Officerer skeede af Hertug Friderich og hans Undersaatter.

Kongen lader befale en Krigs-Ret.

Derpaa forordnede hans Majest. en Krigs-Ret at holdes i Flensborg, strax efter næstkommende Nyt-Aar, hvortil Græf Pentz, Bauer og mange flere blefve indstæfnte, til at lade deres Forhold lovligen undersøges og paakiendes. Hvorledes det der endeligen afgik, skal i næstkommende Aar fortælles. Paa samme Viis hafde Kongen, førend sin Bortreyse fra Kiøbenhavn, befalet sine Commissarier, der blefve skikkede til Borringholm, nafnligen Sigvard Urne, Flemming Ulfeld og Kjeld Krag, for at lade sig bemældte Land og Hammershuus-Fæstning af de Svenske igien levere, (hvilket skeede den 31. Octobr.) at de skulde npye efterforske og oplyse, hvad der hafde været Aarsage til Landets saa hastige Erobring, og hvorfore Befalningsmanden Holger Rosenkrantz Axelssøn ey hafde giort bedre Anstalter først imod Fiendens Landgang, og dernæst imod Hammershuuses Indtagelse.

Commissarierne til Borringholm befaledes at efterforske Holger Rosentranzes Opførsel.

Men som ey heller denne Sag kom til Ende førend i det følgende Aar, spares den til det samme.

Erz-Biskopen Hertug Friderich lod imidlertid erindre sin Hr. Fader Kongen, om sin Sags Forhandling ved det Svenske Hof, efter det som ved Bræmsebroe var aftalt.

Erz-Biskopen vil have sin Sag i Sverrige afhandlet.

Og La Thuillerie forglemte ikke heller, saa snart Kongen var reyst, at tale med Cancelleren Hr. Christian Thomassøn derom, at hand saae gierne at det kunde skee, imedens hand nu i Vinter opholdte sig i Stokholm, paa det hand kunde tiene deri, og fuldbyrde, hvad hand tilforne hafde med saa liden Fremgang foretaget.

Kongen vil dette ey nu tilstæde.

Men Kongen var nu ikke dertil sindet. Og meente, at det kunde ingenlunde skikke sig, at Erz-Biskopen, som var u-middelbar under Kæyseren, skulde søge sine Stifter og Lande til Lehn at tage af Kæyserens Fiende Sverrige,

1382
rige, og det ved Hielp af den Franske Konges, ligeledes Kæyserens aabenbare Fiendes, Gesandt, i Synderlighed paa denne Tiid, da den Kæyserlige Resident Plettenberg holdte sig op til Glykstad, og gaf nøye Agt paa hvad som foretoges baade af Kongen og Erz-Biskopen. Dette var det Svar, som Kongen gaf til Cancelleren, i en Skrifvelse af 13. Novembr. Dagen efterat Hans Majest. var kommen til Haderslef.
Men hvad denne store Konge særdeles meget laae om Hiertet, og skaffede ham u-ophorligen at bestille, nu efterat GUD hafde gifvet hannem Freden igien, var hvorledes Rigerne kunde geraade til deres forrige Velmagt, og, naar Giælden imidlertid Aar efter Aar ved de best-optænkelige Midler motte vorde afdragen, hvorledes Cronens Indkomster, foruden menige Mands Besværing, kunde forbedres; Saa at, omskiønt saa anseelige Skaar og Huller vare ved Toldens og visse Landes Afgang derudi skeede, der dog intet skulde safnes, af hvad som tiente til Fædernelandets nødtorstige Beskiærmelse baade til Lands og Vands.
Kongens store Omsorg sine Riger og Undersaatter igien at ophielpe.
Og Cronens Indkomster at forbedre.
Til Giældens, og i sær til det værvede Krigsfolks Afbetalning, som nu blefve afstakkede, var intet andet, end at det meeste motte skee ved Paalæg af Hofved-Skatter, Consumptions-Penge og Forstrækninger af de meest formuende.
Commercius Istandsettelse.
Til Landmandens og Kiøbstædernes Opkomst lod Hans Majest. ved sin Canceller Sig forestille eet og andet Middel, hensigtende til Handelens og Segladsens Udbredelse i Vester- og Øster-Søen, efter de Forslage, som de kyndigste af Kiøbmands-Standen indgasve. Men til Forhøyelse af Cronens aarlige Indkomst hafde Hans Majest. gierne ynsket, at Raadet skulde aabnet hannem et got Middel, og til den Ende holdte dem i mange Uger forsamlede. Da der nu intet kom frem, som kunde hafve noget skiælligt Anseende, aabnede Hand dem sine Tanker, som var, at de fleeste Forlehninger fik at ophøre, og i den stæd Slottene og Cronens Gaarde, ligesom andre Herre-Gaarde, bortforpagtes, til dem som deraf meest vilde gifve.
Kongens Forslag til Raadet om Lehnene.
Befalnings- og Lehnsmænd, som dennem hidindtil hafde nydt for en meget ringe Afgift, at regne imod det som til Kongen gasves, motte da npyes med Besoldning i rede Penge, eller ogsaa at Lehnene motte anseeligen forhøyes paa Afgift frem for hidindtil. Her blef anført til Exempel, at udaf Borringholms Land hafde Kongen haft aarligen ikkun 2000. Rdlr., men Befalningsmanden 8000. hvoraf naar Hammershuus-Slot blef i Stand holdet og med Besætning forsiunet, var det øfrige for ham self. Saadan Maade gaf Leylighed til, at Slotte og Fæstninger blefve ey allestæds befundne i den tilbørlige Forsvars Stand, naar noget paakom. Men ved dette Forslag trykkede Raadet og Adelen sig meget; og holdte det plat ud at være deres Privilegier til Forkrænkelse, som efter Regieringens Form paa de Tider vare saaledes fastsatte i de gamle Love, Recesser og Kongernes Haandfæstninger.
Adelen holder for, at det var deres Privilegier imod.
Og vedholdte samme Dispute imellem Herren og Tienerne

1383
nerne i de efterfølgende Aar, saalænge den Høysalige Konge lefvede. Hvad hans redelige Hensigt var, er allerede sagt, og hvorlidet hans Hierte og tappere Moed var svækket, ved ald den Forsvækkelse som hans Stat og Riger ved denne sidste bedrøvelige Krig havde lidet, kand, foruden andet, kiendes udaf disse Ord i et Bref, med Hans Majests. egen Haand skrefvet, til sin Canceller, dat. Flensborg-Huus den 8. Decembr.: „Vil GUD i Himmelen unde mig Helbreden, da vil jeg, med hans Naades Hielp, og Rigens Raads Bistand, sætte Rigerne i en sikker og reputeerlig Tilstand, baade til Lands og Vands, og uden nogen fremmeds Hielp, komme til rette med mit Dvent, saavel som med alt det som Cronen med rette kand tilfalde.„
Kongens redelige Intention, og uforsagte Moed og Hierte.
Hans Majest. skiønnede ogsaa, ved Belønninger og Naades Tegn, paa deres Fortienester, der havde giort vel i Krigen, og ladet sig, i deres anbefalede Poster og Forretninger, finde med behorig Fliid, Troskab og Ifver; saasom Ebbe Ulfeld i Skaane, General-Major Breda i Norge, Oberst-Lieutn. Walther i Rendsborg, og flere. Ebbe Ulfeld fik Hammershuus og Borringholms Land i Befalning.
Hans Majest. belønner dem, som havde giort vel i Krigen.
De tvende Brødre, Ifver og Niels Krabbe, som motte qvittere deres Lehne i Halland, Varberg og Halmsted, efterdi Svensken nu fik Landet, blefve andenstæds forsorgede; nemlig Iver Krabbe blef Befalningsmand paa Bahuus og ofver Vigen i Norge, og Brødrene bekom Solfvigborg og Christianopel med ald Bleginde til Lehn.
Forsørger dem med Lehne, der havde misted deres Lehne i Halland.
Til Pesthuset for Kiøbenhavn, bevilgede Kongen at der skulde af hver Kirke i Siæland, som havde 10. Pund Korn til Tiende, udgives 1. Rigsdlr. aarligen, af de som ringere Indkomst havde, nemlig under 10. indtil 5. Pund, en half Rigsdlr.
Kirkernes Afgift til Pest-Huset.
I Rigens Raad blefve i dette Aar indsatte Iver Vind, hidindtil Ofverste-Secreter, Knud Ulfeld Jacobssøn, Hof-Marschalk og Rigens Hofmesters Broder, Hr. Jørgen Brahe, Hr. Friderich Reetz, og Niels Trolle, som og var Vice-Admiral; foruden Ove Gedde, som blef Rigens Admiral og Raad i Martii-Maaned i dette Aar, hvorom tilforne er sagt. I Iver Vinds stæd blef Otte Krag Ofverste-Secreterer.
Nye Rigens Raad indsatte.
Og kand herved ey efterlades dette at meddeele, at da Kongen fandt for got, i nærværende Aar sit Raad med saa mange Personer at formere, endeel efterdi Pladser vare ledige, og endeel fordi andre for Alderdoms og Svagheds skyld ofte ey kunde opvarte og sig i Raadstuen indfinde, saa giorde og nu Hans Majest. denne Anordning, at naar en Plads udi Rigens Raad blef ledig, da skulde af vedkommende Provintz foreslaaes sex eller otte Personer, eller i det mindste fire, til at vælge een udaf. Tilforne blefve ikkun tre foreslagne til saadant Val; Ligesom det ogsaa endnu fremdeles blef staaende fast, med ikkun tre at foreslaae til de tre Høyeste Embeder, Rigs-Hofmesterens, Rigens Marsches og Rigens
Nye Anordning om Raadets Val.

1384
Admirals, saa og til disse tvende, Rigens Cancellers og Statholderens i Norge. Hvad Kongens Canceller angik, hvis Embede var det andet ofverste i Raadet og næst Rigens Hofmesters, da blef

hand af Kongen alene næfnet og antagen, foruden nogens Forslag, dog var allerede den samme, naar hand dertil antoges, i de Dage een af Rigens Raad.

Hvo der varet i Raadet i Kongens tre sidste Regierings Aar.

Og som det ikke findes, at Kong CHRISTIAN i sin Regering hafver efter denne Tiid indsat flere Mænd i sit Riges Raad, undtagen den eneste Malthe Juel i Aaret 1647., efterat baade Hr. Just Høeg og Knud Ulfeld vare Aaret tilforne ved Døden afgangne, saa meddeles nu hermed Nafnene paa alle dem, som ved nu omhandlede Aars Udgang vare i Raadet, optegnede i den Rang og Orden, som de hafde imellem sig, og de deres Skrifter og Forretninger underskrefve: Corfitz Ulfeld, Christian Thomassøn, Anders Bilde, Ove Gedde, Mogens Kaas, Tage Thott, Christoffer Ulfeld, Jost Høeg, Christoffer Urne, Oluf Parsberg, Jørgen Seefeld Christofferssøn, Hannibal Sehested, Hans Lindenov, Gregers Krabbe, Knud Ulfeld, Iver Vind, Jørgen Brahe, Friderich Reetz, Niels Trolle. I næstfølgende Aar 1646. hafde Kongen den Forandring fore, at vilde forhøyet Rigens Cancellers og Norges Statholders Embeder, saa at de skulde være næst efter de fire ofverste: Men da Hans Majest. fornam, at det gaf megen Fortrydelse hos de andre, forblef det ved det gamle.

I Tydskland var Krigs-Lykken i dette Aar de Svenske meest ofveralt gunstig, for de Franske derimod var den noget u-stadig, saa at disse kunde med deres Fiender, de Kæyserlige og de Bæyerske, snart regne Gevinst og Forliis lige op. De Svenske, under General-Lieuten. Konigsmark og Axel Lillie, bemægtigede sig mange Pladser i de Saxiske Lande, drefve Brandskatter ind, og hvor de ey blefve betalte, truede med Brand og Mord: Hvorved Churfyrsten blef nødt til, at tage imod en Stilstand paa sex Maaneder, ihvor meget den mishagede det Kæyserlige Hof. General-Feldtmarschalk Torstennsson stod i Aarets Begyndelse ey langt fra de Bømiske Grændser. Kæyseren lod derfor trække alle sine Tropper tilsammen, fik og en Deel fra Bæyeren under General Johan de Werth. Det kom da den 24. Febr. til en Trefning, ved Janikov i Bøhmen, hvorudi Svensken til sidst beholdt Ofverhaanden; den ene Kæyserlige General Gøtz blef død, tillige med mange fornemme Officerer, den anden General Hassfeld blef fangen, samt Græf Bruan og flere, foruden 4000. Gemeene. De Svenske erobrede og 26. Canonner, 34. Faner og 38. Standarter; og tabte self, foruden adskillige Officerer, 2000. Gemeene. Torstennsson tog derpaa adskillige Pladser i Bøhmen og Østerrige ind, kom og Wien meget nær, og indjagede denne Hofved-Stad en stor Skræk. Endelig, da hand beleyrede Brin, blef hand studset, saasom hand der ved Forseelser tabte en hoben Folk, og motte ophæfve Beleyringen.

1385

Siden fik hand Sygdom iblant sine Tropper, som hand om Efterhøsten lod rykke tilbage ind i Bøhmen, under General-Lieut. Arvid Wittenbergs Befalning. Imidlertid hafde Kæyseren giort sin Fred med Ragotzky og Ungerne, og saaledes afskaaret Frankerige og Sverrige deres Haab fra den Side: Og Torstennsson hafde af Dronning Christina erholdet sin Afskeed, som hand en Tidlang formedelst sin Svaghed hafde søgt. General-Feldt-Tøugmester Carl-Gustaf Vrangel indfandt sig strax derefter, med den Armee, som imod Danmark var blefven brugt, og antog Feldt-Marschalks Befalning i Tydskland, efter Torstennsson.

De Franske hafde i de Vinter-Maaneder, ja lige indtil Foraaret holdet Huus ved Rhinen og i det Hessen-Darmstædske. Der hafde de u-forseendes bredet sig ud i Landet, da de u-forvarendes blefve af de Bæyerske ofverrumplede ved Mergentheim, saa at snart intet af deres Infanterie undkom, men blef enten slagen eller fangen, General Rosa blef ogsaa fangen samt flere Generaler og Oberster, og Turenne frelste sig med Flugten. Herofver saae Land-Græfvinden af Hessen sig i Nød; og formaaede Endeligen hos de Svenske, at Konigsmark motte fra Stift-Bremen rykke op, og samle sig med de

Franske, for at beskiærme hendes Lande. Den unge Duc d'Enguien, (som siden blef kaldet Prinz de Condé,) kom og med en frisk Hær af Frankerige; samlede sig med de Hessen-Casselske og med Turenne; søgte de Bæyerske, og kom i et hidsigt Feldtslag med dennem, imellem Vending og Nordlingen, hvor endelig de Franske og Hessiske beholdte Marken; den Bæyerske General Mercy blef død; den Kæyserlige General Gleen, med mange Oberster, fangen; Johan de Werth undkom med en Deel af Tropperne, men 16. Stykker, 19. Standarter og 15. Faner motte Bæyerne lade i Stikken. De Franske mistede og en heel Deel Folk, og deres Marschalk Grammont kom i Bæyernes Vold. Siden forfolgede de tillige med Hesserne deres Seyer, og indtoge Nordlingen, Dunckelspiel, og flere Stæder. Men dette varede dog ikke længe, at de beholdte dem; Thi da Bæyerne finge Undsætning af Kæyserlige Tropper, motte de Franske under Turenne rykke tilbage til Philipsborg, og forlade de indtagne Stæder.
I Engelland faldt Kongens Myndighed jo mere og mere, og Parlamentet skref ham immer Love for. Her kunde og intet Forliig finde Stæd mere. Erke-Biskopen af Cantelborg blef, Kongen til Trods, dømt til Døde, og halshuggen. Derpaa bragte Parlamentet en Armee sammen, imod Kongen, og satte Fairfax til General derofver. Denne slog Kongens Armee tvende gange, og Kongen motte flye fra eet Stæd til et andet. Kunde og siden ikke bringe dem til nogen Tractater. Saa blef og hans General i Skotland, Græfve Montroß, der i Forstningen hafde god Fremgang, slagen.
Den Russiske Czar Michael Federowitz døde i dette Aar, i sin Alders 50. og Regerings 33. Aar. Hannem efterfuldte i Regeringen

1386
ringen hans Søn Czar Alexius; som straxen gaf Græf Valdemar-Christian frie af sin Arrest, og med Skænk og Æres-Beviisning lod ham følge til de Polske Grændser. Flere udenlandske Dødsfald falder ikke i denne Historie at omtale, undtagen at den for sin Lærdom berømte Hugo Grotius, der hafde længe været Svensk Ambassadeur i Frankerige, og var derfra hiemkaldet til Stokholm, da hand var paa Reysen fra Sverrige til Tydskland, leed Skibbrud, og kom siug til Rostok, hvor hand døde.
Friderich Ranzow, til Asdal, (een af den gamle berømte Statholder Hr. Henrich Ranzows til Bredenberg, Sønne-Sønner) som hafde i forleden Aar commanderet det Rytterie som laae i Malmoe, siden ogsaa anført Lif-Regimentet til Fods i Skaane, med stor Reputation, den Tiid det af Fiendens gandske Rytterie blef anfaldet, blef strax efter Nyt-Aar, i Medelfart i Fyen, hvor Tropperne den Tiid laae, siug og døde. Hand hafde i sine unge Dage treffeligen studeret, og paa sine Udenlands-Reyser beseet ey alene de fleeste Riger i Europa, men ogsaa Asien og Egypten. I den Kæyserlige Krig var hand General-Krigs-Commissarius og Commandant i Wolfenbyttel. I samme Krig blef hand, da hans Hest var skudt under hannem, fangen, og rangonerede sig siden self.
Friderich Ranzow døde.
Længere hen i dette Aar døde en ligeledes tapper Adelsmand, Oberst-Lieutenant Christian Sinclar, af den gamle fornemme Skotske Familie. Hand hafde udi Skaane ved adskillige Leyligheder giort Fienden Afbræk, men udi et Udfald af Christianstad den 22. May fik hand et Skud, som forvoldte nogen Tiid derefter hans Død.
Og Christian Sinclar.
Til Aarhuus Stift blef i den afdøde Dr. Morten Madzsons stæd, Doct. Jacob Matthiesson, Kongens Hoff-Prædikant beskikket til Superintendent. Og Hans Majest. tog igien til sin Hof-Prædikant Mag. Oluf Vind, Sogne-Præst til vor Frue Kirke. Paa Gulland døde Superintendenten Mag. Oluf Phocas

Schaffotiky, i hvis Stæd kom M. Hans Nielssøn Strelow, hand som har skrefvet paa Dansk den bekiendte Gullandske Chronike.
Biskopen i Aarhuus, og den paa Gulland døde.
Doct. Niels Povelssøn Schandorph, Professor Theologiæ i Kiøbenhavns Universitet, som tilforne hafde været Præst først i Aalborg, og siden til Vor Frue-Kirke i Kiøbenhavn, døde ogsaa den 1. Januarii i dette Aar. Hand gaf til de Fattige i Wartov 1500. Species Rigsdaler. Og i Aarets Begyndelse Christen Etougaard, Medicinæ Doctor, og Professor Rhetoricæ, som gaf 300. Rigsdlr. Spec. til fattige Studentere.
D. Niels Povelssøn, og D. Christen Stougaard døde.
Det nye Anatomie-Huus, Theatrum Anatomicum kaldet, som Kongen hafde befalet til Medicinens og Natur-Kundskabens Nytte at skulde paa Studii-Gaarden indrettes, var i Aar blefven færdigt, og skeede derudi den første Section af Doct. Simon Pauli, den 3. Martii.
Theatrum Anatomicum indviet.
(I Danmark blev det Anatomiske Teater opført ved Vor Frue Plads i 1644)
Det nye Anatomie-Huus, Theatrum Anatomicum kaldet, som Kongen hafde befalet til Medicinens og Natur-Kundskabens Nytte at skulde paa Studii-Gaarden indrettes, var i Aar blefven færdigt, og skeede derudi den første Section af Doct. Simon Pauli, den 3. Martii.

1387

Aar 1646

Iblant meget andet, som Kongen hafde foresat sig i Fyrstendømmene at bestille, inden sin Tilbage-Reyse til Siæland, var det fornemmeste de værvede Krigsfolkes Bortkastning, til Lættelse for Kiøbstæderne og for Landmanden.
De værvede Krigsfolk bortskaffes af Fyrstendømmene.
Deraf var en Deel blefven afstakked i forleden Aar, og hafde igien taget Penge paa Haanden af den Franske Resident, som Thuillerie, da hand reyste herfra, derom hafde efterladt Befalning: Andre blefve i Hamborg oppassede af Svenske og Tydske Værvere. Ved dette Aars Begyndelse blef mand de øfrige qvit; ja ogsaa dem som hørde Erz-Biskopen af Bremen til, og laae indqvarterede i det Pinnenbergiske, saa at hand ey beholdt mere af Krigsfolk i sin Tieneste, end sit eget Lif-Compagnie Ryttere.
Dernæst blef den, imod Enden af forige Aar omtalte, Krigs-Ret sat til Flensborg den 15. Januarii, for hvilken General-Major Bauer og flere vare indstæfnte, til at svare til deres Forhold i forleden Aars Krig.
Krigs-Retten sat i Flensborg.
Did kom og nogle Dage tilforn fra Hertug Friderich af Holsten-Gottorph een af hans Raad, med en Liste paa endnu flere Officerer, som Hertugen anklagede, og bad at de til samme Ret motte indkaldes. Bauer var ogsaa herudi næfnt, og stod ofverst i Registeret. Krigs-Retten blef forvaltet af et Antal Generals-Personer, Oberster, Kongelige og Fyrstelige Raad, og lærde Jurister. Paa Kongens Vegne blef ført Klage og sat i Rette af den Kongel. Anwald Dr. Erich Moriß, Borgemester i Itzehoe, og paa Fyrstens af Dr. Joachim Hennings. Bauer søgte alle de Udflugter og Forsvars-Midler som hand kunde paafinde; men forgiæfves.
Gen. Major Bauer dømmes fra Lifvet.

Der gik ham alt for meget under Øyne, som hand ey kunde lægge fra sig eller besmykke. Hand blef dømt til at miste sit Hoved: Og det stod nær paa, at hand, efter Hertugens Frettesættelse, var ogsaa blefven Ære og Gods fradømt.
Hand benaades paa Lifvet, og gifver en anseelig Penge-Sum til Forsoning.
Hand formaaede derpaa Erz-Biskopen til at handle med Kongen, saa at Lifvet blef ham skiænket, hvorimod hand lod falde ald sin Fodring som var 24000. Rigsdlr. gaf derforuden 25000. Rigsdlr. til Forsoning, samt forskref sig til aldrig at tiene imod Kongen. Denne Dom var den mærkeligste, som blef afsagt i denne Krigs-Ret, der kom til Slutning den 27. Januarii.
De andre Anklagedes bedre Skiæbne.
Med de andre gik det mildere af. Der vare de, der ginge deres Tieneste qvit, andre blefve straffede paa Sold, og faae frikiændte. Af disse sidste vare, Græf Pentz og General-Krigs-Commissarius Key von Ahlefeld, som motte forsvare sig, for hvad som Landet til Skade var skeet ved General Gallasses Udmarsche i Aaret 1644. Saaog Oberste Henrich von Buchwald for sin ulykkelige Hendelse i Ditmarsken, da hand af den Svenske Oberste Bottiger blef ofverfalden; og endelig Christian Ranzau for Haderslef-Huses Opgifvelse.

1388
disse Undersøgninger, og hvad derved foregik, følgede siden megen U-enighed iblant de fornemmeste Officerer, og vedvarede længe derefter. Græf Pentz, General-Major Claus von Ahlefeld, Bauer, og flere, fodrede hverandre ud til Duell. Dog veed mand ikke, at nogen af dem derudi satte Lifvet til.
Strax efter at Krigs-Retten var endet, sendte Kongen udaf dennem, som derudi hafde siddet, disse trende, Ober-Secreterer Otte Krag, og Oberster Ebbe Ulfeld Jacobssøn og Falk Giøe, til Christianpriis, at besee samme Fæstning, med alt tilliggende Gods og Tienere, og derom gifve Hans Majestæt Underretning; da bemældte Fæstning igien blef betroet til dens forrige Commandant Oberste Axel Urop, som i Begyndelsen af Krigen var sammestæds blefven fangen af General Torstennsson.
Christianpriises Besigtigelse.
Imidlertid begyndtes den Slesvig-Holstenske Land-Dag til Flensborg den 30. Januar., for at afgiøre det, som i forgangen Aar Efterhøst blef omhandlet, men kom ey til Slutning.
Land-Dagen til Flensborg.
Her skeede det nu, at mand kom ofvereens om disse Poster: (1.) At der skulde til Landets Forsvar holdes bestandigan paa Benene 1500. Mand, Fodsfolk og Dragoner, og til deres Underholdning gifves 4. Rdlr. af hver Plovg; (2.) Roß-Tienesten skulde stædse være i Beredskab; (3.) Til de værvede Rytteres og Knægtes Betalning og Aftakning bevilgedes 200000. Rigsdlr. hvorudi de allerede forskudte Summer skulde afkortes. (4.) Adskillige Middeler blefve af Stænderne foreslagne, og af begge Herrer bevilgede, Landene til nogen Lættelse og Husvalelse. Sligt var og høyligen fornødent paa denne Tiid, efter saa megen ved Krigen foraarsaget Ulykke i disse Lande; hvilke Kongen Self motte bekiende Sig at hafve fundet mere fordærvede, end enten Jylland eller Skaane.
Sidst i Efterhøst, indtil Enden af Octobri, blef endnu en Land-Dag holden til Rendsborg, hvorudi fornemmeligen Stænderne foresloge, og underdanigst anmodede Kongen og Hertugen, om en Revision af Land-Matriculen, for at gelange til en billiger Ligning af Contributionerne, og at derudi motte i Agt tages, hvad som ved Vandfloder og andre Ulykker var forværret, samt hvad enten for ringe eller for høyt var anslaget.
En anden Land-Dag til Rendsborg, om Efter-høsten.

I Februarii-Maaned finder mand at Kongen har været i Glykstad, og der befalet eet og andet, til dennes saavelsom andre Fæstningers Fornødenhed. Derfra kom Hans Majest. igien til Flensborg, og tog Afskeed med Erz-Biskopen og Princessen Hans Gemahlinde, som var nu logeret der paa Slottet, for at holde sammestæds sin Barselseng.
Kongen er i Glykstad.
Siden igien til Flensborg.
Hans Majest. kom til Kiøbenhavn ved den 20. Martii. Raadet var her paa denne Tiid forsamlet, og var i Arbeyde og Beraadslag om de Middeler, som til Landets Defension udkræfvedes.
Kommer til Kiøbenhavn.
Kongen befalede nu, at der motte holdes et nyt Forhor i Holger Rosenkrantz Axelssøns Sag, nemlig at hand hafde opgifvet Hammershuus, og ikke tilbørligen forsvaret Borringholms Land imod de Svenske. Sagen blef indstæfnet for en
Krigs-Ret ofver Holger Rosenkrantz Axelssøn.

1389
ordentlig Herre-Dages Ret, hvorudi Prinz Christian med samtlige Rigens Raad sad som Dommere. Paa Kongens Vegne gif Oluf Brockenhuus i Rette, fremlagde Kongens Indlæg, og tiltalede den indstæfnte paa det skarpeste. Men, da alting var blefven npye examineret, og Rosenkrantz hafde beviist, hvorledes Svensken var af Forrædderne der paa Landet blefven tilhiulpen, i at forraske ham og Fæstningen, samt at Officererne vare blefven utroe og gangen Fienden til Haande, blef hand frikiændt.
Hand frikiændtes.
Hand døde siden Aaret derefter i Odensee. Og Befalningen ofver Borringholm blef gifven til Ebbe Ulfeld, som hafde viist sin Troeskab imod Fienden i Skaane, og siden været Statholder paa Øsel.
Imidlertid ankom til Hans Majest. den glædelige Tidende, at hans Søns Erz-Biskopens Hertug Friderichs Gemahl var paa Flensborg-Huus lykkeligen blefven forløst med en ung Prinz den 15. Aprilis.
Prinz Christian, som siden blef Kong CHRISTIAN den Femte, fødes.
Intet kunde for den Høyalprende Herre være mere trøstefuldt, end at hand nu, som tre Dage tilforne, nemlig den 12. Aprilis, hafde Self fyldet sine 69. Aar, og indtrædet i det Halffierdsindstyvende, hørde sig at være blefven Farfader, og af den Almægtigste GUD velsignet med denne Sonne-Søn: Hvis Fødsel betog nu paa eengang den langvarige Bekymring ofver den ældere Søns Prinz Christians ufrugtbare Ægteskab, og oplifvede den gamle Konges Haab, til at see sine Riger og Lande med Regentere af sin Æt forsiunede, og sin Throne af Mænd efter Mand besiddet. Et lyksaligt Haab! og en lyksalig Dag, paa hvilken det først saaes! og endnu lyksaliger, da det i Tiden fuldkommedes! Thi da blef den Prinz fød, som fire og tyve Aar derefter skulde bestige sine Forfædres Stoel, og i hvilken Danmarkes og Norges Riger skulde velsignes med een af de allerbeste Konger, een af de naadigste Regentere, og een af de tapperste Krigs-Helte, som nogentid hafve baaret Scepter i Haanden, og bundet Sværd ved Siden. Saadan en Konge blef denne, nu i dette Aar fødde, Prinz, nemlig den udi sin Tid hoypriselige, og af den sildige Eftertiid aldrig noksom prisede Kong CHRISTIAN den Femte. Suaasom nu Kongen, den unge Prinzes Hr. Farfader, var fraværende i Kiøbenhavn, saa kunde Daaben til Hans Majests. Ankomst ey opholdes, men blef strax forrettet.
Hans Daab strax forrettet.

Siden blef efter de Tiders Skik, Barsels-Hoytiden berammet til den 14. Junii, som med stor Pragt og mange Fyrstelige Personers Indbydelse blef holden til Flensborg.
Kongen gifver den unge Prinz sit Nafn.
Did ankom Hans Kongel. Majest. Self, og udi Kirken frembar den unge Prinz for Præsten, gaf hannem sit eget Nafn, og lagde sin Velsignelse paa ham, som siden har frugtet til Rigernes almindelige Velstand indtil denne Dag.
Saa var og for Erz-Biskopen, samme af GUD hannem og hans Hr. Faders Kongel. Majest. samt disse Riger skiænkede Velsignelse og Glæde, til en stor Lindring i hans Modgang, da hand motte see sig formedelst de Svenskes haarde Medfart udelukt fra sine

1390
sine Stifter og Lande. Den eneste Plads, som hand hafde der til-bage, nemlig Forde, eller Bremerforde, var nu nyligen den 5. Aprilis kommen i Svenskens Vold. Vel var denne Fæstning, tillige med de andre, blefven af General-Lieutenant Konigsmark indtagen An. 1645. i Martio. Men siden var det skeet, just den 1. Augusti næst efter, at en Oberst-Lieutenant fra Glykstad, ved Nafn Eggerich-Johann Lubbes, var kommen did med en Commando af 300. Mand, ofverrumplet og bemestret Fæstningen med Krigs-List, hvor da den Svenske Commandant Oberste Kraffs samt det meeste af Besætningen satte Lifvet til.
Bremerfordes Indtagelse fra Svensken, ved Oberst-Lieuten. Eggerich.
Erz-Biskopen lod den strax besætte med 500. Mand, og antvordede den bemældte Eggerich at bevare som Commandant. Dette foregik imod Enden af Freds-Forhandlingen ved Bræmsebroe; og da Stilstanden blef forkyndet og i Bremen saavelsom andre Stæder udraabt, var mand i Sverrige endnu uvidendes om denne Hændelse med Bremer-forde. Men Konigsmark hafde alt giort Anstalter til at blogvere samme Fæstning, og indlagt nogle Compagnier i den liden Bye der uden for.
Konigsmark bloquerer den strax.
Som Freden nu den 13. Augusti paafuldte, og derudi var besluttet, at alting motte forblifve i den Stand det var og fandtes, indtil at Sagen, Stifterne angaaende, blef afgiort ved venlige Tractater imellem Dronningen af Sverrige og Erz-Biskopen, saa blef endeligen sammestæds intet fiendtligt foretaget af de Svenske.
Freden kommer imellem.
Tvert-imod, de Svenske fandtes villige til at indlade sig i Handling med Erz-Biskopens Commissarier, om Contributionernes Deling imellem Guarnisonerne i deres indehafvende Fæstninger, og den nye Besætning i Bremerforde. Samme Handling kom til saadan Accord, at til Erz-Biskopens Guarnison i benæfnte Fæstning skulde udaf Krigs-Cassen i Stade Maanedtligen udrælles 1500. Rdlr., med saa Skiæl, at Hoybemældte Erz-Biskopens Commandant ingen Forandring foretog, enten med Bygning eller i andre Maader Fæstningen at forsiune, men lode alting forblifve i samme Stand, som det var, da Ordren kom fra Bræmsebroe.
Maanedtlig Underholdning accorderet til Erz-Biskopens Besætning i Forde.
Som nu Erz-Biskopen faae Maaneder derefter skikkede sine Gesandter til Stokholm, for at søge og handle om Restitutionen af sine Stifter, skref hand General Konigsmark til, og begiærede „at hand vilde udtage det Svenske Folk af Byen Bremerforde; eftersom Erz-Biskopen hoyligen behofvede sammestæds at hafve Qvarteer for nogle Compagnier af sit eget Lif-Regiment, som hafde lagt hidindtil i det Pinnenbergiske, og som Kongen ey længere vilde hafve sine Undersaatter besværede med. Vel vidste mand, at der gik et Rygte, ligesom der skulde være nogle Kæyserlige Tropper i Vente

fra Westphalen, til at forjage de Svenske af Stiftet; men for saadant hafde de Svenske sig ey at befrygte, helst efterdi mand fast forhaabede, nu inden gandske kort Tiid at komme til en billig Accord med Hendes Majest. Dronningen af Sverrige Self.“
Erz-Biskopens Begiæring til Konigsmark.
Konigsmark ey alene afslog denne Begiæring, men endogsaa formerede
Som den Svenske General afslaaer og forstærker sin Bloquade.

1391
Tallet af sine Soldater i Byen, ja bestillede ald fornøden Varetægt, for ikke at vorde ofverrumplet. Hvad nu Rygtet angik om de Kæyserlige Tropper, da var Anledningen dertil denne, at Græf Valdemar-Christian, som siden sin Hiemkomst fra Rusland var gaaen i Kæyserlig Tieneste, opholdte sig ved den Armee i Westphalen, som Græf Holzapfel (tilforne Melander kaldet) commanderede; og hand var reyst til Glykstad at besøge sin Svoger Græf Pentz, derfra til Erz-Biskopen, som var i Flensborg, hafvende til Hans Durchl. et hemmeligt Ærinde fra Græf Holzapfel, som bestod udi, at tilbyde hannem en stærk Undsætning, til at faae de Svenske udjagede af Bremerforde og af Stiftet Ferden.
Den Kæyserlige General Holz-Apfels Tilbud og Formaning til Erz-Biskopen.
Hand forestillede hannem i bemældte Generals Nafn, hvor ilde det kunde forsvares for Kæyseren og Riget, hvis Bremerforde, som Svensken nu holdte blogveret, og u-feylbarligen med første vilde bestorme, geraadede i samme Fiendes Vold. Erz-Biskopen vilde alligevel ey samtykke dette Tilbud, men gaf at forstaa den gode Forhaabning hand hafde, at hans Gesandter, som nu vare sendte til Sverrige, skulde faae alting i Mindelighed afgiort.
De Svenske fatte under dette de Kæyserliges Forslag.
Om denne Græf Valdemars Reyse hafde de Svenske spurt noget, og saavidt som nu er sagt, vare de grundede i deres Mistanke. Og hafver vel saadant Rygte og denne Tanke tilskyndet dem, at faae Fæstningen Bremerforde Erz-Biskopen ud af Haanden jo før jo heller. Konigsmark skikkede til den Ende straxen i Martii-Maaned Oberst-Lieut. Oettinger derhen, til at berende og indslutte den: Kom saa self efter, med sit grove Skyt, og en anseelig Folke-Magt.
Konigsmark beleyrer Førde, som forsvarer sig tappert.
Alt hvad der kunde skee af den ifrigste Fiende, med Stykkers u-ophørlige Skyden, og Ildkuglers Indkastning, blef i Verk satt. Men de Svenske funde en Commandant for sig, som agtede ey hastigen at lade sig jage til Dørs. De motte erfare, at saasnart de hvilede det mindste, giorde Eggerich lykkelige Udfald, nedlagde mange af dem, og bragte en god Deel Officerer og Gemeene tilbage med sig. Konigsmark blef ey vel til Mode, og frygtede at det kunde gaae ham her maaskee, ligesom det gik Helm Vrangel for Rendsborg. Hand lod komme mere Folk og Artillerie, og satte Staden an paa det haardeste. Commandanten skikkede da et Bud til Erz-Biskopen, som skulde forestille hans Tilstand, og bede om Undsætning af flere Ryttere og Soldater.
Erz Biskopen seer sig bedraget i sit Haab om Restitution.
Og ved samme Tid var Hans Durchl. blefven underrettet fra sine Gesandter i Stokholm, hvor ilde hans Haab der var grundet, og at det Svenske Hof og Ministerium ikkun hafde deres Lyst af at spotte hannem.
Og vil derfor imodtage den tilbudne Undsætning af General Holz-Apfel.
Hvorfore hand nu forandrede sit Forsæt angaaende den tilbudne Undsætning fra de Kæyserlige. Skref saa Græf Pentz til, af Flensborg den 22. Martii, og lod hannem vide, Sig nu at være sindet til, at, imod

det Tilbud, som Græf Holzapfel for en Tiidlang siden hafde ladet ham ved en fortroet Person giøre, hand vilde altsaa lade skee, at Bremerforde blef undsat af de Kæyserlige, men

1392

at det motte skee straxen uden nogen Forhaling. Hand vilde vel og indrømme Hans Kæyserl. Majestæt samme Fæstning, men med disse Vilkor: (1.) At den blef Hans Durchl. Self, paa een eller anden Hændelse, til beste conserveret, og Huset med alt tilbehørige u-forrykket at forblifve i den Stand det var; (2.) Erz-Biskopens Besætning motte derudi beholdes, dog tillige ogsaa at tages i Kæyserlig Eed og Pligt; og (3.) At den fuldkomne Restitution af Stifterne motte af Hans Kæyserl. Majest. paa den nærværende Fredshandling til Osnabryg og Münster, vorde paastaaet, og paa det høystmueligste befordret.

Med visse Vilkor.

Disse Poster motte Græf Holzapfel forsikre med sin Haand og Segl, og forpligte sig til at skaffe af Kæyserl. Majest. inden en vis Tiid bekræftede. Men paa dette Bref er intet Svar tilbagekommet, saasom det blef underveys af de Svenske opsnappet, da Græf Pentz sendte det tillige med sin egen Skrifvelse til Holzapfel.

Breveene opsnappes af de Svenske.

Og at komme til Beleyringen igien, da den Tiid Eggerich saae sig uden ald Undsætning, og Konigsmark, som havde giort alting færdigt til en Hofved-Storm, tilbød hannem Accord, tog hand derimod, og betingede sig saa gode og ærlige Vilkor, som hand eller nogen i slig Tilstand kunde begiære, ey alene for alle sine Folk, som med deres Gevæhr, Faner, Heste, Bogne, og alt tilhørende Gods, blefve frie ofverførte til Glykstad, men endogsaa for de Svenske Ofverløbere og Fanger, som hafde taget Tieneste hos ham. Saaledes blef Bremerforde atter, den 5. April, som forbemældt, til de Svenske ofvergifvet.

Eggerich opgiver Bremerforde.

Med Gesandtskabet, som er foromtalt at Hr. Erz-Biskopen hafde skikket til Stokholm, er det saaledes tilgaaet. Den Franske Ambassadeur De la Thuillerie havde ladet Hans Durchl. forstaae, at hvis noget skulde udrettes til Stifternes Restitution, da motte derpaa arbeydes ved Hans Durchl. egne Fuldmægtige Gesandter hos Dronningen af Sverrige, og derudi ingen Forsømmelse tages, paa det hand (Ambassadeuren) kunde ogsaa giøre den belovede Bistand, førend hand drog fra Sverrige.

Erz-Biskopens Gesandtskab til Stokholm.

Erz-Biskopen sendte da en Maaneds Tiid for forgangen Aars Udgang tvende sine Raad og Gesandter til Stokholm, som vare Jaspar von Ørzen, Hof-Marschalk og Johann Helm Licentiat. Disse hafde Audienz hos Dronningen, og derpaa den 22. Decembr. ofvergasve deres Begiæring paa deres Herres Vegne skriftlig, hvorudi begiæredes en fuldkommen Restitution i hans Stifter og Lande, som Hans Durchl. uskyldigen var blefven skilt ved.

Gesandternes Begiæring.

Dennem blef svaret den 27. Januar. at „saasom den 38. Artikel i Freds-Slutningen med Hans Kongel. Majest. af Danmark indeholdte, at Sagen om Erz-Stiftet Bremen og Stift Ferden skulde hos Dronningen i Sverrige tracteres, omhandles og besluttes; saa motte Gesandterne fremvise hvad Fuldmagter de hafde til saadan Tractation, ey alene af Erz-Biskopen, men ogsaa af Stænderne i begge Stifter, som sligt lige saa vel angik. Thi hvis ikke de saadanne Fuldmagter hafde, mot“

Dronningens Svar derpaa.

1393
„motte de enten bie, indtil de kunde forskaffe dem, eller reyse tilbage at hente sig dem. Imidlertid forsaae Dronningen sig til Hans Fyrstel. Naade Hr. Erz-Biskopen, at ingen fiendtlige værvede Krigsfolk tillodes at passere igiennem hans Guarnison, og Commandanten i Bremerforde at forholde sig roligen efter den oprettede Accord, indtil alting kom til Ende.“ Da Gesandterne dette til Hans Durchl. deres Herre hafde berettet, finge de Befalning paa nye at forestille Hendes Majest. Dronningen, „at det ved denne u-rolige Tiids Beskaffenhed var u-mueligt, saa hastigen at bringe Stifternes Stænder tilsammen, og faae dennem til at raadslaae om slige Fuldmagter at udgisve, som forlangedes. Hvorfore, som de self motte bede om Naadigst Afskeed at reyse hiem, hafde de endnu paa deres Herres Vegne at anholde om følgende Poster: (1.) At Tractaterne, Stifterne angaaende, motte forlægges til Tydskland, saasom til Hamborg, hvor Hendes Majest. saavelsom Erz-Biskopen kunde befale deres Ministrer at tilsammenkomme, for at afhandle og beslutte Restitutions-Sagen. (2.) At Hans Høyfyrstl. Durchl. motte tillades, indtil fuldkommen Forliig skeede, at hafve, ved sine egne Betientere, alle Indkomsterne af det Amt Forde, og alle dertil hørende Fogderier. (3.) At saasom de 1500. Rdlr. Maanedtlig der vare bevilgede af Cassen til Stade til Besætningens Underholdning i Bremerforde, langt fra ey kunde forslaae, saadan Summa da motte bevilges dobbelt og forhøyes til 3000. Rdlr.“
Gesandternes nye Forslag og Begiæringer.
Paa denne Memorial, som var af 18. Martii, bekomme de en endelig Resolution Ste Dage derefter, i saadan Mening: „Endskiønt Gesandterne vare med noksom Creditif fra deres Herre ankomne, saa holdte dog Hendes Majest. for, deres Ærinde at være af saadan Beskaffenhed, at det ey lod sig alene ved Begiæring og Anmodning forrettes, men motte skee ved rigtige foregaaende Tractater, og at bemældte Gesandter vare ikke til sligt noksom befuldmægtigede Commissarier, meget mindre med behørige Fuldmagter, enten fra Hans Fyrstel. Naade, eller fra Stifternes Stænder forsiunede.
De Svenskes endelige Resolution.
Angaaende (1.) det Forslag, om at handle til Hamborg, da var saadant imod Fordraget til Bræmsebroe, hvori var besluttet, at Sagen skulde afhandles i Sverrige hos Hendes Kongelige Majestæt og derved fik det at forblifve. Var nu Hans Fyrstelige Naade tilsinds, disse Gesandter, eller andre, med saadanne Fuldmagter, som forbemældt, til Sverrige at sende, saa vilde Hendes Majest. ey lade mangle paa sin Side, af det som kunde tiene til Sagens gode og hastige Befordring. (2.) Enddog Hendes Majest. gierne giorde Hans Fyrstel. Naade til Villie, saa kunde dog Amtet Fordens Indkomster ey ofverlades, som er det fornemmeste af hele Erz-Stiftet, efterdi Hendes Maj. er besværeet med stærke Besætninger i Erz-Stiftet til sin Sikkerhed; og (3.) meente Hendes Majest. at de 1500. Rdlr. Maanedlig var noksom proportioneret til den i Bremerforde liggende Besætning;“ og

1394
„og forsaae sig til, at ikke stærkere Guarnison lagdes derind, end den kunde med benæfnte Summa underholdes og forsørges. Og saaledes fik det at forblifve ved den Aftale og Bevilgning, som herom blef giort i forleden Høst.“
Saa hafde og Erz-Biskopen, nu i Januario, afskikket sin Canceller Dietrich Reinking, til Osnabrygge, med Befalning og Instruction om disse Ærinder, (1.) at recommendere sin nu ofte forhen omtalte Sag paa det beste til de der forsamlede Gesandter og Befuldmægtigede, i Forhaabning, at naar den almindelige Freds-Handling kom i sin Drift, og enhver u-skyldigen fornærmet og betrængt Stand i

det Tydske Rige blev i Agt tagen til vedborlig Erstatning og Satisfaction, hand og hans Stifter motte da ogsaa nyde got deraf:
Canceller Reinkings Forretning til Osnabrygge.
Dernæst (2.) at forhindre, det Staden Bremen ey blef tilstædet noget Sæde eller Stemme iblant Rigs-Stæderne, hvorpaa den fra nogle Aar af saa stærk hafde arbeydet; men at Erz-Stiftets Ret og Høyhed ofver samme Stad, der høyst-uretmæssigen paastod at vilde være en frie Rigs-Stad, blef fremdeles u-forkrænket; og Bremerne, i følge af det Kæyserlige Decreto de Anno 1643. henviiste til at skaffe deres Paastand nærmere beviislig-giort: Og (3.) at andrage for de Evangeliske Stænder den Uræt og voldsomme Fortrængsel, som af bemældte Bremer-Byes Reformerede Magistrat og Geistlighed vederforess de Lutherske saavel Verdslige som Geistlige, tvert imod Religions-Freden, ja deres rette Lands-Herre og hans Religion til Trods og Forhaanelse. Hvad nu heraf de tvende sidste Poster angik, da blef af Staden Bremens Deputered til Osnabrygge skarpeligen derimod protesteret, og udi Skrifter arbeydet. Men da Bremerne kort derefter fornumme, hvorledes det kunde blifve u-vist, om de længe skulde beholde Erz-Biskopen Hertug Friderich til Vederpart, helst dertaledes om, at Sverrige vilde beholde Bremer-Land og Stift for sig til sin Krigs-Erstatning, og Hertug Friderich af de Kæyserlige andenstæds at skulde forsørges, grebe de til et andet Raad, og anmældede sig hos Kæyseren Self, med en Foræring af 100000. Rhinske Gylden, og bekomme saa et Decret og Patent, paa deres Bye at skulde være en frie u-middelbar Rigs-Stad; hvilket blef underskrefvet til Lintz d. 1. Junii i dette Aar.
Staden Bremen forhverver sig hos Kæyseren u-middelbar Rigs-Stads-Frihed.
Og var dette vel ey saa læt blefven dem gifvet, hvis ikke Kæyseren og hans Raad alt hos sig hafde besluttet, som en fast Sag, at Sverrige skulde beholde Landet og Stiftet, og Erz-Biskopen Hertug Friderich allerede derfra være aftrængt. Men at de Svenske siden efter blefve ligesaa lidet tilfreds med dette bemældte Rigs-Stads-Decret, som nogensinde Hertug Friderich, er heel kundbart, og kand ey være nogen u-vitterligt, som vide noget af de efterfølgende Tiders Historier. Erz-Biskopen kaldede sin Canceller Reinking hiem igien, og ofverdrog hans Ærinder udi Osnabrygge til den paa Kongens og Hertug Friderichs af Holsten-Gottorph Vegne sammestæds sig
Land-Canceller von Hattens Forestilling til Osnabrygge, paa E.-Biskopens Vegne.

1395
opholdende Gesandt, Land-Canceller Dr. Henrich von Hatten. Denne, saasnart hand fik at vide, hvorledes de Svenske hafde nu aabenbare yttret deres Forsæt, og bragt de Kæyserlige derhen, at de skulde tilbyde dennem Erz-Stiftet Bremen og Stift Ferden, iblant de Lande i det Tydske Rige, som de vilde hafve til Belønning for deres Krig, indkom hand den 3. Martii med sin Forestilling derimod til de samtlige Evangeliske Stænders Afgesandter, og bad at de paa deres Principalers Vegne saadant vilde forhindre, og ingenlunde tillade, det Høybemældte Erz-Biskop saa u-fskyldigen motte gaae sine Lande qvit. Noget derefter fremsendte Erz-Biskopen Self, til alle i Osnabrygge og Münster forsamlede Chur- og Fyrstelige Gesandter, en Skrifvelse, dateret til Flensborg den 26. Martii, det samme angaaende; hvorhos følgede en vidtløftig Forestilling og Memorial, indholdende de Aarsager, hvorfore Bremen og Ferden ey kunde af Hendes Kongel. Majest. i Sverrige med nogen Føye til Satisfaction begiæres, eller af Kæyseren, Churfyrsterne og Stænderne dertil bevilges og hengifves.
Den bliver lidet paa-agtet.
Men fandt at sige, ved disse var ikke noget at udrette, da enhver passede meest alene paa deres egne Sager, og saa vel de, der aldeles ikke vare Sverrige gunstige, som og de, der vare dens beste Venner, hafde deres Aarsager, hvorfore de ey vilde tage sig dette Verk nær an.

De Franske alene understøtte Erz-Biskopens Sag.
Derimod hafve de Ansøgninger, som Kongen og Erz-Biskopen lode giøre ved det Franske Hoff, formaaet saameget, at de Franske Ministrer til Münster gafve de Svenske reent ud tilkiende, at de ikke kunde samtykke i deres Ansødring paa Bremen og Ferden, men hafde Ordre at sætte sig derimod.
Og findte de Svenske for en kort Tiid.
De Svenske, som vidste sig allerede forsikrede, og vare med de Kæyserlige Fuldmægtige noksom enige om disse tyende Stifter, gafve de Franske ikke noget got Ord, men endogsaa ligesom trodsede dem, sigende, at foruden Bremen og Ferden, torde de vel endogsaa giøre Ansødring paa flere Stifter at beholde, saasom Osnabrygge, Minden og Halberstad. Imidlertid holdte dette dem alligevel noget tilbage, saa at de ikke hastede ret meget med denne Post at faae afgiort, befrygtende at de Franske skulde faae et temmelig Partie med sig af Tydske Fyrster, til at giøre dem derudi Modstand; U-anseet, at Churfyrsten af Brandenborg dref alt hvad hand kunde paa de Svenske, at de skulde ikke lade Bremen, Ferden og Wismar fare, nemlig i den Forhaabning, at de saaledes skulde lade dem npye, og lade hannem beholde Pomeren.
Brandenborg understøtter gierne Stift-Bremen.
Men vil ey unde Erz-Biskopen Stift-Halberstad.
Endelig blef bragt paa Banen, at mand vel kunde give Erz-Biskopen Hertug Friderich det ledigværende Stift Halberstadt til Vederlag for Bremen og Ferden. Men herimod satte Chur-Brandenborg sig af ald Kraft. Ja de Kæyserlige Ambassadeurer vare nu bleven saa koldsindige og slet u-fkotsomme om denne Sag, siden at intet Haab meere hafdes om nogen slags Hielp her fra Danmark til den Tydske Krig, at de baade mundtligen, saa og i deres skriftlige Resolutioner erklærede:

1396
„Kæyseren ikke at være noget Vederlag gestændig eller pligtig for Erz-Stiftet Bremens Afstaaelse, eftersom Hertug Friderich bekiendte self at Sverrige hafde taget hannem det fra med Hærs-Magt; Hand ey heller noget Vederlag derfor af Kæyseren eller Riget hafde fodret.“
1646.
De Kæyserliges Haardhed imod Erz-Biskopen.
Hvad nu dette sidste anbelanger, da er vist, at Høybemældte Erz-Biskop ingen Tiid fodrede noget Æquivalent, eller Vederlag i stæden for sine Lande, men paastod de selvsamme Lande og Stifter igien, som billigt var: Og saasnart det blef aabenbart og bekiendt, at Kæyseren self lod tilbyde Sverrige disse Stifter til Satisfaction, indsendte Erz-Biskopen en Skrifvelse, dateret i Flensborg den 16. Novembr. til samtlige Evangeliske Fyrsters Gesandter i Osnabryg og Monster, hvorudi hand forklarede den Uræt, som hannem herudi vederfores, fortalde hvad hidindtil imellem Sverrige og hannem var passeret, hvad Svar hans Gesandter den 26. Martii hafde bekommet, item at hand derefter i Junio og Septembri hafde igien skrefvet Dronningen i Sverrige til, saa at intet fornærmeliger kunde være, end at mand midt under Tractater vilde fare til, og hannem u-hørt disponere ofver og fratage ham det, hvorom der paa en anden Stæd tracteredes. Hand agtede aldrig sligt at samtykke, eller tie dertil, eller begive sig saadan sin Ret, men hafve sig den fremdeles forbeholden; og sluttelig bad Gesandterne, ey at villige eller give deres Stemmer til bemældte Kæyserliges Forehavende.
Erz-Biskopens Skrifvelse til de Evangeliske Gesandter i Monster og Osnabr.
Saaledes kunde det nu ikke længere være skiult, men kom klart for Dagens Lius, hvad mand tilforne hafde giættet til, at de Svenske ingen Tiid agtede at slippe Stift-Bremen af Hænderne. Tilforne forbergede de saadant Forsæt med allehaande Omsvøb, saaledes at mand neppe kunde blive klog

derpaa; endskiønt den Franske Ambassadeur La Thuillerie vel var den, som indsaae Tingen, og mindst tviflede derpaa. Samme Ambassadeur drog bort fra Sverrige i Februarii-Maaned, og efterlod i sit Stæd en Residerende Minister fra det Franske Hof til Stokholm, ved Nafn Pierre Chanut.

Stift-Bremens Afstaaelse til Sverrige, nu aabenbare.

Det hændtes da nogentid derefter, at nogle Danske Adelsmænd og Proprietarii klagede ofver, at deres Gods forholdtes dem af de Svenske, tvertimod den Bræmsebroiske Freds 21. Artikel, hvorefter det burde længe siden hafve været dem frit tilbagegivet. Canceller Hr. Christian Thomassøn leverede en Fortegnelse derpaa til den Franske her værende Resident Hannequin, saasom det var en Sag der hørde til Frankeriges Mediation imellem Danmark og Sverrige. Denne sendte det til Chanut, som og strax skaffede alt dette i Rigtighed, saavidt som Danske Undersaatter angik. Men da der ogsaa paa Fortegnelsen fandtes een, hvis Gods som tilbagefodredes, var beliggende i Stift-Bremen og hannem af Erz-Biskopen forleent, blef hannem ey noget gotgiort, men alene svaret, at hans Fodring fik at staae aaben, indtil Tractaterne med Erz-Biskopen

Hvad den Franske Minister til Stokholm udretter for nogle Danske Undersaatter.

1397

om Stiftets Restitution komme til Ende. Men hvad Enden herpaa blef, falder i næstfølgende Aar at fortælle.

Grændse-Skiels Commission imellem Skaane og Halland.

Udi sidste Freds-Fordrag imellem Danmark og Sverrige var forafskediget, at mand skulde forordne visse Mænd og Fuldmægtige Commissarier, til at besigtige, adskille og ret-lægge Grændse-Skiællene imellem Skaane og Halland, paa det ald Irring og Tvistighed Derofver motte forekommes, og naboelig Venskab igien erholdes. Saa blefve da til denne Forretning af Kongen forordnede Hr. Christoffer Ulfeld til Svenstrup, Ridder, Rigens Raad og Befalingsmand paa Helsingborg-Slot, og Ifver Krabbe Tagessøn til Jordberg; Og af Dronningen i Sverrige, Sæved Baad, Sverriges Rigs-Raad og Cammer-Raad, Caspar-Otte Sperling, General-Major og Gouverneur i Halmstad, og Secreterer Israel Israelsson. Disse mødte med hinanden den 23. Februarii, finge saa at ride omkring og besigtige alle Skiællene, og blefve, uden nogen Tvistighed, derom enige. Siden hafver hver Part, efter det som paa Afstæderne var optegnet, forfattet et Document eller en saa kaldet Afskeed, begge paa een Dag, den 28. Febr. 1646. daterede, de Danskes til Baasted, og de Svenskes til Laholm, og dennem imellem hinanden udverlet.

Magnus Durelius bliver Svensk Resident i Helsingøer.

Af Dronningen i Sverrige blef forordnet til Svensk Resident i Danmark en Mand, ved Nafn Magnus Durelius, som siden forblef her i nogle Aar. I hans Creditiv formældes, at, „eftersom nogle Dronningens og hendes Undersaatters Anliggende udfodre, at hafve i Helsingør siddende nogen Hendes Majests. Tiener, til at dirigere det Svenske Post-Væsen, og ellers tillige og desforuden at andrage Hendes Bref og nødige Ærinder hos Hans Kongel. Majest. af Danmark og paa behørige Stæder, saa hafver hun for got befundet, denne Mand at afsærdige, og til Kongen at recommendere 2c.“

Tvistighed med Hollænderne ofver den Norske Told-Rulle.

Med Hollænderne er, efter den i forgangen Aar sluttede Tractat, forefalden adskillig Vanskelighed. Aarsagen hertil var saaledes: Saasom i samme Tractats 7de Artikel var besluttet, at Tolden i Norge skulde af Hollænderne eskes og betales paa saadan Foed, som den var udi Aaret 1628. saa befalede Kongen sine Toldere i Norge, at oplede i Bøgerne og forfærdige en Told-Rulle, efter det som kunde

befindes udi bemældte Aar at hafve været betalt. Denne blef ofverleveret til den Hollandske her værende Resident Cracow, som skikkede den til sine Principaler, og blef dennem derhos betydet, at Kongen hafde efter Afskeed ratificeret det giorte Fordrag, og ventede paa deres Ratification, paa det de imod hinanden kunde udverles. Hollænderne lode derpaa igiennemsee denne herfra tilsendte Norske Told-Rulle, nemlig de lode den examinere af deres Skippere og Kiøbmænd i Provintzerne. Disse foregave, at „imellem hvad de hafde gifvet til Told i Norge udi Aaret 1628. og dette, som nu her var opført, var en temmelig for-“

1398
„skiel. Mand hafde i og førend bemældte Aar, ved deres Seglads paa Norge, haft den Sædvane, at slaae Ladningerne an til en samlet Sum, og ikke taxeret et hvert Stykke Træ, eller en hver Tylt, saaledes som her stod optegnet. Saadanne ærlige gamle Sædvaner at vilde rygge, var kuns til Unytte, og foraarsagede stor Fortræd og Ophold: Og hvortil skulde og den Skibs-Maalning, som paastodes?„ Staterne føyede dennem herudi, og befalede deres Resident, saadant hos de Kongelige Raad at andrage og remonstrere. Her forundrede mand sig vel noget derofver, og gaf ham behørig Forklaring; hvilken hand dog loed som hand ey kunde begribe. Saaledes henstod Tingen, og saa længe som den ikke kom videre, blef det anseet, ligesom ingen Tractat var sluttet, efterdi den ey var endnu ratificeret. Her forefaldt ogsaa Klager ofver Hollandske Skibes Forulykkelser, ved det at ingen Baker eller Fyrer mere holdtes vedlige paa de sædvanlige Stæder. Mand gaf her ikke andet Svar derpaa, end at Hollænderne vilde selv saaledes hafve det; Thi da de i Handlingen til Christianopel ingenlunde vilde ophøre med deres Skippere-Klager, inden Bake- og Fyr-Pengene blefve afskaffede, og mand her sagde dennem, saadanne Ting ey at kunde holdes ved lige for intet, men mand saaledes motte afskaffe alle Baker og Fyrer, svarede de, at dette kunde mand kun giøre og var dem alt lige meget.
Hollænderne forhale deres Ratification paa sidste Tractat.
Hollænderne klage ofver Fyrers Afskaffelse, som de selv vare Aarsage til.
Endeligen besindede Staterne sig, og ratificerede Tractaten den 6. Januarii i dette Aar: Holdte den alligevel i nogle Uger tilbage, imedens de ved deres Beraadslag kunde faae udfundet et Middel, til at fornpye deres paa Norge handlende Kiøbmænd i deres Klager. Her fandtes da intet andet Middel, end, tillige med Ratificationen, at hidsende en Protest imod Artikelen om den Norske Told.
De hidsende en Protest, angaaende den Norske Told.
Denne Protest blef udfærdiget den 24. Februarii, og Residenten ofverleverede den her, tillige med Ratificationen. Kongen lod derimod ved sin Resident betyde Staterne, ja lægge dem klart for Øyne, at den dennem tilstillede Norske Told-Rulle var rigtig, og hvis anderledes kunde være handlet af Skippere eller Toldere i Norge, var det imod Hans Majests. Anordninger. Hvilket blef dog med ald Høflighed, efter Kongens Befalning, forestillet. Imidlertid var nu allerede, siden den Danske og Svenske Freds Slutning, og efter det derpaa fuldte Forbund imellem Sverrige og General-Staterne, (som blef strax derefter, den 1/11 Augusti sluttet til Soderaker,) forefalden nogen Tvistighed imellem de Svenske og Hollænderne.
Tvistighed imellem de Svenske og Hollænderne.
Saadan Tvistighed hafde reyst sig først deraf, at Hollænderne hafde nyligen paalagt et slags Told i deres Lande, som de kaldte Beyl-Gelt, eller Forsikrings-Penge, som af deres egne Indbyggere, saavelsom af fremmede fodredes. Dette vilde de Svenske ikke vide af, formenende det at være imod Tractaterne, at deres Undersaatter skulde nu betale mere i Holland, end forhen. Dernæst, at de Hollandske blefve af de Svenske nu mindre venligen beægnede, og med større Stolthed

1399
og Strænghed i Told-Affodring, end førend den Danske Krig.
De Svenskes Stolthed imod Hollænderne.
Ja, at Dronningen i Sverrige, ligesom til Trods og Hefn for det bemældte Beyl-Gelt, paalagde en nye Told i alle Svenske Hafne, 4. Rdlr. af Læsten, hvilken Hollænderne motte betale, men de Svenske Undersaatter vare frie for. Dette sidste slog (som mand siger) Sømmet paa Hovedet, og gaf Hollænderne megen Betænkning, om hvad de end mere kunde vente sig bedre hen i Tiden. Nogle af dem kom det nu i Erindring, hvad Rigs-Hofmesteren i Danmark hafde spaaet dennem i forgangen Aar til Christianopel; nemlig at den Tid kunde snart komme, at de vilde fortryde at hafve giort Sverrige mægtig i Øster-Søen, og hafve byttet en liden Uleylighed af Danmark imod en større af de Svenske. Men dette var nu giort: Og forhaanden motte mand tænke paa, hvorledes at komme til Rette med Kongen af Danmark om den Norske Told.
Hollænderne beslutte at sende Gesandter til Danmark.
Hvilket fik at skee ved et Gesandtskab til Kongen, baade til at faae afgiort de omtalte Told-Stridigheder, samt at faae Baker og Fyrer igien i Stand. Dertil blefve udnæfnte, med Titel af Commissarier disse trende Mænd, Gerhard Schaep, Borgemester i Amsterdam, Ranning Keyser, Raad og Pensionarius i Staden Horn, og Scheltinga, Staternes i Westfriesland Secreterer, som finge Ordre, at holde sig færdige at gaae til Danmark engang i Junii-Maaned. Dette lode Staterne her tilkiendegifve, ved et Bref til Hans Majest. Kongen, dat. den 6. Junii, og derudi begiærede at vide, paa hvad Tid og Stæd det kunde falde Hans Majestæt beleyligt, enten Self deres Gesandter at høre, eller Commissarier dennem at forordne 2c. Imidlertid blef dem berettet af deres her værende Resident, at Rigens Hofmester Ulfeld var første Dag reyse-færdig, og agtede sig til Holland, med Ærinder end ogsaa til General-Staterne paa sin Konges Vegne; hvilket hand self hafde gifvet at forstaae.
Holde dem tilbage, da de hørde om Ulfelds Reyse til Holland.
Hvorfore Staterne besluttede, at lade deres Gesandter for denne gang blifve hiemme.
Førend at skrifve nu om dette Ulfelds Gesandtskab, og hvad hand derudi udrettede, vil mand først tale noget om ham self, og hvad som gaf Anledning til Gesandtskabet:
Anledning til Ulfelds Gesandtskab i Holland og i Frankerige.
Eftersom mand vel kunde holde det for noget sært, at hand, der var den ypperste Mand i Raadet, og hvis Embede, som i Værdighed ofvergik alle Kongens Tieneres, heller udkræfvede, at hand blef hiemme og ved Haanden, end at skulde nu just udskikkes til Holland, for disse Told-Sager at bringe i Lave. Mand kand virkeligen sige, og det med god Vished, at sligt var i Førstningen ikke Kongens Tanke, men at Anledningen kom fra Ulfeld self. Og at fortælle det i sin rette Sammenhæng, da gik dermed til saaledes:
Hand havde ladet sig mange Misgunst paa.
Ulfeld hafde førend den sidste Krig skaffet sig en Deel Uvenner, hvoraf nogle misundte hannem hans store Lykke, og den Ære og Naade hand stod udi, samt hans tiltagende Rigdom; Andre stødte sig paa hans Myndighed, og hans stolte Manerer, som lode sig meest tilsyne imod

1400
andre af Adel-Standen; thi imod de ringere var hand særdeles høflig og omgængelig. Men da krigen var paakommen, kiændte mand deres Tal meget at forøges, der ey vare ham gunstige. Der taledes da frit ud af mange, hvad der tilforne var tænkt og tiet, nemlig, at hand formedelst sine Raad til Toldens

Forhøyelse i Sundet, samt den Haardhed og Spodskhed, hvormed hand havde begegnet Svenske og Hollandske, naar de klagede ofver den strænge Visitere, hafde draget Danmark denne u-lyksalige Krig paa Halsen: Og herom er allerede noget, udi det Aar 1643. blefven berørt. Dette blef udspredet, og kom iblant den gemene Mand. Det gik omsider saa vidt, at mand gaf Ulfeld Skyld for meget, som hand var heel u-fkyldig i.

Ham gafves Skyld for Krigen.

Siden Freden var sluttet, fandtes der og de, som hemmeligen bragte Hans Majest. fore, at hvis Ulfeld hafde i Christianopel omgaaest de Hollandske Gesandter med mere Finhed og Taalmodighed, og ey med sine haarde Tale-Maader saa got som jaget de tvende af dem, som vare Jacob Bitte og Albert Sonck, bort, som ey komme siden igien til de Danske førend alting var afgiort, hafde det vel kundet lade sig giøre, at de vare blefven føyeliger, og hafde hiulpen til, at Svensken ey hafde faaet saa mange Lande bort, i det mindste, at den Provintz Halland var blefven beholden. Men denne Beskyldning lagde Ulfeld fra sig, saa at den bortfaldt.

Hand ansees for Kongen, som Aarsag til den slette Fred.

Imidlertid, saasom ham siuntes, at Kongen nu ikke omgikkes hannem med saa stort Tilfortroende, som tilforne, ja at visse Ting, som hørde til hans Forretninger, saasom Anviisninger til Renteriet, og adskilligt som til Hoffet skulde anskaffes, ginge hannem forbi, giorde hand sig den Slutning, at hans Person og Tieneste vare nu ikke længer behagelige. Hand tog da Leylighed af den Svaghed, som hand fra mange Aar af hafde i sit eene Been, til at blive hiemme i sit Huus i nogle Dage, og søgte hverken Hofve eller Raadstuen.

Hand begiærer sin Afskeed.

Derpaa skref hand til Kongen, og bad allerunderdanigst om at forløfves fra sit Hofmesters Embede, saasom hans Legoms Skrøbelighed ey vilde tillade ham at være paa færde, og forrette Tienesten saaledes som udfodredes. Paa dette bekom hand et meget naadigt Svar, nemlig, at „det var Hans Majest. u-kiært at fornemme den Skrøbelighed som hannem var paakommen; Men at det var u-hørt iblant Christne Folk, at mand skulde strax give sine Tienere Afsked, fordi de vare faldne i nogen Legoms Svaghed; Hvorfore Hans Majest. faae intet sligt at kunde skee, uden paa en Tiidlang.„

Kongens Naadige Svar til hannem.

Kort derefter reyste Kongen ud til Holsten, og kom ikke hiem, førend i Martii Maaned. Rigens Raad hafde den Tiid nogle Uger tilforne været forsamlede fast hver Dag, men Ulfeld ikke indfundet sig i deres Samling, uden engang eller tu i Begyndelsen. Kongen skref derfor den 23. Martii til Cancelleren, at „efterdi Hofmesteren i en rum Tid intet hafde søgt Raadstuen med de andre, da skulde hand tilsiges, at hand mødte der med dennem,

Kongen lader ham paaminde, at møde flittiger i Raadstuen.

1401

„naar Tiid var. Thi Jeg (siger Hans Majest. fremdeles,) hafver, siden at hand hafver været Hofmester, intet bekymret mig om nogen Kiøbmands Handel.„ Denne Advarsel blef af Ulfeld underdanigst efterlefvet, som og sees af de Forretninger, hand i Raadstuen har hossværet og tillige med de andre underskrefvet, den 27. Martii og 8. Aprilis. Ved samme Tiid søgte hand en Dag Leylighed, mundtligen at begiære af Kongen, at, eftersom den gamle Skade i hans Been blef hannem jo længere jo meer u-lidelig, og herved Stæden ey var Hielp og Lægedom derfor, hannem da Naadigst motte tillades at reyse til Paris, hvor de beste Læger og Chirurgi fandtes, der at vorde cureret. Kongen bevilgede dette strax. Og efterdi Hans Majest. erindrede Sig at være Kongen og Enke-Dronningen i Frankerige en

Taksigelses- og Æres-Beviisning skyldig for deres Tieneste i sidste Freds-Mæglen, helst da derom var mældet udi det med Frankerige forleden Aar sluttede Forbund, i dets 16. Artikel, at saadan Taksigelse skulde skee ved et eget Gesandtskab;
Hand beder om Forlov, at reyse til Paris, at lade sig curere.
Kongen befaler ham, at gaae som Ambassadeur til Frankerige.
Saa kunde nu denne Ulfelds Reyse tiene til det samme, og bemældte Taksigelses Compliment ved ingen anstændiger forrettes, end ved hannem. Da nu dette var besluttet, var Ulfeld nogle Dage derefter betænkt paa, at forestille Kongen, at hand paa denne Reyse kunde paa en kort Tiid opholde sig i Holland, og der, maaskee bedre end nogen anden, tilveyebringe en god Endskab paa de Disputer og Viderværdigheder om det Norske Told-Væsen, samt ogsaa en Erstatning for den Told, som Hollænderne i det forrige Aar hafde tilbageholdet i Øresund. Hvortil kom ogsaa, at mand var nu her meget vel underrettet om Hollændernes Missfornpelse med de Svenske, hvorom her ofven for er talt; saa at mand giorde sig de Tanker, samme at skulde vel gaae saa vidt, at Hollænderne kunde gribe til en lige Resolution imod Sverrige, som i Aaret 1640. imod Danmark, nemlig at indgaae en nærmere Forbindelse med Kongen til deres Commerciers Nytte og Sikkerhed i Øster-Søen.
Hand foreslaaer self Gesandtskabet til Holland tillige.
Saasom et Forbund med Holland, som af Rigens Raad for got holdes.
Ulfeld stillede Kongen dette for, aabnede ogsaa denne sin Mening for Cancelleren og de andre af Raadet, som siuntes vel derom: Saa at, da Hans Majest. opgaf dette Forslag til samtlige deres Betænkning, nemlig om det kunde eragtes nyttigt, at arbeyde paa et Forbund med General-Staterne, blefve de herudi samtydige, og holdte for, at Riget udi disse farlige Tider baade behofvede fremmede Magters Alliance, saa og var ikke med nogens Alliance bedre tient, end med General-Staternes. Dog kand mand sige, at Kongen Self hverken hafde nogen Forhaabning derom, ja ey heller dertil meget inclinerede.
Ulfelds Instruction til det Hollandske Gesandtskab
Saaledes skeede det da, at Ulfeld fik af Kongen Befalning om begge disse Gesandtskaber, først til Holland, og siden til Frankerige. Hans Instruction blef udfærdiget den 1. Junii. „Hand skulde betyde General-Staterne deres Ubillighed, i at beskylde den Norske Told-Rulle for Urigtighed, og at de hafde her ind-„
.
1402
„stikket den for-omtalte Protestation, imod hvad som deres egne Fuldmægtige Gesandter hafde sluttet. Disse Stridigheder, saavelsom hvad ellers i den 7. og den 9. Artikel af den Christianopelske Tractat var mældet, om Tolden af Læster at beregne, og om Skibenes Maalning, item, hvad Skipperes adskillige og u-befpyede Klager angik, skulde hand see at faae i Rigtighed og afgiorte. Hand skulde fodre Erstatning for Tolden i Øresund, som udi Aaret 1645. saasog i dette sidste Foraar var af Hollandske Skippere tilbageholdet. Erz-Biskopens Sag, og hans Stifters og Landes Restitution skulde hand til Staterne paa det flittigste recommendere, og bede dennem herpaa ved deres Fuldmægtige Gesandter i Monster og Osnabrygge med Fliid at arbeyde, i Betragtning af det Venskab og den gode Affection, som Høybemældte Erz-Biskop stædse havde ladet kiænde imod General-Staterne. Og eftersom herved ey kunde fattes paa Anledning, til at vise dennem, hvad Skade og Farlighed deres Indbyggere, i sær de Handlende, hafde at forvente, udi deres Handel paa Elben og Væseren, saafremt de Svenske indbeholdte Stift-Bremen og Ferden; saa skulde hand og stille dem for Øyne, hvad der vilde møde, naar Sverrige blef Pomeren mægtig, og flere Hafne ved Øster-Søen. Endeligen skulde

hand tilkiændegifve kongens gode Hiertelag og Affection til deres Stat, og Hans Majest. var villig til, at hafve og underholde et got Venskab med dennem, og, hvis det saaledes behagede, ey alene at fornye de forrige med de foreenede Provintzer hafte Forbunde, men end ogsaa de samme med nye Forbindelser at forbedre. Hvis hand da hertil skulde finde dem tilbøyelige, kunde hand vel derofver med dennem beraadslaae, og deres Propositioner anhøre, men intet i saa Maade at bringe til fuldkommen Slutning, førend det til Hans Majest. var indberettet, og nærmere Resolution og Fuldmagt dertil gifven.„
Det varede endnu i nogle faae Uger, inden at Ulfeld begaf sig paa denne Reyse: Og i Holland ankom hand ikke, førend midt i Julio. Hand hafde sin Frue med sig, og et anseeligt Følgeskab af Adel, og af Betientere.
Ulfeld kommer til Amsterdam.
I Amsterdam opholdte hand sig først i nogle Dag, hvor Borgemesterne og andre af de fornemmeste tracterede ham paa det herligste. Hand holdte adskillige Conferenzer og Samtaler med dem af Regieringen, som der vare tilstæde. De som tilforne ikke hafde kiændt ham, forundrede sig ofver hans artige Manerer, og end mere ofver hans Forstand og Beltalenhed. Ingen Hollænder taledes sit Sprog med større Ziirlighed og Færdighed, end hand; og ingen vidste bedre, end hand, at fremsætte sine Meninger paa det beqvæmmeste, og giøre sine Skiæl og Argumenter behagelige, ja derhos skarpe og giennemtrængende.
Hans Talent og Egenskaber.
Siden indfandt hand sig i den Hag, men saasom u-bekiændt. Hand lod vel sin Ankomst vide, og at hand var kommen i sin Konges
Hand kommer til den Hag.

1403
Ærinde: Men da ham blef tilbudden, saasom en stor Konges Ambassadeur, at indføres med offentlig Indtog, holdes frie, og indlogeres i det dertil beskikkede PalatZ, undskyldte hand sig derfor. Mand sendte derpaa til hans Logement Viin og anden Provision, 1200. Gyldens Værd. Hans første AudienZ hafde hand i General-Staternes Forsamling den 13. Augusti nye Stiil, som bestod ikkun i almindelige Complimenter. Derefter blefve udnæfnte Commissarier til at handle med hannem: Hvilket hver gang skeede hos hannem self i hans Huus. Den Fuldmagt, som hand fremviisde, lydede paa at bilægge alle imellem Hans Kongel. Majest. og General-Staterne svævende Tvistigheder, samt at fornye de gamle Venskabs Pacter, og, saavidt som til fælles Nytte kunde eragtes, oprette nye Forbund. Dette mærkede hand at Hollænderne tyktes at være noget kort fattet, og i en heel almindelig Mening.
Naaer Audientz, og siden Commissarier at tractere med.
Hand blef dog alligevel i sin Forklaring og Proposition ved samme almindelige Tale-Maader, og traadde ikke nærmere til Texten, førend efter nogen Omsvøb, og da hand derom blef ombeden.
Hans første Proposition.
Derpaa sagde hand, at, „Saasom hans Konges oprigtige Øyemerke var, med Staterne et fortroligt Venskab at hafve og underholde, saa motte alle Anstøds-Stene, og hvad der fandtes at ligge i Veyen for en god CorrespondentZ, først bortryddes. Hvorfore den første Post i hans Fuldmagt udkræfvede en sær Paaagtning, og naar mand om denne var blefven enig, kunde det øfrige noksom betimeligen omhandles. Dennem var self fuldkommen vitterligt, hvorledes Hans Kongel. Majest. i det gandske Aar 1645. saa og nu i dette Foraar ingen Told i Sundet hafde bekommet af det store Antal Hollandske Kopsardie-Skibe, som vare seglede igiennem. For saadan Told kunde de vel ikke andet end holde for

ret og billigt at Kongen burde hafve Erstatning. Derforuden vare nogle andre smaae Sager, af ringere Værdie, men dog saadanne som mand motte hafve af Veyen, saafremt mand skulde lefve i god Fortrolighed tilsammen; betræffende meest den Norske Told-Rulle, som udi følge af sidste Fordrag vare dennem tilsendt, og som paa deres Side meentes ey at skulde komme ofvereens med hvad brugeligt hafde været i Aaret 1628. Saa hafde og visse Hollandske Skippere vildet klage ofver, at Told-Passerne ey blefve dem skikkede om Borde; Item i Norge ofver nogle Ring-Penges Affodring; Item, at mand i Øresund vilde regne en Læst Rund-Frøe for 12. Tønder, da den meentes at være 24. Tønder. Men alt dette var læt at besvare, og følgeligen at hæve og komme ofvereens om. Told-Rullen var rigtig, forsvarlig og saasom den burde være, og de Hollandske Skipperes Indvendinger derimod saa u-antagelige, som u-forsvarlige. Hvad disse Skippere vare for Folk, kunde mand deraf slutte, at de gafve undertiden eet og det samme Skib nu for 70. Læsters Drægt, og en anden gang for 160. Læster. Tolderne i Norge,,

1404

„vare og her og der ingen Helgene, og kunde vel giøre det for groft; Men naar det blef opdaget og beviist, blef det ikke af Kongen u-straffet. Told-Seddelerne om Borde at bringe, naar der laae ofver 100. Skibe paa eengang i Sundet, som hastede med deres Fart til Øster-Søen, kunde jo ikke skee saaledes, at de alle kunde faae dem paa eengang. Rund-Frøet angaaende, da hvis ved Kiøbmænd noksom kunde bevidnes og bevises, at en Læst deraf var 24. Tønder, vilde mand strax denne Post frafalde. Saa skulde og slet ingen Ring-Penge fodres af dennem, der vilde løbe deres egen Fare udi Skiærene og de klippige Grunde, og ey betiene sig af de her og der i Norge anslagne Ringe, at binde deres Skibe deri. Endeligen saasom det beste var, at mand udfandt et Middel til de u-ophørlige Disputer at hafve imellem de Hollandske Skippere og de Norske Toldere, angaaende Skibenes Angifvelse nu til høyere, nu til mindre Læsters Dragt; Saa blef vel dette det eneste, at maale og stemple alle Skibe, som fra Holland paa Norge farer og henter Træ-Last. Saaledes kunde mand, i Stæden for ald anden Told af Stykker og Tylter Træ, gifve en vis Penge af hvert Skibs Træ og Tommer-Last, og hvad videre som af Træ-Hafnene udfodres, og dette i en samlet Sum tilhobe. De til Norge indbragte Bahre, saa og hvad Bahre som fra Bergen udfordres, motte blive der uden for. Udi saadan fald, og paa slig Maade kunde ogsaa alle Bie-Tolde, Ring-Penge og hvad Nafn de ellers hafde, ophøre, og intet videre, end den omtalte Told af Læsten kræfves.“

Hans Forslag blef som rimeligt og got optaget.

De Hollandske Commissarier siuntes dette Ambassadeurens Forslag at være lige i Følge af den i forgangen Aar sluttede Tractats 7de Artikel, og heel gafnligt, ja til Lættelse for de Handlende, og til at forhindre mange Fortrædeligheder.

Hollændernes Forklaring om Skibs-Maalingens Forskiel.

Imidlertid vilde de ey lade hans Beskyldning paa deres Skippere u-besvaret, i det de betydede hannem, at den Forskiel fra 70. til 160. Læster i det samme Skib, kunde vel deraf være kommen, at mand i Norge hafde maalet alene efter Længden, uden at agte paa Bredden eller Blidheden og Dybheden, som burde at være skeet i en ret Maalning.

Sluttes om Skibs-Maalere at indrette.

Ulfelds Forslag fandt Bifald, endogsaa hos General-Staterne. Derfore, i een af Forsamlingerne, som blef holden hos bemældte Ambassadeur den 27. Augusti nye Stiil blef der talt om, og endeligen fast besluttet, at i næstkommende Vinter skulde der komme tvende Danske Mænd til Holland, som tillige med tvende Hollændere skulde reyse omkring til alle Hafnene, og der maale og stemple alle

Noordtfahrer, eller de til Norge seglende Skibe; Hvilke, naar, de efter deres Længde, Bredde og Dybhed, fuldkommen vare maalte og til et vist Qvantum af Læster anslagne, skulde deraf fratrækkes siette Parten, i henseende til det Rum som Træ-Bahre, frem for andre Bahre udkræver: Saa at et Skib som var maalet til 120. Læster, skulde kun betale for 100. Læster
Sluttes om Skibs-Maalere at indrette.

1405
Last-Told, naar det førte Tømmer og Træ-Bahre. Og udi bemældte Last-Told skulle alle andre Bie-Afgifter, som Tiid efter Tiid ved Forordninger vare paalagde, indbefattes, og intet mere under særdeles Nafne fodres. Da dette nu var klart, stod her tilbage den Post, af ikke mindre Betydning, men af meget større Vanskelighed, som var, hvad Penge eller Told der skulde gifves
Handlingen om Træ-Last Tolden begyndes.
af hver Læst Træ-Bahre som fra Norge udfordres. Ulfeld paastod, at det motte være 2. Rdlr. 1. Ort for Læsten. Endelig slog hand den Ort af, og fodrede 2. Rdlr. Men da Commissarierne med en stor Vidtløftighed hafde betydet ham, deres Noordtfahrer aldrig at skulde kunde dertil bringes, blef hand fast staaende paa
Ulfelds og Hollændernes Disputter herofver.
1½. Rdlr. og vilde ikke gaae derunder. De Hollandske Commissarier bøde hannem en Rigs-Ort for Læsten, og tilbøde sig, at ville gotgiøre og med Skipperes Certificater bevise, at saaledes var det rigtigst, efter den Brug, som hafde været i Aaret 1628. Men saadant Argument var, efter Ulfelds Meening, saare skrøbeligt og lidet bevendt; hand sagde, at „skulde det komme paa slige Beviser an, da vilde hand i Holland tilveyebringe for sine Penge saa
Ulfelds Indvending imod den 7. Artikel i Tractaten.
mange, som hand vilde begiære. Endelig motte mand vel gifve Agt paa, at i den 7de Artikel af forgangen Aars Fordrag, hvor det Aar 1628. stod udtrykt, der var alligevel ikke derhos næfnt, at saadant skulde ligeledes giælde for alle efterkommende fyrretyve Aar, saaledes som i den 2den Artikel var mældet.„ Hvilken Observation, ihvordan den end af Hollænderne eller andre kunde blive anseet og omladt, tiener dog til at lære, at naar som Tractater skulle giøres, ere der visse Ord, som ikke kunde for nøye paa-agtes eller for ofte igientages i Artiklerne.
Imellem at dette foregik i deres ordentlig-holdne Forsamlinger, gafves her nu og da for Ulfeld andre Leyligheder, saasom i Besøgelser og ved andre Samqvæmme, til at styrke Hollænderne i det Forsæt, at søge Kongens Venskab, og sætte jo mere og mere
Ulfeld forestiller Hollænderne Sverriges Hensigt, som var til deres og fleres Skade.
Mistroe til de Svenske. Sligt hafde hand ikke heller forsømmet i de Dage hand opholdte sig i Amsterdam, førend hand drog til den Hag; saaledes, at ingen kunde afmale de Svenske og deres Regierings Hensigt med livagtigere Farver, end hand udi idelige Discurser giorde; nemlig hvorledes deres Krig var ført i Tydskland, ikke til det Øyemerke, som deres Høy-Salige Konge hafde i Begyndelsen haft, men til deres eget Riges og fornemmelig til visse Svenske Familiers Fordeel, og Tydsklands Udtømmelse og Ruin. Det var og langt fra deres Attraae og Hensigt, endnu at ende Krigen, og befrie Tydskland fra videre Ødelæggelse, u-agtet deres Freds-Forhandling i Westphalen, men saalænge at vedholde
Særdeles i Farten og Handelen.

med Blods Udgydelse, indtil de naaede til deres Maal, nemlig at blive Mestere af alle Tydske Lande og Hafne omkring ved Øster-Søen, samt ved Væseren, Elben, hele Pomeren, Mecklenborg, Bremen, og maaskee mere. Hollænderne kunde da self fornuftigen

1406
eftertænke og regne paa, hvad Forandring dette vilde gifve i deres Seglads og Commerce. De hafde self hiulpet de Svenske til Told-Frihed i Øresund for alt hvad som seglede fra Lifland, Estland, Ingermanland 2c. Derved vilde det dog ikke blifve. Og hvor-
ledes de derimod vare blefne behandlede af de Svenske, der hafde satt 4. Rdlr. paa alle Hollandske Ladninger i Sverrige, og tilforne endogsaa besværet deres Skibe og andre, saamange, som ey hørde Svenske Undersaatter til, med de strængeste Tolde og Paalægge,
Hvilket hand for dennem beviisde.
var dem jo nok bekiændt. Thi at Hollændernes Fart paa Sver-rige derved heel mærkeligen hafde aftaget, og de Svenskes var til-voret, var øyensynligt. Hand beviisde, hvor stor en Summa Penge der tabtes paa hver Ladning af Salt eller andre Bahre, som med Hollandske Skibe førtes til Sverrige, imod hvad der vandtes ved de Svenske. Dette og mangfoldigt mere, som blef vidtløftigt her at opregne, da det ellers findes noksom fortalt af en bekiændt Hollandsk Historie-Skrifver, stille-de Ulfeld dennem klart for Øyne; og de motte tilstaae, at hand hafde gandske ret indseet Tingen, som desværre hos dennem var alt for sildig blefven betænkt. De beklagede den Missforstand, som fra en half Snees Aar af imellem Hans Majest. af Danmark og dennem var opkommen formedelst Toldens Forhøyning, ved hvil-
Hollænderne tilstaae dette self og gifve Skylden paa Danmark.
ken de vare blefven nødde til at forbinde sig med Sverrige. Og som der nu haabedes, at ald saadan Missforstand skulde være op-hæfvet, helst naar mand kom til Ende med denne nu omhandlen-de Norske Told, og blef enige om Last-Pengene, saa kunde vel tænkes paa noget mere til begge Parters Fordeel og Fornpelse. Imidlertid og i sær haabede de, ja vilde ey tvifle paa, at ved dette ventende Forliig om den Norske Told af Træ-Bahrene, skulde og-saa vorde af Kongen ophæfvet det strænge Forbud om store Ma-sters og Eege-Tommers Udførsel af Norge. Denne deres Begiæ-
Deres Begiæring om EgeTommer af Norge at udføre lover Ulfeld at recommendere.
ring lofvede Ulfeld at vilde andrage for Hans Majest. og recom-mendere den paa det beste. Hand skref ogsaa derom til Kongen, og i Slutningen af sin underdanigste Beretning, om hvad og hvor-vidt hand med Hollænderne hafde handlet, tilføyede dette deres sidste Forslag; hvilket om Kongen vilde samtykke, kunde det meget befordre det øfrige Verk. Kongen svarede hannem, at „hvad
Kongens Svar herpaa.
„hans hidindtil forehafte Handling angik, om Tolden i Norge at „sættes paa noget vist, skulde ikke være Hans Majest. imod; Men „paa den Maneer at lade dem føre ud hvad de vilde, alle slags „Master og Eege-Tommer, var neppe gafnligt; Hans Majest. „vilde med det første stille dette hans Forslag ind til Rigens Raad, „og hvis de meeste Stemmer skulde falde det bi, da kunde det og „vel skee... Desimidlertid var Kongen ikke vel tilfreds med, at hand holdte sig saa lang Tiid op i Holland; helst det saae ud til, at hand lidet kunde udrette der til Nytte, men alene fortærede en
Kongen er ey tilfreds med Ulfelds lange Forblifvende i Holland.
stor Hob Penge; da hans fornemmeste Ærinde bestod i Gesandt-

1407
skabet til Frankerige. Hvilket Hans Majest. noksom tydeligen gaf ham tilkiende.
Conferenzerne nogentiid opsatte.
De Hollandske Commissarier, Borgemester Schaep og Nanning Keyser, vare siden den sidste Samling, reyste hiem til deres Principaler, for at bekomme nogen nærmere Ordre og Fuldmagt. Da de komme igien til den Hag, var Ulfeld udreyst med sin Frue, til at besee den Hollandske Leyer. Saa at nu ingen Samling blef holden, førend den 21. Sept. nye Stiil.
De begynde igien, men uden Frugt, da Parterne vare langt fra hinanden.
Commissarierne forsøgte da af ald Formue, at bringe Ulfeld til mere Afslag. De hafde en Hoben Certificater ved Haanden, hvoraf nogle vare af nærværende Aar, og gafve tilkiende, at endnu i denne sidste Sommer, da Kongen Self var tilstæde i sit Rige Norge, var en gifvet, med alle BieTolde indberegnet, mere end ½ Rdlr. eller 3 RigsOrt af Læsten. Tilmed var den 7de Artikel i den Christianopelske Tractat klar nok, at her burde intet høyere gifves, end lige ved An. 1628. og da var det kun 1. Rixort. Ulfeld blef alligevel ved sin Fodring; Certificaterne lod hand ved deres Værd og Uværd; og i den 7de paaberaabte Artikel var ingen 40. Aar fastsatte, men alene mældet, at saa skulde holdes, indtil mand fik LæstTolden regleret.
Ulfelds Argument til at bevæge dem.
Derpaa sagde hand: „Kom, vi ville lade det staae fremdeles paa samme Foed, som i Aaret 1628. Men derimod ville vi lægge en HofvedSkat paa alle Norske Bønder, som hafve Skov, og taxere dem saaledes, at de skulle nødes til at holde deres Tømmer i langt dyrere Priis, end ellers; Og dette kunde I vel ey forbyde os i vort eget Land.„ Herofver geraadede mand i en temmelig OrdStrid, saa at Hollænderne komme paa nye herfrem med den første Artikel af det gamle Spiriske Fordrag;
Hvoraf kom en skarp OrdStrid dem imellem.
hvilket Ulfeld svarede, slet intet at komme dennem ved: De meente Jo, aldenstund de Provintzer stode derudi næfnte, som de nu besade. Hand derimod, at saa burde de ogsaa skaffe deres ConvoyPenge af; De svarede, at dem motte de hafve til at forsikre deres Søefart imod Fiendernes Antastning, og motte tage dem saavel af deres egne Indenlandske, som andre. Ulfeld vilde intet høre mere tale om saa gamle Tider, men sagde, at vilde blifve ved de nye og sidste, førende dem til Gemythe deres Omgang og Adfærd imod Danmark i næstforgangen Aar. De undskyldte sig herudi saa got som de kunde paafinde, nemlig at sligt var foraarsaget af deres frugtesløse Gesandtskab til Danmark udi Aaret 1639. og at de i Aaret 1640. hafde endda haft i Sinde at forlige sig med Danmark, og i
Iblant andet, om Hollændernes Gesandtskab til Sverrige i Aaret 1640.
saadan Tanke hafde deres Gesandter holdet sig op paa den Tydske Bond i 8. à 10. Dage, indtil at Staterne saae sig nødtvungne til at slutte det Forbund med Sverrige, efter hvilket de hafde mottet giøre, hvad An. 1645. skeet var. Ulfeld svarede, at hvad Hollandske Gesandter var hændet i bemældte Aar 1639. kom af deres Stolthed og Grovhed; der pukkede og talede ligesom med deres Ligemænd. Commissarierne meente, at dertil kunde de hafve Ret,

1408
saalænge de repræsenterede Staten af de foreenede Provintzer deres Høyhed og Souverainitet. Der de nu længe saaledes hafde udøst deres Harme paa begge Sider, sagtedes de omsider og blefve trætte af denne Kiven; toge saa fat igien paa HofvedSagen. Og Ulfeld, ret ligesom hand aldrig hafde været fortornet, begyndte med sin sædvanlige Beltalenhed at betyde dem, hvor høyt hand æstimerede deres

Venskab, og hvormeget hand vilde opofre, for at bevise sligt i Gierningen; Men Slutningen var, at de skulde indgaae de 1½ RigsDlr. for Læsten, og derved motte det forblifve.
De Disputere endnu om LastTolden, og forgiæfves.
De andre bekræftede lige saa høyt deres Attraae til et got fortroligt Venskab; Men saasom deres Stats Velfærd og Conservation, som de vidste at Hans Kongel. Majest. af Danmark var angelegen, bestod i Handel og Kiøbmandskab, der ikke kunde bære stærke Paalægge, bade de Hans Excellency paa det indstændigst og venligst, at vilde lade endnu en god Deel falde, og sætte en vel ringere Tart. Men hand blef fast ved sin benæfnte Tart. Hvorpaa mand denne gang skildes ad, med Complimenter paa begge Sider til Afskeed. Faae Dage derefter blef Ulfeld ilde tilpas, og motte holde sig inde. Hans Frue kom ved samme Tiid i BarselSeng med en ung Søn.
Ulfelds Frue føder en Søn, i den Hag.
Den 15. Octobr. lod Ambassadeuren begiære en Sammenkomst paa nye: Men saasom de fleeste af Commissarierne ey vare tilstæde i den Hag, skeede den ikke førend den 29. i samme Maaned: Derudi begyndte hand at klage ofver den lange Ophold, de hafde foraarsaget hannem ved deres Haardtrykkenhed og Disputer ofver saa ringe Ting, som ikke vel rimede sig med den Respect, de burde, ja og sagde sig at hafve for Kongen. Herpaa svarede de noksom sommeligen, afbade ald slig u-forskylat Mistanke, og formeente sig at hafve haft noksom Grund og Fpye til hvad de hidindtil hafde sagt og paastaaet. Da nu Ulfeld her endogsaa vedblef at fodre de 1½ Rdlr. fremkomme Commissarierne med deres Tilbud af en half RigsDlr. for Læsten. Men hand vilde paa sin Side ikke afflaae det ringeste af sin Paastand; og endnu mindre vilde hand indlade sig i nogen ConferenZ om Tolden paa den Foed af Aar 1628. Saa at, der mand længe hafde disputeret, skildes mand ogsaa denne gang ad med uforretted Sag.
I en nye Sammenkomst klager Ulfeld ofver dem.
Hollænderne byde nu noget mere.
Men hand vil intet afflaae.
Dagen derefter hafde hand offentlig AudienZ hos GeneralStaterne, hvor hand i Følge af sin medgifne Befalning androg ErzBiskopens af Bremen Hertug Friderichs Sag; Forklarede den Uræt hannem af Svensken var vederfaren, og bad Staterne om at gifve Ordre til deres Fuldmægtige udi Monster hans Ansøgning at understøtte, og Restitutionen af hans Lande at befodre, Kongen vilde herfor vise sig taknemmelig, og Hr. ErzBiskopen vilde vedblifve i sin forhen dennem beviiste gode Affection.
Hand recommenderer ErzBiskopens Sag i en offentlig Audieng.
Af ordentlige Samlinger findes ikke flere at være holden imellem Ulfeld og de hannem tilforordnede Commissarier, indtil dette Aars Udgang. Imidlertid var hand i disse tu sidste Maaneder

1409
af Aaret desto flittiger, i at handle, baade self og ved andre fortroede, under Haanden, baade med nogle visse af Staternes Deputerede, saa og med de anseeligste Kiøbmænd i Amsterdam, Hoorn, Enckhusen, og flere Stæder. Hvorved hand dref det saa vidt, at inden NytAar kom, var hand gandske vis paa, at skulde naae 1. RigsDlr. for Læsten, som blef dobbelt saameget, som Hollændernes sidste og yderste Tilbud hafde været, og kuns 1/4 mindre end hans Paastand.
Siden handler Ulfeld underhaanden, baade med Staternes Deputerede og med Kiøbmænd, og med god Frugt.
Saa forsøgte hand ogsaa i samme MellemTiid, hvad der motte kunde ventes til Erstatning for den Told, som Hollænderne ikke hafde erlagt i Sundet fra Junii Maaned 1645. og til nu sidste Sommer:

Og efter alle Forsøg og Prøver siuntes ham ey at kunde naae mere herfor end 50000. RigsDlr. naar alle ContraRegninger skulde gotgiøres.
Item om Erstatning for Tolden af Aar 1645.
Endeligen, da ØsterSøFarerne i Holland ofverveyede den Magelighed og Fordeel som Nordfarerne vilde bekomme ved denne fastsatte LæstTold, hvorom her handledes, finge de ogsaa Smag deri, og lode forhøre hos Ulfeld om ikke noget ligedan kunde paafindes i Henseende til den Øresundske Told, nemlig at den kunde sættes paa noget vist:
ØsterSøFarerne faae Lyst ogsaa til en vis Told at gifve, i en samlet Sum.
Da mand fast var forsikret, at Kongen aldeles ingen Skade kunde lide, men langt mere vinde end tabe; Naar de Hollandske ØsterSøFarere vandt alene, hvad dennem helst var om at giøre, nemlig Frihed for ald Ophold, Frihed for vidtløftige Disputer med Tolderne, og en lige saa hastig Expedition og Giennemfart som de Svenske efter sidste Fred.
Ulfeld svarede herpaa, at dette fik at beroe paa Hans Kongel. Majests. Gotbefindende, som hand vel vilde bemøye sig om at forfare; Men kunde ingen vis Forhaabning derom gifve, helst dette var endnu uden for hans Fuldmagt.
Ulfeld kand ey gifve Haab derom.
Kiøbmændene, som herudi hafde Deel, beraadsloge det imidlertid med Øvrighederne i deres Byer, og forberedde dem dertil. Og, eftersom de finge Tidender, at nogle deres Skibe vare komne til Skade i disse sidste Maaneder ved Skagen og Lessøe, formedelst Mangel af de sædvanlige Fyrer i Kattegattet, og mand frygtede at faae mere deslige at høre, saa indkomme de med deres ydmyge Skrifter og Begiæringer til Ulfeld, at hand vilde formaae det derhen, at der blef fyret, ligesom i forrige Tider.
De bade ogsaa om Fyrernes Istandsætning.
Ulfeld indberettede alt dette til Kongen, nemlig baade hvad Haab hand hafde til nogen Endelighed med den Norske Told, sigende dog derhos det hand ey var vis paa hvad der kunde blifve af. Til Erstatning for den ubetalte Told i Aaret 1645. vidste hand sig i det mindste forsikret om at naae reene Penge 50. Tusinde Rdlr.
Ulfelds Beretning til Kongen.
Saa androg hand ogsaa, hvad ØsterSøFarerne hafde begiært og foreslaget, formenende, at Kongen kunde maaskee tilveyebringes en langt større Indtægt, naar Tolden i Sundet efter Forslaget blef fatt paa noget vist. Undskyldede til sidst sin lange Ophold i Holland, „deels med sin egen Upasselighed, og sin Frues Barselseng, „deels med Hollændernes vanlige Langsomhed, ja Uendelighed i at „brin-
Hand undskylder sin Ophold i Holland.

1410
bringes til det Maal, som burde dog naaes. Her motte i slig Henseende ikke saa nøye ansees paa Tiden, naar den samme kunde vorde omsider ofverflødigen betalt med gode Fordele. Med Hollænderne at tractere lod sig ikke saaledes giøre, som paa andre Stæder: Baade vare de seendrægtige, ikke saameget af Naturen, som for at trætte og bringe Folk til Kiedsommelighed, tænkende at vinde saaledes hvad de søgte, saa og havde de saa mange Provinzer og Principaler, som de jæfnligen motte indhente nye Ordres fra, og bie derefter. Deres Koldsindighed havde de endogsaa yttret i Erz-Biskopens Sag og det Bremiske Væsen; Hvorpaa hand intet nærmere Svar havde bekommet, end at det giorde dem heel ondt, om denne Sag ey skulde falde ud til Kongens og hans Søns Fornøyelse; De vilde gierne anvende deres Fliid og gode Officia for Erz-Biskopen hos de Kayserlige og de Svenske.

Men alle disse Undskyldninger u-agtet, vilde Kongen ikke holde for got, at Ulfeld saalænge var forblefven i Holland. Hans Majest. skref, Sig med stor Forundring at hafve seet Hans Skrifvelse af 4. Decembr. at være dateret i den Hag, aldenstund mand havde haabtes, at hand længe siden havde været derfra.

Kongen er dog u-taalmodig ofver sig hans Ophold.

Efterdi saa ofverflødig Tiid skulde udkræfves for Hollænderne til at betænke sig og ofverlægge hvad billigt var, den Norske Told vedkommende, saa kunde mand vel hafve undet dem endnu en længere Tiid, indtil de kunde kommet herhid med tilstrækkelig Fuldmagt, denne Sag med mere at affgiøre.

Svarer og paa de andre Poster.

De 50. Tusinde Rdlr. vare vel ikke værde at giøre dem saa stor Høytid for, og fortære den meste Deel deraf hos dennem, end ogsaa at spilde Tiden. At Tolden i Sundet skulde, efter Hollændernes Begiæring, sættes paa noget vist, paa det deres Skippere intet mere end de Svenske sammestæds skulde opholdes, var ikke for denne gang at paatænke. Naar de got Folk, enten om det eller andet, havde med Hans Majest. at tractere, da vidste de vel hvor hand var: Og kunde det samme, Sundet angaaende, best blifve talt om, naar de skulde hafve deres Bud herhid, til at faae ratificeret, hvad allerede af Hofmesteren var afhandlet. Thi efterdi hand (Hofmesteren) med saa stor Bekostning saalænge havde ligget der, og ingen Ende faaet paa visse andre Ting, som intet vare at ligne ved dette; hvormeget mere vilde det da koste, inden mand blef eens om samme nye Forslag om Sundet?

Kongen var meest bekymret om Erz-Biskopens Sag.

Hvad som Kongen meest gik til Hierte, og som Hans Majest. i den sidste Mening sigter til, var at den Sag, som Hr. Erz-Biskopen af Bremen angik, var enten saa got som intet vedgiort af Ulfeld, eller forlænge af hannem opsat at tale om, samt at Hollænderne ey vildet tage sig den nærmere an, end som sagt er. Det øfrige om Ulfelds Gesandtskab, og om den Tractat hand med Hollænderne oprettede, for-

1411

forend hand drog til Frankerige, horer altsammen ey til dette, men til næstfolgende Aar, hvor det paa sit Stæd skal fortælles.

Secreter Kleins Forretning i Osnabrygge.

I ald denne Tiid hafde Kongen sin gamle Betienter Secreterer Klein ved Tractaterne i Osnabrygge, som, foruden den paa Fyrstendommenes Vegne der forordnede LandCanceller von Hatten, skulde i Agt tage Hans Majests. og disse Rigers Anliggende. Hand hafde Ordre, at holde sig til de Hollandske Gesandter, og stille dennem for, hvad Skade og Afbræk deres Provintzer vilde tilfoyes deraf, saafremt Sverrige skulde nyde Pomeren, og faae saa mange flere Hafne, og saa megen større Vælde i ØsterSoen: Hvorfore hand skulde bede dem at understøtte ChurBrandenborgs retmæssige Anfodring paa dette Hertugdom; hvorom Kongen ogfaa af Churfyrsten var blefven befogt og anmodet. Hollænderne toge sig og dette noget alvorligen an i Begyndelsen, og talede een og anden gang til de Kæyserlige og til andre herom. Men dette varede ikke længe; Thi da den Svenske Gesandt Salvius fik dem fat, vidste hand saaledes at afmale dem baade den Taknemmelighed, som de vare Sverrige skyldige, der hafde hiulpet dem til saa store Fordeele i deres ØsterSoefart, saa og den Forsikring de hafde om Sverriges Venskab fremdeles, der vilde sorge for dem som for sine Brødre; Item, omendskiont noget i henseende til Pomeren var at befrygte, da kunde det meget lidet skille, enten Brandenborgeren eller Svensken fik det; Saa at Hollænderne omsider toge det Partie, intet at rore noget videre om denne Sag, men indstille den til GUD og Skiæbnen.

Hollænderne overtales af Salvius til at lade falde deres Tanker om Pomeren til Brandenborg.
Bemældte Secreterer Klein fik i Septembri Kongens Befalning, at begifve sig fra Osnabrygge til Monster. Der skulde hand, med de hannem medgifne Creditiver, anmelde sig forst hos de Kæyserlige, videre hos de allierede Croners, saa og hos de der værende Chur og Fyrstelige Fuldmagtige og Gesandter, og ved erholdne AudienZ anbringe, hvorledes Kongen hafde fornummet, at der lod sig mærke god Forhaabning til en lykkelig Ende paa Tractaterne, hvilket Kongen af Hiertet onskede den Allerhoyestes Velsignelse til; og kunde Kongen derfor ikke efterlade, jo for jo heller at sende ham derhen, med Begiæring, at hand motte bekomme Part af hvad som Tiid efter Tiid blef besluttet. Naar dette i Almindelighed og til enhver var skeet, skulde hand hos een eller anden af dem, som hand kunde finde best Fortrolighed hos, soge at komme efter og erkyndige sig, hvor nær det virkelig var med Freden, paa hvad den for Tiden beroede, og med hvad Vilkor den kunde ventes at vil blifve sluttet. Hand skulde flittigen gifve Agt paa, hvad der motte forefalde; og hvad som kunde komme Kongen til beste, det skulde hand medstemme og bifalde, men hvad som derimod kunde siunes, paa best mueligste Maader imodsige, i sær tage vare paa Kongens Holstenske Fyrstendoms Rettigheder, og alting paa det hastigste med Posten til Hans
Secreter Kleins Forretning til Osnabrygge for Kongen self.

1412
Majest. indberette. Fremdeles skulde hand forestille de Frango-
ske Gesandter; at, eftersom i disse farlige Tider, da som oftest
Fornemmeligen hos de Franske Gesandter.
ikke alene nogen beviislig Fortræd og Fortornelse, men den pure Beleyllighed blef agtet for noksom god Aarsage til Krig og fiendtlig Ofverfald, næsten ingen kunde fortroste sig om nogen bestandig Roe, ihvormeget hand end meente sig ved de kraftigste Freds-Baand at være derom forsikret: Og, da Cron-Frankerige ikke alene stædse og hidindtil hafde staaet i uforrykt god Correspondeng med Danmark, men endogsaa var Kongen og hans Crone fra Arilds Tiid med Forbund forvandt, og nu nyligen ved sidste Fornyelse hafde sig dennem end mere tilforbundet, saa at den ene var forpligtet at forsvare den andens Stat imod hvemhelst det skulde være; Saa vilde Kongen hafve disse høye Kongel. Ministrer ombedne, at saasom de frem for alle hafde Leylighed til at indsee i de Raadslag, som for andre vare forborgne førend de udbrpde til nogen Virkelighed; De da vilde, naar de noget skulde fornemme, som motte være af Farlighed eller til Nachdeel for Kongen og hans Riger og Lande, ey alene aabenbare det for Kongen i Tide, men end ogsaa tilhielpe saadant betimeligen at afvende: Helst efterdi Kongen hafde ey andet Forsæt, end at holde Fred med enhver, og ikke begiærede at giøre nogen for nær; Men i Besynderlighed, naar Freds-Handlingen skulde naae det foresatte Maal og Øyemerke, da at lade sig være anliggende, at Rigs-Forordningerne, Land-Freden, Kreds-Forfatninger, og andre, til Fred og Roe i det Romerske Rige tienlige, og til enhvers Sikkerhed velbestilte Skikkelser, motte vorde tillige indrykkede i Freds-Slutningen, paa det enhver derved kunde vorde forpligtet til samme at efterlefve, og ingen uskyldigviis ofverfares, med Vold antastes, og ofvergifves de uregerlige Soldater til Rov, og til Landes og Folkes Fordærfvelse, andre til et ondt Exempel at efterfølge, og til det Romerske Riges uforvindelige Formindskning. Det samme, som nu er sagt, skulde og Secreterer Klein betiene sig af, saavidt som skee burde og lod sig giøre, i sin Samtale med de ChurSaxiske og ChurBrandenborgiske Gesandter. De BrunsvigLyneborgiske Gesandter kunde hand Discoursviis føre til Gemptte, at Faren vilde maaskee vel eengang træffe dennem, naar de med saadan deres StilleSidden vilde fremdeles see til, gifve efter og tilstæde, at den ene Lem af Kredsen efter den anden

blef paa saadan Maade bragt herunder; Og de ikke langt heller med ald Fliid paaarbeydede, at det Tydske Riges Kreds-Forfatninger blefve bragte i deres forrige Kraft, og den ene Stand blef forpligtet til, udi Nodsfald at byde den anden Haanden.

Saa og hos de Saxiske, Brandenborgiske og Lyneborgiske.

Udi denne mærkelige Instruction falder, iblant andre, tvende Ting at paaagte; nemlig i det, som skulde forestilles de Franzoske Gesandter til Monster. Forst gifves tilkiende Kongens Mistanke

1413

til Svensken, og Hans Majests. Frygt for et nyt fiendtligt Of-

Kongens Mistanke til de Svenske, og Frygt for nye Ofverfald.

verfald, end og saa kort efter den Bræmsebroiske Fred var sluttet. Hvilken Frygt og giorde, at Hans Majest. baade her i Riget og i Fyrstendommene giorde alle Anstalter til en Defension, (ihvor forsvækket end Landenes Tilstand dertil paa denne Tiid var;) i sær at Floden blef i Stand holden, og hvert Aar giordes færdig

Anledning dertil.

til at gaae i Soen. Mand vil spørge, om ogsaa hertil var nogen Aarsage, og om det var rimeligt, at de Svenske ikke skulde være vel fornpede, med hvad de allerede hafde udrettet? Hvorpaa tiente, at Ordet gik stærk her og andenstæds, at der var et Partie i Sverrige, som torde vel lade sig mærke, at Freden blef for hastigen giort med Danmark, og at det ey var ret giort, at mand lod Skaane og Bleginde fare. Dronning Christina, og de fleeste i Raadet vare af en anden Mening: Ligesom ogsaa Høybemældte Dronning skyndede af ald Magt paa, at faae Freden i Tydskland sluttet til Ende; som alligevel det andet Partie arbeydede imod, og hvis det hafde staaet til dem, hafde den Tydske Krig varet meget længere. Kong CHRISTIAN blef underrettet om, hvad farlige Discurser og Taler disse Folk førde i deres Samqvæmme; og her indfandt sig de, som gafve Hans Majest. at forstaa om deres Anslag, der torde maaskee bryde ud, saasnart Freden til Osnabrygge var giort, og Sverrige fik sine Tropper hiem. Derfore var det ogsaa, at mand her var betænkt paa, de nærmere Forbindelser at soge og indgaae med Frankerige og de foreenede Nederlande.

Kongens Misfornpelse med de Lyneborgiske Fyrster.

Den anden Post betræffer de Brunsvig Lyneborgiske Fyrster, med hvilke Kongen var intet mindre end fornpyet; Forst fordi ErzStiftet Bremen var af dem saa uformodentligen blefven forladt, uden alleringeste Hielp og Bistand, da Svensken i Aaret 1644. forst anfaldt det, og at hverken Kongen hafde fundet bevæget dem til nogen Undsætning for Holsten, ey heller deres egen FrueSosters Mand Hr. ErzBiskopen nndt saamegen Fordeel af dennem, som den ene KredsFyrste er den anden sin Naboe, efter alle gamle KredsForfatninger, skyldig: Og dernæst, at de udi FredsForhandlingen til Osnabrygge føyede sig stædse efter de Svenske, og samtykte den Forandring, som forehafdes, med saa mange Lande og Stifter at borttage fra deres retmæssige Besiddere, og omkring bytte dem, til dermed at forpge andres Stater.

HanseStædernes Indgifvende til Forsamlingen i Osnabrygge.

De NederSaxiske Handels eller saa kaldede HanseStæder hafde til Forsamlingen i Osnabrygge indgifvet et Skrift, hvorudi deres Anfodringer og Betænkende vare forfattede, som de bade at motte i Agt tages ved den Almindelige Freds Slutning i Tydskland.

Hamborgernes besynderlige Ansogning sammestæds.

Derudi hafde de, iblant andet, indfort dette, at ingen Fæstninger eller Skandser motte tillades eller anlægges omkring ved ØsterSoen eller andre Stromme, eftersom sligt var til Hinder for deres frie

Handel. I sær hafde Staden Hamborg faaet derudi indstikket adskilligt, som, naar mand det betragtede, var næsten alt

1414
hvad der hafde staaet i deres udi det Aar 1628. sig tilsnegne Elbe Privilegio, hvorimod Kongen saa ofte ved det Kæyserl. Hof hafde protesteret. Herfore til den forbenæfnte Kongl. Secreterer og Minister ved FredsTractaterne, blef og denne Befalning gifven, at hand der-
Kongens Paastand herimod.
om skulde tale med de ChurFyrstelige og andre Fyrstelige Gesandter, og paastaae, at saadant ey motte vorde i Freds-Slutningen indfort, som blef ellers til Kongens og andre Naboe-Potentaters og Fyrsters store og ubodelige Fornærmelse. Men at Fyrster og Herrer motte beholde deres Rettigheder ubeskaarne. For det andet bevidnede disse Tiders Erfarenhed, hvorledes Kæyseren nu og da, aleniste paa en blot Ansogning og en Beretning fra den ene Part alene, meddeelede og forundte til visse Byer en Imme- dietæt, eller umiddelbar Rigs-Stands Ret og Hpyhed; Hvilket for ikke mange Tider siden var vederfaret med Kongens Stad Hamborg, og ligeledes med Kongens Hr. Sons Erz-Biskopens Hertug Friderichs Stad Bremen; at mand ey skulde mælde om flere. Men da saadant hafde ofte hidindtil opvakt store og farlige Bevægelser i det Romerske Rige, og kunde endnu opvække lige Uroe, saa haabede Kongen at Chur og Fyrsterne end ogfaa for deres egen Interesses Skyld, vilde hafve Agt derpaa, at det i Frem- tiden motte vorde forebygget, og at mand ved det Kæyserlige Hof ey beteede sig saa utidig føyelig, til slige Friheder at gifve, som i sig self dog vare ugyldige, og vare ellers med Kæyserens Haandfæstning gandske stridende.
Og efterdi her er talt om Staden Hamborg, saa kand nu hernøst berettes hvad som i dette Aar, imellem Kongen og Hertug
Hamborgernes Ansogning hos Kongen og Hertugen, om Tolden, ligesom Aar 1603.
Friderich af Holsten-Gottorph, saasom Herrer ofver bemældte Stad, paa den ene, og Hamborgerne paa den anden Side er fore- løbet, udi Folge af den Resolution, som af Kongen i forgangen Aar blef dennem gifven til Haderslef. Nemlig Hamborgerne ind- komme nu, i dette Aars Februarii Maaned, ved deres Deputere- de, Syndicus Dr. Broder Pauli og Raads-Forvandt Lic. Jarre, med deres underdanigste Ansogning, at saasom i den Naadigst med- deelte Haderslebiske Resolution var mældet, at de Tolde og Licen- ter, som siden Aar 1603. i Kongens Rige, Fyrstendomme og Lan- de vare anrettede, skulde Naadigst ophæves, og Hamborgerne la- des ved deres gamle og i bemældte Aar 1603. confirmerede Fri- heder; Saa bade de nu underdanigst om at saadant motte i Værk- sættes. Hvorpaa Kongen gaf dennem til Svar, at Hans Majest. vilde herom lade handle med Hertug Friderich, som motte og haf- ve sine Raad derhos, og derfore vilde mand hans Betænkning forst indhente, for at komme ofvereens om Tiden og hvem dertil skulde
Dem bevilges en Samling med Kongens og Hertugens Commissarier.
bestikkes. Der blef da imellem Kongen og Hertugen verlet Skrifvelser, og samtykt, at denne Handling med Hamborgerne skulde foretages midt i Aprili. Men Hamborgerne, som ey kunde blifve færdige med deres Brevskaber og Beviser, bade om en Opsættelse

1415
indtil midt i Majo. Kongens Instruction for sine Raad, som til denne Commission blefve forordnede, findes dateret den 25. Aprilis, og er af denne Indhold: De skulde af Stadens Deputerede
Kongens Instruction for Commissarierne.

fornemme deres Anfodringer, og paastaae at de skulde fremvise deres Privilegier, og saasom alle saadanne uden Tvist vare dennem meddeelte og forundte for de troe Tienester, som de hafde viist imod Kongens Forfædre og deres Herrer, og som de hafde tilsagt og lofvet videre fremdeles at vilde bevise; Saa skulde Kongens Raad fornemme af dem, i fald Hans Majest. lod dem vederfare den begiærte Naade i Henseende til de Holstenske Tolde, hvad mand da igien og derimod, i folge af Privilegierne, hafde af dennem at vente, om de efter deres Forfædres Exempel vilde assistere og i ald Nodsfald bistaae Fyrstendommene, som de i fordum Tider hafde giort. Saafremt de nu herpaa ey skulde være instruerede, motte de soge og forskaffe sig videre Befalning. Men hvis ingen Vederlag eller Gientienestes Beviisning og Forpligt skulde vilde de folge paa deres Side, motte Commissionen opsættes, indtil derom blef Hans Majest. indberettet; eftersom det jo var billigt, at naar de vilde nyde deres Privilegier, de da ogsaa derimod efterkom og fuldbyrdede hvad derudi var lofvet: Ja helst efterdi de, udi den Tiid, da bemældte Privilegier blefve erholdne, vare Stænder i Landet, som bare Byrder med de andre; Hvilket da det nu ikke mere af dennem skeede, motte de, saafremt de tænkte endnu de samme Friheder at nyde, noget andet i det Stæd paatage eller lofve. Som ogsaa adskillige klagemaale, saavel af Kongens som af Fyrstens Underdanere, blefve forte ofver Hamborgernes Tolde og Paalægge, saa skulde de Kongelige Commissarier med Fliid derefter soge og randsage, om mand til saadanne Klager var befpyet, og være betænkte paa, hvorledes alle deslige utilborlige Udpresninger og Besværinger motte være at afhielpe, i Synderlighed ogsaa at fore dennem til Gemytte, at de hafde Toldene efter Myntens Giældende i nærværende Tider, hvoraf en stor Forhpyelse motte folge, hvilket de motte affkaffe eller holde det paa lige Viis med den Schowenborgiske Told; Ellers kunde de ikke fortænke Kongen og Hertugen, hvis de indrettede ofveralt deres Tolde paa samme Maade. Da mand nu kom tilsammen i Commissionen, og Hamborgerne erfarede saadan Paastand af de Kongelige og Fyrstelige Commissarier at giøres,

Sammenkomsten faaer ingen Fremgang.

blef vel noget herofver disputeret; men faldt strax ud til, at Sammenkomsten blef ophæfvet; Og samme igien, men med lige saa liden Frugt og Nytte, i det næstfolgende Aar 1647. foretaget. Som det ogsaa er bekiændt, at disse Anfodringer paa begge Sider blefve fremdeles uafgiorte i kong CHRISTIANZ IV. Tiid; og komme paa nye i Drift under K. FRIDERICH III. i de Aar 1650. og 1651. zc.

1416

Græfve Anthon Gynther af Oldenborg hafde for nogen Tiid siden gifvet Kongen at forstaa, at saasom hand allerede hafde, ved Guds Naade, bragt sin Alder ofver de 60. Aar, og det hafde ey behaget GUD at beskiære ham nogen Lifs Arfving til sine Lehne og Græfskaber, som, naar hand skulde ved Døden afgaae, motte tilfalde hans Fætter, Græf Christian, der hafde sit Sæde til Delmenhorst, og førde Regeringen udi Græfskabet af samme Nafn: Hvilken sids- benæfnte Herre dog ey kunde hafve nogen Ret til det Herskab Jeveren i ØstFriesland, der forst var tilfalden Græf Anthon Gynthers Fader Johannes XVI. af Oldenborg; Saa agtede hand derudi at indsætte til Arfving sin Søster Søn, den unge Fyrste Johannes af

Græfven af Oldenborg testamenterer Jeveren til sin Søster Søn, af Anhalt Zerbst.

Anhalt Zerbst. Paa det nu saadan hans Villie og Beskikkelse kunde gaae for sig, og vorde saaledes bekræftiget, saa at derom i Tiden ey skulde komme nogen Tvistighed i Familien, ønskede hand, at Kongen, som Hovedet og den hpyeste Herre af det urgamle Olden- borgiske Huus vilde hafve nogen af sine Raad derhos, og ved sin hpye Myndighed og Anseelse hielpe, at denne Sag motte komme til

Derhos vare Kongens Fuldmægtige.
en god Rigtighed. Kongen lod sig dette vel befalde, og bestikkede hertil sin Raad og Tydske Canceller Detleff Reventlov, og Secreterer Hans Leonhard Klein, hvilke mødte, udi May Maaned paa den Fæstning Ovelgonne, med samtlige Parters, nemlig Gr. Anthon Gynthers af Oldenborg, Gr. Christians af Delmenhorst, og Fyrst Johansens af Anhalt Raad og Fuldmægtige, og besluttede en Forening om dette Arfveskab i bemældte Jeveren, som paa saadan Maade er blefven den Fyrstelige Anhalt Zerbstiske Familie til Deel.
De Trætter og Imodsigelser, som Staden Bremen ideligen før- de imod den Told, som Græfven af Oldenborg, med Kæyserens
Strid om Væser-Tolden imellem Gr. af Oldenborg og Staden Bremen.
Tilladelse, hafde lagt paa Væseren, vare nu komne paa det høyeste. Thi da Bremerne hafde tilforne giort mange forgiæfves Forsøg, paa at faae denne Told afskaffet, tænkte de ved de almindelige Freds Tractater i Westphalen, at kunde naae deres Ønske, og til den Ende blef og denne Post tillige med indskikket i Hanse Stædernes An- fodringer, der blefve indgifne til Forsamlingen i Osnabrygge, og om hvilke forhen er talt ved Leylighed af Staden Hamborg. Men eftersom dette Regale var already af trende Romerske Kæysere og samtlige Churfyrster bevilget, og mangegange i Rigs Forsamlingerne stadfæstet, saa at intet Lehn eller nogen Rettighed i Riget kunde hafve større Sikkerhed og Bekræftelse, end Græfven af Oldenborg her hafde paa denne sin Væser Told, saa lod hand sig slet intet deraf anfegte: Hvilket hand ogsaa gaf General Staterne i Hol- land til Svar, da disse, udaf Bremerne ofvertalte, lode sig mærke med nogen Bifald i deres Paastand. Da nu Staden Bremen hverken af Hollænderne erholdte en saa kraftig Assistentz, som de hafde tænkt, og de langt mindre kunde hos de Chur og Fyrstelige Gesandter i Monster og Osnabrygge

1417
naae deres Begiæring, grebe deres Skippere til at forøfve adskillig Vold imod Græfvens Toldere, og andre Betientere, samt hans egne Fartpyer. Endelig foreslog Staden et Forliig med Græfven, hvortil den Kæyserlige Fuldmægtig Gesandt ved Tractaterne, Græf Trautmansdorf tilbpde sig at vilde være Mellemhandler.
Græfven faaer Tolden stadfæstet i Tractaterne til Osnabrygge.
Men derpaa blef ikke engang begyndt: Tvertimod, mand holdte endnu ved i det næstfolgende Aar 1647. paa Bremernes Side at bruge Vold, og paa Græfvens at klage derofver og protestere; Ja paa begge Sider at fegte med skarpe Skrifter og Processer imod hinanden. Kort sagt: Alle Bremernes Skrifter og Bemøyelser, endogsaa hos Kæyseren self og hos General Staterne, uagtet, vandt Græfvens retfærdige Sag Seyer, og Væser Tolden blef udi den Westphaliske Freds Tractat saaledes indfort, stadfæstet og bekræftet, som hand forlangede. Dog alligevel blef Striden dermed ikke endet; Thi efter denne almindelige Freds Slutning
Bremens Opsatighed.
gik den endnu skarpere an; saaledes at Bremerne omsider, med Hollændernes Hielp, i det Aar 1652. rystede sig til en offentlig Krig til Soes; hvorefter Kæyseren lod dem erklære for Rigs Fiender, og udi den saa kaldede Acht eller Band forfaldne. Da de nu saae, at her blef saadan Alvore af, bade de strax om Naade, lofvede ald Lydighed, giorde Kæyseren Afbigt, og forliigte sig med Græfven, i det Aar 1653.
En Spansk Gesandt hidbringer Ratificationen af Tractaten af 1641.

Her indfandt sig i Kiøbenhavn, midt om Sommeren, medens Kongen var i Norge, en Gesandt fra Kongen af Spanien. Hans Ærinde var alene dette, at hand bragte med sig og ofverleverede til Kongen, da Hans Majest. kom hiem, den Kongel. Spanske Ratification paa den Tractat, som blef sluttet til Madrid ved Hannibal Sehested Aar 1641. den 20. Martii, og var af den Spanske Konge ey blefven ratificeret, førend Aar 1645. den 5. Februarii: Og endelig, efter at den saaledes hafde lagt ofver Aar og Dag færdig, er omsider denne Gesandt fremkommen dermed, som sagt er, i denne Sommer. Alt saa blef nu Kongens Ratification herimod udverlet. Hvorpaa mand her begyndte, at glæde sig ved de forhaabende Frugter, som mand i fem Aar hafde ventet paa, af denne saavel for vores Kiøbmandskab og Søefart i Almindelighed, som for Spaniesfarer og Salt Handlere i Særdeleshed nyttige Tractat.
Agenten i Dynkerken hiemkaldes.
Her blef tænkt paa, at hiemkalde den Agent, som Kongen i mange Aar hafde holdet i Dynkerken, til at reclamere Undersaatternes Skibe som af Dynkerkerne jævnlig blefve tagne; eftersom mand nu formeente sig ved Tractaten noksom at være sikker. Saa
Henrich Willemson antages Consules i Spanien.
bekom ogsaa Henrich Willemson Rosenvinge, Kongens Resident i Spanien, en Fuldmagt, dateret Kiøbenhavn den 21. Aug. i dette Aar, paa at antage visse Betientere, til Consules udi Stæder og Hafnene af den Provins Andalusien, som kunde være de Danske Undersaatter behielpelige i deres Kiøbmandskab og Værk, og ellers i alle slags Sager, hvor fornødent var, giøre dennem Bistand.

1418
Den Spanske Gesandt reyste bort forst i Septembri, og blef af Hans Majest. med en riig Foræring bestænket. De Svenske, som i disse Tider vare særdeles frugtbare paa Mistanker, stillede sig gandske andre Ting for at denne Spanier motte hafve her at bestille:
Svenskens Mistanke om den Spanske Gesandt.
Og deres HistorieSkrifver hafver paa flere end eet Stæd opdigtet heraf et nyt Forbund imellem Kongerne af Danmark, Spanien, Po- len og flere, til at skaffe Frankerige og Sverrige at bestille. Vist nok er det, at de Franske Ministrer, da de mærkede slig Mistanke hos de Svenske, betiente de sig iblant andet, til at giøre dem bange,
Hvoraf de Franske betiene sig.
og bringe dem til at afftaae noget af deres stærke Anfodringer ved FredsForhandlingen. Thi self vare de Franske fuldkommen visse om, at Kongen var nu omstunder langt fra at sætte nogen Tillid til, eller nogen særdeles Priis paa Spaniens Venskab, da hand søgte Frankeriges, og hafde nyligen forbunden sig til det Franske Hof, aldrig at indgaae noget med dets Fiender, det til Nachdeel.
I Holland skeede dette, medens Hofmesteren Corfitz Ulfeld var der, at der opholdte sig paa samme Tiid i den Hag en Portugisisk
En Portugisisk Gesandt anmelder sig hos Ulfeld i Holland.
Gesandt, den samme som hafde været her i Danmark for sex Aar siden, ved Nafn Don Sousa Coutinho. Hand anmældte sig, at vilde besøge den Danske Ambassadeur, tænkende intet mindre, end jo at skulde blifve vel antagen, eftersom La Thuillerie hafde ved sin Nær- værelse her i Kiøbenhavn bekommet nogen Forhaabning om, at Kongen vilde erkiænde hans Herre, Hertugen af Braganza, for ret- mæssig Konge i Portugal. Men Ulfeld undskyldte sig, og lod sige,
Ulfeld vil ey antage hans Besøgelse, og af hvad Aarsage.
at hand var ikke vel og motte holde Sengen: Naar hand kom op, vilde hand lade ham tilkomme Beskeed. Portugiseren biede nogle Dage derefter; men der kom ingen. Hand klagede dette for Thuil-

lerie; som og talede til Ulfeld herom. Af hannem fik hand til Svar, at nu var just ankommen til Kiøbenhavn en Spansk Gesandt med den længe tilbageholdne Ratification paa Tractaten, som blef sluttet til Madrit Aar 1641. Hvorfore, omendskiønt hand vel vidste, hvad imellem Kongen og La Thuillerie var passeret, fandt hand det dog ikke betimeligt paa saadan Tiid at være denne Portugisiske Gesandt til Villie, forend hand derom hafde faaet sin Herres skriftlige Ordre; Hand hafde skrefvet og berettet det til Kongen, og det fik at op- staae indtil hand fik Svar. Siden hørde mand ikke mere dertil. Kong Uladislaus i Polen var nu meget beskiæftiget, med Erin- dringer at giøre hos adskillige Magter og Regeringer, imod Pome-

Kongens af Polen Handlinger her og andenstæds.

rens Ofverladelse til Sverrige. Med dette Ærinde hafde hand sine Gesandter i dette Aar allevegne omkring. Her ankom ogsaa een til Kiøbenhavn. Hand gratulerede Kongen til Freden med Sverrige, undskyldte vidtloftigen, at hans Konge ey hafde fundet giøre den forønskte Bistand, og taget Part i Krigen imod Sverrige; hvilket stædse var blefven hindret af dem, der meente at Stilstan-

1419

stranden, som Polen hafde med Sverrige, var endnu ey paa dennes

Polens Bekymring ofver Sverriges Magt i Øster-Søen.

Side overtraadet. At nu Sverrige, foruden de andre Lande ved ØsterSoen, som fra Polen vare tagne, hafde udi sidste Fred bekommet de tvende Øer, Gulland og Øsel, var utaaleligt, og til største Uleylighed for Preussen, Curland og den Polske Crone. Endnu vilde det blifve mere farligt, hvis de Svenske ved Freds-Tractaten i Tydskland skulde blifve Pomeren mægtige, og hafve derfra en aaben Lande-Vey ind i Preussen og Polen, og tillige et saa vidt strækkende Herredømme i Østersøen, med videre. Kong Uladislaus kunde derfor ey andet, end af ald Kraft at arbeyde derimod, og formane alle Potentater til det samme, og til langt heller at understøtte Chur-Brandenborgs Anfodring til Pomeren. Derom hafde nu Høybemældte Konge ladet giøre de stærkeste Forestillinger ved sine Gesandter, i Frankerige, hos General-Staterne i Holland, og i Monster hos de Kæyserlige, de Spanske, og flere Fuldmægtige Gesandter. Hand haabede, at Kong CHRISTIAN vilde giøre det samme, og lade sig denne Ting være lige saa hpyt angelegen. Mand vilde maaskee sige, at, efterdi det lidet hafde hiulpet til at tilbagedrifve dette Svenskens Forsæt, hvad som var hidindtil talt, og med Skrifter og Protestationer derimod arbeydet, saa vilde vel ogsaa den øfrige Umage vorde spildt: Og

Arbeyder paa en Liga imod Sverrige.

herfore hafde Kongen af Polen tænkt paa en Liga eller Forening at tilveyebringe, imellem nogle velsindede og for det almindelige Beste omhyggelige Magter, hvori hand self vilde indtræde. Naar dette af Vederparten blef fornummet, skulde mand ikke tvifle paa, at hand jo gaf efter, og lod billige Propositioner finde Stæd. Kong Uladislaus ønskede, at Kong CHRISTIAN vilde samtykke

Kong CHRISTIANs Svar herpaa, og Undskyldning.

dette Forslag, og indtræde i slig Forening. Men paa alt dette fik denne Polske intet andet Svar, end at Kongen hafde allerede giort, og var sindet fremdeles at giøre de alvorligste Forestillinger til Kæyseren, Churfyrsterne, Frankerige, Holland, og flere imod Pomerens Afstaaelse til Sverrige. Det samme hafde Hans Majest. lofvet Churfyrsten af Brandenborg, hvis Ret til bemældte Hertugdøm var uden Modsigelse vel grundet. Men til at indtræde i nogen Liga, hafde et alt for vidt Udseende, hvortil Kongen for mange Aarsagers Skyld ey kunde resolvere. Sligt hafde dog vel været at ønske, at var blefvet alvorliger paatænkt tilforne, og noget mere reflecteret paa Kongens Forestillinger i de tvende forbigangne Aar, da Tingen var betimelig. Nu var alt dette forsildigt. Det øfrige af samme Gesandts

Forretning bestod i nogle Giælds-Fodringer, og hvad som var forstrakt paa Kongens Regning til General Baudissen; Hvilken General nu ved Døden var afgangen.
Russiske Gesandter ankomme, og formedelst Kongens Bortværelse reyste igien bort.
Her ankom ogsaa, i Begyndelsen af Septembri, nogle Russiske Sendebud. Kongen var den Tiid i Fyrstendømmene; og de lode sig mærke, at kunde ikke vel forvente Hans Majests. Hiemkomst,

1420
gen til derom, meente ogsaa, at de kunde vel reyse ud til Hans Majest. i Holsten, der at høres, og bekomme Beskeed. Dette fandt Kongen ey for got, men at de kunde ikkuns blifve i Kiøbenhavn, ind- til Hans Majest. kom hiem. Russerne, som hafde biet paa Svar fra Kongen, og nu hørde, at dem ey kunde forsikres om, hvad Dag deres AudienZ skulde gaae for sig, hastede strax herfra tilba- ge; Men gafve tillige Cancelleren at forstaa, at Czaren vilde i næstkommende Aar vist nok skikke dem eller andre sine Gesandter igien herhid.
Da Historien af dette Aar hafver nu haft en god Deel at be- stille med Kongens Forretninger i det Udenlandske, vender den sig tilbage igien til dem at fortælle, som hidindtil ey ere allerede be- rørte, af de som Hans Majest. Sig i sine Riger og Lande foretog.
Kongens Norske Reyse i dette Aar.
Og deraf falder nu forst at tale om kongens Reyse til Norge, som gik for sig den 30. Junii da Hans Majest. med 4. Skibe, hafven- de med sig Rigens Admiral Ove Gedde, Rigens Canceller Chri- stopher Urne og flere, did opseglede; og varede Reysen udi alt paa 7de Uge. Hans Majest. som hafde meget længtes efter, denne Reyse at fuldføre, for at kunde Self desbedre forfare dette sit kiæ- re Riges Tilstand efter den besværlige udstandne Krig, blef med ikke mindre sine Undersaatters Forlængsel og hiertelig Glæde imod- tagen. Deres Glæde blef end mere forøget, da de hørde deres fromme Landets Fader offentligen at takke dem og berømme deres Troskab og Dyd, og deres imod Fienden allevegne beviiste Tapper- hed, fra den høyeste Officerer til den mindste af Bonde Standen. De, som frem for andre hafde forholdet sig vel, eller som hafde taget mærkelig Skade i Krigen, blefve med Belønninger aflagde, og deres Skade efter Muelighed gotgiort. Den Norske Adel, som
Den Norske Adel faaer lige Frihed igien med den Danske.
i Almindelighed hafde i denne Feyde ladet see og kiænde, alt hvad som af troe Mænd og Undersaatter kunde fodres, forlenede nu Kongen med lige Herligheder ved den Danske Adel; nemlig dem blef forundet Hals og Haand, med 40. Marks Sager, ofver de- res Tienere; hvilket de ey hafde haft siden Kong Christiani III. Tiid. Dette skeede paa Herre Dagen, som blef holden paa Aggers- huus Slot, og hvor Kongen Self sad Retten i nogle Dage. Her- paa reyste Hans Majest. omkring i Landet, og besaae dets Leylig-
Kongen besøger Berg Verkene.
hed. I sær blefve Berg Verkene tagne i Øye Siun, ey alene Sølv Berg Verket i Kongsberg, men ogsaa hvad Jern Verker paa den Tiid eet og andet stæds vare anlagde. Kongen hafde i forleden Aar til Berg Verkernes Ofver Tilsiuns Mand, eller Ober Berg Hauptmann, udi den afgangne Johan Sigfrid Lüttichaus Stad bestikket en anden fremmed Mand, ved Nafn Johan Christian Lopin, hvis Instruction findes skrefven og dateret til
Ober Berg Hauptmands Bestalling.
Frederichsborg den 7. Januarii 1645. Hannem blef gifven Ge- neral Commando ofver alle Berg Ampter og Under Officerer,

1421
som paa Kongens og MedInteressenters Vegne skulde ham af Statholderen anvises, og i hans Nærværelse skulde aflægge Eeden, som i den Chur-Saxiske Berg-Ordning indeholdes, og derefter være hannem lydige. Ofver Kongens, som den hpyeste Participants Anpart, samt ofver den Hans Majest. tilkommende Tiende og SolfKiøb skulde hand hafve Opsiun, og lade giøre aarlig Regnskab. Den Berg-Ordning, som Kong Christian III. af hpylofl. Ihukommelse efter den Chur-Saxiske hafde ladet indføre, skulde efterlefves: Og hvis noget skulde deruden for tviflagtigt forefalde, hvorom ey alle Participanter kunde vorde enige, skulde Statholderen fornemme enhvers Mening, og efter de fleeste Stemmer det billigste og nyttigste derudi forordne. 2c.
Forend Kongen reyste til Norge, hafde en Adelsmand, som var betroet eet af Kongens Lehne Syndenfields, skrefvet Hans
Guld ErZ i Norge funden.
Majest. til, at der var fundet en Mine, som hand ikke andet kunde dømme, end at hafve GuldErZ i sig, omendskiønt der fandtes andre Bergkyndige, som bare Tvifl derom. Kongen reyste nu derhen, at besee Stæden, tog der nogle Stykker af ErZen med sig til Aggershuus, lod det der forsøge ved Bardinen, ved BergFolk og ved Myntmesteren, som hver een ey alene tviflede paa,
Deraf ere slagne Ducaterne.
men haardt negtede, at deraf kunde bekommes Guld. Saasom nu dette er det samme slags GuldErZ, hvorudaf i næstfolgende Aar 1647. blefve slagne de bekiændte Ducater med en Brille paa, og de Ord: Vide mira domi, saa kand ingen rigtiger Opliusning gifves derom, end efterfølgende Ord af Kongens egenhændige Bref til sin Canceller, skrefvet af den Gaard Arnedal den 1. Augusti
Kongens Skrifvelse, om dette Guld ErZ.
lydende saaledes: Mand hafver her i Landet fundet Guld imod alle Folkes Mening. Thi Dagen forend jeg begaf mig fra Aggershuus, da hafde jeg Myntmesteren og Bardinen i Christiania hos mig, og vilde vide deres Mening om Er-Zen, som her findes. De svarede mig begge, at saafremt jeg fik Guld her af dette ErZ, da vilde de lade sig hænge. Udi hvilken Mening nogle Berg-Geseller ogsaa vare, som jeg lod hente fra Sølf-Verket, og som længe hafde tient i Ungern paa Guld-Bergverket. Og fast ingen, enten Adel eller Uadel, var jo i samme Tanke, af Aarsage at de meente, at de gandske diverse Materier intet kunde være sammen. Dette altsammen uagtet, da gaf jeg mig i Tag med samme ErZ, og lod her bygge en Offuen; hvorpaa GUD gaf sin Naade, at jeg fandt paa en gandske fremmed Maneer at smælte samme ErZ paa, saa at jeg fik Guldet derud.
Tvende GuldMiner fundenfields.
Kongen tilforhandlede sig denne Stæd, hvor bemældte Mine fandtes, af Christopher Gioe, som af et andet Bref er at see. Da da endogsaa ikke langt derfra fandtes en anden Mine af samme slags Erza, og til Anseende endnu rigere, som en Bonde, ved Nafn Gammel Giordsen i Grodeveyen aabenbarede for Hans Majest.

1422
saa fik samme Bonde sin Gaard skattefrie for sin Lifs Tiid, ved
Kongens Bref, skrefvet paa forbemældte Gaard Arnedal den 3. Augusti. Og Kæn Kruse, en Adelsmand og Bergkyndig fik Be- falning derofver, og at antage Folk til dette nye BergVerk, samt at sende ErZ deraf herned til Kiøbenhavn, saa meget som kunde ud- virkes. Men saasom ingen paa den Tiid her i Kiøbenhavn fandtes,
Kongen lader til Stokholm at lade det prøve.

der vidste derom fuldkommeligen at dømme, ja mindre det saale- des at behandle, at det kunde gifve nogen Fordeel, skikkede Kongen Simon Wibe til Sverrige med nogle Stykker deraf, at hand skulde vise det til den Svenske General-Berghauptmand, Oberste David Friderich von Sigerot, og andre deroppe udi saadanne Ting forfarne, og deres Betænkende derom fornemme: Dette un- derstod bemældte Ober-Berghauptmand sig ey at foretage, uden sin Dronnings Befalning og Tilladelse, som hand og gaf det til- kiænde; Da Dronning Christina strax befalede ham, at giøre det begiærte med ald Fliid, og at være Kongen herudi saaledes til Villie, som hvis det kunde være Hendes Majests. egen Sag. Hvad nu disse Svenske hafve dømt om denne ErZ, kand her ikke siges, saasom Simon Wibes Relation nu ingenstæds er funden; men ale- neste Copien af Kongens Bref til Dronning Christina, hvorudi Hans Majest. takkede for den Venskabs og Affections Beviisning, Hendes Kiærlighed hafde uombedet ladet see ved denne Leylighed. Derefter har mand fundet i næstfølgende Aar 1647. en Kongel. Ordre skrefven i Kiøbenhavn den 16. Julii til Residenten i Holland

Søger at faae en Kunstner i Holland dertil.

Martin Tanke, at tale med en Person i Amsterdam, som hafde Er- farenhed, i at giøre det Norske GuldErZ, som ellers var flygtigt, fix og bestandigt, og saafremt hand saadant virkelig kunde udret- te, og gifve det til Haande, da at tilsige ham en ærlig Belønning, indtil Kongens Naadigste Ratification. Derpaa er den forfarne

Caspar Herbach kommer her, og smelter denne Guld-ErZ.

Kunstner Caspar Herbach kommen herind, som siden forblef her stædse, og af den Høystsalige Konge Friderich III. for sin Dyds og Troskabs Skyld blef meget elsket. Hand bragte af denne Norske ErZ en god Qvantitet fint Guld til Veye; hvoraf ikke alene de foromtalte Brille-Ducater, men end ogsaa nogle flere Guld-Mynter i K. Friderichs III. første Regerings-Aar blefve slagne. Der var ellers tu Aar tilforne, nemlig 1644. ogsaa i samme Egn fun-

En anden Norsk Guld-Mine.

den en Mine i Nedenæs-Fogderie ved den Gaard Barlo; som den da værende Ober-BergHauptmand Johan Sigfrid von Lüttichau hafde prøfvet, og af et CentnerErZ bekommet 38. Mark fint Guld og 136. Mark Solf: Hvilket hand og samme Tiid nedskikkede til Kongen. Og kand herom læses Wormii Muséum, pag. 115.

Førend Kongen reyste til Norge, var til Hans Majest. skref-

Et SølfBerg-Verk i Pinnenberg, utienligt befunden.

vet og berettet fra Holsten, om et Sølf-Bergverk som var fundet i det Pinnenbergske. Da nu Hans Majest. i Septembri var ud- reyst til Fyrstendømmene, begaf hand Sig til Stæden nogle Dage før Michels-Dag, besaae den, og prøvede ErtZen; Men befandt

1423

at den var langt fra det, som derom var sagt og angifvet, ja ikke værdt at giøre nogen Bekostning paa.

Kongens Omsorg for Glykstads Handel.

Ved samme Tiid var Kongen i Glykstad, for hvilken Stads Privilegier og HandelsFordeele og Friheder, som den forhen vare gifne, hand bar stor Omsorg. Og som det Islandske Compagnies Kiøbmænd i Kiøbenhavn blefve af Glykstaderne beskyldte for, at handle tvertimod deres Octroy og de Kongelige Befalninger, i det, endskiønt de vel bragte deres Fisk der til Byen, dog lidet vilde sælge deraf til Glykstaderne, men undskyldte at den var alt betinget og bortlovet til Kiøbmænd i Hamborg, forend den engang blef opført i Pakhuset;

Befalning til det Islandske Compagnie i Kiøbenhavn.

Saa lod Kongen denne Beskyldning undersøge, og der befandtes at være rigtig, blef Compagniet i Kiøbenhavn strængeligen advaret, med større tilborlig Lydighed de Kongelige Befalninger at efterleve, saafremt de ey vilde have deres Octroy forbrudt, og see den til andre forundt.
Dette var og den sidste Reyse, som denne store Konge i sin Lifves Tiid aflagde til sine Lande og Provinger, uden for Siæland. Thi, efterat hand i Octobri var fra Holsten hiemkommen, findes hand ey at være nogentid mere reyst over Vandet, men bestandigen her i Landet at have opholdet sig, ofte paa RosenborgSlot ved Kiøbenhavn, men den meeste Tiid paa Frederichsborg.
Kongens Helbred og Kræfter aftage.
Hans forrige Legoms Styrke kiændtes nu mærkeligen at aftage; Hand flagede self over Alderdommens Medfølgere, Træthed og Modighed, samt Afgang i Appetit og Søfn. Dog var hand stædse hver Dag oppe, hver Dag i Bevægelse, og ligesom tilforne, med sine RegeringsSager stædse og uophørligen udi Arbeyde; Hvorpaa end ogsaa fra denne Tiid, og det hele følgende Aar igiennem, ja lige indtil faae Dage før GUD hiemkaldede ham, lige saa ofverslødige Beviser og Vidnesbyrd endnu findes, som i alle de foregaaende Aar.
Oprettelse til de Ord, som siges ved Alt. Sacramentets Uddeeling.
Til Historien af vores Danske Kirke-Skikke hører denne Anmærkning, at Kongen udi dette Aar befalede, det ved Alterens Sacramentets Uddeeling skulde af Præsten, til hver Communicant siges disse Ord, ved Brødet og Vinen: Dette er JESU Christi sande Legome, og Dette er JESU Christi sande Blod. Tilforne var det Skik i vore Danske Kirker, at Præsten gaf dennem det stiltiende. Kongen havde i forgangen Vinter udi Holsten erfaret, at saadanne Ord brugtes andenstæds i de Evangeliske Kirker; skref saa herhid til sin HofPrædikant, at hand paa Kongens Vegne skulde befale Præsterne til Holmens Kirke, saaledes at giøre. Da nu Kongen var hiemkommen, gik Biskop Brochmand op til Hans Majest., og bad om, at det samme motte skee overalt, og at hand motte faae Befalning at tilholde alle Præsterne, at de vedtoge denne Skik. Herom findes endnu Kongens egenhændige Ordre til Cancelleren af 25. Aprilis, at skrifve til samtlige Biskopperne; og Anledningen fortælles i samme Ordre, saaledes som nu er sagt.

1424
Dette Aar var mindre frugtbar paa mærkelige Hendelser i den Tydske Krig, end mange af de foregaaende. Armeerne samlede sig tilsammen, giorde adskillige Bevægelser, beleyrede een og an-
Den Tydske Krigs Handling og Tilstand.
den Stæd, men forlode dem igien, ginge hinanden forbi, giorde Miner til Angreb og Træffninger, og komme dog ikke dertil. J midlertid blef det kiære Tydskland ved denne Giennemstrippen jo mere og mere ødelagt, baade langs og tverts: Jndtil at Soldaterne paa de fleste Stæder ikke søgte længere efter Bytte, helst da lidet eller intet var at finde, men efter Brød. Chur-Saxen fandt for best, ey alene at forblifve ved sin Sex Maaneders Stilstand, men at forlænge den fremdeles indtil Krigens Udgang; og sluttede herom en Tractat med Svensken, som Kayseren vel søgte hos Churfursten med de skionneste Lofter at forhindre; men forgiæfves. Wrangel tog endeligen Hoxter og Paderborn ind; og gik derpaa nærmere imod det Hessiske. Da nu de Svenske, med de Hessiske foreenede, længe hafde holdet Øye med de Kayserlige, som stode ved Mayn-Strømmen, og vilde dog ey vove noget Slag med dennem, ginge hine disse forbi, og toge deres Vey høyere op i Riget, lige indtil Donau-Strømmen: Opfyldte saa Bayer-Land med saadan Skræk, at Churfursten opbod hver tiende Mand til Land-Værn. Hand motte og forlade sin Residenz München. Endelig bragte hand det til en Stilstand med de Svenske, ved Frankeriges Hielp; ihvorvel de Svenske vilde nødigen hafve været dertil: Men Frankerige var den

Tiid i en hemmelig Forstaaelse med Churfursten af Bæyeren, og vilde herudi være føyet af Sverrige. Siden fordeelte de Franske og Svenske sig i de beste Vinter-Qvartere, som de kunde finde, i den Svabiske Kreds, lige indtil Bodensee og Svitzerlands Grændser. Den anden Svenske Hær i Slesien og Mæhren, under General Arvid Wittenberg, hafde ey stort videre at giøre, end at beskiærme hvad Fæstninger og Byer, som der hafdes med Svenske Besætninger forsiunede, saasom Olmütz, Neustadt og Jglau. Og endskiønt de Kayserlige vel giorde dem Afbræk i Skærmydsler, og hafde tænkt at forjage dem gandske, saa blef dette dog opsat, den Tiid Churfursten af Bæyeren gaf Kayseren tilkiænde om Wrangels Anfald paa hans Land.

Kayseren lod i dette Aar sin Son Prinz Ferdinand krone til

Kayseren lader sin Søn krone i Bohmen.

Konge i Bohmen, den 4. Augusti, og blef hand kaldet Kong Ferdinand IV. Den Svenske General Wrangel stod ved Aarets Begyndelse med den ham betroede Armee inde i Bohmen, og hafde beleyret Brixen, men da hand hørde om den Kayserlige og Bæyertke Armees Samling, og at disse nærmede sig imod ham; brød

Wrangel forlader Bohmen.

hand Beleyringen hastigen op, forlod Bohmen gandske, og alle de Stæder, hand hafde inde, ginge Kayseren igien til Haande.

J Holland passerede den største Mærkværdighed, som mand

Holland fører Fred med Spanien, og erklæres for en frie Republique.

der i Landene kunde ynske, og den mand hafde ført Krig og arbeydet for i 80. Aar, nemlig at General-Staterne sluttede til Mon-

1425

ster deres Fred med Spanien, paa saadan Vilkor, at de foreenes de Provinzer, som hafde fordum været Kongen af Spaniens Un- dersaatter, derpaa blefven hans Fiender, og af trende Konger efter hinanden tracterede for Rebeller, blefve nu antagne og agtede som hans Venner, og deres Stat erklæret for en frie og souveraine Republique.

Kongen i Engelland Ulyksalighed.

Men saa ynskeligen som deres Sager ginge, saa bedrøfveligen skikkede det sig jo længere jo mere for Kong Carl I. i Engelland: Parlamentets Armee, under General Fairfax, var ham stædse ofverlægen, og hafde forjaget ham fra Oxford og flere Stæder. Skotterne som giorde eet med Parlamentet, i Rebellionen, endskiønt ikke med saa strænge og haanlige Paastand og Anfodringer, som de Engelske, hafde ligeledes en Armee imod ham under General Lessie: men denne kunde dog ey hindre, det jo den brave General Montross hafde Forhaabning at oprette Sagerne

Kong Carl I. forhaster sig i Tiden.

igien i Skotland. Hafde Kong Carl ey været saa u-taalmodig, men gifvet sig Tiid, indtil den U-enighed imellem de tvende Religions-Secter, Presbyterianer og Jndependenter, var kommen til sin Modenhed, paa det disse tvende rasende og fanatiske Factioner kunde faldet hinanden i Haarene, var Udfaldet blefvet uden ald Tvisl til hans Fordeel. Men hand hastede immer, var urolig, og hans Skiæbne var stædse, iblant mange Raad at udvælge det sletteste. Hand supplicerede til Parlamentet, og jo ydmyger hand beteede sig, jo mere blef hand forhaanet, og jo spotteliger vare de Svar hand fik. Hand tog da et forunderligt Partie, begafsig hen til den Skotske Armee, som laae for den Fæstning Neumark,

Hand ofverleverer sin Person til Skotterne.

der hafde Kongelig Besætning inde. Der kom hand og ofverleverede sin egen Person i sine Rebelliske Skotters Vold, til deres ikke ringe Bestyrtning. Hand meente, at slig Fortrolighed skulde bevæget dem til Billighed. Hand hafde vel ogsaa fundet, hvad hand søgte, hvis hand strax hafde samtykt denne Hoved-Paastand, at affskaffe Biskops-Standen, og sætte Religions-Væsenet paa saadan Foed, som de forlangede. Da hand dette ikke vilde indgaae, beholdte Skotterne ham hos sig i Forvaring, og siden blef der handlet vidtløftigen imellem dem og Engellænderne om hans Person. Skotterne gafve disse at forstaa, om de store Omkostninger
Disse sælger ham til Parlamentet i Engelland.
de hafde giort paa denne Krig: Hvorpaa det endeligen kom til et Fordrag, at naar Engellænderne betalte dem 4 gange Hundret-Tusinde Pund Sterling, skulde Kongen dennem ofverleveres; som og skeede. Den brave og tappere Montross, som hafde tient sin Konge med saa stor Troskab, holdet 6. Feldt-Slage, og dog hverken plyndret nogen Stad, eller fordret Contribution af Landet, da hand hørde at Kongen var gaaen til Skotterne, og hafde kastet sig i deres Vold, saae hand, at alting var ude, og tabte Modet gandske.
General Montrotz flyer til Bergen i Norge.
Hand fik og Befalning, at forsøye sig strax ud af Landet; som hand og giorde, satte sig paa et Skib, og seglede til Bergen i Norge.

1426
I dette Aar døde Kayserinde Maria, Kayser Ferdinandi III. Gemahlinde; saa og Kong Philippi IV. i Spanien eneste Prinz og
Kayserinden, og den Spanske Prinz dør.
Jnfant, Don Balthasar-Carl, i sin Alders 17. Aar. Hand var nyligen hyldet til Konge i Aragonien, og forlovet med den Kayserlige Princesse. Her i Danmark afgik ved Døden, den 25. May, Hr. Just
Hr. Just Høeg Død.
Høg, Ridder, Rigens Raad og Canceller, een af de berømteste Adelsmænd her i Landet. Hand var fød paa de Høgers gamle Fæderne-Gaard Bang i Vendsyssel; hafde i sin Ungdom ypperligen studeret; siden reyst i 14. Aar, og foruden de Europæiske Lan-
Hand Reyser, og hans Ære-Embeder.
de, været i Tyrkiet, Store Asien, Candien og Egypten: Med Gross-Hertugens af Toscana Galeyer giorde hand Campagne imod Tyrkerne, og siden ogsaa følgede med Venetianernes Skibe paa Levanten. Aar 1620. blef hand Domherre i Erz-Stift Bremen: Aar 1623. den første Hofmester for Sorø-Academie, hvilket Embede hand forvaltede i 17. Aar. Aar 1627. satte Kongen ham i Rigets Raad; og 1634. udi Prinzens Bilager, benaadede ham med Ridder-Ordenen af Elephanten. Aar 1640. blef hand Rigens Canceller. Tre Aar derefter blef hand udsendt til de Osnabryggiske Freds-Tractater, som første Ambassadeur. Hand døde i hans Alders 62. Aar; og Kongen beviiste ham den sidste Naade og Ære at følge Selff hans Liig til Jorde, i vor Frue Kirke i Kiøbenhavn. Rigens Segl med Cancellers Embedet blef Dagen efter Hans Død af Hans Majest. gifvet til Hr. Christopher Urne. Knud Ulfeld Jacobsen, ligeledes Rigens Raad, som var Hof-
Knud Ulfeld døer.
mesterens Hr. Corfiz Ulfelds Broder, og hafde tilforne været Kongens Hof-Marskalk, døde ogsaa den 3. Julii. Ligeledes den gamle Biskop i Trundhiem Mag. Peder Skiel-
Saavel Bisperne i Trundhiem, og Christiania.

derup, som tre Aar tilforne hafde for Alderdoms Skyld affagt sig fra Embedet. Og Mag. Oluf Boeson, Biskop i Christiania, i hvis Stæd Slots-Prædikanten paa Agershuus Mag. Henning Stockfleth blef til Christiania-Stift forordnet. Saa mistede og Kongen sin egen Hof-Prædikant Mag. Oluf
Item M. Oluf Vind Hof-Prædikant.
Bind, og udvaldte i hans Stæd Sogne-Præsten i Rudkiøbing paa Langeland, Mag. Laurids Jacobsson: Af hvilken mand hafver de tvende Liig-Prædikener, først ofver Prinz Christian, og siden ofver den Høyst-Sal. Konge Self.

Aar 1647.

Hvorvidt det med Erz-Stiftet Bremen og Stift Ferden-

var kommen, erindres vel af hvad som i forrige Aar paa sit Stæd er omtalt, nemlig at, u-agtet Erz-Biskopens Forestillinger ved sine Gesandter til Dronningen af Sverrige, og hans Cancellers Protestation til Osnabrygge, vare de Kayserlige dog nu blefven eens

1427
med de Svenske, at disse skulde beholde bemældte Stifter til Sa-
Den sidste Forsog af Kongen paa Erz-Stift Bremens Restitution.
tisfaction og deres Krigs Erstatning. Herfore hafde Erz-Biskopen formaaget sin Hr. Fader Kongen til, at giøre det sidste Forsog hos den Svenske Dronning, saafremt Sagen endnu kunde staae til enten at tilbagedrifve eller i det mindste at opholde. Kongen
Hans Majests. Skrifvelse til Dronningen i Sverrige.
giorde dette ved en Skrifvelse, som afgik herfra den 18. Decembris i forgangen Aar, og var af saadan Jndhold: At saasom mand hafde fornummet, hvorledes til de Almindelige Freds Tractater in puncto Satisfactionis Svecicæ af de Kayserlige Plenipotentiariis nyligen Stift Bremen og Fehrden skulde være offereret; Hvorimod Erz-Biskopen hafde været foraarsaget at lade indstille for de Kayserlige, Kongel. Svenske, Churfursternes og andre Stænders Gesandter sin udførlige og skriftlige Protestation, agtende ubilligt, at bemældte Stifter, som Hans Kiærl. saa lang Tiid med Fred hafde besiddet og nydt, skulde hannem saa disreputeerlig-viis og uden videre Paatale og Underhandling frakomme, inden at de i den sidste Freds 38. Artikel tilsagde Special-Tractater nogen Endelighed erlangede; og Hans Kiærl. Erz-Biskopen hafde Sønligen begiært, at Kongen ved sin Naboevænlig Skrifvelse vilde føre Dronningen til Gemytte, at bemældte Freds Tractaters Punct, Bremens og Ferdens Restitution angaaende, motte udi god Agt hafves, og den derover til Stokholm begyndte men ikke fuldkommede Special-Tractat motte igien tages for, og til Hamborg eller en anden beqvem Stæd transfereres, hvor Sagen ved Fuldmægtige i Venlighed afhandles kunde; Saa hafde Kongen udi høy Betænkende haft, samme Anmodning at affslaae, kunde og intet mindre giøre, end af Dronningen paa det Venligste og Nabovænligste begiære, at Hendes Kiærl. vilde lade sig befalde, at hafve samme høytanliggende Verk udi billig Consideration, paa det om dets Forandring af de Kayserlige og Hendes Kiærligheds Fuldmægtige til Osnabrygge og Munster intet sluttedes Erz-Biskopen til Præjudiz, mens derom Special-Tractater at motte foretages, hvor alting udi Venlighed kunde aftales, og naae en rigtig og ynskelig Udgang. 2c. Paa denne Skrifvelse kom Dronningens Svar, dateret i Stokholm den 11. Januarii, udi hvilket først mældedes om den 16. Aars Krig, som
Dronning Christinæ skriftlige Svar paa forstaaende Skrifvelse.

Sverrige med stor Fare og Besværlighed imod Kayseren og hans Hielpere hafde ført. Dernæst hvorledes nu, da det var kommen til Freds Tractater, ikke aleniste Dronningen, men og andre flere, med god Skiæl paa Sverriges Satisfaction hafde giort Anfodring, i Anseende at GUD igiennem de Svenske Baaben adskillige anseelige Fæstninger, Stæder og Lande af Fiendens Hænder dem hafde indrømmet og opladet; hvilke mærkelige Fordeele at gifve ud af Hænderne uden Erstatning og Satisfaction, med ingen Skiæl af Dronningen kunde fodres; helst efterdi ogsaa nogle af de Evangeliske Stænder hafde ved Forbund sig dertil.

1428
forpligtet, ja de Kayserlijke, samt flere Rigets Churfurster og Stænder det ey hafde fundet u-billigt, og iblant andet de Stifter Bremen og Ferden til Sverrige offereret. Dronningen lod aldt dette beroe paa sit Værd, hvad der kunde hafve bevæget de Kayserlige til, mere at see og inclinere paa disse Stifters Cession, end paa noget andet. Dog kunde Kongen vel Self befinde, at naar Sverrige nogen Satisfaction skulde vederfares, sligt da anderledes intet at kunde optænkes eller paasindes, med mindre nogen det Romerske Riges enten Hofved eller Ledemod dertil motte contribuere; da Biskopsdømmene, saasom de, der ikke arfveligen af nogen besiddes, vare af Vederparten saaoog af Evangeliske agtede for mindst præjudiceerlige for det Romerske Rige og dennem. At nu Hans Kiærl. Hertug Friderich hafde fundet for got at lade protestere, stilledes derhen. Men at Hans Kiærl. beraabte sig paa den 38. Art. i den imellem Rigerne sidst sluttede Fred, da vilde mand forhaabes, hverken at hafve giort noget imod samme Artikel, ey heller dette Project om Sverriges Satisfaction at kunde derhen udtydes. Aarsagerne, hvorfore dette Ærinde blef til Dronningen remitteret, ved den bemældte 38. Artikel, vare ikke u-bekiendte. Hertug Friderich hafde vel haft sine Sendebud hos Dronningen at sollicitere, men hverken begyndt nogen Tractat, eller gifvet dertil Fuldmagt. At mand nu med nogen nye Tractat i Hamborg eller andenstæds skulde underkaste sig lange Processer og Vidtloftigheder, var ikke efter Pacterne, ey heller raadeligt; Ja nu saa meget mindre, som mand formodede, formedelst disse almindelige Freds Tractater nu snart med Guds Hielp at befries fra saadan Omhue for andres Jntresse: Da Dronningen, hvad hende ikke til Satisfaction ofverlades og aftrædes, hver og een, hvad ham kand tilfalde, var villig at indromme. Og skulde intet være hende kiærere, end i denne og andre Maader at hafve Tilfælde, imod Kongen og Hans Kiærligheds høye Paarørende altid at betee, hvor høyt hun var villig og redebon at giore det hannem og dennem kunde være til Behag og Venskab. Men at holde de almindelige Freds Tractater længere op, og det Romerske Rige samt flere udi Uroe og Confusion, troede hun ikke, at Kongen self skulde raade til, 2c.
Men saasom det allerede sidst i forgangen Aar til Osnabrygge var kommen til en Slutning imellem de Kayserlige og Svenske, at Sverrige skulde beholde oftommældte Stifter, og det samme nu
Imod Stifternes Bremen, Ferden, Halberstads Cession protesteres ved Secret. Klein.
i Januario blef almindeligen bekiendtgiort; saavelsom og at der handledes om det Stift Halberstad at ofverlade til Chur-Brandenborg; saa indkom den Danske Secreterer Klein med skarpe Protestationer imod begge Dele. Om den første Post igientog hand de Skiæl og Argumenter, som tilforn vare brugte. J den anden dateret den 24. Januarii, beviiste hand, at Erz-Biskopen i Bre-

1429
men Hertug Friderich var fra mange Aar af Coadjutor i Stiftet Halberstad, og havde en offentlig-bekiandt og fuldkommen Ret dertil, saa at hand nu ved denne Stiftets Vacanz var virkeligen Stiftets Biskop. Alle Evangeliske Stænder, og Churfurstens af Brandenborg egen Hr. Fader havde givet ham

Erz-Biskopen seer U-ret af Chur-Brandenborg.
Titelen af Coadjutor til bemældte Halberstad. Churfursten self havde i nærværende Freds-Tractater ofte og ideligen sagt og paastaaet, at Kayseren kunde hverken efter Guds eller Menneskens Love bortgive nogen Rigs-Fyrstes Lande eller Rettigheder, uden naar de lovligen havde forbrudt dem, eller med vedkommendes Samtykke. Mand formodede ikke, at Churfursten vilde taale, at mand fornøyede ham, med det som andre tilhørde: Hand var jo Rigets Love undergiven og tilforpligtet, og kunde ey betiene sig af de fremmede Kroners, Frankeriges eller Sverriges Exempler; Ey heller havde hand nogen slige Fortienister sig at paaberaabe, eller nogen Krigs-Erstatning. Erz-Biskopen begiærede ikke noget til Arf og Eye, men ikkun sit retmæssigen-tilfalden Stift i sin Tiid, saalænge den varede; Naar den Tiid var til Ende, kunde hand gierne tillade, at Churfursten siden kunde bekomme Stiftet.
Canceller Reinkings Memorial og Protestation, angaaende det Stift Halberstadt.
Klein blef strax derefter af Kongen kaldet hiem til andre Ærinder: Og i hans Stæd sendte Erz-Biskopen igien sin Canceller Didrich Reinking til Osnabrygge. Hand indgaf paa sin Herres Vegne den 11. Martii til de Svenske Gesandter og Fuldmægtige en Memorial, udi samme Mening, som forskrefne Protestation, og sluttede den med disse Ord, at, eftersom Hendes Kongel. Majest. og Cron-Sverrige havde med deres Vaaben indtaget Stiftet Halberstad, og havde det endnu i Hænder, saa havde hans Naadigste Herre befalet ham, hos Deres Excellencer vedborligen at ansøge, efter Freds-Slutningen ikke at lade Churfursten af Brandenborg det tilkomme, men alene Erz-Biskopen, og til hans Haand det ofverlevere, saalænge som Hans Høyfyrstelige Durchleuchtigkeit's Ret til bemældte Stift varede. Hvad Erz-Stiftet Bremen
Om Bremen og Ferdens Stifter var nu for sildig at tale mere.
og Stift Ferden var anlangende, da fornam nu Didrich Reinking, at derimod var nu alt for sildig at giøre nogen Protestation videre, saasom denne Artikel var en heel Maaned tilforn bragt til Papir og fastsat. Hvorfore hand tog det Partie, med ald Fliid
Reinking anholder om Equivalent.
at paastaae hos de Svenske et Æquivalent derfor. De Svenske viiste ham med mange Undskyldninger og Complimenter til de Kayserlige. Disse blefve strax utaalmodige, og Græf Trautmansdorff, saasnart hand hørde Reinkings Ærinde, faldt hannem ind i Talen, og sagde at nu var her ikke mere Tiid at mælde om sligt. Reinking lod sig intet anfegte, men indgaf et temmelig skarpt Skrift, og klagede ofver denne (som hand reent kaldt den,) u-retfærdige og u-lovlige Omgang; Og giorde endeligen dette Forslag, at, saa-
Hand fodrer det Stift Hildesheim for sin Herre.
fremt det ey kunde andet være, end den almindelige Fred ey at skulde kunde tilstaaes og erholdes, med mindre hans Herre skul-

1430
de gaae sine Stifter qvit, og hans Ret at vorde herudi et Offer, saa motte mand dog tænke paa at fornøye ham andenstæds, og derpaa fodrede hand det Stift Hildesheim, saasom et slags, endskiønt en tilstrækkeligt, Æquivalent. Herpaa vilde de Kayserlige ikke noget til Sagen self svare; Men gafve hannem nu en Hoben gode Ord og høflig Snak. Dertil føyede de ogsaa dette, at det varede vel ikke længe, førend hans Herre, Hertug Friderich be-
De Kayserlige spise ham af med gode Ord.
kom et langt bedre Land, end det hand nu bemøyede sig om, nemlig et gandske Kongerige; Og omendskiønt hand nu endeligen skulde faae et Stift til Æquivalent, saa kom hand dog siden til at sige

sig af dermed, naar hand blef Konge. Af hvilke Ord, (der blefve sagte i Februarii Maaned,) det kand sluttes, hvorledes alle Folk paa de Tider holdte Prinz Christians Lif og Helbred for forloren, og at hand neppeligen skulde ofverlefve sin Hr. Fader. Reinking blef ikke desmindre haardt ved, og fodrede
Reinking bliver ved sin Fordring.
ikke alene for Bremen og Ferden, men ogsaa for Stift Halberstad, det begiærte Æquivalent. De Kayserlige blefve nu ilde tilfreds paa deres Side, og komme frem med alt hvad de kunde optænke, og de tilforne ey hafde rørt om. De sagde, at om Stift Bre-
De Kayserliges haarde Svar og Bebreydelse.
men hafde Hertug Friderich fundet faae sin Sag afgiort ved de sidste Tractater imellem Danmark og Sverrige; Hand hafde og ikke siden noksom kraftigen umaget sig derfor, men tracteret den ligesom forloren. J den Lybekske Fred hafde Kayseren gifvet hans Hr. Fader Holsten og Jylland tilbage, med Vilkor, at hand ingen Stifter skulde begiære til sine Sønner. Kayseren hafde og ofverladt Herskabet Pinnenerg til Kongen, efter Græfven af Schauenborgs Død; Ja ogsaa ladet Kongen beholde den Glykstadske Told langt ofver den foresatte Tiid. J saadan Henseende var det vel billigt, at Hertug Friderich motte taale, sine Stifter at anvendes og vorde et Middel til den almindelige Fred at tilveyebringe, uden at fodre nogen særdeles Erstatning derfor. Der vare andre, som det slet ikke gik bedre i disse Tider, men hafde selffsamme Skiæbne. Saadan Beskeed gafve de Kayserlige paa denne Tiid. Men det artigste var, at de Svenske anstil-
De Svenske raaer Reinking til, i hans Fordring af Æquivalent.
lede sig nu saa særdeles billige og retfærdige, at de snart lige saa stærk manede de Kayserlige om et Æquivalent til Erz-Biskopen, som Reinking self: De skikkede og deres Secreterer Matthias Bjornklau til Græf Trautmansdorff, for at betyde hannem, at videre kunde de ikke skride frem i Tractaterne, førend een og anden Erstatnings-Sag var fuldbyrdet, hvoriblant var denne Hertug Friderichs for Erz-Stiftet Bremen. Hvorofver de Kayserlige funde
De Kayserlige tilbyde Stift Lybek, som Kongen og Erz-Biskopen sige Ney til.
paa dette Forslag at giore, at mand kunde vel ofverdrage til Hoybemældte Hertug Friderich det Stift Lybek, u-agtet at det samme hafdes allerede i Besiddelse af Hertug Hans, Hertug Friderichs Broder af Holsten-Gottorph. Men saavel Kong CHRISTIAN, som hans Søn Erz-Biskopen undsloge dette aldeles, og med en

1431

priselig Høy-hiertighed svarede, at det skulde være langt fra, at de vilde hafve en u-skyldig Fyrste udstødt af sit Stift og Land, for
Siden nogle Amter i Stift Hildesheim
at faae deres Uret og Skade bødet. Siden blef Erz-Biskopen tilbuden nogle Amter af Stiftet Hildesheim, som de Lyneborgiske
Aarsagen til de Svenskes falske Høflighed.
i Aaret 1643. hafde indrømmet Churfursten af Coln. At nu de Svenske med denne deres Bemøyning gandske ikke tænkte paa, at giøre Erz-Biskopen Hertug Friderich noget til Villie, men giorde det blot alene for at være des mere undskyldede, naar han intet bekom, er en Sag, som deres Historie-Skrifver ikke hafde fornøden at forklare for sine Læsere, efterdi den noksom lader sig for-
De Franske drifve og paa samme Sag.
staae af sig self. Saa vare ogsaa de Franske heel flittige, i at drifve paa samme Sag hos de Kayserlige, at Hertug Friderich motte skee Fornøyelse, som de tvende Ambassadeurer, Duc de Longueville og

Græfve D'Avaux, mældede i deres Bref til Kongen af 28 Februarii. Jmidlertid funde de Kayserlige ey for got at blifve ved deres Forslag om det Stykke eller de omtalte Amter af Stiftet Hildesheim,
Der besluttes et Æquivalent i Penge for Erz-Biskopen.
men der i stæden for besluttede, at Erz-Biskopen Hertug Friderich skulde udi fem næstfølgende Aar udtælles hvert Aar 20000 Rdlr. af Rigs-Collecterne, til et Vederlag for hans afstandene Stifter: Hvilket og findes saaledes indført i deres Project til Freds-Slutningen, som blef den 3. Junii offentligen fremlagt og dicteret.
Endnu desforuden hafde Kongens Resident i Holland, Martin Tanke, ved Begyndelsen af Aaret giort en Forestilling til General-Staterne, angaaende selffsamme Bremer-Stifts Sag, og bragt til Papiir adskillige Motiver og Aarsager, som vare de foreenede Nederlande høystmagtpaaliggende, at Erz-Stiftet Bremen og Stift Ferden motte restitueres i den Stand, som de hafde væ-
Residenten Martin Tankes vidtløftige Skrift til Gen. Staterne imod Stifternes Cession til Arf og Eye.
ret for Krigen. Disse vare: (1.) At disse tvende Stifter vare nær beliggende ved de foreenede Nederlandes Grændser, imellem begge Strømme Væseren og Elben. Den som nu var Mester af disse Strømme og tiltog sig et Dominium Fluminum, kunde og følgeligen tvinge Commercien, som derpaa drefves, efter egen Villie. Hvorfore det var fornødent, at her ingen Forandring foretoges; Thi saa længe her var ikkun en udvalt Erz-Biskop eller Biskop for sin Livs-Tiid, og et Capitel, var intet sligt at befrygte. Men naar Landene fra denne Geistlige Stiftelse blefve til et Arfvelig Herskab, vidste mand vel hvad Følger saadan Forandring plejede at bringe med sig. (2.) Naar en fremmed Krone skulde komme til, arfveligen at eye og besidde disse Stifter, bekom den derved det første Sæde og den første Stemme i den mægtige Neder-Saxiske Kreds, og blef saa got som ofvermyndig i Kreds-Raadet; Ligesom ogsaa den, der besidder Hertugdommet Pomeren, hafde Sæde og Stemme i den mægtige Ofver-Saxiske Kreds. Saadan Myndighed i begge disse Saxiske Kredser kunde vorde bekræftet ved en Søe-Magt, fra Erz-Stiftet Bremen ofver Nord-Søen paa Væseren og Elben, og

1432
ra Pomeren ofver Øster-Søen, ja trækkes lige indtil Rhins-Strømmen; og vorde med Tiden farliger for de foreenede Nederlande, end mand nu tog sig vare for. (3.) Ligesom de, der udi Øster-Søen hafve haft Hafne med Guarnisoner forsiunede, hafve og paastaaet at hafve Rettighed til at sætte Tolde, Hafne-Penge og Licenter paa alle ind- og udgaaende Vahre; Saa vilde det ogsaa blifve at forstaa om Hafnene ved Væseren og Elben. Forend den Tydske Krig hafde Hanse-Stæderne, ved Øster-Søen og ved de tvende bemældte Strømme beliggende, haft den Frihed, at ingen Landsherre motte der anlægge nogen nye Told. Saa kunde og de Trafiqverende intet sligt hafve at befrygte, naar Bremens og Ferdens Stifter forblefve i deres forrige Stand. (4.) De foreenede Nederlande var det høystmagtpaaliggende, at hafve rolige og fredelige Naboer; hvilket neppe var at lide paa, naar en fremmed Krone bekom de ommældte Lande med Arfve-Ret. Det var bekiendt, at mand hafde fra gammel Tiid indrettet og vedligeholdet saadanne Stifter i det Romerske Rige, til at forsørge Fyrstelige, Græfvelige og andre Stands-Personer, og at de deraf kunde hafve deres Underholdning. Og var saa ikke vel rimeligt, at de næst derved beliggende Fyrstelige og Græfvelige Huuse skulde gierne vilde miste slig Fordeel for deres Familier: Hvorfore og Capiteler i Bremen hafde nu til Osnabrygge protesteret imod ald saadan forehafvende Forandring. Hvilket vel og visse høye Huuse skulde giøre, saafremt de ikke formedelst den nu forhaande værende Ofvermagt toge det i Betænkning. (5.) Erz-Biskopen kunde saaledes ikke frastaae sin paabemældte Stifter hafvende og saa vel grundede Ret, og ingentiid samtykke i deres Ofverdragelse til nogen anden, saasom dette stridede imod den Pligt, hvormed hand var Landet og

Folket forbunden; Hand kunde og ey forsvare det for Efterkommerne, ey heller for sin egen Reputation, da hand nu i saa mange Aar hafde ført Titel og Baaben deraf. Og nu da bemældte Stifter vare med bevæbnet Kongelig Magt indtagne, og med stærke Besætninger motte forsvares imod alle Fyrstelige Naboe-Huuse, hvis Jntresse det var at hafve dem igienbragte i den forrige Stand; Saa kunde saadant ey andet foraarsage end Mistroe iblant Naboerne, saa at disse og motte sætte sig i Postur og fornoden Forsvars-Stand; Hvorved Øyemærket af en fast, bestandig og almindelig Fred i Tydskland neppeligen naaedes. Følgeligen hafde Staterne, saasom Naboer, heel vigtige Aarsager, i Tide at vaage og sørge for, at disse befrygtende Ulejligheder motte forekommes; og det efter Frankeriges Exempel, som dog ey hafde nær saa stor Føye til at antage sig Erz-Biskopen og Churfursten af Trier, og paastaae hans Restitution. (6.) Det var ald Verden bekiendt, at Motiverne, hvorfor denne blodige Krig i Tydskland nu i saa mange Aar var ført, hafde stædse været, at de

1433

Evangeliske skulde sættes i deres forrige Frihed. Nu blef jo her tvertimod handlet, naar disse Stifter skulde miste deres Frihed, og afstrædes til en fremmed Krone med Arfve-Rettighed, under Nafn af Satisfaction. De vare vel og ey dertil blefven begiærte, hvis ikke deres Beliggendhed havde været for Vedkommende saa heel beqvemlig, formedelst de tvende Strømme Væseren og Elben, som forhen er bemærket. (7.) J den 38. Artikel af Freds-Tractaten imellem Danmark og Sverrige, var udtrykkeligen blefven lofvet, at angaaende disse Stifter skulde med første vorde forhandlet. Altsaa havde Staterne self at dømme, hvorvidt det dennem vedkom, at samme Tractat blef rigtigen efterlevet, og dens Fuldbyrdelse ikke længere blef opsat. (8.) Det var og bekiendt, at udi en Tractat imellem Hans Kongel. Majest. af Danmark og Kongen af Frankerige giort udi Aaret 1645. var i den 15. Artikel udtrykkelig lofvet, at i fald Erz-Biskopens Afsending til Dronningen af Sverrige ikke skulde tilvejebringe Restitutionen af bemældte Stifter, da vilde Frankerige bemøye sig om at forskaffe Erz-Biskopen Satisfaction. Nu havde Staterne noksom høytvigtige Aarsager til at understøtte alle saadanne lovlige Officia, som Frankerige havde forpligtet sig til at anvende. Dette var

General-Staternes Svar derpaa.

Meningen af Residentens Jndgivende: Hvorpaa fuldte dette Svar af General-Staterne, at hvad de allerede havde befalet deres Fuldmægtige Gesandter til de Almindelige Freds-Tractater, nemlig at recommandere Erz-Biskopens Restitution paa det alvorligste, vilde de endnu fremdeles igientage. Det skulde intet fattes paa deres Side, at der jo skulde vorde talet for hans Sag til det beste.

Aarsagen til dette Residentens Skrift.

At nu dette Skrift af Residenten blef til Staterne ofvergivet, imedens Hofmesteren Ulfeld endnu opholdte sig i den Hag, og havde dette selffsamme Ærinde, iblant andre, i Befalning, synes noksom at give tilkiænde, det Kongen var i den Formening, at Ulfeld ikke tog sig saaledes af denne Erz-Biskopens Sag, som hand burde. Og med saadan Mening yttrede Hans Majest. Sig endnu mere, siden Ulfelds Hiemkomst, hvorom herefter skal tales. Saa-

Misforstand imellem Ulfeld og bemældte Tanke.

er og vist, at imellem bemældte Rigens-Hofmester og denne Resident Tanke var ingen god Forstaaelse. Ulfeld beskyldte ham for, at have giort sig ilde lidt hos Regeringen i Holland, formedelst en vidtløftig particulier Process, hand havde med nogle fornemme Folk, der meget formaaede hos Staterne. Ofver saadant, og andet som hand havde paa hannem at sige, motte Kongens Tieniste lide. Hand bragte endogsaa til Veje, at bemældte Resident i næstfølgende Aar 1648. faae Ugers Tiid før Høyst-Sal. Kongens Endeligt, blef fra Holland hiemkaldet.

Tractaten fortsættes imellem Ulfeld og de Hollandske Commissarier.
Hernæst maae nu fortælles Udgangen paa den udi forrige Aar paabegyndte Forhandling, imellem Ulfeld og de Hollandske Commissarier i den Hag. Den samme blef meget længe opsat og forhalet

1434
. halet, næsten i halfanden Maaneds Tiid, inden disse Commissarier finge tilveyebragt de behorige nye Fuldmagter og Betænkninger, enhver fra sin Provinz. Endelig, da disse vare fremkomne, forsamledes mand paa nye hos Ulfeld i Januarii-Maaned. Her blefve nu begge Parter udi et par Forsamlinger eenige om, at der i 40.
Den bliver endeligen sluttet.
Aar, at regne fra den Christianopelske Freds Slutning, som var den 13. Augusti 1645. indtil den 13. Aug. 1685. skulde gifves i Told udi Norge Een Rixdlr. af Læsten; samt at alle Skibene, som fra de foreenede Nederlande seglede paa Norge, skulde maales og brændes, og hafve deres rigtige Maale-Brefve. Af denne ethvert Skibs Storelse skulde aftrækkes en femte Deel, og være Toldfrie. Alle Bi-Tolde paa Træ-Lasten skulde hermed være affskaffede. Hvad Vahre de Hollandske Skibe indforde i Norge, skulde gifve den samme Told, som gafves af Kongens Undersaatter. Skibene, som udforde Tommer-Last af Norge, motte og føre Beeg, Tiære, Huder og Tallig, imod den samme Told, nemlig 1. Rixdlr. af Læsten. Denne Told skulde alene forstaaes om Træ-Last-Tolden, og ikke om det andet slags Vahre, som fra andre Pladser, og fornemmelig fra Bergen førdes, hvor Hollænderne skulde betale ligesom Hans Majests. Undersaatter. Siden
Om Rundfrøet lofver Ulfeld at skaffe Fornoyelse.
blef ogsaa fremat af Commissarierne, at den Klage, som Skipperne førde, de som føre paa Øster-Søen, angaaende Rund-Froests-Beregning af Tolderne i Sundet, Læsten alene til 12. Tonder, da den dog var 24. Tonder, motte udi samme Tractat indføres. Ulfeld disputerede her længe imod, eftersom Tractaten var alene om den Norske Told; tilmed hafde hand endnu ikke nogen Fuldmagt eller Befalning, ofver Sundets Told noget denne gang at tractere: Hvorfore samme Post fik saalænge at opstaae. Men de andre blefve ved, herom saa stærk at anmode ham, at hand gaf efter; Dog at dette ey anderledes motte indføres, end at hand lofvede at arbeyde derpaa hos Hans Kongel. Majest. og vilde stræbe at tilveyebringe
Ligeledes lofver hand Forers og Bakers Istand-sætning.
det. Som hand og ligeledes lofvede om en anden Post, som var angaaende Tønder, Baker og Fyrer at motte igien paa sine Stæder, som forhen, i Stand sættes, med saadan Vilkor, at af hver Skib, hengaande eller tilbagekommende, som hafde Ladning inde, skulde til bemældte Tings Vedligeholdelse betales 4 Rdlr., og af hver Skib, som førde ikkun Baglast, 2 Rdlr.
Da dette var til Ende, gaf hand dennem at forstaa om den
Siden handles om den regerede Told for Aar 1645. 2c.
anden Post i hans Commission, der angik den Told, som ey var blefven betalt i Sundet det hele 1645. Aar igiennem, og i Foraaret af 1646. saalænge indtil at Ratificationerne af det Christianopelske Fordrag vare blefven udvexlede. Hand blef ombeden at gifve sin Fordring herom skriftlig; hvilket hand giorde, og fodrede saaledes fire gange hundrede Tusinde Rixdlr. De Jndvendinger og Forestillinger, som herimod blefve giordte, behofves ikke at mand opregner; Og nok er det, at Summen blef saa længe om-dispute-

1435
ret, indtil at Hollænderne bevilgede Et Hundrede og Tiive Tusinde
Samtykkes 120. Tusinde Rigsdaler derfor.
Rigsdlr., hvorved Ulfeld lod det forblifve: Helst da de høyligen contesterede, at mand og ikke uden megen Vanskelighed skulde kunde opbringe denne Capital, der skulde udredes af deres Nord- og Østersø-Farere; hvis Formue og Credit ved disse Tider ikke var
Tales og om en Alliantz, men opsættes til en anden Tid.
saadan, som mand ynskede. Til sidst foreslog hand om en nærmere Forbinding, eller Allianz til fælles Forsvar, imellem Kongen og Staterne, begiærende at vide om deres Principaler skulde vel dertil være tilbøyelige. De svarede, at saadant vilde de vel ogsaa indberette, og forhverfve sig hines Fuldmagt, naar hand vilde giøre noget Udkast dertil. Hand fremviiste dem virkelig nogle Poster, som hand havde i Pennen forfattet; Men betænkte det siden, at herudi motte eet og andet falde fore, hvorom, naar mand kom noget frem i Handlingen, der motte da fornødentlig, i følge af hans Instruction, indhentes nærmere Ordre fra Hans Kongel. Majest. Til dette vilde nu Tiden ikke række til, allermeest efterdi Kongen saa længe tilforne havde gifvet tilkiænde sin Misfornøyelse ofver den langvarige Tid, som Ulfeld havde tilbragt i Holland.
Tractaten giøres færdig, og underskrifves.
Tractaten om den Norske Told blef imidlertid færdiggiort, og derudi indført et Maale-Kort, eller Tafle, paa Skibenes Længde, Bredde eller Biidhed og Dybhed, hvorefter de skulde beregnes til Læster. Den blef underskrefven af Ulfeld paa den ene, og af otte Deputerede Commissarier paa den anden Side, nemlig een paa Adelens og Ridderskabets Vegne af Gelderland, og een for hver af de syf foreenede Provinzer; Og skeede til Graven-Hag den 6. Februar. 1647.
Hollændernes Contra-Regninger.
Herimod fremkom, fra Regeringen i Holland, en Recommendation til Ambassadeuren Ulfeld, betreffende fire slags deels gamle deels nye Fordringer, som visse particuliere Folk havde, for Confiscations-Regninger, Salpeter- og Fragt-Penge, og deslige, hvorom noget her og der tilforne i denne Historie er mældet. Disse Fordringer bedroge sig alle tilsammen nogle og tredive Tusinde Rigsdaler: Hvilke Ulfeld antog, og lovede, at naar de noksom blefve beviiste og rigtig-befundne, vilde hand sørge for, at de skulde blifve gotgiorte.
Det er mældet i forleden Aar, at Ulfelds Frue, Græfvinde Eleonora-Christina, fødde en Son i den Hag, strax efter Michels-
Hollændernes Tilbud af Faddere, Gave for Ulfelds unge Søn Leo.
Dag. Til denne Søns Daab bad hand General-Staterne til Faddere, og lod ham kalde Leo. Nu, den Tid Tractaten den 12 Febr. var underskrefvet og forseglet, og mand derofver gratulerede hinanden, gafve de Deputerede hannem tilkiænde, at Staterne havde resolveret, at forære hans unge Son, som de havde været Faddere til, en aarlig Liv-Pension paa 1000. Carolus-Gylden, og Brefvet derpaa liudende skulde lægges i en Guld-Dose af 600. Gyldens Værdie; hvorimod de vilde fornemme, om det motte være hannem behageligt, at samme hans Son Leo blef kaldet med det Til-

1436
Tilnafn Belgicus. Ulfeld takkede for denne deres Affection, men undskyldte sig at hand ey kunde tage imod saadan Gafve; Gaf derhos tilkiænde, at det skulde være ham behageligere, om bemældte hans Son motte forundes et Compagnie Soldater i Staternes
Leo Ulfeld faaer et Compagnie i Staternes Tieneste.

Tieneste. Dette blef hos Hans Høyhed Prinzen af Oranien og Staterne af Holland, hos hvilke Compagniet var ledigt, straxen udvirket, og Brefvet derpaa for Ulfelds Son ved fire Deputerede hannem tilbragt og ofverleveret. Self bekom hand til en Ære-
Ære-Skiænk Ulfeld gifven.
Skiænk, ved sin Affskeds-Tagelse, en Guld-Kiæde paa 6000. Gylden, og hans Secreterer Johan Vilhelm Edinger een paa 600. Gylden.
Den 10. Martii begaf Ulfeld sig fra den Hag, paa Vejen til
Ulfeld rejser som Ambassadeur til Frankerige.
Frankerige, hvor hand ogsaa, i følge af sin Jnstruction, skulde forrette Ambassadeurs Embede. Og herom var bemældte hans Jnstructions Jndhold denne: ”(1.) Hand skulde Deres Kiærl. Kiærl.
Hans Instruction til denne Ambassade.
Kongen og Dronningen paa det flittigste betakke for den Omsorg, de udi forleden Feyde for disse Nordiske Qvarteres Rolighed haft hafde, i det de saadan anseelig Ambassade hid hafde indskikket; Og eftersom GUD, formedelst samme Middel, hafde her Fred og Rolighed restitueret, det og i Freds-Fordraget var besluttet, at Hans Kiærl. Kongen udi Frankeriges Ratification paa samme Tractater, til desbedre Styrke og Observation skulde søges og begiæres, saa skulde Gesandten iligemaade derom anholde og giøre Anfodring. (2.) Eftersom Kongen en særdeles Confoederation med Hans Kiærl. Kongen i Frankerige sluttet hafde, da hafde Hans Majest. nu affærdiget sin Gesandt, med fuldkommen Fuldmagt, samme Forbund at forbedre og forøge. Men efterdi ey kunde vides, hvad som af Frankerige kunde begiæres, og hvad disse Lande og Riger tienligt kunde være at samtykke og indgaae, saa motte Kongen i Frankerige giøre hertil Forslag, og Gesandten det deraf, som disse Riger kunde tiene til Forsikring og Bestand, acceptere. Men hvis noget foregafves, som kunde sætte Hans Majest. og disse Lande i nogen Fare og Vidtløftighed, da paa beste Maneer nogen endelig Slutning at evitere, dem med god Fortrostning om sin Konges fuldkommen Affection opholde, og til videre Hans Majests. Resolution det meeste mueligt opsætte. (3.) Særdeles skulde hand paastaae og urgere, at eftersom hverken det oprettede Freds-Fordrag imellem Danmark og Sverrige, saavit Erz-Biskopens af Bremen Restitution i sine Lande angaaer, ey heller den udi Tractaten imellem Danmark og Frankerige belofvede Cooperation til samme Ende, hafver naaet sin Virkning, da skulde Gesandten, det flittigste mueligt, samme Sag, som Hans Majest. og Cronen saa høyt anligger, lade sig være befalet at befordre; og eftersom Tractaterne til Münster og Osnabrygge fortgaae, Kongens Jntresse til Hans Kiærl. Kongen i Frankerige paa det eftertrykkeligste at recommandere, og særdeles remonstre-”

1437
”re, hvor betænkeligt det skulde være, dersom med Kongen i Frankeriges Samtykke Erz-Biskopen sine Lande skulde betages, tvert imod det, som Hans Majest. baade efter Freds-Fordraget med Sverrige, saa og siden efter Forbundet med Frankerige, havde sig formodet. (4.) Dersom udi Frankerige skulde maaskee begiæres nogen Frihed paa Hvalfiske-Fangst ved Spitsberg, paa de Stæder, som det ikke er nogen bevilget, kunde det dennem samtykkes. (5.) Eftersom Kongen var tilsinds en Resident ved det Franske Hof at lade holde, saa skulde Peter Reetz, som til denne nu medfuldte, dertil beskikkes og af Gesandten recommanderes. (6.) Skulde og noget forefalde, som ikke saa særdeles herudi kunde være indført og specificeret, det indstilledes til Gesandtens egen fornuftige Betænkende, efter denne Instructions Øyemærke og Mening. 2c. Dat. Kiøbenhavn den 1. Junii 1646.”
Hand kommer til Paris.

Ulfeld kom den 5. April til S. Denis; men baade fordi hand motte tøve efter sine Folk og Bagage, som var gaaen til Søes, saa og fordi Paaske-Festen indfaldt, anholdt hand ey om Audiens hos Dronningen, førend efter Hellige-Dagene. Og blef hand
Faaer offentlig Audiens hos Enke-Dronningen.
til Paris logeret i et af Hoffet dertil forordnet Palatz. En Dag derefter blef hand til offentlig Audiens af Duc de Jojeuse, og med alle de Ceremonier imodtagen, som plejede at bruges mod nogen Extraordinair Ambassadeur. Hand aflagde og til Kongen og Enke-Dronningen de Curialia, som for en Kongelig Extraordinair Ambassadeur sig sømmede; saa og de Taksigelser, hvorom hand havde Befalning, til Deres Majestæter for deres Mellemhandling og gode Venskab, de havde beteet imod hans Herre og Konge, udi sidste Krig. Hand skilde sig ved denne Forretning med en særdeles Artighed og Veltalenhed, som blef berømt af alle tilstædeværende. Dronningen svarede hannem Self, med stor Høflighed og Erbydelse imod hans Herre Kong CHRISTIAN, med Forsikring, at Høystbemældte Konge skulde stædse befinde ald Venskab hos Cronen Frankerige, Kongen og Hende. Ulfeld giorde derpaa en kort og velsat Compliment, tog Affskeed og forføyede sig til sit Huus igien. Paa den Tid, og allerede en Tidlang tilforne, var det affskaffet ved det Franske Hof, baade at tractere og friholde Gesandter, uden alene naar de komme til Kongen ude paa Landet.
Hand begiærer hemmelig Audiens.
To Dage derefter begiærede hand geheime Audiens hos Kongen og Dronningen, som og blef ham tilsagt. Men der hand kom op, saae hand at Salen var gandske fuld med Folk, og ofver hundrede Mennesker staaende derinde, og saa nær hos Dronningen, at hand ey kunde komme til hende, uden hand skulde røre ved dennem. Hand spurde Hendes Majest. ad, naar hun behagede at give ham den geheime Audiens, som hun havde lofvet. Hun svarede, at det var denne som hand nu havde. Ulfeld sagde da, at det

1438

det som hand havde at fremføre, tiente ikke at bringe saa offentligen frem, hverken i Henseende til Hendes Majest., ey heller i Be-
Og faaer den i en stor Folkerig Forsamling.
tragtning til Hans Allernaadigste Herre og Konge. Hun svarede, at anden geheime Audiens kunde hun ikke give for mange Aarsagers Skyld, som hand siden skulde faae at vide. Herimod hand atter gaf at forstaa, at hand saaledes ikke kunde sige, hvis som af hans Herre og Konge var hannem befalet. Derpaa betænk-
Dronningen og hand tale Spansk tilsammen, og sagteligen.
te hun sig lidet, og sagde, at det var hende berettet, at hand kunde tale Spansk; dersom hand vilde tale i dette Sprog og sagte, da kunde hand nok sige hvad hand vilde; thi der vare ikkun tven-
Hans Propositioner.
de Damer, som forstode noget Spansk, og de samme stode noget langt borte. Hand begyndte da at tale til hende sagteligen i Spansk, og hun traadde et Trin til Side fra Hendes Stoel. Hand pro-
ponerede først, at Hendes Majest. vilde ratificere hvis der var afhandlet paa Grændserne imellem Danmark og Sverrige, hvorudi Deres Majestæter havde været Mellemhandlere. For det Andet, om det skulde være behageligt, at det Forbund, som var oprettet imellem Danmark og Frankerige, blef forbedret og forøget, da var hand og dertil befuldmægtiget, naar hannem forordnedes Commissarier, med hvilke hand derofver kunde handle. For det Tredie, erindrede hand om det gode Lofte, som var giort til Kongen, anlangende Restitutionen af Biskopsdømmene Bremen og Ferden til Kongens Hr.

Son Hertug Friderich, at Deres Majestæter vilde nu ved deres høye Authoritet det saaledes formidle, at nogen god Virkning motte paafølge, og de Franske Ministrer til Münster og Osnabrygge motte derom faae alvorlig Befalning; og at det ey motte tilstædes, det Hans Fyrstel. Naade Hertugen ved offentlige Tractater skulde stødes fra sine Lande. Jtem, at de samme Franske Fuldmægtige til Münster motte ogsaa hafve Kongens, som Frankeriges Bundsforvandtes, Jntresse i Agt, at intet hannem til Præjudiz blef sluttet. Og dette samtlige Andragende sluttede hand med Erby-
Dronningens Svar til hannem.
delse af Kongens Venskab og Erkiendtlighed. Dronningen svarede hannem meget høfligen, at Ratificationen skulde hand bekomme, hun vilde og tilforordne ham nogle Commissarier, som med hannem skulde handle, og at ald den Deel, som stod udi Hendes Magt at giøre hans Herre og Konge til Villie, skulde hand befinde at skulde skee med en god Villie; Ja hun vilde ogsaa give Ordre til de Franske Fuldmægtige Ministrer at hafve Kongens Jntresse udi Agt. Ulfeld mærkede da strax, at hvis
Ulfeld mærker, at hand ey alting kand naae efter Ønske.
hand havde fremsat, ikke altsammen naaede sin Virkning efter Ønske, eftersom hun intet svarede paa det første Stykke af den tredie Post; Hand kunde og fornemme det samme af hendes Miner. Siden begyndte hun at tale høyt, og kalde de derinde staaende Herrer til sig, ja bad Ulfeld at blifve der endnu noget, og discourere om

1439
om adskilligt, som ikke vedkom de forrige Materier eller nogen Stats-Sager.
Hand besøger Cardinal Mazarin.
Efter et par Dages Forløb besøgte hand Cardinal Mazarin, og hos hannem udførligen fremførte det samme, som hand for Dronningen havde forebragt, ja forklarede hver Post saaledes, som Fornødenheden det udkræfvede. Cardinalen beteede sig særdeles fiin og artig, gik hver Post i sær igiennem; Men sagde dog ikke sin Mening endnu ret tydeligen, endskiønt Ulfeld vel kunde skionne, hvorudi Vanskeligheden bestod.
Cardinalen besøger Ulfeld igien.
Anden Dagen kom Cardinalen til Ulfeld i hans Huus; hvor hand igientog den forrige Dags Discours, bad Ulfeld vel at eftertænke, at de Svenske vare endnu stærk bevæbnede, og havde stor Anseelse, de giorde ogsaa Frankerige store Tienester; saa at deres Venskab var de Franske saa meget
Cardinalen aabner sig med en sær Opvigtighed.
magtpaaliggende, at mand havde Betænkning i at giøre det ringeste, som Sverrige kunde fatte Mistanke ofver, end sige det som kunde være samme Crone eller Stat imod. Ulfeld svarede derpaa, at hand jo aldrig havde næfnt de Svenske, eller Sverriges Nafn endnu, enten til Dronningen eller til ham; Naar de blefve næfnte, var det tilig nok, at mand raisonnerede om dem. Cardinalen derimod sagde, at hand vel kunde giætte, hvad Danmarks Øyemærke kunde være. Forklarede hannem derpaa, med en sær Fortrolighed, hvor nødvendigt det var for Frankerige, i mange Henseende, at holde endnu en Tidlang med Sverrige.
Kongen lader forære Ulfeld et Eenhiornings-Horn og en Bezoar-Steen til Kongen og Enke-Dronningen i Frankerige.
Kongen havde gifvet Ulfeld med, efter hans eget Forslag, da hand udrejste, til at forære i Hans Majests. Nafn til Kongen og Dronningen i Frankerige, et Eenhiornings Horn af en meget rar Længde og Smukhed, samt en meget stor Bezoar-Steen. Begge disse Foræringer ofverleverede hand self i samme Dage, og blefve de ofvermaade kiærkomne, og vel imodtagne. Det gandske Hof roeste dem,

og saae dem an med Forundring, saasom og det Eenhiornings-Horn, som mand tilforn der havde, og var holdet for det rareste, kom ikke nær imod dette.
Hand besøger L. de Brienne, og hvad hand der mærker.
Siden besøgte hand Græfven af Brienne, den ofverste Secreterer paa de Tider, og fornemmeste Stats-Minister næst efter Cardinalen. Paa hannem kunde Ulfeld ogsaa mærke, at de torde ey nu slaae sig til nogen Tractat, med hvem det var, som kunde foraarsage nogen Mistanke hos de Svenske.
Frankeriges Besværligheder paa disse Tider.
Brienne aabenbarede ham mange Aarsager hertil; Ja dulde endogsaa ikke, at deres Sager der i Frankerige vare nu saadanne, deels formedelst Hollændernes Fred med Spanien, med hvilken de nu motte alene drages, deels formedelst deres egne indvortes Uroligheder og mange Stores Misfornøyelse og liden Troskab, at de stode paa saa loes en Fod,
De Franskes gode Tanker om Kong CHRISTIAN.
som de i mange Aar ikke havde standen. Men naar den Tid var forbi, og de havde bekommet nogen Fred og Rolighed uden og inden Riget, da var ingen Herre, som de heller vilde træde i virkelig Allianz med, end Kongen af Danmark, som var en saa oprigtig

1440
rigtig, redelig, forstandig, og derhos stridbar Herre: Sluttede saa, med disse Ord, at hand talede saa frit med hannem, som med en Dansk og imod Frankerige vel sindet Ministre, saasom hand self skulde og være een af dem, der skulde negotiere med hannem. Ulfeld bad ham da, ey at holde det forlange op, men at det motte skee jo før jo
Brienne bliver een af Ulfelds Commissarier.
bedere: Brienne svarede, at om tu Dage blef hand klar med nogle Sager, som skulde til Freds-Tractaten i Münster, og da vilde de strax med hannem træde tilsammen.
De Thuillerie den anden.
Der disse tu Dage vare forbi, kom Græfven af Brienne og Monstr. de la Thuillerie til Ulfeld, og berettede, at de havde Fuldmagt af Hendes Majest. at tractere med ham; Og, ihvorvel Hendes Majest. havde gifvet dennem Part af hvis hand hos hende havde andraget, ynskede de dog, om det var beleyligt, det at høre af hannem self. Hand complimenterede dennem derpaa, og takkede Hendes Majest. at hun havde adjungeret hannem saadanne fornemme Ministrer; Begyndte saa strax, vidtloftigen og med Motiver
Ulfelds Proposition i Conferencen.
at forklare, hvor høyt hans Allernaadigste Herre og Konge agtede Frankeriges Venskab, og at Hans Majests. Attrae var, med dennem at træde i en Allianz og nærmere Forbund, end forhen skeet var, med videre. Dernæst, fremførte hand det, som var ham befalet Stifterne Bremen og Ferden anlangendes, med alle de dertil tienlige Bevægnings-Grunde. For det Tredie, at det motte hafves i Agt, at intet paa de Almindelige Freds-Tractater blef sluttet, som Kongen eller hans Lande kunde være til Fornærmelse. Og for det Fierde, at Deres Majestæter vilde ratificere den Fred imellem Danmark og Sverrige, som ved Frankeriges Mellemhandling var sluttet. Hans Tale sluttede hand med Complimenter, som kunde høre baade til Herren og Tienerne. De Franske ginge herpaa lidet bort fra hannem, og talede med hinanden; komme saa igien, satte sig ned hos hannem, og gafve for denne gang til Beskeed, at de vilde berette hans Anbringende til Hendes Majest. saa og til Monsieur, (eller Kongens Hr. Farbroder,) og
Den første Samling endes.

Cardinalen, og inden tu Dage forskaffe hannem Svar. Ulfeld gik imidlertid op til Dronningen; besøgte ogsaa Cardinalen: Og af begges Samtale kunde hand grant dømme, at der var lidet hos Frankerige at forvente paa disse Tider. Det tressede sig ogsaa i samme Dage, at de finge ingen behagelige Tidender fra deres Armeer. Det gemene Folk i Paris, fangede eet og andet an, som tegnede til Oprør, og Herrerne i Landet vare her og der misfornøyede. Mand havde saaledes udsuet Provingerne, at ald Taalmodighed var forgaaen, og de talede med alt for stor Frihed imod deres Herskab. Saadanne u-behagelige Ting havde nu de Franske Ministrer at tænke paa, og til Deels at arbeyde derudi; hvorfore de blefve fra Ulfeld i flere Dage, end der var
Ubehagelige Tidender, og U-standigheder, ved det Franske Hof.
aftalt. Der de endelig komme til hannem igien, lode de udi Forstningen, som hans Anbringende var Hoffet heel kiært, og
Ulfelds anden Conferentz med de Franske.
begyndte

1441
strax at træde til Particularitæter; Nemlig de spurde, om Danmark vilde erklære sig fiendtlig imod det Østerrigske Huus, og i
De Franskes Spørsmaal til ham.
sær imod Kongen af Spanien; som ey kunde være andet end ønskeligt, saasom disse dog, sagde de, søge Danmarks Ruin; Og med saadan Vilkor vilde Frankerige indgaae en statelig og mærkelig Allianz med Kong CHRISTIAN. Deres rette Mening var vel, herpaa at faae et blot Ney og Afslag, hvormed de siden
Deres Øyemærke dermed.
kunde være undskyldte, at det ey havde staaet paa dem, det Forbund imellem de tvende Kroner ey blef forbedret, men Skylden at skulde være paa Danmarks Side. Ulfeld havde mærket dette, og svarede derfor saaledes, at Hans Allernaadigste Herre og Konge
Ulfelds Erklæring derpaa.
havde befalet ham at søge og oprette med dennem en Allianz, som kunde hafve Bestand paa begge Kroners Conservation. Hand havde ingen næfnt i sin Forestilling, vilde det ey heller endnu. Hans Herre var udi alle Maader frie, og kunde giøre et Forbund uden nogen Exception, saafremt Frankerige saa behagede; Derfore kom det ham underligt for, at de vilde saa i sær næfne Østerrige og Spanien. Hand vilde spørge dem igien, om de da
Hand Spørger dem igien til dennem.
kunde slutte en Allianz med hans Herre og Konge imod alle de andre Magter i Europa, om det kunde hende sig, at Danmark med nogen af dem fik Krig og Udstand? Og naar hand derpaa hørde deres Erklæring, vilde hand og erklære sig paa deres Forslag. De studsede herved noget, og sagde, at der stak adskilligt i deres Sager forborgent, som de ey kunde giøre fremmede Rede for; Men de bade, at hand vilde kuns reent svare om de tvende
De ville lokke ham ud.
Magter, de havde næfnt og spurt om. Hand blef ved sit Spørsmaal, og vilde ingen Erklæring gifve fra sig, førend hand fik hørt deres, u-agtet ihvormeget de listede ved ham, for at lokke noget Svar ud, ja ihvormeget de talede ham for om det Østerrigske Huses store Magt, og dets meget onde Practiker imod de Nordiske Riger. Omsider toge de Afskeed, og sagde at vilde berette Dronningen og Cardinalen, om hvis som nu var passeret; og lade ham

Skilles ad.
faae Beskeed med første. Da de siden, efter fem Dage, komme igien, blef just det selffsamme, som nu sagt er, i Begyndelsen igientaget og ventileret.
J den tredie Samling næfne de deres Bundsforvandte.
Derpaa fangede de an at forklare hannem paa deres Dronnings Vegne, at der vare adskillige i Europa, baade Potentater og Republiquer, som de ingen Forbund kunde oprette imod, formedelst de Forbunde som de allerede med dennem stode udi fra nogle Aar af. Frankerige havde altid handlet saa oprigtigen med alle sine Bundsforvandte; at aldrig skulde mand beskylde dem for at hafve det ringeste derimod handlet. Det samme oprigtige Venskab skulde Danmark hafve at forvente, om det kom til nogen nærmere Allianz. Ulfeld gaf dem paa nye at forstaa, at der var stor
Danmark var den Tid frie, og til ingen Allicret bunden.
Ulighed imellem Frankerige og Danmark med nærmere Allianz at stifte: Anseende, at Danmark var aldeles frie, og kunde ud-

1442
trække sin Allianz uden Exception, om den vilde og befandt det fornødent; Men Frankerige var bunden til visse Magter, og til visse Puncter, som de self havde tilstaaet. Hand bad derfor, at de vilde nafngifve, hvem i Europa de tænkte at vilde undtage, i fald mand skulde nærmere tilsammens indtræde. Derpaa stode de op, og talede med hverandre; satte sig saa ned hos hannem, og sagde, at de saae vel at deres og hans Sammenhandling fik snart en Ende; De vilde derfor rundt erklære, hvem deres Allierede vare, nemlig de Herren-Stater, Cron-Sverrige, Landgræfvinden af Hessen, og nogle flere Protesterende Fyrster i det Tydske Rige; derhos ogsaa Polen, besynderligen det som kunde angaae Kongens i Polen egen Jntresse. Og at indgaae nogen videre Allianz med Kongen i Danmark, som ey aleniste kunde være disse benæfnte i Fremtiden fornærmelig, men end ogsaa nu gifve dem
De Franske funde ey, uden Mistanke til de gamle Allierede, hand- le om nye Alliantz.
den ringeste Mistanke, det kunde ikke skee. De haabedes ey heller, at Kongen, som var deres saa meget gode Ven, vilde attraae, at de skulde giøre noget besynderligt i denne Tiid, som kunde fravende dem deres gode Venner, af hvilke de endnu havde en virkelig, og paa denne Tiid høytfornøden Bistand. Hvilket efter at de med stor Vidtloftighed havde udfort, som alt gik ud paa det samme, at hafve disse samtlig-benæfnte undtagne, sagde de omsider, at naar Freden var sluttet, som vel snart skeede, saa var deres
Naar de fik Fred, vilde de slutte Forbund med Danmark.
Allianz og ude med mange af de nu omtalke, og da skulde ingen Potentat være i Christenheden, som de heller vilde giøre Forbund med, og forpligte sig til, end Kongen af Danmark, der havde alle de store Dyder og Egenskaber, som mand kunde ynske hos en god Bundsforvandte. De bekiendte ogsaa, at det var u-billigt, at anmode Høystbemældte konge, at bryde med dennem som nu vare hans Venner, efterdi de Franske ikke kunde giøre saa tilstrækkelig Assistentz, som Kongen kunde være tient med, imod dem, som maaskee Lodden kunde falde paa at faae Strid med hannem; hvilke de lættelig kunde tænke at vilde vel være dem, der vare hannem og hans Riger næst beliggende. Dette sagde de, sig at hafve Ordre af deres Dronning at forklare hannem, eftersom hendes Majest. var aldeles sindet at handle oprigtigen med Kongen af Danmark, som en kiær Ven; samt at lægge denne Forsikring dertil, at om hun eller Cron-Frankerige skulde formærke det ringeste, som af nogen i Fremtiden kunde opvindes, det motte være af hvem det vilde, Kongen af Danmark, hans Person, Riger eller Lande til Præjudiz, skulde hun, som en Ven, lade hannem advare, og det hielpe at forekomme, med alle

optænkelige og tienlige Middel. Ulfeld takkede dennem, for den oprigtige Forklaring, de havde vildet giøre, saa og for den gode Intention, som Hendes Majest. Dronningen havde, imod Hans Majest. Kongen og hans Lande, bad dennem, at de som Ministrer vilde dertil medarbeyde, at begge Kroner og Herskaber kunde forblifve i god For-
Den Franske Dronnings Venskabs Erbydelse til Kong CHRISTIAN.

1443
trolighed, lofvendes dennem det samme paa sin Herres og Konges
Ulfelds Erindring til det Franske Hof og Ministerium.
Side at skulde skee. Dernæst, at vilde foreholde deres Regering, at "Hans Kongelige Majest. af Danmark havde nu efterkommet det, som en god Ven kunde præsentere til sin gode Ven, og havde tilbuddet alt det som var i hans Magt, i Betragtning af de gode Tienester, som Frankerige i forleden Feyde havde beviist. Og derhos, at det motte erindres, naar deres Terminer, med hvilke Frankerige nu havde Allianz, vare til Ende; og de samme maaskee, naar Freden var sluttet, vilde paa andre Maader fornye deres Forbunde, ja vel endogsaa til Danmarks Præjudiz, at saadant da ikke motte antages, men derimod tænkes paa, det Cron-Danmark sig imod Frankerige nu havde alt erboodet saa meget som skee kunde, og blef stædse ofverbødig til ald Venskab."
De Franske Løfter, om denne og de øfrige Poster.
Dette lofvede de at vilde berette til deres Regering, og lade ham tilkomme Svar: Om Restitutionen af Stift Bremen, og om Kongens og hans Rigers og Landes Jntresse paa de Almindelige Tractater at hafve i Agt, lofvede de, at deres Ministrer til Münster og Osnabrygge skulde faae Befalning. Ratificationen paa den Brømsebroiske Fred blef ligeledes lofvet i den Form, som Cron-Sverrige den havde bekommet. Ulfeld takkede dem paa sin Konges Vegne, og forbeholdt sig, Hendes Majest. mundtligen self at takke, naar hand fik Tilladelse at opvarte hende.
Dronningen rejser til Amiens.
Den samme Dag, som denne Conferentz var holden om Formiddagen, drog Dronningen bort med det gandske Hof til Amiens. Hun lod Ulfeld og hans Frue tilbyde, om de vilde følge med derhen, da hand der kunde tage sin Affskeed, naar hans Sager vare
Peter Reetz Resident i Frankerige.
udrettede og til Ende. Hand havde imidlertid forhen indsat og recommanderet Peter Reetz til Resident, og til Dronningen ham præsenteret, hvor hand med megen Høflighed blef antagen.
Ulfeld gaaet og til Amiens.
Otte Dage derefter rejste Ulfeld til Amiens, efter at Dronningen did var ankommen. Der komme Commissarierne igien til hannem, og gafve ham tilkiænde, at paa det, som hand havde forestillet, nemlig, naar deres Forbunde vare til Ende, som nu vare Allierede,
Dronningens igientagne Erbydelse, ved Commissarierne.
og de dennem maaskee vilde fornye eller forandre Kongen af Danmark til Skade, da havde Dronningen befalet dem at forsikre ham, paa hans Herres og Konges Vegne, at saadant aldrig skulde skee; men at Cron-Frankeriges Jntention var at affondre sig aldeles fra saadanne ilde-intentionerede, og derimod sig med Kongen af Danmark udi en god Allianz at begifve; med stor Forsikring, aldrig at vilde lide, det noget skulde foretages imod Danmark, meget mindre det selfver foraarsage. Ulfeld bad om, at der motte paa begge Sider noget skriftligt forfattes, om hvad som nu imellem dem var passeret; paa det at Efterkommerne kunde see Hans Majests. Kongens sin Herres gode oprigtige Intention imod
Commissarierne vil intet skriftligt give fra sig.

Frankerige og dets Regenter. Der vilde Commissarierne intet an, men undskyldte det høyligen, at ”efterdi her intet var sluttet, som

1444
som Rigerne kunde virkeligen hafve nogen Hielp af, da var det ikke Maneer hos dennem, at gifve noget skriftligt derom. Hans offentlige Audiens havde noksom bekiendtgiort hos alle dem, der vare nærværende, hans Herres gode Jntention imod Frankerige.” Hvilket og vidt og bredt var blefvet udspredet og rygtet, ja ogsaa kommet i Tryk, saa at derom kunde ingen nogensinde tvivle. Derpaa blef hannem ofverleveret den foromtalte Ratification paa Freden imellem Danmark og Sverrige; Saa og hans Recreditiver.
Desimellem kom Monsieur, nemlig Kongens Hr. Faderbroder, did: Hos hannem havde Ulfeld ogsaa Audiens, med mange
Ulfeld har Audiens hos Monsieur.
Komplimenter, og stor Venskabs Tilbydelse til hans Herre og Konge. Endnu i en Samtale med Commissarierne, tilbød hand, udi sin Konges Nafn, at dersom noget var i Hans Majests. Riger, med hvilket Cron-Frankerige kunde være tient, skulde det efter ald Muelighed vederfares. Hvorpaa de sagde, at der var nogen liden Strid om Fiskeriet ved Spidsberget, og spurde om sligt
En liden Strid om Fiskeriet ved Spidsberget.
ikke kunde afhielpes. Ulfeld erklærede, at dersom Dronningen af Frankerige vilde derom lade anholde hos hans Herre og Konge, da erlangede hun vist nok Frihed for sine Undersaatter, paa de Stæder, hvor ingen endnu var privilegeret at fiske. Hvilket de sagde, at vilde Hendes Majest. berette, og vidste vel at denne Erklæring paa hans Konges Vegne skulde blifve vel optagen.
Siden havde hand sin Affskeeds-Audiens hos Kongen og Dronningen, med ald den Respect hand burde, hvorved hand og ey forglemde paa nye at formane Hendes Majest. og Cron-Frankerige
Hans Affskeeds-Audiens.
til et got og fast Venskab med Kongen og Cron-Danmark, som det saa høyt begiærede og ynskte. Saa igientog hand ogsaa de øfrige oftomtalte Poster af hans Ærinde, i følge af hans Jnstruction, med alle dertil hørende Motiver, saaledes som nu paa denne Tiid var beqvemmeligt. Dronningen bukkede sig til hannem, og med en sagte Stemme giorde Undskyldning, at hun nu ikke havde giort nogen videre Allianz med Hans Kongel. Majest. af Dannemark; Lagde og heel mærkelige Ord dertil, som bemærkede Hendes Hiertes Oprigtighed; saa at Taarene saaes at staae hende i Øynene.
Dronningens store Fortrolighed, og Hiertes Bevægelse.
De omstaaende Herrer trængde sig da til, for at høre hvad dette havde at betyde; saa at hun motte igien tale høyt. Hun igientog da de forrige Lofter om Venskab til Kongen, bad Ambassadeuren paa hendes Vegne at hilse hannem, og takke hannem for hans Præsent, og det som til Kongen hendes Son var skikket. Hun lofvede, saaledes at forholde Sig udi alt det, som Kongen af Danmarks Person og hans Riger og Lande angik, at hand skulde kiænde, det hun var hans Ven, og at hun undte ham og hans Riger
Hendes venlige Tilsagn og Løfter til Kongen.
vel af Hiertet. Anden Dagen tog hand Affskeed hos Monsieur, saayog hos Cardinalen, som endnu udlod sig med en sær og mærkelig Fortrolighed, og
Ulfeld tager Affskeed hos Monsieur, og Cardinalen, samt Ministrene.

1445
og med de største Tilbudelser af Venskab: Og endelig hos alle de Ministrer, som sligt burde at skee hos.
Dette er saaledes udtaget, næsten Ord fra Ord, af Ulfelds Relation til Kongen efter hans Hiemkomst, som er funden med hans egen Haand skrefven. Det er ellers bekiendt af visse Franske Historier, at hand i denne sin Ambassade ved det Franske Hof
Dronningen beviser Ulfelds Frue Ære, og giver hende Foræring.
var meget anseet; Saa og, at hans Frue kom ofte til Dronningen, og vidste der at giøre sig saa familiere, og skaffe sig den samme Ære og Anseelse, som nogen af de indfødde Franske Princesser. Dronningen førde hende omkring i sine Cabinetter, og viiste hende sin Stads, og, da hun tog Affskeed, forærede hende et Guld-Uhrværk med Diamanter besat af stor Værdie.
Ulfeld kommer hiem.
Ulfeld kom i Julii-Maaned her hiem. Hvorledes hans Forretning, og i sær hans lange Ophold i Holland af Kongen blef optagen, skal lidet bedre frem vorde sagt.
Prinz Christian den Femtes Sygdom.
Kongens ældste Hr. Son, Prinz Christian, som var udvaldt til at være Konge efter sin Hr. Fader, og blef derfor kaldet, som og stædse udi hans Titel i aabne Brefve blef skrefvet, Prinz Christian den Femte, havde paa nogle Aars Tiid været af svagt Helbred. Hans Kræfter havde i næstforgangen Aar end mere taget af, da hand baade ved Paaske-Tider udstod en heftig Syugdom, saa og nogle gange siden befandt sig heel ilde. Lægerne havde fundet for raadeligt end ogsaa for tu Aar tilforne, at hand motte rejse ud til Badene i Tydskland, der at bruge Vandet. Til denne Reysse blef nu, mod dette Foraar alting beskikket. Den var og tilliger paa Foraaret gaaen for sig, hvis ikke Prinzen, da hand havde været i Kiøbenhavn, og taget Affskeed med sin Hr. Fader Kongen paa Rosenborg-Slot, var, da hand kom tilbage til Nykiebing, blefven saa afmægtig, at hand motte bie April-Maaneden igiennem.
Hand rejser ud til Badet i Tydskland.
Endelig brød hand op fra sin Residentz Nykiebing i Falster den 8. Maji, med sin Fr. Gemahlinde, og et stort Folgeskab. De komme lykkeligen til Dresden den 28. Maji, hvor Prinzen for Svagheds skyld forblef udi Stilhed i sit Gemach paa tre Dages Tiid. Den 1. Junii, efter at hand havde taget Affskeed fra sine Sviger-Forældre Churfursten og Churfurstinden, og Princessens trende
Bliver saa svag at hand maae føres til det Huus Corbitz.
Herrer-Brødre, begafve de sig paa Vejen igien. Men Prinzen blef om Formiddagen Klok. 10. med saadan Svaghed befalden, at de motte føre ham til det Churfurstelige Huus Corbitz, som derhos laae. Der blef skikket Bud til Dresden, og Churfursten det tilkiændegifvet; som strax tillige med Churfurstinden samme Dag
Døer Dagen derpaa, den 2. Junii.
didkomme. De komme og Dagen derefter igien, og forblefve hos Prinzen, indtil at GUD ved en sagte Død kaldede den Høy-Sal. Herre af Verden, bemældte 2. Junii, Klok. 10. om Natten, da hand havde lefvet i 44. Aar, 7. Uger og 4. Dage.

1446
Liget blef, efter Churfurstens Ordre og Foranstaltning, den 4. Junii ført til Dresden med et stort Følge, og der indsat i St. Sophiæ Kirke for Alteret, hvor det blef staaende, og af fornem-
Ligget indsettes i Kirken i Dresden.

me Opvartere paa Fyrstelig Viis bevaret, indtil den 30. Augusti; Da der blef holden en prægtig Ligbegængelse, af Churfursten, Prinzerne, og det gandske Hof, Græf Solms, Græf Kinsky, og
Hans Lig-Begængelse i Dresden.
mange andre Herrer. Og Lig-Talen blef samme Dag holden af Dr. Jacob Weller, Churfurstens ofverste Hof-Prædikant. Til Kongen blef strax, Dagen efter Prinzens Død, den Høy-Sal. Herres Hof-Marschalk Johan-Christoph von Korbitz affærdiget, med dette høy-sorgelige Budskab. Hans Majest. skikkede derpaa
Kongens Gesandter til Dresden.
tvende sine Gesandter, Rigens Raad Malthe Juel, og Canceller Ditlef Reventlow til Dresden, til at aflægge sin hiertelige Condolenz og Compassion, til Enke-Princessen, Churfursten, Chur-Fyrstinden, og samtlige Churfurstens Herrer-Sønner: Dernæst at takke Churfursten, at hand den Høybemældte Sal. Prinzes Liig havde beviist ald sømmelig Ære: Endelig skulde de og besørge, at Liget strax i Septembris Begyndelse blef til Vands paa Elben ført til Zollenspicker ved Hamborg. Dette skeede; og Adelen af Sles-
Liget føres til Vands til Holsten.
vig og Holsten mødte ved bemældte Zollenspicker, saasnart Liget var ankommen, og med en anseelig Sorge-Følge ledsagede det igiennem Landet indtil Heiligenhafn. Der blef det igien indskibet, og ført ofver Vandet lige til Kiøbenhavn, hvor det ankom den 29. Sept. Og blef Dagen efter indsat i Kirken paa Kiøbenhavns Slot,
Ledsages ofver Land til Heiligenhafn, og derfra til Skibs til Kiøbenhavn.
hvor det stod tilsuene for alle, indtil den 8. Novembr. og da med stor Ceremonie og saadan prægtig Lig-Procession, som en Kongelig og til Rigerne hyldet Prinz kunde tilkomme, blef af Hans Kongel. Majest. self, samt fremmede Gesandter, Rigens Raad og
Føres med Lig-Procession til vor Frue Kirke i Kiøbenhavn.
ald Adelen, ledsaget til vor Frue-Kirke her i Staden. Lig-Prædikenen blef holden af Dr. Laurids Jacobson, Kongens Hof-Prædikant; Siden er det forflyttet til Roskilde i det Kongel. Huses Begrafvelser.
Denne Høy-Sal. Prinz var fød Aar 1603. den 10. Aprilis: Hand blef udvaldt, til i sin Tiid at bestige Thronen, Aar 1608. og Hyldingen skeede derefter Aar 1610. i alle Provinzer med stor
Prinz Christians Alder, Optugtelse og herlige Dyder.
Solennitet. Hand havde haft en skiøn Optugtelse, var særdeles vel opliust i den sande Religion, vel studeret, talede Latine, Franzøsk og Høy-Tydsk færdigen, var kyndig i Mathematiske Videnskaber og Historierne; Øfvede sig meget i Riden og andre Legems Exercicer. Til de store Dyder, som en Regent meest pryder, nemlig til Gudsfrygt, og i sær Rettens og Justitiens Handthæfvelse, til Fromhed og Mildhed, til Affskye for Hyklerie, og til Lærdoms og Viisdoms Befordring, mærkede mand stædse hos hannem en stor Tilbøyelighed. Et Beviis paa den Høy-Sal. Herres Naade
Hans Bevaagenhed imod Studerende og Universitetet.
og Bevaagenhed imod Studerende giemmes endnu i denne Dag, med

1447
med underdanigst-taknemmelig Erindring, hos det Kongelige Universitet. Men beklageligt er det, at det kostbareste Beviis derpaa er nu ikke mere til; som var en ældgammel Hebræisk Bibel skrefven paa Pergament, for hvilken mand sagde at nogle Jøder skulde hafve buddet saameget Guld, som

Bogen veyede. Men Prinzen forærede samme til Universitetets Bibliothek, hvor den i sidste Jldebrand Aar 1728. tillige med det heele Bibliothek opbrændte.
Hans Tapperhed.
End mere var Høybemældte Herre tapper og behiertet, som hand i een og anden Tilfælde havde ladet see, baade i det Kayserlige Jldefald Aar 1627. saavog i den Svenske Krig; omendskiønt hans Helbred ikke tillod, at hand længe bivaanede denne sidste paa det Krigs-Tog i Skaane Aar 1644. Hertil kom, at en gammel Skade brød op, som hand i sin yngre Alder havde faaet, da hand faldt med en Hest, og brød sit Been tvert ofver, som befandtes ikke noksom forsigtigen at være blefven lægt.
Enke-Princessen blef siden gift igien.
Hans efterladte Gemahlinde Princesse Magdalena-Sibylla, med hvilken hand havde lefvet paa Trettende Aar, uden nogen Livs-Arfving, besad derefter i nogle Aar hendes Liv-Geding i Falster. Hun kom siden, i Aaret 1652. udi andet Ægteskab med Hertug Friderich-Wilhelm II. af Saxen-Altenborg.
Kongen betænker sin anden Hr. Søn til Tron-Udvalgelse.
Saasnart Prinz Christian var af GUD bortkaldet, var Kongen betænkt paa, sin anden og eneste igienlefvende Søns, Erz-Biskop Hertug Friderichs Udvalgelse til Rigerne. Dog havde Hans Majest. sine Aarsager, som siden skal ommældes, hvorfore dette ikke straxen blef sat i Verk.
Sætter ham til Stadholder i Fyrstendømmene.
Jmidlertid fandt Kongen for got, at indsætte Høybemældte sin Hr. Søn til Stadholder ofver Fyrstendømmene, Slesvig, Holsten, Stormarn og Ditmarsken; og at ofverdrage ham det hele Pinnenbergiske Herskab, (som Kongen da kaldte Græffskabet Pinnenberg,) til Arf og Eye.
Faaer overdraget Græffskabet Pinnenberg.
Dette blef af Kongen besluttet den 28. Junii: Og derefter tilsendte Hans Majestæt Høybemældte Erz-Biskopen sin Ordre, dateret paa Anderskov-Slot den 12. Julii, hvorefter hand dette sit Stadholderskab havde at forestaa:
Hans Instruction til Stadholderskabet.
Hand skulde lade sig være anbefalet, det i Landene anrettede Consistorium, til den rene og saliggiørende Lærdoms Bevaring, vel at paa-agte, og bestandigen paa den Foed at holde, som Kongen det forhen havde sat og beskikket. Justitiens Forvaltning skulde hand fornemmeligen lade sig være magt-paaliggende, og at der i alle Sager blef procederet efter Landrets-Ordningen, og den ofver alt, uden ringeste Jndgreb eller Ofvertrædelse, blef efterlefvet. J Land-Retterne skulde Hans Kiærl., naar Regeringen var hos Kongen, personligen præsidere, og Retten med de af Kongen dertil forordnede Adelige og Lærde Raad besætte, samt og med de, som Hans Kiærl. Self dertil hvergang vilde forordne. Men naar Turnus motte være hos Hertugen, skulde Hans Kiærl. paa Kongens Vegne, og i sit eget Stæd, dertil forordne den ældste af de Adelige Raad, og hannem gifve Com-

1448
Commission, til at bivaane Retten, samt skikke tillige med hannem dertil de andre Raad, efter gammel Skik. Naar Qvartal-Retterne skulde holdes, skulde Hans Kiærl. befale tvende Adelige og een af de lærde Raad, der at møde, som det i Land-Rettens Ordningen er forseet, hvilket ogsaa motte ligeledes skee af Hertugen, og Land-Cancelleren at være derhos, naar hand i Landet motte være tilstæde. Amts-Retterne skulde, efter gammel Skik, alene besættes med Adelige og lærde Raad. Protocollerne skulde i Land-Qvartal- og Amts-Retterne rigtigen og med vedborligste Fliid holdes: Og til Protocolleringen ingen, uden de af Kongens Cancellie dertil forordnede, tilstædes eller bruges; saasom den Kongel. Secretarius Johan-Leonhard Elain, som just nu var der tilstæde, kunde dertil, saavelsom og ved de

daglige Expeditioner, tillige med Hans Kiærligheds Cammer-Secreterer, som ogsaa for saavidt til det samme efter en forhen gifven Resolution var beskikket, bruges. Citationes skulde Hans Kiærl. til alle Retter, under Kongens dertil forordnede Segl udgifve, Dommene ogsaa med samme forsegle. Udi vigtige og tvisfagtige Sager skulde de lærde Raads Betænkninger først fornemmes. Ofver Mandater skulde der holdes, at de blefve efterlefvede, og de u-lydige vedborligen at straffes. Paa Kongens høye Rettigheder og Regalier skulde Hans Kiærl. hafve flittig Opsigt, at derudi ingen Fornærmelse skeede, enten noget det samme angaaende, eller andet af høy Vigtighed, motte forefalde, skulde Hans Kiærl. Raadene derofver forsamle, høre deres Betænkende, og kongen det strax, til Hans Majests. nærmere Anordning, tilskikke. J Stats-Sager, som Kongen og Landet laae Magt paa, skulde Hans Kiærl. ingen bruge, uden dem, som vare Kongen med Eed og Pligt forbundne. Sin ordentlige Residents og sit Hoff, samt Cancelliet og hvad dertil hørde, skulde Hans Kiærl. hafve til Pinnenberg og Glykstad, eller hvor Kongen ellers vilde agte det for best: Og sammestæds hafve bestandigen hos sig, i det mindste een eller tvende af Kongens lærde Raad, til at bruge i forefaldende Sager. Endeligen Militien anbelangende, da vilde Kongen derom med det første giøre en vis Anordning, og at et Udskud ofveralt udi Amterne skulde bestilles; Og naar herom var skrefvet til alle Amtmænd og vedkommende Betientere, og samme Anordning publiceret og i Verk sat, skulde Hans Kiærl. alvorligen derofver holde: Saavelsom og ideligen indberette til Kongen om hvad som foregik 2c.
Angaaende Biskopsdommene, Bremen og Ferden, da blef
Om Stifterne blef ey mere andhandlet.
efter denne Tiid ikke noget videre derom handlet, inden- eller udenlands, saasom Kongen nu noksom havde mærket, at det var forgiæfves Arbeyde. Dog blef Erz-Biskopens Hertug Friderichs Protestation faststaaende, og hand begaf sig ikke nogentid sin Ret, og sin lovlige Ansodring paa bemældte Lande, førend udi Aaret 1648. i
Hertug Friderich resignerede dem omsider, da hand var blefven Konge, og ikke før.

1449
Julii-Maaned, da hand allerede var hyldet til Konge; som skeede den 2. Julii. Thi derpaa skikkede Hans Majest. til Kayseren sin formelige Resignation paa Erz-Stiftet Bremen og Stift Ferden: Hvilket og ligeledes motte hafve skeet, hvis hand endogsaa virkelig og af alle u-anfegtet i største Fredelighed havde indtil denne Tid besiddet og haft dennem inde. Thi at være Konge i Danmark, og tillige en Geistlig Fyrste i Tydskland, skikkede sig nu ikke.
Kongens Misfornøyelse med Ulfelds Gesandtskab.
Jmidlertid havde denne Erz-Biskopens og bemældte hans Stifters Sag gifvet en stor Anledning til Kong CHRISTIANs særdeles Misfornøyelse, ofver Rigs-Hofmesterens Corfitz Ulfelds sidste Gesandtskab i Holland og Frankerige.
Aarsagen dertil.
Kongen var i den Formening, at saafremt Ulfeld havde indfundet sig ved det Franske Hof i god betids, førend de sidste Maaneder af Aaret 1646. som er at sige, imedens de Svenske Ministri til Osnabrygge ey havde endnu tilveyebragt, at de Kayserlige skulde tilbyde dennem Stift-Bremen og Ferden til Satisfaction, da skulde Frankerige vel hafve ladet sig bevæge at forhindre dette, og, efter Lofte og Forbund, taget sig Erz-Biskopens Sag bedre an.
Erz-Biskopens Sag forsømt i rette Tid.
Hvorvidt nu dette kunde hafve været at haabe, naar end Ulfeld var ankommen saabetids, staaer derhen. J det mindste motte mand først vide, om det Franske Hof, og deres Fuldmægtige-Gesandter

ved Tractaterne i Westphalen, vilde hafve været ligesaa oprigtig-menende, og i denne Post saa ifrige og stærk-paastaaende, som Monstr. de La Thuillerie var ved de Danske og Svenske Tractater i Aaret 1645. Ulfeld rejste herfra til Holland i Julii-Maaned 1646. og det er mældet i samme Aars Historie, hvorledes Kongen alt i Septembri derefter var ilde tilfreds med, at hand endnu holdte sig op i Holland; saaoog, hvorledes Hans Majest. paa et Bref, dateret i November-Maaned til den Hag, skref ham igien til, at hafve seet med Forundring hannem endda at være i Holland, da hand havde længe tilforne burdet indfinde sig til Paris.

Ulfeld holdte sig længere op i Holland, end Kongen kunde holde for got.

At Ulfeld nu endelig kom derhen i Foraaret, kunde ikke fornøye Kongen, som var alt for vel underrettet om, at her nu ikke mere blef med nogen Kraft arbeydet paa Stifternes Restitution.

Gesandtskabet var og meget kostbart.

Og saasom ey andet kunde være, end at denne Ambassade, paa begge Stæder, med et saa anseeligt Følge, havde været meget kostbart, det ogsaa havde varet et gandske Aar omkring, fra at Ulfeld rejste herfra og hand kom til Kiøbenhavn igien, saa var Fortrydelsen hos Kongen desto større.

Kongen vil ey antage hans Undskyldninger.

Hans Majestæt tog heel koldsindigen imod ham, agtede og ikke om at høre hans Undskyldninger og Raisons; men gaf hans Gesandtskabs Forretninger til Raadet at undersøge. Raadet kunde ikke finde, at hand havde handlet anderledes, end efter sin Instruction paa begge Stæder.

Cancelleren handler imellem Ulfeld og Kongen imellem.

Siden var Cancelleren Hr. Christian Thomassen den, som Kongen lod Ulfeld forstaa ved, hvad der havde giort Hans Majest. misfornøyet, og hvoraf en Deel nu er sagt. Hand frembragte igien for Kongen Ulfelds Skiæl og Und-

1450

Undskyldninger. Dette gik ingenlunde læt af, blef ey heller giort med een eller tvende gange, men varede i nogle Maaneder, inden Kongen blef tilfreds-stillet. Ulfelds Undskyldninger vare disse: Hans forblifvende i Holland, saa længe ofver den Tiid, som Hans

Hvorledes Ulfeld undskylder det Hollandske Gesandtskabs Langvarighed.

Majest., ja og hand self hafde tænkt, kom først af Hollændernes stærke Præjudiz og indgroede Jndbildning om den Norske Told-Rulles Urigtighed, hvorom de ogsaa deres Protest her ved deres Resident hafde indleveret; dernæst af deres Karrigskab og Paastaaende, at vilde hafve Last-Tolden til en saa ringe og haanlig Tart nedsat; Siden af deres sædvanlige Langsomhed, naar der skulde indhentes nye Resolutioner og Fuldmagter fra deres Provinzer; Thi inden at hver Provinz fik sine Stæders Betænkninger og Gotsindende samlede, og dem siden foreenede til een Mening, motte en lang Tiid medgaae. Anderledes var det ikke i

Hos Hollænderne maae langsomt tracteres.

Brug hos dennem at negotiere, og enhver Potentats Gesandter motte skikke sig i deres Regering. At slippe paa half-Vejen, og begifve sig fra dennem, førend alting kom til Ende, hafde været meget farligt; Eftersom hand strax fra Begyndelsen fandt der for

Naboernes onde Practiker mod Kongens Told.

sig vore Naboers onde Practiker, der tragtede intet mere efter, end at faae denne Handling omstødt, og at faae Hollænderne ophidsede til at negte Kongen ald Told, hvortil den største Part ikke kunde andet, end hafve Ører. Sandt var det, at hand hafde i nogle Dage opholdt sig til Amsterdam, førend

hand drog til den Hag; Men dermed hafde hand giort det største Gafn. Hand var fuldkommen ofverbeviist, at hafve til Kongens og Rigets

Ulfelds Forberedelse til en Allianz med Holland.

Nytte meget vel anvendt sin Tiid og sit Arbeyde, i denne store Handels-Stad, paa at formilde saa mange Folkes Gemytter, og at bringe dem paa andre Tanker, end de vare tilforne, om den Fordeel de kunde hafve af en god Forstaaelse med Danmark. Det samme hafde ligeledes kostet ham Tiid og Umage, at indprædike den ene efter den anden af General-Staternes Deputerede, for at vise dem hvad Skade og Afbræk deres Stat øyensynligen forestod ved Svenskens erhvarvede Toldfrihed for saa mange Lande, og ved deres Tilvært i Handel og Fart, med videre. Herved hafde hand banet Veyen til den Allianz imellem Kongen og Staterne, saadan som Hans Majest. og Raadet hafde for got befundet, og var i hans Jnstruction ommældet. Og uden slige Forberedelser hafde det været forgiæfves derpaa at tænke. Allianzen skulde og vel kunde blefven sluttet, saafremt hannem var blefven forundt nogen længere Tiid i Holland at blifve, og hand ey hafde mottet haste til Frankerige. Derfore var det og, at hand alt i December-Maaned tilforne hafde bedet Kongen om, at sende en anden Gesandt til Paris. Tilmed hafde hand nogentid været siug i den Hag, og mottet holde Sengen. Hand haabede, at hafve udi Holland udrettet de Ting, som fortiente ingen Unaade. Hand hafde været paa sin Herres og Konges Beste som en ærlig.

1451

og troe Tiener, og som en god Patriot giort store Tienester til sit Fæderneland, som hand og var forsikret, at fremmede, og i sær Hollænderne, ja vore Naboer og Misundere self, skulde vidne med ham. Torde vel og sige, at neppe nogen anden skulde hafve bragt Hollænderne til det Maal, og til saadanne for Hans Majest. profitable Vilkor at indgaae, hvorved Kongens Jntresse og Rigernes Fred og Rolighed var befæstet, som hand havde faaet dem til. Men dertil havde u-omgiængeligen været fornøden den Tiid, som var tilbragt, inden alt sligt blef fuldkommet. Slutteligen bad hand, at Gesandtskabets Omkostninger motte af Rigens Raad paakiendes, og ey af Rente-Mesterne, eller andre u-beføyede, og udi sligt u-kyndige, censureres. Alt dette blef af hannem udi adskillige Skrifvelser til Cancelleren forestillet, som bragte Hans Majest. det for, og var udi denne Sag en oprigtig Mellemhandler. Kongen var udi ald denne Tiid meest paa Frederichsborg-Slot. Her forefaldt nu eet og andet i Kiøbenhavn hørende til Rigs-Hofmesters Embede, at forrette i sær ved Floden og Holmen, hvor der behofvedes Forraad af alle slags Ting, til dette og næstfølgende Aar at anskaffes. Heraf tog Ulfeld Leylighed, ved Cancelleren at forhøre, om det var Hans Majests. Villie, at hand skulde hafve med sligt mere at bestille, thi ellers var hand tilfreds, at nedlægge sin Bestilling, saasnart Kongen det be-

Kongen vil ey miste Ulfeld fra Rigs-Hofmesters Embedet.

hagede. Cancelleren bragte hannem til Beskeed, at om Hofmesterens Affskasning var Kongen intet bevidst, videre end at hand intet skulde hafve at skaffe med Kongens eget, som var at sige, hand intet, uden Befalning, skulde befatte sig med det, som Hans Majests. Hof-Stat angik. Dermed var ikke Holmen, med andet sligt meent, hvorom hand vidste Kongens Villie, og blef af ingen forhindret, der at giøre sin Tieneste, som hans Jnstruction tilholdte. Ulfeld blef ved at besværge sig, og lade Kongen allervunderdanigst forestille, at den Mangel og Fornødenhed, som nu

Ulfeld begiærer Myndighed til samme sit Embede.

for nærværende Tiid fandtes paa Holmen, var stor, og motte bastigen raades Bod paa. Hand vilde gierne giøre hvad hand kunde, men formeente sig ikke at være udi den Myndighed, som dertil udkræfvedes: Alldenstund det var hver Mand bekiendt, hvor ilde tilfreds Kongen var med ham, ofver hans sidste Ambassade. Thi saalænge der tvisledes, om hand var i den Credit hos Hans Majest., at hvis hand til Kongens og Rigets Tieneste anordnede, skulde vorde vel og til Nyttte optaget, saa motte Folk, som hand havde nødvendigen med at handle, frygte for at finde sig med hans Ord og Løfter bedragne. Hvad Kongens Hof-Stat angik, da vilde hand sig intet dermed, uden særdeles Ordre, befatte, naar hand ikkun først motte vide, hvad under Hof-Staten skulde forstaaes at være meent. Dette blef til Kongen indgifvet paa hans Vegne af Cancelleren den 10. Octobr. Herforuden
Hand klager ofver Penges Anvisning, sig uafvidende.
beklagede hand sig at der var gifven Ordre til Commissarierne i

1452
Norge, som hand intet vidste af, ligesaalidet som hannem var bekiendtgiort adskillige Befalninger, som Stadtholderen i Norge Hannibal Sehested havde udvirket, bemældte Riges Jndkomster anlangende: Hvilket var og Aarsage, at hand ikke kunde forrette sit Embede med den Myndighed, som hans Formænd. Og udi saadanne Omstændigheder stod det imellem Kongen og Rigs-Hofmesteren endnu en god Tiid, u-agtet at hand selv en og anden gang skref Kongen de allerydmygeligste Brefve til, og med den største Submission bad om en Naadig Konge, og tilbød sin allerunderdanigste troe-lydige Tieneste: Jndtil Kongen omsider lod sig ofvertale til mildere Tanker om ham, som skeede faae Uger for Aarets Udgang.
Efter en lang Tiid sættes hand igien i forrige Naade.
Hvortil gafves Anledning formedelst de indstændige Erindringer og Begiæringer, som baade Rigens Raad, saa og Land-Commissarierne, paa den menige Adels Vegne, underdanigst giorde til Hans Majestæt, at her i disse farlige Tider motte tænkes paa gode Forbunde og Allianzer med fremmede at slutte.
Anledning dertil var det forrige Forslag om Forbund med Holland.
Og som de ikke kunde see, at nogen Bunds-Forvandte, ved nærværende Omstændigheder i Europa, kunde være for disse Riger bedre, og til deres Forsvar tienligere, end de foreenede Nederlandske Provinzer; saa bade de Hans Majest. at med dennem jo før jo heller motte giøres Forbund. Dette fandt Jndgang hos Kongen; Saa at Hans Majest. endogsaa besluttede, at det af Ulfeld begyndte Verk med Hollænderne, skulde strax i næstfølgende Aar fortsættes. Herved fik Ulfeld mere og mere Leylighed, at komme til Kongen, og sine Forretninger mundtligen at forklare: Ja til sidst at sætte sig saa fast i Kongens Naade, at alle forundrede sig derofver. Hannibal Sehsted var imidlertid nedkommen sidst i Octobri fra Norge, og havde bragt en god Summa med sig. Jellem ham og Ulfeld var ingen god Forstaaelse, endskiønt de vare Svogre.
Ulfeld og Hannibal Sehested ey gode Venner.
En anden og ikke mindre Bekymring havde Kongen, ofver den Vanskelighed her fandtes, efter den u-lykkelige Krig og formedelst Rigets slette Tilstand, at faae dets indvortes Magt og Forsvar forfremmet, og udi saadan Stand, som Hans Majest. sigtede til.
Kongens Moye og Bekymring, med at sætte Riget i god Forsvars-Stand.
Til den Ende vare Rigens Raad forsamlede her i Kiøbenhavn fra den 20. Aprilis indtil i Junii Maaned, for at raadslaae om Rigets Jndkomsters Forbedring, til Land-Magtens til Hest og Foeds, Flodens, Fæstningernes, og Hans Majests. egen Hofstats Fornødenhed. Derefter blef forskrefvet og af Kongen

anbefalet en Forsamling til Odensee, hvor ey alene Rigens Raad, men end og de beste af Provinzernes Adel, samt Land-Commissarierne skulde sammenkomme, dette samme at ofverlægge, og de tienligste Middel til bemældte Tings Jstand-sættelse og bestandige Vedmagtholden beslutte.
Hans Majests. Tanker og Forslag til Indkomsternes Forbedring.
Kongens Mening var, endnu som i forgangen Aar, at saalænge den gamle Regiments-Form og Jndretning her i Riget skulde blifve ved, var det ikke vel mueligt, at her nu kunde

1453
naaes de Indkomster, der motte kunde forslaae til Verket. Thi paa den menige Mand at lægge hvert Aar store Byrder og Paalæg, gik ikke an. Det eneste Middel var, at giøre en Forandring med Lehnene og med Ros-Tienesten; nemlig at lonne dem med Penge, som udi Embeder giorde Kongen og Landet Tieneste, og ofver Lehnenes samt Kronens Gaarders Indkomster at holdes Regning, eller og at forpagte dennem til de Høystbydende. Og hvad Ros-Tienesten angik, den gandske at affskaffe, og at indrette en Taxat hvad der i Stæden for skulde af hver Tonde Hart Korn gifves i Penge; hvilket er det, som nu om Dage kaldes Rytterholds-Penge.
Som og havde varet proponert.
Men efterdi Rigens Raad allerede udi Aaret 1645. havde underdanigst gifvet Hans Majest. at forstaa, dette Forslag at være imod Haand-Fæstningen og imod Adelens gamle Privilegia, hvorpaa Rigets Styrke beroede, og til at fornøye Herren, samme Tiid beqvæmmede sig til at forhøye Lehnenes Afgifter anseeligen, og giøre Ros-Tienesten næsten dobbelt saa stærk; Saa fandt Kongen nu denne gang for got, ved dette Raadets og Adelens Mode udi Odensee, vel
Blev nu igien forestillet, men uforblommet.
at gifve dennem det ommældte sit forrige Forslag til Eftertanke, men dog uforblommet, og vilde næfne Tingen med udtrykkelige Ord.
Kongens Bref til Raadet.
Hans Majests. Bref, dat. Frederichsborg den 4. Julii liuder til Cancelleren saaledes: Efterdi denne Forsamling er nu anstillet, til at giøre en Ende paa det, som saa tit hafver været for, og jeg hafver fornommen, at Rigens Raad med Adelen inclinerer til Giældens Aflæggelse, som høynødig er: Men intet kand fornemme, at Rigens Raad vil tænke paa de Middel at anstille, som andenstæds er i Svang, mueligt fordi sligt er imod Privilegierne; Da nødes jeg til, at lade de gode Herrer forstaa min Mening, at ingen Privilegia bør atansees, som causere min og Rigernes Ruin, der nu staaer os for Øyne. Hvorfor jeg forseer mig til de gode Herrer, at de betænker sig, og dirigerer alting derhen, at jeg kand blifve derved 2c.
Raadet og Adelen ville ey forstaa dette.
Men da Raadet og Adelen enten ikke vilde eller kunde herudi træffe Kongens Mening, og udtydede de anførte Ord om saadanne Paalægge, som nogens Privilegia kunde svække, hvilket de holdte for gandske farligt og u-raadeligt; Saa lod Kongen denne gang det derved forblifve. De Midler, som i dette Mode blefve besluttede, vare, foruden Consumption og Accise 78. Rdlr. af hver 312. Tonder Hartkorn, til at betale Rigens Giæld med, samt og 2 Rdlr. af hver hundrede, som nogen havde paa Rente.
Kongen erindrer paa nye om Indkomsterne.
Raadets Svar.
Endeligen blef Raadet samlet her i Kiøbenhavn Dagen efter Martini, hvor Kongen endnu igientog sin Formaning til dennem om Rigets Jndkomstes Forbedring. De derimod bade, at Hans Majest. jo

Naadigst vilde ofverveye, hvad de nogle gange tilforn bevægeligen derom havde erindret, og jo ikke ved videre Paalæg spænde Buen høyere for de udarmede Undersaatter 2c. Men som de vel vare self noksom ofverbeviiste, sligt lige saa lidet at være Kongens Tanke, som nogen deres, saa komme de i selffsamme Forestilling, (som er dateret

1454

teret den 11. Novembr.) frem med den rette og sandskyldige, udi disse Ord: Eders Kongel. Majest. vilde ey heller videre inclinere til farlige Forandringer med Lehnene og Ros-Tienesten, eller udi
Og heri træffe de den rette Mening.
andre Maade: Hvorofver Adelen, som den fornemmeste Stand her i Riget, deres hidindtil bestandige, troe og oprigtige Affection, end ogsaa kunde altereres, som GUD naadeligen udi disse farlige og u-stadige Tider forbyde.
Disse vare Aarsagerne, hvorfor Kongen saalænge havde opsat sin Søns Hertug Friderichs Sag, at see ham udvaldt til Konge, nemlig at Hans Majest. først vilde prøve, om Rigets Jndkomster, til dets be-
Kongens Tanker med Valgets Opsættelse.
standige Forsvar og Flor, kunde blefven forbedrede, efter den Plan og de Tanker, Hans Majest. havde fattet, og denne saa vigtige Ting kunde, med Raadets og Adelens gode Minde og Villie, blefven afgiort, førend Valget. Nu da Kongen mærkede saa stoer Modstand, lod hand og denne Ting falde, eller rettere noget opstaae, og efter sin Hr. Søns Begiering, henvendte sine Tanker gandske til bemældte Val at udvirke. Hans Majest. skref med egen Haand, til Rigens Raad, efterfolgende Bref, paa Rosenborg den 13. Novembr. Eftersom det hafver behaget den Alsommægtigste GUD,
Hans Majests. Bref til Raadet om Hert. Friderichs Val.
”at bortkalde Vores Elskelige kiære Søn, den udvalde Prinz til Danmark og Norge; Og Vi ikke for den ringeste Deel af den billig Omsorg holder, som Vi for disse Landes og Rigers Velstand drage, at Vi udi Vores lefvende Livs Tid kunde vide dem forvisset paa den, som efter Vores dodelige Afgang skulde være deres Hofved og Herre; Da hafve Vi intet fundet forbigaae, de gode Herrer Rigens Raad Naadigst at erindre, at de udi Tide tænker paa det, der i saa Maade, i denne Verdens store Urolighed, kunde tiene til Fædernelandets Sikkerhed og Velstand. Og eftersom Vores Elskelige kiære Søn, Hertug Friderich, Sig altid baade inden og uden Riget vel hafver forholdet, og nu i sidste Feyde, for sin Oprigtigheds skyld til os, og sin til sit Fæderneland bærende Affection, er blefven sine Lande og Folk qvit; Da formode Vi Naadigst, at Hans Kiærlighed ikke hafver forskyldt, at vorde udi dette Tilfald gangen forbi. Hvorpaa Vi forvente de gode Herrers, Rigens Raads, underdanige Betænkende. Og forbliver de gode Herrer, samt og i sær med Kongelig Gunst og Naade vel bevaagen.”
’ Herpaa kom Rigens Raads underdanig-ste Svar, dat. Kiøbenhavn den 15. Nov. som var mærkeligt, og er læt at hentyde paa det foromskrefne: De takkede Hans Kongel.
Raadets underdanigste Svar og Erklæring derpaa.
”Majest. for saadan sin Faderlige Omsorg for disse Rigers og Landes Velstand: De eragtede nødigt, at Tiid og Stæd blef nafngifvet, naar Stænderne, som sligt vedkom, kunde forskrifves. Og naar dennem da dette blef forholdet, og enhver kunde vorde tilborligen og nøyagtigen forsikret paa sine Privilegier og Friheder, som de af deres Forfædre og forrige Konger i Danmark lovligen herbragt hafve; Da formodede de underdanigst, at, der-

1455

”derom med Stænderne blef delibereret, ingen Aarsag at skulde findes, at Hans Fyrstelige Naade Hertug Friderich skulde vorde gangen forbi. Og til den Ende siuntes dem beqvæmmeligst, at alle

Stændernes Fuldmægtige hid blefve til den 17. Aprilis forskrefne, og da dermed efter gammel vel herbragte Skik og Maneer med alting videre forføres."
Tilforne er talt om, baade i Aaret 1645. saa og nu nyligen, hvorledes Kongen havde bragt det dertil, at Lehnene ofver begge Rigerne blefve forhøyede og satte paa større Afgift, til Land-Armeens og Flodens Underholdning; Jtem at Ros-Tienesten ligele-
Kongen lader affskrive Ros-Tienesten i Lehnene, som var paa sit og Cronens Gods.
des var blefven stærkere. Efterdi Kongen nu ey havde fundet gaae videre, formedelst Adelens Privilegia, havde Hans Majest. alt for et par Maaneder siden resolveret til at skaffe Ros-Tienesten af udi Lehnene, nemlig paa sit eget og Cronens Gods; saasom hand derofver ene havde at raade, og var udi dette ved ingen Haandfæstning forbunden. Derimod vilde Hans Majest. af de Penge, som i dens stæd faldte, oprette nogle Compagnier Eenspændiger, til Rigets Tieneste, og hafve dem her i Landet liggende. Dette havde Rigens Marsch og samtlig Raadet paa det høyeste fraraadet, helst derved afgik saa stor en Deel af Landets indfødde Rytterie, foruden andre Uleyligheder. Men herudi motte de lade Kongen raade, som lod strax udgaae sine Brefve, og opskrifve Ros-Tienesten af Lehnene og alt Cronens Gods, til Philippi og Jacobi 1648. at
Herofver blef Adelen misfornøyet.
Lehnenes Forhøyelse var skeet i Kong Friderich II. Tid.
skulde affskaffes. Dette var noget gandske nyt, og her i Riget tilforne u-hørt, hvorofver Adelen blef ofveralt noget misfornøyet. Lehnenes Forhøyelse udi Afgift var en Ting, der allerede i K. Friderici II. Tiid var prøfvet og i Verk sat, udi den Svenske syv Aars Feyde: Dette Middel blef paafunden af Peder Oxe, den Tiid hand blef Rigens Hofmester, og da brugte alle optænkelige Middel til at forøge Jndkomsterne, for at holde Krigen ud, og Kongens Armeer til Lands og Vands i Stand. Og paa samme Foed lod Høystbemældte K. Friderich II. det staae, endogsaa efter Krigen, lige til
Men motte affskaffes efter hans Død, da Lehnene igien blefve nedsatte.
sin Død. Hvorfore, saasnart den Høysal. Herres Begrafvelse var ofverstanden, og Ridderskabet var i Roskilde forsamlet, indgafve de, iblant andre Klager og Besværinger, ogsaa denne, til da værende Rigens Raad, og paastode Lehnene igien at motte nedsættes til den gamle Afgift; hvilket de og saa got som nødde og tvang Raadet af. Dette var Anno 1588. Og hvad skeede nu, i dette indeværende Aar 1647. og just paa den selffsamme Dag, som Rigens Raad havde underdanigt erklæret sig til Kongen om Her-
Adelen, ved Land-Commissarierne klage ofver Lehnenes forhøye Afgift, og Ros-Tienestens Afskaning i Lehnene.
tug Friderichs Udvelse? Land-Commissarierne fra Jylland, Fyen og Siælland indsendte til Rigens Raads Forsamling en skriftlig Begiæring paa samtlig Ridderskabets Vegne i Danmark, at den store Forandring med Lehnenes Afgift og Ros-Tieneste, som nu ofver begge Rigerne, Danmark og Norge, giort var, motte igien gaae tilbage, og bringes i den Stand, som den tilforn havde været.

1456
De bade, at hvis det ey altsammen med Lehnene kunde sættes som forhen, deres Afgift dog motte til Billighed modereres; saa at de, som deraf skulde giøre Tieneste og lefve, motte som Herremænd og som deres Forfædre, hafve at lefve af, og Kongen og Cronen alt det, som billigt var, beholde. For det andet, at Ros-Tienesten af Lehnene eller Cronens Gods, som til Philippi og Jacobi var opskrefven at skulde affskaffes, motte blifve i den Stand, som den havde været i alle Kongens Forfædres, og Hans Majests. egen berommelige langvarende Regering, og denne Landets Forsvar, hvilken Riget uden

stoer Bekostning af sine egne indfødde altid kunde hafve i Beredskab, og sig med mindst Bekostning best tilforlade, ikke motte dem betages. Thi ellers motte Jndbyggerne derofver foraarsages, at slippe alle Tanker til at arbeyde og bekoste paa deres Defension.
Saasnart dette Skrift var læst i Raadets Forsamling, blef besluttet, at fire af deres Middel skulde begiære Audiens hos Kongen, paa Rosenborg, og forelæse Hans Majest. det. Kongen hør-
Kongen fortørnes ofver denne Klage.
de det; men lod strax mærke en stor Fortrydelse, og Unaade imod dem som havde skrefvet og indsendt saadan Begiæring, og understaaet sig at censurere hans Regiment. Beklagede derhos, at hand havde saa længe arbeydet og bemøyet sig indtil sin høye Alderdom, for disse Rigers Velstand, med sine Kræfters og sit Helbreds Forliis, og skulde nu hafve saadan Løn derfor. Hvorledes Adelens Ros-Tieneste blef holden, og hvad got mand havde deraf, naar det giældte, havde mand noksom erfaret. Der, hvor hand som deres Konge havde sat sin Sundhed og Formue til, Riget til Tieneste, havde ikke mange Herremænd ladet sig finde, uden nogle faae Opvartere. Endelig skulde de Ryttere, som hand agtede at holde, i stæden for Lehnenes Ros-Tieneste, ikke kunde mere holdes for fremmede, end de havde været holdet for, saalænge den Oldenborgske Stamme havde regeret i Danmark. De Deputerede af Raadet bade Hans Majest. allerunderdanigst, at ingen Unaade motte dog kastes paa dem, at de, efter samtlige deres Medbrødres beste findende, havde ey fundet holde bemældte Skrift tilbage. Meente og, at de havde herudi giort, hvad dem burde efter deres Eed og Pligt. Kongen svarede, at det var langt fra, at hand tog dette ilde op, hvad Raadet havde giort, som jo endelig fik at skee. Leverede dem saa Brefvet tilbage, med Befalning, at de
Men tillader Raadet at indgive sit Betænkende.
samtligen derofver skulde beraadslaae, og deres underdanigste velbetænkte Mening hannem tilsende, som skulde vorde tagen udi Naadigst og billig Consideration.
Herpaa indsendte Raadet anden Dagen, som var den 16. Nov. deres Betænkning, som var, at de underdanigst formeente, de det
Raadets skriftlige Betænkning om det samme.
ikke for GUD i Himmelen, Hans Kongel. Majest. og deres Fæderneland kunde forsvare, dersom de ikke Hans Majest. troligen og underdanigst advarede, hvad farlige Følger det kunde medføre,

1457
"dersom det, som den fornemmeste Stand i Riget paa det allerunderdanigste søgte og begiærte, og det som menige Rigens Raad befandt saaledes beskaffet, at dertil trohierteligen motte raades og formanes, skulde vorde plat affslaget og negtet. Lehnene motte de bekiende at være saa høyt opsatte, at alt for lidet var tilofvers til de forlehntes Nødtørft eller nogenledes skikkelige Udkomst. Ros-Tienesten havde Adelen sig nu langt høyere erklæret til at underholde, end nogen Tiid tilforne, aleniste til deres Herres og Konges og Fædernelands Conservation i denne farlige Tiid. Men skulde Cronens Ros-Tieneste af indfødde Danske Folk derimod affskaffes, og i det Stæd maaskee fremmede antages, som blefve mere til Landene at plyndre og fordersve, end til Forsvar, da kunde u-mueligt andet, end u-lige og farlige Mis-tanker deraf foraarsages. Vel vidste de, at den høye Nød og Trang, som Riget for Mangel af Penge var i bestædt, havde gifvet Hans Majest. Anledning til saadan extraordinaire Middel at forsøge.
Raadets stærke Motiver og Forestillinger til Kongen.
Men efterdi disse Middel vare saa farlige, at derved mere tabtes udi Undersaatternes Affection, end der vandtes i Penge, da formodede de underdanigst, at denne deres trohiertige Erindring ikke skulde

blifve kraftesløes. Men skulde, imod ald deres underdanigste Raad og Begiærning, alt saadant Hans Majestæt ikke til nogen god Forandring kunde bevæge, og en ringe Jndkomst høyere, end Undersaatternes Affection, og Rigens Raads troehiertige Betænkning, blifve anseet, da kunde de ikke underlade Hans Majest. underdanigst at advare, at det fast forgiæfves skulde være, Stænderne til nogen Election at forskrifve, og hvis her til den Ende af Raadet nu beraadslaget og forfattet var, gandske u-frugtbart at vilde blifve: Eftersom de klarligen for Øyne saae, hvad Confusion herpaa vilde følge, om Stænderne deres Gravamina skulde forgiæfves søge at faae remederede, og mand derofver imellem sig self skulde hafve at tviste og disputere: Og maaskee fremmede derofver kunde fatte farlige og dette Rige skadelige Anslag. Skulde de nu, imod deres underdanigste Raad og Advarsel, intet udrette, det GUD dog naadeligen forbyde, da vilde de for Hans Kongel. Majest. og den gandske Posteritæt være undskyldte, om det nogen Ulykke skulde foraarsage. ec." Denne Skrifvelse paatog Stadtholderen i Norge Hannibal Sehsted sig at frembære, som var altid vel anseet og i Gunst, og vidste vel at skikke sig efter Herrens Sind.

Kongen skriver dem igien til, om Adelens Urigtighed i deres Ros-Tieneste.

"Kongen betænkte sig et par Dage; Skref dennem saa til, at naar Raadet vilde forsikre og gaae i Borgen, at Adelen ofver alt, ingen undtagen, skulde hafve deres Ros-Tieneste tilrede, som det sig burde, under en vis Straf, da skulde Cronens og Lehnenes Ros-Tieneste ogsaa blifve holden. Men aldenstund herimod vilde vel giøres Undskyldninger, nu med visses Uformuenhed, nu med"

1458

"med de udstandne Krigs-Byrder; Da saae Kongen intet, hvor-fore hand mere end Adelen skulde være graveret, med Ros-Tienesten af Lehnene at holde." Dette skref Kongen paa Kiøbenhavns Slot den 19. Novembr. Raadet herimod erklærede, den

Raadets Erklæring herpaa.

20 Novembr. at "Hans Majest. kunde være forsikret, at ingen af Adelen skulde understaae sig at udeblifve med sin Ros-Tieneste, naar den blef opmanet, enten for Uformuenhed eller anden Aarsage: De havde og nu forpligtet sig at holde den fast dobbelt saa stoer, som de aldrig i nogen Konges Tiid giort havde." De igientoge hernæst, hvad de i deres forrige Skrifvelse underdanigst havde erindret og bedet om. Endeligen begiærede de samtlige Audiens hos Hans Majest., saavel disse nu omtalte Ting angaaende, som ogsaa at forestille, baade hvad de selff, saaoog Land-Commissarierne paa ald Adelens Vegne allerunderdanigst gafve sig den Frihed at erindre om, nemlig at Kongen vilde behage jo før jo heller, til Rigets Sikkerhed, at slutte Forbunde med de af sine Naboer, hvis

De erindre om Forbund med Naboer at slutte.

Bistand kunde i Nødsfald hafves, og eragtedes tienligst, fornemmelig med de Foreenede Provinzer. Kongen samtykte dette, og til desto mere Forsikring, udstædde herom sit aabne Bref, skrefvet paa Kiøbenhavns Slot den 23. Novembr. hvis Jndhold var: "At, som

Kongens aabne Bref og Forsikring, anlangende forberørte Materier.

Hans Majest. udi sin hele Regering intet høyere havde ladet Sig være angelegen, end hvorledes Hans Majests. kiære og troe Undersaatter udi alle Stænder ved god Velstand motte erholdes, og derfor ingentid til noget, hvormed nogen Stand kunde graveres, uden ugierne, og af trængende Nød foraarsaget, vildet resolvere; Saa havde Hans Majest. og aldrig med Lehnenes Afgifter eller Ros-Tienesten at forandre, nogentid giort sig Tanker, dersom ikke den store og daglige Mangel af Penge, som saa landkyndig var, havde foraarsaget, at oplede de Middel, hvormed mand kunde haabes Jndkomsten at forbedre, og dermed Rigets nødtorftig Regering, uden Spot og fortrædelig Uroe, at

underholde. Men dersom noget Lehn skulde befindes saaledes at være forhøyet og opsat, at Lehnsmanden med Billighed havde sig derofver at besværge, da vilde Kongen, naar sligt blef Hans Majestæt tilborligen tilkiændegifvet, Sig saaledes derpaa erklære, at ingen med Billighed skulde hafve at klage. Ros-Tienesten anlangende, da var Kongen og Naadigst tilfreds, at den som til Philippi Jacobi førstkommendes her i Riget var opskrefven, at skulde af Lehnene affskaffes, motte til videre Deliberation, og Hans Majests. Naadigste Anordning, forblifve udi den Stand, som den hidindtil været havde; Eftersom det aldrig var kommet udi Kongens Tanker, Riget nogen sin Defension i Nøds Tiid at formindske eller betage, mens heller giøre den Anordning, at Rigets Defension derfore ikke skulde i nogen Maade forværres. Hvad Confoederationen med Hans Majests. Naboer, og i sinderlighed med Staterne af de Unierede Provinzer angik, da vilde Hans"

1459
"Majestæt dermed, efter Danmarkes Riges Raad og Betænken- de, intet forsømme, som Riget kunde komme til Sikkerhed og Go- de: Meget mindre vilde Kongen tilstæde, at gamle Love, Statuter og Haandfæstningen, skulde jo vorde udi billig Agt og Observantz underholdet; Eftersom Hans Majest. udi sin høye Alderdom intet anstod at lade nogen af Rigens Fundamental-Statutis i nogen Maader violeres eller forkrænkes." Dette Brefs Jnd- hold blef udaf Raadet straxen meddeelt Land-Commissarierne i stæden for Svar paa deres indsendte Jndlæg, paa det de siden kunde lade det komme til vedkommendes Kundskab og Underretning. Derefter kom alting igien i god Rolighed, og blef udi samme Da- ge besluttet, at Stændernes Sammenkomst, til Hertug Friderichs
Dagen til Prinzens Udvelse fastsettes.
Udvelgelse, skulde berammes til den 17. Aprilis næstkommende; hvorom nu Brefvene af 28. Novembris udginge til alle Provinzer.
Efter Freden var endnu ikke af Kongen beskikket nogen Minister ved det Svenske Hof, som ellers udi Freds Tider plejede der at holdes, Kongens og Undersaatternes nødvendige Ærinder
Kongen beskikker Peder Juel til Resident ved det Svenske Hof.
at besørge. Derfore forordnede Hans Majest. dertil Peder Juel til Hundsbæk, og den 9. Junii affærdigede ham med Creditiv til Dronningen i Sverrige. Den 16. Junii blef Høybemældte Dron-
Dronningen i Sverrige tilmælder Prinz Christians Død.
ning ved Skrifvelse forkyndet Høysal. Prinz Christians Død; hvilket med et høfligt Condolenz-Bref blef besvaret. Dronningen lagde og strax Sorgen an, med sit Hof, saasom for en nær paarørende, efterdi Hendes Majest. baade paa sin Hr. Faders og Fr. Moders Side var den Høysal. Afdøde nær beslægtet.
Ved de almindelige Freds-Tractater til Münster og Osnabrygge var Kongen af samtlige og enhver af de contraherende Parter blefven forsikret om, at skulde u-feylbarligen vorde i Freds-
Kongen og Rigerne indbegribes i de Westphalske Freds-Tractater.
Slutningen indbegreben. Dertil havde de Kayserlige allerede giort Begyndelsen i deres Freds-Projecter i det Aar 1646. den 21. og 26. April. Dernæst giorde de Svenske det samme til Osnabrygge udi indeværende Aar den 14. Apr., og de Kayserlige sidst i Maji næst efter. Det samme skeede af de Kayserlige til Münster, i deres Projecter til Freden med de Franske, af 3. Junii og 16. Decembr. Jndtil det endeligen er blefven fuldkommet, og i Aaret 1648. udi Hofved-Tractaten imellem Kayseren, det Tydske Rige og Sverrige, Kongen af Danmark og hans Riger og Lande derudi indbegrebne og saaledes benæfnte, Kongen og Kongerigerne Danmark og Norge, med tilhørende Provinzer, saavog Hertugdømmet Slesvig.

De Svenske Generaler i Tydskland, udaf hvilke Carl-Gustaf
Kayseren fatter nu bedre Haab til Fremgang, imod de fremmede Crouer.
Wrangel havde nu den høyeste Befalning, udrettede i dette Aar ikke saa store Ting, at jo Kayseren formeente at hafve bekommet igien got Haab, til en mærkelig Forandring i Krigen. Churfursten af

1460
Bæyeren havde udi forgangen Aar sluttet med Sverrige og Frankerige en Stilstand, hvilken var Kayseren til stoer Hinder og Afbræk. Denne Stilstand fik det Wienske Hof hannem til at bryde, og at sammenføye sin Armee med de Kayserlige. Herofver haf-
Chur-Bæyeren bryder sin Stilstand med Sverrig.
ver Wrangel, som ikke fandt sig stærk nok, mottet rykke op ofver Hals og Hofved, og begifve sig fra Ofver-Landene, ned i de Westphaliske og Neder-Saxiske Kredser. Hans Lykke var, at Vinteren kom paa, saa at hans Fiender fordeelte sig i Vinter-Qvartere. Dette Anseende til Lykkens Omverling vilde nu Kayseren profitere af, og lod paa nye handle under Haanden med alle dem, der havde tilforne af Nød indgaaet enten Stilstands- eller Neutralitets-Tractater med Sverrige. Om Danmark, der havde nu Fred med Sverrige, giorde hand sig gandske intet Haab, efter de hemmelige Forsøg, som i de tvende forbigangne Aar vare forgiæfves skeete.
Kayseren handler under Haanden med Chur-Saxen og andre.
J det mindste blef intet sligt mere fra Wien her directe forestillet. Men hos Chur-Saxen, Chur-Brandenborg, Hertugerne af Lyneborg og Brunsvig, og maaskee flere, blef der arbeydet paa det flittigste. Dennem blef foreholdet, at nu havde mand en saa god Leylighed i Hænder, som ikke i mange Aar tilforne, til at ruinere de Svenske Armeer gandske, paa det ene saavelsom andet Stæd, og herved at svække og formindske Sverriges u-maadelige Prætensioner i Freds-Forhandlingen, med videre: Aleniste, naar Fyrsterne af bemældte mægtige Huuse vilde tilsidesætte de Fordrage, som de havde nødtvungne mottet indgaae med Rigets Fiende, og de vilde være enige med Kayseren i dette Værk. Saadanne Forslag sagdes mand vel at hafve laant Øret til, baade ved det Saxiske og ved det Brandenborgiske Hof; men ingen af dennem vilde dog ret erklære sig. Jmidlertid er dette vist, (omendskiønt Pufendorf i sin Brandenborgiske Historie slet intet derom mælder,) at Chur-
Chur-Saxen og Brandenborg beraadslaae herom tilsammen.
fyrst Friderich-Wilhelm hafver sidst i Aaret skikket sin Ober-Cämmerer Conrad von Borgsdorff til det Saxiske Hof, for at fornemme, hvad Churfyrst Johann-Georg havde svaret paa Kayserens Forestilling, og tillige at forhøre Chur-Saxens Mening, om det ey var raadeliger, at de Protestantiske Fyrster, Saxen, Brandenborg, Lyneborg og flere, betiente sig af nærværende Omstændigheder og Conjuncturer, til at giøre et Tredie Partie, eller en Union, hvis Hensigt og Paa-arbeydning skulde være at tvinge de fremmede Croner til at ende Krigen. Men Churfyrst Johann-Georg var herudi tvisraadig, og kort sagt, denne Ting kom ikke videre. Derforuden er ogsaa vist, at Churfyrsten af Saxen skik-
Chur-Fyrsten i Saxen spørger Kongen til Raads.
kede herind en Gesandt, som skulde begiære Kong CHRISTIANs gode Raad og Mening, om det foromtalte Kayserens Forslag: Hvilket om hand skulde følge, motte den Stilstand brydes, som hand forleden Aar med Sverrige havde indgaaet, ligesom nu var skeet af Churfyrsten i Bæyern. Men Kongen undskyldede sig for, at gifve noget Raad udi saadan Sag: Hans Majest. erklærede der-
Kongen undskylder sig.

1461
hos, at vilde plat intet befatte sig med den Tydske Krigs Sager mere, enten med at raade andre, ey heller, ja langt mindre, at tage nogen virkelig Deel deri.
En Chur-Brandenborgsk Gesandt kommer til Kongen.
Noget tilforne, nemlig i Augusti Maaned, havde ogsaa Churfyrsten af Brandenborg een sin Gesandt, nemlig sin Geheime-Cammer-Secreterer Johann-Friderich Schlezer herinde, og lod anholde om hemmelig Audiens. Kongen betænkte sig noget derpaa; bevilgede det dog omsider, og Hans Majests. Geheime- og Cammer-Secreterer Friderich Günther blef befalet at følge ham op. Herom findes udi eet af Kongens Brefve til Cancelleren, dat. den 14. Augusti, disse Ord, hvorudaf kand sluttes, at her ey var Fare for nogen slig høyvigtig Negociation imellem Kongen og Churfyrsten, som de Svenske, efter deres Histories Formældning, mis-
Men havde ey saadant slags Ærinde, som de Svenske mistænkte.
tænkte og forestillede sig: Den Chur-Brandenborgiske Minister kand komme smuk stiltiende hid; Saa skal hand med eet og det samme faae Audiens og sin Affskeed, det maae ogsaa være hvad det vil; Thi deres Kunster ere mig temmelig bekiendte. Det siunes vel, at Kongen hafver meent, at det angik enten Krigs-Sagerne i Tydskland, eller noget af de Materier som ved Freds-Tractaterne i Osnabrygge blefve nu omhandlede, hvorudi Hans Majest. ey hafde fundet Aarsage at approbere de Chur-Brandenborgiskes Opførsel og Jdrætte; Tænkte derfor at skille sig af med dette Sendebud paa det korteste. Men det faldt dog anderledes ud. Thi der hand fremkom, bestod hans Ærinde, næst mange
Var alene angaaende Toldfrihed for Churfyrstens Skibe.
og vidtloftige Complimenter, derudi, "at eftersom det med den beste og ældste Deel af Churfyrstens retmæssig-tilfaldne Pommerske Lande var saaledes tilgaaen, som Hans Kongel. Majest. Self noksom var bevidst, fandt Churfyrsten sig foraarsaget, at tænke desto alvorliger paa sine andre Landes Velstand og Opkomst, hvortil vel intet var bedre end Commercier at indføre og sætte i Stand. Hertil agtede hand at benytte sig af sin Ret i Preussen, efter sine Forfædres Exempel i bemældte Hertugdømme, og tillige med nogle af sine Undersaatter derfra udruste nogle Skibe, til Handel og Kiøbmandskab at bruge. Hvilket langt fra ikke skulde blifve Kongen til nogen Skade, men mere til fælles Interesse og Venskab at vedligeholde og bestyrke; Allerhelst naar det motte behage Hans Kongel. Majest. at forunde de Skibe, som igiennem Sundet seglede under Churfyrstens Flag, nogen særdeles og extraordinaire Hoflighed i sin Told-Rettighed i Øresund,
Kongens Svar derpaa.
frem for andre: Paa hvad Maade og hvormegen, indstillede hand til Kongens egen høye Discretion." Kongen svarede, at saadan Begiæring motte hand indgifve skriftlig, da hannem igien skulde vorde gifven skriftlig Beskeed. Dette efterkom hand, ved en Forestilling af 17. Augusti; og bekom derpaa næste Dag derefter Hans Majests. Svar, samt og sit Recreditiv. Og var Svaret i saadan Mening, at Kongen vilde giøre Churfyrsten, som en god

1462
"god Ven og nær besvogret og forvandt Fyrste, ald muelig Villighed og Tieneste, ynskende at hans Lande motte udi Velstand ved Commerce, saa vel som ved andre Middel, tiltage. Hans Majest. hafde ogsaa fra mange Aar af ladet saaledes bejegne Churfyrstens Preussiske Undersaatter, som traverede til Søes, være sig dem fra Konigsberg, eller andre, saavelsom de fra Memeln i Churland, at de ey kunde klage ofver ringeste u-billig Medfart i Sundet. Det samme skulde og fremdeles vedholdes. Men at forunde dennem større Affkortning, og lade noget ydermere affgaae og beskæres udi sin

Toldrettighed, som var Cronens høynødvendige Jndkomst, kunde Hans Majest. ey med Skiæl anmodes om.
Hand giør nye Ansøgning.
Hermed var denne Schlezer ikke vel tilfreds, men indkom den 19. Aug. med en nye allerunderdanigst Memorial, forestillende, at det ey var Konigsberger- eller Memelske Skibe, som her nu meentes, men andre gandske nye, under Churfyrstens eget Flag, og hvori hand self for en stoer Part interesserede, og ved hvilkes Fart, naar den tiltog, der kunde ventes, at Kongens Told-Jndkomster vilde langt mere vore, end forringes. Hand haabede derfor, at Kongen til en saa god Naboe, Forvandte og vel-intentioneret Fyrste skulde forunde, om ikke mere, dog saa megen Affslag i Tolden, for hans (Churfyrstens) egne bemældte Skibe, som Hollænderne nu efter sidste Tractat nøde, ec."
Og bekommer Resolution.
Derpaa lod Kongen hannem denne Resolution tilkomme, at naar det blef Hans Majest. behorigen anmældet, at Churfyrsten vilde sende saadanne sine Kiøbmands-Skibe igiennem Sundet under sit Flag, skulde strax Tolderne i Sundet faae Ordre, ey at fodre ud af dennem høyere Told, end af Hollænderne. Efter at hand nu var med dette Svar hiemkommen, hafver Churfyrsten siden i Octobri paa nye affærdiget ham herhid, dog først ved en særhøflig Skrifvelse recommenderet denne sin Sag til Kongens Hr. Søn Hertug Friderich, som ogsaa gaf forbemældte Schlezer en egen Skrifvelse med til Hans Majest., dateret Flensborg den 21. Octobris, og bad om, at saavit mueligt var, Churfyrstens Ansøgning motte finde Stæd.
Samme Sendebud kommer her igien, og giør nærmere Forestillinger.
"Begiæringen bestod nu i disse Poster: (1.) At saasom Kongen i sin sidste Resolution ey hafde mældet om nogen vis Tiid, hvorlænge Churfyrstens Skibe skulde nyde den forundte Moderation i Tolden, at Hans Majest. vilde da erklære Sig, om det motte være at forstaa eengang for alle, eller paa visse Aar, i det mindste saalænge, som Hollænderne nøde den; (2.) At de ligesaalidet motte opholdes i Sundet, som de Svenske og Hollandske, men frie igiennem passere, uden Visitering, naar de betalte Tolden efter deres Angifvelser, og vare med rigtige Passer og Commissioner forsiunede. Og paa det ingen Underslæf skulde være at befrygte, skulde stædse medfølge en rigtig Specification paa Ladningen under Churfyrstens Cammer-Secret, og een af hans Ministrers Underskrift, 2c. Og var dette alt,"

1463
hvad imellem Danmark og Brandenborg ved disse Tider blef forhandlet.
Russiske Gesandters Ankomst.
J forleden Aar er talt om et Russisk Gesandtskab, som kom herind, imedens Kongen var i Holsten, og rejste bort, inden Hans Majests. Hiemkomst. Om det var de samme Gesandter, der indfunde sig her igien i dette Aar, eller det var andre i deres Stæd, vides ikke. Disse som nu ankomme til Kiøbenhavn den 4. Octobr. vare 70. Personer stærke. De forblefve her indtil den 8. Novembr. og
Deres Audiens paa Ibstrup.
ginge herfra til Danzig ofver Vandet. Den første Audiens, saavelsom og den sidste til Afskeed, blef dennem gifven paa Jbstrup, som nu kaldes Jægersborg, hvor det samtlige Raad, med andre af Adelen og Hoffet vare tilstæde. Paa Kiøbenhavns Slot kunde det ikke skee, hvor Prinzen endnu stod Liig. Deres Ærinder var, at forkynde Czar Michaels Død, og den unge Czar Alexii Regie-
Hvad deres Ærinder indeholdte.
rings Tiltrædelse. Dernæst at undskylde, hvad som var skeet imod Græf Waldemar-Christian, som havde giort den unge Czar meget ondt, og at hand havde, til at betee sin Høyagtning for Kongen,

gifvet Græfven strax løs, og beteet ham megen Ære. Endelig var Czarens Tilbud og Begiærning, at de gamle Venskabs Pacter motte fornyes, og herefter vedligeholdes. Herpaa blef dennem svaret til Fornoyelse. Men da de foresloge, at her noget skrifteligen motte opsættes, og Tractat-mæssigen forfattes, om den sidste

Nye Disputer med Russerne om Kongens og Czarens Titler.

Post, opvognede de gamle Tvistigheder om Titulaturen og Rangen, nemlig enten Kongens eller Storfyrstens Nafne og Titeler skulde staae først, saavel i det ene som i det andet Exemplar. Hvorfore mand endnu denne gang kom ofverens, at lade det altsammen beroe, og indtil mand fik betænkt sig nærmere paa begge Sider, forblifve i de gamle Pacter. Kongens Formening var, at mand skulde imidlertid forskaffe sig nogen vis Underretning om, hvorledes de Svenske forholdte sig i at slutte Tractater med Czaren, og hvorledes det derudi blef i Agt taget med begges Titler.

Kiøbenhavns Stad udvides og paa nye befæstes.

Kiøbenhavns Stads Befæstning var vel Tid efter anden under Kong CHRISTIJANS Regering blefven forsiunet. Men her fattedes nu meget at forbedre, ikke alene af hvad som aarligen forsvækkes og gaar Fald paa, men end ogsaa paa nye at anlægge, og efter de nyere Fortifications Regler at indrette; helst efterdi Kongen havde besluttet, Fæstningen anseeligen at udvide, og saavel imod Norden, som imod Vesten Voldene længere at udflytte. Dette havde Hans Majest. nogen Tiid førend Krigen betænkt; men da denne indfaldt, blef ikke Leylighed til videre, end i Hast at bo-

Hvilken Fortification Axel Urop dirigerede.

de paa de gamle Volde. Nu i forgangen Aar blef Værket for Alvore foretaget, som siden i dette og efterfølgende blef fortsat, ved Oberste Axel Urop, en i sin Tid god Jngenieur og forsøgt Krigsmand. Samme Mand var Commandant i Christianspriis, da denne Fæstning i de første Dage af det Svenske Jndfald i Holsten, imod Enden af 1643. blef af General Torstenson indtagen, og hand

1464

sammestæds fangen. Efter Freden blef hand atter der Commen- dant, og derfra nu af Kongen hidkaldet til Kiøbenhavns Befæst- ning at forestaae. Hans Majest. betroede ham tillige Befalningen ofver Christianopels Fæstning og hele Lehn i Bleginde.

Saa blef ogsaa i dette Aar begyndt paa en liden Fæstning i Vendsyssel ved Liimfiordens Udlob at anlægge, nemlig den end- nu bekiendte Hals-Skandse. Paa Fæstningerne i Skaane skeede ogsaa ofveralt Forbedringer, saavelsom paa dem i Norge. Disse sidstes Besætninger blefve og forstærkede, og dertil blef en Deel Folk herfra opskikket. Saadanne Anstalter, som her saa kort efter Freden giordes, nemlig ey alene de nu omtalte, men ogsaa andre flere, saasom med Floden at forstærke, (hvortil Raadet nu i Ma- jo havde deputeret 300000. Rigsdlr. aarligen, indtil mand kun- de faae bygt 25. Orlog-Skibe, store og mindre, til de 24. som her da hafdes;) Jtem med Rytteriet og Provinzerne Ros- Tieneste næ- sten til dobbelt at forøge, Land-Folket under idelige Exercitier at holde, bragte vore Naboer de Svenske til en stor Opmærksomhed.

Hals-Skandse ved Liimfiorden begynde at anlægges.

De Svenske alarmeres ofver vore Forsvars-Anstalter.

De vare fast i Tanke, at dette vilde giælde dem, og, saafremt det skulde hende sig at de udi Tydskland motte faae en Slap, og deres Sager der gaae tilbage, Kongen af Danmark vilde da være fær- dig til at hævne det forrige. Hvorfore de paa deres Side vare li- geledes aarvaagne, og torde ikke skikke saa mange Folk til deres Krigs- hære i Tydskland, som de ellers havde besluttet, for ey at blotte Lan- det imod Jndfald fra Danmark og fra Norge. Denne Bes- kymring gafve de og tilkiænde for deres

Bundsforvandte, de Fran- ske, og vilde ikke lade sig den betage, ihvormeget disse forestillede dem, at her var gandske intet at befrygte noget Freds-Brud af Danmark.
Hvorfore de og satte sig i Posture.
De Franske forsikre dem om ære-delighed af Danmark.
Herudi havde de Franske aldeles ret; Thi Kong CHRISTIJANS Aarsage og hele Øyemærke med disse Bere- delser, var (som og tilforne er sagt,) blot alene at sætte sig i For- svars-Stand, paa det hand ey skulde, ligesom tilforne, u-advaret af de Svenske ofverrumples. Ja denne Frygt var ikke Kongens alene, men end ogsaa hver Mands i Landet. Thi efter det sidste Exempel, vilde ingen mere lide paa de Svenskes svorne Fred og Lofter; og jo nærmere det kom med den Tydske Freds Slutning, jo mere frygtede mand for at Krigen skulde igien her begyndes. Hvorfore og Raadet og Adelen stædse laae Kongen an, at Hans Ma- jestæt vilde sig med gode Forbunde forsiune.
Alle Folk her i Landet ere bange for et nyt anfald af Svensken.
En stor Ildebrand optændtes i det Kongel. Tøyhuus ved Kiøbenhavns Slot den 19. Februarii, som fordærfsvede og i en Hast fortærede den gandske ofverste Deel af Husene. Jlden kom fra dem, som fyldede nogle Granater, og stode Kakkelofnen derinde for- nær. Thi udi de Tider var Laboratorium, som mand kaldte Verk- stædet eller Verkhuset, tillige i Tøyhuset. Der blef en half Snees Mennesker brændte, og nogle finge Skade paa Lemmer. Kongen kom self hastigen dertil, og befalede de Anstalter, hvorved Jlden blef dæm-
En stor Ildebrand i Tøyhuset.

1465
dæmpet, og ingen videre Skade skeede. Den som havde Commando i Tøyhuset, var en Oberst ved Nafn Zernikow, som var Kongen recommenderet af Ebbe Ulfeld Christopherssen, udi hvis Regiment hand havde tient udi Skaane i sidste Feyde, og forholdet sig vel.
Oberste Czernikow tiltales derfor.
Kongen lod hannem siden tiltale for en Krigs-Ret, og hans Forseelse paakiende, som efter Vidnesbyrdene, bestod meest derudi, at hand lod Granater ladde udi Verkhuset, og det om Vinteren ved en Kakkelofn; da mand ey ellers plejede at ladde dem, uden kort Tiid førend de skulde bruges; Dernæst at der i samme Stue laae fuldt af ladde Petarder.
Ildebrand i Roskilde.
I Roeskilde-Bye opkom og en Ildebrand den 7. Julii, som fortærede en Deel af Byen.
Trende Bede- og Faste-Dage.
Kongen forordnede i Aar trende Bede- og Faste-Dage at holdes ofver begge Riger, den 30. og 31. May og 1. Junii, for at paakalde og bede den barmhiertige GUD, om en almindelig Freds Stiftelse i den gandske Christenhed, og en Ende paa den langvarige Uroe og megen Blods Udgyrtning, som hidindtil i saa mange Aar havde varet, og saa mange Lande fordærfsvet; og at GUD vilde naadeligen fremdeles beskiærme disse Lande fra saadan Plage.
Svaningii Bibel udkommer.
J dette Aar udkom den, efter Kongel. Befalning, forbedrede Ofversættelse af Bibelen paa Dansk, med korte Anmærkninger, hvilket Arbeyde var fordum anbefalet Dr. Niels Pederssen, som strax derefter døde Aar 1634. men nu blef det fuldbyrdet af D. Hans Svane, den Tiid Professor i den Hellige Skrift; hvoraf mand kalder den Svaningii Bibel.
Vicariater til Studiof. Mathem.

Tvende smaae Vicariater ved Roeskilde-Capitel, kaldede S. Erasmi og Barbaræ Senioris, forordnede Kongen til en Studiofii Mathematum Udenlands Reyse. Jhuf. Khuf. K. Friderici III. Tid blefve de samme lagde til Universitetet, i stæden for det Gods, som Professorerne mistede i Skaane.
Færøes Latinske Skole beneficcres.
Til den Latinske Skole paa Landet Færøe gaf Hans Kongel. Majestæt S. Wilhelms Alteres Gods ved Roeskilde Dom-Kirke, som skulde af Biskoppen i Sælland forvaltes bemældte Skole til beste.
Brand-Tavlen i Kiøbenhavn.
Brand-Tavlen i Kiøbenhavns-Kirker blef befalet, at skulde med andre Tavler under Prædiken ombæres.
Kongel. Forordninger.
Kongelige Forordninger udkomme adskillige i dette Aar, saasom: (1.) Om Studentere, der forsee sig med Levermaal, i tvende Aar at relegeres: (2.) Om Kiøbstæd-Gaarder, der tilhører udenbyes Folk, at svare den femte Deel af Leyen i Freds-Tiid, til Kongens og Rigets Fornødenhed, og i Krigs-Tiid det samme som andre Gaarde og Huse i Byen: (3.) Om Hafne-Penge af alle Slags Skiberomme: (4.) Om Skat ved Færge-Stæder af Færger og Smakker: (5.) Om Straf paa u-lovlige Accise-Seddeler: (6.) Forbud paa Kniplingers Jndførsel i Riget.
Til Rettens des snarere Befodring, naar Herre-Dagene her i Staden holdtes, som var altid sidst i Aprili, Maji og Junii Maaneder

1466
Maaneder, havde Kongen i Fior befalet, at Prædikerne paa de Sogne-Dage, Onsdag og Fredag, skulde holdes saa tiligen om Morgenen, at den meeste Tid af Formiddagen kunde siden anven-
Raadet udi Herre-Dagene at sidde om Eftermiddagen, naar der prædikes paa Sogne-Dage om Formiddagen.
des til Rettens Besiddelse. Men da Hans Majest. fornam, at Retten derefter blef dog ikke desto før samlet og sadt, befalede hand, at Raadene paa bemældte Dage skulde sidde om Eftermiddagen, og Prædiken at holdes paa den forhen sædvanlige Tid. Saa befalede og Hans Majestæt at de Procuratorer, der for deres u-tilborlige Forhold udi Sager blefve forviste fra den
Onde Procuratorer at forbinde fra Retterne.
Høyeste Ret eller Herre-Dagene, skulde siden vel paa-agtes, at de ikke siden skulde i Provinzerne lade sig bruge til Hiemtingene, til at plage fattige Folk med u-nyttige Processer. Kongens Bref herom til Rigens Raad, som udi Odensee var forsamlet, er af 15. Julii. Endelig, saasom mand erfarede, at ey allevegne ved Hiemtingene paa Landet rigtigen tilgik med Sager, og med
Ting-Protocoller at examinere.
Protocollers eller Ting-Bogers Holdelse, i sær ved nogle af Adelens Birke-Tinge; Saa skulde Lehnsmændene dermed hafve skarp Jndseende, og hver Maaned lade sig gifve Ting-Bogerne til Eftersiun og Examination.
Til god Mynt at beholde i Riget, og at ingen slette Penge skulde indsniges, forordnede Kongen, at i stæden for Pengenes
Smaa-Mynt angaaende.
Nedlægning i Land-Kisterne udi hver Provinz, efter som de af Skatter indkomme, (hvorudi, naar de aabnedes, ofte megen slet Mynt befandtes,) skulde den almindelige Kiste være her i Kiøbenhavn, og Commissarierne, saasnart beleyligen skee kunde, Pengene herhid forstikke, nemlig saa meget som var tilofvers, når Krigsfolket i Fæstninger og andenstæds var betalt. De i sidste Feyde slagne dobbelte

og enkelte Mark-Stykker, samt 4. Skillinger, med de Hebræiske Bogstaver, mærkede mand nu at blifve til megen stor Skade udi Handel og Vandel. Hollænderne, som med deres Fartøyer komme til Kiøbstæderne, Holbek og Calundborg, at købe Korn, betalde med snart ingen anden Mynt, end disse Marker og Tu-Marker. Mand prøvede dem, om de maaskee kunde været falske og eftergiorte; men
De nye dobbelte og enkelte Marker og 4 Skillinger motte affsættes.
de holdte deres Prøve. Herfore skeede det, at samme Slags Mynt, saasom for ringe i sin Værdie, blef affsat, som bekiendt er. At Commerciens Velstand var een af Kongens besynderligste Ynsker og Omsorge, er for alle den Dag i Dag er noksom vitterligt. Dog fattes os nu adskillige Underretninger, om de Anstalter som Hans Majestæt Tid efter anden dertil giorde. Mand
Resident Tankes Projecter til Commerciens Forbedring.
finder udi dette Aar, at Residenten i Holland Martin Tanke har været her i Kiøbenhavn, og at hand hafver haft adskilligt at andrage for Hans Majest., angaaende Trafiqvens Forbedring, og andet, som til disse Rigers Beste siuntes at kunde geraade. Herom liuder en Kongelig Befalning, af 3. Julii, til de fem af Raadene, Canceller Hr. Christian Thomassøn, Rigens Admiral Ove Giedde, Rigens Canceller Hr. Christopher Urne, Stadtholderen i Norge

1467
ge Hannibal Sehested, og Rigens Vice-Admiral Niels Trolle, at de bemældte Resident derofver skulde høre, og hvis de noget deraf tienligt, og Kongen samt Riget til beste udi Verk at kunde sættes eragtede, skulde de det med Fliid i Agt tage, saaog Middel derhos betænke, hvorved det kunde practiseres og fortsættes, og Hans Majestæt siden deres underdanigste Betænkende at forstandige. Men hvad dette egentlig hafver været, og hvad derom er blefven eragtet, er nu ingenstads forekommet.
Endnu andre Hans Projecter til Kongens Indkomsters Forbedring.
Dette veed mand, at iblant bemældte Resident Tankes Projecter var ogsaa dette, at en Hollandsk Commissarius ofver Financierne, ved Nafn von Breke, Ridder, hafde ladet sig mærke for hannem, at hand vidste visse Middel at gifve tilhaande, hvorved Kongen af Danmarks Indkomster mærkeligen kunde vorde forbedrede, saaog hvorledes de Hollandske Skipperes Bedragerier og Told-Svig udi Øresund kunde forebygges og hindres. Hersore anholdt Tanke om, at hannem motte gifves Fuldmagt, til at handle i ald Hemmelighed med denne Ridder von Breke, for at faae ham til, imod en god Belønning at aabenbare disse Middel.
Om det Ostindiske Compagnies Handel, paa denne Tiid.
Om det Ostindiske Compaanies Handel, og Tilstanden i Tranquebar paa den Coromandelske Kyst, er intet mældet siden Aar 1644. den Tiid det ene af de tvende, herfra Anno 1639. udseglede Skibe, den forgyldte Soel kaldet, strandede paa Hiemreysen under Engelland.
Wilhelm Leyel beskikket til Commandeur i Tranquebar.
Det andet Skib, Christianshavn, ført af Vilhelm Leyel, kom til Danisborg Aar 1643. den 5. Sept., og forblef derude i alle de efterfølgende Aar; efterdi bemældte Vilhelm Leyel, som var bestilt til kongelig Commandeur og Opperhoved i Tranquebar, beholdte det der hos sig, og brugte dette Skib, saavelsom et par andre Fartøyer, til Handelen paa Bantam, Sumatra, Ceylon, og andenstads.
I hvad Tilstand hand fandt Stædet Aar 1643.
Af de Skrivelser og Beretninger, som hand, efter sin Didkomst, ofver Engelland og Holland, hiemsendte, og hvoraf det sidste Bref skrefvet paa Danisborg 1646. den 15. Novembr. nu i dette Aar fremkom, erfoer mand dette efterfølgende: Paa den Tiid Leyel med sit Skib Christianshavn var ankommen til Danisborg, nemlig den 5. Sept. 1643. fandt hand Tilstanden ikke efter Ønske, og udaf

Stadets Præsident, (som hand kaldtes,) Berndt Pessart kunde hand ingen Rede og Rigtighed bekomme. Denne hafde udskikket tvende Skibe til Bantam og Macassar at handle. Og selff laae hand seglfærdig med det tredie, at gaae til Emeldy, en Hafn tilhørende Kongen af Golconda, for der at handle.

Berndt Pessarts onde Huusholdning.

Om denne Reyse og Handel hafde hand stor Forhaabning; saa at Leyel resolverede, ogsaa med Skibet Christianshavn at følge med til bemældte Emeldy; meest for at passe paa, at Pessart ey skulde slippe bort, førend hand hafde aflagt Regnskab. Imidlertid hafde Leyel erfaret, at Pessart hafde Aaret tilforne været i Maslipatam, for at handle og kiøbslaae, men motte hastigen romme derfra, for den Giæld, som

1468

hand og tilforne Roland Crappe der vare blefven skyldige, og for hvilken Claus Rytter ogsaa hafde været sammestæds ængsted og arrestered, hvorom tilforne i Aaret 1644. er mældet. Imedens de nu tilsammen, Leyel og Pessart, laae ved Emeldy, rommer denne uforvarendes bort med et Fartøy.

Pessart rømmer bort, og opører Tranquebar imod Leyel.

Leyel skikker Bud til Tranquebar, at hvis hand der skulde ankomme, motte de arrestere ham, paa Kongel. Majestts. Vegne, og ikke mere erkiænde ham for Præsident og Stædets Øvrighed. Men Pessart var for i Vejen, og uden for Tranquebar passede paa dette Bud, som fratog Leyels Bref, og satte Buddet i Forvaring. Leyel, som ingen Svar fik, giorde sig siden færdig at gaae fra Emeldy til Tranquebar, men formedelst Modvinde, kom ikke did førend den 11. Junii 1644. Pessart, som var ham forventendes, var alt nogle Dage tilforn seglet fra Tranquebar med en Portugisisk Jagt, som hand hafde kiøbt, og vilde dermed løbe igiennem Strædet af Malacca til Japan, med noget sit eget Kiøbmandskab.

Hand blotter Fæstningen Danisborg.

Hand hafde taget med sig Stykker, som Fæstningen tilhorde, samt meget andet Gevær, alle Pengene, og tillige alle Bøger og Papirer. Til Folkene paa Danisborg, Kiøbmanden, og tvende ugudelige Præster, som vare hans troe Tilhængere, hafde hand efterladt en skreven Befalning, hvorledes de skulde forholde sig, imens hand var borte, og at de ingenlunde motte antage Wilhelm Leyel, naar hand ankom, eller kiænde ham for Øvrighed. Dette efterkomme de ogsaa rigtigen, saa at, da Leyel ankom den 11 Junii for Danisborg, negtede de ham Forfriskning, ja affloge at sende noget Menniske til ham om Borde, sigende at sligt var forbodet af deres rette Øvrighed Berndt Pessart.

Wilhelm Leyel maae beleyere Tranquebar, for at komme derind.

Saaledes blef Leyel liggende i fire Dage; gik saa til Caracal, som er 2. Mile sønden fra Danisborg, og skikkede derfra en Portugis, for at ofvertale dem til Lydighed. Da dette og intet hialp, gik hand tilbage, og satte sine Folk i Land Norden for Tranquebar, og resolverede at forskandse sig bag nogle Steen-huse, 2. Bosseskud fra Byen, og formeligen at holde Byen bloqueret, hvor hand vidste at de motte nødvendigen hafve Tilførsel af Levnets Midler fra Landet. Herved lokkede hand strax Byens Indvaanere til sig, som beteede sig glade ved hans Ankomst, og bade at hand vilde forløse dem fra Berndt Pessarts Anhang, i sær de ugudelige Præster.

Hand bliver omsider antagen.

Hand sendte da Bud igien til Kiøbmanden og de øfrige i Fæstningen, som komme nu omsider ud til ham, og horde Kongens Befalninger læse; hvorpaa de bade om Naade, og at deres forige Modstand og Ulydighed motte dem tilgives. Hand fandt Fæstningen i en saare brøstfældig Tilstand, og blottet for ald Fornødenhed. Ingen Penge, ingen Regnskaber eller Bøger, en stor Giæld, og Afgiften til

Naiqven paa Tanjour for et Aar og mere u-betalt. Berndt Pessart angaaende, da blef hans Skiæbne denne, at hand blef i Strædet Malacca opbragt af Hollænderne, og ført til Batavia, hvor hans Skib og Gods blef domt
Om Berndt Pessart, og hvorledes hand kom af Dage.

1469
dømt til Priis. Aaret derefter gaf Generalen paa Batavia ham Skibet igien, med saadan Vilkor, at hand med Dansk Flag og i Kongen af Danmarks Nafn skulde gaae til Manilla, een af de Philippineke Øer, med en liden Cargaison som de gafve ham med der at forhandle; og imidlertid skulde hand udspeyde Leyligheden af Strømme og Hafne, hvorledes Hollænderne kunde med en Skibsmagt bemægtige sig bemældte Land. Pessart gik derhen, kom paa Manilla, men tressede formedelst Storm og U-veyr, paa en Kant deraf, som de Vilde endnu hafde inde, og hvoraf Spanierne ey vare blefven Mestere. Der hendedes det en Dag, at, som hand og hans Folk hafde fanget nogle Fiske, og vilde holde Maaltid ved Strandbredden, komme de Vilde ud af Skoven med deres Pile og Buer, og skiode iblant dem: Hvor da Berndt Pessart blef skudt med en Piil igiennem Ryggen og Brystet, og døde strax derpaa: Hvilket skeede i Junio 1645.
Wilhelm Leyels Forretning i Indien, indtil denne Tiid.
Wilhelm Leyel er siden forbleven i Tranquebar, hvor hand reparerede Fæstningen Danisborg, og forbedrede hvad andet i hans Formands Tider var forfalden: Fortsatte Handelen paa Ceylon og adskillige Stæder i Indien, med de trende Skibe, som nu dertil hafdes. Og, saasom Portugiserne paa de Tider blefve allevegne fortrængte af Hollænderne, saa de ey kunde fortkomme med deres Handel, begafve sig mange af dennem til Tranquebar, under Kongel. Dansk Beskiærmelse; hvorved Byen meget tiltog; og af Leyel finge de Tilladelse, at bygge en stor Kirke sammestæds. Porto-Novo var og samme Tiid i Opror, hvorudofver og mange komme derfra, og nedsatte sig i Tranquebar. Men med de Bengaliske Morer hafde vores immerværende Striid og Fiendskab.
Hans Forslag til Handelens Forbedring.
Leyel giorde og i samme sit Bref adskillige gode Forslag, om en Fart og Handel paa China, item til Porto-Novo, og i Synderlighed paa Manilla og de Philippineke Øer, hvortil Handelen fra Cust-Cormandel kunde vorde sær profitabel, saafremt Hans Majest. erhvårvede dertil Frihed hos Kongen i Spanien.
Udenlandske Mærkeligheder, særdeles i Krigen.
Om Krigen i Tydskland er noget lidet forhen udi dette Aar fortalt, og behofves ey i denne Historie herom vidtløftiger at mælde. Frankerige faldt det nu for besværligt, at opholde sine Vaaben i Tydskland, med saadan Kraft, som tilforne, efter at Hollændernes Fred med Spanien var klar, og Erts-Hertug Leopold Wilhelm, Keyserens Broder, som nu var General-Gouverneur i de Spanske Nederlande, erholdte adskillige Fordeele over de Franske i bemældte Nederlande.
Kong Carl I. i Engelland tvende gange fangen.
I Engelland blef Kong Carls Skiæbne jo længere jo bedrøfveliger. Efter at Skotterne hafde om hans Person, som de hafde i deres Vold, forliigt sig med Engellænderne, og soldt ham for Penge til Parlementet, er hand af Armeen ført fangen til Londen. Derfra søgte hand at redde sig hemmeligen med Flugten, for at begifve sig til Øe Jersey. Hand kom ogsaa bort, ikke til Jersey; men paa en liden Baad til den In-

1470
sel Wight. Der holdte Commendanten, Oberste Hammond, ham fangen paa Parlementets Vegne. Kongen skref derfra det bevægeligste Bref til Parlementet, og bad at denne Rigets Fordærf, Ødelæggelse og Blods-Udgydelse motte dog ophøre. Hand fik intet Svar; men motte sidde der saaledes næsten i Aar og Dag, indtil de i det paafølgende Aar førde ham for Retten, og beginge siden det affskyeligste Exempel paa hans Person, som i Christenheden nogentid er hørt.
Printzen af Oranien døer.
Iblant mærkelige Døds-fald i dette Aar, da, foruden hvad som forhen er talt om den Kongel. Danske Printz Cristians Endeligt, fortiener først at mældes om den ypperlige Krigs-Heldt, og for sine store Dyder og Klogskab berømte Herre, Printz Friderich Henrich, af Oranien, som døde den 14 Martii. Hans Forsigtighed i Krigen og dens Fortsættelse hafve de foreenede Nederlande at takke for deres Republikes Fred med Spanien, og deres Velstand i denne Dag. Det Franske Hof skiønnede derpaa, og, som samme Hof var i Forbund med Hollænderne, hafde de Franske Marskalker Befalning, at tage Ordres af, og at adlyde Printz Friderich-Henrich, ligesom Kongen selv, i alle Krigs-Forretninger udi Nederlandene.
Og Greven af Delmenhorst.
Saa afgik ogsaa i dette Aar Græf Christian af Oldenborg og Delmenhorst, den 23. Maji, i hans Alders 35. Aar, paa sit Slot i Delmenhorst. Hand var u-gift: Og ved hans Død faldt Grafskabet Delmenhorst til hans Fætter Græf Anthon-Günther af Oldenborg.
Samt flere Herrer.
Den Polske Konges Wladislai eneste Søn Printz Casimirus, ikkun 8. Aar gammel. Churfursten af Mæyntz, Anselmus Casimirus, Hertug Carl-Friderich af Oels i Slesien, Printz Condé i Frankerige, og den Keyserlige Feldt-Marskalk Gallas, om hvilken sidste der noksom er talt i denne Historie under det Aar 1644. hafve og i dette Aar taget Affskeed fra dette Timelige.
Christen Longomontanus.
Her i Kiøbenhavn døde den fornemme lærde Mand Mag. Christen Longberg, eller (som hand mere er bekiændt at kaldes inden- og udenlands) Longomontanus. Hand var 85. Aar gammel, og hafde været een af Thyge Brahes beste og kiæreste Discipler: Var siden Professor i de Mathematiske Videnskaber paa Kiøbenhavns Universitet med ald Berømmelse i 42. Aar.

Aar 1648.

Nogle Uger førend dette Aars Begyndelse hafde Kongen begifvet sig fra Kiøbenhavn ud til Friderichsborg, og forblef der siden, indtil syfvende Dagen før sit Høysalige Endeligt. Sammestæds fra udstædde Hans Majest. adskillige Befalninger, som ved denne Tiid ag-

1471
tedes nødvendige: Saasom, til Rigens-Marsch, angaaende Christianspriis-Fæstning, hvis Besætning, efterdi den bestod af det Jydske Folk, motte hafve sin Provision af Nørre-Jydland; Til Land-Commissarierne, om herudi at gaae Rigens-Marsch til Haande, med Penge udaf Land-Kisterne; Til Oberste Axel Urop, som i forgangen Sommer og Høst hafde haft med Kiøbenhavns Befæstnings-Verk at bestille, at hand nu skulde udreyse til sit Commendant-skab i Christianpriis, og der indtil imod Foraaret at forblifve; Og endelig til Statholderen i Norge, betreffende den fra hannem hidsendte Beretning, om de oproriske Bønder, paa Grændsen næst ved Herredalen, at hand intet videre skulde

imod dennem med Magt foretage, førend mand her blef fuldkommen underrettet, hvorvidt den Svenske Regering derudi hafde Deel, og agtede at tage sig disse Oproriske an.
Kongel. Befalninger, til Rigens Marsch, Land-Commissarierne, Oberste Urop, og Statholderen i Norge.
Af denne sidste Sag var Beskaffenheden saaledes: Udi Krigen Aar 1644. da de Svenske vare indfaldne i Jæmteland og Herredalen, hafve nogle af Bønderne slaget sig godvilligen til dennem, og forglemmende deres Eed og Troskabs-Pligt, stiftet Opror imod de Danske Officerer og Fogder; saa at Fienden, langt mere ved deres Bistand, end ved sin egen Magt, satte sig fast i bemældte Egn. Deriblant vare ogsaa Bønderne udaf de tvende Kirke-Sogner Irne og Zerne, hvilke virkeligen ikke horde til Herredalen, men vare næst derved beliggende, og laae under Aggers-Huus-Stift; da Herredalen strædse har været regnet til Trundhiems-Stift.
Tvende Sogner i Norge, ved Herredalen, blive oprøriske, og slaae sig til de Svenske.
Nu var udi sidste Freds-Fordrag, Aar 1645. gandske intet mældet om disse tvende Sogner, eller noget tilkiændegifvet, hvorefter de burde følge Herredalen. Og udi Ofverleveringen, som skeede efter Freden, af de Danske Commissarier til de Svenske, var ey heller nogen Anviisning derpaa giort, eller af de Svenske æsket: Hvilket dog, efter Rigernes Afskeed burde været skeet; saafremt Tingen hafde været saaledes, som nu foregafves. Nemlig her skeede det nu, at et halft Aar, eller deromtrent, efterat Ofverleveringen var skeet, da den Danske Øvrighed kræfvede, paa Kongens Vegne, Land-Skylden af bemældte tvende Sogner, negtede Almuen den at gifve, og paastod sig nu at være Svenske Undersaatter, og Landet Herredalen tilhorige. Gafve end ogsaa Fogden at forstaa, at de vare forsikrede om deres nye Herskabs Beskiærmelse, som af Landshofdingen i Bærmeland var dem lofvet, saafremt deres Forehavende skulde vorde anseet for et Opror, og Statholderen i Norge vilde tvinge dem til deres forige Underdanighed.
Statholderen i Norge søger forgiafves at bringe dem til Lydighed.
Statholderen Hannibal Sehested, som var den Tiid paa sin Reyse herned til Danmark, i forgangen Efterhøst, bekom denne Tidende strax efter sin Ankomst i Kiøbenhavn, og af saadan Aarsage hastede herfra tilbage, befrygtende, at hvis derpaa ey blef raadet Bod, og fornoden Anstalt giort, skulde maaskee flere følge disse Oproriskes Exempel. Dog alligevel

1472
fandt hand alting deromkring i Nærværelsen roligt, de Svenske og ikke ringeste Bevægning at giøre; undtagen at Landshofdingen i Bærmeland, paa Statholderens skriftlige Forespørsel, erklærede rundt ud, at Irne- og Zerne-Sogner vare et Stykke af Herrdalen, som hand bad at Statholderen vilde derfore lade urørt og u-molesteret. Men, som Sehested herom til Hans Majest. berettede, var vel neppe saadant blefvet tænkt paa af de Svenske, hvis ikke Bønderne hafde selv gifvet dennem sligt til Haande, og bedet om Svensk Beskytning; helst de befrygtede sig, at skulde vorde straffede for deres Utroskab og Forrædderie i Feyde-Tiden.
Aarsagen til deres Affald.
Kongen fandt derfore for got, at befale sin Resident ved det Svenske Hof Peder Juel, denne Sag med sine Omstændigheder Dronningen af Sverrige at foredrage, og derhos gifve tilkiænde, at det var langt fra, at Hans Majest. noget ringeste, af hvis som udi seneste Freds-Fordrag var sluttet og foraffskedet, vilde giøre disputeerligt, men langt mere erklærede sig, det udi alle Puncter og Artikler at holde. Mens saasom de klare og bare Ord i bemældte Freds-Fordrag var Rettesnoren, hvorefter alting imellem

begge Croner burde regleres, saa motte det nu komme an paa, om Lands-Hofdingen i Bærmeland kunde giøre nøyagtig beviisligt, at Irne- og Zerne-Sogner nogentid fandtes at hafve hort til Herrdalen.
Kongens Ordre herom, til sin Resident i Stokholm.
Hans Majest. var aldrig andet bevidst, som og hver Mand var vitterligt, end at de laae udi Østerdalerne i Norge, i Elfverums Præste-Giæld, under Aggershuus-Stift; men Herrdalen under Trundhiems Biskoopsdom. De Danske Commissariers Anviisning, ved Ofverleveringen af Herrdalen, som af de Svenske ey var blefven paa-anket, fandtes ey heller at liude paa de nu omtvistede Sogner. Skulde nu Residenten fornemme, at de Svenske, u-agtet disse og flere hans Remonstrationer, ey anderledes vilde finde sig til Billighed, motte hand see til at bringe det derhen, at der blef samtykt et Grændse-Møde, imellem begge Rigers Commissarier paa Aastæderne, til Sagens Oplysning og Afgiorelse.
Dette var Indholden af Kongens Ordre, dat. den 20. Decembr. Men udaf det Svar, som til Peder Juel blef leveret, dateret til Stokholm den 16. Februar. i dette Aar, (efter at de Svenske imidlertid hafde indhentet deres Bærmelandske Landshofdings Betænkning,) blef fornummet, at de vare fuldkommen til Sinds, ommældte tvende Sogner at beholde, under Foregisvende, at de laae paa den Svenske Side inden Fiældet; omendskiønt de ikke negtede, det de jo tilforne, imedens Herrdalen var under Norges Crone, kunde, med deres Kirke-Rettighed, hafve været fordeelte til Aggershuus-Stift. Hvad videre udi denne Tvistighed sidener forefaldet, hører ikke til denne, men til efterfølgende Tiders Historie.
De Svenske tilegne sig de bemældte Sogner.
Udi Fyrstendømmene vare mange udi den Forhaabning, at Kongen imod Aarets Begyndelse skulde hafve glædet dem med sin Nær-
Kongens Helbred tillader ham ey at reyse ud til Fyrstendømmene.

1473
Nærværelse, og bivaanet Land-Dagen. Til saadant Haab var vel og nogen Grund, nemlig at Reysen var et got Stund tilforne af Herren paatænkt og besluttet. Men hans nu dagligen aftagende Kræfter vilde gandske ikke tillade saadan Reyse. Hans Majestæt gaf desfore Bejalning til sine Raad i Fyrstendømmene, at forsamle sig i Flensborg imellem Juel og Nyt-Aars-Dag, med Hertug Friderichs af Gottorph Raad, og der at foreene sig om de Propositioner, som paa Landdagen skulde giøres.
Propositioner til Landdagen.
Disse blefve forfattede den 31. Decembris: og anginge Contributions-Værket at bringe i Rigtighed; Krigsfolkets Underholdning; Restantzers Indfodring; Landets Defension at hafve i paakommende Tilfælde til rede; og endelig en Erstatning for hvad som var anvendt paa Land-Canceller von Hattens Afsendning til Munster og Osnabrygge; hvor hand baade forleden Sommer ofver og et halft Aar tilforne med ey ringe Omkostninger hafde været holden, for at i Agt tage Fyrstendømmets Beste ved de Almindelige Freds-Tractater.
Som blef holden til Kiel i Januario.
Land-Dagen blef derpaa holden til Kiel, strax efter Omslags Dagene; og paa Herrernes nu omrørte Propositioner fuldte Adelens og Stædernes Deputeredes Svar, dateret den 20. Januarii, indeholdende, som sædvanligt, deres adskillige Forslage og Besværinger, paa hver en Post. Men i den stæd, at man skulde, som stædse tilforne, have forventet Replique, og siden nogen endelig Resolution af de Kongelige og Fyrstelige Raad, skillede sig de Deputerede ad Dagen efter, og droge deres Vey bort.
Landdagen kom ey til Slutning, men blef opsat til Foraaret.
Hvorfore det blef samtykt, dennem igien at sammenkalde i Foraaret: Hvilket og skeede sidst i Majo; hvorom nu intet bliver at mælde udi denne Historie, eftersom dette skeede efter den Høy-Sal. Konges

Død. Det eneste, man har fundet mærkværdigt udi det omtalte Adelens og Stædernes Svar af 20. Januarii, betreffer den anvendte Bekostning paa Land-Cancellerens Legation til Monster og Osnabrygge.

De Slesvigskes Protestation, imod Omkostninger paa det Gesandtskab til Osnabrygge.

Thi derimod hafver Adelskabet og Stæderne i Hertugdømmet Slesvig strax indvendet, at dette var dennem plat u-vedkommende. Og, efterdi de vare Kongeriget Danmark tilhørende, og laae under den Danske Crone, saasom den Syndre-Deel af Jylland, og hafde saaledes aldrig det ringeste at bestille med de til Osnabrygge forehafvende, og det Tydske Rige, samt andre i Krigen indviklede Lande, allene angaaende Tractater, saa kunde de ey andet end paa det kraftigste protestere, at de ey motte anmodes om nogen Udgift til bemældte Legation. Ved hviken Protestation det ogsaa forblef, og denne de Slesvigskes Undskyldning u-imodsagt og for fulde tagen. Hvorimod de Holstenske Adel og Stæder hafve paa den følgende Land-Dag, den 31. Maji, alene paataget sig, samme Legations Omkostninger at gotgiore, med en Mark Lybik af hver Plovg.

Printz Christians Efterladenskab angaaende.

Chur-Fyrsten af Saxen hafde ved samme Tiid en Gesandt herinde, for at afgiore adskilligt, Hans Frue Dotters Enke-Printzessindens

1474

indens Lif-Geding angaaende, og hvad som ellers den Høy-Sal. Printzes Sterfboe vedkom. Udaf Sterfboen bekom nu Kongen tilbage, iblant andet som Hans Majest. tilfaldt, tvende mærkelige Klenodier, som hand tilforne Selff hafde foræret Printzen. Det første var den store blaae Saphir, som hafde sat foran i et Ride-Tøy, den Tiid Printzen Aar 1634. var Brudgom, og var skatteret for Halffierdsindstyve Tusinde Rigsdaler Species.

Kongen faaer deraf den store Saphir og Guld-Hornet tilbage.

Denne Steen hafde fordum tilhørt Kong Friderich den I. af Høylosl. Ihukommelse, og fandtes Aar 1532. i hans Efterladenskab. Hans trende Herrer Sønner, Kong Christian III. Hertug Hans, og Hertug Adolph, hafde ey fundet forlige sig derom, vare dog derudi enige, at den ey nogen Tiid skulde komme bort fra Familien, og at den indtil videre skulde blifve udi sikker Forvaring hos deres troe Mand og Raad Iven Reventlov. Efter denne Mands Død blef den lagt i Hvelvingen paa Gottorph-Slot: Indtil endeligen, da Kongen Aar 1597. kom til Gottorph og besøgte Hertug Johann-Adolph. Hvor da Hans Majest. som nu, efter forbemældte Hertug Hanses Død, allerede var blefven Eyere til de tu tredie Deele af Steenen, bekom Hertug Johann-Adolphs tredie Deel af hannem til Foræring. Det andet Klenodie var det bekiændte gamle Guldhorn, som blef funden i Jorden Aar 1639. og endnu forvares i det Kongelige Kunst-Kammer i Kiøbenhavn; Derom er og, under benævnte Aar, mældet i denne Historie, at Kongen da forærede det til Printzen.

Fordeel af den sidste Tractat med Gen. Staterne.

Af den sidste Tractat med Holland, som blef i forleden Aar sluttet til den Hag ved Rigs-Hofmesteren Corfitz Ulfeld, var nu allerede erfaret god Fordeel i den Norske Told: Saa at Hans Majest. baade derofver, saavelsom og at ingen saadanne klager, som tilforne, derfra hørdes, fandt sig vel fornøyet. Hvilket gaf Ulfeld Leylighed til at anbringe, og desto friere at drifve paa sit Forslag, om Tolden i Sundet, hvorom hand i forrige Aar, udi sine Skrivelser til Kongen fra Holland, noget hafde indskydet.

Ulfeld giør Forslag om Tolden i Sundet at sætte paa en vis aarlig Penge for Hollænderne.

Forslaget var, at accordere med Hollænderne om en vis Summa for bemældte Øre-Sunds Told aarligen; Hvorimod deres Skibe, naar de fremviiste rigtige Passer og Søe-Brefve, skulde passere frie igiennem, og ikke opholdes længere end de Svenske.
Kongen finder dette ey for got.
Kongen vilde ikke lætteligen lade sig hertil ofvertale; Og det er uvist, om Hans Majest., saafremt GUD hafde sparet hannem Lifvet i flere Aar, hafde ladet det komme dertil. Ulfeld gaf derimod at forstaa, at Hollænderne skulde vel blifve ligesaa vanskelige, i at bevilge noget klækkeligt; Thi om Tingen selff var ikke at tvifle om, helst den var af dennem selff ønsket og foreslagen. Men hand haabede dog, saa meget at skulde tilvevebringes, naar mand kom til at negotiere, at det skulde langt ofvergaae den Summa, der ellers, nu som Tingen stod, aarligen kunde indforventes af Sundets Told. Herforuden var det Forbund med General-Staterne, som Rigens Raad

1475
Raad og flere af Undersaatterne høyligen ønskede at her maatte paaarbejdes, blefven til en alvorlig Materie; Saa at Kongen besluttede, til den Ende at skikke en Gesandt til den Hag i næstkommende Foraar. Om nu Kongen hafver ogsaa haft i Sinde, til denne Forretning igien at bruge Ulfeld, (som efter ald Anseende siuntes nu gandske at være kommen igien i Naade og forsonet med Hans Majest.) det kand ikke for vist siges.
Item, om Forbund med Holland: som Kongen approberer.
At hand Aaret derefter, udaf Kong Friderich III. af Høylosl. Ihukommelse blef skikket, og da med General-Staterne sluttede baade Forbundet, saa og Redemption-Tractaten Tolden i Sundet angaaende, er enhver vitterligt. Saavidt bragte hand nu, førend Kong CHRISTIANS Død, tilveye, at hand, ligesom til en Forberedelse, fik bortskaffet Kongens Resident i Holland, Martin Tanke, som blef, ved en Ordre, af Hans Majest den 6. Februarii underskrefven, hiemkaldet. I hans stæd blef Christian Noch igien Resident, som tilforne hafde været i Ulfelds egen Tieneste. Ofver hvilken, saavelsom ofver Ulfeld selv, forbemældte Tanke, udi efterfølgende Aar, førde bittere Klagemaale.
Ulfeld udvirker Resident Tankes Rappel.
Midt i Februarii Maaned foraarsagedede et forskrækkeligt Uveyr, med gruelig Storm, Strømmes og Fiorders Ofverskylning, med u-sædvanlige Hvirvel-Vinde, samt Torden og Liun-Ild, megen Skade i disse Lande, paa Byer, Kirker, og alle slags Bygninger. Mange Skibe i Søen forfinge, mange Træer i Skovene opryktes med Rødder, meget Folk og Fæe blef af hastige Vandfloder borttaget.
Et forskrækkeligt Uveyr, i Februario, giør stor Skade.
I de Holstenske Lande var dette mærkelige Uveyr paa det stærkeste, og begyndte den 14. Februarii en Time for Midnat. Til Glykstad slog det Spiret ned paa Kirken, saa at Hvælvingen brast i tu. Vandet bortforde sammestæds en stor Deel af Fæstningens Volde.
Særdeles i de Holstenske Lande.
Til Krempe, og i mange flere Byer, blæste Kirke-Taarnene ned, og Huse fulde om. I Hamborg, foruden mange andre Ulykker, blef den skiønne, med en forgyldt Crone ziret Spidse paa St. Catharinæ Kirke-Taarn, refven fra Muur-Verket, hvortil den med stærke Jern-Kramper var fæstet; hvilket skeede med et stort Knagen og knald.
Spidse paa St. Cathrinæ Kirke i Hamborg nedblæst.
Der skrives, at mand saae samme Spidse svæve vel en half Minut i Luften, inden den faldt ned paa Kirken, og sloges i tu Stykker, hvoraf hver faldt ned paa sin Side. Alle de andre Kirker der i Byen finge og Skade, ey at tale om andre Huse. Mand har og opskrevet, som noget synderligt, at den

ombemældte Spidse paa St. Catharinæ Kirke-Taarn blev opsat i Aaret 1603. fiorten Dage førend Kongen blef hyldet der i Staden, og at den nu blef nedkastet af Stormen 14. Dage for den Høy-Salige Herres Død.
Det er tilforne sagt udi dette, saavelsom i det forrige Aar, at Kongens Legoms Kræfter svækkedes, og at mand, efter Hans Majestts. Hiemkomst fra den sidste Norske Reyse, mærkede hvorledes de aftoge. Hand holdte sig nu mere inde, og i Stilhed, nu paa
Kongens Kræfters Aftagelse.

1476
paa Rosenborg, sielden paa Kiøbenhavns Slot, men meest paa Friderichsborg. Lægerne blefve undertiden kaldede tilsammen, til at udfinde beqvæmme Raad, for hans Hoved-Svimmel, Søfnløshed, og Magens Skrobelighed: Foruden Hans Majests. egen Lif-Medicus, den gamle Dr. Jacob Fabricius, som hannem stædse og hver Dag opvartede.
Nogle Mening herom.
Mange meente, at Kongen, som hafde Selff nogen Kundskab i Chymien, giorde formeget Væsen af Chymiske Medicamenter; og at iblant andre, den Tydske Dr. Helvig Dieterichs selfgiorte Acidulæ, eller sure Draaber, hafde ey giort nogen god Virkning.
Den rimeligste og sandskyldigste Aarsage.
Men monne ikke en Halffierdsindstyve Aars Alderdom, og mangfoldige udstandne Legomets Trættelser, nu i Krig til Lands og til Søes, nu paa besværlige saavel Vinter- som Sommer-Reyser, med u-ophørligt Arbeyde, fra tiligste Morgenstund indtil den sildige Nat, kunde være nok til at afmatte Herren, og omsider nedkaste hannem paa det sidste Leye? Endogsaa i den Prædiken, som udi Hans Majests. Lig-Begængelse er holden af Hof-Prædikanten, siges, at Hans sidste Svaghed var ikke nogen synderlig formeret Siugdom, men mere en Matrighed, som hand nogle Maaneder for sit Høysalige Endeligt hafde befundet, i det Naturen, som med stor Sorrig og stædsværende Møye, i den langvarige Regiering, var blefven svækket, begyndte efterhaanden at gaae paa Fald, saa at hand ingen fast Spise kunde fordøye, og om Natten lidet sofve; Medicamenter ikke heller noget til Bestyrkning kunde udrette.
Hans Majests. sidste Svaghed var stor Matrighed.
Den 21. Februarii, lod Hans Majest. Sig føre, saa svag hand var, fra Friderichsborg til Kiøbenhavn. Dertil blef brugt en lukt Vogn, tagen af sine Hiul og Under-Vogn, og sat paa en lang Slæde, som blef trukket af otte Heste. Samme Dag var et got Veyr, og liden Snee paa Jorden. Hand lod sig føre til Rosenborg-Slot, og forblef der siden.
Kongen lader sig føre fra Friderichsborg til Rosenborg.
Sof nogenledes vel Natten derpaa. I de fire efterfølgende Dage var hand hver Dag oppe og iklædet. Alle indkommende Skrifvelser og Suppliquer lod hand læse for Sig, gaf derpaa Svar og Beskeed, og underskref hvad som var færdigt.
Var oppe i fire Dage og arbejdede.
Endeligen tvang Svagheden ham til Sengen den 26. Februarii. Dagen derefter, som var en Søndag, lod hand prædike for Sig i samme Kammer, og blef da liggende.
Gik til Sengs den 26 Februarii.
Imod Klokken Eet efter Middag lod hand kalde sin Hof-Prædikant M. Lauridz Jacobssøn til sig, rakte hannem Haanden, og sagde: Her ligger jeg, som en GUds Fange.
Hans Samtale med Hof-Prædikanten.

Hvorpaa Hof-Prædikanten sagde: At det nu var saaledes Guds faderlige Villie, efter hvilken hand plejede at prøve sine kiære Børn med det naadige Siugdoms Fængsel, at hand kunde føre dennem des nærmere til sig, og opholde dem i Gudsfrygtigheds Øvelser. Hvorfore, enddog jeg vel veed, (sagde ham fremdeles,) at Eders Majest. hafver GUD fast i Deres Hierte, og forlader Sig paa Christi Forties-

1477
”neste, vil jeg dog hafve Eders Majest. formanet, nu at holde hart derved.” Kongen svarede strax til dette: Ne dubites; og ligeledes paa Dansk: Tvisler ikkun intet derpaa. (Hans Majestæt hafde vænt sig saaledes til at tale undertiden Latine til sine Præster, og andre Studerede Folk.) Præsten begyndte da igien at sige:
”Jeg tvisler ikke derpaa, Naadigste Konge, men efterdi jeg ikke veed noget, som udi Nød og Modgang kand gifve bedre og bestandigere Trøst, end Christi JESU hellige og uskyldige Pines og Døds gudelig og flittig Betragtelse; vil jeg Eders Majestæt herom erindre, at Eders Majest. heraf ville nu fatte sig den beste og kraftigste Trøst i Hiertet til at opholde Sig med i denne sin store Svaghed.”
Kongen svarede: Det hafver jeg altid giort; Laae saa et lidet stille. Derefter rakte hand Præsten atter Haanden, og sagde: Nu giælder det. Hvortil Præsten sagde, at den Almægtigste gode GUD, som Hans Majest denne ”Siugdom self hafde paalagt, skulde hannem og vel derudi Naadeligen styrke og opholde: Thi hans Kraft fuldkommedes i Skrobelighed.” Bad saa, at de samtlige derinde værende motte falde ned, og giøre Bøn for hannem til GUD om en Naadig Bistand og Lindring. Kongen bevilgede dette strax, og begyndte Self med sammenlagde Hænder at bede. Efter Bønnen, formanede Præsten Hans Majestæt, at hand nu med David vilde hierteligen sukke, af Psalm. 51. ”GUD vær mig naadig efter din Miskundhed, aflæt mine Synder efter din store Barmhiertighed, toe mig vel af mine Misgiærninger, og giør mig reen af alle mine Synder.” Hvorved Kongen lod see en meget stor, inderlig og besynderlig Andagt, med sammenlagde og opløftede Hænder, saa at alle de hosstaaende fældede Taare derved. Og efterdi hand altid gierne motte lide gudelig Sang, spurde mand, om der motte siunges en Psalme? Hvortil Hans Majest. svarede med Behagelighed: O Ja! Blef
Hans Majestæt lader siunge Psalmer for sig.
saa strax begyndt, og siungen: Allene til Dig, HERre JESU Christ etc. Og imedens den varede, opløftede Kongen sine Hænder ved hver Linie med største Andagt. Derpaa blef hand formanet, at hand med den gudfrygtige Patriarch Jacob vilde nu stride mandeligen, og ikke slippe, førend hand fik Velsignelsen. Hand svarede med en gudelig Ifrighed: Her vil ikke slippes. Præsten sagde fremdeles: ”O Salig er den, som kand stride den gode Strid, beholde Troen og en god Samvittighed: Thi hannem er Retfærdigheds Crone henlagt, som HERren skal gifve dem, der elske hans herlige Aabenbarelse;” GUD skee Lov, svarede Kongen. Derpaa blef siungen: Min Siæl nu lofver HERren etc.
Videre Samtale med Præsten.

1478
Hvilken Psalme Hans Majest. altid meget elskte, som hand ogsaa nu sin inderlige Hiertens Andagt med Fagter og Hænder gaf tilkiænde. Siden blef og siungen: Jeg beder Dig, min HERre og GUD etc., og Naar vi i største Nøden staae etc. Og imellem hver Psalme blef hannem adskillige trøsterige Sprogge af Skriften foreholdte, som til saadan Tiid og Omstændighed best passede. Hvilke alle Hans Majest. med største Agtsomhed paamærkede.

Hans Majests. store Andagt.
Som nu Kongen lod see saa stor Andagt, med Troe og Længsel efter GUD, og blef foruden af Præsten, den forhen benævnte Hof-Prædikant, ligeledes af sin Canceller, Hr. Christian Thomassøn, (thi hand, saavelsom Rigens Hofmester, med sin Frue, og flere, vare bestandigen derinde,) mere opvakt dertil, med herlig Trøst og Erindring af Guds Ord, som Hans Majest. vidtløftigen og heel bevægeligen blef foreholdet; anmodede Cancelleren hannem ogsaa, om det Høyværdige Christi Legoms og Blods Sacramente at bruge, som en meget god Tære-Penge, og sikker Leyde paa denne nu forestaaende Reyse igiennem Dødsens mørke Dal. Dette bejaede Kongen med allerstørste Behag, og Sig strax dertil beredde. Og da Absolutionen var skeet, haver hand det Høyværdige Sacramente med største og allerhierteligst Andagt annammet, og imidlertid ladet Sig holde op i Sengen. Der Bønnen og Velsignelsen ofver hannem var læst, blef siungen: Vor HERres JESU Christi Fred etc. Derpaa lagde hand sig til Rolighed, og vilde ikke meget tale efter den Tiid.
Hand beredes til Alterens Sacramente.
Lagde sig derefter til Roe.
Dette altsammen skeede om Søndagen, den 27. Februarii, da Kongen imidlertid intet, enten af Spise, eller af Medicamenter, hafde nydet, saavelsom ey heller den forrige Dag; undtagen lidet Hierte-styrkende Vand, som Doctorne bragte, til at læske hannem med. Disse vare, siden at Hans Majest. her indkom fra Friderichsborg, meest stædse paa Rosenborg tilsammen, nemlig den tilforn benævnte Dr. Jacob Fabricius, Dr. Oluf Worm, og Dr. Otte Sperling; for at kunde indkaldes, naar Hans Majest. noget forlangede. Om Natten derefter, saa og om anden Dagen, den 28. Februarii, tog Siugdommen jo mere og mere Ofverhaand, og hafver Kongen da fast intet talet. Besalede dog, at der om Formiddagen blef siungen den Psalme: HERre JESU Christ, sand Menniske og GUD etc.
Lægernes Opvartning hos Hans Majest.
En Psalme siunges til Dødsens Forberedelse.
Ved tu Slæt Eftermiddag, blefve Doctorne indkaldede, og Kongen befoel, at mand skulde hielpe hannem op af Sengen, da hand vilde sætte sig paa en Stoel som stod derhos. Hans Majests. Cammer-Tiener og tvende af Doctorne hiulpe hannem op. Hand stod fast paa sine Fødder, imedens de klædde hannem i en Natkiortel, og hand satte Sig self ned
Kongen lader sig hielpe op af Sengen.

1479
ned paa Stolen; men fandt sig strax ofvermaade afmægtig. Hof-Prædikanten gik til hannem, formanede ham til at holde hart ved GUD med et troende Hierte, og blifve GUD sin Herre troe indtil Enden, at hand kunde faae Lifsens Crone, betænkende at ingen vorder salig, uden den alene, som indtil Enden blifver bestandig.
Formanes af Præsten, og svarer ham trøstigt.
Kongen vinkede da ad hannem med Haanden, og sagde liudeligen tvende gange: **I tør intet tvifle:**
Da hand hafde nu sadt saaledes ved en half Times Tiid, befoel hand, at de skulde hielpe ham i Sengen igien.
Hielpes igien i Sengen.
Hans Majest. lod i ald denne sin Siugdom see en forunderlig Taalmodighed, og klagede aldrig ofver nogen enten Smærte eller Angist.
Kongens store Taalmodighed.

Ja, som den Høy-Salige Konge allerede var i Himmelen, forend hand kom i Himmelen, og for hand blef gandske adskilt fra dette Jordiske Væsen; Saa hafver hand og aldeles slaget sin Hu og sit Sind fra alt hvad som timeligt var: Saa at, saasnart hand var blefven sengeliggende, hafver hand aldrig med ringeste Ord befattet sig med noget, af alt hvad som var i Verden: Men med gandske Hierte og Tanker søgt og ikkun længtes efter det Himmelske og det ævige; Inderligen begærende, og med Attraae forventende, at den barmhiertige GUD vilde komme med en naadig Forløsning, og indføre hannem i sin ævige Roe og Glæde.
Hans Attrage til det ævige, og Forglemmelse af alt timeligt.
Hvorudi ogsaa Hans Majests. Ønske blef opfyldet samme Aften Klokken fem, forbenævnte 28. Februarii: Da hand, med fuldkommen Fornuft, meget stille og uden Bevægelse, sødelig og salig i HERren hensof; der den Høy-Salige Herre hafde lefvet i denne forgængelige Verden Eet og Halffierdsindstyve Aar, ringer sex Uger.
Hand hensover den 28. Februarii om Aftenen Klok. 5.
Kong CHRISTIAN den Fierde var af en høj Vært, og af stærke Lemmer; Og hvad heller hand gik eller hand reed, hvad heller hand stod eller hand sad, bar hand sin Krop som en Konge, ja som en Kiæmpe.
Kong CHRISTIANS Legoms og Sinds Egenskaber.
Af hans Ansigt og Aasiun udstraalede en stor Alvorlighed, og en saadan Majestæt, som tiente enhver, som saae hannem, i den største Ærbodighed. Men derhos var og saadan Naade og Mildhed, at, saasnart hand talede, blef mand indtagen af ikke mindre Kiærlighed end Frygt for hans Person, formedelst den Sindighed og Viisdom, som Hans Majests. Hierte var fuldt af, og hans Ord tilkiændegafve.
Hans Viisdom i Tale.
Der faldt af hans Mund, saa ofte mand hørde hannem sige noget, det dybsindigste Sprog og Indfald, det motte endogsaa være i den daglige Omgængelse, og ved hver en Leylighed. Hand skiæmtede iblant, med dennem som hand yndede; men i hans Skiæmt var ogsaa et slags Alvorlighed, til Eftertanke. Hand begreb alting i det samme Øyeblik, og vidste at paaskiønne hvad det førde med sig.
Forstand og Ihukommelse.
Hans Ihukommelse var derhos stærk, og mæren forunderlig. Men disse saa herlige Naturens Gaver, vare dog intet at ligne med den Retsindighed
Hans Siæls Dyder.

1480
hed, den Oprigtighed, og den Kiærlighed til Ret og Sandhed, som var hannem medfød, og som hans gandske Lefnet og Regimente noksom udviste.
Hans Majestet hafde i sin Ungdom haft en særdeles god Optugtelse og Underviisning, og hafde lærdt, foruden Christendommens og den sande Religions Grundvold, de boglige Kunster fra Grunden af, ey alene de, som høre til Sprogge, Beltalenhed, Historier, og verdslig Viisdom, men ogsaa de Mathematiske Videnskaber, Bygnings- og adskillige flere Videnskaber.
Hans Optugtelse, Lærdom, og Videnskaber.
Det Latinske Sprog baade skref og talede hand færdigen: Hand brugte det ey alene, (efter de Tiders Skik, førend det Franske blef saa almindeligt,) i Samtale med fremmede Fyrster, og med Gesandter, men endogsaa, ved en Sædvane, med sine Geistlige, som forhen er mældet: Ja hand hafde for Maneer, ofte at lade prædike for sig paa Latine i Slots-Kirken, af de Geistlige Houlærde ved Universitetet. I

det Tydske Sprog talede og skref hand, ligesom i det Danske, med en sær Fuldkommenhed: Vidste og vel at forklare sig paa Italiensk; og forstod derforuden Fransk og Spansk. Regerings-Kunsten, og de Europæiske Rigers Beskaffenhed, Stat og Interesse, vidste hand paa sine Fingre.
Forstand i mange slags Kunster og Haandværker.
Hand opsatte selff Instructioner for sine Gesandter, postviis og i Korthed, som Secretererne siden udarbeydede. Udi alle slags Kunster og Haandværker var hand kyndig, saa at hand Mesterne, som noget for hannem skulde forfærdige, Selff anviiste, og naar noget særdeles magtpaaliggende skulde giøres, gaf hand dennem Selff Underretning, ja Model og Afridsning med egen Haand dertil.
Bygnings-Kunst, Fortification, Skibbyggerie, Artillerie etc.
Bygningskunsten i Almindelighed, Fæstnings-Verker og Fortification, og i sær Skibs-Bygningen, forstod hand saaledes, at vel aldrig nogen af saa høy Stand fandtes, ja ikke ret mange udi de Tider af ringere Stand, som ham derudi ofver gik. Der findes endnu af Tegninger, giorte med Hans Majests. egen Haand, til alle disse Slags henhørende. Som det ogsaa er alle bekiændt, at ingen Potentat hafver i de Tider bygget enten flere eller bedre Skibe, end Hand: Hvortil hand og Selff forfærdigede Afridsninger, og Skibs-Bygmesterne dem tilstillede. Saa er ogsaa af vores, saavelsom af fremmedes Historier og Vidnesbyrd vitterligt, at Hans Majestet var holdet for den største Admiral og Søe-Helt, og viiste deraf Prøver. I Artillerie og Fyr-Verks Kunsten var hand ligeledes erfaren, forstod Stykkernes Proportion, ja iblandt forfærdigede Fyrverker uden nogen Mesters Tilhielp.
Ridderlige Øvelser.
Udi Ride-Kunsten, Ring-Renden, Tornering, og alleslags Ridderlige Øvelser hafde hand faae sine Lige: Til hvilke her ofte gafves Leylighed i Hans Majests. yngre Aar, førend den Keyserlige Krig paakom, da hand snart hvert Aar af fremmede Fyrster blef besøgt, og her jæfnligen blef holden Caroussel og Ridder-Spil.

1481
Hans Majests. lange Regerings-Tiid, (som var at regne 60. Aar, paa fem Uger nær, efter Hans Høypriselige Hr. Faders Død, men 51. Aar, og 6 Maaneder, efter at hand fik Cronen paa,) bar et fortreffeligt Vidnesbyrd, og bestandigt Beviis, paa hans møysommelige Fliid, og besynderlige velbetænkt Forsigtighed og Omsorg for sine Rigers og Undersaatters Velfærd.
Hans Majests. lange Regering.
Hans Hierte var bundet til sine Undersaatter, og deres Hierter igien bundne til Hans Majestet. Hand elskede og sørgede for dennem, som for sine Børn, og de ansage ham, som deres Fader, og som det største Exempel af en viis, retfærdig, og from Regenter.
Kiærlighed til sine Undersaatter.
Saa vare og disse hans heroiske Dyder, og hele Regering, befæstet paa de beste Grund-Pillere; hvoraf hans Gudsfrygt var den fornemmeste, efter Hans Majests Symbolum: **Regna Firmat Pietas.**
Gudsfrygt og Andagt.
Hand elskede og frygtede GUD af sit inderste Hierte, forlod Sig paa hannem stædse, og af hannem alene ventede Sig Lykke, Velsignelse og Fremgang, i sin Regering, og sit gandske Lefnet. Ingen Dag gik forbi, at hand jo læste i den Hell. Skrift; Ingen Dag, at hand jo baade Morgen og Aften boyede sine Knæe for alle Kongers Konge, og med ydmygste Bøn og Andagt paakaldte hannem om hans naadige Velsignelse og Bistand i sit Kongelige Regimente. End og i det sidste Aar, imedens Hans Majestet meest opholdte Sig paa Friderichsborg, forsommede hand ikke, hver Morgen tilig at indgaae i Kirken, alene for sig self, og der sit Hiertes Anliggende for den Allerhøyeste GUD at andrage. Aldrig

Chr 4. * 1577 – 1648 - Regna foimat pietas (med Gudsfrygt skal man land bygge)

forsommede hand Prædiken, enten om Søndagen, eller paa andre dertil forordnede Dage, uden naar nogen hontrængen- de Aarsage det forhindrede. Ja, hans Lyst til Guds Ord var saa stor, at hand til sidst i sin Svaghed, førend hand drog fra Friderichsborg, lod sig ved andres Hielp bringe ind i Guds Huus til at høre der Prædiken, da hand for Afmægtighed ikke kunde gaae uden at ledes.
En særdeles Omhyggelighed bar hand for Kirker og Menigheder, at de paa alle Stæder med dygtige og skikkelige Prædikantere og Sjælesørgere motte forsiunes.
Omsorg for den sande Guds Dyrkelse,
Hand befalede Biskopperne paa det strængeste, at giøre deres høyeste Fliid, at det eenfoldige Folk, i Synderlighed paa Landsbyerne, med deres Børn og Tiunde, i deres Christendoms Lærdom, blev vel underviist, og at Biskopper og Provster motte derpaa gifve noyeste Agt i deres Visitager. Imod Kiætterie og fremmed Lærdom var hand sær aarvaagen, og fornemmelig at ingen Jesuiter motte indsnige sig her i Landene. Elskede ellers Kirkens Fred, og vilde ikke tillade sine Geistlige, at indmænge sig i de udenlandske Religions-Tvistigheder, men alene at arbeyde paa det, som var til en sand Guds Kirkes Opbyggelse. Alleniste, da det høyligen hafde fortrodt, ja bedrofvet Hans Majest., at hans Svoger, den Høy-Salige Dronnings Broder, Marg-

1482
Marggrafve Christian-Wilhelm af Brandenborg, fordum Erts-Biskop af Magdeburg, hafde antaget den Papistiske Religion, ja og udgisvet en egen Bog udi sit Nafn, til at forsvare samme sit Affald, og sendt den til Kongen Self, da befalede Hans Majest. Biskoppen i Siælland Dr. Jesper Brochmand, dette Skrift grundigen at igiendrive: Og da Marggreven, (eller rettere andre under hans Nafn,) meget ilde og slet derpaa havde svaret, befalede Kongen endogsaa dette sidste at refutere: Som og skeede; ja saaledes, at vel ikke noget bedre og udførligere Skrift hafves, hvorudi den Romerske Kirkes Afvigelser fra Christi og Apostlernes Lærdom ere lagde for Dagens Lius.
For Skoler og Academier.
Saa forsorgede ogsaa Hans Majestet Skolerne udi sine Riger og Skole-Tienerne med gode Indkomster, og tilstrækkelig Underholdning; Oprettede nye Skoler i visse Stæder; Stiftede og fire Gymnasia, til den studerende Ungdoms ydermere Forbedring, i Odensee, i Christiania, i Roeskilde, og i Lund i Skaane. Hand anlagde det Adelige Academie udi Sorø, forordnede til dets Direction en beqvæm Ober-Hofmester, og forsiunede det med Professorer af de lærdeste Folk, som uden- eller indenlands vare at bekomme, samt med de beste Mestere, i alle Adelige Øfvelser, og i fremmede Sprogger. Saa forøgede hand og Professorernes Tal ved sit Kongel. Universitet i Kiøbenhavn, opbyggede dets Huse, Auditoria og Communitet; lagde frie Kost til et store Antal af Studentere, end der var tilforne; gaf og ideligen Reyse-Stipendia til dennem, som udi Mathematiske Sprogge, samt udi andre Videnskaber gafve Forhaabning til at kunde bringe det noget vidt. Ja, hvormange Kirker hafver hand ikke i sin Regerings-Tiid bygt; saa at mand vel kand tvisle paa, om alle samtlige Evangeliske Potentater, efter Reformationen, skulde hafve ladet opreyse saa mange, som denne Herre alene? foruden de mange, hand lod forbedre:
Hans Majestet bygde mange Kirker.
Slotte og andre Huse.
Ja foruden de mangfoldige andre Bygninger, Slotte, Lyst-Huse, Fæstninger, Tøyhuse, Proviant-Huse, Børsen i Kiøbenhavn, og deslige flere; hvormed hand sine Riger og Fyrstendømme beprydede og forbedrede. Hvortil hører ogsaa de hele Byer og Kiøbstæder, hand af Grunden lod anlægge, og saae dem, imedens hand lefvede, alle i Stand bragte, og med Borgerskab og Næring forsiunede, nemlig

Christianshavn ved Kiøbenhavn paa Amager, Christiania og Christiansand i Norge, Christianstad i Skaane, Christianopel i Bleginde, Glykstad og Christianspriis i Holsten.
Samt hof Byer og Stæder.
Kongens Omsorg for Rettens Administration.
I Hans Majests. verdslige Regimente, var intet, som laae hannem mere om Hiertet, og intet, hvori hans Viisdom og Klogskab mere saaes og for alles Øyne fremskinnede, end Rettens Administration og Handthæfvelse, som denne Herre med en høypriselig Ifver tog Sig an. Og saasom denne Sag, næst Gudsfrygt, er

1483
er den herligste Prydelse af et velbestikket Regimente, saa bør det og aldrig forglemmes, at det var udi denne Konges Tiid, at den Danske Lov og Ret, og Justitiens Anordning her i Landet, kom udi stor Reputation hos alle fremmede. Hans Majestet var fød med et særdeles Talent til at dømme, og med en særdeles Lyst til Retfærdighed at øfve, og at befordre den paa det nøyeste. Hand fandt den Møye aldrig kiedsommelig, Self at præsidere udi alle Herre-Dage i Danmark, og udi Land-Dagene i Fyrstendømmene, saa ofte hand kunde hafve Leylighed.
Retsindighed og Lyst til Self at dømme.
Hand sad ofte hele Herre-Dags Tiden igiennem, fem og sex Uger efter hinanden, saalænge der vare Sager for Haanden; hørde Parterne saavel af den nedrigste som den beste Stand, med største Agtsomhed, og lod kiænde en stor Viisdom og Retsindighed i sin Mening, naar Dommen skulde afsiges. Hand sagde den ogsaa ofte af imod sig Self, naarsomhelst Sager forefaldt, hvorudi Hans Majestts. egen Interesse var deelagtig. Fremmede Nationers Skribentere hafve vidnet derom, som hafde været herinde, og seet med Forundring dette vort Lands Høyeste Ret, og denne Herres Maneere i at sidde Self Retten, og at skifte den til enhver af sine Undersaatter. Og for Undersaatterne var Kongens Dyd og Upartiskhed saa bekiandt, at enhver glædede sig, naar hand fornam, at Kongen Self vilde sidde Retten, naar hans Sag skulde fremtages og paakiendes.
Antager og strax besvarer Suppliquer.
Saa hafde og til Hans Majest. enhver ringeste Undersaat lige saa frie Adgang som den ypperste, med sine mundtlige og skriftlige Klager, Bønner, og Ansøgninger, hvilke uden Ophold blefve besvarede. Ofte skeede det, at Hans Majest., naar Tiid og Stæd det tillod, baade hørde dem, og strax paa samme Stund gaf dem Beskeden.
Nye Love.
Hand affskaffede i Norge de gamle og i mange Stykker ubrugelige Lov-Bøger, og gaf dem baade en nye verdslig Lov, og en nye Kirke-Ordinantz. Ligeledes hafde hand og foresat Sig, at giøre en nye Dansk Lov-Bog; hvorom Hans Majestts. Befalning til Lands-Dommerne, som derpaa skulde arbeyde, saa og visse fra dennem indsendte Prøver, bære Vidne. Men, efterdi dette Verk ey kom til Stand, blef siden, til den gamle Jydske Lovs Forbedring, udgisven Hans Majestts. Reces. Ikke at tale om det store Antal af nyttige Forordninger, til den sande Religions og Christendommens, til Justitiens, Politiens, Commerciens, og almindelig Velstands Befordring, som endnu ere forhaanden.
Omsorg for Mynten.
Hand hafde i sær, fra sin første Regerings-Tiid, megen Agtsomhed paa Mynten, affskaffede og udeholdte af sine Riger ald fremmed Mynt, som forlav befandtes, og lod slaae saadanne Penge, som svarede til deres Værdie, og vare giæfve og gængse i alle Lande.
Fabriker og Manufacturer.

Hand indrettede Fabriker og Manufacturer, fast af alle Slags, Papir- og Krud-Møller, Gevær at giøre, Klæde, Silke, Fløyel, og Gyldenstykke, samt Tapeter, end ogsaa med Guld og

1484

og Sølf indvirkede. Men deriblant var og det, som Hans Majestet siden igien ophævede, da hand fornam, at det ingen Nytte eller Fordeel gaf. For Undersaatternes Handel, Negotie og Søefart bar hand en u-ophørlig Omsorg; og med store Privilegier, nu til Defensions-Skibe, nu i andre Maader, opmuntrede de Trafiqverende mere og mere.

Commercen og Skibsfarten.

Hans Majestts. Aarvaagenhed, hans Afskye for Magelighed og Ledighed, og hans utrættelige Lyst til Arbeyde, var meer at forundres ofver, end for andre at efterfølge.

Hans Majestts Aarvaagenhed og Arbeydsomhed.

Hver Morgen Klokken tre eller fire, Vinter og Sommer, var hand oppe, og derefter den gandske Dag i stædsværende Øfvelse, Arbeyde og Forretninger. De u-tallige hans egenhændige Skrivelser og Brefve, (hvoraf nu vel den største Deel er forkommen, men en stor Mængde endnu tilofvers her og der, og paa mange Stæder adspredde,) bevise og meget, af hvad nu sagt er. Og udi dennem fremskiinner almindeligen, tillige med en stor Forstand, en særdeles Sindets Munterhed, Klygt og Skarpsiindighed. Af Skalke og u-oprigtige Folk, og i sær af Hyklere, var Hans Majestet en Hofved-Fiende.

Afskye for Hyklere og onde Folk.

Onde Folk skælvede for hans Aasiun og for hans Hevn. Og saa stolt, og formuende paa Gods og Venner, motte ingen tænke sig at være, at deres onde Giærninger derfor skulde vorde u-straffede. Vold og Tyrannie blef saa lidet skiænket og tilgode holdet de mægtige, som Opsætzighed, Bedragerie og Utroskab de ringere.

Høy Myndighed i Justitien.

De som ere i den Tanke, at Raadets og Adelens Myndighed tog Ofverhaand i de sidste Aar af Hans Majestts. Regering, kunde ikkun læse denne Historie udi de Aar 1646. og 1647. og deraf vorde anderledes underviiſte. Imod sine Tienere, og dem som hand ideligen og dagligen brugte til sine Forretninger, var Hans Majest. en Naadig, godgiørende og gafmild Herre.

Naade imod sine Tienere.

Hand fordrede af dennem fuldt Arbeyde og Tieneste, og de blefve af hannem fuldkommen belønnede. Saa vidste hand og at udvælge Sig dennem saadanne, at Tienernes Egenskaber vidnede om Herrens Sind, og gafve for alle tilkiænde, hvad for Folk Hans Majest. hafde meest Fortroende til, og hvad for Dyder, hand lagde Ære og Naade paa.

Klogskab i at udvælge dennem.

Døden var og alene den, som Herren og Tienerne adskilde. Saadanne Mænd vare hans Cancellere, den ene efter den anden: Saadan var og hans gamle Geheime- og Cammer-Secreterer, som Hans Majestet fordre ind med sig fra Wolfenbyttel Aar 1615., og siden ofver de 32. Aar erfarede den samme troe Tieneste af hannem indtil sin Døde-Dag.

Hans Majestts. Krigs-Dyder og Tapperhed.

Saa skulde vel ogsaa tales om denne store Konges Tapperhed, og Krigs-Dyder. Men hvo er vel i Historierne saa ukyndig, og udi Skrifter og Bøger saa ubelæst, der ikke noksom er herom underrettet? Naar som end ogsaa fremmede, og fast hver een

1485
een som har mældet om denne Konge, ja hans Fienders egne Skribentere, tilstaae hannem samtlige denne Roes, at Hans Majest. var en stridbar Herre, forstod Krigs-Kunsten som den beste General, og viiste et høyt Mod og u-forsagt Hierte udi alle Farligheder: Ja, at det eneste, som ham fattedes, til at blifve een af de berømteste Strids-Helte i Historierne, var Lykken. Saa at, naar hand end, saavel i den Keyserlige, som i den sidste Svenske Feyde prøvede Lykkens Umildhed, hafver hand dog baade til Lands og Vands gifvet saa herlige Prøver af sin Mandighed, at store Seyervindere hafve priset den. Ja hand hafver til sidst ladet kiænde, saa vel udi dette Slags, som i andre sine Modgange og Gienvordigheder, en u-ofvervindelig Frimodighed.
Uofvervindelig Hierte og Mod i Modgang.
Hans Majestets Trofasthed i Venskab, og Oprigtighed i Hierte, Ord og Lofter, var for alle aabenbar.
Trofafthed i Venfkab, og Unfeelfe hos fremmede Herrer.
Hans Ære, Anseelse og Credit var og saaledes bekiændt blefven, og befæstet hos alle Potentater i Europa, at de hafde et synderligt Øye paa hannem, og nu ved Gesandtskaber, nu ved Skrivelser, beraadsloge sig med hannem, i deres høyeste og vigtigste Anliggende. Kong Gustaff-Adolph pleyede at sige, at frem for alle Potentater og Konger bar hand den høyeste Estime for Kong CHRISTIAN, og at der var ingen, som hand ønskede heller at holde Venskab med, hvis ikke dette stod imod, at hand var hans næste Naboe. Saaledes fortælle de Svenske Historie-Skrivere. Kong Philippus IV. i Spanien næfnte ham siælden, uden med denne Titel: El Padre de los Reyes, Kongernes Fader.
Var den ældfte Regent i fin Tid.
Og hand kunde vel ogsaa hede det, om ikke i anden Mening, da i Betragtning til hans langvarige Regering. Hand hafde udi sin Tiid kiændt fire Keysere i det Romerske Rige; Tre Konger i Frankerige; Tre Konger i Spanien; Tre i Engelland; Fire i Sverrige; og Tvende i Polen.
Fremdelet Vidneſbyrd om ham.
En berømt Italiensk Skribent, naar hand mælder om hans Død, siger, at Kong CHRISTIAN var langt fra ikke saa stor en Konge, i henseende til sin høye Stand, sit Kongedomme og sine Riger, som hand var stor af Ære, stor og priiselig af Dyder, og stor af Tapperhed: Og at dette var særdeles mærkeligt, at man saae paa een og den samme Tiid at regere udi Norden tre Printzer, Kong Gustaff-Adolph, Kong Wladislaus IV. og Kong CHRISTIAN IV., hvilke mand bør regne iblant de største Krigere, og de modigste Kæmper og Strids-Helte i den hele Verden.
Mere behofves ikke, udaf andres Berømmelser at anføre; da saameget forhen er sagt, efter vore egne Landsmænds, og de samtlige Danske og Norske Indbyggeres taknemmelige Amindelse og bestandige Vidnesbyrd. Ja, dersom endnu noget deriblant til

1486
til denne Herres Nafns Udødelighed skulde fattes, da blifver det dog alt fuldkommet, i det at hans Sæd og Afkom, som nu saa nær et hundrede Aar disse Nordiske Rigers Throne hafver besiddet, alle hafve roset Sig af, og rose Sig fremdeles, at de hafve haft den Høypriselige **Kong CHRISTIAN den Fierde** til Fader og Oldefader.
Hans Majests. Høyt-velsignede Sæd og Afkom.
Fædernelandet vil og aldrig i sine Bønner til GUD aflade at bede, ønske og haabe, at paa Thronen herefter aldrig en Mand af denne Glorværdigste Konges Sæd og Afkom maae safnes, førend ald Verden faaer en **E N D E.**

Den endelig og sidste Freds Fordrag ved Bremsebroe oprettet og sluttet af Kron-Danmarkes og Sverriges Fuldmægtige Commissarier den 13de Augusti 1645, som siden af deres Majesteter Kongen i Danmark og Dronningen i Sverrige blef confirmeret og stadfæstet.

Den Stormægtigste Høpbaarne Førstes og Herres Hr. CHRISTIAN den Fierdes Danmarkes, Norges, Venders og Gothers Konning, Hertug udi Slesvig, Holsten, Stormarn og Dytmersken, Greve udi Oldenborg og Delmenhorst etc. vores allernaadigste Herres og Konnings Fuldmægtige Commissarier, vi efterskrefne, Corfitz Ulfeld til Eggeskov, Ridder, Danmarkes Riges Raad, Hofmester og Befalingsmand paa Møen, Christian Thomasen til Stougaard, Ridder, Danmarkes Riges Raad, Kongelig Majestts. Canceller og Befalingsmand udi St. Knuds Kloster udi Odense, Christopher Urne til Aasmark, Ridder, Danmarkes Riges Raad og Befalingsmand paa Draxholms Slot, og Jørgen Seefeld til Nessø, Danmarkes Riges Raad, Landsdommer udi Siælland og Befalingsmand udi Ringsted Kloster; Giøre hermed vitterligt, at eftersom nu en Tidlang nogen Misforstand og Irringer ere entstandne imellem Høybemeldte Hans Kongel. Majest. og Danmarkes Crone paa den eene, og den Stormægtigste Høpbaarne Førstinde og Frøken, Frøken Christinam Sverriges Gothes og Vendes udkaarne Dronning og Arf-Førstinde, Stoer-Førstinde udi Findland, Hertuginde til Estland og Carelen, Frøken ofver Ingermandland, og Sverriges Crone paa den anden Side; Og iblandt andet i Synderlighed om Seyladsens, Commerciernes og Toldens Friihed udi Øresund, og hvad deraf dependerer, hvilke alle endelige saavidt ere udbrede, at de have foraarsaget og optændt denne nu værende og brændende Feyde og Orlog imellem Deres Kongel. Majest. Majest. og disse loflige Nordiske Riger, ikke til ringe begge Rigernes og des Undersaatters og Indbyggeres Skade, Hinder og

Fordærvelse: Saa hafver den Stormægtigste Høpbaarne Første og Herre, Hr. Ludvig den Fiortende, Christeligste Konge udi Frankerige og Navarra, samt paa Hans Majestts. Vegne Hans Majestts Elskelige Frue Moder og Regentinde udi Frankerige, den Stormægtigste Høpbaarne Førstinde og Frue, Fru Anna, Dronning udi Frankerige og Navarra, af synderlig Affection og Christeligt medlidende, saavel med disse Nordiske Riger, som den heele nu mere end lang Tid perturberede Christenhed, for got anseet at søge alle muelige og skiellige Middel, hvormed denne optændte og Land-fordærvelige Orlog, i Synderlighed i disse Nordiske Riger kunde udslukkes og dæmpes, og i Stæden igien, Fred,

1488
Roelighed, Venskab og god Fortrolighed stiftes og oprettes, dermed ald ydermere Ulykke at forekomme, og saaledes giøre en Begyndelse til den algemeene, saa høyt fornøden og af alle attraadde Christenheds Fred og Eenighed: Og til den Ende udi forleden Aar affærdiget til begge Deres Kongel. Majest. Majest. i Danmark og Sverrige sit anseelige Sendebud og Ambassadeur den Velbaarne Hr. Caspar Coignet de la Thuillerie, Ridder, Coursons Friherre, Consistorial Grefve, og i disse Nordiske Riger Extraordinaire Gesandt, med Ordre at remonstrere begge Deres Kongel. Majest. Majest. Christenhedens Tilstand, dernæst styrke og formane til Forligelse, og fredelige Consilia, tilbyde sin Herres Underhandling og Interposition, med sin egen Møye og Arbeyde, og saadant alt jo for jo bedre: Hvorfore og Hans Kongel. Majest. beveget, saavel af den Respect til Deres Kongel. Majest. Majest. udi Frankerige, som sin egen Begierlighed og Attraa, at slukke og dæmpe denne Krig og Orlog, og at nyde og conservere Fred og Roelighed, inden alle sit Riges Grændser, saaog Fortrolighed, Venskab og god Correspondens med alle sine Naboer, i Synderlighed med Sverrige, som formedelst sine vidløftige Grændser, og udi mange andre Maader, stor Gemeenskab haver med dette Rige, hafver ladet sig Deres Kongel. Majest. Majest. i Frankerige venlige Raad og tilbudne Underhandling velbefalde; Og siden Hendes Majest. i Sverrige iligemaade sin Genegenhed ladet forstaae og tilkiendegive; Er derpaa fuldt, at formedelst velbemældte Fransoste Ambassadeurs Underhandling, et Møde paa Grændserne ved Bremsebroe, imellem begge Rigernes Commissarier og Fuldmægtige, fire paa hver Side, af lige Condition, til den 8 Februarii sidstleden er blefven bevilget og for afskediget. Hvor vi forskrefne hafve paa samme Dag og Sted, med Høybemældte Hendes Kongel. Majest. og Sverriges Riges Raad og Fuldmægtige Commissarier de Velædle Velbaarne og Velbyrdige, Hr. Axel Oxenstiern, Friherre til Kimitho, Herre til Fiholmb og Tidøre, Ridder, Rigens Canceller og Laugmand i Vester Nordlandene og Lapmarken, Hr. Mathias Soop til Malfaker og Biurum, Assessor i den Kongel. Hof-Ret udi Stokholm, Laugmand i Ingermandland, Hr. Thure Bielke, Friherre til Sabested, Herre til Frosnik, Assessor i den Kongel. Hof-Ret i Stokholm, og Hr. Thure Sparre til Erichstad og Kessuelaas, iligemaade Assessor i den Kongel. Hof-Ret i Stokholm. Og siden vi hverandres Fuldmagt og Procuratorium hafver ofverseet, rigtig og nøyagtig befunden, og paa begge Sider forverlet og ofverleveret; Da ere vi udi den Hellig Trefoldigheds Nafn tilsammen kommen, denne gandske Tid med største Flid ofverveyet og examineret, de Irringer og Tvistigheder, som Rigerne hafve været imellem, betragtet alle Middel og Veye dennem at bilegge, og en god varagtig og fortrolig Fred og Venskab, igien at stifte og oprette: Hvorudinden Høybemældte Hans Majestts. i Frankerige Ambassadeur

1489

fadeur sin høyeste Flid, Forstand, Dexteritet, Møye og Arbeyde, saa længe og ufortræden hafver anvendt, at vi paa det sidste hafve paa Deres Kongel. Majest. Majest. vores allernaadigste Kongers, Deres Successorers og Cronernes Danmarkes og Sverriges Vegne, os om alle Irringers, Stridigheders og Twisters Affskaffelse, og derimod om en ævigvarende, u-igienkaldelig stadig Fred og Venskab forligt, foreenet, foraffskeded og besluttet; Saasom vi og hermed forlige, foreene, foraffskedige og beslutte; Og skal til ævig Tid, af begge Deres Kongel. Majest. Majest. Deres Successorer, Raad, Tienere og Undersaatter i Danmark, Norge og Sverrige, stadigt, fast og u-ryggeligt holdet blifve, som efterfølger:

1.

Efterdi om Farten og Seyladsen igiennem Beltet og Øresund af Øster- og Vester-Søen og derfra tilbage igien, og den Ret, som samme Seylads angaar, er indfalden Twistighed og Differentz, saavelsom om Told, Accise og anden Besværings Frihed med Bahneres Certification, og for Kiøbmands Underslef skyld paa Skib og Gods anstalte Inqvisitioner, Visitationer, og deraf foraarsagede Hinder, Arrester og Rettergangs Processer, saa det endelig til aabenbare Krig og Feyde er udbrudt: Da er efter vidløftige og mangfoldige Conferentzer og Underhandlinger, paa det sidste saaledes venligen blefven forligt, foraffskedet og besluttet, saaog paa Hans Kongel. Majestets af Danmark, Hans Majestts. Efterkommeres og Danmarkes Riges Vegne, lofvet og tilsagt, at Hendes Kongel. Majest. i Sverrige, Hendes Majestts. Efterkommere, Konningerne sammestæds, og deres Undersaatter og Indbyggere udi Sverrige og Storførstendømme Findland, i Ingermandland, Estland og Lifland, skulle herefter hafve og nyde Rettighed, Frihed og Magt, at seyle med deres egne og leyede Skibe, Skuder og Fartøyer, store og smaa, monterede og u-monterede, Orlogs- og Koffardi-Skibe, saaog at føre og føre lade, deres Bahre og Gods, af hvad slags det og være kand, igiennem Øresund og Belt, efter Tidens og enhvers egen gode Villie og Leylighed, uden Forbud, Hindring eller Ophold i nogen Maade.

2.

Og er dette saaledes at forstaa, at Hendes Kongel. Majestet, Hendes Majestts. Successorer og forskrefne des Undersaatter og Indbyggere, i Sverrige, Findland, Ingermandland, Estland og Lifland, skal være friit efter sin Villie og gode Leylighed at føre igiennem Øresund og Belt, allehaande Bahre og Gods uden Underskeed, Exception eller Limitation, det være Lands Bahre, ud af andre Riger og Stæder tilkiøbte og førdte, voren, faldne, arbeydede i eller uden Rigt, i Synderlighed allehaande Ammunition, af Orlog, eller det dertil tiener, som ved Nafn er, Kaaber, Messing eller Jernstykker, store og smaa, Musketter, Pistoler, Baaben, Verie, Lod, Krud, Lunter, Salpetter, eller hvad til

1490

til Arbeyde og Artilleriet hører, i hvad Nafn det hafver eller hafve kand, og til Orlog er tienlig, uden Hinder og Ophold, Besværlighed, Forbud eller Taxation i nogen Maade, hvad heller det føres ud af Sverrige, Finland, Ingermandland, Estland, Lifland, udaf Pomeren, Meklenborg, Lybek, de Preusiske og Churiske Steder ind i de Lande, som ligger ved Vester-Søen, eller og ud af disse, ind i Øster-Søen paa Sverrige og des forbemældte underliggende Provintzier eller paa Pomeren, Meklenborg, Lybek, de Preusiske og Churlandiske eller andre Stæder.

3.

Saa skulle og alle Hendes Kongel. Majestts. og Hendes Majestets Undersaatters Indbyggeres i Sverrige, Finland, Ingermandland, Estland og Lifland, Skibe og Gods, af hvad Sort de være kunde, samt deres Søefolk, Kiøbmænd og andre Passagers, hvad heller Skibene ere aldeles egne, eller Svenske Undersaatter hafve der Part udi, være fri og ubesværet i Øresund og Belt, for ald Told,

Acciser, Imposter, Undgielder, eller hvad andet Nafn de nu hafve, eller herefter kaldes og optænkes kunde, under hvad som helst Prætext det og skee maa eller kand, saavel den Stund Skibet ligger i Øresund og Belt, som naar de gaar der igiennem, frem eller tilbage: Mens hører Skibene aldeles Fremmede til, eller Fremmede hafve der Part udi, og ere af Svenske Undersaatter hyrede, skulle de erlægge i Øresund og Belt, til Hans Kongel. Majest. i Danmark, den Rettighed, som de efter Pacta og Sædvane, af Skibene ere skyldige, enten af det gandske Skib, om det Fremmede gandske tilhøre, eller af dets Anpart proportionaliter, ald i dette Fordrag beskrefven Frihed, Ret og Immunitet paa Svenske Skib, Folk og Gods i alle Maader u-forkrænket.

4.

Hvilken de Svenskes Seyladses og Besværings Frihed saaledes er for-accorderet, og Hans Kongel. Majest. i Danmark paa sine Successorer Danmarkes Konger og Kronens Vegne lofvet og tilsagt, at alle Hendes Kongel. Majestts. Undersaatter i Sverrige, Finland, Ingermandland, Estland og Lifland, skulle uden Underskeed, nyde den forskrefne Frihed og Ret, paa Personer, Skib, Gods og Bahre, hvad heller de i Rigt eller uden Riget ere tilveyebragte: Og skulle herefter alle forbemæfne Svenske Skibe, Gods, Brefve, Skrifter, saaog de Skibe, som føre Svensk Gods, samt medhafvende Personer, være saavel i Øresund, som i Belt, fri og exempt for Inqvisitioner, Visitationer, Maalen paa Skibet, Arrester, Anholdninger, Rettergang, Processer, Confiscationer eller andre Molester, ey heller noget Jus Superioritatis eller nogen deraf kommende Jurisdiction paa dennem exerceris, saavidt Farten, Navigationen, Commercien, og deres Dependentier vedkommer, meget mindre tages nogen eller noget af Skibene eller tvin

1491
ges til Tieniste i nogen Maade, uden Eyermandens egen gode og fri Villie.

5.

Mens eftersom Certificaterne og adskillige Parternes om deres Nøyagtighed fattede Meeninger og Udtydninger, ikke ringe Aarsage hafve gifvet til de i Øresund anstildte Inqvisitioner, deraf entstandene Misforstand og Krig, som derpaa imellem begge Rigerne fuldt er; Hvorfore alt saadant at forekomme, og til at giøre desbedre og rigtigere Underskeed imellem de fri Svenske Skibe og Gods og andre, som Tolden og Besværingen ere undergifne; Da er det med denne Articul saaledes distingveret, og paa det sidste forligt og forafskediget, at, naar noget Svensk Orlogs-Skib, stort eller lidet, et eller flere, ladde eller udladde, løbe igiennem Øresund, skulle, naar de komme udi Øresund for Cronborg, og ingen andenstads i Canalen af Øresund, strygge sit, eller deres Topseigl paa den store Mast, saalænge det, eller de kommer Fæstningen forbi, og skyde Svensk Lossen, Cronborg Slot til Ære, og med Dansk Lossen igien af Slottet æres: Og om Orlog-Skibene strax derpaa gaar deres Kaas, at det dennem skal staae frit fore, at de ey til nogen anden Beskeed skulle være forbundne. Men sætter noget Svensk Orlog-Skib i Øresund for nogen Aarsage skyld, og Gouverneuren paa Cronborg sender Bud til Capitainen paa Skibet eller Skibene, dennem i Venlighed adsporgendes, hvorfra de ere komme, og begiere at see deres Søe-Pas, foruden det dennem nogen videre Molestie at tilføye, da skal Capitainen paa det Svenske Orlog-Skib ey veigre sig, sit Søe-Pas at fremvise til Gouverneurens Udskikkede, og saaledes møde hverandre med Venskab og Hoflighed i alle Occasioner: Medens ellers i andre Maader med Flagets Indtagelse, eller deslige intet besverges. Mens saavidt Belt vedkommer, da stande de Svenske Orlog-Skibe friit fore, at løbe Nyborg forbi, efter Vinden eller Leyligheden. Mens hvor det sætter nær uden for Slottet Nyborg, da handle der, som for Cronborg i Øresund sagt.

6.

Alle andre Svenske Skibe, tilhørende Hendes Kongel. Majestets Undersaatter og Indbyggere i Sverrig, Finland, Ingermandland, Estland og Lifland, ladde med idel Borgeres og Indbyggeres Gods og Bahre, som efter dette Fordrag og Foreening ere fri og exempt for ald Besværing og Moleste, skulle føre med sig et General Søe-Pas, af Hendes Kongel. Majest. Self, eller des Officianter, i des egen angaaende Sager, eller og Borgemester og Raadet udi Stæderne, ofver de Skibe og Bahre, som Borgerne og andre Rigens Indbyggere tilhørte, lydende med Generale Ord, at Skib og Gods hører fornæfnte Svenske Undersaatter og Indbyggere til, saasom efterfølger:

1492

Concept paa et General Søe-Pas for Svenske Skibe og Gods, som heelt Svensk ere, og med Svensk Gods beladde, som kand, mutatis mutandis, beqvemmes til fremmede Skibe, som føre idel Svensk Gods.

Vi Borgemestere og Raad N. N. giøre vitterligt, at dette Skib N. hvorpaa er Skipper N. er Svensk, og haver hiemme i vor Stad N. (eller anden Svensk Stad N.) og med Gods og Bahre, allene Svenske tilhørige lastet, agter sig ad Vester-Søen, saasom des Redere N. med sine Medredere og Consorter (saafremt flere Medredere findes) for os og vort siddende Ret vundet hafver, begierende derpaa dette vort Pas og Vidnesbyrd, til Beviisning, at Skib og Gods bør i Øresund og Belt, for ald Told og Molestie, efter Ret og Rigernes Afskeder fri at være. Til Vidnesbyrd hafve vi dette med Stads Indsegel, og Stads-Skrifverens Underskrift bekræftet Actum &c.
Hvilket Søe-Pas, naar det fremviises paa Toldboden, i Helsingøer af dennem, som igiennem Øresund seyle, og i Nyborg af dennem, som seyle igiennem Belt, skal det der leveres i Hans Majests. i Danmark Toldere Hænder, og de derimod være forpligtede, at strax uden Ophold gifve sit Beviis med Dag og Dato, at samme Svenske Skib og Gods er igiennem passeret, og sit Søe-Pas seet hafver, lydendes saasom følger:

Concept paa det Beviis som Tolderen i Helsingøer og Nyborg bør at gifve Skipperne, som indlevere deres Søe-Pas og Certification.

Anno .... den ... Dag udi .... Maaned, hafver Skipperen N. som hafver hiemme i N. med Skib N. ofverantvordet mig sit Søe-Pas eller Certification paa Skib og Gods dateret N. .... Dag og .... Aar. Til ydermere Vidnesbyrd, er hannem denne Beviis meddeelt.
Og i saa Maade Skibet med Gods og Folk, uden Hinder, Forfang, eller nogen videre Molestie maa gaae sin Vey og Kaas.

7.

Iligemaade skal holdes med de fragtede Skibe af Svenske Borgere og Indbyggere, som intet andet hafver inde, end idel Svensk Gods, hvilke, efter at deres Søe-Pas med generale Ord forfattet, saaledes fremvist og leveret hafve, paa Toldboden i Helsingøer eller i Nyborg, og af Tolderne dersammestæds, deres Beviis hafve bekommet, hvilket og strax uden ald Ophold skee skal. Og naar Rettigheden for det fremmede Skib eller des Anpart er gifven og betalt, det Svenske Skibs eller des Anpart Godses og Personernes Frihed Uforkrænket, da skal det iligemaade uden videre Besværlighed, Hinder og Molestie, maa gaae sin Vey og Kaas efter sin Leylighed.

1493

8.

Dersom og noget Svensk Ballasted Koffardi-Skib kommer løbendes igiennem Øresund eller Belt, det skal og paa den Maade og Viis, som sagt er, beviise sin Vilkaar paa Toldboden i Helsingøer og Nyborg, med et General Søe-Pas, at det hører hiemme i Sverrige, Finland, Ingermandland, Estland eller Lifland, og siden paa denne Maneer gaae sin Vey og Kaas efter sin Leylighed, uden ald videre Besværing, Molestie, Hinder eller Ophold.

9.

Mens kommer noget Skib stort eller lidet løbendes igiennem Øresund eller Belt, indehafvendes og lad med endeel Svensk, endeel andet udenlandsk Gods og Bahre, som Tolden udi Sundet og Belt ere undergifne, det skal føre en særdeles Certification paa det Gods og Bahre, som det indehafver og fører, for Svenske Borgere og Indbyggere udi Sverrige, Finland, Ingermandland, Estland og Lifland, og skal den Certification saaledes være formeret, at derudi anteignes alt løst Gods, som ligger aabet, friit og u-bunden, med sin Vegt, Tal og Maal, i Skippund og Læste-Tal, som ere Kaaber, Messing, Jern, Tiære, Beeg, allehaande slags Korn, Salt, Saltfisk, Smør, Tallig, Hamp, Hør, eller deslige Bahre; Mens Kram-Bahre og hvad som indsluttes kand eller indpakkes udi Kister, Pakker, Fade eller Tønder, det skal uden Bahrenes Specification med enhver Svenskes Mærke, paa Kister, Pakker, Fade og Tønder være mærket, og udi Certificationen uden Specification af Sorterne beviist være, at samme Pakker, Kister, Fade og Tønder med sine indehafvende Bahre, høre Svenske Borgere og Indbyggere til, eftersom for Rigtigheds skyld, og til at undfly ald Disput og Misforstand, formularet af Certificationen herhos følger.

Concept paa en Certification, som et Svensk Skib, som fører endeel Svensk, endeel ufrit Gods, hvilken, mutatis mutandis, til et fragtet fremmed Skib, kand blive accommoderet.

Vi Borgemestere og Raad N. N. Giøre vitterligt, at for os og siddende Ret hafver sig, paa underskrefne Dato indstillet N. Borgere her i Staden (eller i anden Svensk Stad, eller og ellers Svenske Indbyggere) gifvendes tilkiende at hafve udi Skibet N. tilhørendes N. hvorpaa Skipper er N. ladet indskibe, Kaaber, Jern, Hør, Hamp .... Skippund, Hvede, Rug, Korn .... Læster eller Tønder; Bræder .... Tylter, Master .... Stykker, Viin .... Piber, Orehoveder, Ammer, Øll .... Læster, Pakker, Fade, Kister og Tønder med allehaande Svenske kramgods og Bahre (addatur numerus) tegnede med NB. Mærke, som hannem eller de Borgere og Indvaanere N. tilhører, begierendes denne vores Certification til Beviisning at Skibet heelt eller mindre og førte Gods

1494

bor i Øresund og Belt for ald Told og Molestie efter Ret og Rigernes Afskeed fri at være. Til Vidnesbyrd hafve vi dette med Stadens Indsegl og Stads Skrifverens Indsegl bekræftet. Actum.

1645.

Og naar saadan en Certification, som sagt er, accommoderet til Bahrene, paa Toldboden i Helsingøer eller Nyborg er fremviist og ofverleveret, da skulle de saaledes certificerede Svenske Bahre, siden for alle videre Visitationer, Inqvisition, Arrest og Detension, Rettergang, Process eller Confiscation u-molesterede og ubesværede blifve. Mens om saa skeer, at nogen Aarsage findes til Inqvisition paa det andet Gods, som er Tolden undergifvet, og Bedraget er større, end at Skibet og Seyladsen kunde med Borgen salveres, da skal det med Told besværede Gods, som mand hafver Suspicion eller Action paa, strax udlosses og oplægges i Helsingøer eller Nyborg, og det i høyeste inden otte Dage giøres til Ende, saa at Skibet Svensk, eller fragtet med det Svenske Gods, maa i det længste inden otte Dages Forløb, hafve Frihed at løbe sin Vey, og de Svenske ikke længere opholdes; meget mindre skal de

Svenske, Findske, Ingermandlandske, Estniske og Liflandiske Undersaatters og Indbyggeres Skib og Farekoster, Gods og Bahre, med nogen Action eller Molestie for saadanne Feyl og Forseelser være besværet eller bekymret.

10.

Blifver noget Svensk, Findsk, Ingermandlandsk, Estnisk eller Liflandsk Skib fragtet og hyret, lad med fremmet og Tolden undergifvet Gods, da skal det ikke desmindre paa Skib og Folk nyde ald Frihed, Ret og Immunitet, som de Svenske med rette og efter dette Fordrag tilkommer: Og skal den fremmede Kiøbmand giøre Beskeed og Reede i Sundet og Belt for sit Gods, den Svenske Frihed u-forkrænket.

11.

Og paa det forbemæfne Svenske Undersaatters Skib og Gods ikke skulle imod sin Reyse og imod sin Villie, eller til sin Skade og Afbrek opholdes og forsomme sig, da lofve og tilsige vi at lade giøre saadan Anordning i Helsingøer og Nyborg, at Tolderen eller den som dertil forordnet blifver, hver Dag For- og Eftermiddag paa visse Timer lader sig finde paa Toldboden, der annamme Søe-Passerne eller Certificationerne, og strax uden Ophold tilstille Beviiser, og den Skipperne ofverantvorde, i Form som forbemeldt er, at de Svenske Skibe og Gods saaledes, uden ald videre Hinder og Molestie maa gaae sin Kaas og passere i alle Maader u-tiltalt.

12.

Hænder det sig herefter, at Hans Kongel. Majest. af Danmarkes Orlogs-Skibe, eller Hans Majests. Undersaatters egne eller fragtede Skibe, drefne af Veyr eller andre Uleyligheder, komme at søge Hafne og Sikkerhed i Sverrige, og des underliggende

1495

gende Provintziers Hafne, da skal det dennem frit stande, uden Told, Inqvisition eller Besværing i nogen Maade, alleneste at de Danske Skibe betaler Anker-Penge, og hvad andre Venner og fremmede er og vorder paalagt, mens ellers blive for Told og Besværing paa Godset og Inqvisition i alle Maader u-molesteret, saa og nyde Frihed og Ret til Forfriskelse eller Reparation, for billig Værd at indkiøbe, hvad som helst de hafve fornøden, eller kunde behofve. Samme Ret skulle de Svenske Skibe nyde udi Norge eller andre Danmarkes Hafne, om de formedelst Storm og Ulvever, eller ogsaa at søge Forfriskning, der indkommendes vorder.

13.

Naar det hænder sig, Hendes Kongel. Majestet, eller Hendes Majestts. Successorer, Sverriges Konger, skulle enten udi sine Venners Land ved Vester-Søen, lade hverve noget Krigsfolk til Hest eller Fods, og det behofver i Øster-Søen, heller og søge de at føre noget Krigsfolk ud af Vester Gutland, ind i Øster-Søen igiennem Øresund og Belt eller tilbage igien; da er for-accorderet og forafskediget, at sligt Hendes Kongel. Majest. i Sverrige, og Hendes Successorer skal stande frit fore, og blive i alle Maader u-behindret, dog saa at der ikke mere tillige føres igiennem, end i det høyeste 1200 Mand, eller der under, og at det skulle i det ringeste tre Uger, førend de ankommer, notificeris Hans Majestet i Danmark og Hans Majestts. Successorer, paa det ald Ombrage maa forekommes og borttages og Passagen blive u-hindret og u-turberet: Mens dersom ellers nogle Officerer eller andre Svenske, med sine Heste og andet Reyse-Tøy, komme løbendis igiennem Øresund og Belt, paa et Skib eller andre Farekoster, skal det dennem frit og tilladt være, uden nogen Notification.

14.

Paa det ey heller fremdeles nogen Misforstand imellem Rigerne, naar enten begge Rigernes Floder mødes eller og et Orlogs-Skib møder et andet, eller at Danske Skibe kommer paa de Stæder og hafner, som den Svenske Flode eller Skibe ligger, eller og at Svenske Skibe ex Occasione komme i Øresund eller Belt, og der finder Hans Kongel. Majest. i Danmarkes Skibe eller Flode for sig, da er det saaledes aftalt: at naar det eene Riges Flode møder den anden, i Øster- eller Vester-Søen eller kommer i nogen Hafn, skal den eene den anden venligen entfange, og med hver sit venlige Lossen hilse og ære: Men intet derudofver tilbyde, eller anmode nogen anden Justification, i hvad Prætension den eene eller den anden paa Maris Dominium eller Hafn, giøre kand eller maa. Det samme skal og tages i Agt, naar et eller tu Skibe møde et andet; Mens møde et eller tu Skibe en half Flode, da skal det eller begge skyde Lossen, sette paa sit store Topseigl, saalænge det eller de komme Floden forbi, eller Floden i Hafn set hafver, og

1496
og blifve ey videre om Flagens Indvikling eller andet anmodet. Mens saafremt flere Skibe end tu ere i Følge, og i saa Maade giøre en Flode, da skal mand sig paa begge Sider til Lossen beqvemmelade, og ingen om Topseigls Strygning, meget mindre om andet blifve anmodet.
1645.

15.

Igiennem Øresund og Belt, maa et, tu, tre, fire, eller i det høyeste fem Svenske Orlogs-Skibe løbe i Flode tillige, foruden nogen foregaaende Notification til Hans Kongel. Majest. i Danmark eller Hans Kongel. Majestts. Successorer, og naar de komme i Øresund, skulle de, som tilforn sagt er, skyde Svensk Lossen, og stryge det store Topseigl for Fæstningen Cronborg, saalænge de løbe forbi. Finde de der for sig Hans Kongel. Majestts. i Danmark Skibe eller Flode, da være det alt regnet for et, og ingen blifve til mere forbunden, meget mindre anmodes om nogen anden Justification eller Flagens Indvikling og Indtagelse: Men dersom Hendes Majestet i Sverrige, eller des Successorer, behøfver med flere Orlog-Skibe og større Flode paa engang tillige at gaae igiennem Øresund eller Belt; da er accorderet og forafskediget, at det skal tre Uger tilforne notificeris Hans Kongel. Majestet i Danmark og des Successorer, paa det Flodens Ankomst ikke skulle foraarsage nogen Mistanke eller Diffidence, og naar dens Ankomst er gifven tilkiende, skal saadant uden ald Modsigelse paa den Danske, og uden ald tilføyet Skade paa den Svenske Side fuldkommes og stilles i Verk.

16.

Hvad sig den Told ved Ruden anlangendes er, som Hans Kongel. Majest. i Danmark nu paa nogle Aars Tid hafver haft sin Galeye liggendes, og Tolden lader opberge; da hafver Hans Kongel. Majest. i Danmark hermed afstaaet og renuncieret, sig herefter intet videre at ville tilegne, nyde eller bruge, eller nogen Rettighed sig der herefter at ville tilskrifve i nogen Maade.

17.

Belangende den Told, som Hans Majest. nu i nogle Aar hafver ladet tage ved Glykstad, af de igiennem Elben til og fra Hamborg passerede Skibe, da er derom saavidt foraccorderet og forafskediget, at meden Hans Majestet i Danmark med de Hamborger nu staar i Tractater, om den Misforstand, som med dennem været hafver, at forliige, saavog om Toldens Affskaffelse; Saa blifver det i Almindelighed derved, at dersom det kommer til Fordrag og Tolden blifver affskaffet, da hafver Hendes Majestets i Sverriges Undersaatter paa Elben trafiqverende, det ogsaa at nyde; Mens dersom imod Forhaabning, Tvisten med Hamborg om Tolden, endnu nogen Tid skulle continuere, eller de

Hamborger sig til nogen Told skulle kunde forstaa; da er lofvet og tilsagt paa Hans Kongel. Majestets i Danmark, saavelsom og Her-

1645
tugens af Holsteins Vegne, at alle Hendes Majestts. Undersaatter og Indbyggere i Sverrige, Findland, Ingermandland, Estland og Lifland, paa Elben trafiqverende, skulle være fri og u-tiltalte, for alle Hans Kongel. Majestts. i Danmark og Hertugens af Holsteins Betiente og Udleggere enten i Fæstninger, paa Skibe eller Pramme; saa og fri og u-molesterede for Told og anden Besværlighed, ey heller til Søe-Pas, meget mindre Certifications Fremviisning eller anden Justification holden være.

18.

Og eftersom det af fremsaldne Tider befunden er, at den Frihed og Ret, som de Danske og Norske i Sverrige, og de Svenske i Danmark og Norge, saavel med indbyrdes Handel og Vandel som med Toldfriheden nyde, endeel af gammel Sædvane og endeel formedelst Fordrag og Pagter, som Rigerne imellem giort ere, hafver idelig foraarsaget, Tvist, Strid og Misforstand imellem begge Rigerne, og ey sielden opirret det eene Riges Herrer og Undersaatter imod den andens Øfrighed og Indvaanere, saa at Rigernes Venskab mestendeelen, og af denne Aarsage først hafver faaet sit Anstød, saa neppelig noget Møde imellem Rigernes Commissarier findes at være holdet, til hvilket dette Gravamen ey hafver været paa Banen; Foruden det at saadan Frihed formedelst dette nærværende almindelige Verdsens Løbs skyld, mindre end tilforn kand holdes: Thi er paa begge Sider for Got anseet, fordraget og forafskediget, at ald Told og Besværings Frihed, skal være borttaget og affskaffet for de Danske og Norske i Sverrige, og for de Svenske i Danmark og Norge, Giennem-Farten og Toldfriheden i Øresund og Belt de Svenske, som sagt er, u-forkrænket. Iligemaade skal og alle Danske og Norske Kiøbmand, at løbe ofver Grændserne med deres Bahre i Sverrige, og Svenske Kiøbmænd at løbe ofver Grændserne i Danmark og Norge med deres Bahre, være forbudet, saavel paa Landet, som i Landstæderne. Dersom og nogen Danske Kiøbmænd, herefter ville drifve nogen Handel i Sverrige, eller des underliggende Provintzier, skal hand hafve Ret og Magt til at giøre det i de forordnede Stapelstæder ved Søen, hvor andre fremmede og Venner komme maa, saavel som og nyde samme Frihed og Ret, som andre Fremmede og Venner, efter Sverriges Loug og Statuter, Stædernes Privilegier u-forkrænket nyder. Og dersom nogen Svenske Kiøbmænd herefter vil drifve nogen Handel i Danmark og Norge, da skal hand hafve samme Ret og Magt til, det der at giøre, i de forordnede Stapel-Stæder ved Søen, hvor andre fremmede og Venner komme maa, saavelsom og nyde samme Frihed og Ret, som andre Fremmede og Venner, efter Danmarkes Loug og Statuter, Stædernes Privilegier iligemaade u-forkrænket nyder, paa det saavel Hans Kongel. Majestet i Danmark, som Hendes Majest. i Sverrige u-turberet, og

1498
Herunder følger den diplomatiske transskription af side **1498** (page 820.jpg), udført i streng overensstemmelse med de fastlagte regler for løbende tekst, samling af orddelinger og præcis placering af sidenoter. Teksten er gengivet bogstavtro uden modernisering af stavemåde.

19.

Med Elfvens Lob, imellem Vester-Gutland og Bahuus-Lehn, saaog Seyladsen, samt Commercierne paa Elfven, skal det blifve ved den Maneer og Viis, saaog ved samme Ret og Frihed, som det af Arrilds Tid været hafver. Elfven hafver sit friit u-turberede og u-forhindrede Lob, til begge Udlobere, til Gottenborg og Kongelf; og hvad som er bygt og nedsiunken udi Elfven til nogen Præjudicium,

skal igien optages og renses; I Synderlighed, at det som ved Bahuus er undersiunket, til at stoppe Elfven, igien optages, og Lobet giøres saa god som det været hafver, af den som finder nogen Hinder deraf; og blifver saa de Danske og Norske herudinden i ingen Maade forhindrede, mens heller ved Skiel og Tilborlighed befordrede og hiulpen; Saavelsom og at Seyladsen og Farten op og neder i Elfven, blifver fri til og fra Gottenborg, foruden ald Hinder, Tynge og Besværing i alle Maader, saasom af Arrilds Tid.

20.

Det er og for-accorderet og forafskediget, at Hans Kongel. Majest. i Danmark, maa hafve sine Tienere i Stokholm, der des og Undersaatternes Ærinde at forrette; Det samme skal og staa Hendes Majest. i Sverrige frit fore, at hafve herefter som hidindtil, sin Post-Forvalter i Helsingøer, samt sine Poster gaaendes imellem Sverriges Grændser og Hamborg uden Hinder og Forfang, som føre Hendes Majest. og des Undersaatters samt fleeres Brefve, som hidind i Riget forstikkes, frem eller tilbage, og det uden Hinder, Ophold eller Inqvisition.

21.

Hvad Jordegods, som Ridderskabet det Danske og Norske i Sverrige, og de Svenske i Danmark og Norge hafve haft for denne Feyde, og nu paa den eene og anden Side er confiscveret, det skulle den rette Eyermand igien restitueris, og enhver det, efter Rigerenes Loug og Statuter, saavelsom forrige Fordrag besidde og nyde u-forhindret og u-forkrænket i alle Maader.

22.

Og eftersom Krigen kand hafve foraarsaget paa den eene og anden Side, nogle Confiscationer eller anden Skade, for Undersaatterne i værende Krig; Thi er saadant alt paa begge Sider forligt, ophæfvet og forgiet, og alt hvad paa den eene eller anden Side, er i værende Krig confiscveret eller bortkommet, og allerede executeret, det skal blifve som det er, og af ingen udaf Parterne eller des Undersaatter, ydermere i nogen Maade betales, ey heller de som skyldige været haver, og efter Ordre betalt, blifve her-

1499

.

herefter af deres Creditorer, derom i eller uden Rigerne tiltalet eller molesteret.

23.

Mens findes noget paa denne Dato u-executeret, hvad heller det til Confiscation er dømt eller ikke, saasom og hvad Gield det eene Riges Undersaatter og Indbyggere, hos Kronerne selfver, de Danske og Norske hos Hendes Majest. i Sverrige, og de Svenske hos Hans Majest. i Danmark, for Feyden kunde hafve udstanden, det og med Skiel beviise, dertil skulle de uden Ophold paa beste Maade forhielpes og contenterede vorde.

24.

Skulle og paa nogen Side, enten i Sverrige eller Danmark i værende Feyde, nogen Dom til nogens enten Danskes og Norskes i Sverrige, eller Svenskes i Danmark Præjudicium, være fældt og udgifven; den skal saasom u-gifven og u-fældt agtet vorde, og stande enhver friit, sin Ret paa ny at søge og beviise.

25.

Eftersom Hendes Kongel. Majest. Dronning Christina udi Sverrige udi denne Feyde sig med Vaaben hafver bemægtiget, nogle Hans Kongel. Majestts. i Danmark Fæstninger, Provintzier, Lande og Stæder, i Jydland, Skaane, Halland, Bleginde, Borringholm, og Holstein, Stormarn og Ditmarsken,

være sig Christianpriis, Pinnenberg, Helsingborg, Lands-Crone, Laugholm, Engelsholm, Sollisborg, Hammerhuus eller hvad anden Nafn, det hafve eller med næfnes kunde, og dennem nu Jure Belli besidder; Og Hendes Kongel. Majest. foruden andre vigtige Betænkninger formedelst Hans Kongel. Majestts. af Frankerige Hr. Ambassadeurs flittig og u-afladelig Formaning nu hafver samtykt og bevilget igien at afstaae og aftræde, til Høystbemeldte Hans Kongelige Majestet i Danmark og Hans Kongel. Majestts. Successorer, ald den Rettighed, som Hendes Kongel. Majest. Jure Belli til forbemeldte Provintzier, Landsfæstninger, Huus, Skandse, eller Territoria hafve kand, saa de efter dette Freds Fordrags Indhold, skulle følge Hans Kongel. Majest. i Danmark og des Successorer u-behindret i alle Maader. Da hafver Hans Kongel. Majest. i Danmark, betænkende den store Elendighed, Krigen med sig fører, og hvor høynødig den gandske perturberede Christenhed Freden er, og i Synderlighed af Christelig Kierlighed og Omsorg, for disse lovlige Nordiske Kroners Roelighed og Velstand, og derfor uden med idelig Instantz og Raad af Kongel. Majestts. i Frankerige Hr. Ambassadeur tilskyndet og formanet, igien til Vederlaug og Satisfaction bevilget og samtykt og nu hermed bevilger og samtykker, til Hendes Majest. i Sverrige og Hendes Majestts. Successorer og Sverriges Crone, at afstaa og aftræde Jempteland og Herdalen inclusive, saaviit befindes af bemeldte Herdalen at ligge paa den Svenske Side ved Fielden, Gulland med Wisbye Stad og Slot,

1500
Slot, samt des tilhørende Øer og Skier; Saa og Øsel med Arensburg og sine underliggende Øer og tilbehørige, saa og med ald anden tilliggende Land og Folk, Høyhed, Herlighed, Jurisdiction aandelig og verdslig, Skat, Indgield, Told, Rente, Ret og Rettighed til Lands og Vands, saasom Danmarkes og Norges Konninger, særdeles Hans Majest. Konning CHRISTIAN den Fierde nu regierendes, dennem hertil besiddet og nydet hafver, at følge herefter Hendes Kongel. Majestet des Successorer og Sverriges Crone, til ævindelig upaaralt Eyendom, eftersom derpaa særdeles forfattede Cessons-Bref, af Kongel. Majestet og samtlige Danmarkes Riges Raad underskrefven og forseiglet videre udviiser. Derforuden hafver Hans Kongel. Majest. i Danmark, for sig, sine Successorer og Danmarkes Crone samtykt og bevilget, pantsviis og til Forsikring, at Hendes Kongel. Majest. i Sverrige, des Successorer og Undersaatter i Sverrige, Findland, Ingermandland, Estland og Lifland, deres her i disse Pacter beskrefne Commercier og Seylads, i Øresund og Belt u-turberet nyde skulle i 30. næstfølgende Aar, at afstaae og aftræde til Hendes Kongel. Majest. des Successorer og Sverriges Crone, heele Halland med sine Fæstninger, Laugholm, Halmstad og Warberg, saa og deri underliggende Stæder og Flekker, Laugholm, Halmstad, Falkenberg, Warberg, Kongsbak samt underliggende Land og Lehn, efter sine gamle og rette Grændser og Landemærker, med saadan Condition, at Hendes Majest. des Successorer og Sverriges Crone fornæfne Provintz Halland, med sine Fæstninger, Stæder og Lehn, samt ald Rett og Rettighed, Rente, Told, Indgield, ordinaire og extraordinaire, Høyhed, Herlighed og Jurisdiction, aandelig og verdslig, samt alle andre Nyttigheder, i Øer, Vand, Hafne og Strømme, saa og Land og Folk, intet undtaget, hvad Nafn det hafver, eller hafve kand, aldeles saasom Kongen i Danmark og i Synderlighed Hans Kongel. Majestet Konning CHRISTIAN den Fierde vores allernaadigste nu regierendes Herre, det nydet og besiddet hafver. Og at alle des Indbyggere i Land og Stæder, aandelig og verdslige, Adel og U-adel, som der boendes blifve, skulle være og blifve Hendes Kongel. Majestet og des Successorer, Sverriges Konninger og Cronen, allene med Eed for-obligerede til Huldhed, Troskab, Lydighed, og Tieniste i forbenæfnte 30. Aar, og til des de ordentlig efter dette Fordrags Indhold, blifve igien tilbage lefveret, eftersom det derpaa udlofvede Pandt- og Forsikrings Bref, af Kongel. Majest. i Danmark, og samtlige Rigens Raad underskrefvet og forseiglet, videre skal

formelde. Og naar de 30. Aar ere forbi, og forbemeldte Halland skal restitueres, at da, førend det aftrædes, Hendes Majestet eller des Successorer og Sverriges Crone, enten det samme eller andet i dets Stæd gifves, som Hendes Kongel. Majestet eller

1501.
eller des Successorer, finde sig og Cronen ligesaa vel forsikret og nøyet med.

26.

Herimod er af de Svenske Commissariis for forbemeldte Aarsager, ved dette Freds Fordrags Kraft, afstaaet ald den Jus og Rettighed, som Hendes Kongel. Majest. Jure Belli kand hafve, til alle de Fæstninger, Skandser, Provincier, Stæder og Territoria, som Hendes Kongel. Majest. udi denne Feyde, formedelst Vaaben hafver indbekommet, og ikke her per expressum er undtaget, og dennem igien afstæer og ofverleveret til Hans Kongel. Majest. og Danmarkes Crone, saaledes, nemlig, at Jydland, samt Fyrstendommet Slesvig, Holstein, Stormarn og Dytmersken, saa meget deraf i Hendes Majestts. Hænder er; I Synderlighed Fæstningen Christianpriis, saaog Pinnenberg med Skandsen ved Neustad, samt flere i forbemeldte Førstendomme ere indtagne og besatte, Skandser, Fæstninger eller Adelige Huuse, item Helsingborg og Lands-Crone, Sollisborg, tillige og endeel faste Adelige Huuse i Skaane og Bleginde, saaog Borringholm, samt derpaa liggendes Huus Hammerhuus, med alle de Stæder, Herreder, Jordegods, som ligger i Jydland, Førstendommet Slesvig og Holstein, Stormarn og Dytmersken, Skaane og Borringholm, eller til bemeldte Fæstninger høre, skulle afstaaes. Og skulle de, siden de efter dette Freds Fordrags Indhold ere igien lefverede, følge Hans Majestet og Danmarkes Crone, u-behindret i alle Maader: Dog blot de Fæstninger med Jordegods, og intet andet.

27.

Saa er og paa Hendes Majestets og Sverriges Crones Veigne lofvet og tilsagt Hans Kongel. Majestet des Successorer og Danmarkes Crone, at imidlertid Halland til Underpandt og Forsikring, under Hendes Majestts. des Successorer og Sverriges Crone forblifver i dette Fordrags Kraft, da vil Hendes Majest. lade alle dennem, som i Halland boendes ere, Adel og U-adel, Aandelig og Verdslig, Borgere og Bonder blifve regieret og forsvaret ved deres gamle Privilegier, Friheder, Danske Lov, Ret og Kirke-Ordinantz u-turberet, og hver ved sit eget, og lade herefter ligesaa meget være, sit at besidde, beholde, selge og afhende, som tilforne, saavelsom og at flytte og forblifve, ligesom hver lyster og behager. I Synderlighed er det Adelen bevilget, som hafve Gods baade i Halland og andenstæds i Danmark, og ville heller blifve i Danmark, at de ikke desmindre u-turberet, maae nyde deres Gods i Halland, det besøge, besigtige og disponere, efter deres gode Villie og Ret: Dog saa, at Hendes Kongel. Majest. og Sverriges Crone, skeer derhos den Rettighed, Horsomhed og Tieniste, som de hidindtil Danmarkes Crone hafve skyldig været; derhos og, at de af Adel, som intet andet Gods hafve end i Halland, eller sig i Halland paa deres Gods ideligen og stædse opholde ville, skulle være

1502
være pligtige at giøre Hendes Majest. des Successorer og Sverriges Crone, deres Huldheds Eed, og sig til Lydighed, Troskab og Tieniste obligere, saasom de Danmarkes Konger hidindtil skyldige været hafver. Alle andre i Halland boende Præste, Borgere og Bonder, blifve, som for er sagt, Hendes Majest. des Successorer og Sverriges Crone, udi forbemeldte 30. Aar og indtil Restitutionen ordentlig er skeet, allene for-obligeret; Og alle Provister og Præster følge den Biskop eller Superintendent og Consistorium som Hendes Majest. dem tilforordnendes vorder. Ellers er ogsaa paa Hendes Majest. des Successorer og Sverriges Crones Veigne, lofvet og tilsagt, at Fæstningerne imidlertid, skulle efter

ald Muelighed ved Magt holdes, og naar de 30. Aar forlobne ere, og Hans Kongel. Majest. i Danmark, des Successorer og Danmarkes Crone, Hendes Majest. des Successorer og Sverriges Crone hafve contenteret og forvisset, med lige god og nøyagtig Forsikring; Da samme Provintz Halland med forbemeldte Byer, Fæstninger, Jordegods og andet, som dertil hører fra sig til gode Rede, til Hans Kongel. Majest. i Danmark og des Successorer skulde restitueres og igien lefveres, eftersom Hendes Kongel. Majestts. Reversaler, saadant alt bedre udviiser.
1645.

28.

Og paa det alting des rigtigere og vissere, paa den eene og anden Side maa tilgaae, og ikke nogen Misforstand opvaxe udi Ofverleveringen, Restitutionen og Indrømningen; Da hafve vi os med de Svenske Commissarier saaledes derofver foreenet: At efter at Ratificationerne paa begge Sider ere forverlede og ofverleverede, da skal paa den 16de Dag Septembris, Halmstad og Warberg, indrømmes og lefveres i Hendes Majestts. i Sverrige Fuldmægtiges Hænder, og Lands-Crone og Helsingborg paa samme Dag restitueres i Hans Majestts. og Danmarkes Fuldmægtiges Hænder; Og strax derpaa skal den Svenske Armee og Krigsfolk føres ud af alle andre besatte Huuse, Skandser og Pladser i Skaane og Bleginde, saaog udaf alle de Danske beholdne Lande, ofver Grændsen ind i Sverrige og Halland, og det alt med mindste Ofverlast skee kand: Saaledes at forbemeldte faste Pladser i Skaane og Bleginde er tilbage lefverede, og til Hans Majestts. i Danmark Fuldmægtige, samt Adelen indrømte, saaog ald den Svenske Armee afført, inden den 23de Dag September ofver de Svenske Grændser: Dog forbeholdet, dersom nogle Syge eller vanføre Soldater, eller andre, som ikke kunde med marchere, eller og nogle særdeles Tienere, for det som ikke strax afføres kand, blifve tilbage, at de for Skiel og Ret til deres Helbrede maatte blifve accommoderede, og de andre forblifve til saalænge, det tilbageblefne afføres kunde.
Saasnart Halmstad og Warberg er udi Hendes Majestts. i Sverrige Fuldmægtiges Hænder ofverleverede; da skal Hendes

1503

Majests. Felt-Marskalk i Skaane, straxen med en Express-Bud og Skrifvelse gifve des Commendant og Oberste for Armeen udi Jylland og Holstein liggende, saadant tilkiende med Ordre, strax at marchere og drage ud af Jylland, Slesvig, Holstein, Stormarn, Dytmersken og Pinnenberg, hvad Krigsfolk Hendes Kongel. Majestet tilhører, og der udi Landet findes, med mindste Besvær udi nogen Maade skee kand; Dog saa, at de faste Pladser og Fæstninger blifve til den rette Afførings-Dag herefter beskrefven, conserverede og beholdne. Paa den 31. Dag October, skal Hans Kongel. Majestts. i Danmark Befalingsmand og Folk, qvittere Jempteland og Herdalen, saameget af Herdalen, som ligger paa den Svenske Side ved Fielden, og der med Skandser, som der kunde være opbygte, ofverantvordede og indrømmede Hendes Majestts. i Sverrige Fuldmægtige; Saavelsom Øsel, Arensborg, samt Gotland med Wisbye Slot og Stad, dog blotte Fæstninger allene, saaog alle andre der underhørende udi Øer, Skier, Skandser, og med Folk, Land og Grund, Hendes Kongel. Majestets i Sverrige Fuldmægtige anviises og indrømmes. Og er dette derhos aftalt og forafskediget, at efterdi Gulland og Øsel ere Øer, og i den store Søe beliggende, saa at mand for Veyr og Vinds skyld ikke saa egentlig og just kand forsikre, paa Dag eller Time, da er paa vores Side lofvet og tilsagt, at dersom Hendes Kongel. Majestts. i Sverrige Fuldmægtige og Folk ankomme førend den satte Dag, en Uge tu eller tre, at de paa Landet skulle blifve accommoderede, saalænge og til des, at den rette forordnede Dag til Indrømningen ankommer og Fæstningerne Wisbye og Arensborg dennem indrømmes, og

Landene med Stæderne anviises, og opdrages kunde og skulle, efter dette Fordrags Lydelse: Eller dersom de af Veyr og Vind forhindrede, ankomme nogle Dage efter, skal det intet hindre, eller nogen Forfang giøre Ofverantvordningen og Indrømningen af Fæstningene og Landene Gulland og Øsel, og saaledes Executionen af Indrømningen ikke mindre stilles udi Verk, end dersom Dagen retteligen var observeret og tagen udi Agt. Hvorimod og samme Dag den 31. October er lofvet og tilsagt, at Hans Majests. i Danmark Fuldmægtige skal ofverleveres Borringholm og Hammerhuus, med des tilhørende Land og Stæder, samt Christianpriis og Pinnenberg, saavelsom af Skandsen ved Nysted alt Folket udføres, og dersom noget videre eller andet kunde findes i Førstendommet Slesvig, Holstein, Stormarn eller Dytmersken indtaget og erofret, altsammen igien qvitteris, og dem det tilforne tilhørt hafver, igien indrømmes og Folket med mindste Landfens Besværing mueligt er, ordentlig og vel udføres. Eftersom og dersom Hans Kongel. Majestts. i Danmark Fuldmægtige og Folk, for eller efter den samme Indrømnings Dag, ankomme til Borringholm, skulle de iligemaade, dersom de for ankomme, paa Landet blifve accommoderede til den rette Tid, og deres seenere Ankomst, Ofver-

1504
Ofverleveringen af Huuset og Landet intet præjudicere, ligesom for dette om Gulland og Øsel sagt er, og skal efter den Dag Jempteland med Herdalen, Gulland og Øsel, med alle sine Huuse, Fæstninger, Territoriis og Rettigheder, følge Hendes Kongel. Majest. des Successorer og Sverriges Crone til Evindelig Eyendom; Og Halland med Fæstninger, Laugholm, Halmstad og Varberg, saa og deres Lehn, Stæder og Landsfolk, Undersaatter og Rettigheder, følge Hendes Kongel. Majest. des Successorer og Sverriges Crone til Pandt, saaog Forsikring for bemeldte Conditioner i 30. Aar: Og derimod alle de øfrige nu restituerede Fæstninger, Lande og Stæder i Jylland, Holstein, Skaane, Borringholm, og om noget i Norge kunde være indtaget, følge Hans Kongel. Majestet i Danmark des Successorer og Cronen u-behindret i alle Maader. Og dersom enten Hendes Kongel. Majest. udi Sverrige, eller des Befalingsmænd, udaf forbenæfnte restituerede Fæstninger, eller Hans Majest. i Danmark, eller des Befalingsmænd, udi de indrømte og anviisede Fæstninger i Halland, Gulland og Øsel, eftersom intet uden blotte Fæstninger lefveres skal, ikke kunde faa skaffet ud alle Stykker Ammunition, Mobilier eller anden Forraad, da skal den ene Part ikke hindres af den anden, at hente siden, hvad som er blefven tilbage, mens meget mere derudinden hielpes og befordres, efter Muelighed og Tilborlighed.

29.

Det er herhos aftalt, at naar Fæstningene og Landene indrømmes Hendes Kongel. Majest. og Sverriges Fuldmægtige, at da tillige hvad Underretning som findes ved Haanden, om Godses Leylighed, Rente og Indgield, saaog om Grændser, Markeskiel eller andet, samt hvad Justitien angaar, saadanne Skrifter, Jordebøger, Underretninger tillige skal ofverantvordes, og siden med det første forordnes visse Mænd, paa baade Sider, to eller tre Fuldmægtige, som kand besigtige, adskille og justere alle Grændser, Skiel og Tretter, imellem de aftrædde og indrømte, og de næsthosliggende beholdne Provincier, paa det ald Kif og Misforstand des beqvemmere maa forekommes, og enhver nyde det, hand er berettiget til.

30.

Hvad Skibe, Stykker, Munition og andet sligt, som er erobret og indtaget, imidlertid denne Feyde været hafver, være sig paa Fæstninger, i Marken, til Søes, eller i andre Maader; da skal sligt følge den Herre, som det indtaget hafver, og aldrig igien fordres.

31.

Alle Fanger i hvad Statu de ere udi, eller hvor de ere, skulle igien løsgifves, uden ald Rancon, ey heller skulle de pligtige være, deres Kost at betale.

1505

32.

Det Stetinske Freds Fordrag, som Anno 1570, saa og det Siorodiske Fordrag, som Anno 1613, imellem disse lovlige Kongeriger ere oprettede, skulle blifve i Esse og Vigore aldeles u-forkrænket, og i alle Maader, som det været hafver, førend denne Feyde begyndtes, saa at dennem ved denne Freds Notul intet skal afgaa eller derogeris, undtagne de Articler, som udi dette nærværende Freds Fordrag ere forligte, og Speciatim forafskedigede.

33.

Alle Kongel. Majestts. i Danmark Tienere og Undersaatter, skal og staa frit og u-behindret til Lands og Vands, vandre og reyse igiennem Sverrige og des underliggende Provincier; Iligemaade skulle Hendes Majestts. i Sverrige Undersaatter og Tienere, frit være og u-behindret, til Lands og Vands, at reyse igiennem Danmark og Norge, og des underliggende Provincier.

34.

Eftersom og de Pomerske Stæder, og Bismar i Meckelborg for indehafvende Svenske Guarnisoners skyld, med Tolden i Sundet, andre Nationer ere lige giorde, og siden i Krigen mellem disse Nordiske Riger indviklede; da er og deres Sag og Interesse her imellem os afhandlet, forligt og forafskediget, og af os paa Hans Kongel. Majestts. des Successorers og Danmarkes Crones Veigne lofvet og tilsagt, at alle Borgere og Indbyggere i alle Pomerske Stæder, samt Bismar Stad i Meklenborg, skulle herefter i Seylads, Handel og Commercier, fuldkommelig nyde, og beholde det Odensiske Fordrag og Afskeed, oprettet den 25. Julii Aar 1560. Og saaledes alle Pomerske Stæder i Meklenborg, udi dette Rigernes Fordrag begrebne og indsluttet blifve.

35.

Efter at nu alle de Irringer, Strid og Tvistigheder, som deres Kongel. Majest. Majest. vore allernaadigste Konger og Rigerne Danmark og Sverrige hafve foraarsaget, til denne nu ofverstanden og velendede Krig og Feyde, saaledes som forskrefvet staar, venligen ere afhandlede og fordragne; da er og hermed aftalt, forafskediget og besluttet, at ald Misforstand og U-villie, Tvedragt og U-eenighed, Fiendskab, Krig og Feyde, som hertil været hafver, Deres Kongel. Majest. Majest. og Rigerne, samt Tienere, Undersaatter, Venner og Adhærenter imellem, saaog hvad Skade, Uleylighed og Afbrek paa en og anden Side giort og lidt er, skal være endet, borttaget, forgiet og aldrig nogentid ihukommes eller yppes; Og er derimod i Stædet bevilget, stiftet, oprettet og bekræftet, en hellig, sikker, bestandig og u-igienkaldelig Fred, Venskab, Fortroende og got Naboskab; Saa at den ene Herre skal være den anden med ald Venskab og Bevaagenhed tilgedan, hans Gafn og Beste med Ord og Gierninger, ligesom sit eget saae at erhol-.

1506

erholde, befordre og forsvare; Og hvad som helst den andens Person, Regiering, Riger, Lande og Undersaatter, kand være for nær og til Skade, det skal hand afvende, og saa meget mueligt er, forhindre.

36.

Alle, hvis Slotte Huuse, Gaarde, eller andet Jordegods, som enten Kongel. Majest. i Danmark Self, eller nogen Hans Majestts. Undersaatter, Officerer eller Betiente tilhører, og i Danmark, Holstein,

Slesvig, Meckelborg, Rygen, Stift-Bremen eller andenstæds er beliggendes, og i denne Krig er blefven occuperet, indtaget eller bortgifvet, skal enhver sin rette Eyere foruden nogen videre Besværing eller Prætension igiengifves.

37.

Denne nu vel oprettede og sluttede Fred imellem Deres Majest. Majest. af Danmark og Sverrige, saavog begge disse loflige Nordiske Riger Danmark og Sverrige, skal med Kongel. Bref og Patent blifve kundgiort inden sex Uger herefter til Undersaatterne paa begge Sider, i Synderlighed paa Grændserne, paa det de sig fra ald Fiendtlighed kunde entholde, og i alle Maader herefter tractere hverandre som Venner og Naboer; Saa skal og herfra strax af os Commissarier paa begge Sider til Deres Majest. Majest., vore allernaadigste Kongers forordnede Feltherrer og General Officerer, saavelsom og til Admiralerne til Søes skrefvet og forordnet være, at indeholde med ald fiendtlig Aktualitet. Og om efter denne Dato og efter Freden bliver kundbar, endeel den anden noget Huus, Fæstning, Stad, Skib, Stykker, Land eller noget andet, ved Baaben fratages, saa skal saadant strax, saasnart Freden bliver notificeret, uden nogen Vederlag restitueris.

38.

Efter Hans Førstelige Naade Hertug Friderich, Erts-Biskop af Bremen, er ogsaa udi denne Krig med indviklet, og paa det sidste der ofver baade Erts-Stift Bremen, saavelsom Stiftet Verden formedelst Hendes Kongel. Majestts. i Sverrige Baaben er blefven occuperet og indtaget; Og Tiderne nu ikke tillade, at Hans Førstelig Naades Restitution, her kand blifve afhandlet og besluttet; da er efter Hans Kongel. Majestts. i Frankerige Hr. Ambassadeurs forsigtige Raad og flittige Tilskynden, Freden uden længere Ophold at slutte, og denne blodige Krig for den Aarsage skyld ikke længere at continuere, for got anseet og samtykt, at samme Sag Erts-Stift Bremen og Stift Verden anlangendes, hos Hendes Kongel. Majest. i Sverrige Self skulle tracteris, behandles og besluttes. Saa er og hertil besluttet og foraffskediget, at Hans Førstelig Naade Erts-Biskopen, med alle sine Officerer og Tienere udi denne Pacification, skulle indsluttes og begribes; Hans Førstelig Naades Officerer og Tienere, deres Jordegods igien bekomme, nyde og beholde; Alle Fanger uden Rancon løsgifves, og

1507

og om forbemeldte Erts- og Stifts Restitution, videre hos Hendes Kongel. Majest. i Sverrige, som sagt er, at skulle tracteris; Saasom og de Svenske Commissarier det hos deres allernaadigste Dronning at recommendere og befordre, nu her lofvet og tilsagt hafver.

39.

Hvad udi Førstendommet, Slesvig, Holstein, Stormarn og Dytmersken, Hans Førstelig Naades Hertug Friderichs residerende udi Gottorp, Land, Bye, Slot, Skandser, Stæder og Huuse, ere udi værende Krig, paa den ene eller anden Side, indtaget og occuperet, skal Hans Førstelige Naade restitueris igien, med ald Tilbehor, som det er fundet, og des Førstelige Land, Folk, Hoyhed, Rettighed og Regalier, u-beholdne, u-anfegtede, og u-forkrænket i alle Maader. Og om nogen Mistanke hos den ene eller anden Part i denne Feyde paa Hans Førstelige Naade eller des Tienere eller Undersaatter kunde være falden og fattet, eller noget af nogen i Feyden forlobet, som kunde og maatte anderledes end vel udtydes, eller foraarsaget hafver nogen Mishag; Det skal hermed aldeles være ophæfvet, forgiet og udslet, og aldrig kommes meere ihu, eller til nogens Forfang eller Besværing yppes eller eftertænkes; Og saaledes Hans Førstelig Naade Hertug Friderich af Holstein Gottorp &c. med sine Lande, Hoyhed og Rettigheder, Raad, Undersaatter og Tienere i dette Fordrag indsluttet og begrebet være, og det fuldkommeligen hafve og nyde.

40.

Iligemaade skulle begge Græfverne Anthon Gunther og Christian, Græfver til Oldenborg og Delmenhorst, Herrer til Jeffveren og Kniphausen, for sig og sine Arfvinger, hafve denne Pacification fuldkommeligen at nyde, og dersom noget maatte være forelobet, som kunde enten dennem eller deres Tienere og Undersaatter blifve anderledes end vel udtydet; det skal hermed være bilagt, dødt og aldeles ophæfvet.

41.

Udi dette Freds Fordrag, er og bevilget at skulle være begreben og indsluttet, alle i Hansiske Bundet hørende Stæder, at de skulle nyde deres fri og u-behindrede Commercier til Lands og Vands, i begge Kongerigerne, saasom de tilforn nydet hafver, efter hvis gamle Pacta og Fordrage Rigerne og Hansestæderne imellem været hafver, deres Observantz til andre og bedre Tider reserveret, og ingen enten Bye, Borger eller Underdan, for nogen Action i denne Krig noget viderligt vederfares.

42.

Saa skal og in Specie, Danzig Stad herudi være indsluttet og begreben, og nyde iligemaade sine fri Commercier udi begge Rigerne til Lands og Vands, saasom tilforne. Og dersom udi denne Krig, noget af des Indbyggere, kunde være forlobet, som

1508

som den ene eller anden kunde hafve forarget, det iligemaade være ophæfvet og forgifvet.

43.

Alle de nogen rigtig Gield i Sverrige, enten hos Hendes Kongel. Majest. i Sverrige, eller en anden, som ikke allerede er confisqveret, og efter den 23. Articul ophæfves, saaog de som paa Gulland, Øsel, Jempteland, Herdalen eller Halland, nogen rigtig Gield hafve at kræfve, skal tilborlig efter loflig Beviis betales, fornøyes og med rette befordres. Iligemaade skal og Sverriges og des underliggende Provincers Indbyggere, saavelsom de der bygge og boe i Gulland, Øsel, Jempteland, Herdalen og Halland, Magt hafve deres loflig Gield, og hvad dennem med rette tilhører, enten hos Hans Kongel. Majest. i Danmark Self, eller andre at kræfve, og ikke, som forskrefvet staar, er ophæfvet, da skal betales, fornøyes og med rette befordres, til det som billigt og retviist er.

44.

At nu alt dette forskrefne, i Ord og Meening som foretalt vorder, og her er foraffskediget og besluttet, skal og maa paa begge Sider tryggeligen, oprigtigen og vel, nu og i fremtiden holdet og efterkommet vorde; da er og belofvet og tilsagt, at disse vore venlige oprettede Pacter og Fordrag, skulle af begge Rigers Konger, Konning CHRISTIAN den Fierde i Danmark, og Dronning Christina udi Sverrige, med egen Haand og Secret stadfæstede og confirmerede, og til ydermere Forvaring af begge Rigers Raad underskrefne og med deres Indseigle bekræftet vorde.

45.

Og eftersom Høystbemeldte Hans Kongel. Majest. den Christeligste Konge, samt des Elskelig Frue Moder, Hendes Majestet Dronningen Regentinde udi Frankerige hafver taget sig den Umage paa, og baaret den Omsorg for disse Nordiske Rigers Fred og Velstand, og den formedelst sin Interposition tilstyrket og bearbeydet, at den saaviit bragt er; Thi er og paa begge Sider fundet tienligt, og til Styrke og mere Fasthed paa en bestandig og stedsvarende Fred og Venskab, imellem Deres Majest. Majest. begge Rigerne Danmark og Sverrige, og Høystbemeldte Deres Majest. Majest. Kongen, og paa des Veigne Dronningen Regentinden udi Frankerige, skulle med anseelige Legationer, af begge Parterne besøges, og til at gifve sin gode Affection og Velbehag tilkiende ofver det her giort er, til Parternes

Stadfæstelse, med Kongel. Majestts. Haand og Secret tilborligen anmodes og ofvertales, paa det enhver til meere Forsikring, deraf kand hafve et eget Exemplar.

46.

Saa er og lofvet og forafskediget, at en af Rigens Raad med en Secreterer paa hver Side, skulle møde tilsammen den 31. September ved Markerod, hafvendes med sig disse forbemeldte Pacters Ra-

1509

Ratification, med begge Parternes Haand og Segl, efter den Form, som her aftalt er, stadfæstet og bekræftet; saavelsom de Danske hafve med sig, Cessions-Brefvet paa Jempteland, Gulland og Øsel, og Forsikrings-Bref paa Halland, og de Svenske med sig Reversen paa Hallands Restitution, alt efter Aftale og tilborlig Fuldbyrd, og dem imod hverandre forverle og indbyrdes ofverantvorde, til Fredens og Fordragets Bestyrkelse og Stadfæstelse, og efter Skiel og gammel Sædvane. Til ydermere Vished og høyere Forvaring, at dette saaledes af os som forbemeldt staar i alle sine Puncter er giort, aftalt, forafskediget, og besluttet, og skal paa Kongel. Majestts. vores allernaadigste Konges og Danmarkes Crones Side, troligen, fast og u-ryggeligen holdet, handthæfvet og efterkommet vorde, og Ratificationen derofver til forskrefne Dag skaffet tilstæde og ofverantvordet; Da hafve vi dette med vore egne Hænder underskrefvet, og vore Zigneter undertrykt; Begierendes herhos af Deres Kongel. Majest. Majest. i Frankerige, Velbaarne Hr. Ambassadeur og Mediateur udi denne Freds-Tractat, at hand til mere Styrke, og fastere Vidnesbyrd, dette med os underskrifve og forseigle vilde. Actum ved Bremsebroe paa Grændsen den 13. Augusti Anno 1645.

Concept af Ratificationen, som under begge Kongernes Hans Kongel. Majestet Konning CHRISTIAN den Fierdes i Danmark og Norge, og Hendes Kongel. Majestets Dronning Christinæ i Sverrige Nafn at udfærdiges er bevilget.

Vi CHRISTIAN den Fierde med GUDs Naade Danmarkes, Norges, Vendes og Gothes Konning, Hertug udi Slesvig, Holsten, Stormarn og Dytmersken, Græfve udi Oldenborg og Delmenhorst; Giøre vitterligt, at eftersom vi udi forleden Vinter til den 8. Februarii hafver affærdiget vore Fuldmægtige Commissarier, at møde paa Grændsen ved Bræmsebroe, den Stormægtigste Høpbaarne Førstinde og Frøkens, Frøken Christinæ, Sverriges, Gothes og Vendes udkaarne Dronnings og Arf-Førstindes, Stor-Førstindes til Findland, Hertugindes udi Estland og Carelen, Frøkens ofver Ingermandland, vor Frænkes og Naboes Fuldmægtige Commissarier, og der formedelst den Stormægtigste og Høpbaarne Førstes og Herres Hr. Ludvigs den Fiortendes Christeligste Konnings i Frankerige og Navarra, og paa des Vegne des Elskelige Frue Moders, den Stormægtigste Høpbaarne Førstindes og Frues, Fru Annes, Dronnings, Regentindes i Frankerige og Navarra, vor Elskelige Broders, Søsters, og gode Venners Interposition og Underhandling, at afhandle og afhielpe, alle opvone og svesvende Misforstand, Irringer,

1510

Krig og Orlog, og i det stæd igien at for-accordere og beslutte en stadig Fred, fortrolig Venskab og god Forstand, Os, Hendes Kongel. Majest. Dronningen i Sverrige, saaog begge disse vore Riger Danmark og Sverrige, samt Undersaatterne imellem. Thi hafve velbemeldte vore Fuldmægtige, været tilsammen, og formedelst Hans Kongel. Majest. Konningen i Frankeriges Hr. Ambassadeurs den Velbaarne Hr. Casper Coignet de la Thuillerie, Ridders, Coursons Friherres, Consistorial Græfves, og

i disse Nordiske Riger Extraordinaire Gesandtes flittige, forsigtige og sterke Underhandling, paa det sidste Sagen saaviit bragt, at paa efterfølgende Dato, ald Tvist, Fiendskab, Uvillie, Ulyst, og Orlog er ophæfvet og afslettet, og en bestandig uryggelig Fred, god Fortroende og Venskab i det stæd igien oprettet imellem OS, Hendes Kiærlighed Dronningen i Sverrige og vore Riger og Undersaatter; Og lyder samme Freds Fordrag Ord fra Ord som følger:
(Her er Freds-Tractaten indført saaledes, som den tilforn findes.)
Disse forskrefne Pacta og Freds Fordrag, saaledes lydendes i Ord, Mening og Artikler, som forskrefvet staar, hafve vi os ladet forelæse, og ved Ordre og Instruction i alle Maade lige befundet, og hafve dem for den skyld, samtykt, bevilget, bekræftet, stadfæstet og fuldbyrdet, eftersom vi dem hermed for os, vore efterkommende Successorer og Danmarkes og Norges Croner, samtykke, bevilge, bekræfte, stadfæste og fuldbyrde, i alle sine Puncter paa den beste Maneer, som skee kand og maae; Og ville lofve og tilsige, paa vor Kongelig Troe og Lofve, at det af os, vore Efterkommere og Successorer, saaog af alle vore Raad, Befalingsmænd, Tienere og Undersaatter, troeligen, fast og u-ryggeligen til ævig Tid, skal holdet og efterkommet vorde. Og til ydermere Vished, Forvaring og Bekræftelse, hafve vi dette med egen Haand underskrefvet og vort Kongel. Secret ladet herunder hænge, saaog til ydermere Fuldbyrd hafve efterskrefne vore Elskelige Rigens Raad saa mange som paa denne Tid kunne komme tilstæde, som ere Hr. Corfitz Ulfeld til Eggeskov, Ridder, Rigens Hofmester og Befalingsmand paa Møen, Hr. Christian Thomesen til Stougaard, Ridder, Kongel. Majestts. Cantzler og Befalingsmand udi St. Knuds Kloster udi Ottense, Ofve Giedde til Tommerup, Rigens Admiral og Befalingsmand ofver Brasberg Lehn, Hr. Mogens Kaas til Støvringgaard, Ridder, Befalingsmand paa Nyborg Slot, Hr. Tage Thot til Eriksholm, Ridder, Befalingsmand paa Malmøhuus, Hr. Christopher Ulfeld til Svenstrup, Ridder, Befalingsmand paa Helsingborg Slot, Hr. Just Høeg til Giordslef, Ridder, Rigens Cantzler og Befalingsmand paa Calløe-Slot, Hr. Christopher Urne til Aasmark, Ridder, Befalingsmand paa Draxholms Slot, Jørgen Seefeld til Refs, Landsdomer udi Siælland og

1511
Befalingsmand udi Ringsted Closter, Gregers Krabbe til Tostelund, Befalingsmand paa Riberhuus, Hans Lindenov til Iverringe, Befalingsmand ofver Giedske Lehn, Iver Wind til Nørholm, Befalingsmand i Dalum Kloster, Hr. Jørgen Brahe til Hvedholm, Ridder, Befalingsmand paa Hagenstouf, Hr. Friderich Rey til Tygestrup, Ridder, Befalingsmand paa Wordinaborg Slot, Niels Trolle til Trolholm, Rigens Vice-Admiral og Befalingsmand paa Roskild; Dette med egne Hænder underskrefvet og med deres Indsegle ladet forsegle. Gifvet paa vort Slot Kiøbenhafn den 7. Dag Septembris Anno 1645.

Pante-Brefvet paa Halland.

Vi CHRISTIAN den Fierde med GUDs Naade Danmarkes, Norges, Vendes og Gothes Konning 2c. Giøre vitterligt, at eftersom den Stormægtigste Høpbaarne Førstinde og Frøken, Frøken Christina, Sverriges Gothes og Vendes udkaarne Dronning og Arf-Førstinde 2c. vor Frænke og Naboe, hafver udi denne sidstværende Krig og Feyde, imellem os, Danmarkes og Norges Krone paa den ene, og Hendes Kongel. Majest. og Sverriges Krone paa anden Side, med Vaaben indtaget og occuperet adskillige Provintzer, saavog i Jydland, Holstein, Skaane og Borringholm adskillige Byer, Fæstninger og Skandser sig bemægtiget, og vi nu igien efter langvarige Tractater formedelst den Stormægtigste og Høpbaarne Førstes og Herres, Hr. Ludvig den Fiortende, Christeligste Konning udi Frankerige og Navarra, og paa des Veigne des Elskelige Frue Moder, den Stormægtigste Høpbaarne Førstindes og

Frues, Frue Anna Dronning Regentindes udi Frankerige og Navarra vor Elskelige Broders, Søsters og gode Venners Underhandling, ved Deres Kiærligheders Extraordinaire i disse Nordiske Riger forordnede Ambassadeur den Velbaarne Hr. Casper Coignet de la Thuillerie 2c. ere om alle Irringer og Tvistigheder, som disse loflige Kroner imellem været hafver, aldeles forligt og fordraget, og Hendes Kongel. Majest. Høybemældte Dronning Christina af Naboelig Villie og Bevaagenhed, saavog for Fred og Eenigheds skyld iblandt andet samtykt og udlofvet for sig, sine Successorer og Sverriges Krone, at aftræde og afstaae, ald den Ret og Rettighed, som Hendes Kongel. Majest. formedelst Krigen, til nogen bemældte erobrede Provincier, Byer, Fæstninger, Skandser hafve kunde, da hafve vi igien, med samtlige Danmarkes Riges Raads Fuldbyrd, Raad og Samtykke, til naboelige Satisfaction Vederlag og bedre Forsikring, at alt hvad i dette vore Commissarier imellem den 13. Augusti sluttede og siden af os confirmerede Fordrag om Hendes Kongel. Majest. og des Successorers og Undersaatters i Sverrige, Findland, Ingermandland, Estland og Lif-.

1512.
Lifland, Commerciens og Seyladsens Frihed igiennem Øresund og Belt, forafskediget er, og i Pacterne vidløftigen beskrefvet staar, til Hendes Kongel. Majestet Hendes Kiærligheds Successorer og Sverriges Konger og Kronen, pantsat og indrømt, og hermed pantsætte og indrømme gandske Halland med sine Fæstninger Laugholm, Halmstad og Warberg, saaog der udi, og der underliggende Stæder og Flekker, Laugholm, Halmstad, Falkenberg, Warberg, Kongsbak, samt underliggende Land og Lehn, efter sin gamle og rette Grændser og Landemærker, og det altsammen udi Tredive næstfølgende Aar, saaledes, at Hendes Kongel. Majest. des Successorer og Sverriges Krone, forbemældte Provintz Halland, som forskrefvet staar, nyde og besidde skulle med sine Fæstninger, Stæder og Lehn, samt Rettighed, Rente, Told, Indgield, ordinaire og extraordinaire Høyhed og Jurisdiction, Aandelig og Verdslig, samt alle andre Rettigheder, i Øer, Hafne, Vand og Strømme, saaog Land og Folk, intet undtaget, i hvad Nafn det hafver eller hafve kand, aldeles saasom vore Forfædre Konninger udi Danmark, og Vi det Self udi vor Regierings Tid nydet og besiddet hafver, saa alle des Indbyggere i Land og Stæder, Aandelige og Verdslige, Adel og U-adel, som der idelig boendes blifve, skulle være og blifve Hendes Kongel. Majest. og des Successorer, Sverriges Konger og Kronen, allene med Eed for-obligered, til Huldhed, Troskab, Lydighed og Tieniste i forskrefne 30. Aar, og indtil de efter oprettede Fordrags Lydelse, ordentlig igien ere afstaaede og tilbage lefverede; Og naar de 30. Aar ere forbi, og forbemældte Halland restitueris skulle, da lofve og tilsige Vi, for os vore Efterkommere Konninger i Danmark og Kronen Hendes Kongel. Majest. des Successorer, Konninger i Sverrige og Kronen, enten den samme Provintz Halland, med lige saadan Condition, som forskrefvet staar, at pantsætte og forskrifve, eller i des Stæd Hendes Kongel. Majest. des Successorer Sverriges Konger og Kronen, andet at indrømme, hvormed Hendes Kongel. Majest. des Successorer Konninger i Sverrige og Kronen, kand finde sig ligesaavel forsikret med, og kunde og ville være med content og fornøyet. Og kiender vi os og vore Efterkommere Konninger i Danmark og Kronen, i forbemæfne 30. Aar ingen Ret eller Rettighed til forbemæfne Halland, des Byer, Fæstning Land eller Folk, i nogen Maade, medens den med ald sin Høyhed, Rettighed, Jurisdiction, Aandelig og Verdslig, Rente og Herlighed, hvad og hvorledes det næfnes kand, Hendes Kongel. Majest. des Successorer og Sverriges Krone u-anfet i forbemældte 30. Aar, og indtil Hendes Kongel. Majest. des Successorer og Sverriges Krone, sig med andre saa god Forsikring, vil og kand lade fornøye, Pantviis og til Forsikring at forblifve. Hvorimod Hendes Kongel. Majest. for sig, sine Successorer Sverriges Konger og Krone,

sig hafver imod os foreskrefvet og forpligtet, at lade alle samme Provintz Hallands Indbyggere, Adel og U-adel,

1513
Aandelige og Verdslige, Borgere og Bonder, blifve regieret og forsvaret ved deres gamle Privilegia og Friheder, Kirke-Ordinantz, Danske Lov og Ret u-turberet, og hver ved sit eget saa mægtig forblifve det at besidde, beholde, selge eller afhende, som tilforn, saavelsom at flytte eller forblifve, ligesom enhver lyster og behager, eftersom saadant udi den Revers Hendes Kongel. Majest. med menige Sverriges Riges Raads Underskrifvelse bekræftet og gifvet hafve, videre indholdes. Til ydermere Vidnesbyrd, at dette saaledes som forskrefvet staar udi alle sine Puncter og Ord, af os og vore Efterkommere Konger i Danmark og Norge, u-brodeligen holdes og efterkommes skal, hafve vi dette med egen Haand og Kongel. Secret bekræftet, saavog med vores Elskelige Danmarkes Riges Raads Underskrifvelse og Besegling stadfæstet, som er Hr. Corfitz Ulfeld 2c.

(Deres Nafne ere tilforn skrefne.)

Gifvet paa vort Slot Kiøbenhafn den 7de Dag Septembris Anno 1645.

Dronningens af Sverrig Reversal.

Vi Christina med GUDs Naadhe, Sverriges Gothers og Vänders uthkorede Drotning og Arf-Forstinna, Stoer-Forstiinna til Finland, Hertiginna uthi Estland og Carelen, Fröken uthofvar Ingermanland; Giöre vitterligt, at eftersom dedh sydste Krigh og Feydhe, som emellom os og Sverriges Trono paa den eene, og den Stormægtigste og Høpborne Første og Herre, Hr. CHRISTIAN den Fierde, Danmarkes, Norges, Vendes og Gothers Konnung, Hertig uthi Slesvik, Holstein, Stormarn og Dytmerschen, Græfve uthi Oldenborg og Delmenhorst, og Danmarkis og Norges Troner paa den andre Sydhan været hafver, således efter langvarende Tractater formedelst den Stormægtigste og Høpborne Førstes og Herres, Hr. Ludvig den Fiortandes Christeligste Konnungens udi Franckryke og Navarra, sampt på des Vegne, des Elskelige Frue Modhers, Regentinnes uthi Franckryke, den Stormægtigste Høpborne Forstinnes og Frues, Fru Annas, Drotning i Franckryke og Navarra, vår Elskelige Broders Bundsforvands Systers og godhe Vänners Underhandling, genom Deres Konningl. Kiærligh. Extraordinaire i disse Nordiske Ryken Ambassadeur den Velbaarne Hr. Casper Coignet de la Thuillerie, er blefven bilagt og forlykt, at Hans Kongel. Majest. Kongen i Danmark for sig og sine Successorer Konnunger i Danmark og Kronan hafver for athskillige Provintzers, Städers og Fästningers Afträdelse, som vi uthi værende Feyhde formedelst Vapnen erofret hadhe, en kämmerligen at os våre Successorer Kongerne i Sverrige og Undersåtter i Sverrige, Finland, Lifland, Ingermandland og

1514
og Estland, Segladsen og Commercierne fry og obehindret, og i alle Måtte obesvåret og o-molesteret i Øresund og Belth, uther Øster i Vester-Siöen og tilbackers igien forblifve måtte, eftersom Freds-Fordraget sielff, og Hans Kongel. Majestts gifne Forsåkrings-Bref det i sig sielff vydare uthviser, til os, våre efterkommande Konnunger i Sverrige og Kronen, bland annat pantsatt, og til Forsåkring uplattet og inrymbt hafver i Trettie Aar den hela Provintz Halland, innan sine gamble rette Græntzer og Landemerken med sine Fästninger, Låholm, Halmstad, Warberg, så og der uthi og underliggende Städher og Flecker, Låholm, Halmstad, Falkenberg, Warberg, Kungsbaka, samt underliggende Land og Låhn; Således at vy og vores Successorer, konnunger og Sverriges Krono, skulle nyttia og besittia,

bemelte Provintz Halland i forbemelte Trettie Aahr, med sine Fästninger, Städher og Låhn, sampt alle Ränte, Rettigheet, Tull, Indgield ordinaire og extraordinaire Hoyheet, Herligheet og Jurisdiction, Andelig og Verslig, sampt alle andre Nyttigheeter, Öyar, Hampner, Wattn og Strömmar, så og Land og Folk, intet undanget, ehvad Nampn det hafve kand, aldeles saasom Kong CHRISTIAN den Fierde nu regierendes, det nydet og besittet hafvår. Og nåhr samme Trettie Aahr forlupne åhre, at då antingen samme Provintz med samme Conditioner af Hans Kongel. Majest. Kongen i Danmark eller des Successorer til os eller vore efterkommande Konger uthi Sverrige, længere skulle forskrifves uplattes og pantsettes, eller vy vore Successorer Konnunger i Sverrige og Kronen i andra Måtta kunne finna os väll forfichrade og vela og kunna os latha contantera og fornøya med, eftersom Pante og Forsichrings Brefvet i sig sielff vydere uthvisar. Thi lofva og forpligta wy os og vora efterkommande Konnunger i Sverrige, hermed og i denne Reversals Krafft, at wy imidlertydh, wy samme Provintz i Pant og til Forsichring hafve, skulle lathe alle og hvar og en, Adel og O-Adel, Andelig og Verslig, Borgare og Bondar ved deris Privilegier og herbragte Fryheeter, handhafvis, regeres, og forsvares, så og ved Danske Logh og Rått o-turberet forblifve, og hver sit eget lathå så mechtig våre og besittia, behulla, sellia eller afhånda, som tilforene, såvelsom og at flyttia eller forbliva, lykesom hver og en lyster og behager. I Synnerligheet skal det våre Adelen, og som Godz badhe i Halland og annerstådes i Danmark hafve, fryt oforbutet, at niuta sit Godz i Halland, og giore sig det så nyttigt, som de best kunne, det besöke, besichtigie og disponere efter sin egen Villie og Behag. Dogh at os og Sverriges Krono skær deraf den Rått, Rettigheet, Skyldigheet og Tiånst, som de tilforende Danmarkis Konger og Krono skyldige våret hafve, men de af Adel, som ånten inthet annadt Godz hafve åhn i Halland, eller sigh i Halland på sit Godz idkeligen oppehålle ville, skolle plichtige våre, at giore os, vore Successorer

1515
og Sverriges Krono i wårende Aahr, deris Hulheedz Eed, og sig til Troskab, Lydigheet og tiånst obligere, saasom de Kongen i Danmark tilførende skyldige wåret hafver. Fästningerne love wy også imidlertydh, det beste møyeligt, ved Hefd og Macht at hulla. Og nåhr forbemelte Trettie Aahr forlupne åhre, og wy eller våre efterkommende Konnunger i Sverrige og Kronen med så got Vederlagh i städhen for Halland nåsampt forsäkradhe og til wårt eller dends godhe nøye med Contenteradhe åhre, da lofve og forplichte wy os og våre efterkommende Konnunger i Sverrige og Kronen, igien til Hans Kongel. Majest. Kongen uthi Danmark, eller hans Successorer og Kronon, foruthan någon Forhåling, og Opskåf eller Entskyllan, at afståae og ofverlefvere bemelte heele Provintz Halland, med alle sine Festninger, Laholm, Halmstad, Warberg, saavel som alle Ståder, Byer og Flecker i samme Provintz beliggendis, ehvad Nampn de med nempnes kand, som nu bygte åhre, eller herefter bygt kunde, med ald sin Hoyheet, Herligheet, Jurisdiction, Andelig og Verslig, inthet undantaget i någon Måtte, og aldrig efter den Dag mehre, os, våre Successorer eller Sverriges Krono, någon Rått eller Rättigheet mehre, til samme Provintz, Fästningar, Byer, Ståder eller någon des Tilhøring tilhålle eller anmoda i någon Måtta: Men latha dem lyka så fryt og fuldkommen igienfollia Hans Kongel. Majest. Kongen i Danmark og Hans Kongel. Majestts. Successorer, som de hydth indtil giort og efterfolgt hafve. At dette foresagte uthi alle sine Ord og Puncter obrotteligen hollas skal, af os, vore efterkommande Konnungar i Sverrige og Kronon hafve wy til Vidnesbyrd dette med egen Haand og Kongel. Secret bekrefftet, og med os Elskelige meeninge Riges Rådhs Underskriffvelse og Forsegling Stadfäst, som åhra Hr. Peder Brahe, Grefve til Wysinborg, Fryherre til Ridboholm og Lindholmen, Rykens Drotzet, Præsident i den Kongel. Hof-Retten i Stockholm, saaog Lagmand uthi Wasmaneland, Berglagen og

Dallerne. Hr. Jacob de la Gardie, Grefve til Läkoo, Fryherre til Ekholmen, Herre til Kåleká, Rydahopsall, Dagdie og Rumsa, Riddare, Rykens Marsk, General Feltherre, Præsident i den Kongel. Krigs-Retten i Stockholm, sampt Lagmand ofver Upland. Hr. Carl Carlsen Gyldenstierne, Fryherre til Beeguara, Herre til Sundbyeholm og Lasbye, Rigens Admiral, sampt Lagmand ofver Tyoherrit Lagsogn i Smaaland. Hr. Axel Oxenstierne, Fryherre til Kymitho, Herre til Tyholm og Tidsen, Riddare, Rigens Cantzler saaog Lagmand ofver Nordlandene og Lapmarken. Hr. Gabriel Oxenstieren Bengtsen, Fryherre til Mårbye og Lindholm, Rykens Skatmester, tilforordnede General Gouverneur ofver Lifland, sampt Lagmand ofver Wermeland; Hr. Phillip Schedinge til Arnoe og Skevy, Præsident i den Kongel. Hof-Råt i Dorpt; Hr. Gustaf Horn til Malla og Horringe, Riddare og Felt-Marskalk, sampt Lagmand ofver Södre Fin-

1516
Finnelagsägan. Hr. Mathias Soop til Malsåker og Nygaard, Assessor i den Kongel. Hof-Retten i Stockholm, samt Lagmand i Ingermandland. Hr. Carl Bonde til Boorsioe og Espellunde, President uthi Rykens Bergampte og Landshofding ofver Nordstads Landshofdings-Dommere, sampt Lagmand udi Carelen. Hr. Ake Axelson til Gofholm og Rinnekestad, Rigens Marskalk, sampt Lagmand udi Närike. Hr. Jens Kurk til Lauko, Aropla og Klakeborg, President i den Kongel. Hof-Rätten i Aaboe, sampt Lagmand ofver Vester Gothland og Daall. Hr. Erick Rynning til Lagmansøe og Siøsøe, Admiral, sampt Lagmand uthi Sodermanland. Hr. Peder Sparre til Lidboholm og Egsoe, Cancellie-Raad sampt Lagmand ofver Calmar Lehn og Oland. Hr. Claus Christensen Horn, Fryherre til Aminde, Herre til Skållnora og Wythuus, Riddere, Assessor i den Kongel. Krigs-Rett i Stockholm. Hr. Johan Oxenstiern, Fryherre til Kymythoe, Herre til Tyholm, Horringholm og Tullgarn, Cancellie-Raad og Fuldmägtig Legat i Tydskland. Hr. Thura Bielke, Fryherre til Salstad, Herre til Frosvyk, Assessor i den Kongel. Hof-Rett i Stockholm. Hr. Knud Pose til Hellekis og Hammerskoog, Ofver-Stadtholdere paa Stockholms Slott, sampt Lagmand ofver Norre Finnelag Sagan. Hr. Lindorm Torstenson til Resta, Forstena og Rasick, Felt-Marskalk og General Gouverneur ofver Pommeren. Hr. Lars Kagg til Fialschäfte og Ramsioholm, General Major af Feldtet og Krigs-Raad, sampt Lagmand ofver Øster-Gothland. Hr. Friderich Steenbuck, Fryherre til Cronebeck og Oresteen, Herre til Torpa og Leena, Assessor i den Kongel. Hof-Retten i Stockholm. Hr. Thure Sparre til Kosvellähs og Erickstad, Assessor udi den Kongel. Hof-Retten i Stockholm. Hr. Erick Gyldenstierne til Nymaas og Aahrås, Cammer-Raad. Hr. Seevett Baath til Fålmds og Skerholm, Cammer-Raad. Hr. Gustaf Oxenstierne, Fryherre til Kymitho, Herre til Tyresøe, Cancellie-Raad 2c. Actum Stockholm den 4. Septembr. 1645.

Tractat og Fordrag imellem Kong CHRISTIAN den Fierde, Konge til Danmark og Norge 2c. 2c. og de Foreenede Nederlande, sluttet udi Christianopel den 13. Augusti Aaret 1645.

Königlicher Majestt. von Dennemark, Norwegen, Unsers allergnädigsten Königs und Herrn, zu dieser Handlung specialiter befehlichte, mit Vollmacht versehene und ordinirte Reichs-Rähte, und Commissarii, Corfitz Uhlfeldt, Ritter, des Königreichs Dennemarcken Hoffmeister, Reichs-Rath, Ambtmann über das Eylandt Moen, zu Egeskov Erbgesessen; Christian

1517
stian Thomasen, Ritter, Königl. Majestt. Cantzler, Reichs-Rath, Ambtmann zu St. Canuti Kloster, zu Stougaard und Lyckholm Erbgesessen; Christopher Urne, Ritter, Reichs-Rath, Ambtmann zu

Tranckier, und Erbgesessen auff Asmarck; Jürgen Seefeldt, Reichs-Rath, Land-Richter in Seeland, Ambtmann auff Ringstedt Kloster, und Erbgesessen zu Reeffs, an einer, undt der Hoch und Mögenden Herrn Staten General der Vereinigten Niederlanden Extraordinari Ambassadeurn zugleich hier zu specialiter befehligt und authorisiret Jacob de Witte, Herr in Manezee, Melisandt, Kronstien, je Committirter in der Reichen Cammer der Edlen und Grosmögenden Herrn Staten von Holland und Frieslandt, alt Burgermeister der Stadt Dordrecht, Gerhardt Schaep, Burgermeister der Stadt Amsterdam, undt Curator der Universität zu Leyden, Albret Sanck, Ritter, Burgermeister und Soubt-Schulz der Stadt Horn, und der hohen Jurisdiction das von Relevirendt und Joachim Andres, Ritter, erster Rath in dem Provintzial Hoffe von Frieslandt, alle gedeputirte zur Vergaderung der Hochgemeldten Herrn Staten General der Vereinigten Niederlande, an der andern Seite; Thun kundt einen jeglichen; nach dem zwischen Höchstgeehrten Ihrer Königl. Majest. und Hochgemeldten Herrn Staten General eine Zeit hero unterschiedliche Mißverstände und Nachbahrlicher Gebrechе wegen des Zollen im Sunde, und den Königreichen Dännemarcken und Norwegen entstanden gewesen, und wir Commission und Vollmacht hatten, wegen Beylegung solcher Gebrechen, unter uns mit einandern zu tractiren, daß wir deren folgende und in Krafft der selben, uns sämbtlichen, im Rahmen der Heiligen Dreyfaltigkeit zusammen gefüget, und zu völliger Wegnehmung und Räumung aller und jeden Mißverstände, nachfolgenden, beständigen und unwiederrufflichen Vertrag geschlossen und auffgerichtet haben;

1.) Es soll her nachmahls zwischen Ihrer Königl. Majestt. derselben Königreichen, Fürstenthumben, Landen und Leuthen an einer, und den Hoch und Mögenden Herren Staten General und andere ihre Provintzien, Landen und Untherthanen, an der andere Seite, allenthalben zu Wasser und Lande auffrichtige beständige Freundt und Nachbahrschafft gehalten und gepflogen werden, ein Theil das andere treulicht meinen, und nichts, was zu des andern Nachtheil und Schaden strecken kan, noch durch sich selbst, oder mit andere anstifften, oder practiciren, sondern vielmehr einer des andern Nutz, Profit und Vortheil suchen und befördern, wohl zuversehen, daß hiedurch die Tractaten von Ihrer Majestt. oder Ihrer Hochmögende Herrn mit andern Königen und Republicqven bereits gemacht, oder noch zu machen, nicht soll derogiret oder prejudiciret werden.

1518

2.) Der Zolt in Oeresundt, soll von Eingesessenen, der vereinigten Niederlanden, nach Ausweisung der zwischen uns vertragenen, auch mit unsern Handzeichen und Siegeln vollzogener Liste und Zoll-Rolla, hinführo gehoben und genommen werden, und soll solches die nechstfolgende vierzig Jahren, von Dato dieses an observiret, und unter währende solchen vierzig Jahren keine Verhöhung im Zoll, unter was Nahmen es geschehen könte, eingeführet oder ordiniret werden, und alle Bey-Zölle, die eingeführet seyn, cessiren, keinen ausgesondert, nach verlaussenen solchen vierzig Jahren, soll der Ao. 1544, ausgerichteter Speyerischer Vertrag, in seinem vorigen Vigor und Krafft verbleiben, soferne unter dessen kein andrer gemachet werden.

1645.

3.) Das Visitiren der Schiffe und Güther, die den Eingesessenen Uniirten Provincien zugehören, undt den Sundt passiren, soll in währenden vorged. Jahren im Sunde abgeschaffet, und den Schifferen wann sie ihre aussrichtige Convoy und Penzettul vorweisen, darauf geglaubet werden, und sollen dieselben, wann sie darnach verzollet haben, ohne Aufhalten oder Molestation, passiren, auch ohne auff den dreugen vor Kopenhagen zu setzen; doch in dem ins künfftige befunden wurden, daß Ihre Königl. Majestt. durch diese Bewilligung in Hebung seiner Zollen mit Unterschleiff oder Betrug

verungleichet würde, so sollen Ihr Hochmögenheiten, wann sie darumb ersuchet und berichtet werden, alle mögliche Mittel bedencken und so viel thunlich Ordre stellen, daß Ihre Königl. Majestet nichts anders, als was recht und billig ist, wiederfahren mag.
4.) Es sollen keine Kauffmannschafften oder Wahren, wie sie Nahmen haben mögen, durch den Sund zu fahren verbohten werden.
5.) In den Königreichen Dennemarck und Norwegen, soll auff das Guth, welches mit aussrichtigen Certificationen bewiesen wirdt, den Eingesessenen, der vereinigten Niederlande zu zuhören, kein schwerer Zoll, es sey im Einbringen oder Ausführen gelegt oder abgefordert werden, als die Unterthanen und Einwohnere des Königreichs selbst bezahlen, imgleichen sollen auff Ihrer Majestt. Unterthanen in den vereinigten Niederlanden nicht weiter, als ihre eigene Unterthanen graviret oder beschwehret werde.
6.) Die Schiffe so im Königreich Norwegen ihre volle Ladung in einem Hafen eingenommen haben, und was visitiret und verzollet seyn, sollen weiter nicht visitiret werden, noch in dem selben noch in was Hafen sie auch einlauffen, sondern es sollen die Schiffen auff Vorzeigung ihre Zoll-Zettel, frey passiren, doch in dem sie ihre Ladung in verschiedenen Hafen einnehmen, sollen sie in dem Hafen, da sie Ladung einnehmen, und sonst nirgendts visitiret werden. Weil auch die Ausfuhr des Eichen Holtzes verbohten ist, so soll doch vom Schiffer mit einen zwey oder drey Stück Holtzes bee-

1519
betroffen wirdt, nicht höher gestraffet werden, als doppelt so viel als vor das Holtz gegeben ist, zu bezahlen.
7.) Der Zoll in Norwegen soll her nachmahls in der Quantität und auff dem Fuas gefordert und genommen werden, als im Jahr 1628. geschehen ist, und nicht höher, bis das zwischen Ihrer Majestt. und Ihren Hochmögenh. eine gewisse Manier kan veraccordiret und geschlossen werden, nach welcher der Zoll bey Lasten gerechnet vom allem Holtz-Wahren kan gehoben werden, worüber Ihr Majestt. mit den Herren Staten so bald immer möglich Tractaten soll lassen anstellen, auff daß die selbe zu einer beständigen Berechung möge gebracht werden.
8.) Die Niederländische Schiffer und Kauff-Leute, sollen in Norwegen nicht gezwungen werden, Dehlen oder andere Holtz-Wahren von gewissen Leuten anzunehmen oder zu kauffen, sondern sollen Freyheit haben, auff den gewöhnlichen Ladungs-Plätzen zu Kauffen, von wehm und was ihnen best gelustet.
9.) Das Messen der Niederländischen Schiffen in Norwegen handelende, soll von zwey Norwegischen und so viel Niederländischen Schiffern so darzu betraut geschehen, undt von ihnen unterzeichnet ausgegeben werden, welches der Schloß-Herr von jeden Ohrt confirmiren und in seine Ambt-Bücher registriren soll, auff daß die Schiffer jeder Zeit, wens nöthig ist, sich darauff beruffen können, undt soll über das solche Maassen auff die Siegel-Balcken, auch vor undt hinterste ins gesetzet und gebrandt werden, zu dem Ende, daß der Zoll von allen Holtz-Wahren bey Lasten desto besser kan gesetzt, und durch eins auff mittelbahre Holtz-Lasten taxiret werden, gleich wie man ins Künfftige sich dar über als vorgesagt ist vergleichen, und vereinigen soll.
10.) Alles was kan bewiesen werden, daß gegen Ihrer Majestets Befehl und Ordre von Niederländischen Schiffern und Kauff-Leuten, es seyn die vier und ein Quart von 100 an bahren Geldern, oder Holtz-Last sieder Ao. 1641 und mehr als in dem damahls auf gerichteten Beyspruch begriffen ist, genommen worden, davon soll billige Restitution geschehen.

11.) Daß gegenwärtiger Tractat, so zwischen Ihre Majestt. den Herren General Staten auffgerichtet wird von Ihrer Majestt. seyner Durchl. den Prinzen, und sambtlichen Herren Reichs-Rathen unterschrieben und versiegelt werden soll.
12.) Die Privilegien und Gerechtigkeiten der Respectve Städte der vereinigte Niederlande im Tractat vom Speyer vermeldet, und sonst von den alten Königen von Dennemark und Norwegen ausgegeben, sollen nicht verstanden werden, das sie durch diese Handlung verkurzet seyn, noch einiger weyse prejudicirit, sondern zu bleiben in ihren Geheil als vor diesen undt unter andern die von der Stadt Harderwick.

1520
13.) Ihre Majestt. bewilligen, daß sie kein Niederländische Schiffe darumb sollen aufhalten, oder einige Wahren aus den selben ausschlagen, oder einige Schiffe zu ihren Behuff nehmen, es sey dann, daß sie mit den Eignern derselben in der Güte vertragen und sie wegen der Bezahlung zum vollen vergnüget haben, gleich auf nimmer mehr sonder Consens von die Eigner einig Volck, Geschütz oder Munition zum Orlogh aus den selben Schiffen lichten, unter was Prætext daselbe auch sein möchte, und soll die Passage und Navigation durch den Sundt als auch die Trafiqven in Ihrer Majestt. Landen allerseits frey und unverhindert bleiben, doch ohne Prejudiz der Privilegien und Gerechtigkeiten von federn Platz.
1645.
14.) Niederländische Güter, die in andere als Niederländische Schiffe möchten eingeschiffet seyn, mögen den Sund gegen Bezahlung des Zolles, der von Niederländischen Güthern gegeben wirdt, frey und ungehindert passiren, doch daß sie mit aussrichtigen Certificationen von den Niederländischen oder andere an der Ost-See belegenen Städten beweisen, daß die Güther niemanden als Niederländischen Einwohnern zugehören.
15.) Alle Niederländer, die sich in den Oesterrischen Städten, es sey für sich selbst oder in Commission und Factoreyen aufhalten, wann sie ihre eigene oder anderer Niederländischen Einwohner Güther einschiffen und durch den Sund passiren, sollen eben gleich andern der geunirten Provinzen Unterthanen tractiret werden.
16.) Niederländische Schiffe, welche in einem Hafen von Dennemarck den Zoll bezahlet haben, und dar ein mahl visiteret seyn, sollen in keinen andern Hafen, es sey von Dennemarck oder Norwegen, wo sie dar nicht laden, auffs neue visitiret werden, sondern frey passiren.
17.) Die Zöllner undt Zoll-Schreiber in Norwegen sollen sich nicht unterstehen, den Schiffern mehr als sie schuldig seyn abzuzwingen, sollen auch für das Schreiben der Zoll-Zettul mehr nicht, als Königl. Ordinanz vermeldet, nehmen, und soll Ihre Königl. Majestt. schwere Straffe darauf setzen, wo jemand solte befunden dagegen gehandelt zu haben.
18.) Wegen der Glückstätischen Zollens ist verabscheidet, imfall durch jezige mit der Stadt Hamburg, darüber angestelte Tractaten das Werck nicht kan gehoben werden, daß die Unterthanen der vereinigten Niederlanden gegen Vorzeigung gebührlicher Certificationum in omnem eventum von nun an davon sollen entfreyet seyn.
19.) Nachdem nun durch obige Articuln alle Differenzien zwischen Königl. Majestt. zu Dennemarck, Norwegen, und den Hochmögende Herrn Staten General der vereinigten Niederlande gänzlich abgethan und abgehandelt, so ist zwischen beyder Seits

1521

zu dieser Handlung obengesetzter massen gedeputirten Commissarien beliebet, reciprocé inner halb dreyen Monathen, nach Auslieferung dieses Recesses seiner Herrn und Committirten Ratification und genehm haltung in debita & Solenni Forma bey dem andern Theil einschaffen sollen und wollen, und mögen obgedachter Herren Staten General ihre Ratification durch ihren in Oresundt habenden Residenten, oder wehm sie sonst dazu brauchen wollen, einlieffern lassen, und soll alsdan gegen deren Annehmung die Königl. Ratification demselben hintwieder umb geantwortet werden.
Uber alles was obstehet ist in diesen Tractaten mit besprochen und verabscheidet, daß der Wohlgeb. Herr Anthon Günther, Graff zu Oldenburg und Delmenhorst, Herr zu Jehover und Kniphausen 2c. undt dessen rechtmessige Erben der ihnen vor diesen und in Specie von Ihrer Hochmögenheiten durch Acte von 1te Aug. Ao. 1644. zugelassenen und versprochenen Neutralitet und Exemption in ihren Graffschafften und Herrlichkeiten sollen zugenießen haben.
Daß nun alle vorgesetzte Puncten und Articulen zwischen uns in Eingang dieses Recesses benandten und beyder Seits Gevollmächtigen Commissarien und Gesandten beständig verabscheidet und beschlossen worden. Dessen zur Uhrkundt haben wird diesen Recess mit eigenhändiger Subscription und Auffstruckung unserer Pitschafften befestiget, und seyn dessen zweyene allerseits gleichlautende ausgefertiget und jeden Theil einer davon zugestellet worden. Geschehen in Christianopel den 13. Augusti Ao. 1645.
Corfitz Ulfeldt. (L. S.) Christian Thomsen. (L. S.) Christopher Urne. (L. S.) Jürgen Seefeldt Christoffersen. (L. S.)
Jacob Witt. (L. S.) Gerhard Schaep. (L. S.) Albert Sonck. (L. S.) Joachim Andrei. (L. S.)

Oversættelse:
Traktat og aftale mellem Kong Christian den Fjerde og De Forenede Nederlande
Sluttet i Christianopel den 13. august 1645
Hans Kongelige Majestæt af Danmark og Norges rigsråder og kommissærer, Corfitz Ulfeldt, Christian Thomsen, Christopher Urne og Jørgen Seefeldt, på den ene side;
Og De Høj- og Mægtige Herrer Generalstaternes ekstraordinære ambassadører, Jacob de Witte, Gerhardt Schaep, Albert Sonck og Joachim Andres, på den anden side;
Gør vitterligt for alle: Da der gennem længere tid har hersket misforståelser og nabostridigheder angående tolden i Sundet og i rigerne Danmark og Norge, er vi efter forhandlinger i den Hellige Treenigheds navn blevet enige om følgende bestandige og uigenkaldelige traktat:
De vigtigste artikler:
1. Venskab og naboskab: Der skal fremover herske oprigtigt og bestandigt venskab mellem landene. Parterne skal fremme hinandens fordel og undlade alt, der kan skade den anden part.
2. Øresundstolden: Tolden for nederlandske borgere skal fremover opkræves efter den aftalte toldrulle (liste). Denne toldsats skal ligge fast i de næste **40 år** uden nogen form for forhøjelse. Efter de 40 år skal Speyer-traktaten fra 1544 igen være gældende, medmindre andet aftales.
3. Bortfald af visitation: Undersøgelse (visitation) af nederlandske skibe i Sundet afskaffes i de nævnte år. Når skipperne fremviser deres korrekte papirer (konvoj- og pencesedler), skal tolderne tro på dem. Skibene skal kunne passere uden ophold eller besvær, så snart tolden er betalt.
4. Fri handel: Ingen varer eller købmandsvarer må forbydes passage gennem Sundet.
5. Ligebehandling: Nederlandske borgere skal ikke betale højere told ved ind- eller udførsel af varer i Danmark og Norge end landets egne undersåtter. Det samme gælder for danske undersåtter i Nederlandene.

6-9. Forhold i Norge: * Skibe, der er fuldt lastede og toldet i én norsk havn, skal ikke visiteres igen i andre havne.
- Tolden i Norge skal opkræves efter taksterne fra **1628**.
- Nederlandske købmænd skal frit kunne købe trælast af hvem de vil, uden tvang.
- Der indføres faste regler for måling af skibe for at sikre en retfærdig beregning af told på trælast.

10. Restitution: Beløb, der uretmæssigt er opkrævet af nederlandske skippere siden 1641 i strid med kongens ordrer, skal tilbagebetales.
13. Ingen beslaglæggelse: Kongen lover ikke at tilbageholde nederlandske skibe eller beslaglægge deres varer, skyts eller ammunition til brug i krig uden ejerens samtykke og fuld betaling.
18. Glückstadt-tolden: Hvis toldstriden ved Elben ikke løses med Hamborg, skal nederlandske undersåtter under alle omstændigheder være fritaget for denne told mod fremvisning af behørige certifikater.
19. Ratifikation: Denne traktat skal bekræftes (ratificeres) af begge parter inden for tre måneder.

Særlig bestemmelse for Oldenborg
Det er herudover aftalt, at Grev Anthon Günther af Oldenborg og Delmenhorst samt hans arvinger skal nyde godt af deres neutralitet og fritagelse for visse afgifter, som lovet af Generalstaterne i 1644.
Givet i Christianopel den 13. august 1645.
(Underskrevet og beseglet af de danske kommissærer og de nederlandske ambassadører)

1522
A.
- **Aabenraa** afbrændt 274.
- **Aahuus** By befæstes 300.
- **Aalborg** 602.
- **Aarhuus** 980. 1144.
- **Ackeleie** (Sigvard Gabrielsøn) 924. 1094.
- **Adelen i Danmark**, taxeres til Ros-Tjeneste 171. 253. 363.
  - Deres Begiering efter K. Frid. 2. Død 11.
  - Deres Myndighed 188. 204. 209. 210. 1382. 1453.
  - Deres Æredragt 266.
- **Adelen i Norge** 52. 1420.
- **Adolf** Hertug i Holsten døer 746.
- **Agershuus** befæstes 171. 178.
- **Ahlefeld**, Bendix 30. 75. 191. Claus 1229. 1295. 1297. Diderik 782. Gotske 40. 276. 497. Jørgen 620. 719. 727. Kay 615. 720. 727. 782. 896. 1101. 1387.
- **Aitzema** (Foppe von) døer 864.
- **Alexander** Hertug af Sønderborg døer 614.
- **Alnemaal** sættes i Danmark 351.
- **Alsø** 789. Alsingernes Klage over Hertug Hans 220. 254.
- **Alterens Sacrament**, Ordene ved dets Uddeling 1423.
- **Altona** 1067.
- **Anderson** (M. Anders) Biskop i Aalborg 1144.

- **Anderson** (Povel) Superintendent paa Gulland 154.
- **ANNA**, K. Frid. 2. Dotter, begieres af Kong Jacob 23. 27.
  - Vies og føres til Skotland 28. 29.
  - Krones 36. 37.
  - Berømmes 38. 361.
  - Døer 423.
- **ANNA CATHARINA** Dronning i Danmark 90. 121. 128. 136. 178. 187. 193. 304.
- **Anna Catharina**, K. Christ. IV. Dotter 766.
- **Anton Gynter**, Greve i Oldenborg 502. 507. 535. 829. 871. 1316. 1470.
- **Antvorskov Slot** 6. 8. 404. 426. 480. 614.
- **Arctander** (M. Niels) Biskop i Viborg 82. 391.
- **Arebo** (M. Anders) Biskop i Trundhiem 401. 474.
- **Arnedal**, en Gaard i Norge 1421.
- **Arnfeld** (Axel) 467. 704. 782. 790.
- **Arv-Foreningen** i Sverrige 215.
- **Augusta**, K. Frid. 2. Dotter 92. 100. 353. 428. 511.

B.

- **Baad** (Kjeld) 251.
- **Baagøe** 789.
- **Bahus** befæstes 83. beskydes 1306.
- **Banner** (Johan) Svensk General 821. 847. 1038. 1097.
- **Barnekov** (Christian) D. R. Raad 76. 125. 160. (Christian) 307.
- **Bartholin** (D. Caspar) 692.
- **Basse**, Dansk og Norsk Adel 52. Peder 289. Hans 354.
- **Baudissen**, General 582. 589. 602. 755. 822. 1135. 1173. 1174. 1208. 1227. 1419.
- **Bauer**, General Major 1229. 1295. 1296. 1381. 1387.
- **Becker**, Major 1229.
- **Beenfeld**, Capitain 1229.
- **Belov** (Henrik) til Spoterup 10. 14. 64. 94.
- **Bentzen** (M. Anders) See Dal.
- **Berg** (M. Frands) Biskop i Opslo 61.
- **Bergen i Norge**, afbrænder 32. 491. 1044.
  - Bygges igien 1096.
  - De Contorske 236. 364. 686. 749.
  - Ny Kirken bygges 245.
  - Pest grasserer der 427.
- **Berg-Ordning** i Norge 1421.
- **Besværelsen** i Daaben 229.
- **Bibelen**, oversættes paa Islandsk 219.
  - Den Danske udgaaer paa ny 766. 930. 1465.
- **Bidembach** (D. Wilhelm) 1011. 1069. 1118. 1367.
- **Bielke**, Henrik 1305. Jens 235. 277. 384. 726. 860.
- **Bilde** (Anders) Rigets Marsk 277. 286. 305. 312. 350. 364. 386. 427. 726. 1135. 1200. 1227. 1230. 1232. 1257. 1293. 1302.

    - Hartvig 273. Jørgen 93. Marcus 352. Niels 77. Steen 77. 89.
    - Steen 277. 313. 352. 1160. 1289.
- **Bildt** (Daniel) 1234.
- **Bing** (Anders) til Smidstrup 10. 32.
- **Blome** (Henrik) 1208. 1296.
- **Bomiske Uroligheder** 436. 446. 449. 458. 524.
- **Bonderne i Danmark** bevæbnes 766.
- **BørglumGods** legates til Sorø Academie 490.
- **Borchardsen** (D. Johan) Biskop i Ribe 1202.
- **Borgerne i Danmark** bevæbnes 766.
- **Bosen** (M. Oluf) Biskop i Christiania 984. 1426.
- **Borkholm** indtages 293. 318.
- **Bornholm** 244. 420. 510. 726. 983. 1241. 1307. 1311. 1381. 1382. 1388.
- **Braem**, Godert 749. 789. Johan 424. 504. 742. 789. 957. 982.
- **Bræmsebro** 1320.
- **Brahe**, Axel 92. 94. 99. 168. 176. 184. 236. 254. 281. 312. 325. 334. Jørgen 29. 610. 767. 1364. 1378. 1383. Knud 298. Otte 276. 284. Steen 10. 29. 47. 94. 121. 123. 148. 197. 232. 263. 452. Tønne 284. Tyge 14. 32. 34. 62. 122. 174. 1246. 1377.
- **Brand-Tavlen** i Kiøbenhavn 1465.
- **Bredal** (M. Erik) Biskop i Trundhiem 1044. 1203.
- **Bredenborg** 1253.
- **Bredov**, General-Major 1260. 1304. 1383.
- **Bremen** faaer visse Friheder 484.
- **Brille-Ducater** 1421.
- **Brochmand** (D. Jesper) Biskop i Sjælland 382. 930. 1044. 1100. 1423. 1482.
- **Brok** (Eske) D. R. Raad 92. 95. 137. 150. 171. 197. 223. 232. 281. 325. 334. 385. 413. 493. 511.
- **Brokenhus**, Frands 290. Oluf 1389.
- **Brügman** (Otto) 830. 968. 975.
- **Bryske** (Karl) 171.
- **Buchshoved** (Otto) rettes 352.
- **Buchwald**, Friderich 1201. 1228. 1232. Casper 603. 682. 719. 781. 874. 920. Henrik 1299. 1387. Wulf 550. 615. 739. 795.
- **Bugge** (Søren) 289.
- **Buffius** (Theodorus) 704.
- **Bylov**, Joachim 284. Levin 69.

C.

- **Calmar Bye** indtages 283. **Slottet** overgiver sig 292.
- **Carisius**, Jonas 181. 203. 229. 236. 242. 248. 355. 407. 437. Peder 437.
- **CARL IX. Hertug i Sverrige**, gifter sig 63.
    - Forestaaer Regjeringen i K. Sigismundi Fraværelse 68.
    - Holder Rigsdag til Suderkøbing 86.
    - Befæster sig i Riget 131.
    - Bliver Konge i Sverrige 152. 215.

- Falder ind i Lifland 169.
- Ruster sig forgjæves 183.
- Lider Nederlag i Lifland 227.
- Krones 237.
- Undsætter Calmar Slot 284.
- Forlader Calmar 290.
- Udfordrer Kong CHRISTIAN 293.
- Døer 300.

- **Carpezan**, General 586. 588. 589.
- **Catholsk Capel** i Holsten 1138.
- **Ceylonske Handel** 468. 475. 476.
- **Chanut** (Pierre) 1396.
- **Chaumont** (Marquis de St.) 826. 857.
- **Christensen** (D. Anders) Professor 33.
- **CHRISTIAN I.** K. i D. hans Privilegier givne Hollænderne 1074.
- **CHRISTIAN II.** K. i D. 116.
- **CHRISTIAN IV. K. i D. og N.**, fødes 3.
  - Udvælges og hyldes 5.
  - Hyldes i Førstendømmene 39.
  - Sidder Retten i Colding 42.
  - Hyldes i Norge 48.
  - Hans Retfærdighed i Dom 49.
  - Har Børnekopper 62.
  - Besøger Tyge Brahe paa Hveen ibid.
  - Tager Læn paa Holsten 67.
  - Holder Landdag i Holsten 77.
  - Reyser til Tydskland 84.
  - Giver Haandfæstningen og krones 93.
  - Stadfæster Kirkers, Skolers, og Staders Friheder 115.
  - Reyser om i Jylland og til Tydskland 121.
  - Tilbyder sin Megling mellem Engelland og Spanien 126.
  - Holder Bilager 128.
  - Tilbyder sin Megling imellem Kong Sigismund og Hertug Carl 147.
  - Seyler til Nordkapen 150.
  - To gange i Norge i et Aar 178.
  - Opretter den Islandske Handel 180.
  - Hyldes i Hamborg 193.
  - Faaer Ridder-Ordenen af Hosebaandet 202.
  - Holder Herredag i Bergen 205.
  - Forærer et Bibliotek til Universitetet 217.
  - Undsætter Hertugen af Wolfenbüttel 225.
  - Reyser til Engelland 231.
  - Seyler til Bornholm 244.
  - Faaer Jus Primogenituræ til Holsten 248.

- Mønstrer den Jydske Krigsmagt 253.
- Bliver dødsyg 260.
- Forkynder Sverrige Krig 279.
- Indtager Calmar 283. og Borkholm 293.
- Tager selv en Svensk Ritmester fangen 294.
- Indtager Elfsborg og Guldberg 310.
- Anfører sin Flaade i Søen 321.
- Giør Fred med Sverrige 332.
- Uddriver Jesuitiske Præster af Norge 354.
- Reyser atter til Engelland 364.
- Gifter sig med Frue Kirstine Munk 372.
- Bivaaner Brunsvigs Belejring 379.
- Forliges de Brunsvigske Hertuger 380.
- Seyler til Flekkerøe 393.
- Holder Jubilæum 398.
- Stifter Collegium Regium 401.
- Afskaffer Dueller 404.
- Taler med Kong Gustav Adolf i Halmstad 422.
- Er i Forslag til den Bømiske Krone 436.
- Tvinger Greven af Skovenborg 445.
- Bliver hartfogh 452.
- Giør Forbund med Engelland 455.
- Og med Holland 466.
- Stifter Sorø Academie 489.
- Sender Undsætning til Bremen og Oldenborg 492.
- Giør Forbund med Hertugen af Holsten 493.
- Reyser til Brunsvig 498.
- Beseer det Norske Bergværk 501.
- Beseer Gulland og Bornholm 510.
- Bliver Kreds-Oberst i Neder-Saxen 521.
- Indvikles i den Tydske Krig 522.
- Fører sin Hær over Elben 551.
- Falder i Gryften ved Hamelen 552.
- Giør Forbund med Engelland og Holland 560.
- Taber Slaget ved Lutter 571.
- Giør Forbund med Sverrige 617.
- Gaar til Søes med Floden 619. 622.
- Undsætter Stralsund 628. 632.
- Falder ind i Holsten 647.
- Taler med Kong Gustav Adolf paa Grændserne 653.
- Slutter Fred med Kejseren 664.
- Forskyder Frue Kirstine Munk 693.
- Er i Livsfare ved Glückstad 701.
- Ruster sin Flode mod Hamburgerne 709.

- Anholder hos Kejseren for Hertugerne af Meklenborg 714.
- Hans christelige Omsorg for Finmarken 725.
- Lader skifte efter sin Frue Moders Død 748.
- Seyler til Holsten 768.
- Hjælper de Norske i den dyre Tid 787.
- Lader løse de af Tyrken fangne Islændere 790.
- Seyler til Norge 812.
- Bliver syg 840.
- Protesterer imod Seldeni Skrift 861.
- Fornyer sit Forbund med Engelland 952.
- Hans Omhu for Religionen 977.
- Ruster sig mod Hollænderne 992.
- Hans Forhold mod den Svenske Enke-Dronning 1020. 1093. 1132.
- Skikker et prægtigt Gesandtskab til Spanien 1027.
- Tager Pinnenerg i Besiddelse 1039. 1065.
- Seyler til Bergen 1096. hans Børn 1139. 1140.
- Udgiver Recessen 1147.
- Tager Hamburgerne til Naade 1155.
- Giør Deling imellem sine Sønner 1159.
- Sender Gesanter til den Osnabrugske Freds-Handling 1162.
- Hans mærkelige Skrivelse til Raadet 1171.
- Hører Fjendens Indfald med et uforskrækket Mod 1200.
- Udgiver sit Manifest imod Sverrige 1220.
- Seyler til Gothenborg 1235.
- Forjager den Hollandske Flode 1237.
- Gaaer atter i Søen 1338.
- Giør et nyt Søtog 1242.
- Mister sit Øie i Søslaget 1243.
- Underskriver Tractaten med Holland og Freden med Sverrige 1362.
- Giør Alliance med Frankerige 1376.
- Sørger for Rigernes Opkomst 1282.
- Affærdiger Ulfeld til Holland 1401.
- Reyser til Norge 1420.
- Uddrager Guld og slaaer Ducater af Norsk Erts 1421.
- Aftager paa Helbreden 1423.
- Følger Hr. Just Høgs Lig til Jorde 1426.
- Giør Forsøg til Bremens Restitution 1427.
- Er misfornøjet med Ulfeld 1449.
- Har en ny Regjerings-Form i Forslag 1452.
- Indsluttes i den Vestphalske Fred 1459.
- Sætter sine Fæstninger og Krigsmagt i Stand 1464.
- Bliver svag 1476.
- Døer 1479.
- Hans Legems og Sinds høje Egenskaber ibid. & seqv.

- **CHRISTIAN V. Konge til D. og N.**, fødes 1389.
- **CHRISTIAN V. udvalt Prinds til D. og N.**, fødes 187.
    - Udvælges 241.
    - Hyldes 262. 267.
    - Faaer sin egen Hofstat 370.
    - Bivaaner Norske Herre-Dage 474. 478.
    - Reyser til Büzov 504.
    - Forestaaer Regjeringen i Kongens Fraværelse 520. 1214.
    - Undsætter Nienborg 577.
    - Forlænes med Malmø 639.
    - Forsendes til Hertugen paa Gottorp 720.
    - Hans Giftermaal 723. 727. 778.
    - Hører den Svenske Gesandt 755.
    - Beder for Hamburgerne 865. 1002. 1153.
    - Tager imod den Svenske Enke-Dronning 1020.
    - Hans tilkommende Arve-Deel 1159.
    - Hans Svaghed 1291.
    - Underskriver den Hollandske Tractat 1362.
    - Bivaaner Herre-Dags Retten 1389.
    - Døer 1445.
    - Hans Berømmelse 1446.
- **Christian, Greve i Oldenborg og Delmenhorst**, døer 1470.
- **Christiana, K. Christ. IV. Dotter** 1140.
- **Christiania i Norge** 510. 585. 639. 980. 981.
- **Christianopel** 187. 286. 1319. 1464.
- **Christiansand** 1096.
- **Christiansberg** 749.
- **Christianshavn** anlagt 392. 403. 423.
    - Faaer Stads-Privilegier 981.
    - Kirken indvies 1044.
- **Christianshavn ved Spidsbergen** 749.
- **Christiansøe Fæstning i Norge** 812. 860. 861.
- **Christianspriis** 720. 750. 752. 768. 790. 796. 1101. 1198. 1241. 1285. 1388. 1471.
- **Christianstad** 350. 372. 392. 639. 1233. 1256.
- **CHRISTINA, Dronning i Sverrige** 586. 640. 805.
- **CHRISTINA, Enke-Dronning i Sverrige** 356.
- **Christina Hertuginde i Lothringen** 45.
- **Christina Hertuginde i Slesvig** 63.
- **Christophori Bavari Privilegier** for Hollænderne 1074.
- **Churlandsk Handel** 393.
- **Clauson (M. Niels)** Biskop i Opslo 241. 328. 354. 453.
- **Cluverus (D. Johannes)** 810.
- **Colding**, See Kolding.
- **Colding (M. Povel Jensen)** 1044.

- **Comedie** spilles paa Kongsberg 812.
- **Commerciens Forbedring i Danmark** 1466. 1469. 1484.
- **Courmelvin** (Mr. des Hayes Baron de) Fransk Ambassadeur 691.
- **Crape (Roland)** 476. 813. 891. 981. 1292. 1468.
- **Crusius (Philip)** 975. 1096.

D.

- **Daa**, Claus 297. 495. 520. 565. 654. 706. 709. 726. 741. 750. 767. 1100. Herluf 171. 176. Jørgen 280. 296. 299. 308. 393.
- **Dal** (Anders Bentzen) Biskop i Opslo 137. 161. 205. 241.
- **Datum-Kloster** 600.
- **Dansborg** 478.
- **Defensions-Recess** imellem Danmark og Holsten 839.
- **Defensions-Skibe** 686. 768. 836.
- **Deichman** (Arent) 612.
- **Deiden** (Johan Beker von) 1095. 1291.
- **Delmenhorst** tilsalder Greve Anton Gynter 1470.
- **Ditmersken** 30.
- **Dorn** (D. Raimarus) 814. 843. 977. 1065.
- **Dragees Fiske-Leje** 45. et Bolverk der anlagt 992.
- **Due** (Manderup) 1353.
- **Duel** imellem Greve Pentz og andre 1388.
- **Dueller** forbydes 404.
- **Duraus** (Johannes) 978.
- **Durelius** (Magnus) 1397.
- **Durham** (Alexander) 150.
- **Dybvad**, Christoffer 438. 439. Jørgen 32. 235.
- **Dyr Tid i Norge** 786.
- **Dyre**, Claus 201. Iver 298.

E.

- **Edinger** (Johan Vilhelm) 1436.
- **Eenhornings Fisk** fanges 219.
- **Eenhornings Horn** 837. 1439.
- **Eggebrecht** (Nicolai) 650.
- **Einsidel** (Cordt von) 721.
- **Eisenberg** (Elias) 46. 382.
- **Eitzen (Albert von)** 709.
- **Eitzen (Povel von)** Superintendent i Slesvig 155.
- **Elben** belegges med Danske Skibe 438. 584. 695.
- **Elb-Tolden** bevilges Kongen 769. afskaffes 1378.
- **Elefant-Ordenen** 386. 767. 781. 838. 1408. 1445. 1478.
- **Eleonora Christina**, Ulfelds Grevinde 786. sættes Kong Christian 340. 350.
- **Elfsborg** belejres 285. indtages 310. pantsættes Kong Christian 340. 350.
- **ELISABET Dronning i Engeland** 22. 125. 134. 160. 181. 202.
- **ELISABET Dronning i Bømen** 361.

- **Elisabet K. Frid. II. Dotter** 35. 193. 229. 371. 428. 511. 585.
- **Elisabet K. Christ. IV. Dotter** 228. 251.
- **Elisabet Augusta K. Christ. IV. Dotter** 961.
- **Engelske Seglads under Nord-Polen** 21. 181.
- **Engelsk Skib** gjort til Pris 1157.
- **Erikson (Jørgen)** Biskop i Stavanger 140. 206. 228.
- **Ernst Greve af Skovenborg** 444. 489.
- **Eutinske Biskopdøm** 42.
- **Exorcismus** 229.

F.

- **Fabricius (D. Jacob)** 1476.
- **Færøe**, besøges af de Tyrkiske Sø-Røvere 615. Skolen beneficeres 1465.
- **Færøiske Handel** 68. 182.
- **Farenbek (Georg)** 169. 187.
- **Femeren** 518. 622. 1241. 1254.
- **Finlappernes Tale** til Kongen 268. Kongens Omsorg for deres Undervisning 725.
- **Finmark Handel** 138. 165. 183.
- **Fiskebeks Afsked** 58. 166. 200.
- **Flekkerøe i Norge** 812.
- **Flemming (Claus)** Svensk Admiral 1244.
- **Flensborghuus** 1389.
- **Flensborgerne Danske Undersaatter** 417. 418. 435.
- **Foss (M. Anders)** Biskop i Bergen 205. 240.
- **Fransk Gesandtskab** 178.
- **Fredags Prædikener** stiftes 725.
- **FRIDERICH II. K. i D. og N.** 4. 6. 10.
- **FRIDERICH III. K. i D. og N.** fødes 252. 254. faaer Løfte paa Bispedømene Verden og Osnabrüg 392. samt Erkebispedomet Bremen 404. 407. 409. 410. 428. 440. 465. 483. og Stiftet Everin 484. bliver Biskop i Verden og Domprovst i Halberstad 491. 568. drager over Holland til Danmark 604. 615. følger sin Hr. Fader paa adskillige Tog 636. 639.
    - Reyser til Frankerige 691. kommer hjem 708.
    - Bremens Stift forholdes ham 716.
    - Bliver Erkebiskop i Bremen 804. 813. 841.
    - Og Biskop i Verden 816.
    - Første Forslag til hans Giftermaal 839. 855.
    - Hyldes i Bremen 873.
    - Besøger Kongen i Glykstad 917.
    - Hans Stridigheder med Borgerne i Bremen 975.
    - Hans Giftermaal 986. 1158.
    - Megler imellem Kongen og Hollænderne 1000. 1073.
    - Hans Arve-Deel efter sin Hr. Fader 1159.
    - Bliver Generalissimus 1248. 1250. 1255.
    - Jager de Svenske ud af Bremen 1255.
    - Indtager Riberhuus 1294.

  - Boer paa Glyksborg 1388.
  - Skilles ved sine Stifter 1389. 1394.
  - Sender Gesandter til Stokholm 1392.
  - Søger æqvivalent for sine Stifter 1429.
  - Sættes til Statholder i Hertugdømene 1447.
  - Resignerer sine Tydske Stifter 1448.
  - Forslag om hans Udvælgelse til Tronen 1454. 1459.
  - Skriver for de Brandenborgske Gesandter til sin Hr. Fader 1462.
- **Friderich, K. Christ. IV. første Søn** 151.
- **Friderich, Hertug i Holsten**, tager Læn og hyldes 385.
  - Tilbyder sin Megling mellem Kongen og Kejseren 574.
  - Ikke enig med Kongen 722.
  - Beklæder Kejserens Sted paa Prinds Christians Bilager 779.
  - Sender et Gesandtskab til Persien 829.
  - Beder for Hamburgerne 865. 1153.
  - Hans Fordring paa Spanien 968.
  - Skriver til Sverrige for deres Enke-Dronning 1093.
- **Friderich af Pfaltz, Konge i Bømen**, døer 765.
- **Friderichsborg Slot** 3. 188. 1470.
- **Friderichsborg Skole** 694.
- **Friderichshavns Castel** 1044.
- **Friderichstad** 469. 830.
- **Friedland (Hertugen af)** 549.
  - Vil have en Flode i Øster-Søen 607. 624. 687.
  - Forlænes med Meklenborg 627. 690.
  - Bliver afslagen fra Stralsund 631. 632.
  - Mister sin Commando over Kejserens Armee 715.
  - Faaer den igien 746.
  - Bliver henrettet 808.
- **Friis**, Albret 10. 94. 142. Jørgen 92. 94. 99. 127. 172. 205. 242. Johan 284. Iver 127. Palle 49.
- **Friis (Christian) til Borreby**, Canceller 36. 92. 94. 121. 122. 137. 162. 168. 184. 194. 197. 232. 236. 263. 325. 334. 350. 383.
- **Friis (Christian) til Kragerup**, Canceller 289. 290. 318. 353. 371. 382. 383. 386. 453. 511. 520. 611. 643. 663. 750. 810. 868. 983.
- **Frue Kirkes Taarn** i Kiøbenhavn 261.
- **Fuchs (Johan Philip)** General 550. 568.
- **Fyrer og Bakker** afskaffes 1362. sættes igien i Stand 1434.

G.

- **Gagge**, Claus 238. 268. 273. Mads 244.
- **Galle (Oluf)** 277.
- **Galleerne** i Norge 510.
- **Galt**, Mourids 289. 290. Peder 472. 519. 1242. 1244.
- **Gedde (Brostrup)** 276.
- **Gedde (Ove)** Admiral 468. 474. 475. 1264. 1275. 1305. 1307. 1373. 1383. 1466.

- **Gerstorf (Joachim)** 1318.
- **Gjøe**, Absolon 10. 94. Christoffer 1421. Falk 1388. Henning 93.
- **Glostrup (M. Niels Simonsen)** 453. 585. 984.
- **Glyksborg i Glykstad** 860. 1008. 1079. 1158.
- **Glykstad** 431. 438. 490. 620. 644. 683. 695. 698. 701. 735. 791. 837. 968. 1228. 1255. 1388. 1423. 1448. 1475.
- **Glykstadske Told** 867.
- **Gødtson (M. Jens)** Biskop i Aarhus 88. 370. 586.
- **Golniß (Abraham)** 1027. 1087.
- **Gottenborg** 256. 338.
- **Grabov (Kon-Jochum)** 1102. 1262. 1263.
- **Gram (Lars)** anfører den Norske Almue 314.
- **Gramaje (Johan Baptist)** 967. 968.
- **Green (Anders)** Norges Riges Canceller 205. 277. 368.
- **Grønbech (M. Isaac)** Biskop i Trundhiem 117. 140. 206. 401.
- **Grønland** 217. 230. 235. 375. 376.
- **Grønlandske Handel og Compagnje** i Kiøbenhavn 424. 468. 504. 741. 749. 837. 862. 957.
- **Grotius (Hugo)** 1386.
- **Grubbe**, Eiler 286. Jacob 1256. Jørgen 297. Lars 803. Laurids 57. Mette 1140. Peder 205. Sigvard 417. 419. 615.
- **Guld-Erts** funden i Norge 1421.
- **Guldhornet** fundet 982. 1474.
- **Guld-Sand** ført fra Grønland 837. 863.
- **Guld- og Sølv-Prøve** 245.
- **Guldborg Fæstning** indtages og nedbrydes 310.
- **Gullandske Handel** 76. 510. 726.
- **Gustav K. Erici XIV. Søn** i Sverrige 175.
- **GUSTAV ADOLF, K. i Sverrige**, fødes 82.
    - Overrumpler Øland 295.
    - Bliver Konge 300.
    - Falder ind i Skaane 305.
    - Krones 365.
    - Gjør Forbund med General Staterne 366.
    - Besøger Kong Christian i Halmstad 422.
    - Gifter sig 451.
    - Er uformærkt tilstæde paa Grændse-Mødet 514.
    - Bliver saaret 611. 640.
    - Holder Samtale med Kong Christ. paa Grændserne 653.
    - Vil ikke indsluttes i den Lybekske Fred 688.
    - Falder ind i Pomeren 718.
    - Gjør Fred med Danzig 723.
    - Har Fremgang i Tydskland 745. 746.
    - Bliver i Slaget ved Lützen 764.

- **Gyldenløve**, Christian Ulrich 768. 809. 859. 900. 910. 964. 1020. 1024. Hans Ulrich 1027. 1034. 1272.
- **Gyldenstierne**, Axel 10. 20. 48. 94. 117. 150. 168. 172. 176. 184. Knud 363. 427. 479. 767. 869. Knud Henrichsøn 390. Peder 9. Predbjørn 85. 92. 94. 99. 390.
- **Gymnasier** oprettede 838. 980.
- **Gynge (Mikkel)** 276.
- **Gyntelberg (Frue Sophia)** 43.
- **Gynter (Friderich)** Cammer-Secreterer 468. 727. 729. 739. 741. 754. 762. 769. 797. 817. 826. 846. 848. 876. 900. 1204. 1236. 1273. 1381. 1461. 1484.
- **Gynter, Major** 1229.

H.

- **Haandfæstning**, K. Christian den Fierdes 93. 97.
- **Haderslev** 128. 252. 254. 824. 836. 860. 930. 1231. 1253. 1267.
- **Haderslevske Mode** 22.
- **Hagen (Gottlieb von)** 826. 842. 872. 976. 1058. 1116. 1160.
- **Halberstadske Mode** 794.
- **Hallands Landsting** forflyttes til Halmstad 301.
- **Halmstad** befæstes 171. brænder af 423.
- **Hals Skandse** 602. 1464.
- **Hamborgske Handel og Stridigheder** 190. 220. 246. 414. 441. 450. 456. 490. 597. 638. 696. 730. 737. 761. 763. 768. 791. 837. 840. 863. 927. 951. 1001. 1039. 1066. 1072. 1128. 1148. 1295. 1378. 1414.
- **Hamborgske Hylding** 19. 190. 193. 413. 458.
- **Hamborgske Mode** 729.
- **Hamborgske Præliminaria** mellem Kejseren og de Svenske 1061.
- **Hammelman (Herman)** døer 88.
- **Hammershuus** paa Bornholm 1312.
- **HANS Konge i D.** hans Privilegier givne Hollænderne 1075.
- **Hans, K. Christ. III. Søn**, 7. 20. 39. 220. 254. 488. 825.
- **Hans, K. Frid. II. Søn**, 13. 173. 176. 177. 861.
- **Hansestæderne** 19. 44. 87. 120. 134. 180. 201. 213. 216. 227. 234. 244. 259. 308. 323. 324. 364. 378. 387. 456. 468. 494. 599. 607. 625. 1126. 1377. 1413.
- **Hanson (M. Albret)** Biskop i Aarhus 46. 88.
- **Hanson (M. Christen)** Biskop i Aalborg 261. 1144.
- **Hanson (Christen)** Oberst 295.
- **Hardenberg**, Erik 10. 94. 203. Eiler 485.
- **Hasebart (Vikmand)** Biskop i Viborg 1144.
- **Hatten (Henrich von)** 825. 920. 925. 1373. 1395. 1411. 1473.
- **Hedevig, K. Frid. II. Dotter** 178. 193. 371. 428. 1100. 1139. 1191.
- **Hedevig, K. Christ. IV. Dotter** 1140.
- **Hegelund (Peder)** Biskop i Ribe 154. 372.
- **Heilbrunske Mode** 773.
- **Heinesen (Mogens)** Sø-Capitain 43.
- **Hekla** paa Island 860.

- **Helm (Johan)** 1392.
- **Helsingborg** 511. 1233.
- **Helsingør** 381. 420. 860.
- **Hemmet (M. Iver)** Biskop i Ribe 370. 382. 692.
- **Hemmingsen (D. Niels)** 33. 161.
- **Henrich Julius Hertug til Brunsvig** 35. 223. 355.
- **Herbach (Caspar)** en Kunstner 1422.
- **Herdalens Almue** oprørsk 1471.
- **Herolds Bestilling** 280.
- **Herredage** hvad 25.
- **Hildesheimske Gjestebud** 1039.
- **Hiort (M. Christoffer)** forvises Riget 354.
- **Høg (Just)** D. R. Raad 440. 484. 490. 615. 781. 1044. 1162. 1202. 1209. 1269. 1274. 1281. 1364. 1384. 1424.
- **Høg**, Jørgen 164. Mogens 1362. Ove 519.
- **Holck (Christian)** D. R. Raad 92. 95. 137. 150. 158. 176. 178. 222. 281. 353. 427. 453. 511. 723.
- **Holck (Detlev)** 355. 723.
- **Holck (Greve Henrich)** 582. 589. 602. 628. 632. 635. 647. 720. 723. 760. 764. 777. 1272.
- **Hollandsk Gesandtskab** 406. 618. 735. 958.
- **Hollandsk Told-Tractat** 1434.
- **Holm (M. Jacob)** Biskop i Aalborg 261.
- **Holsten** indtages af de Svenske 1199.
- **Holstenske Bønder** ødelegge de Kejserlige 623.
- **Holstenske Handel** paa Persien 829. 970. 971.
- **Holstenske Læn** 20. 67. 464. 493. 925.
- **Holstenske Tvistigheder** 825. 1138.
- **Holstenske Union** 493. 839. 867. 869.
- **Holstenske Vaaben** paa Hamburger Mønt 927.
- **Holsenius (Lucas)** 732.
- **Horsens** 252. 356. 363.
- **Hubner (Christian)** 831. 968. 975.
- **Hundslund Kloster** 695.
- **Hvalfiskefangst** 375. 424. 468. 504. 789.
- **Hveen** 14. 34. 788.
- **Hvid (M. Niels)** Biskop i Skaane 32.
- **Hvitfeld (Arild)** D. R. Canceller 10. 94. 125. 127. 160. 162. 181. 253. 260.
- **Hvitfeld (Henrich)** 767. 1256.
- **Hyvener (Jochum)** 250.

I.

- **JACOB VI. Konge i Skotland**, begjerer Prindsesse Anna 22. 27. reyser til Norge 29. til Danmark 33. til Hveen 34. forlader Danmark 36. bliver Konge i Engelland 202. megler Fred imellem Danmark og Sverrige 326. døer 563.
- **Jacobson (M. Laurids)** Hof-Prædikant 1426. 1446. 1476.

- **Jasmunnd (Stensel von)** 885. 1262. 1263.
- **Ibskov**, nu Jægersborg 502. 1093. 1132. 1140. 1463.
- **Jemteland** 340. 353. 1260.
- **Jenson (M. Christen)** Hof-Prædikant 586. 835.
- **Jenson (D. Mads)** Biskop i Skaane 372. 437. 453. 639. 891.
- **Jersin (D. Jens Dinysen)** Biskop i Ribe 402. 692. 810.
- **Jesuitiske Practiker** 206. 327. 354.
- **Jeveren**, et Herskab i Øst-Frisland 1416.
- **Instats Kobberværk** i Norge 787.
- **JOHAN III. Konge i Sverrige** 24. 65.
- **Johan Adolf Hertug i Holsten** 47. 384.
- **Jordskelv**, i Norge 491. i Sjælland 747.
- **Jordskyld** 235.
- **Irne og Zerne Sogne** i Norge 1471.
- **Island** hjemsøges af Tyrkiske Sø-Røvere 615. de fangne Islændere løses 790.
- **Islandske Handel og Compagnje** 67. 68. 84. 180. 182. 190. 218. 219. 441. 490. 692. 837. 1423.
- **Isebo** 1253.
- **Jubel Fest** holdes 398.
- **Junius (Petrus)** Skotsk Gesandt 89.
- **Juul**, Byrge 763. Erik 287. 1362. Herman 77. Jens 309. 364. 382. 427. 726. 727. Iver 386. Malte 726. 763. 830. 1384. 1446. Peder 1459. 1472.
- **Iverson (Peder)** 277.
- **Jylland** indtages af de Kejserlige 602. befries igien 680. plages med Ulve og Tigerdyr 695. indtages af de Svenske 1228. bliver dem qvit 1253.

K.

- **Kaas**, Anne 276. 564. Frands 837. Jørgen 85. 138. Mogens 504. 767. 868. Sophia 37. Staller 505.
- **Kaas (Niels)** Canceller 7. 8. 39. 53. 70.
- **Kalundborg** 439.
- **Kiøbenhavn**, Studigaarden bygges 115. 157. Tøyhuset 204. Stadens Befæstning 244. Vandkunsten ibid. Holmens Kirke 392. Regensen 401. 813. Børsen 503. Proviant-Huset afbrænder 585. Nicolai Spir nedblæser 639. Bryggerboderne indrettes 747. Accisen forhøjes 813. Trefoldigheds Kirke og det runde Taarn bygges 861. 1141. adskillige Anstalter gjorte 891. Børnehuset indrettet 980. Runde Kirke uden Byen 1044. Tydske Kirke faaer Privilegier 1100. Bartov eller Hellig-Geistes Hospital 1100. 1386. Fæstningen forbedres 1141. Ny Havn indrettes 1161. Sangværk i Hellig Geistes Kirke 1203. Anatomie-Huset 1386. Fæstningen udvides 1463. Ildebrand i Tøyhuset 1465.
- **Kiøbenhavns Universitet** 402. 453. 479. 694. 747. 838. 981. 1465.
- **Kiøbenhavnske Herre-Dage** 27. 49. 74. 82. 91. 154. 264. 351. 454. 511. 614. 839. 1043. 1353. 1465.
- **Kiøbmands Compagnier** i Danmark 453.
- **Kirke bygges i Finmarken** 171.
- **Kirke-Ordinantz i Norge** 205. 236.

- **Klein (Hans Leonhard)** Secreterer 1210. 1371. 1411. 1429.
- **Kloster-Lasse** 228. 229.
- **Knæredske Freds-Handling** 326. Grændse-Mødet 184. 432. 514.
- **Knip (D. Niels)** 29.
- **Kniphusen** tildømmes Greven af Oldenborg 502.
- **Knopf (M. Christoffer)** 137.
- **Knudsen (M. Hans)** Biskop i Fyen 234. 382.
- **Kobber-Bergværk i Norge** 787.
- **Kobberstikker i Kiøbenhavn** 479.
- **Koge** 172. 176. 763.
- **Korbiz (Johan Christoph von)** 1446.
- **Kost (M. Oluf)** 362.
- **Kolding** 362. 385. 427. 447. 518. 601. 603. 796. 810. 836. 853. 1045. 1228. 1274.
- **Kolding (M. Anders Mikkelsen)** Biskop i Bergen 240.
- **Kolding (M. Jonas)** 82.
- **Koldingske Herre-Dage** 42. 583.
- **Kongelf** afbrændes 1306.
- **Kongsbakske Grændse-Mode** 53. 162.
- **Kongsberg i Norge** 491. 509. 812. 1141. 1420.
- **Koningham (John)** 217.
- **Krabbe**, Gregers 954. 989. 1044. 1094. 1135. 1138. 1162. 1210. 1274. 1378. Iver 869. 1362. 1383. 1397. Kjeld 267. 303. Lucas 284. Niels 1383. Enge 298. 353.
- **Krag**, Kjeld 1362. 1381. Niels 150. 250. Otte 933. 1027. 1383.
- **Kraag (D. Niels)** 36. 64. 142. 157. 170. 187.
- **Krempe** 620. 695. 1228. 1475.
- **Kronborg Slot** 28. 33. 35. 217. 639. 737.
- **Krummedige (Henrich)** den sidste af Familien 148.
- **Kruse**, Envold 242. 277. 328. 472. Gabriel 299. 376. 389. 438. 608. 623. Jørgen 695. Kaj 1422. Laurids 22. 85.
- **Kula (Arndt von der)** 1273.
- **Kunst-Casper**, See Herbach.

L.

- **Lænenes Beskaffenhed** 189. 1382. 1453. 1455.
- **Laholm** indtagen 1256.
- **Land-Dage i Holsten** 77. 493. 682. 720. 750. 795. 838. 867. 874. 893. 938. 1043. 1098. 1388. 1473.
- **Land-Korter over Danmark** 981.
- **Landstrone** 1256.
- **Lange**, Christian 685. Gunde 685. Tyge 351.
- **Langee under Norge** 178. 270. 749.
- **Laplands Grændser** 165. 486. 502. 514. 516. 726.
- **Latinsk Chor-Sang** afskaffes 1044.
- **Laugholm** befæstes 269.
- **Lauremberg (D. Johannes)** 981.

- **Lauridsøn (D. Anders)** 32.
- **Lavenborgske Foedrag** 522. 541.
- **Laxmand (Gabriel)** 861.
- **Leipziger Forbund** 728.
- **Lembek**, en Adelig Familie 156.
- **Lemvig (D. Anders)** 203.
- **Level (Vilhelm)** 981. 982. 1029. 1032. 1084. 1292. 1467. 1469.
- **Limpach, Oberste** 593. 604. 605.
- **Lindenov**, Godske 217. 230. 244. 271. 286. 296. 317. Hans 43. 615. 781. 961. 1044. 1138.
- **Lindkjebingke Rigs-Dag** 159.
- **Lippe (Christoffer von der)** 504. 714. 748. 773. 826. 847. 876. 898. 958. 1011. 1040. 1049. 1068. 1162. 1191. 1379.
- **Longomontanus (Christianus)** 1141. 1470.
- **Lopin (Johan Christian)** 1420.
- **Lorch (Thomas)** 424.
- **Lovenes Forbedring under Christ. IV.** 1483.
- **Lubbes (Eggerich Johan)** Oberst-Lieutenant 1390. 1391.
- **Luttichau (Johan Sigfrid)** 1420.
- **Lund i Skaane** 980. 1233.
- **Lund (D. Mads)** See Jensen.
- **Lunge (Jørgen)** Rigets Marsk 289. 292. 310. 311. 350. 381. 386. 437.
- **Lunge (Ove)** 85.
- **Lutterske Slag** 571.
- **Lybekernes Forgribelse** 208. 358. **Forbund** med Hollænderne 359.
- **Lybekske Fred** mellem Danmark og Kejseren 643. 648. 650. 664. 670.
- **Lygom Kloster** 518.
- **Lykke**, Falk 286. 1265. Henrich 92. 194. 199. 137. 157. Jørgen 350.

M.

- **Madson (M. Jacob)** Biskop i Fyen 96. 207. 234.
- **Madson (M. Mogens)** Biskop i Skaane 32. 96. 154. 207. 304.
- **Madson (M. Morten)** Biskop i Aarhus 586. 1386.
- **Madson (D. Povel)** Biskop i Sjælland 33. 34. 46.
- **Madson (Steen)** 276. 280. 305. 350.
- **Magdalena Sybilla** Prinds Christ. V. Gemahl 723. 778. 1447.
- **Malmø** forlænet Prinds Christ. V. 639.
- **Manufacturers Indretning** 1483.
- **Maria Eleonora Enke-Dronning i Sverrige** 1018. 1043. 1093. 1132. 1140.
- **Mariboe Gods** legges til Sorø Academie 453. 490.
- **Markdaner (Caspar)** 177.
- **Marselius (Peter)** 974. 1095. 1160. 1291.
- **Marskalk (Levin)** 643. 692.
- **Matthiæ (D. Christianus)** 784.
- **Matthison (D. Jacob)** 891. 1386.
- **Medelfart (D. Mads)** See Jenson.

- **Meden (Martin von der)** 491. 498. 717.
- **Meklenborg** forlænes Wallenstein 627. 690. Hertugerne indsettes igien 745.
- **Meterens (Emanuel von)** Historie rettes 303.
- **Mezner (Leonhard)** 208. 399. 431. 504.
- **Meursius (Johannes)** 984.
- **Migomme (Prinds af)** 468. 477.
- **Mikelson (Jacob)** Borgemester i Kiøbenhavn 982.
- **Mikelson (D. Hans)** Biskop i Fyen 382. 453.
- **Mizlov (Jochum)** 589.
- **Modbog i Norge** 31.
- **Møgeltønder** indløses 156.
- **Mogenson (M. Hans)** Biskop i Trundhiem 117.
- **Monrad (D. Erik)** Biskop i Ribe 1202.
- **Mora-Skandse** indtagen 1260.
- **Morgan (Charles de)** General 591. 594. 604. 619. 645. 647. 681.
- **Moriz (D. Erich)** Borgemester i Itzehoe 1387.
- **Movat (Axel)** Sø-Capitain 768. 811.
- **Mundt (Pros)** Under-Admiral 622. 624. 626. 628. 768. 1242. 1258. 1262. 1263.
- **Munk**, Christen 22. Jens 309. 363. 424. 558. 608. 643. Ludvig 83. 127. Peder 8. 29. 36. 42. 47. 92. 94. 168. 184. 197. 226. 232. 252. 503.
- **Munk (Frue Kirsten)** 372. 693.
- **Munte (M. Ludvig)** Biskop i Bergen 860.
- **Musketer** gives Almuen i Norge 399.
- **Mynten i Danmark og Norge** 31. 44. 120. 180. 218. 269. 390. 412. 423. 475. 509. 606. 683. 685. 694. 1292. 1421. 1466. 1483.

N.

- **Nederlandske Gesandtskab** 23.
- **Nellebladet paa Hamborg-Mynt** 327.
- **Nettelhorst (Herluf)** 277.
- **Neustad i Bagerland** 720. 733.
- **Nexø paa Bornholm** 1311.
- **Nicolai (Pater Laurentius)** See Kloster-Lasse.
- **Nielson (M. Jens)** Biskop i Opslo 61. 161.
- **Noordtske Compagnje** i Holland 862. 960. 1082.
- **Norby (Peder)** dømmes fra Livet 82.
- **Nordfrisland** vil selv forsvare sig mod Fjenden 603.
- **Nordmand (Vogn Vognsen)** 1253.
- **Nordlandske Handel** 128. 138. 236. 336. 338. 365. 725. 789.
- **Nordstrand** ødelegges af Vand 788.
- **Norge** lider dyr Tid 786.
- **Norges Riges Ret** 48.
- **Norvrecht (Johan)** General 604.
- **Norske Adel** 48. 50. 369. 1420.
- **Norske Bergværker** 491. 509. 787. 812. 837. 1141. 1420.

- **Norske Forordninger** 141. 236.
- **Norske Defensions-Skibe** 686. 768.
- **Norske Laugmands Affættelse** 179.
- **Norske Lovs Forbedring** 115. 179. 205. 218.
- **Norske Herre-Dage** 150. 205. 235. 268. 353. 383. 427. 474. 478. 520. 639. 726. 860. 1096. 1420.
- **Norskes Tapperhed** 1260. 1304.
- **Nyjordsoe** 789.
- **Nykjøbings Slot i Falster** 32. 724. 1020. 1291. 1445.
- **Nyløse** indtages af de Danske 297. 307.

O.

- **Obentraut (Johan Wilhelm) General** 550. 556.
- **Oddevall i Norge** 151. 350. 1259.
- **Odense Gymnasium** 438. 980. 1144.
- **Odense Herre-Dage** 1188.
- **Odenseke Mode** 208. 425. 494. 614. 685. 750. 766. 824. 868. 965.
- **Øresunds Told** 19. 21. 22. 44. 59. 181. 278. 302. 338. 351. 359. 515. 737. 761. 956. 959. 962. 988. 996. 1001. 1073. 1089. 1186. 1461. 1474.
- **Orkenerne** 28. 456. 954. 989.
- **Ørßen (Jasper von)** 1392.
- **Øselke Sager** 351. 512. 515. 1135. 1209. 1364.
- **Østerseens Herredøm** 358. 367. 474. 610. 626. 651. 687. 851. 884. 923.
- **Olearius (Adam)** 968. 974.
- **OLUF Konge i D. og N.** 208.
- **Olufsen (Hans)** Amtmand i Findmarken 139. 181.
- **Opslo i Norge** 29.
- **Orlogs-Floden udrustes** 520. 584. 709. 810. 1101.
- **Orlogs-Skibe udsendes i Nord- og Vester-Søen** 13. 22. 83. 90. 150. 171. 393. 438. 454. 473. 489. 748. 767. 811. 836. 861.
- **Ostindiske Handel i Holland** 135.
- **Ostindiske Handel og Compagnje i Kiøbenhavn** 384. 408. 412. 430. 468. 475. 504. 616. 813. 891. 981. 1029. 1291. 1467.
- **Ostrup (Povel Mortensen)** Biskop i Skaane 304. 381. 437.
- **Ottessøn (Erik)** Admiral 861. 1020. 1261. 1262.
- **Oxe (Peder)** Rigets Hofmester 1455.
- **Oxenstiern** 487. 519.

P.

- **Paaske (M. Niels)** Biskop i Bergen 381. 860.
- **Papenheim** (Alexander) 277.
- **Papirs-Mølle** ved Friderichsborg 265.
- **Parsberg (Manderup)** 10. 39. 47. 53. 94. 121. 168. 174. 181. 184. 197. 223. 226. 263. 325. 334.
- **Parsberg (Oluf)** 782. 1044. 1160. 1287.
- **Paselich (Caspar)** 31.

- **Paulli (D. Simon)** 981. 1386.
- **Pedersøn (Hans)** Canceller i Norge 52. 116. 117. 150. 187.
- **Pedersøn (M. Morten)** Provst i Roskilde 34.
- **Pedersøn (D. Niels)** Professor 810. 1465.
- **Pentz**, Adam Henrich 1102. 1289. Marqvard 291. 297. 319. 386. 450. 497. 550. 571. Ulrich 1101.
- **Pentz (Greve Christian)** 685. 734. 739. 754. 782. 785. 810. 819. 826. 842. 848. 876. 925. 945. 952. 958. 1018. 1065. 1071. 1153. 1237. 1248. 1296. 1381. 1387. 1388. 1391.
- **Perlefangst i Jylland** 490.
- **Persisk og Holstensk Handel** 829. 970.
- **Pessart (Bernhard)** 982. 1292. 1467. 1469.
- **Pest**, i Kiøbenhavn 155. 168. 426. 692. 891. i Jylland 259. paa Bornholm 420. i Bergen 427. i Helsingør 860. andensteds i Danmark 421. 518.
- **Pesthusets Indtægter af Kirkerne** 1383.
- **Pfuel (Adam)** 1101. 1130.
- **Philippus Hertug i Holsten** 17. 39. 40.
- **Pinnenbergske Handel** 1039. 1064. 1159. 1447.
- **Pinnenbergske Sølv-Bergværk** 1422.
- **Plessen (Hieronymus von)** 939.
- **Podevils (Dines von)** 730. 778. 784. 1191. 1290. 1362. 1364.
- **Polsk Gesandtskab** 144. 1174.
- **Pontanus (Johannes Isacci)** 862.
- **Portugisisk Gesandtskab** 1088.
- **Povisch Henning** 861. **Eigvard** 462. 464. 481. 483. 491. 497. 499. 550. 558. 571.
- **Procuratorer ved Herre-Dagene** 1466.
- **Protocoller ved Retterne** 1466.
- **Provste-Møder indstiftede** 402.
- **Punds-Vægt sættes i Danmark** 351.

Q.

- **Qvarkenes Kobberværk i Norge** 787.
- **Qvalen (Otto von)** Dansk Gesant i Wien 323. 399.

R.

- **Ramel (Henrich)** Christ. IV. Hofmester 5. 11. 17. 28. 39. 67. 92. 94. 121. 142. 148. 232.
- **Ramel (Henrich)** Hofmester paa Sorø 1044.
- **Randers** 1267. 1294.
- **Rantzov**, Bertram 1209. Breide 10. 16. 94. 156. 168. 184. 197. 281. 294. 386. 420. 692. Christian 1387. Ditlev 386. 447. 643. 704. 795. Frands 307. Frands 494. 615. 692. 750. 766. Friderich 1386. Gert 191. 232. 276. 281. 287. 291. 294. 305. 306. 308. 316. 317. 386. 411. 491. 576. 586. 692. Henrich 27. 30. 31. 42. 124. 155. Henrich 481. 491. 643. 704. 712. 729. 795. 977. Josias 816. 843. 872. Marqvard 582. 588. 589. 620. 644. 647. 683. 795. 866. 879. 896. 939. Peter 156.
- **Rantzov (Greve Christian)** 1039. 1139.
- **Recessen (Christ. IV.)** udgaaer 374. den nyere Recess udgives 1147.
- **Reetz**, Friderich 767. 1383. Peter 1289. 1437. 1443.

- **Regierings-Raadene** i Christ. IV. mindre Aar 8. 9.
- **Reinfing (Diderik)** Canceller 899. 1073. 1394. 1429.
- **Religions-Artiklerne trykkes paa ny** 398. 402.
- **Rensborgs Belejring** 1300.
- **Rensborgske Land-Dage** 493. 576.
- **Resen (D. Hans Povelsøn)** Biskop i Sjælland 232. 362. 369. 381. 402. 930.
- **Reusner (Andreas)** 975.
- **Reventlov (Ditlev)** Canceller 769. 778. 796. 814. 843. 899. 912. 952. 958. 979. 988. 1073. 1138. 1153. 1158. 1269. 1273. 1274. 1281. 1378. 1446.
- **Rhingreven Otte Ludvig** 602. 632. 777. 808.
- **Rhuman (Wolfgang)** 891.
- **Ribe Gymnasium** 980.
- **Riberhuus** indtaget 1294.
- **Ridder-Dag til Kiel** 16. 17. 79. 210.
- **Riddere af Elefanten** 767. 781.
- **Ridder-Orden af Sverdet** eller den væbnede Arm 386. 783.
- **Rigens Ret og Dele** 473.
- **Rigets højeste Embeder** 1157. 1383. 1384. 1424.
- **Rigets Raad i Danmark paa adskillige Tider** 9. 92. 242. 344. 1384.
- **Rigets Raads Val** 1383.
- **Roch (Christian)** 1475.
- **Rønnebye** i Bleginde 511.
- **Roers-Told** i Norge 31.
- **Rosensius (Daniel)** Engelsk Gesandt i Danmark 22.
- **Rosenberg (M. Frands)** Bisp i Viborg 1144.
- **Rosenborg Slot** 204. 244. 766. 785. 1476.
- **Rosengaard (Christoffer)** 66.
- **Rosenkrands**, Christoffer 264. Erik 1027. Holger 289. 297. 692. Jacob 220. 254. 267. 303. Niels 475. Palle 292. 575. 638. 748. 767.
- **Rosenkrands (Holger)** til Glimminge 1312. 1381. 1388.
- **Rosenkrands (Holger)** til Rosenholm 386. 413. 451. 453. 467. 493. 1143.
- **Rosenkrands (Jørgen)** til Rosenholm 8. 47. 53. 91.
- **Rosenobler** afsatte 44.
- **Rosenspar**, Oluf 92. 95. 137. 162. 236. 518. Steen 307.
- **Rosenvinge**, Henrich Villomsen 1027. 1103. 1417. Steen Villomsen 470.
- **Roskilde**, besøges af Kong Jacob 33. 34. Nordre Capel ved Domkirken bygt 381. Spire paa Domkirken 838. Gymnasium 838. 980. Regentsen bygt 1100. Kongel. Begravelse færdig 1139. Byen lider Ildebrand 1465.
- **Ros-Tjenesten** i Danmark 171. 189. 253. 363. 1453. 1455.
- **Rostrup (Jacob)** dømmes fra Livet 74.
- **Rotkirk (Wenzel)** 571. 682.
- **Rud (Corfiz)** 277. 310.
- **Rügen** indtages af de Svenske 719.

- **Russiske Gesandter** i Danmark 48. 172. 176. 356. 363. 484. 502. 763. 1136. 1159. 1419. 1463.
- **Russiske Handel** 171. 174. 485. 1135.
- **Rutter (Claus)** 982. 1292. 1468.
- **Rytterholds-Penge** 1453.
- **S.**
- **Salpeter-Syderie** 956.
- **Salt-Handel** paa Spanien 453. 1028. 1085. 1102.
- **Saltværk** i Norge 178. 270. 749.
- **Salvius (Johan)** 501.
- **Samsø** 789.
- **Sand (Augustinus)** 1100.
- **Sandberg (Ulrik)** 297. 298. 386.
- **Saphir**, den store blaa 1474.
- **Saxe (Hartvig)** Sø-Capitain 622.
- **Schafrofsky (M. Oluf Phocas)** 1386.
- **Schandorf (D. Niels Povelsen)** 1386.
- **Schaumburgske Arv-Tvistighed** 1039. 1064.
- **Schlammersdorf**, General 504. 647. 682.
- **Schønbach (Johan)** 462. 493. 650. 712. 729. 739.
- **Schrøder (Henrich)** 719.
- **Schult (Jørgen)** 504. 615. 691. 754. 814.
- **Seefeld (Jacob)** til Visborre 10. 94. 137. 142.
- **Seefeld (Jørgen Christoffersen)** 585. 1044. 1073. 1100. 1138. 1319.
- **Segebergske Forsamling** 460.
- **Sehested**, Claus Maltesen 351. Jacob 320. Henrik 1230. 1253.
- **Sehested (Christian Thomesen)** Canceller 374. 383. 491. 505. 519. 520. 543. 560. 575. 576. 610. 638. 654. 684. 706. 723. 727. 756. 781. 796. 810. 868. 904. 1023. 1044. 1138. 1187. 1240. 1319. 1376. 1449. 1466. 1478.
- **Sehested (Hannibal)** 848. 855. 882. 888. 965. 1027. 1031. 1044. 1084. 1087. 1140. 1162. 1234. 1259. 1275. 1304. 1306. 1307. 1452. 1457. 1467. 1471.
- **Sehested (Steen Maltesen)** Rigets Marsk 83. 184. 235. 236. 263. 276. 281. 285. 296. 298. 299.
- **Seldeni (Johannis)** Skrift de Dominio Maris 861.
- **Sigismundus** Konge i Polen og Sverrige 24. 65. 68. 152. 215. 765.
- **Sildefangst** i Norge 31.
- **Sinklar**, Anders 276. 293. 295. 386. 423. 455. 511. 564. Christian 1256. 1386. Georg 313. 314. 468.
- **Skaane** anfaldes af de Svenske 1232.
- **Skabo (M. Laurids)** Biskop i Stavanger 228.
- **Skade (Offe)** 770.
- **Skanderborg Slot** 245. 252. 384. 394. 775. 790.
- **Skeel (Albret)** D. R. Raad 177. 297. 298. 386. 412. 438. 440. 479. 493. 495. 643. 663. 684. 727. 810. 868. 904. 984.

- **Skeel (Albret)** til Jungergaard 252.
- **Skeel**, Catharina 37. Christen 10. 1353. Jørgen 386. 615. 654. 680. 726. 766. Otte 309. 363. 615. 717. 727. 773. 781. 796.
- **Skielderup (M. Peder)** Biskop i Trundhiem 474. 1203. 1426.
- **Skjeppemaals** Ulighed i Danmark 180.
- **Skolevæsenet** i Danmark og Norge 206. 207.
- **Skram**, Jørgen 10. 88. Peder 49.
- **Skulleman (Henrik)** rettes 352.
- **Skytte (Johan)** Svensk Gesandt 376. 394. 1320.
- **Slangendorf (Joh. Olai)** Professor 33.
- **Slesvig Stift** seculariseret 40. 141.
- **Slesvigske Læn** 16. 17. 27. 47. 196. 385. 492. 767.
- **Søfrensen (D. Peder)** 203.
- **Sølv-Bergværk** i Pinnenberg 1422.
- **Solms (Philip Reinhard Greve af)** 572. 593. 606. 636.
- **Sønneborg paa Øsel** 198. 200. 326. 334.
- **SOPHIA**, Dronning i Danmark, vil have Deel i Regieringen 7. hendes Livgeding 13. bygger Nykjøbing Slot 32. begjerer Sæde paa Rigsdagen for sine yngste Sønner 76. følger sin Dotter til Saxen 178. besøger Kongen 353. 371. anholder hos Kejseren for Hertugerne af Meklenborg 714. døer 724. Skiftet efter hende 748.
- **SOPHIA AMALIA**, Dronning i Danmark 986. 1158.
- **Sophia**, K. Christ. IV. Dotter 217.
- **Sophia Elisabet**, K. Christ. IV. Dotter 785.
- **Sorøe Academie** stiftes 489. 1143. forbedres 891.
- **Sorøe Skole** forbedres 453.
- **Spaadomme** 6.
- **Spaniarer** udredes 1102.
- **Spansk Orlogs-Skib** kommer under Norge 21. 30.
- **Spanske Gesanters Ankomst** 223. 406. 1417.
- **Spanske Handel** 453. 1085. 1102.
- **Sparre**, Erik 118. Jens 276. 300. 364. 386.
- **Sperling (D. Otto)** 1027. 1478.
- **Spidsbergen** 862. 957. 996. 1082. 1444.
- **Staalhandske**, Svensk General 1231.
- **Stades Belejring** 619.
- **Stapel (D. Frands)** 1153. 1162.
- **Stavanger** 236. 1097.
- **Staverskov**, en Adelig Stamme uddøer 518.
- **Steensen**, Hr. Axel 80. 131. Erik 1265.
- **Steenvinkel (Hans)** 381. 1141.
- **Steinberger**, Commandant i Crempe 1229. 1253. 1294.
- **Steinburgiske Fordrag** 457. 1378.
- **Stiernskiold (Niels)** 394. 612.
- **Stipendium** for rejsende Studentere givet af K. Christ. IV. 157. 1465.

- **Stipendium Brochmanni** 1100. Rosencrantzii 1144. Stougardi 1386.
- **Stokslet (M. Henning)** Biskop i Christiania 1426.
- **Stougaard (D. Christen)** 1386.
- **Stralsunds Belejring** 629. 632.
- **Strølov (M. Hans Nielsen)** 1386.
- **Stuart (Guilielm)** Skotsk Gesandt i Danmark 23.
- **Stub (Colbjørn)** en mandhaftig Præst i Norge 1259.
- **Sture (M. Peder)** 437.
- **Stygge (Peder)** 307.
- **Svensk Consul** i Helsingøer 488.
- **Svenske Herrer** henrettes 160.
- **Svenske Klagemaal** 44. 64. 79.
- **Svenske slagne** i Lifland 227.
- **Svenske Uroligheder** 68. 86. 118. 131. 152.
- **Sverd-Ordenen** i Danmark 386.
- **Sverriges Forbund** med Holland 997.
- **Svovl** virkes paa Island 218.
- **T.**
- **Tanke (Martin)** Dansk Resident i Holland 926. 958. 990. 1083. 1152. 1316. 1362. 1422. 1431. 1433. 1466. 1475.
- **Taube (Johan)** 57.
- **Theophilus (Nicolaus)** Professor Juris Hafn. 14.
- **Thøgersen (M. Peder)** Biskop i Viborg 81. 140. 234.
- **Thorlafsen (Guldbrand)** Biskop i Skalholt 219.
- **Thuillerie (Caspar Coignet de la)** Fransk Ambassadeur 1268. 1276. 1320. 1360. 1373. 1377. 1392.
- **Thurn (Greve af)** 594. 597. 599.
- **Thy-Land**, der strander et Svensk Skib 255.
- **Tigerdyr** i Vendsyssel 695.
- **Tøndemaal** i Danmark og Norge 179.
- **Told-Rulle** i Norge 67.
- **Tornering** 768. 785.
- **Torstenson (Linhart)** 822. 1058. 1097. 1103. 1142. 1198. 1231.
- **Tott**, Tage Andersen 767. Tage Eriksen 312. 767. Tage Ottesen 504. 611. 726. 756. 826. 885. 888.
- **Trælleborg** i Skaane 405.
- **Trangebar** 476.
- **Tre Kroner** i Dansk og Svensk Vaaben 336.
- **Trøyborg** 156.
- **Trolle**, Byrge 13. 83. 150. Niels 1362. 1373. 1383. 1467.
- **Trundhiem** 151. 245. 312.
- **Tydske tredive Aars Krig** 523.
- **Tyrkiske Sørovere** besøge Island og Farø 615.
- **U.**

- **Ulfeld (Corfiz)** Rigets Hofmester 782. 838. 863. 954. 958. 989. 1018. 1049. 1088. 1101. 1124. 1137. 1138. 1157. 1187. 1197. 1205. 1266. 1292. 1319. 1360. 1399. 1418. 1433. 1436. 1445. 1449. 1474. 1478.
- **Ulfeld (Jacob)** den ældre 10.
- **Ulfeld (Jacob)** Rigets Canceller 235. 236. 242. 281. 294. 355. 412. 465. 467. 493. 511. 559. 643. 663. 723.
- **Ulfeld (Jacob)** Oberst-Lieutenant 1234.
- **Ulfeld (Mogens)** Rigets Admiral 253. 263. 270. 281. 286. 295. 308. 323. 390.
- **Ulfeld**, Sjern 1256. Christoffer 520. 726. 767. 773. 860. 1362. 1397. Corfiz, Sø-Capitain 957. 1262. Ebbe Christoffersen 1140. 1200. 1233. 1256. 1364. 1383. 1389. 1465. Ebbe Jacobsen 1140. 1388. Eiler 1027. 1029. 1085. 1103. 1243. Flemming 1381. Jørgen 558. 584. Knud 1243. 1383. 1384. 1426. Leo 1435. Mogens 1027.
- **Ulstand (Hak)** 10. 81.
- **Ulrik, Hertug, K. Frid. II. Søn** 13. 14. 36. 121. 138. 177. 178. 193. 268. 323. 504. 1139.
- **Ulrik, Hertug, K. Christ. IV. Søn** 125. 276. 484. 504. 615. 639. 648. 692. 701. 708. 716. 730. 735. 745. 760. 769. 786. 855. 984. 1139.
- **Ulve-Jagt** i Jylland 695.
- **Universitet** udi Holsten i Forslag 1099.
- **Ungern (Claus von)** 198.
- **Utne**, Christoffer 686. 726. 782. 860. 1319. 1426. 1466. Claus 139. Erik 280. Friderik 567. Jørgen 766. 767. 786. 790. 810. 868. 904. 1136. 1144. Lave 93. 103. 197. Sigvard 1160. 1381.
- **Urop (Axel)** 719. 726. 790. 874. 1071. 1199. 1388. 1463. 1471.
- **V.**
- **Vaargaard** i Vendsyssel 1252. 1253.
- **Væhe** i Bleginde forflyttes 350.
- **Vanesborg** indtages 1259.
- **Valkendorf (Christoffer)** Rigets Hofmester 7. 8. 42. 43. 76. 92. 94. 121. 122. 137. 173.
- **Valkendorfs Collegium** stiftes 83.
- **Wallenstein**, See Friedland.
- **Valter (Jørgen)** Oberst-Lieutenant 1299. 1383.
- **Vandal (Hans)** Biskop i Viborg 391. 1100.
- **Vandflod** i Hertugdømmet Slesvig 380. 783.
- **Varberg Slot** befæstes 155. 269. 300.
- **Varnemunde Skandse** sløifes 924.
- **Venxin (Lorentz)** 567.
- **Venusinus (Jonas Jacobi)** 232. 251.
- **Vesteni**, en Adelig Familie, uddøer 241.
- **Vestervik** i Sverrige indtages 320.
- **Vestindiske Fart** fra Holland 472.
- **Whitte (Marcus)** bliver hængt 1231. 1232.
- **Vibe (Detlev)** 891.
- **Vibe (Michel)** Borgemester i Kiøbenhavn 424.
- **Vibe (Michael)** Geheime Raad 891.

- **Vibe (Peder)** 805. 809. 813. 854. 903. 910. 946. 1000. 1020. 1021. 1038. 1047. 1197. 1201. 1218. 1220.
- **Vibe (Simon)** 1422.
- **Viborg** i Jylland brænder af 234. Gymnasium der oprettet 980.
- **Viffert (Corfitz)** 10. 29. 92.
- **Villem (Povel de)** Agent i Amsterdam 790.
- **Vind (Henrik)** 473. 558. 608. 649. 748. 777. Jørgen 918. 1016. 1044. 1047. 1073. 1138. 1158. 1237. 1242. 1243. Iver 1246. 1383.
- **Vind (M. Oluf)** 1386. 1426.
- **Vinsheim (Vitus)** 30. 75.
- **Vinstrup (D. Peder Jensen)** 46. 96. 136. 154. 207. 369.
- **Vinstrup (D. Peder Pedersen)** 835. 891.
- **Vogensen (Erik)** Under-Admiral 42. Jens 505. Vogn 505.
- **Voldemar Christian** Greve til Slesvig Holsten 694. 882. 888. 1020. 1088. 1094. 1124. 1135. 1137. 1159. 1286. 1391.
- **Vordingborg** 474. 1093.
- **Vordnede-Rettighed** 790.
- **Vorm (D. Oluf)** 1377. 1478.
- **Vrangel (Herman)** fangen 305.
- **Würtz (Povel)** 1034.
- **Y.**
- **Ysted** i Skaane 511.
- **Z.**
- **Zernikov**, Oberst ved Tøjhuset 1465.
- **Zobel (Johan)** 575. 610.

CORRIGENDA.

Herunder følger rettelser til værket, sorteret efter sidenummer (Pag.):

- **Pag. 4. lin. 21.** læs: udi hans Sted.
- **Ibid. lin. 22.** læs den i steden for dens.
- **P. 10. l. 4.** læs Heffteberg.
- **l. 7.** læs Ranzovholm.
- **l. 8.** læs Haritzkiær.
- **P. 31. l. 1.** læs Casper Paslich.
- **P. 43. l. 32.** læs Ørslev Klosters Kirke.
- **P. 46. l. 8.** læs D. Peder Jensen Winstrup.
- **l. 10.** læs M. Albret Hanson.
- **P. 103. l. 31.** læs Christian Friis.
- **P. 104. l. 4.** læs Bosborg.
- **Ibid. l.** læs Elvid for Etund.
- **P. 120. l. 5.** læs Slutning.
- **P. 149. l. 34.** det Ord ikke bør udslettes.
- **P. 154. l. 38.** læs M. Mogens Madsøn af Skaane.
- **P. 161. l. ult.** læs M. Anders Bentsen Dal.

- **P. 177. l. 39.** læs Casper Markdaner.
- **P. 218. l. 20.** læs kundgiøre i steden for kundgiere.
- **P. 243. l. 40.** læs Jeannin i steden for Jeamin.
- **P. 262. l. 24.** læs 1608.
- **P. 305. l. 15.** læs Vor Frue Kirke.
- **P. 390. l. 29.** læs de i steden for det.
- **P. 391. l. 19.** læs Ørum Slot i steden for Kloster.
- **P. 394. l. 33.** læs Malerer i steden for Mohrer.
- **P. 419. l. 33.** læs Sigvard Grubbes.
- **P. 475. l. 6.** læs utaalelig i steden for utallig.
- **P. 509. l. 21.** læs Monsieur des Hayes Baron de Courmesvin.
- **P. 592. l. 30. bor uden Tvivl læses 2000. i steden for 200.**
- **P. 724. l. 21.** læs 1622. i steden for 1642.
- **P. 768. l. 22.** læs Ulrik for Friderich.
- **P. 1100. l. 17.** læs 2000. Rigsdaler i steden for 1000 Rdlr.
- **P. 1334. l. 20.** læs andet i steden for mindre.
- **P. 1391. l. 44.** læs at tage imod.
-